

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ TARİHÇESİ
(1937 – 1952)**

Hüseyin Bozdağ

**Danışman
Doç.Dr.Melih Tınal**

İZMİR – 2019

**YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI**

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Hüseyin BOZDAĞ
Öğrenci No : 2011800386
Tez Başlığı : Kızılcıllu Köy Enstitüsü Tarihçesi (1937-1952)

Savunma Tarihi : 19/06/2019
Danışmanı : Doç.Dr.Melih TINAL

JÜRİ ÜYELERİ

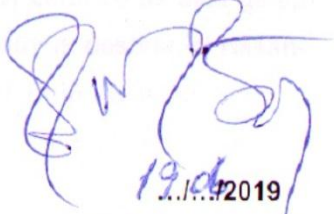
<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Melih TINAL	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Oktay GÖKDEMİR	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Saadet TEKİN	- Ege Üniversitesi	

Hüseyin BOZDAĞ tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum Kızılçullu Köy Enstitüsü Tarihçesi (1937-1952) adlı çalışmanın, tarafımdan akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19.04.2019
HÜSEYİN BOZDAĞ

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Kızılçullu Köy Enstitüsü Tarihçesi (1937-1952)
Hüseyin BOZDAĞ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Yüksek Lisans Programı

Bu çalışmada Cumhuriyet Eğitim Devriminin bileşenlerinden Köy Enstitüleri Eğitim Sistemi ve bu sistem içerisinde İzmir'in Enstitüsü; Kızılçullu Köy Enstitüsü (1937-1952)'nin kuruluş, gelişim ve kapanış süreci ile Türk Eğitim Tarihi içerisindeki yeri ve önemi araştırılarak elde edilen belge ve bilgiler ışığında bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Öznel görüşüme göre Köy Enstitüleri tasarımı insanın özünü arayış uğraşıdır. Bu kapsamda birinci bölümde Köy Enstitüleri denince ilk akla gelen bu tasarımın düşün babası İsmail Hakkı Tonguç ve en büyük destekçisi Hasan-Âli Yücel irdelenmiştir. İkinci bölümde Köy Enstitülerinin gelişimi üçüncü bölümde ise İzmir Kızılçullu Erkek Öğretmen Okulunun Kızılçullu Kız Köy Enstitüsüne dönüşümü incelenmiştir.

Genel olarak bu çalışma 1937-1952 yılları arasında Kızılçullu Köy Enstitüsünün oluşumu, faaliyetlerini ve kapanışını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İzmir Kızılçullu, Eğitim Kurşları, Köy Enstitüleri, Cumhuriyet, Öğretmen, Sağlıkçı, Aydınlanma.

ABSTRACT
Master's Thesis
History Of Kızılçullu Village Enstitute (1937-1952)
Hüseyin BOZDAĞ

Dokuz Eylül University
Graduate Shool of Social Sciens
Departmant of History
History of Republic of Turkish Program

In this study we will examine the Village Institutes , İzmir Kızılçullu Village Institute (1937-1952) which is a crucial component of education revolution of Turkish Republic. We will try to evaluate the importance of İzmir Kızılçullu Village Institute in history of Turkish Education and its stages of foundation, development and closing.

According to my point of view the idea/projection of Village Institutes is for to seek the fundamentals of human being. Because of it ,history of human and humanity is examined at the first part. In this frame İsmail Hakkı Tonguç was the father of the idea and Ministry of Education Hasan-Âli Yücel was the person who put the idea into practise. Second part is about the development of Village Institutes. Third part is about the transition of İzmir Kızılçullu Male Teacher School to Kızılçullu Village Institute.

All in all , in this study (thesis) period of 1937-1952 has examined such as the previous part of the Kızılçullu Village Institute, operating time span and closed down.

Key Words : Education, İzmir Kızılçullu, Instructor Courses, Village Institute, Republic, Teacher, Sanitarian, Enlightenment

KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ TARİHÇESİ (1937 – 1952)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
KÖY ENSTİTÜLERİ DENİLİNCE	
1.1. KÖY ENSTİTÜLERİ TASARIMI İLE ÖZDEŞLEŞEN İKİ İSİM;	
İSMAİL HAKKI TONGUÇ VE HASAN-ÂLİ YÜCEL	3
1.1.1. İsmail Hakkı Tonguç'un Biyografisi	3
1.1.2. Hasan-Âli Yücel'in Biyografisi	12
İKİNCİ BÖLÜM	
KÖY ENSTİTÜSÜ DÜŞÜNÜNÜN EVRİMİ	
2.1. KÖY ENSTİTÜLERİ DÜŞÜNÜNÜN ÖNCÜLLERİ	19
2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Köylünün Eğitimi ile İlgili Tasarım ve Girişimler	20
2.1.2. Cumhuriyet'in Devraldığı Köy ve Cumhuriyet Sonrası Köylünün Eğitimi Çalışmaları	24
2.2. EĞİTMENLER, EĞİTMEN KURSLARI VE ÖĞRETMEN OKULLARI	38
2.2.1. İlköğretim Sorununa Köklü Çözüm Arayışları ve Eğitim Kurşları	38

2.2.2.	Eğitmen Kursları ve Köy Enstitüleri Düşünlerinin Sahipliği Sorunsalı	40
2.2.3.	Eğitmen Kursları ve Deney Aşamasındaki Köy Enstitüleri	45
2.2.4.	Eğitmen Kursları ve Öğretmen Okullarının Öğrenci Kaynağı	49
2.2.4.1.	Eğitmen Kursları Müfredatı ve Programı	52
2.2.4.2.	Eğitmen Kurslarının Kapanışı	55
2.3.	KÖY ENSTİTÜLERİ	56
2.3.1.	Ana Hatları ile Köy Enstitüleri Sistemi	56
2.3.2.	Köy Enstitüleri Tasarımına Egemen İlkeler	71
2.3.3.	Örgüt Yapısı, Yönetici ve Eğitimci Kadroları	78
2.3.4.	Usta Öğreticilik	82
2.3.5.	Yerleşim Yerleri ve Yerleşkeler	83
2.3.6.	Öğrenciler	84
2.3.7.	Niteliksel Özellikler	87
2.3.7.1.	Eğitim Öğretim İklimi	87
2.3.7.2.	Halk Kültürünün Yansımaları	92
2.3.7.3.	Kitaplar, Kitaplıklar ve Serbest Okuma	93
2.3.7.4.	İş İçin, İş İçinde ve İş İle Eğitim	95
2.3.7.5.	Karma Eğitim	103
2.3.7.6.	Ölçme Ve Değerlendirme	105
2.3.7.7.	Güzel Sanatlar	109
2.3.8.	Programlar	111
2.3.9.	Sağlık Kolları	120
2.3.10.	Tasarımın Özünden Uzaklaştırılması ve Enstitülerin Sonu	125
2.3.11.	Yüksek Köy Enstitüsü	131
2.3.12.	Köy Enstitüleri Karşıtlığı; Kimler, Neden Köy Enstitülerine Karşı İdi	134

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KIZILÇULLU ERKEK/KÖY ÖĞRETMEN OKULU VE EĞİTMEN KURSU
DİREKTÖRLÜĞÜ'NDEN KIZ KÖY ENSTİTÜSÜ'NE

3.1.	KIZILÇULLU ERKEK/KÖY ÖĞRETMEN OKULU VE EĞİTMEN KURSU DİREKTÖRLÜĞÜ	135
3.1.1.	Kuruluş Çalışmaları ve Fiziksel Koşullara İlişkin Bilgiler	135
3.1.2.	Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nün Öğrenci Kaynağı	146
3.1.3.	Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nde ilk Günler ve Gelişmeler	156
3.1.4.	Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nün Eğitim Öğretim Ortamı	159
3.1.5.	Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü ve Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün Yönetici, Öğretmen ve İşyar Bilgileri	167
3.2.	KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ	175
3.2.1.	Köy Enstitüleri Yasasının Kabulü, Dönüşüm Süreci ve Kızılçullu'daki Yönetişim	175
3.2.2.	Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Hakkında Bilgiler	181
3.2.3.	Kızılçullu Köy Enstitüsü'ndeki Eğitim Öğretim İklimi	196
3.2.3.1.	Doğa ve Kızılçullu Köy Enstitüsü Tatil Yapmıyor	203
3.2.3.2.	Yaşam Okulunun Bileşenleri: İmece, Dayanışma, Gezerek, Görerek, Paylaşarak Öğrenme	206
3.2.3.3.	Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Güzel Sanatlar	213
3.2.4.	Kızılçullu Köy Enstitüsü Eğitim Öğretim Programları	215
3.2.4.1.	Kızılçullu Köy Enstitüsü Sağlık Kolu	233
3.2.4.2.	Köye Yarayışlı Sanatlar Eğitim ve Öğretimi	237
3.2.4.3.	Tarım Uygulamaları	240
3.2.5.	Kızılçullu Köy Enstitüsü İstihlak Kooperatifi ve Döner Sermaye İşletmesi	241
3.2.6.	Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Ulusal Bayramlar, Önemli Günler ve Yıldönümleri	246
3.2.6.1.	Devlet Adamlarının Kızılçullu Köy Enstitüsünü Ziyaretleri	250
3.2.7.	Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Spor	254
3.2.8.	Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Ortaklar Köy Enstitüsü Bağı	260
3.2.9.	Kapanışa Doğru Kızılçullu Köy Enstitüsü	262

3.3.	KIZILÇULLU KIZ KÖY ENSTİTÜSÜ	266
3.4.	ANILARDAKİ KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ VE KIZILÇULLU MÜDÜRLERİ	285
3.4.1	Öğrencilerinin Anlatımları İle Kızılçullu ve Müdürleri	286
3.4.2.	Mehmet Emin Soysal	305
3.4.3.	Ahmet Hamdi Akman	318
3.4.4.	Talat Ersoy	319
3.4.5.	Osman Faruk Verimer	320
3.4.6.	Ahmet Önertürk	321
	SONUÇ	321
	KAYNAKÇA	330

Kısaltmalar

CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
GEE	Gazi Eğitim Enstitüsü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
NATO	North Atlantic Treaty Organization – Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TED	Türk Eğitim Derneği
TÖS	Türkiye Öğretmenler Sendikası
TÖB-DER	Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği
UNESCO	United Nations Educational Scientific And Cultural Organization Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
YKKED	Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Köy Enstitüleri Yönetimi	s.79
Tablo 2: Köy Enstitüsü Müdürlerine İlişkin Bilgiler	s.81
Tablo 3: Uzmanlık Alanı Demircilik Olan Öğretmene Verilenler	s.98
Tablo 4: Uzmanlık Alanı Yapıcılık Olan Öğretmene Verilenler	s.99
Tablo 5: Uzmanlık Alanı Dülger (Marangoz) Olan Öğretmene Verilenler	s.100
Tablo 6: Köy Enstitüsü Mezunu Bayan Öğretmenlere Verilenler	s.102
Tablo 7: 1943 Programında Ders Dağılımı	s.115
Tablo 8: 1943 Programında Derslerin Süre Dağılımı	s.115
Tablo 9: 1943 Programında Ziraat Derslerinin Dağılımı	s.116
Tablo 10: 1943 Programında Teknik Derslerin Dağılımı	s.117
Tablo 11 : 1943 Programında Erkek Öğrencilerin Teknik Ders Dağılım ve Süreleri	s.117
Tablo 12 : 1943 Programında Kız Öğrencilerin Teknik Ders Dağılım ve Süreleri	s.118
Tablo 13: 1947 Programında Kültür Derslerinin Dağılımı	s.119
Tablo 14: 1943 Programında Sağlık Memurluğu IV.Sınıf Ders Dağılımı	s.121
Tablo 15: 1943 Programında Sağlık Memurluğu V.Sınıf Ders Dağılımı	s.122
Tablo 16: 1947 Programında Sağlık Memurluğu IV.Sınıf Ders Dağılımı	s.123
Tablo 17: 1947 Programında Sağlık Memurluğu V.Sınıf Ders Dağılımı	s.123
Tablo 18: İzmir Eğitimci Kursu Eğitimci Kadrosu	s.168
Tablo 19: Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğretmen ve İşyeri Bilgileri	s.170
Tablo 20: Kızılçullu Köy Enstitüsü 1948-1949 yılı mezunları	s.188
Tablo 21: Kızılçullu Köy Enstitüsü 1949-1950 Yılı Mezunları	s.192
Tablo 22: Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü 1950-1951 Mezunları	s.276

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Köy Enstitülerine Öğrenci Seçiminde Yararlanılan Fiş Örneği	s. 86
Şekil 2: Kızılçullu Köy Enstitüsünün Yemekhane Olarak Kullanılan Spor Salonunda Öğle Yemeği Anı	s.199
Şekil 3: Kızılçullu Öğrencileri Kızılçullu Su Kemerlerini Resmederken	s.200
Şekil 4: Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Efes'te	s.208
Şekil 5: Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Bir Köy Okulu Ziyaretinde Derste	s.210
Şekil 6: Kızılçullu öğrencileri Hamdi Akman ile Ortaklar imecesine gitmek için Basmane Tren Garı'nda	s.211
Şekil 7: Kızılçullu Köy Enstitüsü Bahçesinde Mandolin Çalışan Öğrenciler	s.214
Şekil 8: Günlük Akışa İlişkin Bilgiler İçeren Program Örneği	s.219
Şekil 9: İlköğretim Kısmı Öğrencilerinin 1939 Yılı Haftalık Ders Programı	s.220
Şekil 10: Altıncı Sınıflar İçin Haftalık İş Programı	s.221
Şekil 11: Yedinci Sınıflar İçin Haftalık İş Programı	s.222
Şekil 12: 1945-1946 Kızılçullu Köy Enstitüsü Sağlık Kol mezunları Toplu Halde	s.236
Şekil13 : İsmet İnönü ve Zekeriya Tonguç'un Kızılçullu Ziyaretlerinden İki Kesit	s.252
Şekil 14 : Kızılçullu Köy Enstitüsü Hentbol Takımı	s.260
Şekil 15 : Prof.Dr.Kate Wofford ve Tercümanı Fatma Barış Kızılçullu'da	s.271
Şekil 16: Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nden Bolu'ya Nakledilen Öğretmenler	s.282
Şekil 17: Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü Askerlik Dersinde	s.297

GİRİŞ

Mustafa Kemal, gerek Kurtuluş Savaşı sırasında gerekse cumhuriyetin kuruluşu ile yaşama geçirdiği birçok girişim ve devrimleri ile eğitime ve eğitimin dönüştürücü işlevine büyük anlamlar yüklemiştir. Eğitimi çağdaş düzeye erdirmeye, bilimsel bir temele dayama ve bunu yaygınlaştırma uğraşındadır. Savaşın hemen ardından gerçek savaşın daha yeni başladığı yönündeki sözleri de bunu işaret etmektedir. Bununla birlikte 1930'ların ilk yarısı geçilmesine, yapısal anlamda birçok yenilik yapılmasına ve değişen onca eğitim bakanına, danışılan yabancı uzmanlara ve denemeye rağmen eğitim alanında; özellikle de ilköğretim sorununun çözümünde, önemli adımlar atılamamıştır. Öyle ki; dönemin Başbakanı İsmet İnönü konuşmalarında eğitimdeki koşulların kötülüğünü, hükümetin bu durum karşısındaki çaresizliğini ve yardım isteğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Başbakan İsmet İnönü'nün bu saptamaları ve tutumu, sorunun çözümüne yönelik yeni girişimlerin de önünü açmıştır. Sorunun büyüklüğünü kabul edip, çözüme ilişkin arayışları da güçlendirmiştir. İsmail Hakkı Tonguç bu arayışlar kapsamında kurulmuş bir komisyona sunduğu rapor ile dikkatleri çekmiştir. Raporundaki saptamaları ve gerçekçi söylemi ile Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın desteğini alan Tonguç, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne getirilmiştir. Eğitim Bakanları Saffet Arıkan ve ardılı Hasan-Âli Yücel'in ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün destekleri ile çıkılan aydınlanma yolunda önce 1937'de Eğitim Kurşları ve Köy Öğretmen Okulları ve sonrasında da 1940'ta Köy Enstitüleri yaşama geçirilmiştir. Öz olarak kendi kendini oluşturan, değiştiren ve geliştiren bir tasarım olan Köy Enstitüleri, 2.Dünya Savaşı sonuna ve 1946 seçimlerine değin özgün hali ile uygulanmış ve geliştirilmeye çalışılmıştır. Ne var ki; 2.Dünya Savaşı sonrasında Dünyanın ve Türkiye'nin düzeni yanı sıra iç dinamikleri değişmiştir. 1946 seçimleri ile oluşturulan kabinede Köy Enstitüsü deneyiminin en önemli destekçisi Hasan-Âli Yücel'in dışarıda bırakılması ardından İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden alınışı Köy Enstitüleri deneyine vurulan önemli darbelerdir. Eğitim öğretim programlarında yapılan değişiklikler tasarımın yavaş yavaş özünden uzaklaşmasına, eğitim öğretim kadrolarına uygulanan yıldırı, zorlamalar ve değişiklikler de sistemde bozulmalara yol açmıştır. Kılık kıyafet değişikliklerini karma eğitime son verme ve en sonunda da 1954'e gelindiğinde adlarını da değiştirerek ortadan kaldırma çabası izlemiştir. Bununla birlikte "Köy Enstitüleri" yok edilememiştir. Oluşturulan tasarımın gerçekçi ve özgün yapısı, içten içe yurdun ulaştığı her yerinde kökleşmiş ve benimsenmiştir. Kızılçullu Köy Enstitüsü

daha başlangıcından; 1937'den, öğrencilerinin başka enstitülere dağıtılmasının ve kapatılarak yapılarının NATO'ya devredildiği 1952'ye kadar var olmuş önemli bir enstitüdür. Kurulu olduğu bölgenin ve yapının özellikleri hatta önceden yapılmış bir yapıda kurulmuş olması bile ona ayrıcalık katmak yanında tartışmaların odağına oturtmuştur. Yine aynı nedenlerle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve gelişimine dolayısıyla değişimine de tanıklık etmiştir. Köy enstitüleri sisteminin oluşum ve gelişiminde kontrol grubu işlevini üstlenmiş, bir büyük şehrin yakınında olması nedeni ile Dünya ve Türkiye'nin değişim ve gelişiminin anında ve fazlası ile etkilenmiştir.

Bu yüksek lisans çalışmasında Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün gerek eğitim tarihimiz gerekse köy enstitüleri içindeki yeri, önemi, özellikleri belgeler ve tanıklıklarla ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışma kapsamında literatürde yer alan ve çoğu Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne yönelik olmak üzere kaynak kitap ve yayınlar taranmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi Ahmet Piriştina Kent Arşivi'nde bulunan yayınlar özellikle dönemin yerel ve ulusal gazetelerinde Kızılçullu Köy Enstitüsü ile ilgili haberler araştırılmıştır. İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği Vakfı ile kurulan bağ ile Belgelikte bulunan belgelere ulaşılmış ve yararlanılmıştır. Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Genel Merkezi aracılığı ile Kızılçullu Köy Enstitüsü mezunu eğitmen, öğretmen ve sağlıkçılara ulaşılmış, sözlü tarih yöntemi kullanılarak kendileri ile görüşmeler yapılmıştır. Yine İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin ile Müdürlük arşivinde araştırmalar yapılmış, sınırlı da olsa elde edilen belge ve bilgilerden yararlanılmıştır.

Çalışmamın öznesinin bir köy enstitüsü olması, köy enstitülerini ve doğal olarak tasarımcısını olabildiğince iyi ve doğru anlamayı ve anlatmayı gerektirdiği düşünülmektedir. Bu yüzden hareketle ilk olarak Tonguç'u ve Tonguç'un düşlediği köy enstitüleri anlatılmaya çalışılmıştır. Ardından kısaca eğitim tarihimize, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden Türkiye Cumhuriyeti kurulana ve enstitü düşünüşüne yaşama geçirilene değin ortaya konulmuş benzer düşünleri, düşünürleri, eğitimcileri, siyasetçileri, asker ve bürokratları, köy enstitülerine esin kaynağı olmuş yerli yabancı kişileri ve geliştirdikleri modeller aktarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda sosyo-ekonomik, politik ve askeri olgu ve olaylara da ana hatları ile değinilecektir. Eğitmen kursları ve köy enstitülerine ilişkin genel bilgileri Kızılçullu Eğitmen Kursu ve Köy Öğretmen Okulu Direktörlüğü, Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü hakkında bilgiler izleyecek. Bu kapsamda kimi zaman çeşitli kaynaklardan aktarımlarla, kimi zaman sözlü tarih yöntemi doğrultusunda yüz yüze yapılan

görüşmelerle öğretmeninden öğrencisine anılar da paylaşılacaktır. Son olarak bir değerlendirme ile sonuç bağlanmaya çalışılacaktır.

Çalışmamın bir kısmı sözlü tarih yöntemi ile elde edilen tanıklıklardan, yaşanmışlıklardan oluşmaktadır. Köy Enstitülü yazar, şair Mehmet Başaran'ın deyişiyle dördüncü yirmilerinin sonlarına yaklaşan köy enstitülü eğitimci, öğretmen ve sağlıkçılarımız artık yavaş yavaş anılarımızdaki yerlerini almaya başlıyorlar. Herkesin kendi yaşamıyla ilgili bir öyküsü ve bu öyküler içinde yakın dönem tarihimiz için değerli bilgiler bulunduğunu belirten Paul Thompson belleklerde yaşayan bu anıların kaydedilmemesi halinde yok olacağına işaret etmektedir. İşte bu uyarıdan hareketle Köy enstitülü öğretmenlerin, sağlıkçıların geçmişin yaşayan belleğine sahip bir kuşak olmaları dikkate alındığında, enstitüler hakkında yapılacak araştırmalarda sözlü tarih yöntemi o günlere ilişkin yazılmamış, belleklerde kalmış kimi konuları bu yolla kaydetmeye, ortaya çıkarmaya ve böylelikle şimdi ile geçmiş arasında bağ kurmaya çalışmanın yerinde olacağı düşünülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİ DENİLİNCE

1.1. KÖY ENSTİTÜLERİ TASARIMI İLE ÖZDEŞLEŞEN İKİ İSİM; İSMAİL HAKKI TONGUÇ VE HASAN-ÂLİ YÜCEL

1.1.1. İsmail Hakkı Tonguç'un Biyografisi

Giriş bölümünde de belirttiğim üzere köy enstitülerini anlamak, çoğu yönden İsmail Hakkı Tonguç'u anlamayı da gerektirir. Bu bağlamda İsmail Hakkı Tonguç'un yaşamının ana hatlarına ve önemli olduğu düşünülen kimi konulara kısaca değinilmeye çalışılacaktır. İsmail Hakkı Tonguç hakkında yazılmış en kapsamlı özyaşam bilgisine oğlu Dr.Engin Tonguç tarafından kaleme alınmış olan yapıttan¹ ulaşılmaktadır. Yapıt İsmail Hakkı Tonguç'un özyaşam öyküsüne koşut Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine ilişkin bazı bilgileri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve eğitim kurumlarının bir kısmının yapısal dönüşümlerini ve bu kapsamda köy enstitüleri deneyimini içermektedir.

¹ Engin Tonguç, **Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç, Yaşamı, Öğretisi, Eylemi**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, 4.Baskı, İzmir, 2009, (Eğitim Devrimcisi)

İsmail Hakkı Tonguç, bugünkü Bulgaristan'ın kuzey doğusundaki Güney Dobruca'nın Silistre ili, Totrakan ilçesine bağlı Tatar Atmaca (Bugünkü adıyla Sokol) köyünde 1893'de² dünyaya gelmiştir. Kırım kökenli bir ailenin çocuğudur. İdris ve Vesile'nin ilk çocuklarıdır; Tonguç adı da bundan; ailenin büyük erkek çocuğu olmasından gelmektedir. Geçimlerini topraktan sağlamaktadırlar. Çocukluğunu geçirdiği çevre çoğunlukla birbirine kenetlenmiş yakın akrabalarından; amcalar, dayılar, teyzeler, halalardan ve onların çocuklarından oluşmuştur.³ Babası, Ruslarla yapılan savaşlar sonrası Kırım'dan gelen Tatarlardandır. Okumak isteğindedir ama babası bu konuda farklı düşünmektedir. Düşüncesinin kaynağında öz kardeşinin (Tonguç'un amcası) İstanbul'da medrese eğitimi almış bir molla olmasına rağmen köyüne döndüğünde bir baltaya sap olamayan, üretemeyen, köyüne, köylüsüne ve köy yaşamına yabancılaşmış biri haline gelmiş olması yatmaktadır. Amcasının edilgen hali zaman zaman dedesi tarafından horlanmasına hatta dövülmesine yol açmaktadır. Tonguç daha o zamandan bazı şeylerin ayırdına varmış ve kararını vermiştir: *"Ben amcam gibi medresede değil, mektepte okuyacağım. Rüştiyede gördüğüm fesli öğretmenler gibi olacağım."* demektedir.⁴ Amcasının dedesi tarafından dövülmesi ve aşağılanması İsmail'in kişiliğini ve eğitim anlayışını şekillendiren önemli bir olgudur.⁵ Rüştiyeyi bitirdikten sonra da okumak yönündeki direnişi 1914'e dek sürecek ve İsmail annesinin desteği ile babasını ikna edebilecektir.⁶ Okumak için çıktığı yolculuğunun önemli duraklarından birisi ve ilki İstanbul'dur. İstanbul'daki ilk deneyimleri de unutamayacağı türdendir. Dobruca'nın varsıl ailelerinin çocuklarının Fatih Medresesi'nde öğrenim gördüğünü bilmektedir ve bir yardımları olur düşüncesiyle onların yanına gitmiştir. Bununla birlikte medresedekiler tıpkı amcası gibi kendi iç dünyalarında, dış dünyadan neredeyse habersiz ve sorumsuz bir yaşam içindedirler. Medreseler ve medrese eğitimi bu

²Bazı kaynaklarda 1897 olarak belirtilmiştir. Farklılığın kaynağında ileride değinileceği üzere Eylül 1918'de Almanya'ya ilk gidişinde yaş büyüklüğü nedeni ile yurtdışına çıkışına engel durumu ortadan kaldırmak amacı ile düzenlenen belge olduğu düşünülmektedir.

³Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss. 11-14

⁴Pakize Türkoğlu, **Tonguç ve Enstitüleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000 (Tonguç), ss.27-29

⁵ Amcasının bu durumunu, Tonguç'un yaşamındaki ilk önemli kırılma ya da kişiliğini şekillendirmedeki ilk etki olarak değerlendirmek gerektir. Daha çocuk haliyle Tonguç, eğitimin insan yaşamındaki yerine ilişkin bir düşün geliştirmektedir. Alınacak eğitim işe yaramalı, yararlı sonuç doğurmalı, insanın kendine ve çevresine olumlu katkı sağlamalıdır. Yoksa amcası gibi işe yaramaz birisi olarak yetişkin halinde horlanmaya neden olacak bir eğitimin istenecek bir yönü yoktur.

⁶ E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss. 14-18, Çocukluğunu orta halli bir köylü ailesinin çocuğu olarak geçiren Tonguç'un, bu dönemdeki yaşanmışlıklardan derinden etkilendiğini söyleyen Engin Tonguç, babasının yaşamının kalanında karşılaştığı sorunların çözümünde çocukluk deneyimlerinden çok yararlandığını, onu diğerlerinden ayıran bir özelliğinin de sorunlara okumuş bir köylü gözüyle bakabilmesi olduğunu da belirtir.

yönüyle işlenir Tonguç'un belleğine.⁷ Mollalardan umudunu kesince babasının adresini verdiği bir avukata gider ancak, o da İsmail'i dolandırır. Aklına amcasının sık sık anlattığı bir paşadan yardım almak gelir ve fakat Paşanın; *parası olan okur, olmayan okuyamaz* görüşü ve dönüş parası kazanması için tramvay biletçiliğine yerleştirme önerisi karşısında İsmail; *"...görürsün sen, parası olmayan okur mu okumaz mı? Senin gibi budalalar yüzünden babalarımız cahil kalmışlar, yoksul düşmüşler... Ne yapıp okumanın yolunu bulacağım. Benim gibi zorluk çeken çocukların zorluksuz okumaları için yaşamımın sonuna kadar çalışacağım. Yazıklar olsun senin paşalığına!.."* diye düşünmektedir.⁸

Amacını gerçekleştirmek için zor bir yol daha vardır ve o yolu dener. Eğitim Bakanlığı'na bir dilekçe yazar ve bir yolunu bulup dilekçesini Bakanın kendisine verir. Karşısında İttihat ve Terakki'nin ünlü Maarif Nazırı Şükrü Bey⁹ vardır. Tonguç, başından geçenleri ve okuma isteğini aktarır ve Şükrü Bey'i ikna etmeyi başarır. Ancak, Şükrü Bey onu memleketine, Kastamonu'daki öğretmen okuluna göndermektedir.¹⁰ *"Bak evladım, seni İstanbul'un en iyi okuluna yazdırabilirim. Ama bunu yapmayacağım. Biz İstanbul diye diye ülkenin başka yanlarına bakmamışız. Sizin Rumeli o yüzden elden gitti. Anadolu'ya bakmazsak, o da gidecek. Eğitimi Anadolu'ya yaymak istiyoruz. Seni, benim memleketim Kastamonu'ya göndereceğim. Öğretmen ol, vatanına hizmet et. Ülkeyi cahillikten kurtaralım. Gençlerden bunu bekliyorum."* sözleri aslında Paşanın davranışının gerekçesini ve amacını ortaya koymaktadır. Tonguç'un düşüncesi değişmeye başlamıştır: *Her karanlığın bir aydınlığı vardır.*¹¹ Bu görüşmede Şükrü Bey'in, İsmail'e eğer okulunu beğenmez ise kendisine yazması halinde İstanbul'a alacağını söylemesi, İsmail'in yaşamında çoğu kez kullanacağı bir iletişim yönteminin de oluşmasını sağlar. Nazır Şükrü Bey ile başlayan mektuplaşmalar Tonguç'un yaşamında önemli yer tutacaktır. Tonguç, çalışma arkadaşları ile kimi zaman resmi kurallar çerçevesinde ve fakat çoğu zaman da özel mektuplaşmalarla bir iletişim ağı ve güçlü bağlar kurmuştur.¹²

Zorlu bir yolculuğun ardından geldiği Kastamonu Öğretmen Okulu'nda 1,5 yıl kalır. Ardından Bakan Şükrü Bey'e yazar ve İstanbul Öğretmen Okulu'na naklini

⁷Türkoğlu, (Tonguç), ss.31,32

⁸E.Tonguç,(Eğitim Devrimcisi), s.20,21; Türkoğlu, (Tonguç),s.33

⁹ İttihat ve Terakki Fırkası'nın önemli isimlerinden biri olan Şükrü Bey 1926'da Mustafa Kemal'e İzmir'de suikast girişiminden yargılanacak ve idama mahkûm edilecektir.

¹⁰E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.21

¹¹Türkoğlu, (Tonguç), s.35

¹² Bu mektupların çalışmamızla ilgisi olanlarına yer verilmeye çalışılacak olup, ayrıntıya ulaşmak isteyenler İsmail Hakkı Tonguç'un Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları I ve II adlı yapıtları inceleyebilirler.

sağlatır.¹³İstanbul Öğretmen Okulu tarafından hakkında düzenlenen öğrenci belgesi o zamana değin Silistreli İsmail İdris'i artık İsmail Hakkı Efendi olarak kaydetmiştir. Baba adı: İdris bin Veli Efendi, doğum yeri ve tarihi; Silistre, 1893'tür. İsmail Hakkı İstanbul Öğretmen Okulu'nda kendisi ayrılmış olsa da oluşturduğu ve yerleştirdiği eğitim anlayışı süren Mustafa Satı Bey'in öğretileri doğrultusunda bir eğitim öğretim alır. Satı Bey, görev yaptığı süre içinde gözlem ve deneye dayalı olmak üzere öğretmen adaylarının uygulamalı eğitilmelerini sağlayan bir yöntemi yaşama geçirmiştir.¹⁴ İstanbul Öğretmen Okulu dönemin birçok eğitimci, aydın ve düşünürünün izlerini taşımaktadır. Bir süre müdürlüğünü yapan Satı Bey tarafından getirilen ilke ve uygulamalar halen etkilidir. Tevfik Fikret de bu okulda çalışmış ve öğrencilere konferanslar verdirmek yanında düşün ve şiirleriyle öğrenciler üzerinde etkili olmuştur. Etkisi görülen bir diğer eğitimci Ethem Nejat'tır. Nejat, tarıma dayanan ve köylerin gelişmesini sağlayacak bir eğitim anlayışını savunan, öğretmen okulu öğrencilerini köylere götürerek köyü ve köylüyü tanımalarını sağlayan uygulamaları ile dikkati çekmiştir. Uygulamaya konulamamış olsa da Satı Bey ile birlikte geliştirdikleri "*Yatılı Bölge Okulları*" tasarımı katkıları dolayısıyla Tonguç'un en çok etkilendiği Türk eğitimcisidir.¹⁵ Nejat'ın "*Terbiye-i İptidaiye Islâhatı*" adlı broşüründe ilköğretimin anlam ve kapsamı, eğitimde uygulama önerileri, ilkökul ve köy öğretmen okulları programlarında tarıma da yer verilmesi ve öğretmen okullarının kuruluşlarında dikkat edilmesi gereken konular yer almaktadır.¹⁶

İstanbul Öğretmen Okulunu bitiren Tonguç, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma çalışmaları kapsamında olmak üzere pedagoji eğitimi almak için Eylül 1918'de Almanya'ya gönderilmiştir. Almanya'nın Karlsruhe yakınındaki öğretmen yetiştirme üzerine yeni deneyler gerçekleştiren Ettlingen Seminerinde dokuz ay kalmış ve burada resim ve elişleri alanına yönelmiştir. İki yıl için tasarlanan eğitimi çıkan iç savaş nedeniyle kesintiye uğramışsa da Tonguç, kalan eğitimini 1921'de Almanya'ya tekrar giderek tamamlamıştır. Bu gezisinde Almanya, İngiltere ve Fransa'da olmak üzere mesleki eğitim ve iş eğitimi alanındaki bilgilerini pekiştirmiştir.¹⁷

Almanya'dan dönüşünde İsmail Hakkı ilk olarak Eskişehir Darülmuallimini'nde Resim-Elišleri ve Beden Terbiyesi Öğretmeni olarak göreve

¹³E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.22-24; Türkoğlu, (Tonguç),s.46

¹⁴E.Tonguç,(Eğitim Devrimcisi), ss. 25-32

¹⁵Türkoğlu, (Tonguç),s.47

¹⁶Şevket Gedikoğlu, **Evreleri Getirdikleri ve Yankıları ile Köy Enstitüleri**, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1971, (Köy Enstitüleri), ss.19, 20

¹⁷Türkoğlu, (Tonguç), ss.50-54

başlamıştır. Eskişehir’de görev yaptığı süre içinde kendi öğrenciliği sırasında da sık sık adını duyduğu ve 1.Dünya Savaşı sırasında Eskişehir Maarif Müdürlüğü yapmış olan Ethem Nejat’ın çalışmaları ve bu çalışmaların sonuçları ile karşılaşmış ve etkilenmiştir. Ethem Nejat’ın düşün ve önerileri İsmail Hakkı için çoğu zaman aydınlatıcı ve yol gösterici olacaktır. Kurtuluş Savaşı’nın olağanüstü koşullarında görev yaparlarken Yunan saldırılarına önlem olarak Ankara Hükümeti’nden gelen emir doğrultusunda okul boşaltılmış ve Ankara’ya gidilmiştir. Bu sırada Ankara Hükümeti yurtdışı eğitimleri yarım kalan öğretmenleri yeniden Almanya’ya gönderme kararı almış ve İsmail Hakkı bu kapsamda Eylül 1921’de yeniden (Karlsruhe) Almanya’ya gitmiştir.¹⁸ Almanya’dan dönüşünde 05.10.1922’de Konya Lisesi’nde resim öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Nisan 1924’e kadar burada görev yapmış, ardından Ankara Öğretmen Okulu’na oradan da Adana Öğretmen Okulu’na atanmıştır. Bu atanmalar ile resim-elîşi ve beden eğitimi derslerindeki yeniliklerin Anadolu’daki öğretmen okullarına aktarılması tasarlanmaktadır. 08 Haziran -04 Temmuz 1925 tarihleri arasında Almanya ve İngiltere’ye mesleki eğitim gezisi yapmıştır. Gezi dönüşünde yeniden Ankara Öğretmen Okuluna atanmıştır.¹⁹ Tonguç’un düşünsel gelişimde yurtdışında aldığı eğitim ve gerçekleştirdiği inceleme gezilerinin önemli yeri bulunmaktadır. Bu gezilerde içselleştirdiği birçok düşün ve uygulama örneklerinden yaşamı boyunca esinlendiği anlaşılmaktadır. Öyle ki; bu gezilerden çokça kitap ve yayınlara dönmüş ve bunlardan yararlanarak Türkiye’nin kendine özgü koşullarına Köy Enstitüleri gibi özgün bir eğitim sistemi kazandırmıştır.²⁰ Gezi dönüşü düzenlediği raporunun²¹ Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati tarafından değerlendirilmesinin bir sonucu olarak İsmail Hakkı, 11.03.1926’da Maarif Vekaleti Levazım ve Alati Dersiyehi Müzesi Müdürlüğü’ne atanmıştır. Bu görevde iken öne çıkan ilk çalışması İş İlkesine Dayalı Öğretim Kursu’dur. İş okulu kavramı yavaş yavaş yaşama geçirilmeye başlamıştır.²² Tonguç, Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü’nde Müzesini şu şekilde tanımlamaktadır:

“1926 yılında bakanlık merkez örgütü düzenlenirken, yeni bir birim olarak bir de “okul müzesi” açıldı. Bu kurumun amacı, ilgililere ve öğretmenlere modern öğretim araçlarını tanıtmak, öğrencilerin türlü olaylara ait çalışmalarını gösteren eşyayı toplamak, sergiler tertip etmek,

¹⁸E.Tonguç,(Eğitim Devrimcisi), ss.39-54; Türkoğlu, (Tonguç), s.58

¹⁹ E.Tonguç,(Eğitim Devrimcisi), ss. 55-76; Türkoğlu, (Tonguç),s.60

²⁰ Yıldız Kurtuluş, **Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç**, Güldiken Yayınları, Ankara, 2001, s.31

²¹ İ.Hakkı Tonguç, **Kitaplaşmamış Yazıları**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2000, (Yazıları) ss.9,10

²²E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.77-80

eğitim tarihini aydınlatmaya yarayacak belgeleri ve kitapları biriktirmek, yeni öğretim metotlarının uygulanması için öğretmenlere rehberlik etmektir.”

Okul Müzesi Müdürlüğü, ilk ve orta öğretim eğitiminde yeni yöntemlerin yaşama geçirilmesi yönünde ezberden kurtulmayı ve yaparak, görerek öğrenmeyi sağlamak için bilgiler içeren araç, gereç, belge ve broşürleri okullara ulaştırmaktadır. Eğitim sistemi içine iş ve sanat eğitimi ve üretim düşüncesini sokulmaya başlamıştı.²³

1925’den itibaren İsmail Hakkı Tonguç’un yaşamının şekillenmesinde Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Nafi Atuf Kansu etkisi görülmektedir. Bakanlık örgütünün yeni bir anlayış çerçevesinde şekillenmesini tasarlayan Nafi Atuf’un,²⁴ İsmail Hakkı’nın yurtdışına gönderilmesinde ve İlköğretim Genel Müdürlüğü’ne gelmesinde etkisi olmuştur. Bu arada özel yaşamına ilişkin bir gelişme olmuş ve İsmail Hakkı, ilköğretim öğretmeni Nafia Hanım ile 26.1.1927’de yaşamını birleştirmiştir.²⁵ Nafia Hanım, Nafi Atuf’un baldızıdır. Sonradan kurulan hısımlığa koşut sıkça gerçekleştirdikleri görüşmeler, İsmail Hakkı için önemli olmuştur. Akrabalıktan öte düşünsel anlamdaki yakınlık özellikle Ankara-Etlik’teki bağ evi ve Ulus’taki bitişik evlerdeki komşulukları sırasında gelişerek yaşamları boyunca sürmüştür. Tonguç ve Kansu birçok konuda birbirine destek ve dert ortağı olmuşlardır. Engin Tonguç’un dile getirdiği üzere çocukluklarında birbirlerine giderlerken “*diğer eve*” nitelemesini kullanmaları aralarındaki yakınlığı ve içtenliği göstermektedir.²⁶

İsmail Hakkı, 01.10-03.12.1929 arasında Müsteşar Kemal Zaim ile birlikte yeni ders araç gereçleri almak üzere Bulgaristan, Yugoslavya, Macaristan, Çekoslovakya ve Almanya’ya gitmiştir.²⁷ Dönüşte Müze Müdürlüğüne ek olarak Gazi Muallim Mektebi Resim ve Elişi Öğretmenliğini de yapmaya başlamış, Ankara Öğretmenler Derneği’nin de başkanı olmuştur. 1932’de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-Elişi bölümünün kurulması çalışmalarına katılmış ve 1935’e değin bu bölümün yöneticiliğini yapmıştır. 1933’ün önemli bir gelişmesi bir anlamda Bakanlık Okul Müzesini özel vagonlardan oluşan bir tren ile öğretmenlere ulaştırmak amacı ile düzenlenen Seyyar Sergi (Gezici Eğitim Sergisi)’dir. Bu gezinin en önemli

²³Türkoğlu, (Tonguç), ss.71-74

²⁴Nafi Atuf Kansu hakkındaki yayınlara ilişkin bibliyografyaya <http://www.nafiatufkansu.org/b304bl304yografya.html> adresinden ulaşabilirsiniz. Erişim 20.06.2016

²⁵E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.88

²⁶Metin Atuf Kansu ve K.İşık Kansu, **Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu 1890-1949 Yaşamı ve Yazıları**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları No:2011/1, Ankara, 2011, s.71

²⁷E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.104

kazanımı İsmail Hakkı ile Ferit Oğuz arasındaki yakınlaşmanın pekişmesi olacaktır.²⁸

Cumhuriyetin 10.yıl kutlamaları kapsamında Gazi Eğitim Enstitüsü önemli görevler üstlenmiştir.²⁹ Bu doğrultuda İsmail Hakkı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin amblemini tasarlamıştır.³⁰ 1934-1935 ders yılı başında vekaleten üstlendiği Gazi Eğitim Enstitüsü ve Gazi Lisesi Müdürlüğü'nü, İlköğretim Genel Müdürü olacağı 03.08.1935'e kadar sürdürmüştür. 1934'de Soyadı Yasası'nın kabulü ile İsmail Hakkı, Tonguç soyadını almıştır.³¹ Bundan sonra artık İsmail Hakkı Tonguç olarak anılacaktır.

Cumhuriyet Halk Partisi ve Başbakan İnönü, 1934-1935 yıllarında eğitimin içinde bulunduğu kötü durumu ortaya koymak ve çözüm arayışlarını artırmak yönünde önemli girişimler yapmıştır. Çözüm arayışları doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen bir ankete Tonguç tarafından verilen yanıtlar ilgi çekmiştir. Bu arada Reşit Galip'in ölümü sonrasında Milli Eğitim Bakanı olan Saffet Arıkan ile Tonguç, bir sınav kayırmacılığı konusunun soruşturulması aşamasında karşılaşmışlardır.³² Tonguç'un bu sıradaki tutumunu göz önünde bulunduran Bakan Arıkan, Tonguç'u Gazi Eğitim Enstitüsü'nde kendi çalışmaları içinde gözlemlemiştir. Üçüncü görüşmenin sonunda Tonguç kendisini bir genel müdür vekili olarak İlköğretim Genel Müdürlüğü odasında bulmuştur.³³

Saffet Arıkan'ın Milli Eğitim Bakanı olması beraberinde köylere yönelik bir eğitim seferberliğini de getirmiştir. Eğitimcilik yönü olmayan asker kökenli Arıkan, yabancı danışmanların öneri ve örneklerini bir yana bırakarak kendi iç kaynaklarına yönelmiştir. Ülke gerçeklerini iyi bilen, kısıtlı bir bütçe ile büyük bir atılımın mimarı olabilecek yerli bir eğitimci arayışı böyle başlamıştır. Arıkan, eğitimci olmamakla birlikte çevresindeki danışmanlardan yararlanması bilen bir bakandır. Çevresinde bulunanlardan biri; Nafi Atuf Kansu da, Bakanlık Müsteşarıdır ve sorunun çözümüne önemli katkı sağlayabilecek birini çok iyi tanımaktadır. Ne var ki, bu kişinin alışılmış eğitimci ve bürokratlardan farklı hatta alışılmışı aykırı özellikleri vardır. Bir başka nedenle de bu kişiyi Bakana bildirmekten çekinmektedir; çünkü düşündüğü kişi İsmail Hakkı Tonguç'tur ve Tonguç, Kansu'nun bacanağıdır. Buna rağmen Arıkan'a İlköğretim Genel Müdürlüğü için Tonguç'u önermiştir. Arıkan, bir okul gezisi

²⁸E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.138, 139

²⁹Hürrem Arman, **Piramidin Tabanı Köy Enstitüleri ve Tonguç I**, Birinci Baskı, İş Matbaası, Ankara, 1969, ss.105-107

³⁰E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.146

³¹E.Tonguç,(Eğitim Devrimcisi), s.156

³²E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.164, 165

³³E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.166, 167

sırasında Tonguç ile tanışmış, çalışmalarından haberdar olmuş hatta başka bürokratlardan da hakkında olumlu geri bildirimler almıştır. Kısa bir değerlendirmeden sonra ve çıkacak itirazları da göze alarak Tonguç'un göreve atanmasını sağlamış, sonrasında da yanında yer almıştır.³⁴ Fay Kirby, Bakan Saffet Arıkan'ın Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürü olarak atamasının bir diğer amacının Bakanlıktan siyaseti, politikayı dışlamak olduğunu savlamaktadır. Bu atamaya yönelik özellikle "Anadolucu"³⁵ diye tanımlanan kesimden gelen tepkiler üzerine Arıkan, bir basın toplantısı ile atamanın Atatürk'ün bilgisi kapsamında gerçekleştirildiğini açıklamıştır.³⁶

Genel Müdür olmasının ardından Tonguç, inceleme ve önerilerini içeren bir rapor hazırlamış ve Bakana sunmuştur. Bu rapor geçmiştekilerden, özellikle yabancı uzmanlarınkinden farklı olarak ülkenin gerçeklerini ortaya koymakta ve en zor koşullar içinde bulunan kesime nasıl ulaşılabileceğinin yolunu, sorunun çözümünü de içermektedir. Rapor, yoksul ve köylüyü sonraya değil öne çıkartarak eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini sağlayıcı, koşullar arasındaki eşitsizliği azaltıcı öneriler barındırmaktadır.³⁷ Tonguç'un gözünde eğitim bir haktır ve bu hakkı kullanan insan, bilgili ve becerikli olarak kalmamalı öncelikle kendinin ve sonrasında da içinde bulunduğu toplumun yazgısını değiştirebilecek düzeyde bilinçlenmeli, bilinçlendirmelidir: *"Köy meselesi bazılarının zannettikleri gibi mihaniki [biçimsel olarak] köy kalkınması değil, mânâlı ve şuurlu bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köyü [köylüyü] öylesine canlandırmalı ve şuurlandırmalı [bilinçlendirmeli] ki, onu hiçbir kuvvet... kendi hesabına insafsızca istismar edemesin. Köylüler şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlar da her vatandaş gibi, her zaman haklarına kavuşabilsinler, köy meselesi bu demektir."* sözleri bu düşününü yansıtmaktadır.³⁸

Tonguç'un, 03.08.1935'de başladığı İlköğretim Genel Müdürlüğü görevi 11 yıl, 1 ay 22 gün sürmüştür. Bu süreçte Mahmudiye'de başlatılan Eğitim Kursları deneyimi gelişerek ve tüm yurda yayılmış ve Köy Enstitülerine evrilmiştir. Yurt geneline yayılan 21 Köy Enstitüsü'nden yaklaşık 17.300 öğretmen, 9.000 eğitimci ve 700 sağlıkçı mezun olmuştur. 1946 seçimlerinde Hasan-Âli Yücel'in kabine dışı bırakılmasının ardından Tonguç, 21.09.1946'da İlköğretim Genel Müdürlüğü

³⁴Türkoğlu, (Tonguç), ss.111-114

³⁵Anadoluculuk hakkında, Selahattin Tozlu'nun, "Anadolu Türk Tarihi ve Anadoluculuk"(Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 9, 2004) adlı makalesinden yararlanılabilir.

³⁶Fay Kirby, **Türkiye'de Köy Enstitüleri**, Rüzgarlı Matbaa, Ankara, 1962, ss.108, 109

³⁷Bu rapor, İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Kavramı adlı yapıtının 266-296 sayfalarında ayrıntısı ile yer almaktadır.

³⁸İsmail Hakkı Tonguç, **Canlandırılacak Köy**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1939, (Köy) s.88

görevden alınarak naklen Talim Terbiye Kurulu üyeliğine atanmıştır.³⁹ Bu atamayı 26.3.1949'da Ankara Atatürk Lisesi Resim-İş Öğretmenliğine⁴⁰ ardından 8.9.1950'de "Bakanlık emrine" atanma izleyecektir. Resmi anlamda mesleki yaşamı 31 yıl sonra sona er(diril)miştir. Bakanlık kararına karşı başlattığı hukuk mücadelesi emekliliğinin gerçekleşeceği 27.02.1954'e değin sürecektir. Emekliliği sırasında 1956'da Avrupa gezisi yapmış ve bu gezi kapsamında İsviçre'deki Pestalozzi Çocuklar Köyü'nü incelemiştir. 1958'de rahatsızlanmış ve tedavi için oğlu Engin'in yanına Almanya'ya gitmiştir. Almanya dönüşü 23 Haziran 1960'da Ankara'da evinde vefat etmiştir.⁴¹

İsviçre'de bulunan A.Franchs AG.Verlag – Bern Yayınevi tarafından 1952 yılında 3 cilt olarak neşredilen (Lexikon der Pädagogik) Pedagoji Ansiklopedisi adlı eserin 3.cildinin 155. sayfası Tonguç'u anlatır. Bu ansiklopedi uluslararası ün yapmış 500 bilgin, pedagog ve bilim kurumu tarafından oluşturulmuştur. Ansiklopediedki özyaşam öyküsü kısaca şöyledir:

*TONGUÇ, İSMAİL HAKKI (Doğ. Tarihi 1897): Öğrenimini İstanbul Öğretmen Okulu ile Almanya'da Ettlingen Öğretmen Okulu, Karlsruhe Güzel Sanatlar Okulu ve Leipzig Elishleri Öğretmen Okulu'nda yapmıştır. 1922'den 1926'ya kadar Konya, Ankara ve Adana Öğretmen Okullarında Resim-İş öğretmeni olarak çalışmış, 1926-1935 yıllarında Maarif Vekaleti Pedagoji Müzesi Müdürlüğünde bulunmuş, 1936-1946'da İlköğretim Genel Müdürlüğü yapmış, 1947-48'de Talim ve Terbiye Heyeti üyeliği'ne nakledilmiş, 1948-49 yılında Resim öğretmeni olarak Ankara Atatürk Lisesi'nde vazife görmüş, bu tarihten sonra da vazifesinden alınmıştır. Muhtelif pedagoji kitaplarının yazarıdır. Tonguç, Türk İlköğretiminin reformcusudur.*⁴²

Yaşamı boyunca işlerinin yoğunluğuna ve aksatmaksızın gerçekleştirdiği gezilerine rağmen İ.Hakkı Tonguç'un üçü yaşamını yitirmesinden sonra basılmış 19 kitabı bulunmaktadır. Yanı sıra on biri eski yazı ile olmak üzere çeşitli dergilerde, gazetelerde ve sergilerde olmak üzere yüzü aşkın makalesi vardır.⁴³ Yine Bakan Şükrü Bey ile başlayan ve yaşamı boyunca yakın çalışma arkadaşları, köy enstitüsü müdür, öğretmen ve öğrencileri, çeşitli bürokrat, gazeteci ve aydınlarla gerçekleştirdiği mektuplaşmalar dolayısı ile yaklaşık yüz mektup ölümünden sonra Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları adlı yapıtta toplanmıştır.

Yayın tarihleri esas alınarak kitapları:

- 1) Elishleri Rehberi, Maarif Vekaleti Matbaası, İstanbul, 1927

³⁹E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.511-515

⁴⁰Yeni Asır, 29.03.1949

⁴¹E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.615

⁴²Mehmet Başaran, **Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri**, 6.Baskı, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010,(Özgürleşme) s.9

⁴³Bir Eğitim Devrimcisi adlı yapıtın 720-722.sayfalarında makalelerine ilişkin ayrıntılara ulaşılabilir. Yine Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı tarafından yapılan çalışma sonucunda yazılarının tümü derlenmiş ve 2 cilt halinde İ.Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları adı altında yayımlanmıştır.

- 2) Muallim Almanacı, Maarif Vekaleti Matbaası, İstanbul, 1928
- 3) Muallim Yıllığı, (Faik Reşit Unat ile birlikte) Maarif Vekaleti Matbaası, İstanbul, 1929
- 4) Mürebbinin Ruhu ve Muallim Yetiştirme Meselesi, (Kerschensteiner'den çeviri), Köy Hocası Basımevi, Ankara, 1931
- 5) İlk, Orta ve Muallim Mekteplerinde Resim, Elishleri ve Sanat Terbiyesi, Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul, 1932
- 6) İş ve Meslek Terbiyesi, Hakimiyeti Milliye Basımevi, Ankara, 1933
- 7) Kerschensteiner, (Çeviri) Ahmet Halit Kitapevi, İstanbul, 1933
- 8) Almanya Maarifi, (Reşat Şemsettin Sirer ile birlikte), Maarif Vekaleti Devlet Matbaası, İstanbul, 1934
- 9) Köyde Eğitim, Kültür Bakanlığı İlkokul Öğretmen Klavuzları no.8 Devlet Basımevi, İstanbul, 1938
- 10) Canlandırılacak Köy, 1.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1939,
- 11) İlköğretim Kavramı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1946
- 12) Eğitim Yolu ile Canlandırılacak Köy, 2.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1947
- 13) Öğretmen Ansiklopedisi, - İş Eğitimi İlkesine Göre- İskit Yayınevi, İstanbul, 1949
- 14) Resim İş Dersleri, Bir Yayınevi, İstanbul, 1951 (Adı konmamış, bir komisyon tarafından hazırlandığı belirtilmiştir.)
- 15) Öğretmen Ansiklopedisi ve Pedagoji Sözlüğü, Bir Yayınevi, İstanbul, 1952, (Adı konmamıştır.)
- 16) Pestalozzi Çocuklar Köyü, Doğu Matbaası, Ankara, 1960
- 17) Pestalozzi ve Devrim, Fuat Gündüzalp ve M.Rauf İnan ile birlikte, çeviri, İmece Yayınları, Ankara, 1962
- 18) İş ve Meslek Eğitimi, 2.Baskı, Töb-Der Yayını, Ankara, 1974
- 19) Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1976

1.1.2. Hasan-Âli Yücel'in Biyografisi

Laik ve çağdaş eğitim yolundaki devrim niteliğinde bir atılım olan Köy Enstitüleri denildiğinde idealist bir kadro ve bu kadro içerisinde İsmail Hakkı Tonguç ve daha birçok yeniliğin ve devrimci adımın önderi Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel adları öne çıkmaktadır.⁴⁴ Bu bağlamda Hasan Âli Yücel'e ve Yücel'in

⁴⁴Alev Coşkun, **Hasan Âli Yücel Aydınlanma Devrimcisi**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2007,s.11

yapıtlarına değinmek yerinde olacaktır. Çünkü Hasan Âli Yücel, olağanüstü bir dönemde⁴⁵ olağanüstü işler başarmış, yapıtlar bırakmıştır. Birçok yönden kendini yetiştirmiş, birikimli, donanımlı bir eğitimci, yurtsever bir kültür adamı, yönetici ve siyasetçidir. Atatürk'ü ve devrimlerini iyi anlamış ve laik toplum düzeninin inşasında gerek kuramsal gerekse eylemsel olarak önemli katkılar koymuştur.⁴⁶ 29 yıllık kamu hizmetinin 5 yılında öğretmenlik, 5 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliği, 1 yıl yurtdışı incelemeleri, 1 yıl Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü, 2 yıl Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ve 7 yıl 7 ayı Milli Eğitim Bakanı olmak üzere 15 yıl milletvekilliği yapmıştır.⁴⁷

Milletvekili ve bakan olmadan önce özellikle 1935-1937 yılları arasında yayımladığı kitap ve makaleler eğitim ve kültür alanında odaklandığını bu alanlara ilişkin önemli tasarımlar ve öneriler geliştirdiğini işaret etmektedir. Bu yönü ile belki de göreve gelmeden önce milli eğitimin sorunlarına ve geleceğine yönelik tasarımları olan ilk Milli Eğitim Bakanı olma özelliğini taşımaktadır.⁴⁸ Yücel'in bakanlığı süresince yaptıkları ve yapıtlarını belirli başlıklar altında topladığımızda ulaşılan tablo şöyledir:

Şûra, Kurultay ve Kongreler: Birinci Neşriyat Kongresi, Birinci Maarif Şûrası, Tercüme Heyeti'nin Toplantısı, Birinci Coğrafya Kongresi, Gramer Komisyonu'nun İlk Toplantısı, Felsefe Komisyonu Toplantısı, Dördüncü Dil Kurultayı, İkinci Maarif Şûrası, Üçüncü Türk Tarih Kongresi, Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu'nun İlk Toplantısı, Beden Eğitimi ve Spor Şûrası.

Eğitim sistemi içerisinde yükseköğretim ile ilgili olarak; Üniversiteler Kanunu'nun çıkarılması, Ankara Fen Fakültesi ve Ankara Tıp Fakültelerinin açılması, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Üçüncü İç ve Birinci Dış Hastalıkları Kliniklerinin açılması, İstanbul Teknik Üniversitesinin açılışı, Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsünün açılışı, İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulunun açılışı.

Ortaöğretim ile ilgili olarak; ticaret okullarının ve teknik okulların açılması, ders kitaplarının standardizasyonu, Klasik kol ve Latince derslerinin konulması.

Kırsal kesim ve halk eğitimi ile ilgili olarak; Köy Enstitülerinin açılması, köy gezici kadın ve erkek kurslarının açılması.

Dil çalışmaları; Gramer çalışmaları, ana hatlarıyla Türk grameri, devlet dilinin Türkçeleştirilmesi: Anayasa, bilim dilinin Türkçeleştirilmesi, derleme ve taramalar.

⁴⁵Dönemin olağanüstülüğü 2.Dünya Savaşı'nın hemen öncesi, sırasında ve sonrasında oluşudur.

⁴⁶Coşkun, s.13

⁴⁷Coşkun, s.14

⁴⁸Coşkun, ss.48, 49

Güzel sanatlar alanı ile ilgili olarak; On Yıllık Neşriyat Sergisi, Halkevi Sergisi, Birinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi, İngilizce Kitaplar Sergisi. Ankara Devlet Konservatuvarı müzik ve temsilleri, halkevlerinde tarih ve müze kollarının kurulması, Aşyan'da Edebiyat-ı Cedide Müzesi'nin açılması, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nün açılması.

Yayınlar; Çıkarılan dergiler: İlköğretim, Tercüme, Tebliğler, Güzel Sanatlar, Teknik Öğretim, Tarih Vesikaları, Köy Enstitüleri, Kadın-Ev.

Tercüme Bürosu'nun kurulması ve Dünya Edebiyatından 496 yapıtın tercümesi.

Ansiklopediler: İnönü, İslam, Sanat ve Grand Memento Larousse'ın çevirisi.

Bilimsel araştırmalar: Tanzimat, Türkiye Cumhuriyeti Maarifi 1923-1943, Dünya Üniversiteleri ve Türkiye Üniversitelerinin gelişimi.

Sözlükler: Türk Hukuk Lügati, İmla Kılavuzu, Felsefe ve Gramer Terimleri, Coğrafya Terimleri ve Türkçe Sözlük.⁴⁹

Hasan Âli, 1897'de İstanbul'da doğmuştur. Hasan Âli'nin çocukluğunda kişiliğine etki eden e önemli kişi anneanesi Ayşe Hanımdır. Ayşe Hanım, günlük gazeteleri ve politik gelişmeleri izleyen, çevresi ile ilgili, kültürlü bir kadındır. Torunu ile yakın bir bağ kurmak yanında ona Kur'anı ve günlük gazeteleri okutarak ülkedeki gelişmelerle ilgili konuşup, tartışarak, düşüncelerini açıklamasını sağlamış ve böylelikle kişiliğinin gelişimine olumlu katkılar yapmıştır. İlkokula başladığının kısa bir süre sonrasında öğrendiklerini evdekilere öğretmeye başlaması daha çocukluğundan itibaren eğitimci olacağına ilişkin ipuçlarıdır. Çocukluğunun önemli olaylarından biri de II.Meşrutiyet'in ilan edilmesi ve çevresinde çokça dile getirilen "hürriyet, eşitlik, İttihat ve Terakki" sözcükleri ve bunların anlamları olmuştur.⁵⁰ II.Meşrutiyetin ilanı ve Balkan Savaşlarının sıkıntılı günlerini 1.Dünya Savaşı izlemiştir. Bu sırada Vefa Lisesi son sınıfında olan Yücel savaş nedeni ile askere alınmıştır. Pendik'te bulunan bir askeri okul karargahında savaş bitene değin karargah komutanının emir subayı olarak görev yapmıştır. Yücel, o günlerin yaşamındaki yerini *"Talimgâh benim için bir hayat üniversitesi oldu. Çocuk denecek yaşta girdiğimiz asker ocağında bize verilen ağır işleri gördük. Orada çekiçle-örs arasında farkında olmadan çelikleştik."* sözleri ile dile getirmektedir. Savaş sonrasında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine girmesine rağmen dönemin

⁴⁹Ed.Kemal Kocabaş, **Hasan-Âli Yücel**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2011, (HAY), ss.13-19

⁵⁰Coşkun, ss.15-17

önemli hocalarından Prof.Celalettin Arif Bey⁵¹ ile yaşadığı tartışmanın ardından Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne kayıt olmuştur. Üniversiteden mezun olmasının ardından 1922'de Refika Hanım ile evlenmiş ve ilk görevine İzmir Erkek Öğretmen Okulu Edebiyat öğretmeni olarak başlamıştır. Bu sırada İzmir Öğretmenler Birliği'nin ve İzmir Türk Ocağı'nın kuruluş çalışmalarına katılmıştır. 2 Şubat 1923 Hasan Âli'nin, Mustafa Kemal ile fiziki anlamda ilk karşılaştıkları gündür. Mustafa Kemal'in o gün İzmir Gümrük binasında halka açık düzenlediği ve yaklaşık 7 saat süren toplantıya katılan Hasan Âli, Mustafa Kemal'in sorulara yaklaşımından ve verdiği yanıtlardan fazlası ile etkilenmiştir.⁵²

1923'ün sonuna doğru İstanbul'a atanmıştır. İstanbul'da iken 1927'de İstanbul Milli Eğitim İl Müfettişliğine ardından da Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliğine atanmıştır. 1930'da Bakanlık tarafından okulları, eğitimi ve eğitimle ilgili mevzuatı incelemek üzere Paris'e gönderilmiştir. Bu süreçte Hasan Âli zaman zaman Londra'ya da geçerek incelemelerde bulunmuştur. Yurda dönüşünün hemen ardından Bakanlıkça Mustafa Kemal'in 11 Kasım 1930-3 Mart 1931 arasında düzenlediği yurt gezisine katılmakla görevlendirilmiştir. Yolculuğun Kayseri'deki durağında Kurul, bir lisede işlenen felsefe dersine katılmıştır. Derste Hasan Âli tarafından yazılmış olan mantık kitabı kullanılmaktadır. Kitabı inceleyen Mustafa Kemal karşısına çıkan Arapça terimler nedeni ile akşam yemeğinde Hasan Âli'ye terimlerin Türkçe karşılıklarını neden bulmadığını sormuştur. Yücel: *"Düşündüm. Dahası muğlak (anlaşılmaz) terimlerin Türkçelerini bulmada deneyler bile yaptım. Ama bu gibi değiştirmelerin, bireyler tarafından yapılmasını sakıncalı gördüm. Herkes kendine göre bir terim bulup kullanırsa, kimse kimseyi anlamaz; eğitimde anlam bütünlüğü ortadan kalkar. Bu sorun için bir heyet (kurul) veya cemiyet (kurum) oluşturulmalı ve bilimsel terimler burada saptanmalı düşüncesindeyim."* yanıtını verir. Bu gezi sırasında Yücel ve Atatürk arasındaki bir diğer anı Atatürk'ün sorduğu; *"Türk milleti, ne zaman kendini kurtulmuş sayabilir?"* sorusuna Yücel; *"Türk milleti ne zaman kurtarıcı arama ihtiyacı duymayacak hale gelirse, o zaman kurtulmuş olur."* yanıtını vermiştir. Aldığı tüm yanıtlardan sonra Atatürk'ün değerlendirmesi şöyledir: *"Hepiniz güzel fikirler söylediniz. Fakat bu çocuğun ileri attığı, üstünde bizi derin düşündürmeye değer bir fikirdir."*⁵³ 1932'nin sonlarına doğru Yücel, Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne atanmıştır. Bu görevi sırasında Gazi Eğitim Enstitüsü

⁵¹Prof.Celalettin Arif Bey son Osmanlı Meclisi'nde başkanlık yapmış ardından Anadolu'ya geçmiş ve TBMM Başkanvekilliği yapmıştır. Aslan Tufan, **Değerli Maarifçimiz Saylav: Hasan Âli Yücel**, Çocuk Sesi, 11 Nisan 1938, s.7, Aktaran Alev Coşkun, s.22

⁵²Coşkun, ss.30, 31

⁵³Coşkun, ss.41, 42

Resim Bölümünü kuran ve yöneticiliğini üstlenen İsmail Hakkı Tonguç ile tanışır. Burada başlayan tanışıklık zaman içinde dostluğa ardından Köy Enstitüleri tasarımı ile de yol arkadaşlığına dönüşecektir. Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün daha 5. ayında Hasan Âli, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'ne atanır. Bu sırada siyasete atılır ve yapılan seçimler sonrasında 1 Mart 1935'te İzmir Milletvekili olarak Meclis'e girer. Meclise girmesinin ardından kültür ve eğitim konuları üzerinde yoğunlaşmış; sorunları incelemiş, çözümler önermiştir. Atatürk'ün ölümü sonrasında Saffet Arıkan'ın bakanlıktan ayrılması üzerine Hasan Âli Yücel Milli Eğitim Bakanı olmuş ve 28.12.1938-05.08.1946 tarihleri arasında görev yapmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın içinden, milli eğitimin sorunlarını bilen ve bu sorunlara ilişkin çözümleri olan bir bakan olarak, Atatürk Devrimlerinin belirli bir olgunluğa eriştiği dönemde, yetkin ve güçlü bir kadro ile atılımlara başlamıştır. Bu kadroda İsmail Hakkı Tonguç (İlköğretim Genel Müdürü), Cevat Dursunoğlu (Ortaöğretim Genel Müdürü), Rüştü Uzel (Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürü) ve İlhan Sungu (Milli Talim ve Terbiye Kurulu üyesi ardından MEB Müsteşarı) olarak yer almakta yanı sıra Hitler faşizminden kaçan Alman akademisyenler bulunmaktadır.⁵⁴ Ülkemiz siyasi yaşamında ve bürokrasisinde göreve gelen yönetici ve politikacıların yaygın davranışı kendilerinden öncekilerin yaptıklarını değersizleştirmek yönünde olagelmıştır. Bu yönü ile Yücel'in kendinden önce başlamış olan işlerin değerini bilerek onlara sahiplenmesi, bu kapsamda Tonguç'un görevine devamını sağlaması örneği az görülen ve Hasan-Âli Yücel'i yücelten bir anlayış, tutumdur. Aralarındaki işbirliğinin özü de bu noktadadır. Ana amaç ve izlenilecek yol konusunda birlikte olduklarını anlamışlar, elbette var olan farklılıklarına rağmen ortaklaştıklarını geliştirmeyi başarmışlardır.⁵⁵ Daha kuruluş aşamasından başlayarak enstitü karşıtlarına ve engellemelerine karşı kararlı bir duruş sergileyen Yücel, bu yönü ile karşı devrimcilerin her zaman hedefinde olmuştur. İlhan Selçuk, Hasan Âli Yücel'e karşı savaşımları, Atatürk'ün Aydınlanma Devrimine karşı bir savaşım olarak kabul etmekte ve Cumhuriyet Tarihimizin dönüm noktalarından biri olarak değerlendirmektedir.⁵⁶

Yücel ve Tonguç arasındaki ilişkinin ne zaman başladığı, nasıl geliştiğine yönelik olarak Engin Tonguç tarafından yapılan saptamalar şöyledir: Yücel'in MEB Müfettişi olduğu 1927-1930 arasında Tonguç MEB Ders Araç Gereçleri Müzesi'nin

⁵⁴ Coşkun, ss.50-52

⁵⁵ E. Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.65

⁵⁶ İlhan Selçuk, Yücel'in Anlamı, **Hasan Âli Yücel Aydınlanma Devrimcisi**, (Ed.Alev Coşkun), Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2007, ss.7-9

Müdürlüğünü yapmaktadır. Bu yönü ile birbirlerini hiç olmazsa biliyor olmaları gerekmektedir. Gazi Eğitim Enstitüsü'ndeki görevleri nedeni ile kesinlikle tanışmışlardır. Bununla birlikte iş çerçevesini aşan bir yakınlaşma halen yoktur. Bakan olmasının ardından Eğitim Kursları hakkında zaten bilgisi olan ve olumlu karşıladığına ilişkin Kültür Bakanlığı'nın⁵⁷ Köye Doğru adlı dergisinde bir yazısı yayımlanmış olan Yücel, siyasi etik gereği kendisine istifasını sunan Tonguç'a *"birlikte çalışmaları için bir engel olmadığını, başlanmış işlere devam etmesini"* rica eder. Engin Tonguç, Yücel ve Tonguç arasındaki ilişkiyi *"Ülkemizde, bu tür ast-üst ilişkilerinde, bu kadar uzun süre birlikte çalıştığı hâlde anlaşmazlıkların, çatışmaların, kopma ve ayrılmaların olmaması az görülen bir durumdur. Bu açıdan Yücel-Tonguç işbirliği, ender olumlu örneklerden biridir."* şeklinde betimler.⁵⁸ Bununla birlikte birbirlerinden farklı düşündüklerinin örnekleri de vardır. Behice Boran, Niyazi Berkes, Mediha Berkes ve Pertev Naili Boratav haklarında Yüksek Öğretim Genel Müdürü tarafından fakültelerinde kalmamaları gerektiği yönünde yazılan bir yazıya dayanarak aynı zamanda Disiplin Kurulu işlevini de gören Bakanlık Müdürler Encümeni kararı ile Bakanlık emrine alınmaları sırasında yaşananlar buna örnektir. Karar bir üyenin karşı oyu nedeni ile oy çokluğu ile alınmıştır. Tonguç, karara *"soruşturma yapılmaksızın böyle bir karar alınmasının yanlış olduğu"* şerhini düşmüştür. Düşünüş ve davranış tarzlarındaki farklılığı göstermesi bakımından yaşanan bir diğer olay ise Yücel'in kabine dışı bırakılmasından sonraki döneme aittir. Şöyle ki; Kenan Öner tarafından bakanlığı döneminde komünistleri kollamakla ve komünist olmakla suçlanan Yücel, Tonguç'un itirazlarına rağmen konuyu yargıya taşımıştır. Oysaki Tonguç; böyle bir davanın siyasallaşacağı, bir mahkemeye karşı yaptığı işlerin hesabını vermek zorunda olmamasına karşın böyle bir davada bakanlığı süresince yaptığı bütün işlerin tartışmaya açılacağı, kaldı ki böylesine bir döneme ilişkin bir mahkemenin yetkin ve yeterli bir karar veremeyeceğini savunmaktadır.⁵⁹

2.Dünya Savaşı'ndan sonra kutuplaşan yeni dünya düzeninde Türkiye'de bir komünizm tehlikesi yaratılarak çok partili yaşama geçişin bir anlamda alt yapısı oluşturulmuştur. Feodal ilişkilerin kırılmadığı ve toprak reformunun gerçekleştirilemediği, halkın eğitimsiz, köylünün topraksız, işçinin işsiz olduğu bir

⁵⁷ Milli Eğitim Bakanlığı kuruluşundan itibaren değişik adlar almıştır. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı 1935-1941 arasında Kültür Bakanlığı olarak adlandırılmaktadır. <http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852>, Erişim 14.01.2019

⁵⁸ Engin Tonguç, Yücel-Tonguç İşbirliği, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011, ss.57-59

⁵⁹ E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.62, 63

dönemde Demokrat Parti kurulmuştur. CHP, 21.07.1946 Pazar günü yapılan⁶⁰ seçimi kazanmasına⁶¹ karşın 388 oyla yeniden Cumhurbaşkanı olarak seçilen İnönü yeni kabineyi oluşturmak üzere Recep Peker'i görevlendirmiştir.⁶² Recep Peker tarafından oluşturulan kabinede⁶³ Hasan Âli Yücel kabine dışı bırakılarak yerine Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer görevlendirilmiştir.⁶⁴ Bununla birlikte Alev Coşkun, Yücel'in 1946 seçimleri sonrasında Kâzım Karabekir'in Meclis Başkanı seçilmesi⁶⁵ üzerine Milli Eğitim Bakanlığı'ndan çekilmeye karar verdiğini ve ertesi gün istifasını verdiğini ileri sürmektedir. Çünkü Yücel, CHP içinde Karabekir'e oy vermeyen tek kişidir. Üzerinde Kâzım Karabekir yazılı oy pusulasının bulunduğu zarfı da *"Kızım bu zarfı iyi sakla"* diyerek kızı Canan'a vermiştir.⁶⁶ Seçim sonrası TBMM ilk toplantısını 03.08.1946'da gerçekleştirmiş ve Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmıştır. 05.08.1946'da Recep Peker Başbakan olarak atanmış ve 07.08.1946'da Bakanlar Kurulu açıklanmıştır.⁶⁷ Seçimler sonrası sürece ilişkin olarak TBMM'nin 05.08.1946'da toplanacağı⁶⁸ ve kabinenin istifa edeceği⁶⁹ ve 04.08.1946'da *"Saraçoğlu Kabinesinin"* istifa ettiği⁷⁰ haberleri basında yer almıştır. Yücel, bakanlık görevinden ayrılırken Pamukpınar Köy Enstitüsü Müdürü Şinasi Tamer'e yazdığı 05.08.1946 tarihli mektubunda şöyle veda etmektedir: *"Kardeşim Şinasi Tamer, başta siz olmak üzere iyi niyetli, çalışkan ve ülkücü meslektaşlardan gördüğüm yardımlara güvenerek, yürütmeye çalıştığım işten ayrılırken, size ve bu davaya emeğini katmış meslektaşlara teşekkürü bir borç bilirim."*⁷¹ Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere seçim sonrası gelişmeler Yücel'i rahatsız edecek türdendir ve buna kırılan Yücel kabinenin açıklanmasını beklemeden Bakanlıktan ayrılmıştır.

Yücel'in ardından Reşat Şemsettin Sirer Milli Eğitim Bakanı olarak açıklanmış ve kendince yaptığı önemli işlerden biri İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden almak olmuştur. Yücel ve Tonguç komünistlikle suçlanırken, köy enstitülerinde yıkım dönemi başlamıştır. Yücel'in bu sırada köy enstitülerine yönelik suçlamalara verdiği bir yanıt şöyledir: *"Enstitüleri kurmanın sevabı değil,*

⁶⁰Anadolu, 21.07.1946

⁶¹Anadolu, 24.07.1946

⁶²Anadolu, 06.08.1946

⁶³Anadolu, 07.08.1946

⁶⁴Başaran, (Özgürleşme), s.54

⁶⁵Anadolu, 06.08.1946

⁶⁶Coşkun, s.111

⁶⁷E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.507

⁶⁸Anadolu, 26.07.1946

⁶⁹Anadolu, 02.08.1946

⁷⁰Anadolu, 05.08.1946

⁷¹Kemal Kocabaş, Yaşamından Kesitlerle Hasan-Âli Yücel, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011, (HAY), s.77

*varsa günahları bile onur verir.”*⁷² Yücel bundan sonraki süreçte, Kenan Öner özelinde kendisine yönelen saldırılarla uğraşmak yanında Ulus, Cumhuriyet, Dünya ve Öncü gazetelerinde yazılar yazmış, 1950’nin sonlarına doğru da CHP’den istifa etmiştir. Kenan Öner aleyhine açtığı davayı ilk aşamada kaybetmiş ancak sonrasında karar bozulmuş ve Yücel davayı kazanmış, Öner suçlu bulunmuştur. 23 Haziran 1960’da Yücel, bir anlamda kader birliği yaptığı çok sevdiği dostunun, yol arkadaşının; Tonguç’un ölümü ile sarsılmıştır.⁷³ 1960’da Milli Eğitim Planının hazırlığı ile görevli komisyon çalışmalarına katılmış ve 12 Kasım 1960’da Paris’te yapılan UNESCO 11.Genel toplantısına delege olarak katılmıştır. Üretken olabilecekken atıl geçen yıllara inat ülkesine yararlı olabileceğini düşünmektedir.⁷⁴ Hasta olmasına rağmen UNESCO’nun 25 Şubat 1961’de İstanbul’da yapılacak toplantısına katılmış ve 26 Şubat 1961’de geçirdiği kalp krizi nedeni ile yaşama veda etmiştir. Yücel’in son yazısı *“Garba Yönelme Nedir?”* başlığını taşımaktadır ve son cümleleri şöyledir: *“Çare Fikret’in dediğidir: Hak (doğru) bellediğin yolda yalnız gideceksin... Üzülmemeli, çünkü hak yolunda yalnız kaldığı görülmemiştir.”*⁷⁵

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç 1946 seçimlerine dek köy enstitüleri tasarımını yaşama geçirmek ve geliştirmek noktasında birlikte hareket ettiler, dayanışma içinde oldular. Köy Enstitüleri Yasası’nın, Meclis görüşmeleri sırasında savunusunu yapan Yücel’in *‘El koyduğumuz ilköğretim davasını gerçekleştirerek, Türk vatanının dağlarında, bayırlarında ve kırlarında, hatta en ücra yerlerinde, kendi kendine açıp solan çiçek bırakmayacağız.’* sözleri köy enstitüsü atılımına bakışını yansıtmaktadır.⁷⁶

İKİNCİ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜSÜ DÜŞÜNÜNÜN EVRİMİ

2.1. KÖY ENSTİTÜLERİ DÜŞÜNÜNÜN ÖNCÜLLERİ

⁷²Başaran, (Özgürleşme), s.54

⁷³Coşkun, ss.229-235

⁷⁴Mustafa Çıkar, **Hasan Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1997, s.145, Coşkun, s.245

⁷⁵Ali Mehmet Celâl Şengör, **Hasan Âli Yücel ve Türk Aydınlanması**, Tübitak Bilgi Dizisi, İstanbul, 2001, s.10

⁷⁶Mehmet Başaran, Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel ve Köy Enstitüleri, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011, s.46

2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Köylünün Eğitimi ile İlgili Tasarım ve Girişimler

Cumhuriyet öncesi eğitim sistemimizi kısaca gözden geçirdiğimizde; hemen hemen 18.yüzyılın sonlarına değin toplumsal yaşama egemen olan bir durağanlık ve bu durağanlığa uyum sağlamış bir eğitim sistemi ile karşılaşırız. Bu dönemde karşımıza çıkan eğitim öğretim kurumları da sıbyan mektepleri ve medreselerdir.⁷⁷ Medreselerde eğitim genelde dinsel niteliktedir. Konular; ilahiyat, fıkıh ve Arap dili üzerinedir. Mantık dışında bilimsel yönü olan felsefe, tarih, coğrafya gibi dersler neredeyse yoktur. Mahalle mekteplerinde de cami imamı tarafından Kur'an ezberi, din ve ahlak bilgisi ve biraz olsun aritmetik gösterilmektedir.⁷⁸ Siyasi alandaki gerilemeye koşut askeri alandaki yenilgiler ve kendini koruma güdüsü ile yenileşme adımlarının ilk olarak askeri alanda atılmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda 1776'da Mühendishane-i Bahri-i Hûmayûn, 1795'te Mühendishane-i Berri-i Hûmayûn, 1827'de Askeri Tıbbiye ve 1834'te Harbiye kurulmuştur.⁷⁹ Bu kurumlar her ne kadar askeri alana yönelik olsalar da eğitime kattıklarının toplumsal yaşama etkisi de olmuştur. II.Mahmut döneminde; erkekler için 1824'te ve kızlar için 1826'da ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir.⁸⁰ Gülhane Hatt-ı Hûmayûnu diğer adı ile Tanzimat Fermanı siyasal ve sosyal yenilik ve gelişmeler içermektedir. Bu yenilik ve gelişmeler içinden eğitim alanına ilişkin olanları şöyle özetlenebilir: Devletin içinde bulunduğu kötü gidişattan kurtuluşunun ancak eğitimin geliştirilmesi ile sağlanacağı yönünde düşünce gelişmeye başlamıştır. Dolayısı ile eğitimci ve yazarlar artık devletin ve ailenin eğitim ödevlerini, toplumsal sorumluluk anlamında değerlendirmektedirler.⁸¹ Tanzimat döneminin devlet adamlarından Mehmet Emin Ali Paşa'nın *"Zira bu hasıl olmaz ise, dayanamayıp biteriz. Etrafımıza Çin Seddi çeksek de, yine bilgili kavimler bizi mağlup ederek her şeyimizi elimizden alırlar."* sözü de bunu işaret etmektedir.⁸² Yine bu dönemde önemli bir adım olmak üzere eğitim, bir bilim olarak ele alınmaya ve bu yönde kitaplar yazılmaya başlanmıştır.⁸³

⁷⁷Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2011)**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, (TET), ss.88-94

⁷⁸Gülten Başol, **Aydınlanmanın Neferleri Benim Köy Enstitülü Öğretmenlerim**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016 (2016), s.17

⁷⁹Akyüz, (TET), ss.143-147

⁸⁰Yahya Akyüz, **Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler**, Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi / 2011 Cilt: 1, Sayı: 2, s.12

⁸¹Yahya Akyüz, **Tanzimat Döneminde Ailenin Eğitim Görevlerine İlişkin Yeni Görüşler, Türk Aile Ansiklopedisi Cilt 2**, Başbakanlık Yayınları, Ankara, 1991, (Aile), ss. 439- 445

⁸²Başol, (2016), s.18

⁸³Yahya Akyüz, **Türkiye'de Eğitimin Bilim Olarak Ele Alınışının Tarihçesi, Eğitim Bilimleri I. Ulusal Kongresi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993, ss. 125-150.

Örgün eğitim öğretim alanında önemli adımlar atılmış, mesleki ve teknik eğitim anlamında ilk kurumsal gelişmeler yaşanmıştır. 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Genel Eğitim Yönetmeliği) yayımlanarak eğitim yönetimi anlamında ilk örgütlü yapı; Maarif-i Umumiye Nezareti (Eğitim Bakanlığı) kurulmuştur. Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin Osmanlıca denilen Türkçe öğretim dilini benimsemiş olmasının dilin eğitim öğretimdeki önemini ortaya koyması yanında dilde sadeleşmenin de önünü açtığı görülmektedir. 1845'de ilk ortaokul, 1848'de ilk erkek öğretmen okulu; Darül Muallimin-i Rüşdi, kızlar için orta dereceli okullar kurulması yanında öğretmen yetiştiren meslek okulları hatta ilk kız öğretmen okulu; Darülmualimat, 1870'de İstanbul'da kurulmuştur.⁸⁴ Tıbbiye, Harbiye, ziraat okulları, erkek ve kız öğretmen okulları, rüştiyeler, sanat okulları, Mülkiye Mektebi ve Galatasaray Lisesi bu dönemin önemli eğitim adımı ve kazanımlarıdır. Dönemin siyasi dayatmalarının bir sonucu olarak gelişen Osmanlılık anlayışı eğitimde birbirinden farklı disiplinlerin gelişiminin de önünü açmış, misyoner okulları dediğimiz azınlık ve yabancı okulları geliştirmiştir.⁸⁵

Türk eğitim tarihi bakımından batılı niteliklerde eğitim kurumları II.Mahmut'un 1824'te ilköğretimin zorunlu hale getirilmesine ilişkin buyruğu ile varlık göstermeye başlamaktadır. Bununla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne kalan okullar mahalle mektepleri ve medreselerdir ki, batılı anlamda okul olarak değerlendirilmeleri zordur. Eğitimi geliştirmek adına karşımıza ilk olarak İstanbul Öğretmen Okulu Müdürü M.Satı Bey'in yaşama geçirmeye çalıştığı uygulamalarını 1910'da Maarif Vekilliğine getirilen Emrullah Efendi'nin uygulamaları izlemektedir. Emrullah Efendi'nin parasız zorunlu eğitim ülküsü ve yatılı okullar önerisi köy enstitülerinin çekirdeği sayılabilir niteliktedir.⁸⁶ Bununla birlikte Ethem Nejat, Yeni Fikir dergisinde yayımlanan makalelerinde; 6 yıl süreli öğretmen okullarının müfredatında zanaat dersleri yanı sıra ziraai, ticari derslerin de olmasının mezun olacak öğretmenlerin görev yapacakları yörenin gelişimine etki edebileceğini ileri sürmektedir.⁸⁷ Yine İstanbul Darülmuallim öğretmenlerinden Ahmet Tevfik Bey de, İstanbul Darülmuallimin yayın organı Yeni Mektep Dergisi'nde yayımlanan yazısında; öğretmen okullarının müfredatına tarım dersleri konulmasını, köylerde çiftlik okulları

⁸⁴Yahya Akyüz, **Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler**, Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi / 2011 Cilt: 1, Sayı: 2, s.13

⁸⁵Başol, (2016) s.18

⁸⁶Mevlüt Kaplan, **Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir, 2003, ss.13,14

⁸⁷Akyüz, (TET), ss.296, 297

kurulmasını ve bu okul mezunlarından çiftlik okullarında yararlanılmasını savunmaktadır.⁸⁸

Tanım yapılmak istenilirse çağdaş eğitim için öğrenciyi, çevresini ve toplumu birlikte değerlendiren, ilke ve metotlarını da bu doğrultuda belirleyen eğitim anlayışıdır denilebilir. Bu anlamda 16. Yüzyılda Montaigne, 18. Yüzyılda Rousseau, 19. Yüzyılda Pestalozzi ve Fröbel ve 19. Yüzyılın sonlarında da Kerschensteiner önemli etkiler yaratarak çağdaş eğitim anlayışına dayalı okullar açılmasını sağlamışlardır. Hazergratlı Mehmet Refet tarafından 1896'da kaleme alınan "*Terbiye-i Dimağiye, yahut Usul-i Terbiye*" adlı kitapçıkta Avrupa'daki yeni okulların Türkiye'de de açılmasının düşünüldüğüne değinilmektedir.⁸⁹ Mehmet Refet, bu düşüncelerini 1903'te bir iş eğitimi gerçekleştirme amacına yönelik *Darülhayr-ı Âli* adında bir okul ile yaşama geçirse de bu okulu 1908'de kapatmıştır. 1909'a gelindiğinde Tefik Fikret'in başkanlığında "*Yeni Mektep Osmanlı Anonim Şirketi*" adlı bir şirket kurulmuştur. Bu şirketin tüzüğünde; açılacak okulun çevrenin zararlı etkisinden uzakta bir yerde kurulması, burada onurlu ve kişilikli, toplumun haklarını gereği gibi bilen, yeni yaşama uygun insanların, kendi kendine yönetim ve aile ile işbirliği içerisinde yetiştirilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. Öyle ki bu okulda çocuklar ilköğretimden itibaren elişlerine alıştırılacaklar, marangoz, demirci, duvarcı araçlarını kullanacaklar, avcılık, balıkçılık, binicilik ve kürek çekme gibi alanlarda alıştırımlar yapacaklardır. Yanı sıra tarım ve ticarete pratik yaparak özdeksel gereksinimlerini kendileri karşılayabileceklerdir.⁹⁰ Ne var ki, Fikret'in bu düşüncesi ve girişimi yeterli taraftar bulamadığı için uygulamaya konulamamıştır.⁹¹

Köyün ve köylünün eğitime yönelik gerçekçi girişimler 1910'dan itibaren görülmektedir. 1910'da Kütahya'da ve 1913'te Aydın'da İl Özel İdareleri köylere öğretmen yetiştirme kararları almışlardır.⁹² 1912'de Öğretmen Ahmet Tefik'in bazı öğretmen okullarının köylerde veya köy çevresinde açılmasını önermesi yanında Kastamonu milletvekili İsmail Mahir Efendi 1914'te Meclisi Mebusan'da yaptığı konuşmasında köylerdeki eğitim sorununun çözümüne yönelik önerilerde bulunmuştur.⁹³ İsmail Mahir Efendi önerilerinde köye öğretmen yetiştirme sisteminde

⁸⁸ Tonguç, (Köy), ss.180-181

⁸⁹ Cavit Binbaşoğlu, *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri Tarihsel Bir Çerçeve*, Dikili Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 1993, (Çerçeve), ss.1-3

⁹⁰ Binbaşoğlu, (Çerçeve), ss.4,5

⁹¹ Tefik Fikret'in bu girişimi ve uygulamaları hakkında bilgi almak isteyenler Cahit Kavcar'ın *İkinci Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim* adlı kitabından yararlanabilirler.

⁹² Bununla birlikte bu kararların uygulandığına ilişkin veriye ulaşılammıştır. Mustafa Ergün, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ocak Yayınları, Ankara, 1996, ss.323-324

⁹³ Ali Uçan, *Atatürk ve Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi*, Pitura Yayınevi, Ankara, 2013, s.16

ilk kez kız öğrencilerin eğitiminin gerekliliğine değinmiş ve bu eğitimin leylî yani yatılı olmasını savunmuştur. Yanı sıra bu okullarda öğrenim görecekt olan kız öğrenciler, günlük yaşamlarında yer alan halı ve kumaş dokuma, dikiş dikme ve nakış işleme konularında bilgi ile donatılacaklardır.⁹⁴ İsmail Mahir Efendi bu önerisi ile neredeyse Köy Enstitülerini tarif eden bir öğretmen okulu taslağını oluşturmuştur.⁹⁵ Diğer yandan İsmail Mahir Efendi'nin önerisi, köyün içinden sağlanacak gücün eğitimle tekrar köye döndürülerek köylünün eğitiminde etkin olması düşünününü ilk olarak ortaya koyması bakımından önemlidir.⁹⁶

Osmanlı eğitim sisteminin yenilenmesinin bir yöntemi olarak önerilen ve gelişerek köy enstitülerine uzanan *"Yeni Mektep"* düşüncesi Nafi Atuf'un yazılarında ve uygulamalarında da yer bulmakla birlikte 1916'dan itibaren Sa'y ve Tettebbü'de yayımlanan yazılarında da işlenmiştir.⁹⁷ Bunu örneklemek yanında dönemde etkili olan eğitimciler bakımından getirdiği yorumla kapsamlı bilgiler içeren *"1936 Yılında Sovyet Rusya'da Yüksek Öğrenim Hakkında Hazırlanmış Bir Rapor ve Bu Raporun Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Tarihi Bakımından Önemi"* adlı makaleden bir kesite⁹⁸ yer vermek gerekir:

" Türkiye'de köy ve şehir için ayrı okul tipinin geliştirilmesi ve bu okullar için ayrı öğretmen yetiştirilmesi fikrinin başlangıcı İkinci Meşrutiyet dönemine kadar gitmektedir. Bu fikrin kaynağı, Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile kontak noktalarını teşkil eden Trakya ve Balkanlar'daki Öğretmen Okulları ve bu okullarda çalışan öğretmen ve müdürlerdir. Mesela ilk defa 1912 yılında Üsküp Darülmualliminin çıkardığı "Yeni Mektep" adlı dergide Ahmet Tevfik adında bir öğretmen; İkinci Abdülhamit döneminde Selanik Darülmualliminin müdürlüğünü yapan İsmail Mahir Efendi, Kastamonu mebusu olarak girdiği Osmanlı Meclisi Mebusan'ında 1914 yılında yaptığı bir konuşmada; II.Meşrutiyet döneminde Manastır Darülmuallimin müdürü Ethem Nejat; Üsküp Darülmuallimi'i Rüştüyesi müdürü Sabri Cemil ve Pedagoji öğretmeni Mustafa Şekip, Edirne Darülmuallimin'i müdürü Nafi Atuf, yine Mehmet Şemsettin (Günaltay) Hurafattan Hakikata adlı eserinde; Sivas Öğretmen Okulu Pedagoji öğretmeni A.Fuat Gündüzalp 1924 yılında yayınladığı Talim ve Terbiye Teşkilatı adlı kitabında köy ve şehir için ayrı okul geliştirilmesini ve ayrı öğretmen tiplerinin yetiştirilmesini savunmuşlardır.

⁹⁴İlhan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s.42

⁹⁵ Mehmet Saydur, İsmail Mahir Efendi ve Köy Enstitülerine Giden Yolda Kastamonu Birikimi **Kuruluşunun 70.Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu** 14-17 Nisan 2010, Kastamonu Üniversitesi, İstanbul, 2010, ss.943, 944

⁹⁶Binbaşoğlu, (Çerçeve), s.6

⁹⁷Kansu, ss.42,43

⁹⁸Ersoy Taşdemirci, 1936 Yılında Sovyet Rusya'da Yüksek Öğrenim Hakkında Hazırlanmış Bir Rapor ve Bu Raporun Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Tarihi Bakımından Önemi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 11, Kayseri, 2001, ss.1-37

Yine çağdaş eğitim akımlarından John Dewey'in İş Okulu, Adolphe Ferreire'nin Faal Mektebi, Ovide Decroly'in Ermigate Okulu, J.J.Rousseau'nun Emile'i, Booker Washington'un İş Terbiyesi, George Kerschensteiner'in İş Okulu, Maria Montessori'nin Çocuk Evleri, Carleton Washburne'ün Winnetka Planı, Frobel'in Oyun ve Oyuncakları, Albert Malche'in Yeni Terbiyesi, Helen Parkhurst'un Dalton Planı, W.H.Kilpatrick'in Proje Metodu... gibi çağdaş eğitim akımlarını konu alan çok sayıda eser tercüme ve telif edilmiştir. Bu tercüme ve telif faaliyetlerini yürütenlerin başında İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Sadrettin Celal Antel, Ali Haydar Taner, Mustafa Rahmi Balaban, Kazım Nami Duru, İbrahim Alaeddin Gövsa, Hıfzırahman Raşit Öymen, İsmail Hakkı Tonguç, Halil Fikret Kanad, Nafi Atuf Kansu, Selim Sırrı Tarcan, Emin Soysal, M.Rauf İnan, Ahmet Hasip Aytuna, Kemal Kaya, Cemil Sena, Fuat Gündüzalp... gibi öğretmen ve eğitimciler gelir.”

Osmanlı'dan Cumhuriyete köyün geliştirilmesi ve köylünün eğitimi konusunda köy enstitülerine uzanan düşünsel çalışmalara ilişkin incelemesinde M.Emin Elmacı; Batı'da 19.yüzyılda Danimarka, Rusya, İsveç, Finlandiya ve Almanya'da başlayan tartışma ve çalışmalara karşın Osmanlı'da bu konuda Ahmet Tevfik Bey ve Ethem Nejad gibi eğitimcilerin birkaç makalesi dışında çalışma bulunmadığı saptamasını yapmaktadır.⁹⁹ Amerika ve Avrupa'da gördüğü okullardan esinlenerek 1915'te kaleme aldığı “*Terbiye-i İptidaiye Islahatı*” (İlköğretim Reformu) adlı yapıtında Ethem Nejad'ın, öğretmen okullarının ve çevresinin tarım, ticaret ve sanata yönelik olarak geliştirilmesi ve her bir öğretmen okulunun bir eğitim merkezi olmasını önerdiği görülmektedir. İstanbul Öğretmen Okulu Müdürlüğü sırasında getirdiği yeniliklerle eğitim ve öğretimi çağdaşlaştırma yönünde önemli adımlar atmış olan Satı Bey, ezberciliğe karşı çıkan, öğrencilerin kendi kendilerini yönetme ve denetlemelerine olanak sağlayan, deneye dayalı eğitim modeliyle örnek olmuş ve bu anlayışın yaygınlaşmasında önemli işlevi olmuştur.¹⁰⁰

İkinci Meşrutiyetin siyasal yaşama getirdiği canlılığa ve köyün, köylünün eğitilmesi konusunda yapıcı tasarımlar geliştirilmesine karşın dönemin beraberinde getirdiği olumsuzluklar bu tasarımların yaşama geçirilmesine engel oluşturmuş ve sorun çözüme kavuşturulamamıştır.¹⁰¹

2.1.2. Cumhuriyetin Devraldığı Köy ve Cumhuriyet Sonrası Köylünün Eğitimi Çalışmaları

⁹⁹ Mehmet Emin Elmacı, **Bir Semt Bir Bina: NATO Binası Amerikan Koleji'nden Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Yayınları, İzmir, 2013, s.243

¹⁰⁰ Binbaşıoğlu, (Çerçeve) s.7

¹⁰¹ Bahar Arslan, **II.Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e İki Devrim; İki Süreç, Tarihsel, İdeolojik ve Olgusal Bir Karşılaştırma**, Isık Yayınları, İstanbul, 2016, s.253

Bir bütün olarak incelendiğinde Türk toplumunun köylüsü kapalı toplum özellikleri göstermektedir. Kentlilerin teknoloji ve bilimden yararlanarak özgürlükçü bir dünya görüşünü benimsemelerine karşın köylerde doğanın gücü dolayısıyla da yazgıcı dünya görüşü egemendir.¹⁰² İsmail Hakkı Tonguç da Türk köylerine hakim olan keskin eşitsizliğe yer vermekte, köylünün güçsüzlük ve yetersizlikler içinde doğanın ve coğrafyanın zorlukları ile bir yaşam mücadelesi sürdürdüğüne dikkati çekmektedir.¹⁰³ Öyle ki, köylünün düşüncü ve görüşünün odağında evi, ahır, kümesi tarlası vardır. Kapalı ve elle tutulabilecek bir gerçeklik içinde yaşamakta ve çocuğunu bu gerçekliğe uygun olarak eğitmektedir. Köyün iş ve ilişkileri komşuluğa ve imeceye; diğer deyişle ortaklaşmacı kültür ve yaşam şekline dayanır. Bununla birlikte köy eğitmen kurslarının açıldığı 1936'da Başbakan olan İsmet İnönü, bir konuşmasında *"Yurdumuzda topraksız çiftçinin sayısı her tasavvurun (tasarımın) üstündedir. En ziyade (çok) toprağı taksim edilmiş (dağıtılmış) yerlerde bile, köylünün yarısına yakın bir miktarı topraksızdır. Başkalarına ait topraklar üzerinde çok fena şartlar içinde ve çok verimsiz olarak çalışmak mecburiyetindedir (zorundadır)."* sözleri ile içinde bulunulan durumu ortaya koymaktadır.¹⁰⁴ Tüm bu açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, 1930'lu yıllarda Türkiye'de kalkınma, ilerleme ve demokratikleşme adına gerçekleştirilen üst yapı değişikliklerine rağmen toplumun %80'ini oluşturan kırsal insanı ağır köy koşulları ve bozuk toprak dağılımının acılarını yaşamaya devam etmektedir. Tonguç, Kurtuluş Savaşı öncesinde köylerin birer mezarlıktan farksız olduklarını, cumhuriyet ile birlikte köye yönelik içtenlikli birçok girişimin yapılmasına karşın yapılanların yetersiz ve 30'lu yılların verileriyle halimizin içler acısı olduğuna işaret etmektedir.¹⁰⁵ Gümüşoğlu'nun döneme ilişkin saptamaları da benzerdir: *"O yıllarda köylü bitiktir. Yer yer ilkçağ ve ortaçağ dönemini yaşamaktadır. Karanlığın koyusunda, göksel erkin egemenliği altındadır. Kuldur, yazgıcıdır. Aklın ışığını kullanmamaktadır. Kişisel erkten ve yargıdan yoksundur. Köylü bilgisizdir, açtır, açıktadır, çarıksızdır, sağlıksızdır, ışıksızdır, üretimde hayvan ve kendi gücünden başka güç tanımamaktadır. Doğa güçlerinin egemenliği altındadır."* İşte çoğunluğu bu koşullar altında yaşayan ülkemizde kendi

¹⁰²Cavit Orhan Tütengil, **Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1983, ss.11-13

¹⁰³Tonguç, **İş ve Meslek Eğitimi**, Töb-Der Yayınları, Ankara, 1974, s.82

¹⁰⁴Cem, s.225

¹⁰⁵Kanar, ss.104-106

kahramanını, kurtarıcısını kendi içinden yetiştirme yönünde 1937’de eğitim kursları açılmaya ve bir ütopya da gerçeğe dönüşmeye başlamıştır.¹⁰⁶

Köy ve köylünün kalkınması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi yönünde tartışmaların özellikle 2.Meşrutiyet ile birlikte gelişen Türkçülük akımı kapsamında geliştiği ve kimi aydınların bu yönde çözümler geliştirdiği bilinmekle birlikte cumhuriyet ve sonrasında bu konu artık bir rejim sorunu olarak ele alınarak değerlendirilmiştir. Köylüyü “*efendi*” olarak ilan eden yeni rejim doğal olarak köy yaşamını insana yaraşır bir hale getirmek ve üretim şekillerini de çağa uydurmak hedefindedir. Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen süreçte en temel sorun köyün ve köylünün kalkındırılması olarak belirlenmiştir. Cumhuriyetin kurucu kadroları halkının çoğunluğu kırsalda ve çağının çok gerisinde üretim ilişkileri içinde, yoksul, eğitimsiz ve sağlıksız oluşunu ve bunun değiştirilmesi gerektiği bilinciyle hareket ederek değişimin zorunlu olduğu saptamasını yapmıştır. Değişimi sağlamak yönünde de dünyaca bilinen bilim insanlarının görüşlerinden yararlanmak istenilmiş ve bu bilim insanları Türkiye’ye çağırılmışlardır. John Dewey, Alfred Kühne, Omar Buyse gibi uzmanlar bu çağrı doğrultusunda çeşitli incelemeler yapmışlar ve öneriler içeren raporlar sunmuşlardır.¹⁰⁷ Ne var ki, bu raporlar özellikle yerel koşullardan uzak oldukları için uygulanabilir olmamışlardır. Bununla birlikte bu raporlar etkisini özellikle teknik öğretim alanında ve öğretmen okulları açılmasında göstermiştir. Mesleki ve teknik eğitim/öğretim alanında yeniden yapılanma gerçekleştirilerek bu gereklere uygun okullar kurulması yanı sıra Denizli ve Kayseri’de Köy Öğretmen Okulları açılması¹⁰⁸ bu raporlar sayesinde gerçekleşmiştir.¹⁰⁹ Ancak bu okullara alınan öğrenciler köy çocukları olmadıkları için mezun olduktan sonra ya köye gitmemişler, gidenler ise uyum sağlayamadıkları için köyden kısa sürede ayrılmışlardır.¹¹⁰ Cumhuriyetin eğitim sorunlarına çağdaş çözümler getirme çabası nedeniyle Mustafa Necati’nin “*Ulusal eğitimimizin iyileştirilmesi için ilk düşünülecek sorun öğretmen yetiştirme sorunudur. Her yıl üç bin öğretmene gereksinim vardır. Köy çocuklarına ayrı bir eğitim vermek lazımdır. Doğu illerinde özellikle yatılı okullar gereklidir. Köy çocuklarını köyden alıp şehirde okutmak hatalıdır.*” sözlerine yer

¹⁰⁶ Firdevs Gümüsoğlu, **Cılavuz Köy Enstitüsü: Sözlü ve Yazılı Belgeler Işığında**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2011, s.29

¹⁰⁷ Türkan Çetin, Cumhuriyet Döneminde Köycülük Politikaları: Köye Doğru Hareketi, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, (Ed.Oya Baydar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1998, s.215

¹⁰⁸ Binbaşıoğlu, (Çerçeve) ss.15,16

¹⁰⁹ Mehmet Rauf İnan, **Mustafa Necati**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1980, s.164

¹¹⁰ Serhat Süral ve Hüseyin Kıran, “Köy Enstitüleri Öncesi Öğretmen Yetiştirme Denemeleri”, **Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri**, İzmir Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, ss.249, 250

vermek yerinde olacaktır.¹¹¹ Mustafa Necati göreve başlamasının ardından köy ve köylünün eğitim sorununa ilişkin ciddi tasarım ve girişimlerde bulunmuştur. 22 Mart 1926'da çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunun 7.maddesinde öğretmen yetiştiren kurumlar arasında ilk kez *"Köy Muallim Mektepleri"* yer almıştır. Böylelikle köy muallimi ya da öğretmeni, köy muallim mektebi ya da köy öğretmeni okulu gibi terimler yasal metinlerde ilk kez kavram olarak yer almıştır. Bu girişimi Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi izlemiştir. Bu talimatname doğrultusunda da Kayseri Zincidere Köyü'nde üç yıl süreli ilk Köy Muallim Mektebi kurulmuş ve bunu Denizli Köy Muallim Mektebi izlemiştir. Bu okullarda kullanılmak üzere Köy Muallim Mektebi Müfredat Programı hazırlanmıştır.¹¹² Mustafa Necati de Misak-ı Maarif ile belirlenen çizgide, özünde iş okulu anlayışı olduğu üzere çalışmalar yapmış, iş eğitimi yöntemini eğitim sistemimize yerleştirmeye çalışmıştır. Köy öğretmen okullarının açılması, ilkokul öğretim programının değiştirilmesi, okullara çağdaş ders araç ve gereçleri sağlayan Okul Müzesi Müdürlüğü'nün kurulması, öğretmenlerin iş eğitimi verebilmelerini sağlamak amacı ile kurslar düzenlemesi ve yayınlar yapması bunu kanıtlamaktadır.¹¹³ Cumhuriyet Eğitim Devriminin 1946'ya değin süren yükselişinde önemli bir yere sahip olan Mustafa Necati, ulusal eğitim ve ilköğretimin temellerini atmış, şekillendirmiştir. Harf Devrimi, teknik eğitimdeki düşün ve tasarımları, karma eğitim, Millet Mektepleri ve Köy Öğretmen Okulu denemeleri onun ülkesine kazandırdıklarıdır.¹¹⁴ Mustafa Necati'nin Milli Eğitim Bakanı oluşuyla¹¹⁵ birlikte değişime yönelik adımlar atılmaya başlamış olsa da asıl başarılı uygulama eğitim kursları ile birlikte ortaya çıkacaktır. *"Artık köyün dışından, köye yabancı ve köylünün de "yaban" olarak gördüğü aydınlarla, dışarıdan gelen bilgi ve*

¹¹¹Elmacı, ss.244, 245; Kaplan, ss.15-18

¹¹²Uçan, s.24-25 789 Sayılı Maarif Teşkilatının Kurulmasına Dair Kanunun 7.maddesi ve ardınan Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi Köy Enstitülerinin deney aşamasında açılan Köy Öğretmen Okullarının yasal dayanağı olmuşlardır. Aynı şekilde Köy Muallim Mektebi Müfredat Programından da çokça yararlanılmıştır.

¹¹³Engin Tonguç, Mustafa Necati ve İş Eğitimi, **Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri**,Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, s.35

¹¹⁴Kemal Kocabaş, Mustafa Necati'den Günümüze Eğitim, **Ölümünün 80.Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi**, Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, s.295

¹¹⁵Mustafa Necati dönemi eğitimde birçok yeniliğin yaşama geçirildiği, örgüt yapısının kurumsallaşması adımlarının atıldığı, plan ve programlı bir dönem olmuştur. Çoğunlukla ilköğretimin sorunlarının çözümüne yönelik 3.Heyet-i İlmiye'nin toplanması, Maarif Teşkilatına Dair Kanunun kabulü, Talim Terbiye Dairesinin kurulması, köy ilkokulları için özel bir program hazırlanması, köy öğretmen okullarının açılması, iş okulu prensiplerinin uygulamaya geçilmesi, Dewey, Kühne ve Buyse gibi yabancı uzmanlardan raporlar, öneriler alınması Mustafa Necati döneminde gerçekleştirilmiştir.Turan Tanyer, Atatürk Dönemi Eğitimine Genel Bir Bakış, **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri 1940-1954**, Cilt1, (Ed.Ekrem Işın), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, ss.24-27

özneler aracılığı ile değil, içerden “köyün canlandırılması” yoluyla köylü çocukları tarafından gerçekleştirilecektir.”¹¹⁶

Cumhuriyet modernleşmesi, siyasal yapısında ulus devleti model olarak benimserken sınıfsız, katmansız bir toplum modeli yaratma amacındadır. Karma ekonomi modeliyle devlet ve piyasayı birbirinin dengeleyicisi olarak düşünmüş, kır ve kenti bir bütün halinde düşünerek bir kalkınma anlayışı geliştirmiştir. Bununla birlikte Atatürk, uygarlaşmanın temelini insan zihninde atılacağı ve bunun da eğitim yolu ile gerçekleştirileceği düşüncesindedir. Cumhuriyetin bireyinin aydın ve devrimci olabilmesi laik ve bilimsel eğitimden geçmektedir. Mustafa Kemal, bu konuya ilişkin düşüncelerini daha Kurtuluş Savaşı sürmekte iken; TBMM’nin 1 Mart 1922’deki açış konuşmasında şöyle dile getirmektedir.¹¹⁷

“Hükümetin en verimli ve önemli görevi eğitim işleridir. Bu görevde başarılı olabilmek için öyle bir program uygulamalıyız ki, o program milletimizin bu günkü durumu ile sosyal ve yaşamın ihtiyaçları ile yerel şartlara ve çağın gerekleri ile tam anlamıyla denk ve uygun olsun... Bu ülkenin gerçek sahibi ve sosyal yapımızın gerçek unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bu güne kadar eğitim nurundan yoksun bırakılmıştır. Bundan dolayı bizim uygulayacağımız eğitim politikasının temeli ilk önce var olan cehaleti yok etmektir... Diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıtabilecek kadar coğrafya, tarih, din ve ahlâk ile ilgili bilgiler vermek ve dört işlemi öğretmek eğitim programımızın ilk amacıdır... Bir yandan cahilliğin kaldırılması ile uğraşırken diğer yandan da memleket çocuklarını sosyal hayat ve ekonomide fiilen etkili ve yararlı kılabilmek için gereken basit bilgileri uygulamalı bir biçimde vermek yöntemi eğitimimizin temelini oluşturmalıdır.”¹¹⁸

Bu sözlerinden hareketle enstitü düşününün temellerini Kurtuluş Savaşımızın devrimci ruhunda, gerekçesinde ve felsefesinde özellikle de Mustafa Kemal’in yukarıdaki sözlerinde aramak gerekir. Cumhuriyetle birlikte Mustafa Kemal’in bu konudaki görüşlerini “Köylü, ulusun efendisidir.” sözleriyle de dile getirdiğini görmekteyiz. Benzer olarak İzmir İktisat Kongresi’nin en önemli tartışma konularından biri köylünün eğitilmesi ve köyün kalkındırılmasıdır. Kongre bu doğrultuda önemli kararlar almıştır.¹¹⁹ Köy Enstitülerine giden süreçte önemli aşamalardan sayılabilecek bu kararlarda tarımın ve köylünün sorunları hakkında; köylünün tarıma ilişkin bilgisini çoğaltmak, uygulamalı üretim dersleri için 5 dönümlük köy okulu tarlası oluşturmak, büyük ve küçükbaş hayvancılık için gereken yapılar ve bal üretimi için gereken araç ve gerecin temini önemli

¹¹⁶Gümüšoğlu, ss.27, 28

¹¹⁷Sallan Gül, (Gönen), s.22,23

¹¹⁸ Aktaran Yıldız Kurtuluş, (Tonguç, 1933: İş ve Meslek Terbiyesi, s.99-100) **Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç**, Güldiken Yayınları, Ankara, 2001,s.12,13

¹¹⁹Elmacı, s.244

önerilerdir.¹²⁰ Mustafa Kemal'in TBMM'nin 4.Toplanma yılı açış konuşmasında dile getirdiği *"Efendiler, terbiye ve tedriste tatbik edilecek usul, malûmatı insan için fazla bir süs, bir vasıta-i tahakküm, yahut medeni bir zevkten ziyade maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden amelî ve kabil-i istimal bir cihaz haline getirmektir."* sözleri de aklındaki eğitimin amacının, eğitileceklerin yaşama hazırlanması ve üretici hale gelmeleri olduğunu ortaya koymaktadır.¹²¹ Aynı şekilde Mustafa Kemal'in, 1 Mart 1924'te TBMM'nin İkinci Dönem 1.Toplanma Yılı açış konuşmasındaki *"Yurtta eğitim ışığının yayılmasına ve en derin köşelere dek işlemesine özellikle gözümüzü dikiyoruz, önem veriyoruz, özen gösteriyoruz."* sözlerindeki "en derin köşelerden" anlaşılması gereken doğal olarak köyler olmalıdır.¹²² Dönemin Maarif Nazırı İsmail Sefa'nın öğretimin birleştirilmesinde uyulacak esasları gösteren Umumi Maarif ve Terbiye Programı başlıklı genelgesinde¹²³ yer alan *"Yeni programda nokta-yı azimet indî mülâhazalarımıza istinaden "çocuklar ne öğrenebilir, kabiliyetleri ne derecededir." , "Bu ölçüleri sağlayacak mektep programı kitabilikten çıkıp hayati olmalıdır." ve "gençleri ameli, pratik bilgi ile donatıp hayata hazırlama"* yönlendirmeleri yeni eğitim anlayışının dolayısı ile iş eğitiminin izlerini taşımaktadır.¹²⁴ Mustafa Rahmi Balaban'ın *"Gazi Hazretlerinin Eğitim Umdesi; Asri Terbiye ve Maarif"* adlı makalesi de tevhidi tedrisat ve yeni eğitim anlayışından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin bilgiler içermektedir.¹²⁵

Türkiye'de 1920 ile 1930 arasında eğitim alanında devrim niteliğinde sayılacak iki düzenleme önemlidir. Eğitimdeki çok başlılığının sonlandırılması yönünde bir adım olarak; Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) kabul edilmiş yanı sıra Şeriye ve Evkaf Vekaleti (Din İşleri ve Vakıflar Bakanlığı) kaldırılarak bütün okullar Maarif Vekaletine (Eğitim Bakanlığı) bağlanmıştır.¹²⁶ Bununla birlikte bu dönemde Kadrocular ve Tonguç dışındaki siyasetçi ve eğitimciler eğitim sorununun çözümünü kendi ülkesinin ve insanının dışında aramaktadırlar. Yine dönemin bir eleştirisi anlamında olmak üzere Eğitim Bakanlığı'nın 1924

¹²⁰ Melih Tinal, Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Güz 2008, Sayı 21, s.182

¹²¹ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt 1**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, s.300

¹²² Uçan, s.23

¹²³ Misak-ı Maarif olarak da nitelenebilir.

¹²⁴ Seçil Akgün ve Murat Uluğtekin, Misak-ı Maarif, **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Sayı: 3, Ankara, 1989, ss.286, 287

¹²⁵ Akgün ve Uluğtekin, makalelerine İsmail Sefa'nın genelgesini ve Mustafa Rahmi Balaban'ın açıklamalarını günümüz Türkçesi ile eklemiştir.

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ankuayd/article/view/5000003452/5000003971> adresinden erişilebilir. Erişim, 24.10.2016

¹²⁶ Enver Ziya Karal, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1978, s.132

Anayasası ile asıl ödev olarak yüklediği köy eğitimine 1927'ye değin yeterince ilgi gösterilmediği anlaşılmaktadır. Öyle ki; köy öğretmenliğinin herkes tarafından yapılabileceği kanısı yaygındır. Dewey tarafından isteyenler için köy öğretmen okulları açılması önerisi dikkate alınmamıştır.¹²⁷ Osmanlı'dan miras İl İdare Kurulları tarafından konulan "*Maarifi Mecbure*" adındaki eğitim vergisinin köylüye olumsuz bir şekilde yansması ve uygulaması, köylünün eğitimi bir yük olarak algılamasına hatta öncesi uygulamayı arar hale gelmesine neden olmaktadır.¹²⁸ Halkevlerinin açılması da gerek halkçılık gerekse köycülük fikrinin tartışılmasında etkili olmuştur. Halkevlerinin yayın organı olan *Ülkü Dergisi*'nde köyün ve köylünün içinde bulunduğu durumu irdeleyen ve çözümler öneren birçok yazılar çıkmıştır. Nusret Kemal Köymen'in "*Halkçılık*" ve "*Köy Seferberliğine Doğru*", Hilmi A.Malik Evrenol'un "*Kışla ve Köy Terbiyesi*", Reşat Şemsettin Sırer'in "*Garp Memleketlerinde Terbiye*" ve M.Saffet Engin'in "*Köycülük Nedir?*" başlıklı yazıları bunlardan sayılabilir.¹²⁹ Benzer olarak Kadro dergisi etrafında toplanan ve Kadrocular olarak tanınan yazarlar; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir, Burhan Asaf Belge, Vedat Nedim Tör ve İsmail Hüsrev Tökin tarafından yayımlanan yazılarda da eğitim konusu ele alınmaktadır. Kadrocular, Türkiye'nin eğitim sorunlarına yabancı eğitimcilerden ve başka bir yerde uygulanmış modeller dikkate alınarak çözüm aramanın yanlışlığına işaret etmektedirler. Öyle ki; ülke insanını ve ekonomik dinamiklerini harekete geçirmek için Kemalizmi devletçilik ile birleştirerek Türkiye'ye özgü ve özerk bir model geliştirilmesi olanaklıdır.¹³⁰

Köy eğitime yönelik atılmış önemli adımlardan biri de CHP'nin 1931'de gerçekleştirdiği kurultayda almış olduğu karardır. Kararda "*Cumhuriyet ve ilkelerini köye taşıyacak, köyü tarım, sağlık, üretim alanlarında uyandıracak kalkındıracak önder öğretmenlere gereksinim olduğu*" saptaması yapılmaktadır.¹³¹ Bu süreçte köyün ve köylünün eğitim sorununa yönelik yeni görüşler de gündeme gelmektedir. Toplum bilimci, eğitimci ve yazar Mustafa Rahmi Balaban¹³² 1932'de yayımladığı bir yazısında köy öğretmenin niteliklerine açıklık getirmektedir:

"Köy öğretmeni, ancak eğitim ve köylere yeni bir yaşam verebileceğine inanan, köy yaşamını seven, tarım işleri ile uğraşmaktan zevk alan ve bunun gerekliliklerini yerine getirecek donanıma sahip olan, hiçbir zaman umutsuzluğa düşmeyen bir kişi olmalıdır. Köy öğretmenin görevi yalnız

¹²⁷Kirby, s.60

¹²⁸Doğan Avcıoğlu, **Türkiye'nin Düzeni**, Cilt 1, Bilgi Yayınları, Ankara, 1971, s.327

¹²⁹Binbaşıoğlu, (Çerçeve), s.19

¹³⁰Kirby, s.55

¹³¹Kaplan, s.27

¹³²Mustafa Şahin, Hayatı ve Düşünceleri ile Mustafa Rahmi Balaban, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2005, (Balaban)

çocuklara belli dersleri okutmak değil, köy halkını ve köy işlerini de daha yüksek duruma getirmektir. O aynı zamanda sağlık görevlisi, baytar [veteriner] ve ziraat memurudur... Cumhuriyetin aradığı yaşama kavuşabilmek köyün öğretmenle çağdaşlaşmasına bağlıdır.”

Balaban, benzer olarak 1934'te Kurun [Vakit] Gazetesi'nde yayımlanan "Köy Muallim Mektebi" adlı yazısında da köy öğretmeni ve yeni köy okuluna ilişkin açıklamalara yer vermektedir:

*"Türkiye'de devrim köyünün kuruluşunda ve yükselmesinde en büyük etken yeni köy öğretmeni, yeni köy okulu programı olacaktır. Bugünkü köy öğretmeni ve köy okulu, köyün tarım ve sağlık politikalarında büyük bir değişim yapamaz... Bugünkü köy ile devrimin özlediği köy arasında büyük bir uçurum vardır. Bunun üstüne köprüyü, köyün gereksinmelerini eksen edinen bir program ile bu programı uygulayabilecek derecede genel, mesleki ve köycülük yönleri çok iyi, felsefe noktasında da bugünkü yaşam ve dünya düşüncesini çok iyi kavramış köy öğretmeni kurabilecektir. Böyle köy okulları da ancak bu amaç ve programla birer çiftlik içinde bulunacak köy öğretmen okullarında hazırlanabilir."*¹³³

Balaban'ın bu yazısından bir yıl sonra Dr.Halil Fikret Kanad, Kurun [Vakit] Gazetesi'nin 24-27 Mart 1935 tarihli sayılarında "Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmeli" başlıklı bir yazı dizisinde dönemin öğretmen okullarını sert bir şekilde eleştirmektedir. Kanad'a göre o dönemin öğretmen okulları görevini tamamlamışlardır ve hatta bu halleri ile zararları yararlarından çoktur. Cumhuriyet ile gelen yenilikler önemli olmakla birlikte asıl önemli olan bunları kalıcı kılabilmek, kökleşmesini sağlamaktır. Türk ulusunun kökleri köylerde olduğu için eğitimin köylerde kökleşmesi gereklidir. Bu noktada milliyetçi ideallere sahip olmayan genç öğretmenler ya köylere gitmemekte, gitseler de köylü ile bütünleşmemektedirler. Bunun nedeni de köyden gelmeyen öğretmenlerin köy koşullarına ayak uyduramaması, köyden gelenlerin ise üretici kimliklerinden uzaklaşarak buyurgan hale gelmeleri ve ezberci bir anlayışın uygulayıcılarına dönüşmeleridir. Bu kapsamda yeni tip öğretmen yetiştirmek için açılacak okulların çeşitli özellikleri olmalıdır: Yeni öğretmen okulunda geniş tarım alanları olmalıdır. Bu okullar kentlerde değil, köylerin kenarında kurulmalı, buralara köy çocukları alınmalıdır. Onlara pratik tarım, el zanaatları¹³⁴ ve sağlık bilgileri verilmeli, kuramsal değil, uygulamalı bir öğretim yapılmalıdır. Derslerde az ve öz bilgiler verilmelidir. Köy öğretmeni ulusalcı, demokratik ruhlu, alçak gönüllü ve temiz ahlâklı olmalıdır.¹³⁵ Bu açıklamalardan hareket eden Mehmet Emin Soysal, eğitim kurslarının ve

¹³³ Mustafa Şahin, Türkiye'de Köy Öğretmen Yetiştirme Model Önerileri: Uygulamalar ve Değerlendirmeler (Tarihi Gelişim), **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı:4-5, İzmir, 1995, s.52

¹³⁴ Tınal, (Kızılcıllu), s.184

¹³⁵ M.Emin Soysal, **Köy Enstitüleri Tarihçesi**, Yeni Basımevi, Bursa, 1943,(Tarihçe), ss.11-29

sonrasında dönüştükleri köy enstitüleri düşününün sahibi bizzat Kanad'dır savındadır. Soysal, Kanad'ın 24 Mart 1935'te Kurun Gazetesi'ndeki makalesine yer vererek bu düşüncesini ortaya koymaktadır. O makalede Kanad'ın talimatı doğrultusunda Çifteler ve Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu deneylerine başlandığını söyler: " *Bu emir, ruh ve hedef bakımından Fikret Kanad'ın projesine göre idi. Fakat tecrübe olarak açılan bu müessesenin işlemleri yönünden zamanın bazı klasik durumunu da gözetmişti. Bu emirden başka elimize verilmiş talimat, müfredat ve direktif yoktu.*"¹³⁶ Elmacı tarafından aktarıldığı üzere Dr.Reşit Galip döneminde Köy İşleri Komisyonu tarafından düzenlenen kurslara katılan öğretmenlerden biri olan M.Emin Soysal, bu kurslardan sonra düşüncelerini köy ve köylü sorunlarına ilişkin konuları işleyen Dönüm adlı dergide "*Köy Muallimi ve Köy*" ve "*Köylüye Göre Muallim*" adları altında iki makalede yayımlamıştır. Bu makalelerinde Soysal; köylünün yeni tipte bir öğretmen gereksinimi olduğunu ve bunun da ancak köy öğretmenlerini bezdiren iş şartlarından kurtarmak ve özel bir şekilde yetiştirmek olduğunu yanı sıra köyün ve köylünün sorunlarının o zamana dek köylü olmayanlar tarafından ele alınıp, çözümler ileri sürüldüğünü, eğitim denilince akla gelenin de öncelikle okul olarak anlaşıldığını oysa ki, esas olanın öğretmen olduğunu ve artık köylünün ve köy öğretmenin bir şeyler söylemesini dolayısıyla çözümün bir parçası olmasını savunmaktadır.¹³⁷

Köye yönelik atılmış önemli adımlardan biri de Dr.Reşit Galip'in Bakanlığı döneminde 1933'te kurulan "*Köy İşleri Komisyonu*" tarafından hazırlanmış olan köy eğitim ve öğretimine ilişkin rapordur.¹³⁸ Bu raporda belirlenen öğretmen tipine göre öğretmen; köylünün inançlarını izlemek ve toplumsal ilişkilerine etkili olmaktan öte; köyün maddi yönünü ve yaşamını da değiştiren, dönüştüren bir işleve sahiptir. Bu raporda belirlendiği üzere öğretmende olması gerekli nitelikler şöyledir: Köyün inançlarına etkili olmalıdır. Medeni Kanunun köyde uygulanması, ailede ve adetlerde yaşama geçirilmesi ve yerleşmesini sağlamak için köyün toplumsal yaşamında etkili olmalıdır. Öğretmen, bilimsel üretim yöntemlerini, düzenli pazar ilişkilerini köye sokarak köyün ekonomik yaşamında da etkili olmalıdır. Yanı sıra mesleğinin özelliklerini en iyi şekilde kazanmış bir öğretmen ve aydın olmalıdır. Bu yönleriyle raporun Köy Enstitülerinin esin kaynağı olduğu da ileri sürülebilmektedir.¹³⁹ Nitekim

¹³⁶ Uygun, Soysal, s.153

¹³⁷ Elmacı, ss.245, 246

¹³⁸ İnkılabı Yayma Komisyonunun toplantı tutanaklarına, raporlarına ve kurs program taslaklarına Dokuz Eylül Üniversitesi Köy Enstitüleri ve İsmail Hakkı Tonguç Belgeliğinden ulaşılabilir.

¹³⁹ Başgöz, s.161, Binbaşıoğlu, (Çerçeve), ss.19,20

bu raporun amaçları doğrultusunda köy öğretmenleri tarım ve hayvancılıkla ilgili kurslara alınmışlardır.¹⁴⁰

Başbakan İsmet İnönü'nün, 1934'te Mecliste yaptığı bir konuşmasında; ulusal eğitimi özellikle de ilköğretim alanında yapılanları ve bir anlamda kendini eleştirmesinin ardından Saffet Arıkan'ın Kültür Bakanı oluşu eğitim alanında köklü değişiklikler yapılacağını işaretleridir. Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilişi de bir anlamda bunun kanıtıdır.¹⁴¹ İsmet İnönü'nün bu konuşmasında *"Anadolu ortasında kurulmuş bir köylü hükümetiyiz."* sözleri var olan durumu göstermesi bakımından yerindedir. Bu durumun bir sonucu olarak köylünün kendi toprakları üzerinde eğitilerek kalkınmasını amaçlayan, köyü ve köylüyü odağına alan toplumsal ve yapısal düzenlemeler içinde Köy Öğretmen Okulları, Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri yerini almıştır. Bu noktada eğitim/öğretim, kendini gerçekleştirmek ve geliştirmek yanında devrimleri halka ulaştırmanın, ekonomik ve sosyal dönüşüm ve gelişmenin bir aracı, kaldırıcı olarak düşünülmüş ve eğitimden bu amaçları gerçekleştirmek için de yararlanılmıştır. Tonguç da köyün ve köylünün eğitimi sağlanmadıkça, köy kalkınmadıkça ülkenin de kalkınamayacağı düşüncesindedir. Köy ve köylü içten canlandırılmadıkça, köylü bilinçli bireylere ve yurttaşla dönüşmedikçe ülke kalkınamayacaktır. Bu nedenle sorunun çözümü köye salt okul yapmakta değil köye devrimin ışığını, uygulamalarını götürecek insanı eğitmekte bulunmuştur.¹⁴² Kalkınmanın neden eğitime bağlandığına ilişkin olarak bazı saptamalar yapmakta yarar vardır. Bilindiği üzere kalkınma ekonomik bir kavram ve alt yapısal kurum olmasına karşılık eğitim üst yapısal bir kurumdur. Yanı sıra üretim ilişkilerini belirlemede eğitim ikincil konumdadır. Bu nedenle köyün ve köylünün ekonomik sorunları çözülürse diğer sorunlarının da çözüleceğini savlamak yanlış olabilir. Bu konuya açıklık kazandırmak için o dönemde Türkiye ekonomisine ilişkin bazı değerlendirmeler yapmakta yarar vardır. Geleneksel toplum yapısına uygun olarak ülke insanının ana geçim ve gelir kaynağı tarımdır. Üstelik tarımın da birçok yönden yetersizlikleri vardır. Arazilerin büyük çoğunluğu sayıca az olan toprak ağalarının elinde olmasına karşın toplumun çoğunluğunu oluşturan köylülerin toprağı yok denecek kadar azdır. Topraklar adaletsiz ve dengesiz bir şekilde dağılmıştır. Yanı sıra toprağı işleyecek donanım da yoktur, makineleşme de. Doğal olarak verilen emeğe karşı alınan ürün de verimsizdir. Sanayi yok düzeyindedir, küçük işletmeler ve el atölyelerinde çalışanlar ise açlık sınırında bir yaşam

¹⁴⁰Anadolu, 21.07.1933

¹⁴¹Arman, s.189

¹⁴²Sallan Gül, (Gönen), ss.25,26

sürdürmektedir. Toprak reformu için verilen uğraşlar büyük toprak sahiplerinin engellemesi ile yozlaşmıştır.¹⁴³ Öyle ki; toprak reformu dönüşerek çiftçiyi topraklandırmaya; toprakların adil ve dengeli dağılımı da Hazine arazilerinin dağıtımına indirgenmiştir.¹⁴⁴ Bu kapsamda özetlemek gerekirse 1935 itibarı ile Türkiye'nin toplumsal yapısı şöyledir: "... Türkiye'de feodal düzene karşı ilerici ve üretici güçleri geliştiren rekabetçi bir burjuvazi, henüz oluşmamıştır. Feodal aristokrasiden iktidarı burjuva devrimiyle devaralan bir süreç de henüz yaşanmamaktadır. Batı kapitalizmi ise ülkemize öncelikle emperyal bağımlılığı ve sömürüyü gerçekleştirmek amacıyla gelmiştir." Bu koşullar göz önüne alındığında köylerimizdeki yaşamın iyileştirilebilmesi için öncelikle gerekli olan eğitim ve aydınlanmadır.¹⁴⁵ Sonuç olarak üretim ilişkilerini belirlemede eğitim ikincil olsa da ve insanın ve toplumun değişiminde bu ikincillik değişmiyorsa da eğitimin gerek toplum gerekse insan yaşamındaki yeri ve değeri göz ardı edilemez. Denilebilir ki, *"eğitim kalkınmanın gerçek yerini, önemini ve tüm olanaklarını görmeyi de sağlar. O nedenle Köy Enstitülerinin kuruluş temelinde eğitimin ikincilliğinin kavrandığı, eğitimin yeterince önemsendiği, bundan dolayı da iş içinde insan yetiştirmenin amaçlandığı ilkesi öne alınmıştır."*¹⁴⁶ Eğitimin kaldıraç olarak kullanılmasına ilişkin olarak Engin Tonguç'un saptamaları da şöyledir:

*"Tonguç, Canlandırılacak Köy söylemini bilinçli olarak kullanmaktadır. O, hiçbir zaman köyü eğitim yoluyla kalkındırma savında değildir, canlandırma, uyandırma savındadır. Yalnız eğitim yoluyla köy, maddi yönden kalkınmayacak, yani yalnız alt yapı devrimleri gerçekleşmeyecek, köylü canlanacak, alt yapı devrimlerinin gerçekleşmesini istemeye başlayacaktır. Daha iyi bir anlatımla, köylüde sınıf bilinci uyanacaktır. Siyasal ağırlığını duyurmaya, bir baskı gücü olmaya başlayacaktır. Ekonomik devrim için, alt yapı değişikliği için, hiçbir istek ve baskının gelmediği bir toplumda Tonguç'un uygulamaya çalıştığı devrim taktiği budur."*¹⁴⁷

Köyün ve köylünün eğitimsizliği sorunu artık kökten çözüme kavuşturulmak istenmektedir. İlköğretimin tüm yurt çapında ve köyleri de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması daha yoğun bir şekilde konuşulmakta, tartışılmaktadır.¹⁴⁸ Köylünün dolayısıyla milletin eğitimi, köyün dolayısıyla vatanın kalkındırılması sorununa uzun erimde ve fakat kalıcı çözümler getiren uygulamalar Saffet Arıkan ile

¹⁴³ Oya Baydar, Sınıfsal Açından Köy Enstitüleri, **Yeni Toplum Dergisi**, Sayı 5, 1976, ss. 15-32

¹⁴⁴ Avcıoğlu, s.236

¹⁴⁵ Baydar, ss.15-32

¹⁴⁶ Kanar, s.57

¹⁴⁷ Engin Tonguç, **Devrim Açısından Köy Enstitüleri**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970, s.510

¹⁴⁸ Uçan, s.32

birlikte yaşama geçirilmeye başlamıştır.¹⁴⁹ Tonguç, Kurtuluş Savaşı'nda sağlanan başarının ardında kendi insanına güvenin ve onlarda var olan gücün bulunduğunu görebilmiş, kendi halkını iyi tanımış ve girişilecek eğitim atılımında başarının tıpkı Kurtuluş Savaşı'ndaki gibi halkında olduğundan hareketle, halkına yönelmiştir. *"Devrimciler için Anadolu'ya, köylüye, ana kucağına dönmekten başka çare yoktu. Onlar halk kaynağına dönerek güç topladılar"* sözleriyle mevcut durumu ortaya koyuyor ve *"Anadolu'da bir halk devleti kuruldu. Bu devletin eğitim düzeni için de kendi kaynağına dönmek, çözümü orada aramak gerekiyordu"* sözleriyle de çözümün yöntemini gösteriyordu.¹⁵⁰

Köy enstitüleri düşününün temelinde köyü canlandıracak köy okulunun işlevinin yer aldığı ve bunun için de köyün ve köylünün iyi tanınması gerektiğini vurgulayan Tonguç, Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy adlı yapıtını 61 il, 305 ilçe ve 9.150 köyü gördükten ve onları birçok yönden inceledikten sonra kaleme aldığını aynı yapıtın sonuçlar kısmında belirtmektedir. Yine eğitim kursları denemesi öncesinde İnönü'ye verdiği raporda, Dewey ve diğer araştırmacıların verdikleri raporlarda yer almayan bir konuya değinmiştir. Şöyle ki; Osmanlı İmparatorluğu döneminde köy bir imamla anlaşılmakta ve imam köyün dinsel, toplumsal ve eğitimsel gereksinimlerini karşıladığı süreçte varlığını sürdürmektedir. Tanzimattan Cumhuriyete köy imamının muallimden daha etkin ve başarılı olmasının ardında bir *"proto eğitimci"* konumunda olması ve köylü için bir yaban olmaması yatmaktadır. Buna karşın imam, cumhuriyetle birlikte başlayan değişimlere ayak uyduramadığı için işlevini yitirmiştir. İşte eğitimci ortaya çıkacak bu boşluğu doldurabilecek ve uygarlık değişimi savaşında gerçekçi bir eğitim aracı olabilecektir.¹⁵¹

Köy enstitüleri, Cumhuriyet Eğitim Devriminin eğitim ve kültür alanındaki birikimli ilerleyişinin, bir anlamda bütünselliğinin sonucudur denilebilir. Öyle ki; yeni okul, iş okulu, özgür insan, akıl ve bilimi rehber edinen üretici insan, parasız, bilimsel, laik, karma eğitim için İsmail Sefa tarafından başlatılan uğraş Mustafa Necati, Saffet Arıkan ve Hasan Âli Yücel'in katkıları ile birbirini tamamlamış ve İsmail Hakkı Tonguç'un çalışmaları ile eğitim kursları ve köy enstitülerine evrilmiştir.¹⁵² Köy Enstitüleri, köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek amacı

¹⁴⁹Filiz Yel, **Atatürk Döneminde Köy Eğitimciliği**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008, s.27

¹⁵⁰Türkoğlu, (Tonguç), s.17

¹⁵¹Kanar, s.21

¹⁵²Kemal Kocabaş, Önsöz, **Ölümünün 80.Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi**, Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, s.9

ile 17 Nisan 1940'ta 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile kurulmuştur. Köy Öğretmen Okulları da bu doğrultuda Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür.¹⁵³

Cumhuriyetin köyde canlanmayı sağlayabilmesi için çözüm getirmesi gereken önemli iki konu daha vardır: Toprakların ve suların sahipliği sorunu. Tonguç'un deyişiyle: "...*Toprakla insan, vatandaşla iş, servetle vatandaş arasındaki ilişkiler ahenkli bir şekilde kurulamayacak olursa, genel hayatın akışına yol açan bütün kanallar tıkalı kalmaya mahkumdur...*" Verimli toprakların çoğunun bunları üretime katma yeteneğinden yoksun kişiler elinde toplanmış olması yanında topraksız köylünün sömürülmesinde bir araca dönüşmesi bir sorundur ve uluslaşmanın gerçekleşmesi için bu sorunun çözümü gerekmektedir. Öyle ki, köylünün salt okuryazarlık sorununun çözümü ne derece istenilen sonucu sağlayabilecektir. Yukarıda da ayrıntısı verildiği üzere Tonguç'a göre köylü bilinçlendirilmelidir.¹⁵⁴ Enstitü atılımını döneminin bir diğer önemli girişi; topraksız köylüyü topraklandırma çabası ile birlikte değerlendirmek gerekir. Gerek Atatürk gerekse İnönü topraksız köylünün topraklandırılması yönünde toprak reformunu arzulamışlardır. Başbakan İsmet İnönü'nün 1936'da dile getirdiği "*Topraksız çiftçi sayısı çok fazladır. Toprak dağıtılan yerlerde bile köylünün %50'sinin toprağı yoktur. Batakçı toprak ağasının kökünü kazıyacağım.*" sözleri bu isteği açıkça ortaya koymaktadır.¹⁵⁵ Bu doğrultuda olmak üzere Enstitüler, Bölge Köy Okulları ve Köy Okulları aracılığı ile çevre köylerin iştirak halinde üretim yapabilmeleri, ortak işletmeler ve kooperatifler kurabilmeleri sağlanmıştır. Tonguç bu konudaki "*Buraların uygulanacak toprak reformundan sonra ortaya çıkacak aksaklıklardan, üretim düşüşlerinden korunulması ve feodal düzene karşı ekonomik güç odakları oluşturulması amacıyla tasarlandıkları açıktır.*" sözleriyle ne denli köklü ve güçlü bir atılıma yöneldiğini ortaya koymaktadır.¹⁵⁶ Köylünün topraklandırılması konusunda Tonguç'un değerlendirmesi şöyledir:

*"Mısır, Asur ve Babil, Eski Yunan, Roma, Bizans Devletleri toprak mülkiyetini iyi düzenleyebildikleri, toprak işçiliğini devirlerinin özelliklerine göre nizamlayabildikleri zamanlarda en büyük gelişmeyi göstermişlerdi. Bu devletlerin hepsi toprak mülkiyetinin soysuzlaşması yüzünden çıkan iç harplerle hırpalanarak çökmüş ve batmıştır. Toprak mülkiyetinin soysuzlaşması demek, büyük toprakların belli bir insan kitlesinin eline geçmesi ve bu toprakların onlara sahip olanların keyfi isteklerine göre işletilmesi, toprak işçiliği yapanların köleleşmesi demektir."*¹⁵⁷

¹⁵³Uçan, ss.39, 39

¹⁵⁴Gümüüşoğlu, s.28

¹⁵⁵Avcıoğlu, s.236

¹⁵⁶Gümüüşoğlu, s.33

¹⁵⁷Mutahhar Aksarı, Yazdıklarından Tanıdım Tonguç'u, **Köy Enstitüleri II**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, MEB Yayınları, Ankara, 1944, s.15

Oysa ki Tonguç'un Köy Enstitüleri ile yapmak istedikleri şu sözlerdedir: *"Biz iş içinde eğitimi savunuyoruz fakat iş için eğitimi asla... Biz eğitimciler olarak, ne zengin fabrikaları için işçi yetiştiricisiyiz, ne de toprak ağaları için ırgat eğiticisiyiz. Biz Türk Devrimi'nin istediği bilinçli yurttaşı; Türk aydınlanmacılığının gereksediği akıl kullanabilme becerini kazanmış; birey olmanın, insan olmanın bilincinde yurttaşlar yetiştirmekle görevli ve sorumluyuz."*¹⁵⁸

Toprak reformunun dar ve geniş anlamlarını dikkate alarak ölçeklendirdiğimizde Türkiye'deki toprak reformu çalışmalarını; büyük mülklerin parçalanarak topraksız çiftçilere dağıtımı için devletçe alınan önlemler şeklinde tanımlanabilecek olan dar anlamlı bir toprak reformu olarak değerlendirebiliriz.¹⁵⁹ Bununla birlikte 1945'teki Çiftçiyi Topraklandırma Yasası çıkana değin topraksız ya da az toprak sahibi çiftçiyi topraklandırmak için kalıcı ve derinlikli her hangi bir düzenleme de yapılmamıştır.¹⁶⁰ Kaldı ki, cumhuriyet kurulduğunda mevcut tarım işletmelerinin aile içi ototüketime yönelik üretim yapmakta olan küçük köylülere ait olduğu, topraksız köylü oranının %50'lere vardığı söylenebilir.¹⁶¹ 1929 Dünya Ekonomik Buhranı tarıma dayalı ekonomisi nedeni ile Türkiye'yi derinden etkilemiş ve artık toprak reformu konuşulur hale gelmiştir. Bunda Büyük Buhran nedeni ile özellikle buğday fiyatının düşüşü, köylünün ürününü satarak tohumluk dahi alamayacak duruma gelmesi dolayısı ile fakirleşmesi başat etkindir. Bu süreçte içe kapanan Türk ekonomik sistemi yeni bir sistem arayışına girmiş ve bu koşullar içinde devletçilik bir çıkış yolu olarak belirmiştir. Köylüyü topraklandırma konusu da devletçilik politikasının savunucuları tarafından siyasal bir argüman olarak değerlendirilmiştir. Benzer olarak köycülük akımı doğrultusunda yayımlanmakta olan Ülkü, Kadro, Çığır, Köye Doğru gibi birçok dergi ve kitabın köyün kalkınması kapsamında çiftçiyi topraklandırma konusunu işlemeleri de konunun ele alınışında etkili olmuştur.¹⁶²

Toprak reformu dönemi itibari ile olan deyişle çiftçiyi topraklandırma çalışmalarının ardında bir başka amaç daha bulunmaktadır: Uluslaşma sürecinin, sınıfsız, katmansız kaynaşmış bir kitle olabilme, uluslaşabilme yönü ile özellikle

¹⁵⁸ İsmail Hakkı Tonguç'tan Aktaran Hayrettin Filiz, **Çoban Heybesinde Antigone Dağ Başında Sophokles**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir, 2018, s.234

¹⁵⁹ Mehmet Pamak, **Türkiye'de Toprak Tarım Reformu ve Köy Kalkınması**, Emel Matbaacılık, Ankara, 1982, s.10

¹⁶⁰ Orhan Türkdoğan, **Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Yayın No:76, Erzurum, 1970, ss.83, 84

¹⁶¹ Oya Siller (Köymen), **Türkiye'de Tarımsal Yapının Gelişimi (1923-1938)**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1981, s.12

¹⁶² Erdal Akbaş, **Türkiye'de Çiftçi ve Köylüleri Topraklandırma Söylemleri ve Uygulamaları (1923-1939)**, Vakıf Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl 2, No.1, 2017, ss.14-18

doğu bölgelerimizdeki feodal yapının tasfiye edilmesini sağlamak. Ortakçılığın ve derebeyliğin sınıfsal tasfiyesi köylünün topraklandırılması dolayısı ile toprak reformu ile mümkün olacaktır.¹⁶³ Daha 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde açıklanan kararlardan anlaşıldığı üzere kapitalist gelişme modelini benimseyen ve devlet eliyle kendi burjuvasını yaratmaya çalışan, buna karşılık kapitalizmin gelişmesi önündeki en büyük engel olan feodalizmi yok etmeyi başaramayan, bu yolda toprak reformunu gerçekleştiremeyen Cumhuriyet yönetimi, aslında bir zorunluluk olarak Köy Enstitülerini açmaya yönelmiştir. Öyle ki, köy enstitüleri ile cansızlaşan köyü canlandırmak, feodalizmi arıtmak, toplumun ümmet anlayışını terk ederek ulus bilincine yükseltmek, kent ve köy arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak, cehaleti yok etmek ve böylelikle ulusal bütünlüğü sağlamak ve feodal nitelikli gerici başkaldırıları önlemek mümkün olabilecektir.¹⁶⁴

Tüm bunların yanında önemli bir gerçek vardır: Ülke toprakları, mevcut nüfusun birkaç katına yetecek miktardadır. Ancak bu topraklar ekonomik istek ve gereklere uygun olarak düzenlenmemiştir.¹⁶⁵ 1923-1934 arasında olmak üzere köylüyü topraklandırmak adına yapılan çalışmalar sonucu 711.000 hektar ve 1934-1938 arasında da 190.000 hektar olmak üzere toprak dağıtımı yapılabilmektedir.¹⁶⁶ Toprak reformu kapsamında düzenlemelerin gelişiminde 1936'dan itibaren Atatürk'ün konuya ilgi göstermesinin de etkisi olmuştur. 1924 Anayasası'nın toprak reformunu zorlaştıran 74.maddesinin; kamulaştırma bedelinin peşin ödenmesi kuralının 1937'de kaldırılması çiftçiyi topraklandırma çalışmalarına biraz olsun ivme kazandırmıştır.¹⁶⁷ Bununla birlikte Atatürk'ün ölümünün ardından İsmet İnönü'nün Başbakanlıktan ayrılması yanı sıra İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı etki ve öncelikler toprak reformunu yavaş yavaş gündemden düşürmüştür.¹⁶⁸

2.2. EĞİTMENLER, EĞİTMEN KURSLARI VE ÖĞRETMEN OKULLARI¹⁶⁹

2.2.1. İlköğretim Sorununa Köklü Çözüm Arayışları ve Öğretmen Kursları

¹⁶³ İsmail Hüsrev Tökin, **Şark Vlayetlerinde Derebeylik II**, Kadro, Sayı 12, 1932, s.24

¹⁶⁴ Haşim Kanar, **Köy Enstitüleri Eğitimde Atılım**, Selvi Yayınları, Ankara, 1990, s.18

¹⁶⁵ Tahsin Coşkun, **Toprak Siyasamız, Ziraat Gazetesi, Cilt 1, Yıl 6, Sayı 8, 1935, s.225**

¹⁶⁶ Yahya Sezai Tezel, **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)**, Yurt Yayınları, İstanbul, 2015, s.431

¹⁶⁷ Ulus, **CHP Programı Taslağının Öz Türkçesi**, 13.05.1935

¹⁶⁸ Akbaş, ss.25, 26

¹⁶⁹ İncelemekte olduğumuz "Öğretmen Okulları" aşağıda ayrıntısına yer verileceği üzere Köy Enstitülerinin deney aşamasındaki karşılığı olan öğretmen okullarıdır. Bu okullar kimi kaynak ve yasal metinde Köy Öğretmen Okulu olarak geçmekte iken kimi kaynak belgelerde Erkek Öğretmen Okulu olarak geçmektedir.

1935 verilerine göre Türkiye’de her yıl yaklaşık 600 öğretmen mesleğe kazandırılırken 800 öğretmen bir nedenle görevinden ayrılmaktadır. Bu durum büyüyen bir öğretmen açığı sorunu yaratmaktadır. Yanı sıra nüfusu 400’den az 32 Bin köyün 3 Bininde yaklaşık 1,5 milyon köylü çocuğu okul yüzü görmemektedir. İşte bu durumdaki bir ülkede eğitim kursları Tonguç’un deyişi ile *“Devletin ve halkın mali durumunu hesaba katarak bünyemize uygun düşecek tedbirleri almak”* üzere kurulmuşlardır.¹⁷⁰ Bakanlık için öğretmen yokluğu ve bunun var olan koşullarla giderilemeyecek olması, çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Atatürk’ün yüzlerce askerin içinden yetenekleri ile öne çıkan, okuma yazma öğrenen, ardından onbaşı, çavuş olan ve terhis olduktan sonra köyüne dönen gençlerden yararlanılması önerisi, Tonguç’un 1936 Nisan’ında yaptığı inceleme gezisinde karşılığını bulmuştur. Görülmüştür ki, köylerde bu niteliklerde gençler vardır ve üstelik değinildiği şekilde bu gençler kimi köylerde okuma yazma öğretmeye başlamışlardır bile.¹⁷¹ Tonguç’un gezisi sonrasında düzenlediği bu rapor, *“Eğitmenler”* deneyinin yaşama geçirilmesini sağlamıştır. İsa Öztürk, kendisine İ.Hakkı Tonguç tarafından aktarıldığı üzere raporun eğitmen deneyine evriliş sürecini şöyle özetlemektedir: Tonguç’un raporundan haberi olan Atatürk raporu görmek istemiştir. Bunun üzerine Başbakan İnönü ve Kültür Bakanı Arıkan Köşk’e çıkmış ve rapor üzerinde görüşmeler yapmışlardır. Raporda yer alan olumsuz veriler Atatürk’ü sinirlendirmiş ve bu durumun değiştirilmesi için ne gerekiyorsa yapılmasını istemiştir. Görüşmeler sırasında Atatürk, kendisi gibi eski bir asker olan Arıkan’a *“Ordudan yararlanılamaz mı Saffet? Bizim ordumuzda ne çavuşlar vardı, biliyorsun; onlardan öğretmen yetiştirilemez mi?”* sorusunu sormuştur. Böylelikle eğitmen deneyimi yaşama geçirilmeye başlanmıştır.¹⁷² Eğitmen uygulaması Atatürk’ün yol göstericiliği, Saffet Arıkan’ın desteği ile Tonguç’un hazırlamış olduğu rapor esas alınarak başlatılmıştır. Tonguç raporunda, şehirlerdeki ilköğrenim sorununun %80’lerde çözülmesine karşılık köylerdeki çözümün %15’lerde kaldığını, bunun da bir ilerleme ve başarı sayılamayacağını, özellikle nüfusu 150’den az köyler için bu uygulamanın yaşamsal bir gerek olduğunu belirtmektedir. Yanı sıra eski tip okulun tümünden kaldırılarak yerine zorunlu kuramsal bilgiler yanında köy yaşamının tüm gereklerini bilen, uygulayabilen ve üretim tekniklerindeki gelişmelerle birlikte

¹⁷⁰Altunya, (Köy Eğitmeni), ss.61, 62

¹⁷¹Altunya, (Köy Eğitmeni), s.63

¹⁷²Türkoğlu, (Tonguç), s.125

yaşadığı köye bunu aktarabilen, köylünün yazgısını olumlu yönde değiştirecek bir öğretmenin eğitimcilerle yaşama geçirilebileceğini savunmaktadır.¹⁷³

Eğitmen'in sözlük karşılığı çoğu kez *"eğitim işi ile uğraşan kimse"* olarak karşımıza çıkmakla birlikte ülkemize özgü bir başka anlamı daha vardır: 3238 sayılı Köy Eğitimcileri Yasası'nda *"Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere... istihdam edilen... Maarif ve Ziraat Vekillikleri tarafından, ziraat işleri yaptırılmaya elverişli okul veya çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilen"* kişi.¹⁷⁴ Yine eğitimci aşısı, eğitimci çeşmesi, eğitimci yolu ve eğitimci arpası sözcükleri de 3238 sayılı Yasa ile bir dönem köylerimizin eğitimde yer alan eğitimcilerin sözcük dağarcığına kazanımlarıdır.¹⁷⁵ Eğitimci ve öğretmenlik kapsam açısından birbirinden farklı anlamlar taşır. Öyle ki; öğretmenlik eğitimcinin bir cephesi iken eğitimci öğretmen olup toplumun gereksinimleri için önderlik eden kişi olarak tanımlanabilir. Tonguç'a göre öğretim ve eğitimin nihai amacı değer kazanmış kişiye, değer taşıyan bir toplumda etkinlikte bulundurmaktır ve öz olarak insan yalnız işi dolayısı ile insandır.¹⁷⁶ Eğitimci kursları ve köy enstitüleri ile daha önce yapılmayan bir deneye girişilmiştir. Kaldı ki; kapsamı bakımından değerlendirildiğinde Eğitimci Kursları ve Köy Enstitüleri deneyi öncekilerin çok önüne geçen bir girişimdir. Bu süreçte ülkenin toplumsal, demografik, ekonomik ve kültürel yapısının incelenmesi yönünde başta Tonguç tarafından yapılanlar olmak üzere birçok çalışma yapılmıştır. Tonguç'un 1938'de basılan *Köyde Eğitim* adlı yapıtı ülkenin hemen her bölgesindeki gezici başöğretmenlerden gelen raporlardan derlenerek oluşturulmuştur. Döneminin en yeni ve kapsamlı verilerini içeren bir çalışmadır. Yapıtının önsözünde de belirttiği üzere *"köyde eğitimin nasıl olduğu bilinmediği sürece nasıl olacağını bilmek de olanaklı olamayacaktır. Bu nedendir ki; önce köylüden öğrenilmelidir."*¹⁷⁷

2.2.2. Eğitimci Kursları ve Köy Enstitüleri Düşünlerinin Sahipliği Sorunsalı

¹⁷³ Arman, s.196

¹⁷⁴ Hüseyin Altunya, Türkiye'de "Köy Eğitmeni Yetiştirme" Deneyimi (1936-1948), **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet'in Köy Enstitüleri 1940-1954**, Cilt1, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, (Köy Eğitmeni), s.61

¹⁷⁵ Kaplan, s.60

¹⁷⁶ Yıldız Kurtuluş, **Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç**, Güldiken Yayınları, Ankara, 2001, ss.10, 11

¹⁷⁷ Gümüşoğlu, s.26

Eğitmen kurslarının düşünsel temelleri ve kaynağı konusunda fikrin Mustafa Kemal'e, Saffet Arıkan'a, İsmail Hakkı Tonguç'a ve Halil Fikret Kanad'a ait olduğu yönünde çeşitli kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır.

Filiz Yel, 13 Mayıs 1939 tarihli *Yeni Yol* dergisinde yayımlanan Tahsin Uzer'in açıklamalarına dayanarak; eğitim kursları düşününün ilk kez Atatürk tarafından Saffet Arıkan'a, terhis edilmiş çavuşların köy öğretmeni olarak yetiştirilmesi hatta bu kurslara da "*Eğitmen Kursları*" denilmesi yönündeki önerisiyle gündeme geldiğini belirtmektedir. R.Şemsettin Sirer ise bu kursların kaynağının, Muhafız Alayı Komutanı İsmail Hakkı Tekçe'nin birliklerine katılan askerlere okuma yazma öğretmek üzere kurslar açması ve bu kurslarda okuma yazma öğrenen askerlerin köylerine döndüklerinde köylülerine okuma yazma öğrettiklerinin görülmesine dayandırmaktadır. Kimi kaynaklar ise fikrin Saffet Arıkan'a ait olduğunu ileri sürmektedir.¹⁷⁸ Bu konuda Cavit Binbaşıoğlu şu saptamaları yapmaktadır: "*Köy Eğitim Yurdu*" adı Herman Lietz tarafından Almanya'da kurulan "*Kır Eğitim Yurtları*"nı çağrıştırmakla birlikte daha Meşrutiyetten beri bu konu Türk eğitimcilerinin dikkatini çekmektedir. Öyle ki; Tonguç bu okullara ilişkin gözlem ve değerlendirmelerini *Maarif Vekaleti Mecmuası*'nda 1926'da yayımlamıştır. Yine Reşat Şemsettin Sirer ile birlikte 1934'te yayımladıkları "*Almanya Maarifi*" adlı yapıtta tekrar ele almışlardır. Bununla birlikte 1920 Nisan'ında Mustafa Rahmi Balaban ve 1921 Ocak'ında Münir Mazhar, Tedrisat Mecmuası'nda benzer okulları, "*Yeni Mektep*" adlı çevirilerle Türk okurlarına tanıtmışlardır.¹⁷⁹ Köy okulunun işlevinin değişmesine koşut eğitim kursları ve eğitimli köy okullarını tanımlarken Tonguç'un "*Köy Eğitim Yurtları*" terimini kullandığı görülmektedir. Okuldan öteye bu kurslardaki programların tarım ve teknik eğitimi de içeriyor olması böyle bir nitelendirme yapmasında etkindir denilebilir.¹⁸⁰ Tonguç, Ferit Oğuz Bayır'a yazdığı 12.08.1937 tarihli mektupta¹⁸¹ "*Kardeşim Ferit, bir hafta evvel güç halle İzmir'e gittim, geldim. Orada Amerikalılardan alınan kolej binalarında ve Eskişehir'de Mahmudiye'de senin pek hoşuna gidecek birer Köy Enstitüsü açıyoruz. Bu müesseselere köy çocukları alınacak ve bu çocuklara liseye girme imkanı verilmekle birlikte muhtelif meslekler öğretilcek: öğretmenlik, öğretmenlik, köy demirciliği, inşaatçılığı, katipliği,*

¹⁷⁸Yel, s.31-32

¹⁷⁹Cavit Binbaşıoğlu, **Köy Enstitülerinin Kurulması ve İlk Mezunları ile İlgili Bir Tören**, Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, (Antalya Gazetesinin 31.10.1944 tarih ve 1974 sayılı nüshasından alınmıştır.) <http://cavitbinbasioğlu.org/wp-content/uploads/2014/10/Bel175.pdf>, 11.01.2017

¹⁸⁰Türkoğlu, (Tonguç), ss.137, 138

¹⁸¹Ferit Oğuz Bayır, **Köyün Gücü**, Ulusal Basımevi, Ankara, 1971, ss.127

kooperatifçiliği gibi.” sözleri ile köy enstitüsü terimini kullanılmıştır.¹⁸² Ancak, eğitim kurslarına dağıtılmak için hazırladığı *Köyde Eğitim* adlı yapıtında köy eğitiminde çalışacak elemanları yetiştirmek için açılmış kurumları *1. Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursları, 2. Eğitim Yurtları (Köy Öğretmen Okulları)* olarak tanımladığı görülmektedir. Bunda halkın yurt sözcüğünü daha kolay benimseyeceği düşünülmüş olsa gerektir. Bununla birlikte elden geldiğince okul sözcüğünden kaçınılmış; buraların dar anlamda bir öğretme yeri olmadığı, yaşam ortamı oluşturulacağına dikkat çekilmiştir.¹⁸³ Ferit Oğuz Bayır da köy enstitüsü adının Rahmi Balaban tarafından daha 1934’te kullanıldığını ve Tonguç’un yukarıdaki mektubunda yer verdiğini belirtmektedir.¹⁸⁴

M.Emin Soysal ise eğitim kursları ve köy enstitüleri adı ile ilgili düşüncelerini ana hatları ile 1928 Temmuz’unda oluşturduğu makalesinin 1932’de Terbiye Postası adlı dergide yayımlandığını ileri sürmektedir. *Köylüye Göre Köy Muallimi* başlıklı yazısında Soysal, Mustafa Necati döneminde açılan Köy Muallim Mektepleri’nden mezun olduktan sonra köylere gitmeyen, gitseler de çeşitli bahanelerle şehre dönen öğretmenlere yönelik eleştirilerini ve köylünün bu tipteki öğretmenlere yönelik tepkilerini dayanak yaparak köy öğretmenin nasıl olması gerektiğine yönelik düşüncelerini dile getirmektedir.¹⁸⁵ Soysal, enstitü adının ilk olarak kendisi tarafından 30.10.1937’de gerçekleşen açılışın ardından Kültür Bakanı Saffet Arıkan’a gönderdiği telgrafta kullanıldığını belirtmektedir. Buna kanıt olarak enstitü sözcüğünü İzmir’de yayımlanan Kültür Dergisinin sahibi Asım Kültür’e söylediğini ve Asım Kültür’ün de 20.10.1937 tarihli başyazısında *Kızılçullu Köy Enstitüsü* adını kullandığını göstermektedir.¹⁸⁶ Bununla birlikte H.Fikret Kanad’ın Kurun Gazetesinde 24-27.03.1935 tarihlerinde yayımlanan *Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmeli* yazı dizisini dayanak göstererek “*Köy Enstitüleri fikri başta, tamamen Halil Fikret Kanadındır.*” savını da ortaya koymaktadır.¹⁸⁷ Soysal’ın, Dr.Halil Fikret Kanad’ın 1942’de yayımladığı “*Milliyet İdeali ve Topyekûn Milli Terbiye*” adlı kitabını, Kurun Gazetesinin 24-27 Mart 1935 tarihli sayılarında yayımlanan “*Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmeli?*” adlı yazı dizisini ve 14 Mayıs 1937’de Bakan Saffet Arıkan’a verdiği “*İlk Öğretmen Okulu Teşkilatı*” başlıklı önerilerini kaynak göstererek

¹⁸² Kemal Kocabaş, *Kızılçullu Köy Enstitülü Yıllar*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2016, (Kızılçullu), s.21

¹⁸³ İsmail Hakkı Tonguç, *Köyde Eğitim*, Yayına Hazırlayan Mahmut Makal, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Üçüncü Bası, Ankara, 2008, (Köyde Eğitim), ss.228, 229

¹⁸⁴ Bayır, s.194

¹⁸⁵ Soysal, (Tarihçe), ss.1-10

¹⁸⁶ Tonguç, (Bir Eğitim Devrimcisi), s.214

¹⁸⁷ Soysal, (Tarihçe), s.29

Köy Enstitüsü deneyimine öncülük ettiği ve Tonguç'un bu düşünlerini uygulayan bir pratisyen olduğu savına da yer vermek gerekir.¹⁸⁸ Selçuk Uygun, her ne kadar Fay Kirby, Pakize Türkoğlu ve Engin Tonguç'un itirazlarına uğrasa da, Soysal'ın *Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü* adlı yapıtında Köy Enstitüleri'nin isim babasının bizzat kendisi olduğu iddiasında olduğunu belirtmektedir. Kızılçullu'da stajyer olarak 1937'de göreve başlayan ve enstitülerde yöneticilik yapan Şevket Gedikoğlu'nun itirazların öznel olduğuna ilişkin açıklamasını buna kanıt olarak göstermektedir.¹⁸⁹

Pakize Türkoğlu'nun Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı ile Eğitim-Der ortaklığında 23.06.2001'de Ankara'da düzenlenen "*Ölümünün 41.Yılında Tonguç*" adlı toplantıda dile getirdiği saptama da şöyledir: Köy Enstitüleri sisteminin ardındaki eğitim adamı Tonguç'tur ve fakat bu onun sistemi tek başına tasarladığını göstermemektedir. Kaldı ki, kendisi de "*Köy Enstitüleri bazılarının sandığı gibi bir tek şahsın verdiği ilhamla meydana gelivermiş kurumlar değildir. Esasen bu mümkün de değildir. Onlar, Türk eğitimci, öğretmen ve aydınlarının birlikte çalışmalarından, toplumun gücünden doğmuş, tam anlamıyla ulusal kurumlardır.*" demektedir.¹⁹⁰ Türkoğlu, bu başarıda Tonguç ve çalışma arkadaşlarının özverili çabaları önemli olmakla birlikte Saffet Arıkan ve Hasan Âli Yücel'in ve cahillik denen iç düşmanı yenmede Atatürk'ün çizgisini sürdüren İsmet İnönü'nün yadsınamaz katkılarının olduğunu kaldı ki, Tonguç'un bu atılımı kendine mal etmek isteyenlerden farklı olarak başarının Atatürk'ün, İnönü'nün, yetkili bakanların, enstitülerdeki yönetici ve öğretmenlerin ve öğrencilerin olduğunu dile getirdiğini belirtmektedir.¹⁹¹ "*14 Milyon Türk Köylüsüne Uzatılan El*" başlıklı makalesinde yer verdiği üzere A.Emin Yalman'a göre: "*Aslında fikrin kökeninin aranıp bulunması pek önemli de değildir. Önemli olan bu fikrin uygulama olanağının olup olmadığını anlamak, sonra da onu hayata aktarmaktır. Bu bakımdan başarıyı Tonguç'a vermek gerekecektir.*"¹⁹²

Köy Öğretmen Okulları ve Köy Eğitim Kursları, Köy Enstitülerinin temeli ve deney aşamasında resmi gereklilikler nedeni ile ad karşılıklarıdır. 07.07.1939 tarih ve 3704 sayılı yasa bu nedenle "*Köy Eğitim Kurslarıyla, Köy Öğretmen Okullarının İdaresine dair Kanun*" olarak adlandırılmıştır. Bu bağlamda Öğretmen Okulu veya

¹⁸⁸Niyazi Altunya, *Köy Enstitüsü Sisteminin Düşünsel Temelleri*, Uygun Basım, Ankara, 2002, (Düşünsel Temeller), ss.23, 24

¹⁸⁹Selçuk Uygun, M.Emin Soysal'ın Hayatı ve Köy Enstitüleri Tarihindeki Yeri, *Milli Eğitim Dergisi*, sayı 39, Ankara, 2010, (Soysal), s.154

¹⁹⁰Pakize Türkoğlu, Köy Enstitülerinin Kurucusu Tonguç'un Eğitim Anlayışı, *Halk Okulları Sistemi Köy Enstitüleri*, Eğitim-Der İzmir Şubesi, İzmir, 2002, s.35

¹⁹¹Türkoğlu, (Tonguç) ss.19, 20

¹⁹²Tan, 23 Kasım 1937

Köy Öğretmen Okulu ile anlatılmak istenen Köy Enstitüleridir.¹⁹³ Eğitimci deneyimi geçici bir süre için tasarlanmıştır. Gerçekte amaçlanan köye yararlı öğretmen, eğitimci ve teknikerlerin daha donanımlı olarak eğitilebilmeleridir. Bu doğrultuda 1937-1938 öğretim yılı ile beraber eğitimci kurslarına koşut Eskişehir Çifteler’de ve İzmir Kızılçullu’da iki ‘‘Köy Öğretmen Okulu’’ açılmış, bunlara 1938-1939’da Lüleburgaz Kırıntepe ve 1939-40’ta Kastamonu Göl eklenmiştir. O sırada enstitülerin yasal altyapısı olmadığından 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanundaki ‘‘Köy Muallim Mektepleri’’ kavramından yararlanılmış ve dayanak yapılmıştır. Bu okullar da 1926-27’de açılan Köy Öğretmen Okulları gibi üç yıl süreli olmalarına karşılık önceden tasarlandığı üzere 1940’ta yürürlüğe giren Köy Enstitüleri Yasası kapsamında Köy Enstitüsü olmuşlardır.¹⁹⁴ Kızılçullu Köy Enstitüsüne 1937’de kayıt yaptıran ilk öğrencilerden Süleyman Mesut Şahbaz’ın anılarında yer verdiği; ‘‘O yıllar okulun kapısında üç yıllık Köy Öğretmen Okulu yazısı vardı.’’ sözleri durumu ortaya koymaktadır.¹⁹⁵ Diğer yandan Şevket Gedikoğlu bu konuya ilişkin olarak ‘‘Önce şu hususu belirtelim ki, köy enstitülerinin bu deney evresindeki adı, sadece yürürlükteki kanunlar ve ödenek sorunu yüzünden, ‘‘öğretmen okulu’’dur. Bunun için deney evresinin başında resmen verilmiş olan adını kullanıyoruz. Bununla beraber, bu kurumların öğretmenler ve halk arasında söylenen asıl adı, köye öğretmen yetiştirdiği için ‘‘Köy Öğretmen okulu’’dur yorumunu yapmaktadır.¹⁹⁶

Köy Enstitüsü adının kim tarafından bulunduğu tartışmaları yanında çeşitli kaynaklarda ve belgelerde sonuçta hepsi Köy Enstitüsü çatısı altında birleşse de Kızılçullu Köy Enstitüsünün süreç içinde farklı adlar aldığı görülmektedir. Emin Soysal imzalı 21.01.1938 ve 23.X.1939 tarihli belgeler¹⁹⁷ bu konuda aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Her iki belgenin gönderen kısmında yer alan kaşede T.C.İzmir Kızılçullu Erkek Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü yazılıdır. Bununla birlikte 23.X.1939 tarihli belgedeki Emin Soysal’ın imzası üzerinde Kızılçullu Öğretmen Okulu Direktörü yazmaktadır. Yanı sıra Kültür Bakanlığı’nın 8 K.Sani 1938 tarih ve 00253 sayılı yazısının¹⁹⁸ gönderildiği yer Erkek Öğretmen Okulu Direktörlüğüne Kızılçullu, İzmir şeklindedir. İçeriğinde yazan ifade ile çeliştiği

¹⁹³ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.28

¹⁹⁴ Niyazi Altunya, **Köy Enstitüleri Sistemine Toplu Bir Bakış**, Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği, İstanbul, 2009, (Bakış) s.22

¹⁹⁵ Süleyman Mesut Şahbaz, **Kızılçullu’dan Hasanoğlu’na Bir Köy Enstitüsünün Öğrencilik ve Meslek Anıları**, Öğretmen Dünyası, Ankara, 2016, s.19

¹⁹⁶ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s. 28

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, C07026006h01EB01 ve C0800X0550010101 Numaralı Belgeler.

¹⁹⁸ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, C07026006h010401 Numaralı Belge

gözlense de yine ulaşılan bir haftalık *"Kızlar Kısmı Öğle Sonu İş Programı"*nın¹⁹⁹ alt kısmında yer alan mühürde de *İzmir Erkek Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü* yazmaktadır. Gedikoğlu da deney aşamasındaki enstitülerin adının öğretmen okulu olduğunu ve fakat köye öğretmen yetiştirdiği için köy öğretmen okulu olarak nitelendiğine değinmektedir. Yine Gedikoğlu'nun, *"bu okullara ilk kız öğrenci, Kızılçullu Öğretmen Okulu Kadın Eğitim Kursu'na gelenlerden, ilk okulu bitirmiş ve yaşları elverişli olan kızların orta birinci sınıf öğrencisi olarak alınmalarıyla başlamıştır. Köy enstitülerinde karma eğitim bu surette başlamıştır."* açıklaması da konuya açıklık kazandırmaktadır.²⁰⁰ Kızılçullu Köy Enstitüsüne alınan ve aşağıda adları yazılı ilk öğrenciler arasında kızlar bulunmamaktadır. Yasal metinlerin kronolojik sıra ile ele alınması halinde şöyle bir saptama yapmak olanaklıdır: Enstitü tasarımının öncelikli amacı ilköğretim sorununun çözümüdür. Ülkenin demografik ve ekonomik koşulları dikkate alındığında sorunun büyüğü köylerde ve çözüm de köylerde başlamalıdır. Bunun için köye yeni tipte bir eleman²⁰¹ gönderilmelidir. 3238 sayılı Köy Eğitimleri Yasası ile Eğitim Kursları deneyi başlatılırken Mustafa Necati tarafından 19 Teşrinievvel 1926 tarihli Köy Muallim Mektepleri Talimatnamesi'ne²⁰² dayanılarak uygulamaya geçirilen Köy Muallim Mektepleri'nden²⁰³ hareketle ve eş zamanlı olarak Köy Öğretmen Okulları da yaşama geçirilmiştir. Başlangıçta gerek eğitim kurslarına gerekse köy öğretmen okullarına erkekler alınmış olsa da, Tonguç bu kurumların hem karma hem de yatılı olmalarını sağlamıştır. 17 Nisan 1940'ta çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası ile birçok konuda olduğu üzere ad konusunda da bütünlük sağlanmıştır.

2.2.3. Eğitim Kursları ve Deney Aşamasındaki Köy Enstitüleri

Mayıs 1936'da İlköğretim Genel Müdür Vekili İsmail Hakkı Tonguç tarafından eğitim denemesi ve uygulanacak öğretim programlarını belirlemek üzere bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıya İzmir Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Rauf İnan, Ankara İlköğretim Müfettişi Emin Soysal, Edirne Başöğretmenlerinden Murat Özgün, Germencik Başöğretmeni Mehmet Tuğrul, Ankara Başöğretmenlerinden Necati Öngay, Bucak Başöğretmeni Tahsin Gülöksüz ve Tekirdağ İlköğretim Müfettişi

¹⁹⁹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D0600X023B050501 Numaralı Belge

²⁰⁰Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.34

²⁰¹Tonguç, (Köyde Eğitim), ss.228, 229

²⁰²Ergün, (M.Necati), s.236

²⁰³ Fuat Özer, **Necatibey Eğitim Fakültesi'nin Temeli Onun Zamanında Atılmıştır**, <http://webb.deu.edu.tr/ketam/index.php/hakimizda/mustafa-necati>, 11.02.2017

M.İlhan Görkey katılmışlardır. Tonguç'un bu toplantıda verdiği bilgilere göre 250 kişiden az insan yaşayan köylerde 3. Sınıfa değin eğitim verilen okullarda görevlendirilmek ve bu şekilde öğretmen sıkıntısını gidermek üzere askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapmış köy çocukları 6 ay süresince kurs aldıktan sonra köylerinde eğitmen olacaklardır.²⁰⁴ Bununla birlikte köy enstitülerine evrilecek tasarının ana hatları Tonguç tarafından Bakan Arıkan'a verilen 22.06.1937 tarihli raporda²⁰⁵ belirlenmiştir. Rapor, öncelikle köylerin gereksinim duyduğu öğretmen sayılarını, öğretmen açığını ortaya koymaktadır. Köy çocuklarının yarısı öğretmenler, diğer yarısının bir kısmı eğitmenler ve bir kısmı da öğretmen ve eğitmenler tarafından eğitileceklerdir. Ancak, yetiştirilecek bu elemanlar klasik yöntemlerle değil *"çok yönlü işler görebilecek"* *"köye gidecek diğer iş alanlarında çalışacak"* şekilde eğitilmelidir. Yeni eğitimciden beklentilere de açıklık getirilmiştir: *"Köye basit, fakat ileri bir yaşamı sokabilecek öğretmenler, teknisyenler, pratik toplumsal hizmetleri görece elemanlar, kısaca köye rehber olabilecek insanlar..."* olmalıdır. Raporla bu amacı sağlamaya yönelik önerilerde bulunmaktadır: Bu yeni eğitimci köy kaynağından olmalıdır. İlkokulu bitiren köy çocuklarının öğretmen ya da köyde geçerli bir meslek sahibi olması sağlanmalıdır. Bu çocuklar köyün genel yaşamını geliştirmek üzere çok yönlü olmalıdır. Bu amacı sağlamak üzere açılacak okullar *"müstahsil (üretici) bir yurt"* olmalı ve öğrenciler burada kendi yaşamı için gerekenleri üretebilmelidir. Öğrencilerin köy yaşamından uzaklaşmamlarına ve emeği karşılığı olmayan bir olanağa sahip olmamlarına dikkat edilmelidir. Öğretmen ve yönetici seçiminde olağanı aşabilmiş, kendini kanıtlamış kişilerin getirilmesi sağlanmalıdır.²⁰⁶ Eğitmenler konusunun ülke gerçeklerinden uzaklaşmış, köyü ve köylüyü bilmeyen ve üstüne öğrenme çabasında olmayan kimi eğitimciler için rahatsızlık yaratmasına karşılık birçok olumlu yönü görülebilmektedir. Mevcut koşullarda ilköğretimin daha birkaç yüzyıl ulaşamayacağı köylerin bu sayede bu sonuçtan kurtulacağı açıktır. Öğretmen okullarının yetersizliği ve öğretmenlerin köyden kaçmak için yaptıkları da göz önüne alındığında yaşamını köyde sürdürecektir bu yeni tip eğitimciye ne denli gerek duyulduğunu anlamak gerçekçi bir yaklaşımdır. Öyle ki, eğitmenlik hakkında bilgilendikçe, eğitmenlerin kendi köylerinde sürekli kalacağı, okuma yazma ve genel bilgilere ek olarak en yeni tarım bilgileri ve donanımı hakkında bilgilendirilecekleri ve öğrendiklerini köylüsüne öğretecek olmaları, eğitmenlik uygulamasının piramidin

²⁰⁴Gümüšoğlu, ss.27, 28, Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.279, 280

²⁰⁵İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D02067017A101001, D02067017A101002, D02067017A101003, D02067017A101004, D02067017A101005, D02067017A101006, D02067017A101007, D02067017A101008, D02067017A101009, D02067017A101010 numaralı belgeler

²⁰⁶Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.214-216

tabanına ulaşmaya yönelik gerçekçi ve bilimsel bir başlangıç olduğu anlaşılmaktadır.²⁰⁷ Eğitim Kurşları, tasarımın köy enstitülerine evrilmesinde önemli bir aşamadır ve nüfusu nedeni ile öğretmen gönderilemeyen köylerin öğretmen gereksinimini karşılamayı amaçlamaktadır.²⁰⁸

İnceleme ve değerlendirmelerin olumlu sonuçlanması üzerine ilk Köy Eğitim Kurşu 06 Temmuz 1936 tarihinde Eskişehir Mahmudiye'deki Çifteler Çiftliği'nde faaliyete geçirilmiştir.²⁰⁹ Uygulama 24 Haziran 1937'de çıkartılan 3238 sayılı Köy Eğitim Kurşları Kanunu ile yasal dayanağı kavuşturulmuş ve eğitim kurşlarından sağlanan başarılar yeni bir deneyin; Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okullarının kuruluşlarına öncülük etmişlerdir.²¹⁰ Sonuçların başarılı olduğunun görülmesi üzerine yeni kurşların açılması için harekete geçilmiştir. Bu doğrultuda 1944'e değin Adana Düziçi'nde, Ankara Hasanoğlan'da, Antalya Aksu'da, Aydın Ortaklar'da Balıkesir Savaştepe'de, Diyarbakır Dicle'de, Isparta Gönen'de Edirne Karaağaç'ta, Erzincan'da, Kars Cılavuz'da, Kastamonu Göl'de, Kayseri Pazarören'de, Kırklareli Lüleburgaz'da, Kocaeli Arifiye'de, Konya İvriz'de, Manisa Horozköy'de, Malatya Sultansuyu'nda, Samsun Gamlık'ta ve Trabzon Beşikdüzü'nde yeni kurşlar açılmıştır.²¹¹ Kültür Bakanlığı köylünün kısa zamanda ve kolayca okumasını yanı sıra yaşamını sürdürmek için gerekli bilgileri vermek üzere bir program taslağı hazırlamış ve illere göndererek değerlendirilmesini istemiştir. Taslağın değerlendirilmesinde ülkeye yararlı ve önemli bir iş yapıldığının bilinci ile hareket edilerek köyün ve köylünün ekonomik ve zirai alanda gelişimini olanaklı kılacak (ekip biçme, ürünü satışa hazırlama ve ambalajlama, kooperatifçilik gibi) konularda önerilerde bulunulması istenilmektedir.²¹² Bu dönemde Millet Mektepleri'nde açılan kurşlara kadınların çocuklarıyla birlikte katılımı sağlanmış, temel eğitim zorunlu ve parasız hale getirilmiş, böylelikle kadınlar ve köylülerin eğitim hakkından yararlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Köy Enstitülerinin kurulması ile bu atılım daha da fazla yaygınlaşma ve gelişme olanağı bulmuş beraberinde fırsat ve cinsiyet eşitliğinin gerçekleşmesine büyük katkı sağlamıştır.²¹³

Eğitim kurşları kamuoyunun da gündemindedir ve kurşlar hakkında olumlu olduğu kadar olumsuz yorumlar da yapılmaktadır. Ali Rıza Özkut, İlköğretim Genel

²⁰⁷Arman, ss.194, 195

²⁰⁸Süleyman Edip Balkır, **Eski Bir Öğretmenin Anıları 1908-1940**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998, s.14

²⁰⁹H.Altunya, (Köy Eğitmeni), s.63

²¹⁰Tonguç, (Köy), s.494

²¹¹H.Altunya, (Köy Eğitmeni), ss.64-67

²¹²Anadolu, 15.01.1937

²¹³Sallan Gül, (Gönen), ss.33, 34

Müdürlüğü yapmış biri olarak bu fikrin başlangıçta kendisi için de olumsuz görüldüğünü, çünkü öğretmenlik mesleğinin itibarını düşüreceğini düşündüğünü, bununla birlikte Fikirler Dergisi'nde çıkan bir makalede bu deneyin bir zamanlar Prusya'da ruhban sınıfı ve laiklik yanlısı eğitimciler arasında çıkan anlaşmazlık döneminde ortaya çıkan eğitimci açığını kapatmakta kullanılarak başarı sağlandığını okuduğunu, ülkemizde de bu konuda başlatılan girişimlerden olumlu sonuçlar sağlandığını gördüğünde artık kaygısının kalmadığını aktarmaktadır. İzmir Kızıllıçlı özelinden yola çıkarak *"köylüye ışık tutmak için, sonsuz günlerin geçip gitmesini beklemekle, bugünkü imkandan bugün istifade etmek için"* tereddüde yer olmadığını *"Ateş bir kere yanmıştır. Halkı seven. İşine inanan kimselerin elinde kaldıkça o, gün yüzünü özleyen bölgelerin, hasret çeken bucaklarına sönmeden taşınacaktır."* düşünün ve eğitim kurslarına olan inancını dile getirmektedir.²¹⁴ Benzer olarak *"Köy öğretmenleri Kursları açılıyor"* başlığı altında verilen haberde eğitim kurslarının yurtta ilgi ile karşılandığı, Kültür Bakanlığı'nın valiliklere gönderdiği genelgede öğretmen okulu mezunu öğretmen göndermek olanağı bulunmayan nüfusu az köylerimizde eğitimi sürdürmek üzere Kültür ve Ziraat Bakanlıkları eşgüdümünde Eskişehir Çifteler'de açılan kursun olumlu sonuçlar verdiği dolayısı ile bu kursların iyi neticeler vereceğinin anlaşıldığı belirtilmektedir. Yanı sıra köy eğitim kurslarına askerde başarı ile iş görmüş olan köy öğretmenleri de, eğitimleri yetiştirmek üzere görev alacaklar ve eğitim işlerinin yanında ziraat işlerini eğitimlerle beraber öğreneceklerdir.²¹⁵

Çavuş Köy Öğretmeni Olabilir mi? başlıklı yazı bu soruya ilişkin olarak *"Bu soruyu soranlar aldaniyorlar. Ankara köylerindeki tecrübe müsbet netice verdi."* yanıtını veriyor ve açıklık getiriyor: *"Çavuş köy öğretmeni olur, hem de köy için çok faydalı bir öğretmen!" ...Kültür Bakanlığı ile Sıhhat ve Ziraat Bakanlıkları o kadar iyi çalıştılar ve bu mesele üzerindeki tetkiklerini o kadar derinleştirdiler ki, çavuş, iyi hazırlık neticesi olarak köyde kendisine verilen vazifeleri mükemmel bir şekilde başaran bir öğretmen olmakla beraber köyün hükümetle olan işlerini idare eden, köylüye her yolu gösteren bir devlet adamı vaziyet ve mevkiine geçti."*²¹⁶

Eğitmenlere verilecek ücreti eleştiri konusu yapanlar eğitmenin aslında özdeksel gereksinimleri için üretim yapmak zorunda olan bir köylü olduğunu gözden kaçırmaktadırlar. Eğitmenin, geçimini sağlarken eğitimlik yapacağını ve bu nedenle kendisine lojman, tarla bağ, bahçe ve gereç verileceğini, öğrencileri ve

²¹⁴Ali Rıza Özkut, Çavuştan Öğretmen Olur mu?, **Kültür Dergisi**, Yıl 3, Sayı 69, 1 Mart 1938, s.1

²¹⁵Anadolu, 03.04.1937

²¹⁶Anadolu, 07.03.1937

köylülerle birlikte uygulamalar ve üretim yapacağını, kendi geçimi yanında köylü ile el ele vererek köyleri yaşanacak hale getirmeye çabalayacaklarını dikkate almamaktadırlar. Eğitimci hiçbir zaman devlet bütçesine yamayan, sırtını devlete dayayan, kara tahta üzerinde ve kitaplardan ezbere dayalı eğitim yaptıran ve köyden kaçmak için çabalayan biri olmayacaktır.²¹⁷

Eğitmen uygulaması konusundaki yoğun çabasını gören İstanbul Öğretmen Okulu'ndan hocası ve o sırada Talim-Terbiye Dairesi Başkanı olan İhsan Sungu'nun *"Oğlum Hakkı, kendini bu konuda çok yıpratıyorsun. Köylüler yabalarını, dirgenlerini alıp Karaoğlan (Ulus) meydanına yürüyerek, Bakanlığın etrafını sarıp <<biz okul istiyoruz!>> diye bağırıyorlar mı ki bu konuda bu kadar çırpınıyorsun? Sorusuna Tonguç'un "Hocam, köylülerin bu biçimde gelmeleri demek, ne sizin ne de hiçbirimizin bu koltuklarda kalmamamız demektir. Bu olduğu gün her şey doğru yoluna girer. Biraz da bunu sağlamamız ve istememiz gerekir. Konu asıl bu yönden büyük önem taşıyor."* yanıtı Tonguç'un eğitim uygulamasına verdiği önemi gösteren bir anekdot olsa gerektir.²¹⁸

2.2.4. Eğitim Kursları ve Öğretmen Okullarının Öğrenci Kaynağı

Kuruluş aşamasında Eğitim Kurslarına askerliğini yapmış erkekler alınmıştır. Bununla birlikte 1938'de ilk olarak Kızılçullu İzmir Eğitim Kursu'nda Tonguç'un talimatı doğrultusunda²¹⁹ kadınlar da kurs kapsamına eğitim almaya başlamışlardır.²²⁰ Tonguç, Kızılçullu Eğitim Kursu'nda görevli Ferit Oğuz Bayır'a gönderdiği 08.01.1938 tarihli mektupta eğitim kurslarına kadınların da alınması konusuna şöyle değinmektedir: *"Size bir iştigal (uğraşı) mevzuu daha. Yepyeni bir tecrübeye girişmek istiyoruz. Sizdeki talebe ve eğitimcilerden anasını, karısını, kızkardeşini veya ablasını getirip okutmak isteyenler bulunursa, onları başlangıçta 15-20 kişi olarak toplayıp, okuma yazmayı öğretmek, okuma yazma ile birlikte dikiş, biçki ve ev idaresi göstermek. Bu suretle köy eğitmeninin kadını yetiştirmeğe çalışmak."* Tonguç, mektubunun devamında deneyin nereye dek uzanacağını kestirememekle birlikte kadın eğitimcilerin çocuk okutmaktan çok ev işleri ve ekonomisi konularında köy kadınlarını eğitmelerinin beklendiğini, koşulları incelemelerini ve buna ilişkin bir rapor düzenlemelerini istemekte, Bakanlığın konuya

²¹⁷Arman, ss.200, 201

²¹⁸Arman, s.198

²¹⁹Kocabaş, (Kızılçullu), s.27

²²⁰Yeni Asır, 16 Sonkanun 1938

önem verdiğini ve resmi iznin yolda olduğunu belirtmektedir.²²¹ Durum basının da dikkatini çekmiş ve haberleştirilerek kamuoyuna duyurulmuştur: *“Köy kız ve kadınlarına köylerde geçen ev işlerini göstermek ve öğretmek için Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu’nda bir kurs açılması muvafık görülmüştür. Haber aldığımızı göre bu kursa on beş ile otuz beş yaşları arasında köylü kız ve kadınları alınacaktır. Kurs birkaç ay devam edecek ve kursa iştirak edecek köy kızları ve kadınlarına ders gösterecek öğretmenler de tamamen kadınlardan olacaktır...Kursa gelecek kadınlar ve kızlar kurs müddetince okulda yiyip içecek, yatıp kalkacak ve dersleri takip edeceklerdir. Kurstan çıkanlar devlet parasıyla köylerine gönderilecekler, dikiş öğrenenlere taksitle dikiş makinesi verilecektir.”*²²² Bununla birlikte Soysal, kız öğrenciler konusunda farklı bir bilgi aktarmaktadır. Soysal, 1937 Eylül ayı içinde Amerikalılardan satın alınan müesseseyi görmek üzere İzmir’e giderek incelemeler yapmıştır. Dönüşünde Bakan Saffet Arıkan ve İ.Hakkı Tonguç ile yaptığı görüşmede bazı şartlar ileri sürmüş ve bu şartlar kabul edilmiştir. Bu sırada Soysal, *“biz köyleri sadece erkekleri yetiştirme yönünden ele alıyoruz. Halbuki asıl kadın ve kız yetiştirme işini de ele almalıyız.”* önerisinde bulunmuş ancak oradakiler bu öneriye gülmüştür. Bunun üzerine Soysal bu işi de yapmaya karar vermiştir.²²³ Yine bu gelişme kapsamında Emin Soysal’ın, İlköğretim Genel Müdürüne gönderdiği 10.03.1938 tarihli mektup şöyledir; *“...rapor gönder diyorsun, galiba size de rapor hastalığı bulaştı. ...(Müdür lojmanını kadın eğitimcilerle verdiği için) Birçoklarının müdür olsak da şurada otursak diye can attığı müdür evini kadın eğitimcilerle ayırdım.”*²²⁴ Soysal, istenilen rapora 10.4.1938 tarihli mektubunda da yer vermektedir: *“Bugün 151 sayfalık raporu”²²⁵ postaya verdim. Klasik pedagojiyi çok geride bıraktık. İş içinde bir öğretim programı yapıyoruz... Rapor için bana kızmışsınız. 151 sayfayı temize çekmek uzun sürdü.”* demektedir.²²⁶ Özünde gerek Cumhuriyet Devrimi önderlerinin gerekse Tonguç’un amaçladıkları birlikte var oldukları yaşam içerisinde kadının erkeği ile eşit hak ve rollere sahip bireyler olmasını sağlamaya yönelik bir eğitimciyi köye kazandırmaktır. Keza Tonguç’un o sırada Kızılçullu Eğitim Kursundaki F.Oğuz Bayır’a yazdığı iki mektup konuyu açıklamaktadır. *“...seyahate çıkacağım günlerde kadın eğitimciler işine dair bir rapor*

²²¹ İsmail Hakkı Tonguç, **Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları**, 2.Bası, Yayına Hazırlayan Engin Tonguç, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1990, (Mektuplarla), s.14

²²² Anadolu, 15 Kanunusani 1938

²²³ Soysal, (Tarihçe), s.34

²²⁴ Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.224

²²⁵ M.Emin Soysal’ın 1940’ta kaleme aldığı Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi adlı yapıtının ana hatlarını bu rapor oluşturmaktadır.

²²⁶ Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.229

ve bir mektup göndermişsin. Onu döndükten sonra okuyabildim.” Ardından kaleme aldığı mektubunda da kadınların giysi konuları yer almaktadır: “...Bugün köylü kız talebe için yaptırılacak elbiseye ait örnek resim gönderdik. Aklını başına toplansın, onu yaptırın²²⁷. Türk kadını şöyle bir aslana dönsün bakalım... O çok pratik bir elbisedir. Bizim şalvarlarımızın modernize edilmiştir, denilse sezerdir.”²²⁸ İlköğretim Genel Direktörlüğü’nün 8 K.Sani 1938 tarih ve 253 sayılı Erkek Öğretmen Okulu Direktörlüğüne muhatap yazısında; Kızılçullu’da okuma yazma yanında köy kadınlarını ilgilendiren konularda; biçki, dikiş gibi okuma yazma bilmeyen ya da köy okullarında okumuş kız ve kadınlar için kurs açılmasının düşünüldüğü, bu kursa 15-35 yaş aralığında kursiyer alınabileceği, hatta Kızılçullu’da öğrenim görmekte olan öğrenci ve öğretmen adaylarının anne, kız, kardeşlerinin kursa yatılı olmak üzere alınabilecekleri bildirilmektedir.²²⁹ Eğitim kurslarına kadınların katılımını teşvik etmek ve çoğaltmak amacı ile eşlerin birlikte katılmaları sağlanmıştır. Kurslarda erkekler çoğunlukla ziraat ve yapım işleri ile ilgili eğitim alırken kadınlar ev ekonomisi, sağlık, biçki ve dikiş ve küçükbaş hayvan bakımı gibi konularda eğitim almışlardır. Kadın öğretmenlerden köylere döndüklerinde önce aile öğretmenliği yaparak köylüye örnek olmaları sonra da köy okullarında öğretmenlik yapmaları istenilmiştir.²³⁰ Direktör Emin Soysal tarafından Kültür Bakanlığı İlköğretim Genel Direktörlüğü’ne 18.01.1938’de gönderilen telgrafta ikisi eğitim kursiyerinin karısı olmak üzere 5 köylü kadının kursa katıldığı, sayının 25’e çıkarılmak için gerekli önlemlerin de alındığı belirtilmektedir.²³¹ 21.1.1938 tarih ve 14/176 sayılı yazıda da kadın öğretmenlerin biçki, dikiş, nakış, ev idaresi, okuma yazma, hesap, çocuk bakımı, ziraat sanatları, tavukçuluk, dokumacılık ve boyacılık dersleri için eğitimcilere ve parasal kaynağa gerek duyulduğu da belirtilmektedir.²³² Mart 1938 itibarı ile Kızılçullu Eğitim Kursunda 65 erkek eğitimci yanında kadın eğitimci adayı 28’dir.²³³

Eğitim kursları ile birlikte faaliyete geçen yeni köy öğretmeni okullarının öğrencileri yasa gereğince köylü çocuklar olmuştur. Üç sınıflı okullardan mezun ya da dördüncü sınıfa gitmekte olan öğrenciler yeni köy öğretmen okulunun ilköğretim bölümüne alınmışlar ve eğitimlerini burada tamamlamışlardır. İlkokul mezunu olanlar

²²⁷ M.Emin Soysal için söylenmiş olmalıdır.

²²⁸ Bayır, ss.129, 130

²²⁹ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, C07026006h010401 numaralı belge

²³⁰ İlkfer Erdem, **Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitüleri ve Beşikdüzü Örneği**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2001, s.12

²³¹ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği C07026006h01EA01 numaralı belge.

²³² İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği C07026006h01EB01 numaralı belge

²³³ Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.224

da Köy Öğretmen Okuluna alınmışlardır. Deney aşamasında açılan dört (Eskişehir Mahmudiye, İzmir Kızılcıllu, Edirne Karaağaç ve Kastamonu Göl) öğretmen okulunun 1937-1940 arasındaki ilk ve orta kısım öğrenci sayısı 166 kız ve 1.401 erkek olmak üzere 1.567'dir. Bu okulların ilk kız öğrenci kaynağı Kızılcıllu Eğitim Kursuna gelen, ilkokulu bitirmiş ve yaşları uygun olan kızların orta kısma öğrenci olarak alınmaları ile gerçekleşmiştir.²³⁴ 1939 yılı mezunları da dikkate alınarak yapılan saptamada eğitim kurslarından 1.669 eğitimci mezun olmuştur. Bu eğitimciler 52 ilde ve büyük olasılıkla kendi köylerinde görevlerine başlamışlardır. Eğitimciler, okulsuz köylerde görev alacaklar ve üç yıl için 50 öğrencinin eğitimlerini üstleneceklerdir.²³⁵

2.2.4.1. Eğitim Kursları Müfredatı ve Programı

Köy Enstitülerine gelmeden önce eğitimci ve öğretmen yetiştirme adına birçok deney gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte yer alan hemen herkesin yaratıcılıklarından, bilgilerinden yararlanılmaya, ortak akıl ve çalışma ile sonuca ulaşmaya çalışılmaktadır. Eğitim kursları böylelikle gelişmekte iken Çifteler ve Kızılcıllu'da aynı kurum ve yerleşke içinde ve fakat ayrı bir programla "Köy Öğretmen Okulu" denemesi gerçekleştirilmektedir. Ülkenin gereklerine uygun olarak eğitim programları yönünden de yeniliğe gidilerek çok programlılığın temelleri atılmaktadır.²³⁶ Bununla birlikte kuruluş evresinde bu okullar için belirlenmiş yönergeler ve eğitim müfredatı, programları yoktur. Kural ve yönergeler iş başında işin gerektirdiği gibi oluşturulmakta ve şekillenmektedir. Bakanlıktan gelen genelge ana hatları ile bazı konulara işaret etmekte, kalanını okul yönetimine bırakmaktadır:

*"Okul orta ve ilk olmak üzere iki bölümden ibarettir. Her iki bölüme de köylü çocukları alınacaktır. İlk kısımda 4 ve 5.sınıflar olacak; bu sınıflara uzak köylerin üçüncü sınıflarından mezun öğrenciler alınacaktır. Orta kısım ise, beş sınıflı ilkokulu bitirmiş öğrencilerden teşkil edilecektir. Bu kısımda orta okul programı uygulanacaktır. Ayrıca ziraat ve sanat dersleri de yer alacaktır. Orta kısımda ayrıca kooperatifçilik, köy katipliği ve meslek dersleri olacaktır. Teorik zeka ve anlayışı kuvvetlilerden liseye ve yüksek öğretime de öğrenci sevk olunacaktır. Meslek kısmında çalışanlar öğretmen olacaktır. Öğretmen okulları orta, lise ve muallim mektepleri talimatnamelerine göre idare edilecektir."*²³⁷

²³⁴Yeni Asır, 07.09.1937; Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.34

²³⁵Yeni Asır, 31.10.1939

²³⁶Türkoğlu, (Tonguç ve Enstitüleri), ss.130, 131

²³⁷Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.29

Eğitmen kurslarının eğitim ve öğretim yöntemlerini belirleyen yönergeleri hazırlayan grubun içerisinde Hıfzırrahman Raşit Öymen, Mehmet Tuğrul yanında M.Emin Soysal da vardır. Bu çalışma grubu tarafından “Öğreneler” adıyla hazırlanan, önceleri teksir ve daha sonrasında Bakanlıkça bastırılan kitaplar (*Köy Eğitimcileri için Birinci Yıl Öğretim Kılavuzu. İstanbul 1937; Köy Eğitimcileri için İkinci Yıl Öğretim Kılavuzu. İstanbul. 1941; Köy Eğitimcileri için Üçüncü Yıl Öğretim Kılavuzu. İstanbul 1941*) eğitimcilerin eğitim ve öğretimlerinde kullanılmış ve daha sonra eğitimci köylere dağıtılmıştır.²³⁸ Dersler; Türkçe, Aritmetik ve Geometri, Yurt ve Yaşama Bilgisi, Atelye Dersleri, Eğitim Bilgisi (Köy eğitimi, çocuk bilgisi, öğretim metodu, ders tatbikatı ve münakaşası) olmak üzere belirlenmiştir.²³⁹ Öğrenciler sabah ve akşam etütleri dışında günde 4 saat tarım ya da teknik çalışma ve 4 saat genel bilgi dersleri olmak üzere haftada 44 saat çalışma yapmaktadırlar. Öğretmenler de bu düzene uygun çalışmaktadırlar. Eğitim ve öğretim yaz aylarında da kesintisiz sürmekte, öğrenciler önceden belirlenen takvime uygun olarak gerek derslerini gerekse ödevlerini aksatmayacak şekilde köylere izne gönderilmektedir.²⁴⁰ Kursiyerlerin dinlenme izinleri 15 gün ile sınırlı tutulmakta, eğitimin ve üretimin sürekliliğini sağlamak yönünde yazları eğitimin ağırlığı ziraat ve teknik derslere kaydırılmaktadır.²⁴¹ Köy eğitimci yetiştirme kurslarında yedi aylık süre içinde kültür dersleri taslak programına göre 210-285 saat arasında Türkçe (yazı, okuma, imla, tahrir), 175-240 saat arasında Aritmetik ve Geometri, 210-285 saat arasında Yurt ve Yaşama Bilgisi, 50-60 saat arasında Atelye Dersleri ve 85-90 saat arasında Eğitim Bilgisi (Köy eğitimi, çocuk bilgisi, öğretim metodu, ders tatbikatı ve münakaşası) dersleri verilmesi tasarlanmıştır.²⁴²

1936’da açılmaya başlayan Köy Eğitimci Yetiştirme Kurslarında kapanışlarına değin geçen 12 yıllık sürede kimi değişiklik ve düzeltmeler yapılmakla birlikte Köy Eğitimci Yetiştirme Müfredat Programı Taslağı uygulanmıştır. Ayrıca bir müzik dersine yer verilmemiş, saat ayrılmamıştır. Bununla birlikte kursiyerler radyodan, gramfondan iş içerisinde ve eğitim şeflerinin uygun gördüğü zamanlarda memleket (kendi yöreleri) türkü ve oyun havalarını okuyabilmekte ve öğrenebilmektedirler. Bilindiği üzere Köy Eğitimci Kursları ilk yıldan sonra Köy Öğretmen Okulları bünyesinde varlıklarını ve etkinliklerini sürdürmüşler ve bu

²³⁸ Mustafa Ergün, Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları, **Öğretmen Okullarının 160. Yılı**, Ankara, 2008, ss.69-77

²³⁹ Altunya, (Düşünsel Temeller), s.67

²⁴⁰ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.32, 33

²⁴¹ Cumhuriyet, 16.05.1938

²⁴² Tarım ve Kültür Bakanlıkları Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları Neşriyatı, **Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları Müfredat Programı Taslağı**, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938, s.2

kapsamda gerek Köy Öğretmen Okullarındaki gerekse Köy Enstitülerindeki müzik uygulamalarından yoğunlukla etkilenmişlerdir.²⁴³

Kursiyerler başlarında köylerdeki çalışmaları ile kendini kanıtlamış bir öğretmen ve ziraat okulu mezunu bir teknisyen olduğu halde 8-10'ar kişilik kümeler oluşturmuşlardır. Eğitim ve öğretim çoğunlukla uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Program doğrultusunda ve dönüşümlü olarak kursiyerler görev yerlerine; kimi çayır biçmeye, kimi balya yapmaya, kimi tarla sürmeye, kimi hayvanlarla ilgilenmeye gidip, çalışmaktadır. Daha sonra uygulama yerlerinde yapılmakta olan işin teorisi anlatılıp, gösterilmektedir. Okuma-yazma, Yurt ve Yaşam Bilgisi gibi dersler de çoğu zaman açık alanda, ağaçların altında işlenmektedir. Öyle ki, kimi kurslarda kursiyerlere mikroskop kullanıldığı ve bazı hayvanlar üzerinde anatomi çalışmaları yaptırıldığı anlaşılmaktadır.²⁴⁴ İzmir İl Kültür Direktörü A.Rıza Özkut Kültür Bakanlığına hitaben kaleme aldığı 26 T.Evvel 1938 tarih ve 8691 sayılı yazısında; 13.10.1938'de Pınarbaşı'nda Kızılçullu Eğitim Kursu'nda eğitim alan iki eğitimci adayının katılımı ile düzenlediği açık hava dersine ilişkin duygu ve düşüncelerini belirtmektedir. Özkut, eğitimcilerin göstermiş olduğu başarıdan ve yeteneklerinden çok memnundur. *"Eğitmenler yalnız bilgi, el yordamı ve bazı teknik öğrenmiş insanlar değildir. Onların gönülleri kafalarından çok işlenmiştir. Onlar kıskanmamak, kin tutmamak, dayanmak, katlanmak, milleti sevmek, her şeyde milleti düşünmek yolundaki öğütlerine anlayışlı müspet mukabelleriyle emniyetimizi artıracak içtimai bir şuur derecesine erdiklerini isbat etmişlerdir."*²⁴⁵ Bununla birlikte Soysal, Kızılçullu Köy Enstitüsü'nden ayrıldıktan sonra kaleme aldığı yapıtında; eğitimci kurslarının daha çok enstitülerin inşaat işlerine işçi sağlayan angaryaya dönüştüklerini, eğitimci olmak isteyenlerin yeterince eğitilmediklerini ve eksik bilgi ile köylere gönderildiklerini, zaten yeteri kadar istekli bulunmadığından eğitimci seçiminde de özensiz davranıldığını ve başıboş, niteliksiz, bir işte tutunamayan işsizlerin ve çiftçilikle, sanatkarlıkla bir ilgisi olmayanların alınmak durumunda kalındığını belirtmektedir. Buna ek olarak eğitimcileri eğitsinler diye alınan öğretmenlerin de bıkkın, parasal sıkıntı içinde olan ve hiç olmazsa kurstan gelecek para ile rahatlarını düşüncesinde olanlar olduğunu ileri sürmektedir. Sonuç olarak

²⁴³ Uçan, ss.42, 43

²⁴⁴ Çiğdem Erdem, Cumhuriyet Yönetiminin 1930'lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte "Dönüşüm"ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak "Köy Eğitim Kursları", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 10/3, Ankara, 2008, s.193

²⁴⁵ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği C085000820020201, C085000820020202 numaralı belgeler.

eğitmenlerin ne yaptıkları ile kimsenin ilgilenmediğini ve bazı eğitmenlerin de köylere uğramadıklarını dile getirmektedir.²⁴⁶

Köy Enstitüleri tasarımının en önemli kaynağı halk kültürüdür; öyle ki bu kültür bir belletmeye, yinelemeye uğratılmaksızın yeniden doğuşa yönlendirilecektir. Bunun bir kanıtı olması bakımından Ferit Oğuz Bayır'ın 24.09.1937 tarihli bir mektuba, belgeye dayanarak aktardığı üzere Tonguç tarafından eğitmen kursları için hazırlanacak kaynak kitapta yararlanılmak üzere kurslardaki eğitmenler tarafından yazılmış yazıların, mektupların ve özellikle destan ve oynanan temsillerine ilişkin örneklerin hiçbir değişiklik yapılmaksızın kendisine iletilmesi istenilmektedir. Böylelikle köylere gönderilecek öncü eğitimcilerinin eğitimlerinde dışarıdan etkiden olabildiğince uzak durulmaya çalışılmış, halkın kendi kültür öğeleri derlenmiş ve kullanılmıştır.²⁴⁷

Eğitmen Kursları deneyiminin ivmelenmesinden bir süre sonra Tonguç Ağustos 1938'de Bulgaristan, Macaristan, Yugoslavya, Avusturya ve Almanya'ya olmak üzere iki aylık bir inceleme gezisine gitmiştir. Bu gezinin amacı ilköğretim kurumlarında yaşanan son gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmaktır ve gezi dönüşü gözlemlerini Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Gazetesi'nde *"Başka Ülkelerde İlköğretim ve Köy Eğitimi"* adlı üç bölümlük bir dizi halinde yayımlamıştır.²⁴⁸ 1938'de yayımladığı Köyde Eğitim adlı yapıtının önsözünde Tonguç, *"Köyde eğitimin nasıl olduğunu bilmedikçe, nasıl olacağını kestirmek mümkün olamaz. Tıpkı bunun gibi köyün sosyal, ekonomik durumu iyi bilinmeden bu sahalarda köye faydalı olacak ve olumlu sonuçlar verebilecek çalışma da yapılamaz..."* açıklamasını yaptıktan sonra kitap ile ulaşmak istediği amacın köye gidecek ve köylülerle kader birliği yapacak öğretmenleri özellikle eğitimle ilgili konularda aydınlatmak isteği olduğunu belirtir. Devamındaki *"Köylülere bir şey öğretebilmek için önce onlardan birçok şeyler öğrenmemiz gerekir. Onlarla birlikte gülüp onlarla birlikte ağlayamayan bir insan köyün iç hayatına giremez."*sözleri ile de uygulanacak yöntemini işaret etmektedir.²⁴⁹

2.2.4.2. Eğitmen Kurslarının Kapanışı

²⁴⁶Emin Soysal, *İlk Öğretim Olayları ve Köy Enstitüleri*, Uygun Basımevi, Bursa, 1945, ss.3,4

²⁴⁷Bayır, s.131, Aktaran Alper Akçam, *Anadolu Rönesansı Eleştiriler Işığında Türkiye Cumhuriyeti Uluslaşma Süreci ve Köy Enstitüleri*, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 1993, s.154

²⁴⁸Türkoğlu, (Tonguç), ss.139-142

²⁴⁹Tonguç, (Köyde Eğitim), ss.9,10

Eğitmenler çoğunluğu kendi köyleri olmak üzere görev yaptıkları köylerde okuma yazma, hesap bilgisi ve yurt bilgisi öğretmekle birlikte modern anlamda tarım ve hayvancılık uygulamaları ve genel sağlık hizmetlerini köye uygulamada örnek olmuşlar, yol göstermişlerdir. Eğitmenlerin, köylerde okula tahsis edilen araziler üzerinde örnek sebze bahçeleri ve fidanlıklar kurmuşlar, arı ve tavuk üreticiliğinin bilimsel yöntemlerini gösteren uygulamalar yapmışlar, çeşitli bulaşıcı hastalıklara karşı önlemler geliştirmişler böylelikle köy yaşamında önemli değişimlere yol açmışlardır. 1936-1946 yılları arasında Türk milli eğitimine 29'u kız, 8.646'sı erkek olmak üzere 8.675 eğitmen kazandırılmış²⁵⁰ ve bunlar aracılığı ile nüfusu 150-400 arasında olan 7.090 köy okula ve eğitime kavuşmuştur. Bu eğitmenlerin eğitim verdiği 3 yıllık köy okullarından 1.520.892 öğrenci diploma almıştır.²⁵¹ Eğitmen Kursları 15 Nisan 1947'de açılan 12.Dönem Eğitmen Kursu son olmak üzere kapatılmıştır. 31 Temmuz 1948'den itibaren 1.500 eğitmenin ve izleyen on yıllık süreçte de tüm eğitmenlerin görevlerine son verilmiştir.²⁵² 1949'un başlarında basın, maaşlarının azlığı yüzünden köy eğitmenlerinin görevlerinden ayrıldıkları haberlerini yaymaya başlamıştır. Eğitmenlerde bir azalma yaşandığının anlaşılması üzerine Bakanlıkça yapılan araştırmada, 1.515 eğitmenin çeşitli nedenlerle görevlerinden ayrıldıkları ortaya konmuştur. Kamuoyuna da eğitmenli okullarda 30.000'den fazla öğrenci olduğu bu nedenle çocukların eğitimsiz kalmamaları için önlemler tasarladığı ve eğitmenlerin ekonomik koşullarının iyileştirilmeye çalışılacağı bildirilmiştir.²⁵³ Bununla birlikte Bakanlığın eğitmenlere bakışındaki değişimin bir sonucu olarak hizmetlerinde başarı gösterememiş olan eğitmenlerin görevlerine son verilmesi kararı alınmıştır.²⁵⁴

2.3. KÖY ENSTİTÜLERİ

2.3.1. Ana Hatları ile Köy Enstitüleri Sistemi

"Köy Enstitüleri; tabana ve emekçi yığınlarına hiçbir şey vermeden sürekli onlardan almayı sağlayan düzenin karmaşık ağını, ele geçen bir fırsatla, tabanı canlandırarak örselemek, yırtmak için kurulmuş, bütün yurdu kaplayan, tarihsel gelişimize ve yapımıza uygun, bilimsel ve gerçekçi düzenin ve örgütün adıdır." Ve

²⁵⁰ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.231

²⁵¹ Kaplan, s.60

²⁵² Sallan Gül, (Gönen), s.35

²⁵³ Demokrat İzmir, 31.01.1949

²⁵⁴ Anadolu, 21.07.1951

Tonguç, gerçekçi bir tutumla altyapının toplumcu anlayışla dönüşümüne olanak sağlayan tasarımı tüm yurda yayarak, kendi kaderlerini kendilerinin emek ve uğraşı ile şekillendirebileceklerinin uygulamasını yaparak halkına göstermiştir.²⁵⁵

Tüm dünyada önemli ve büyük değişimlere sahne olan 20. Yüzyılın ilk yarısında Türkiye’de de iki alanda beklenmedik şekilde sonuçlanan savaşım örnekleri verilmiştir. Kuşkusuz Osmanlı İmparatorluğu’nun küllerinden Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu sağlayan Ulusal Bağımsızlık ve Kurtuluş Savaşı bu örnek gelişmenin birincisidir. İkincisi de bu savaş sonunda yeni kurulan cumhuriyetin sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda kalkınmış çağdaş bir ulus yaratma yolunda girişilen eğitim ve kalkınma atılımı olan Köy Enstitüleri hareketidir. Köy Enstitüleri atılımının dayanakları, yöntemi ve gerçekleştirdikleri dikkate alındığında felsefesi, öncelikleri ve güdüleyici etkenlerinin Kurtuluş Savaşımızın birikimi ile örtüşen birçok yönü olduğu görülecektir.²⁵⁶ Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda ulus bilinci beraberinde milliyetçi ve dayanışmacı adımları getirse de eğitim sorunlarının çözümü yönünde önemli adımlar atılamamıştır. Öyle ki; 1927 verilerine göre kentli nüfusun ancak yüzde 32,4 okuryazar iken bu oran kırsalda yüzde 6’lardadır. Ülkede yaşayan insanların neredeyse yüzde sekseninin kırsal alanlarda ve köylerde üstelik ilkel yöntemlerle gerçekleştirdikleri tarım etkinlikleriyle ekonomiye katılıyor olmaları siyaset kurumunun köy ve köylüye yönelik politikalarını geliştirmesi gerçeğini ortaya koymaktadır.²⁵⁷ Eğitimin yenileşme ve uygarlaşmanın en önemli aracı olduğunu bilen Mustafa Kemal, daha savaş sürmekte iken bu konudaki düşüncelerini dile getirmiştir. Ülkesinin bir köyler ülkesi ve halkının çoğunluğunun köylü olduğunun bilinciyle köylülerin eğitilmesini öncelikli olarak kabul etmektedir. Savaşlarda elindeki silahı ile ülkesini savunan ve barışta da kara sabana sarılarak kurtardığı ülkesini besleyen, buna rağmen yoksulluk ve yoksunluk içindeki, okumaz yazmasız köylü *“Türk halkının eline silah kadar makine de yaraşır”* sözünü yaşama geçirmek için çağına uygun şekilde eğitim almalıdır.²⁵⁸ Cumhuriyeti kuran ve yaşatma arzusunda olanlar için geçmiş, geleceğin tasarımına yararlanılacak örnekler barındırmamaktadır. Öyle ki; geçmişi kökten silip attığı düşünüldüğünde girişilen reformların yeni kuşaklara başvurarak sorunları çözümüyle çabası daha anlamlıdır. Bu doğrultuda olmak üzere enstitüler üretim ve eğitimde bilimsel bilgiyi öne çıkarmak, yerelden hareketle evrensele ulaşmak gayretindedirler. Enstitülerin yedi

²⁵⁵ Arman, ss. XI-XIII

²⁵⁶ Türkoğlu, (Tonguç), s.15

²⁵⁷ Sallan Gül, (Gönen), s.24

²⁵⁸ Türkoğlu, (Tonguç) s.16

coğrafi bölgede, 21 farklı yerde, her bölgenin coğrafi gereklilikleri ve iklimsel özellikleri de dikkate alınarak konuşlandırılmış olmaları bunun doğal sonucudur.²⁵⁹ Özetlemek gerekirse Enstitülerin, kuruldukları dönemin sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarına uygun olarak tasarlandıkları ve o günün koşullarında öğretmenin verimli ve başarılı çalışmasını hedeflediği görülecektir. Bunun için köyünden alınan öğretmen adayı köye uygun yaşam koşullarında eğitilip, öğretilerek yine köyüne gönderilmiş yanı sıra yaşamını köyünde sürdürmesi için gerekli üretim ve işletim araç, gereç, donanımları ile işlenecek toprak sağlanmış. Ülkenin çoğu zaman içinde bulunduğu olağanüstü (Savaş, yokluk ve kıtlık gibi) koşullar dikkate alınarak ve fakat bu koşullara rağmen devlet kaynaklarından ve olanaklarından olabildiğince az aktarım yapılmıştır. Var olan insan gücünün hem eğitilmesi hem de kaynakların yatırıma dönüşmesinin sağlaması; öğretmen adayı öğrencilerin kendi okul ve yaşam alanlarını inşa etmeleri, aynı zamanda özdeksel gereksinimlerini kendilerinin karşılamaları ve tüm bunları yaparken öğretmen olmak için gerekli mesleki bilgi ve beceriyi kazanmaları gerçekçi bir tasarımın, özverili ve dayanışmacı bir çabanın sonucu olsa gerektir.²⁶⁰

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü Cumhurbaşkanı olmuştur. Atatürk'ün ölümünden çok etkilenen Saffet Arıkan da sağlık sorunları nedeniyle bakanlıktan çekilmiştir. Arıkan'ın yerine İzmir milletvekili Hasan Âli Yücel Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Tonguç, yeni bakan ile yaptığı ilk görüşmesinde dilediği kişi ile çalışmasının önünü açmak amacıyla istifasını sunmuştur. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı İnönü'nün, Arıkan döneminde başlatılmış olan eğitmen yetiştirme işinin sürdürülmesi isteğinin de bir sonucu olarak Tonguç'un çekilme isteği yeni Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel tarafından kabul edilmemiş ve Köy Enstitülerine evrilen süreçte yola birlikte devam edilmiştir.²⁶¹

1939'da toplanan 1.Milli Eğitim Şurası, köy okullarına öğretmen yetiştirme adına tasarımlar geliştirirken diğer yandan da köy okullarının niteliğinin artırılması, öğrenim sürelerinin 3 yıldan 5 yıla çıkarılması kararlarının alındığı bir toplantı olmuştur. Ülkenin büyük çoğunluğunu oluşturan köyün, özellikle de köyün eğitim sorununun eğitmenler eliyle çözülemeyeceği, üstüne köylerimizde eğitimle başat giden sorunlar arasında üretim, sağlık ve ekonomik anlamda sorunların da bulunduğu dikkate alınarak bu sorunların çözümünde etkili olacak ayrı elemanlara gereksinim olduğu saptanmıştır. Bu nedenle yalnızca öğretmen değil; köye yarayışlı

²⁵⁹ Gümüüşoğlu, s.30

²⁶⁰ Binbaşioğlu, (Çerçeve), ss.34-40

²⁶¹ Türkoğlu, (Tonguç), s.144

bir eleman yetiştirilmelidir. Bu bir gerekçe olmak üzere Köy Öğretmen okulları Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür. Yasa tasarısının ilk maddesi de bu düşüncüyü tam ve net olarak ortaya koymaktadır: *“Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif Vekilliğince köy enstitüleri açılır.”*²⁶² 1.Milli Eğitim Şûrası sonrası Tonguç bir yurt gezisine çıkmış ve enstitülerin konuşlanacağı yerler, enstitülerde görev alabilecek eğitimciler konularında inceleme ve araştırmalar yapmıştır. Bu gezi ve çalışmalar sonrasında taslak yasaya dönüşmüş ve 17 Nisan 1940'ta 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası kabul edilerek Köy Enstitüleri kurulmuştur. Başlangıç olarak 3-4 ili içine alan birer bölge okulu olmak üzere 12 enstitü kurulacak ve Köy Öğretmen Okulu olarak açılmış olan 4 okulun da enstitüye dönüşümü sağlanacaktır. Enstitülerin eğitim kurslarının açıldığı yerlerde kurularak bu kursların enstitüye bağlanmaları sağlanacaktır.²⁶³ Köy Enstitülerinin yasalaşması sürecinde Cumhurbaşkanı İnönü ve Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel'in destekleri belirgin ve önemlidir. Tasarı TBMM'ye gelmeden önce Cumhurbaşkanı İnönü tarafından kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve benimsenmiştir. Dolayısı ile Cumhurbaşkanı İnönü tasarıyı ilköğretim atılımını gerçekleştireceğine olan inan ile desteklemiştir. Bununla birlikte bazı milletvekilleri tasarıya karşı bir tutum içindedirler. Eleştirilerinin odağında enstitülerdeki iş içinde eğitim ilkesinin kültür ve bilgi yönünden eksikli öğretmenler yetiştireceği bulunmaktadır. Bir diğer eleştiri öğrenci kaynağına yöneliktir. Yalnızca köylerden öğrenci alınması ve öğrenci kaynağının kısıtlanmasının köy kent ayrımcılığına yol açacağı ileri sürülmektedir. Diğer yandan enstitülerde hemen herkesin eğitimcilik yapabilecek olması, mezun olacak öğretmenlere ödenecek ücretin azlığı, tarım ve sanat çalışmalarının öğretmenlik mesleği ile birlikte sürdürülecek olması gerek Cumhurbaşkanlığına gerekse Bakanlığa gönderilen dilekçelerle eleştirilmektedir. Hasan-Âli Yücel, gelen tüm eleştirilere gerekli yanıtları vermektedir. Bu sırada yaptığı açıklama enstitülerle özleşecektir: *“Bu kanunla bizim yaptığımız bir kopya değildir. Ama kendince (indi), uydurma bir iş de değildir. Bizim yaptığımız işi Bulgaristan'da başka bir mahiyette görürsünüz. Meksika'da başka şekilde bulursunuz. İlköğretim meselesini bundan bir asır evvel halletmiş memleketlerde de başka şekillerde tesadüf edersiniz. Biz hiçbir ülkenin ilköğretim sorununu çözümlerken aldığı önlemleri olduğu gibi almadık. Hepsinin tarihini biliyoruz. Cahili değiliz. Bunları, kendi memleketimizin fiili hakikatına ve içtimai*

²⁶²Binbaşıoğlu, (Çerçeve), s.29

²⁶³Türkoğlu, (Tonguç), ss.163, 164

*realitesine uyararak yapmış bulunuyoruz. Bu bizimdir, kimseden almadık, başkaları bizden alsınlar!”*²⁶⁴ Bu yanıt Köy Enstitülerinin gerek kendi yerelini ve gerekse evrenselsel barındırmakta olduğunun kanıtı olarak değerlendirilse gerektir.²⁶⁵

Mustafa Necati döneminde çıkartılan 19 Teşrinievvel 1926 tarihli Köy Muallim Mektebi Talimatnamesine²⁶⁶ dayanılarak yaşama geçirilişleri sağlanan Köy Enstitülerinin, yaklaşık üç yıl süren deney evresi 17 Nisan 1940'ta çıkartılan 3803 sayılı Yasa ile sona ermiş, Köy Öğretmen Okulları artık Köy Enstitüleri olmuştur.²⁶⁷ 1940'ın Nisan ayından itibaren çeşitli yerlerde köy enstitüsü açılması yönünde Meclise verilen kanun teklifinin yasalaşmasının ardından 12 ildeki enstitüler faaliyete geçecektir. Enstitülerde okuyacak öğrenciler Valiliklerde kurulacak komisyonlar tarafından seçilecektir. 12 enstitüye toplamda 2.000 öğrenci alınacak ve alınan öğrenciler 50 ile 200 arasında değişen sayılarda dağıtılacaktır.

Bu süre içinde Köy Öğretmen Okullarında 1927'de çıkarılmış olan Köy Muallimi Mektebi Müfredat Programı uygulanmıştır.²⁶⁸ Köy Enstitüleri Yasası 1940'ta çıkmış olmakla birlikte uygulaması Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okulları ile 1937'de başlamıştır. Dolayısıyla Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okullarında uygulanmakta olan öğretim programları da 1940'tan itibaren Köy Enstitüsüne dönüşen ve yeni açılan Enstitülerin programı olarak kullanılmıştır.²⁶⁹

Doğası gereği tüm değişimler bir dirençle karşılaşmıştır. Köy Enstitüleri Yasası da çıktıktan sonra enstitülerdeki kimi öğrencilerin ve ailelerinin tepkisi ile karşılaşmıştır. Tepkilerin odağında 20 yıllık zorunlu çalışma süresi, aylık ücretin 20.- TL olarak belirlenmesi, askerliğin yedek subay olarak yapılmaması bulunmaktadır. Bu nedenlerle enstitülerden ayrılmak isteyenler olmuşsa da ikna edilmişlerdir.²⁷⁰ Köy Enstitüleri ile başlayan değişime de daha başlangıcından itibaren karşı koyuşlar belirmiştir. Özellikle toplumun tümünün eğitilmiş olduğunda en zor ve ağır koşulları yapacak insan bulunamayacağı kaygısı taşıyan çıkarıcılar ve tutucu eğitimciler eleştirmek için her türlü fırsatı değerlendirmişlerdir. Savaşın beraberinde getirdiği kıtlık ve sıkıntılar da onlara bu fırsatı fazlasıyla sağlamıştır. Karşı duranlar çoğunlukla, eğitimi niceliği açısından seçkin, niteliği yönünden de ezberci olarak

²⁶⁴E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.280-283

²⁶⁵Binbaşioğlu, (Çerçeve), s.33

²⁶⁶Mustafa Ergün, Köy Öğretmen Okulu Denemesi ve Mustafa Necati, **Ölümünün 80.Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri**, Yayına Hazırlayan Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, (M.Necati) s.236

²⁶⁷Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.40

²⁶⁸Uçan, s.43

²⁶⁹Bu programa Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün kurucu müdürü M.Emin Soysal'ın Kızılçullu Köy Enstitüsü adlı yapıtında ayrıntısı ile yer verilmiştir.

²⁷⁰Kocabaş, (Kızılçullu) s.63, Şahbaz, ss.45-47.

değerlendiren, eğitim içinde üretim de yapılmasını amelelik sayan anlayışın uzantılarıdır. Bunlar daha Köy Enstitüleri Yasası'nın kabulünde gerek oylamaya katılmayarak gerekse didikleyerek itirazlarını yükseltmişlerdir. Ancak, 1943'te gerçekleştirilen 2.Eğitim Şûrası önyargıların gün yüzüne çıkmasında önemli bir aşamadır. İkinci Dünya Savaşı'nın yükselen akımlarının üniversitelerde yarattığı çatışmalar üzerinden hareketle enstitülerin bu akımlardan korunması gereğine değinerek, enstitülerin milliyetçilik ve gelenekçilik yönlerinden eksikli olduğu ileri sürülmektedir.²⁷¹ Bununla birlikte Köy Enstitüleri Kanununun yalnız köy öğretmenleri için değil eşleri ile çocukları için de yararlı olacağı düşüncesinde olanlar da vardır. Enstitülerden mezun öğretmenler görev yaptıkları köylerde eğitim ve öğretimle ilgili işleri görmek için ötesinde oluşturacakları örnek bağ, bahçe, tarla ya da atölyelerde köylülere yol gösterici çalışmalar yapacaktır. 20.-TL ücretli ve 20 yıl zorunlu olarak göreve başlayan öğretmenlerden 6.ders yılını başarı ile dolduranlara 30.-TL, 15.yılını dolduranlara da 40.-TL maaş ödenecektir. Göreve ilk başlayanların zati ihtiyaçları karşılığı olmak üzere 60.-TL ayrıca üretim işlerinde kullanılacak araç, gereç, tohum ve hayvan da okul demirbaşına kayıtlı olarak verilecektir. Öğretmenin geçimine katkı olmak ve öğrencilerin uygulama derslerini yapması için köy arazisinden satın alınarak okulun kullanımına tahsis edilecektir. Gerek araç ve gereçler, gerekse yapı, ürünler bir şekilde doğal felakete uğrarsa zarar Bakanlıkça karşılanacaktır. Köy öğretmenlerinin kendisi, eşi ve çocukları da hastalık halinde Bakanlığın sağlık hizmeti sunan birimlerinden yararlanabilecektir.²⁷²

Enstitülere öğrenci seçimi yapmak üzere köylere giden bir eğitimcinin gözlemlerinin bir bölümünde köylünün Köy Enstitüleri Kanununa ilişkin olumlu bakışı yer almaktadır. Öyle ki; enstitü mezunlarının tekrar köylerine dönecekleri ve köyde üretim işleri ile uğraşacakları ve bir başka memurluğa geçiş yapamayacak olmaları köylü için sevindiricidir. Köylü; *Ah, diyor, bizim istediğimizde bu değilmi? Şu toprak daha iyi işlensin, şu gördüğün kerpiç ev daha iyi yapılsın ve şu sokakları dolduran kızanlar okusun, dünyanın gidişini öğrensin! Daha ne istiyoruz. Başka ne eksikimiz kalır ki!* Benzer olarak enstitüye girmek için köylü olmak, çiftçi olmak şartı ayrı bir mutluluk kaynağı olarak görülmektedir. O zamana değin hiçbir şekilde aranılıp sorulmayan, bir hakka sahip olmayan köylü ve üreticiler olarak ilk kez olmak üzere bir ayrıcalığa sahip olmak, hele ki; çocuklarının eğitim hakkına kavuşmaları yönünde bir uygulamayı olumlu karşılamaktadırlar. *"Köy davası, mutlaka gerçekleştirilecektir;*

²⁷¹Türkoğlu, (Tonguç), ss.533, 534

²⁷²Yeni Asır, 14.05.1940

*zira bu dava asıl menbainı buldu. Köy zekası köyü kurtaracaktır.” söylemi basında da yer almaya başlamıştır.*²⁷³ Enstitüye kabul edilen öğrenciler her türlü zorluğu yenecek şekilde ve donanımla eğitileceklerdir. Öğrencilere bisiklet, motosiklet, otomobil, sandal, yelken, motorlu deniz araçları ve su motoru kullanımı gibi o günün teknolojilerini kullanabilme öğretilenlerdir. Yanı sıra dere, çay, ırmak ve denizlerde bulunan ürünler ve bunların üretim şekilleri, araziye ağaçlandırma, çiçeklendirme, bataklıkları kurutma, su kanalı ve yol yapımı, hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele yöntemleri gösterilecektir. Güzel sanatlarda gelişimlerini sağlamak için mandolin, flüt ve ağız armonikası gibi çeşitli müzik aletlerini çalabilme, halk türkülerini söyleyebilme ve milli oyunları oynayabilme yetenekleri, yüzme, dağa tırmanma, bilgi ve becerisi kazandırılacaktır. Ayrıca enstitülerde öğrenciler tarafından işletilecek bir kooperatif ve kantin oluşturulacak bu yolla öğrencilerin hesap işlerini öğrenmeleri ve halkla ilişkilerini geliştirmeleri sağlanacaktır.²⁷⁴

Köy Enstitüleri tasarımı, II. Meşrutiyet ile tartışılmaya başlanan köy öğretmeni yetiştirme önerileri, cumhuriyetin ilanı ile oluşturulan üst yapısal olanaklar çerçevesinde olgunlaşmıştır. Bu yönü ile hazırlık çalışmaları 1935'te başlamış, ilk uygulamaları 1936'dan itibaren Köy Eğitim Kursları ile gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte başlangıçta herhangi bir programları bulunmamakla birlikte 1954'e dek çok programlılığın bir örneği sayılabilecek programlar bütünü oluşturmuştur. Bütün aşamaları dikkate alarak başlıklar altında topladığımızda Köy Enstitülerinde; 1936-1948 arasında uygulanan Köy Eğitim Kursları Programı, ilkleri 1937-1938 öğretim yılında “Köy Öğretmen Okulu” adıyla açılıp 17 Nisan 1940'da çıkarılan Köy Enstitüleri Kanunu ile Köy Enstitüsüne dönüşen okullarda uygulanan geçici program, 17 Nisan 1940'dan 1943'e kadar Bakanlık direktifleriyle enstitülerin geliştirdiği kitaplaşmamış deneme programları, uzun süren bir denemeden sonra 1943'te bütünleştirilen ilk özgün Köy Enstitüleri Öğretim Programı, 1947'de yeniden hazırlanan, ancak özgün yapıdan dönüşü simgeleyen Köy Enstitüleri Öğretim Programı, Köy Enstitüleri Hazırlık Sınıfları Programları, 1943-1947 arasında hazırlanan Köy Enstitüleri Sağlık Kolu Programları, Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler için açılan Tamamlayıcı Kursların Programları, 1942'de açılan Yüksek Köy Enstitüsünün programı, 1953-1954 öğretim yılında uygulanan (İlk)Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı olmak üzere birçok program uygulanmıştır.²⁷⁵

²⁷³Yeni Asır, 04.06.1940

²⁷⁴Yeni Asır, 30.06.1940

²⁷⁵Uçan, ss.41,42

1937-1938 öğretim yılında Eskişehir Çifteler’de ve İzmir Kızılçullu’da açılan iki Köy Öğretmen Okulu’nu 1938-1939 öğretim yılında Kırklareli Kepirtepe ve 1939-1940 öğretim yılında da Kastamonu Göl Köy Öğretmen Okulunun açılışları izlemiştir. 17 Nisan 1940’ta çıkarılan Köy Enstitüleri Yasası ile bu köy öğretmen okulları Köy Enstitülerine dönüştürülmüş ve sayıları da 14’e çıkarılmıştır. Çifteler, Kızılçullu, Kepirtepe ve Göl Köy Enstitülerine ilk aşamada 1940’da Malatya Akçadağ, Antalya Aksu, Samsun Ladik Akpınar, Adapazarı Arifiye, Trabzon Beşikdüzü, Kars Cılavuz, Adana Bahçe Düziçi, Isparta Gönen, Balıkesir Savaştepe ve Kayseri Pazarören Köy Enstitüleri eklenmiştir. Bu enstitüleri 1941’de açılan Ankara Hasanoğlu, Konya Ereğli İvriz, Sivas Yıldızeli Pamukpınar, 1942’de açılan Erzurum Pulur, 1944’de açılan Diyarbakır Ergani Dicle ve Aydın Ortaklar ve son olarak 1948’de Van Erciş Ernis Köy Enstitüsü izlemiş ve enstitülerin sayısı 21’e ulaşmıştır. Ayrıca Hasanoğlu Köy Enstitüsü yerleşkesi içerisinde 1942’de Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır.²⁷⁶

Cumhurbaşkanı İnönü’nün 20 Ağustos 1942’de kapsamında 3 köy enstitüsü ziyareti de olan bir geziye çıkması ve bu süreçte yaşananlar bilinmesi gerekli önemli anekdotlar içermektedir. Cumhurbaşkanı İnönü gezide beraberine Tonguç’u ve Tarım Bakanı Ş.Raşit Hatipoğlu’nu da almıştır. Üretken gücün savaş nedeni ile askerde olması tarımsal üretimin düşmesine yol açması beraberinde tarımcı yetiştirilmesi sorunsalını da gündeme getirmiştir. Bu nedenle Cumhurbaşkanı İnönü, bir yandan enstitülerin sayılarının artırılmasını diğer yandan da eğitilmiş tarımcı ve sağlıkçıların köylere gönderilmesini istemektedir. İlk etapta işin parasal boyutunu öne çıkaran Tonguç’tan enstitü öğrencilerinin bir kısmının tarımcı olarak yetiştirilmesinin ve sayıca çokluğun pedagojik açıdan sakınca yaratıp yaratmayacağını öğrenmek istemektedir. Bu sorular karşısında Tonguç, görüş ve önerilerini bir rapor ile sunacağını belirtmekle yetinmiştir. Ladik Akpınar Köy Enstitüsünü ziyaretleri sırasında çevre ve iklim koşulları nedeni ile tarıma elverişli bir yerde kurulmuş olan tarlaları ve yetiştirilen ürünleri gören İnönü *“Enstitü sayısını 60’a çıkarmak gereklidir. Buralarda bir kısım öğrenciler tarımcı olarak yetiştirilmelidir.”* diyor ve bu durumu defterine enstitülerle ilgili olarak *“Gelecek yıl bu vakitte 40’ı bulmalı”* şeklinde not ediyordu. Gezi sonunda Tonguç gelişmeleri Bakan Yücel’e aktarmış ve enstitülerin sayılarının çoğaltılarak öğretmen yanında 200 bin tarımcı yetiştirilmesi konusunda rapor hazırlamaya başlamışlardır. Düzenlenen rapor 2.5 milyon TL’lik bir bütçe ile 5 yıl sürede 150-200 bin gencin tarımcı olarak

²⁷⁶Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.40-47

yetiştirilebileceğini ancak bu işin en önemli kısmının devlet örgütünün bir bütün halinde ve eşgüdüm içerisinde çalışmalarının gerekliliği belirtmektedir. Ayrıca enstitülerin öğretmen gereksinimini karşılamak üzere Yüksek Köy Enstitüsü hızlıca yaşama geçirilmelidir. Ne var ki; gerek Tonguç'un gerekse Yücel'in zaten fazlası ile zorladıkları sınırlı bir kadroya daha fazla yük bindiremeyeceklerini düşünmeleri, bürokrasi içinde İnönü dışında bu konuda istekli bulunmayışı, devlet olanaklarının bu isteği karşılamaya henüz hazır olmadığı gibi değerlendirmelerle, olumsuz görüşlerini Cumhurbaşkanı İnönü'ye iletmeleri üzerine İnönü'nün verdiği yanıt önemli olsa gerektir: *"Çok büyük fırsat kaçırıyorsunuz. Bu savaş yıllarından yararlanarak bunları yapmalı idiniz. Savaşın sonra ne olacağı belli değildir, bunların hiçbirini bize yaptırmayacaklardır. İleride beni dinlemediğinize çok pişman olacaksınız."*²⁷⁷ Tonguç ileride enstitülerle ilgili tek pişmanlığının enstitülerin sayısını artırmamak olduğunu ve bunu *"Tek üzüntü duyduğum nokta budur. Bunu yapamadığımıza yanarım."*²⁷⁸ *"Enstitülere daha çok kız öğrenci almalıydık. Fırsat varken İnönü'yü dinleyip daha çok Enstitü açmalıydık."* sözleri ile dile getirmektedir.²⁷⁹ Bakan Yücel'in milli eğitimde yapılan işler açısından yaptığı açıklamaya göre 1943 yılı Cumhuriyet Bayramı esas alınarak yapılan değerlendirmelere göre Köy Enstitülerinden 1.996 köy öğretmeni mezun olmuştur. Bu öğretmenlerin 1.878'i, 1.745 köyde göreve başlamıştır. Geriye kalan köy öğretmenlerinin bir kısmı köy enstitülerinde öğretmenlik yapmaya başlamış, bir kısmı da Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsünde eğitimlerine devam etmektedirler.²⁸⁰

Kasım 1945'e gelindiğinde ilköğretim davasının daha derli toplu bir ilerleyiş sağlamasını sağlamak amacı ile İlköğretim Umum Müdürlüğü tarafından Valiliklere bir genelge gönderilir. 24 Kasım 1945 tarih ve 6/20428 sayılı Genelgenin giriş kısmındaki açıklamada; o zamana değin birçok çalışma ve hazırlıklar yapıldığı dolayısı ile birçok köy enstitülü öğretmen yetiştirildiği, elde edilen gelişmenin bundan sonrasında bir plan kapsamında yapılmasının gerekliliği anlatılmaktadır. Bu gereklilik doğrultusunda Valilikler,

a) Açılacak ilköğretim okullarına ve bu okullara verilecek öğretmen ve eğitimci sayılarını,

b) Halen enstitülerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ne zaman mezun olacaklarının ve hangi köyde görevlendirileceklerinin bilgisini,

²⁷⁷ Coşkun, ss.198-207

²⁷⁸ E. Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.720

²⁷⁹ Sabahattin Eyüboğlu, 3 Ölüm Yıldönümünde Tonguç, **İmce Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Yıl 3, Cilt 3, Sayı 27, Ankara, 1963, s.4

²⁸⁰ Yeni Asır, 5 Sonkanun 1944

- c) Her yıl köy enstitülerine gönderilecek öğretmen ve eğitimci aday sayısını,
- d) Köy enstitülerinden mezun olarak köylerine gönderilecek öğretmenler dikkate alınarak köyden şehre gönderilecek öğretmen sayısını,
- e) Gelecek yıla ilişkin ilköğretim için ayrılan tahmini bütçenin tutarını, Bakanlığa bildireceklerdir. Genelgenin devamında hiçbir öğretmen ve eğitimcinin okulsuz bırakılmaması için okul yapımına girilecek yerlerin, gerek duyulacak araç, gereç ve malzemenin belirlenmesine, parasal kaynak oluşturmak için neler yapılması gerektiğine ve çevrelerindeki köy enstitüsü kaynaklarından yararlanılabileceğine ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Genelge ekinde yer alan çizelgede de 1946-1956 arası olmak üzere gelecek 10 yılda Köy Enstitülerine alınacak öğretmen ve eğitimci adaylarının sayısal bilgisi yer almaktadır.²⁸¹

2.Dünya Savaşı sonrasında Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de ve bu bağlamda Enstitülerin tasarımı da değişiklikler olmuştur. 21 Temmuz 1946 seçimlerinin ardından kurulan hükümette Hasan-Âli Yücel’e yer verilmemiş aksine yerine enstitülere karşıtlığı ile bilinen Reşat Şemsettin Sirer getirilmiştir.²⁸² 1943’te gerçekleşen bir toplantıda Tonguç’a *“Bindiğim atın benden akıllı olmasını istemem ben.”* sözlerini sarf eden yeni Milli Eğitim Bakanı Sirer²⁸³ ilk fırsatta İsmail Hakkı Tonguç’u İlköğretim Genel Müdürlüğü görevinden almıştır. Ardından 1943’de toparlanan Köy Enstitüleri Eğitim Programlarında önemli değişikliklere gidilmiştir. Değişikliğin can alıcı yönü ve 1943 programından en önemli farkı ziraat ve sanat derslerine ilişkin uygulama sürelerinin azaltılması olmuştur. Bu düzenleme köy enstitülerinin özündeki iş içinde eğitim ilkesini yok ederek enstitülerin öğretmen okuluna dönüştürülmelerini sağlamaya yönelik bir adımdır.²⁸⁴ Kirby, bu değişiklikten itibaren Köy Enstitülerinin ilkesel anlamda kökenindeki düşünceye ters düşmeye başladıklarını ve bu sözde ıslahın enstitüleri doğuran ve şekillendiren eğitim görüşünden kopardığını, ortaya çıkanın da başka bir şey olduğu görüşündedir.²⁸⁵

1946 Aralık başında Ankara’da *Köy Eğitimci Konferansı* adı altında gerçekleşen toplantının başkanlığını Reşat Şemsettin Sirer yapmaktadır. Toplantıya katılanlardan oluşan bir heyet *“köy eğitiminin kurucusu”* Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’yü ziyaret ederek saygılarını sunmuşlardır. Konferansta komisyondan gelen

²⁸¹ İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması H., Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, C.8, S.356, 26.11.1945, İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, B01063006B010401 numaralı belge

²⁸² Türkoğlu, (Tonguç), s.546

²⁸³ Birgül Bozkurt, İbrahim Bozkurt, İlköğretim Davasında İki Portre: İsmet İnönü ve İsmail Hakkı Tonguç, **Aramızdan Ayrılışının 50.Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç Sempozyumu Bildirileri**, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir, 2010, s.349

²⁸⁴ Ali Ata Yiğit, İnönü Döneminin Köy Özel Öğretmen Yetiştirme Projesi: Köy Enstitüleri, **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 17, (Ed.H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.451

²⁸⁵ Kirby, s.6

raporlar değerlendirilmiştir. Öyle ki; Konya Valisi Necmeddin Ergin başkanlığında toplanan heyet köy okulları yapımında köylüye sıkıntı verilmemesi önerisinde bulunmuştur. Denizli Valisi Hüdai Karabata başkanlığında toplanan heyet köy okullarının ihtiyaca göre farklı tiplerde yapılması önerisinde bulunmuştur. Aynı komisyon köy enstitülerinden mezun sağlık memurlarının ikamet etmeleri için tahsis edilen evlerde muayene ve pansuman odaları oluşturulması gereğine de değinmiştir. Diyarbakır Valisi Asım Türelî başkanlığında toplanan komisyon köy öğretmenlerinin üreticilik özelliklerini kabul etmekle birlikte işlenebilir araziden yoksun köylerde görev yapan öğretmenlerin geçimini güvenceye almak gereğine değinmiştir. Komisyon ayrıca mezunlara verilen hayvanların temini işinin, enstitüdeki eğitim işini aksattığı gerekçesi ile başka bir merci tarafından yapılması ve köy öğretmenine tahsis edilecek arazi işinin köylüyü sıkıntıya sokmadan yapılması önerilerinde bulunmuştur. Bir köy eğitimi şurası olduğu anlaşılan toplantının önerileri bu yönde olmakla birlikte gerçekleşenin ne olduğu zamanla görülecektir.²⁸⁶

1947 yılı bütçesinde memur maaşlarına zam yapılırken köy enstitüsü mezunu öğretmenler kapsam dışı bırakılmakla kalmamış, enstitülü öğretmenler iki ay üst üste maaş da alamamışlardır.²⁸⁷ Köy enstitülü öğretmenlerin maaşlarına zam yapılması talepleri artık basına yansımaktadır.²⁸⁸ Bakan Sirer, köy eğitimine yönelik yasalarda değişiklikler yapacaklarını, öğretmenlerin çektikleri geçim sıkıntısını önlemek için çalışmalar yaptıklarını, öğretmenlerin bazılarının kendilerine verilen toprağı işlemekte zorlukla karşılaştıklarından sıkıntıya düştüklerini, konuya yönelik yasal düzenlemeler yapacaklarını belirtmektedir.²⁸⁹ Köy enstitülü öğretmenlerin arazi sorunları da Bakanlıkça sıkça ele alınmaktadır. Bu doğrultuda olmak üzere İzmir İlköğretim Müfettişleri ve enstitü mezunu öğretmenler toplanarak oluşturdukları raporu Bakanlığa iletmışlerdir.²⁹⁰ Nitekim bu açıklamaların üzerinden fazla bir süre geçmeden yürürlüğe konan 5129 sayılı Yasa ile Köy Enstitüsü mezunu öğretmen ve öğretmenlere geçimlik arazi verilmesine son verilmiş hatta köylülere bu arazileri geri alma hakları da verilmiştir. Böylelikle *köylüyü müşkül duruma sokan bir uygulama* sona erdirilmektedir.²⁹¹ Geçimlik arazilerin geri alınması beraberinde üretim araç ve hayvanlarının da geri alınmasını getirmiştir. Öyle ki, bu demirbaş araç gereç ve

²⁸⁶Anadolu, 02.12.1946

²⁸⁷Anadolu, 14.02.1947

²⁸⁸Anadolu, 04.04.1947

²⁸⁹Yeni Asır, 16.08.1947, Demokrat İzmir, 17.08.1947

²⁹⁰Anadolu, 03.06.1947

²⁹¹Anadolu, 27.09.1947

hayvanlar Hazine adına satılacaktır.²⁹² Bakanlık görüşüne göre öğretmenlerin geçimini sürdürmek için öğretmenlik dışında tarım ve benzeri işlerle uğraşması öğretmenlik mesleğini gereğince yapmasına engel oluşturmaktadır.²⁹³ Köy enstitüsü mezunu öğretmenler ile sağlık memurlarının bu durum nedeni ile mağdur olmaları maaşlarının 100.-TL'ye yükseltilmesi ile giderilecektir. Bu konuda hazırlanan yasa Mecliste kabul edilmiştir.²⁹⁴ Öyle ki, köy öğretmenlerinin geçimine katkı amacı ile istimlak edilerek köy okuluna tahsis edilen arazilerin sahipleri dilerlerse köy enstitülü eğitmen ve öğretmenlere tahsis edilen arazilerini geri alabileceklerdir.²⁹⁵ Milletvekilleri, köy enstitüsü mezunu öğretmen ve sağlık memurlarının maaşlarının yükseltilmesi ve bareme alınması için yasa teklifi vermek için yarışır hale gelmiş; CHP'den Hıfzı Oğuz Bekata ve Kemal Cemal Öncel'in tekliflerini²⁹⁶ DP'li Fuat Köprülü ve Nuri Özsan'ın önerileri izlemiştir.²⁹⁷ Bu doğrultuda çıkarılan 5479 sayılı yasa²⁹⁸ ile 20.-TL olan Enstitü mezunu öğretmen ve sağlık memurları bareme alınarak²⁹⁹ maaşları birden 100.-TL'ye yükseltilmiş³⁰⁰, buna karşılık tahsis edilen arazi ve üretim araçları geri alınmıştır. Bununla birlikte köy enstitüsü mezunu öğretmenler ve sağlık memurları bir süreliğine stajyer olarak çalışacaklar ve başarı gösterenler asli maaşa atanacaklardır.³⁰¹ Bakanlık Temmuz 1947'nin son haftasında başlamak üzere yaklaşık iki hafta boyunca süren toplantılarda Köy Enstitülerinde yeni eğitim programları değerlendirilmiş ve 1943 programında değişikliğe gitmiştir.³⁰² Köy enstitülerinden mezun köy öğretmenlerinin diğer öğretmenlerden farklı olarak bir staj dönemi geçirmediği yanı sıra 1 Mayıs 1945'ten itibaren³⁰³ gittikleri köylerdeki deneyimli ve kıdemli öğretmenlerin üstü konumunda³⁰⁴ atanmalarının olumsuzluklar yarattığı haberleri yapılmaya da başlanmıştır. Ki; bu düşünce köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin yetersiz oldukları gerekçesi ile kısa süreli de olsa kursa tabi tutulmalarının kaynağı olsa gerektir.³⁰⁵ Köy enstitüsü öğretmenlerin

²⁹²Yeni Asır, 06.01.1948

²⁹³Yeni Asır, 17.08.1947

²⁹⁴Yeni Asır, 03.09.1947

²⁹⁵Yeni Asır, 27.09.1947

²⁹⁶Yeni Asır, 27.11.1949, Ulus, 13.12.1949, 16.12.1949, 22.12.1949

²⁹⁷Anadolu, 16.11.1949

²⁹⁸Ulus, 29.12.1949

²⁹⁹Ulus, 13.12.1949

³⁰⁰ Bakan Banguoğlu, 12.000 öğretmenle 1.400 sağlık memurunun maaşlarının düzeltilmesi hakkında duyurusunu yapmaktadır. Anadolu, 27.11.1949

³⁰¹Yeni Asır, 30.11.1949

³⁰²Anadolu, 06.08.1947

³⁰³Yeni Asır, 01.05.1945

³⁰⁴ Bakanlık, makam kadrosundan tasarruf edebilmek ve bu yolla elde ettiği kadroları gezici başöğretmenlik yapacaklar için kullanmak üzere köy enstitülerinden mezun öğretmenlerin atandıkları okula başöğretmen olmaları kararı aldığı için böyle bir yol izlenmektedir. Yeni Asır, 22.03.1945

³⁰⁵Anadolu, 13.04.1949

yetersiz olduğu düşüncesindeki Bakanlık, çeşitli zamanlarda açmış olduğu tamamlayıcı kursları programına almıştır. 1 Ağustos 1947'den başlayarak 45 gün süreyle gerçekleştirilecek olan bu kurslarda köy enstitüsü mezunu öğretmenler 3 saat sabah ve 3 saat öğleden sonra olmak üzere günde 6 saat eğitime tabi tutulacaklardır. Kurs programı öğretmenlere ayrıca iletilecek olup, kursta Anayasa, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası, 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu yanı sıra köy okullarında okutulan kitaplardaki konular işlenecektir. Kurs sonunda bir de sınav yapılacak olup, başarılı olanlara gereken belge verilecek, başarılı olamayanlar Milli Eğitim Bakanlığına ve bağlı oldukları Valiliklere bildirileceklerdir. Bu kapsamda 1 Ağustos 1947'de Kızılçullu Köy Enstitüsünde kurs düzenlenecektir.³⁰⁶ Benzer nitelikte olmak üzere köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin 20 Haziran-20 Eylül 1949 tarihleri arasında 3 ay sürecek bir kursa alınmaları kararlaştırılmıştır.³⁰⁷ Bu düzenlemeye ilişkin genelgede³⁰⁸ ve köy enstitüleri sistemindeki değişiklikleri savunurken Bakanlık, amaçlarının; *"enstitü mezunu öğretmenlerin köylüyü, modern araçlar ve metodlarla iş görebilecek, hayat ve yaşama standardını geliştirebilecek bir şekilde yetiştirmesini sağlamaktır."* olduğunu açıklamaktadır.³⁰⁹ Buna karşılık Cavit Orhan Tütengil'in köy enstitüsü mezunu öğretmenler için düzenlenen tamamlayıcı kurslara ilişkin görüşleri şöyledir; Neredeyse hiçbir kurulu yapısı bulunmayan köy enstitülerinde başlangıçta yapı, bağ ve bahçe işlerinde görev üstlenen öğrencinin yeterince yetiştirilemediği söylemek olanaklıdır. Bununla birlikte tamamlayıcı kursun dayanağı müfettiş raporları iyi incelenirse, müfettişlerin yol gösterici olmaktan çok ve biraz da bu yönde aldıkları direktif doğrultusunda kusur bulma çabası içinde oldukları anlaşılabacaktır.³¹⁰ Bakanlıktan gelen emir doğrultusunda 1950'de de köy enstitüsü mezunu köy öğretmenleri için iki devrede olmak üzere 80 gün sürecek olan bir kurs daha açılacağı ve bu kursa İzmir köylerinde görev yapmakta olan 40 öğretmenin katılacağı bildirilmiştir. İlk kurs devresi 10 Mayıs 1950'de İzmir merkezinde başlayacak ve 20 gün sürecektir. Birinci devrede başarılı olan öğretmenler Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde 19 Haziran – 19 Ağustos 1950 tarihleri arasında düzenlenecek olan ikinci devre kurslara katılacaklardır.³¹¹

³⁰⁶Yeni Asır, 22.07.1947

³⁰⁷Ulus, 01.06.1949

³⁰⁸11.06.1947 Genelgesi, **Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi**, Tonguç (Eğitim Devrimcisi), s.555

³⁰⁹Ulus, 20.05.1949

³¹⁰Cavit Orhan Tütengil, Köy Enstitülerinde Tamamlayıcı Kurslar, **Basında Köy Enstitüleri 1944-1949** Cilt 2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.450-452

³¹¹Yeni Asır, 15.03.1950

Kasım 1947’de enstitülerin öğretmen gereksinimini sağlamak amacı ile kurulan Yüksek Köy Enstitüsü de kapatılmış³¹² ve buradan mezun öğrencilerin bazıları askerliklerini çavuş olarak yapmak zorunda bırakılmıştır.³¹³ Bu konu nedeni ile oluşan rahatsızlığı gidermek yönünde yeni yasa hazırlıklarına ilişkin haberler kamuoyuna yansıtılmaktadır. Öyle ki; köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin askerlikleri sırasında rütbeye atanana değin aldıkları ücretin düzenlenmesi çalışmalarını³¹⁴ *“Köy Enstitüsü Mezunları için bir avantaj; teklif kanunlaştığı takdirde, orduda gedikli astsubay olarak hizmet görecekler”* başlığı ile duyurusu yapılan köy enstitülü öğretmenleri astsubay olarak askere alma çabası izlemiştir.³¹⁵ Bu gelişmeler karşısında Reşat Şemsettin Sirer, Meclis’e önerge vererek köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin karşılaşılan sorunlar nedeni ile askere gitmediklerini, yedek subaylık haklarının ellerinden alınarak gedikli subay olarak askerlik yapmalarının kabul edilemez olduğunu, bu nedenle bu gençlerin bir an evvel yedek subay olarak askere alınmalarını istemektedir.³¹⁶

Türkiye’nin 2.Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmeler nedeni ile siyasal ve askeri anlamda ABD’nin yanında yer alma çabası kültür ve eğitim alanlarında da ortaklaşmaları ve tavizleri beraberinde getirmiştir. ABD ve Türkiye arasında 17.12.1949’da imzalanan ve bir ortak Eğitim Komisyonu Kurulmasına dair anlaşma amaç olarak *“Türk ve Amerikan kültürlerini birbirlerine tanıtip yaklaştırmak”* olarak belirlenmiş olmakla birlikte gerçekleşen ABD’nin eğitim alanımıza müdahalesinin önünü açmak olmuştur. Dikkati çeken bu komisyon kapsamında ABD’lilerin Türk ekonomik olanakları ve siyasi desteği ile ve fakat Türk denetimine tabi olmadan eğitim sistemimizin tüm kademelerinde incelemeler yapabilmesi yanı sıra gerekli gördüğü yükseköğretim ve Milli Eğitim Bakanlığı dahil yönetim kademelerine Amerikalı uzman ve elemanları yerleştirebilmesidir.³¹⁷ Bu bağlamda Demokrat Parti iktidarı aynı zamanda Türk Eğitim yapısının neredeyse tamamen Amerikan eğitim modeline koşut bir yapılanmaya gidildiği bir dönem olmuştur. Bu dönemde program geliştirme, psikolojik danışmanlık, öğretim yöntemleri ve rehberlik gibi konularda ABD’ye gönderilen 25 eğitimcinin, eğitimin ardından yurda döndüklerinde Bakanlık içinde önemli makamlara gelmeleri yanı sıra İzmir, Konya, Diyarbakır, Samsun ve Eskişehir gibi illerde İngilizce eğitim veren kolejlerin

³¹²Altunya, (Bakış), ss.23, 24

³¹³Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.562, 563

³¹⁴Ulus, 12.02.1949

³¹⁵Demokrat İzmir, 29.08.1952, 30.08.1952

³¹⁶Ulus, 03.09.1952

³¹⁷Çetin Yetkin, **Karşıdevrim**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2002, ss.374-376

kurulması dikkat çeken durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte bir diğer önemli gelişme de Amerikalı eğitim uzmanı Kate V.Wofford'un düzenlemiş olduğu Türkiye Köy Okulları Hakkında rapordur.³¹⁸ Wofford, incelemeler kapsamında Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nde derslere girmiş, tarım ve sanat çalışmalarını gözlemlemiştir. Bununla birlikte Wofford raporunda tüm Köy Enstitülerinin öğretmen okuluna dönüştürülmesini savunmuştur.³¹⁹ Bunun üzerine Bakanlık, Köy Enstitüsü ve Öğretmen Okulu müdürleri ile bazı il milli eğitim müdürlerinin katılımıyla bir komisyon toplamıştır.³²⁰ Miss Wofford'un inceleme ve tetkikleri kapsamında Bakanlık düzeyinde seminerler, konferanslar düzenlenmiş yanı sıra gerek şehir gerekse köy ilkokullarında incelemeler yapılmıştır. Ziyaret edilen kurumlar arasında Hasanoğlu Köy Enstitüsü de bulunmaktadır. Wofford incelemelerine ilişkin raporunu Bakanlığa sunmuştur.³²¹ Ardından karma eğitime son verilerek kız öğrenciler Kızılçullu ve Beşikdüzü Köy Enstitülerinde toplanmıştır. Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü tüm yerleşkesi ve yapıları ile NATO'ya devredilerek öğrencileri Beşikdüzü Köy Enstitüsüne ve Bolu Kız Öğretmen Okuluna gönderilmiştir.³²²

Köy Enstitülerine ne olacağı uzun bir süre kamuoyunu meşgul etmiş ve Bakanlıkça bu konuya özel bir karma komisyon kurulmuştur. Ankara, İzmir ve İstanbul yüksek eğitim kurumlarının başında bulunanlar, Bakanlık Talim Terbiye Kurulu Başkan ve Üyeleri ile bazı milli eğitim müdürlerinden oluşan bu 20 kişilik kurul Bakanlık Müsteşarı ve İlköğretim Genel Müdürünün de katılımı ile köy enstitülerine yeni bir yön vermek üzere çalışmalarına başlamıştır.³²³ Komisyonun ana görevi köy enstitüleri ile öğretmen okulları arasındaki farklılıkları gidermek ve öğretmen okullarına uyarlamaktır. Bu doğrultuda müfredat programlarındaki nazari dersler arttırılacaktır.³²⁴ Enstitülere "hazırlık sınıfı" adı altında bir sınıf eklenmiştir. Kars Milletvekili Tezer Taşkiran ve Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin'in Köy Enstitüleri Yasasında değişiklik yapılarak köy çocuklarının yanı sıra nüfusu 2.000'den az olan ilçelerdeki çocukların da enstitülere alınması yönünde teklifi ile kent ve beldelerde yaşayan çocukların da enstitülere alınmasının önü açılmıştır.³²⁵

³¹⁸ Kate V.Wofford, **Türkiye Köy Okulları Hakkında Rapor**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1952, TBMM Kütüphanesi, Yer: 70-299, Rapor No 700630

³¹⁹ Wofford, ss.107-111

³²⁰ Komisyona İzmir Milli Eğitim Müdürü olarak katılan önceki dönem Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Osman Faruk Verimer dönüşünde yaptığı açıklamada; öğretmen okulları ile köy enstitülerinin tek bir çatı altında birleştirilmesi yönünde bir taslak çalışma yaptıklarını, değişikliğe son şeklini vermek için birkaç toplantı daha yapılabileceğini belirtmiştir. Demokrat İzmir, 02.06.1951

³²¹ Ulus, 19.01.1952

³²² Altunya, (Düşünsel Temeller), s.9

³²³ Demokrat İzmir, 22.09.1952

³²⁴ Ulus, 09.04.1952

³²⁵ Ulus, 28.01.1950

Gerçekten de izleyen süreçte hemen nüfusu 2.000'den aşağı kaza merkezlerinden de köy enstitülerine öğrenci seçilebileceği talimatı verilmiştir.³²⁶ Kısa bir süreliğine de olsa enstitülere alınacak öğrenci sayısının azaltılacağı³²⁷ söylentisi yayılmış ancak Bakan Tefik İleri, enstitülere alınacak öğrenci sayısının artırılması yönünde talimat verdiğini açıklamıştır.³²⁸

İlk mezunlarını 1942'de veren Köy Enstitülerinin öğretim süreleri 27.01.1954'de 6234 sayılı yasa ile altı yıla çıkarılmış ve izleyen öğretim yılından itibaren de öğretmen okulları ile birleştirilmişlerdir.³²⁹ Bu durumda Köy Enstitülerinin son mezunlarını 1951-1952'de verdikleri sonucuna varılmaktadır. Bu kapsamda Köy Enstitüleri Türk milli eğitime 1.398'i kız, 15.943'ü erkek olmak üzere 17.341 öğretmen ve 29'u kız, 8.646'sı erkek olmak üzere 8.675 eğitmen³³⁰ ve toplamda 1.599 sağlık memuru kazandırmıştır.³³¹

2.3.2. Köy Enstitüleri Tasarımına Egemen İlkeler

Modernleşme tarihi yönünden karşılaştırmalı olarak ele alındığında Türkiye'de Batı tarzı modernleşmenin aksine 1930'larda *"kırsal merkez alan bir modernleşme"* söz konusudur. Bu modernleşmeyi ve toplumsal değişim konusundaki yönelimi Köy Enstitüsü politikası ve uygulamasında görmek mümkündür: *"Köy Enstitüleri, eğitimin işlevselliği ve dönüştürücü rolü bakımından Batı tipi modernleşmenin pek çok ögesiyle örtüşmekle birlikte, köycülük yaklaşımıyla karşıtlıklar içermektedir. Batı tipi modernleşmede köy değil kent ve kentsel nitelikler esastır."* ve bu nedenle Türk modernleşme çabasında köy-kent karşıtlığı yerine köyde modernleşme, köyü ve köylüyü çağdaşlaştırma anlayışı geliştirilmiştir. Enstitüler de bu işlevi yerine getirmede bir araç olarak kullanılmışlardır.³³²

Eğitmen kurslarıyla başlayan ve köy enstitülerine uzanan eğitim tasarımının dikkate aldığı ve uyguladığı bir dizi ilke vardır. Bunlar:

- Ülke gerçeklerinin gereksinmelerini göz önüne almak,
- Olanakları hesap etmek,
- Eğitim biliminin ölçülerini iyi kullanmak,

³²⁶Yeni Asır, 21.04.1950

³²⁷Ulus, 14.09.1952

³²⁸Ulus, 16.10.1952

³²⁹Erdem İ., s.50

³³⁰Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.231

³³¹Rahmi Dirican, Köy Sağlık Memurları, **Yeniden İmece Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, Yıl 1, Sayı 1, İzmir, 2003, ss.74-76

³³²Songül Sallan Gül, Eylem Kaya, Erdal Kaya, Modernleşme Sürecinde Köy Enstitüleri ve Köycülük, **Aramızdan Ayrılışının Ellinci Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç**, Yay.Haz. Kemal Kocabaş, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2010, s.619

- Olanakların oluşmasını beklemek yerine, Kurtuluş Savaşı davranışıyla hareket ederek, eğitimin kendi uygar ortamını yaratmasını sağlamak,
- Nicelik yönüyle kısa sürede toplumun tümünü kapsayacak bir örgütlenme yaratmak, yapılacakları yasalarla güvence altına almak ve plana bağlamak,
- Eğitimin niteliğini toplumun çağdaşlaşma yönündeki beklentileri ve bireyin sağlıklı gelişimi amacına dayandırmak,
- Geniş anlamli modern ilköğretimi yaratacak yeni öğretmenler yetiştirmek,
- İş eğitimi yönteminin uygulanabileceği yeni modern okullar yapmak,
- Sadece “Tahkik ve teftiş eden” değil, yardım götüren yeni bir yönetim ve denetim örgütü kurmak,
- Eğitim görmemiş, genç ya da yaşlı kuşakları modern eğitimden yararlandırmak için okulları onlara açık tutmak, kurs vb. programlarla yetiştirmelerini sağlamak.³³³

Köy Enstitülerinde uygulanmakta olan ilke ve metotlar 1943 yılı programının “Eğitimin Amacı” bölümünde şöyle belirtilmiştir: *“Eğitimin Amacı: İnsan kişiliğini bir ‘bütün’ olarak ‘tam’ geliştirmektir. Bilgi ve beceriler, insanı geliştirmenin araçlarıdır. Yıllar sonra İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (m26/2) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi de 29.maddesinde eğitimin amacını böyle belirlemiştir. Her köy enstitüsü öğrencisi, yeteneğine, ilgisine ve ilerde görev yapacağı çevreye göre ‘ek branş’ seçebilmekle kalmaz; insan kişiliğini geliştiren resim, müzik, halk dansları vb. etkinliklere, çağdaş teknolojiyi kullanmayı, ders olmanın ötesinde bir ‘hak’ olarak öğrenir.”*³³⁴ Enstitülerde yaşama geçirilen ve yaşatılarak öğretilen ilkeleri ana hatlarıyla şöyle tanımlayabiliriz:

- Enstitüler öğrencilerine öncelikle kendi kendine yetmeyi sonrasında da dayanışmayı öğretir. Bu doğal olarak üretim içinde sorumluluk verilerek sağlanır.
- Gerek karar alırken gerekse alınmış kararları uygularken imcece topluluğunun ortak kararları söz konusudur. Başarı, imecenin başarısı ile doğru orantılıdır.
- Uygulama ve işlemlerde bürokrasinin zorlaştıracı etkisi azaltılmaya çalışılır.
- Kişiliğin çok yönlü gelişimini sağlanmaya çalışılır.
- Enstitüler kooperatifçiliğin gelişimini sağlamak yönünde köy okullarına ve köylüye destek verir.
- Mezun olan öğrencilerle ilişkiler sürdürülerek bugünkü anlamda bir yaşam boyu öğrenme; eğitimlerinde süreklilik, sağlanır.³³⁵

³³³ Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, **Köy Enstitüleri I-II**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s.4

³³⁴ Halk Okulları, s.13

³³⁵ Başaran, (Özgürleşme), s.25

Enstitülerde verilen eğitimin başarısının ardında önceden belirlenmiş ilkelerin bulunması önemli bir etmendir. Köy Enstitülerinde verilmeye çalışılan eğitimin felsefesini yansıtan bu öğrenim ilkeleri insanın eğitimin öznesi olduğundan hareketle belirlenmiştir. Çeşitli kaynaklarda yer aldığı şekli ile enstitülerin öğrenim ve yaşam ilkeleri şöyledir: Üretkenlik ve iş içinde eğitim, bütünsellik, kuram ve uygulama bütünlüğü, çok yönlülük ve çok amaçlılık, karma eğitim ve pozitif ayrımcılık, yerel kültürden evrensele varma, imece, öz yönetim ve demokrasi, yazgı birliği, bilim ve teknoloji kullanımı. Enstitü tasarımı içerisinde birkaç ayrık durum dışında öğrencilerin kendi yaşam yerlerini kendilerinin kurmaları, özdeksel gereksinimlerini kendilerinin karşılamaları ve işte kullanacakları araç gereci üretebilmeleri sağlanmıştır. Bu durum ekonomik olumsuzlukların bir sonucu gibi düşünülse de özünde bilinçli bir seçim, ilkesel bir tutumdur. *Üretkenlik ve iş içinde verilen eğitim ilkesinin* öznesi yaşamın kendisi olduğundan öğretmen olarak gidilecek köy yaşamında gerekenler ne ise onlar burada bilinmekten öte yaşayarak öğrenilmeli, yapılabilir hale gelmelidir. Öğrencilerin içinde yaşanılan toplumla yazgısını, tükettiğini hak etmeyi ve hakça paylaşmayı öğrenmeleri ve alışkanlığa dönüştürmeleri gerekmektedir. İş içerisinde gerçekleşen üretim yasak savmanın, görünüşte olmanın ötesine geçmeli, bir değer yaratmayı sağlamalıdır. Öğrenciler bu bilinci ve sorumluluğu içselleştirmeli, kendini bu doğrultuda geliştirmelidir.³³⁶ Gedikoğlu'nun kendi kendini yönetim ilkesi adı altında verdiği açıklamada da; enstitülerden mezun olarak köye gidecek öğrencilerin köy yaşamı içerisinde birçok farklı alanda ve yalnız başına karar verecek olmaları dikkate alınarak, bilgisini yaşamda uygulayabilmeleri ve bu konuda kendi kararlarını kendilerinin alabilmelerinin sağlandığı belirtilmektedir.³³⁷ *Bütünsellik ilkesi* enstitü tasarımının köy yaşamının bütününü odağına almış olmasının bir sonucudur. Köyün kendi unsurları ile ve içten gelen bir şekilde canlandırılması, köyü bir bütün halinde ele almayı dolayısı ile köylerdeki kalkınmanın kaldırıcı olacak enstitülü öğretmeni bu bütüne uygun, bu bütünün bir parçası olarak yetiştirmeyi gerektirmektedir.³³⁸ Zorlu köy yaşamına koşut enstitülerde de bu yaşam koşullarına uygun bir ortam oluşturulmaya ve öğrenciler bu ortamda doğal olarak yaşamaya alıştırılmaktadır. Zorlu koşulları paylaşan öğrenciler neşeyi ve eğlenceyi de olabildiğince katılımcı bir anlayışla paylaşmakta ve bütünün bir parçası olmaktadır. Bu onların bedensel ve ruhsal

³³⁶Altunya, (Bakış), ss.41, 42

³³⁷Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.125

³³⁸Altunya, (Bakış), s.37

anlamda daha sağlıklı olmalarını, kişiliklerini geliştirmelerini sağlamaktadır.³³⁹ Enstitülerde asıl amaç kişiliği geliştirmektir. İnsanın birden çok yeteneği olabileceği gibi gereksinimleri de çok yönlüdür. Müzik, resim, spor, edebiyat ve matematik de insanın gereksinimleri arasında yer alır. Enstitü öğrencilerine bu gereksinimlerini karşılarken mesleki anlamda yararlanmanın ötesinde yaşamlarının her alanında ve doğal bir hak olduğu üzere bu gereksinimlerini karşılamaları öğretilmektedir. Böylece öğrencilerin *Çok yönlülük/Çok amaçlılık İlkesi* doğrultusunda bir kişilik geliştirmeleri sağlanmaktadır.³⁴⁰ Çok yönlü ve çok amaçlı bir gelişim sağlayan öğrenci köye gittiğinde öğretmen olmak dolayısı ile eğitim ve öğretimin yanında, gerektiğinde köyün sağlıkçısı da, mektupçusu da, marangozu da, duvarcısı da, halıcısı da olabilmektedir.³⁴¹ Tonguç'un "*Elimizden çıkacak iş evvela kafamızdan çıkmalı*" sözü enstitülerde uygulanmakta olan *Kuram Uygulama Bütünlüğü ilkesini* yalın bir şekilde açıklamaktadır. Bilgi ancak bir araçtır. Öğretmen de öğrencideki merakı ve yaratıcı yönleri ortaya çıkarmakla ödevlidir.³⁴² Eğitim öğretim planlarında yaşanan ve gelecekte çalışılacak olan yer; köy öne alınarak ve bilimsel kuralların örneklerinin yaşamın içinden olmasına dikkat edilmiştir. Günlük yaşamda ve yakın çevrede gerçekleşen olaylar ele alınarak çeşitli yönleriyle incelenerek bilimsel yasalara ulaşma yöntemi öğretilmiştir. Gedikoğlu bunu *Çevreye Görelik İlkesi* olarak değerlendirmektedir. Toplumsal verimi yüksek, yapıcı, yaratıcı ve üretici insan yetiştirme amacını sağlamak için gerçek bilgiler, görerek ve yaparak öğretilmektedir. Parça parça verilen ve aralarında bağ kurulmaksızın belleğe yığılan bilgi aktarımından kaçınılmaktadır.³⁴³

Enstitü tasarımının dikkati çeken önemli özelliklerinden biri de gerçekçiliğidir. Enstitü yerleşkelerinin küçük birer köy modeli oldukları düşünüldüğünde eğitimin de karma ve yatılı oluşu gerçekçi ve doğal bir sonuçtur. Yetenekleri ve becerileri açısından erkeklerden farklı olmadıkları dikkate alınmış ve kız öğrencilere pozitif ayrımcılık yapılmıştır. Bu doğrultuda enstitülerdeki kız öğrenciler köylerdeki aksine karar alma süreçlerinde, yönetimde ve liderlik üstlenmede de hak sahibi olmuşlardır.³⁴⁴ Köylünün karma eğitimi yönündeki ilk deneyi 1938'de Eğitim Kurslarındaki kadın öğretmenlerle başlamıştır. Gösterilen ilgi enstitü eğitim sisteminin karma oluşuna kaynaklık etmiştir. Enstitülerin kurucu iradesinde eğitim, kamusal bir

³³⁹Sallan Gül, (Gönen), s.52

³⁴⁰Altunya, (Bakış), ss.37, 38

³⁴¹Sallan Gül, (Gönen), s.54

³⁴²Altunya, (Bakış), s.38

³⁴³Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.125, 126

³⁴⁴Altunya, (Bakış), s.39

hizmet ve hak olarak görülmüş ve kız çocuklarının okutulması için pozitif ayrımcı uygulamalar yapılmıştır. Öyle ki; erkek öğrenciler sınavla girecekleri enstitülere yanlarında bir kız öğrenci ile geldiklerinde sınavsız kabul edilmişlerdir. Kendi alanlarına yönelik ayrı eğitim programları olmakla birlikte ortak yaşama ilişkin dersleri birlikte almışlar, yönetim ve liderlik konularında roller üstlenmişlerdir.³⁴⁵

Enstitülerin çoğunlukla kentsel yerleşimden uzakta konuşlandırılmaları öğrencilerin kendi içine kapanık bir ortamda eğitim gördükleri izlenimi vermiştir. Oysa öğrenciler gerek derslerinin stajı ve araştırmaları için sıkça yakın köylere gitmekte ve köylülerle kaynaşmaktadır. Benzer olarak yakın çevredeki kültürel ve tarihsel kalıntılara geziler düzenlenerek öğrencilerin bilgilenmesi sağlanmaktadır. Ödül niteliğindeki yurt gezilerinde farklı şehirlerdeki farklı yaşam koşulları ve insanlarla kaynaşmaları sağlanmaktadır.³⁴⁶ Yurt gezilerini gözlem deney amaçlı yakın çevreye yapılan gezilerden içinde geçen “yurt” sözcüğünden hareketle kapsam ve içerik olarak ayırmak gerekmektedir. Yurt gezileri çoğunlukla öğrencinin ortak amaca bir katkısının ödülü niteliğindedir. Köy Enstitüleri dışında o dönem için başka bir örneği de yoktur. Yurt gezilerine Tonguç tarafından çok önem verilmekte ve bu şu sözleri ile somutlaşmaktadır: *“Öğrenciler bu geziler sırasında ülkeyi ve yaşamın koşullarını tanıdılar, iradelerini çelikleştirme, yaşanmış yepyeni bilgiler edinme, görgülerini artırma, dost ve arkadaş edinme olanağına kavuştular. Başka yörelerin halkını, kültürünü tanıdılar.”* Enstitü programlarındaki coğrafya dersinin amaç ve ilkeleri arasında yer alan *“Öğrenciye gözlem alışkanlığı kazandırılması, yurt ve çevre gezileri yaptırarak ülkenin coğrafyasını kavramaları...”* şeklindeki amaç da yurt gezilerinin dayanağı olma özelliği taşımaktadır. Yurt gezileri köy enstitülü öğrenciler tarafından yapılanlar ve yüksek kısım öğrencileri tarafından yapılanlar olmak üzere iki türdür. Köy enstitülü öğrenciler tarafından yapılan gezilerin hemen hemen tamamı büyük enstitü ailesinin bir parçası olarak ya yeni yapılan bir enstitünün kurulması çalışmalarına ya da deprem benzeri felaketler, doğal afetler nedeni ile yıkıma uğrayan yerlerde yapılan çalışmalara, halk kültüründeki karşılığı ile imeceye katılmanın bir ödülü olma niteliğindedir. Bununla birlikte yüksek kısımda yapılan yurt gezileri yönetmelik gereğince yapılması zorunlu etkinlikler kapsamında ve yaz aylarında 20’şer gün süreyle gerçekleştirilmektedir. Yüksek kısım öğrencileri demokratik usullere uygun olarak seçtikleri bölgelerde ve konularda inceleme gezilerini yapmakta ve gözlemlerini bir raporla

³⁴⁵ Sallan Gül, (Gönen), ss.54-56

³⁴⁶ Altunya, (Bakış), s.41

paylaşmaktadır.³⁴⁷ Yüksek kısım öğrencileri tarafından yapılan gezilerin özelliklerini göstermesi bakımından Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi Mustafa Sabri Taşkın'ın *30 İkteşrin 1944* tarihli raporu raporlama tekniğini yansıtan önemli bir örnektir.³⁴⁸

Enstitülerdeki sanatsal birçok çalışmanın kaynağını halk kültürü oluşturmaktadır. Öğrenciler yakın çevreye yaptıkları geziler yanında kendi köylerine ziyaretlerinden dönüşlerinde düzenledikleri gösteri ve eğlencelerde doğaçlama olarak kendi yörelerinden örnekler sunmaktadır. Bu kimi zaman bir müziğin çalınıp, söylenmesi, kimi zaman yaşanan bir olayın tiyatro şeklinde canlandırılması, kimi zaman halk oyunu figürlerinin sergilenmesi şeklinde olmaktadır. Yine serbest okuma saatlerinde öğrencilerin Dünya Klasiklerini okumaları, böylelikle dünyaca ünlü yapıtlar ve yazarlarla tanışmaları ve bu sayede kültürlerinin yerelden evrensele açılımı sağlanmaktadır.³⁴⁹

Enstitülerde uygulanan eğitim sistemi enstitülerin işlevinin köye ve köy yaşamına egemen olacak öncüler yetiştirmesi nedeni ile biçim olarak köy yaşamı ile benzeşmektedir. Öğrencilerin köyün ve köylünün sorunları konusunda bilimsel yöntemlerle elde edilmiş bilgilerle donatılması sağlanmaktadır. Böylelikle doğa yasalarına ters düşmeden köyün çetin koşulları ile baş etmekten öte bu yönde köylüye önderlik edebilmeleri amaçlanmaktadır. İş eğitimi, özellikle de yaratıcı iş eğitimi enstitülerin en önemli ilkesidir. Bu ilkenin uygulanması ise demokratik bir ortamın varlığına bağlıdır. Eğitim ve öğretimi gerçekleştirirken üretmek, üretirken öğrenmek; işte bu köy enstitülerinde uygulanan iş eğitime anlam veren ilkedir. İnsanda en sağlam bilginin işe dayanan, emek harcanarak elde edilen olduğundan hareketle öğrenmenin yaparken gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Yapılan iş de alıştırmaya niteliğinde değil mutlak bir gereksinimin karşılığı olmalıdır. Örülecekse bir duvar sınıf ortasında yapıldıktan sonra yıkılmak için değil, gereksinim duyulan yemekhane duvarının örülmesi şeklinde olmalıdır.³⁵⁰

Enstitü tasarımının öznesi insandır ve her insan bir değerdir. Eğitim de bir insan hakkıdır. Bu hakkını kullanan insanların yetenekleri doğrultusunda yaşama yönlendirilmeleri de birçok yönden önemlidir. Başlangıçta öğretmen olmak için gelen bir öğrencinin kendini sağlıkçı olarak daha yetkin bulması halinde bu konuda

³⁴⁷ Osman Nuri Alper, Köy Enstitülerinde Öğrenci Yurt Gezileri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 2, Sayı 7, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği, İzmir, 2005, ss.80-81

³⁴⁸ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, E07070035C040401, E07070035C040402, E07070035C040403, E07070035C040404 ve E070720120010101 numaralı belgeler.

³⁴⁹ Sallan Gül, (Gönen), ss.57-58

³⁵⁰ Şerif Tekben, Köy Enstitülerinde Uygulanan Eğitim İlkeleri ve Yöntemleri, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.34, 35

yönlendirilmesi önemlidir. Yine her öğrenciden öğretmen ya da sağlıkçı olmalarını beklemek de gerçekçi değildir. *Yönlendirme İlkesi* uyarınca önemli olan ne yapıp, ne yapamadığının bilinci ile kendine yararlı, başkalarına zararsız olabilmektir. Enstitülerde bu ilke gerçekçi bir tutumla uygulanmış, öğrenciler ilgi ve yeteneklerine yönlendirilmişlerdir.³⁵¹ *İmece ilkesinin* bir sonucu olarak enstitülerde tüm işler kız-erkek, öğrenci-öğretmen ayrımı olmaksızın dayanışma ve paylaşma esasına dayalı olarak yapılmaktadır. İşler bir plan, program ve işbölümü esasına dayalı olarak yerine getirilmekte ve herkes bu sıradaki ödevinin ne olduğunu bilmektedir. Alt sınıfta yönetilen rolünü üstlenen öğrenci, üst sınıflara geçtiğinde sorumluluk alarak yöneten, yönlendiren konumuna gelmektedir. Ama her halde işin içindedir. İşini kasıtlı olarak aksatan uyarılmakta, güçlük çekene yardım edilmektedir. Başarı da, başarısızlık da ortaklaştırılmakta böylelikle öğrencilerin dayanışmacı, özgüveni yüksek öğretmenler olmaları amaçlanmaktadır.³⁵² Felsefesinin özü itibarı ile enstitülerde kişilik eğitimi verilmektedir. Bunun en temel unsuru da öğrencinin kendine olan özgüvenini sağlamaktır. Bu amacı sağlamak için öğrenciler ekipler içerisinde değişen, dönüşen ödev ve roller üstlenmektedir. Dolayısı ile yeteneklerini geliştirirlerken duygusal anlamda da hazır olmaları sağlanmaktadır. Tonguç'un enstitü müdürlerine gönderdiği bir yazıdaki "*Enstitülerde devletimizin dayandığı ana ilkelere olan halkın kendi kendini idare etmesi düsturu, öğrenci ve öğretmenlerin kendi kendilerini idare etmeleri şekline sokularak, bu prensibe göre bir idare şekli kurmaya çalışıyoruz.*" sözü *Öz Yönetim ve Demokrasi İlkesini* tanımlamaktadır.³⁵³

Enstitü tasarımı köyün içinde bulunduğu zor koşulların üstesinden gelebilmenin, köyü içten canlandırmanın önemli unsurlarından biri köyün içinden gelen öğrencinin yine köyüne dönerek yazgısını onlarla birleştirebilmesi olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle verilen eğitimde öğrencilerin bu konuda en başta olan duygu ve düşüncelerini korumaları ve geliştirmeleri sağlanmıştır. Bu sağlanamamış ise ve mezun öğrenci *köylü ile yazgı birliği* duygusunu taşıyor ise tasarım amacına ulaşamamış olarak değerlendirilmektedir.³⁵⁴

Enstitülerde *Bilim ve Teknoloji Kullanımı* konusuna özel bir ilgi gösterilmiş, dönemin en son teknolojik aletlerinin tanıtımı ve kullanımı öğretilmeye çalışılmıştır. Modern tarım alet ve araçlarının nasıl kullanılacağı, gerektiğinde nasıl onarılacağı konusunda bilgiler verilmiş ve böylelikle köylünün öğretmene ve öğretmenin bilgisine

³⁵¹Altunya, (Bakış), s.40

³⁵²Sallan Gül, (Gönen), ss.58, 59

³⁵³Altunya, (Bakış), ss.43, 44

³⁵⁴Altunya, (Bakış), s.44

olan güven güçlendirilmeye çalışılmıştır.³⁵⁵ Kıt kaynak ve 2.Dünya Savaşı'nın getirdiği yokluklarla mücadele etmede bilim ve teknolojiye yararlanılmış, öğrencilere bisiklet, motorlu araç kullanmayı öğretmek yanında yüzme havuzu yapmak ve elektrik üretmek dahi öğretilmiştir.³⁵⁶

Köy Enstitüleri deneyiminin bizlere kattığı bazı değer ve ilkeleri kısaca şöyle tanımlayabiliriz:

İnsan en yüce değerdir. Eğitim, bu değeri daha da geliştirme gücüne sahiptir. İyi eğitilen dolayısıyla bilinçlendirilen insan iyi bir birey, yurttaş ve üretici olabilir.

İnsan kişiliğini tam geliştiren ve özgürleştiren çok yönlü (kültürel, bilimsel, sanatsal vb.) eğitim, yanı sıra katılımcı ve demokratik eğitim en zor koşullarda bile uygulanabilir, yaşatılabilir.

Başarı, olumsuz rekabete ve yarışa yol açmadan da ödüllendirilebilir. Katılanların ürettiklerini hakça paylaşımları, eğitimin ve üretimin niteliğini artırır.

Eğitim, evrensel değer yaratmayı hedeflerken, yerel ve ulusal değerleri de geliştirebilir. Örneğin yerel sanat motifleri çağdaş yöntemlerle geliştirilerek hem yerel hem de evrensel değerlere katkı sağlanabilir.

Gerçek ahlak, insana saygı ve sevgi, lafla değil iş yaparak kazanılır.³⁵⁷

2.3.3. Örgüt Yapısı, Yönetici ve Eğitimci Kadroları

Enstitülerin örgüt yapısı birçok yönü ile klasik eğitim kurumlarından farklıdır. Salt içini değil eğitim ve kalkınmasını üstlendiği çevreyi de kapsayan bir örgütlenme ve işleyişi vardır. Köy Enstitülerinin uyguladığı eğitimin diğerlerinden ayrılan yönleri bunları karşılayan organların oluşmasına yol açmıştır. Örgütlenmenin iç dinamiklerinin ilki olarak karşımıza müdür çıkmaktadır. Müdür enstitü içerisindeki tüm eğitim, öğretim, sanat, sağlık ve benzeri iş ve işlevlerin düzenlenmesi, yönlendirilmesi ve denetlenmesi görevlerini üstlenmiştir. Enstitülerde müdüre yardımcı olmak üzere eğitim başı ve müdür yardımcıları bulunur. Eğitim başı eğitim ve öğretimin planlanması, programlanması, uygulanması ve denetimi konularında görevler üstlenir. Müdür olmadığında yerine vekalet eder. Müdür yardımcıları çoğunlukla parasal konuları; örneğin döner sermaye işletmesinin düzenlenmesi ve yürütülmesi konularında görevler üstlenirler. Genel bilgi öğretimi dışındaki tarım, sanat, işlikler birer bölüm oluşturmaktadırlar ve bunlar sanat başları, tarım başları tarafından yönetilmektedirler. Kendi alanlarındaki eğitim, öğretimin düzenlenmesi, uygulanması, nitelikli ve verimli üretim sağlanması görevlerini üstlenmişlerdir.

³⁵⁵ Altunya, (Bakış), s.43

³⁵⁶ Sallan Gül, (Gönen), s.61

³⁵⁷ Altunya, (Düşünsel Temeller), ss.55-53

Enstitülerde her sınıf birer küme olarak kabul edilmektedir. Sınıfların birden fazla şubesi varsa her şube bir kümedir. Küme başları, kümedeki öğrencilerin velisi konumundadır. Onlarla yakın ilişki içerisinde ve zamanının çoğunu onlarla birlikte geçirmektedir. Öğrencilerin eylem ve davranışlarından küme başları sorumludur. Temizliklerini, devam durumlarını, sağlık koşullarını ve günlük yaşamlarını izlemekte ve yönlendirmektedir. Öğretmenler çoğunlukla klasik okullardaki eğitim öğretimin örnek ve öncülüğünü yapmaktadırlar. Köy enstitülerinin üretime dayalı yapısı bir döner sermaye saymanlığı kurulmasını zorunlu kılmıştır. Enstitü içinde üretimin verimliliği, ürünlerin içte ve dışta pazarlanması ve bölgedeki işletmelerle işbirliği içinde olunması gibi görevleri vardır. Saymanlık görevi çoğunlukla bir müdür yardımcısı tarafından üstlenilmiştir. Enstitülerdeki örgütlenmenin en önemli ve demokratik şekli öğrenciler arasındaki örgütlenmedir. Birçok görev süreli olarak ve önceden belirlenmiştir. Ayrıca aniden gelişen durumlar karşısında öğrenciler hızlı bir şekilde ve eksiksiz eşgüdüm sağlayabilmektedir. Öğrenci kümelerinin her birinin belirli bir süre için seçilmiş küme başkanı, küme başkanları arasından yine belirli süre için seçilmiş bir de enstitü başkanı vardır. Bir sıra ve program içinde ve birer haftalık sürelerle her küme nöbetçilik yapmaktadır. Bu kümenin başı olan öğretmen, kümesi ile birlikte nöbetçi öğretmendir. Küme başı olmayan öğretmenler nöbetçi öğretmene yardımcı olmaktadır. Nöbetçi küme, başkanı ve nöbetçi öğretmeni tarafından işe ve işyerlerine görevliler belirler. Alan temizliğinden, haberciliğe, konukların karşılanmasına, yemekhane ve yatakhanelerin düzenlenmesine ve benzeri tüm konularda öğrencilerin görev üstlenmeleri sağlanmaktadır. Her öğrenci kendi yatağını düzenlemekle sorumlu iken yatakhanelerin genel anlamda temizliğinden nöbetçi küme öğrencileri sorumludur. Kümenin temizlikten sorumlu başkanı buraları denetlemekte, varsa eksikleri tamamlamaktadır.³⁵⁸

Enstitülerde öğrenciler daha ilk günden olmak üzere işlerin bir ucundan tutmaya başlamakta ve zamanla sorumlulukları artmaktadır. Enstitülerdeki işleyiş ve görev dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 1: Köy Enstitüleri Yönetimi

ENSTİTÜ YÖNETİMİ			
Yöneticiler ve Birim Başları	Alan Öğretmenleri ve Usta öğreticiler	Başkan Öğrenciler	Nöbetçi Öğrenciler

³⁵⁸İ.Sefa Güner, Köy Enstitülerinde Örgütlenme ve Demokratik Eğitim, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.20-24

Enstitü Müdürü			
Müdür Yardımcısı	Çeşitli Alan Öğretmenleri döner sermaye ve muhasebe	İlgili alan başkanları	İlgili nöbetçiler
Eğitimbaşı	Küme başı öğretmenler ve tüm ders öğretmenleri	Küme başkanı öğrenciler	Nöbetçiler
Tarımbaşı	Tarım öğretmenleri ve usta öğreticiler	Tarım başkanı ve tarım alanı başkanları	Tarım nöbetçileri
Yapı - Sanatbaşı	İşlikbaşları, yapı-sanat öğretmenleri ve usta öğreticileri	Yapı-sanat başkanı ve işlik başkanları	İşlik nöbetçileri
Müzikbaşı	Müzik öğretmenleri ve usta öğreticileri	Müzik başkanı, orkestra şefleri, koro şefleri vb.	Müzik nöbetçileri
Sporbaşı	Spor ve halk oyunları öğretmenleri ve usta öğreticileri	Spor başkanı ve oyun başkanları	Görevli öğrenciler
Sağlıkbaşı (Doktor)	Hemşire ve sağlıkçı	Sağlık başkanı	Revir nöbetçileri

Kaynak: Türkoğlu, s.207

Enstitülerin yönetici ve öğretmen kadrolarının, özellikle de müdürlerin belirlenmesinde olağan yöntem; kura usulü yerine Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev yaptığı dönemde Tonguç'un öğrencisi olan, yurt gezilerinden ya da çalışmaları ile Bakanlıkta bilinenlerin yeğlenmesi şeklindedir. Bu kişilerin ortak özellikleri bilime ve cumhuriyet ilkelerine inanan, köyü ve köylüyü seven çalışkan eğitimciler olmalarıdır. Öğretmen seçiminde de müdürlerin tercihleri önem kazanmaktadır. Tonguç, enstitülere yapmakta olduğu gezilerde çevredeki enstitü yöneticilerini de yanına almakta ve böylelikle yönetici kadrolarının birbirleri ile iletişim ve etkileşim halinde olmalarını sağlamaktadır. Bu sırada eğitimci öğretmen, usta öğretici, uzman işçiler hakkında bilgi paylaşımları yapılmakta ve bu atamalarda etkili olmaktadır. Köy Enstitüleri Yasasının 17.maddesinde belirtildiği üzere enstitülerde görev alabilmek için üniversite ya da yüksekokul, Gazi Eğitim Enstitüsü, köy enstitüsü, öğretmen okulu, ticaret lisesi, erkek sanat lisesi, orta tarım okulu ve inşaat usta okulu mezunu olmak gerekmektedir. Benzer olarak teknik ve mesleki okul çıkışlılar da öğretmen, usta öğretici, usta işçi olarak görev alabilmektedir. Buna rağmen kırdan bayıra

konuslanmış enstitülerin şehirlerden uzaklığı, eğitim ve öğretim ikliminin alışla gelmişin dışında olması, üstlenilen görevlerin özveri ve yoğun emek gerektirmesi deneysel sürecin başlangıcında, enstitülerde görev yapacak eğitimci bulunmasında sıkıntı yaşanmasına neden olmuştur.³⁵⁹

Kuruluş yıllarında enstitülerde ilkokul öğretmenleri çokça yer almışlar, görevler üstlenmişlerdir. Bu durumun ardında bir ölçüde tercihler bulunmakta ise de bir ölçüde de zorunluluklar bulunmaktadır. Her ne kadar yasada enstitülerde ortaöğretim kurumlarında görev yapabilecek öğretmenlerin de çalışabilecekleri belirtilmişse de bu öğretmenler yerleşkeleri şehir dışlarında olan ve şehirdeki okullara göre daha fazla çalışmayı gerektiren enstitüleri yeğlememişlerdir. Buna karşılık ilkokul öğretmenlerinin çoğunun köy çocuklarına ve köy yaşamına ilişkin bilgilerinin oluşu, öğrencilerin duygusal yakınlıklarını kazanabilmede yetenekli oluşları ve küme düzeninde iş içinde ortaklaşa öğretime yatkınlıkları görevlerinde verimli dolayısı ile aranılır olmalarını sağlamıştır.³⁶⁰

Tablo 2: Köy Enstitüsü Müdürlerine İlişkin Bilgiler

KÖY ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLERİNE İLİŞKİN BAZI BİLGİLER					
SIRA NO	ADI SOYADI	İLK GÖREVİ	BAŞLAMA TARİHİ	YAŞI	ÖĞRENİMİ
1	Sıtkı Akkay	Savaştepe	1940	42	İlköğretmen Okulu
2	S.Edip Balkır	Gölköy	1939	37	İlköğretmen Okulu
3	İhsan Kalabay	Kepirtepe	1940	38	GEE Pedagoji
4	Talat Ersoy	Aksu	1940	37	B Seksiyonu Fen
5	Halit Ağanoğlu	Cılavuz	1940	37	İlköğretmen Okulu
6	Recep Gürel	İvriz	1941	37	GEE Pedagoji
7	Hamdi Akman	Kızılçullu	1943	40	GEE Pedagoji
8	Lütfi Engin	Hasanoğlu	1941	37	GEE Pedagoji
9	M.Rauf İnan	Çifteler	1940	35	Viyana Ped.Ens.
10	Remzi Özyürek	Çifteler	1937	31	GEE Pedagoji
11	Emin Soysal	Kızılçullu	1937	31	GEE Pedagoji
12	Şerif Tekben	Akçadağ	1940	32	GEE Pedagoji
13	Aydın Arıkök	Pulur	1943	34	Yeterlik Belg.Türkçe
14	Nurettin Biriz	Ladik	1940	32	GEE Pedagoji

³⁵⁹ Erdem İ., ss.25, 26

³⁶⁰ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.71, 72

15	Nejat İdil	Kepirtepe	1938	31	GEE Pedagoji
16	Hayri Çakaloz	Ortaklar	1944	35	İÜ. Felsefe
17	Ahmet Lütfi Dağlar	Düziçi	1940	32	GEE Pedagoji
18	Ali Doğan Toran	Gölköy	1940		
19	Şinasi Tamer	Akçadağ	1940	31	GEE Resim iş
20	Hürrem Arman	Beşikdüzü	1940	31	GEE Pedagoji
21	Enver Kartekin	Ladik	1943	33	B Seksiyonu Tarih
22	Ahmet Korkut	Pulur			GEE Pedagoji
23	Şevket Gedikoğlu	Pazarören	1943	33	GEE Pedagoji
24	Kemal Üstün	Beşikdüzü	1945	34	GEE Pedagoji
25	Nazif Evren	Dicle	1944	35	GEE Pedagoji
26	Sabri Kolçak	Pazarören	1940	28	GEE Pedagoji
27	Fehim Akıncı	Beşikdüzü	1946	34	GEE Pedagoji
28	İ.Safa Güner	İvriz	1946	34	GEE Pedagoji
29	Ömer Uzgil	Gönen	1940	28	GEE Resim iş
30	Osman Ülkümen	Beşikdüzü	1944	29	GEE Pedagoji
31	Osman Yalçın	Yıldızeli	1946		GEE Resim iş

Kaynak : Altunya, (Bakış), s.73

2.3.4. Usta Öğreticilik

Eğitim yazınımıza Tonguç'un buluşu olarak giren “*Usta Öğretici*” ve “*Usta Öğreticilik*” yine Tonguç'un uğraşı ile yasal karşılık bulmuştur. Enstitü tasarımı köy yaşamını ve bu yaşamın hemen tüm gerekliliklerini doğal koşullarından uzaklaşmadan öğretmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle çok çeşitli iş ve meslek konusunda eğitimciye gerek duyulmuştur. Köye gereken çoğu iş ve meslek bilgisinin doğrudan öğretmenler tarafından verilmesi olanağı bulunmamaktadır. Kaldı ki; böylesi bir tutum gerçekçi de değildir. Bu iş ve mesleki bilgilerin öğretiminde halkın kendi öz kaynakları değerlendirilerek yapıt ve yaptıkları ile kişilikleri, görgüleri, ahlaklı, dürüst ve çalışkan oluşları ile kendilerini kanıtlamış ustalardan yararlanılmıştır. Usta öğreticiler beliren gereksinim doğrultusunda ve gereksinimin süresince ve bürokratik engellere takılmadan döner sermaye bütçesinden gerektiğinde günlük, gerektiğinde haftalık ödemelerle ve enstitü müdürünün takdirinde çalıştırılmışlardır. Diplomaları yoktur ama onlar; *topraktan öğrenip, kitapsız bilendir*. Kültür dersleri dışında çok çeşitli konularda görev almışlardır.

Yapıcılık, demircilik, marangozluk, dikiş, balıkçılık, bağcılık, bahçecilik, arıcılık, ipekböcekçiliği, tarla tarımı, hayvancılık yanı sıra dokumacılık, ulusal oyunların öğretilmesi, bisiklet, motosiklet, traktör, kamyon kullanımı gibi. Tanınmış usta öğreticiler arasında Aşık Veysel, Fehmi Reis, Sıdika Hanım, İsmail Usta, Ömer Reis, Gabel, Sili Layoş, Gaspar Usta, Zekeriya Usta, Hamza Ağa ve Mehmet Salih Arı, Savaştepe’de demircilik usta öğreticisi Dilsiz Ahmet Usta, Kızılcıllu’da ulusal oyunlar usta öğreticileri Hasan Çakı Efe ve Kasnak Efe, Cılavuz’da demircilik usta öğreticisi Nazım Usta, Beşikdüzü’nde dokumacılık usta öğreticisi Bahşiş Teyze, Şarkışla-Höyük Köyü’nden saz usta öğreticisi Ali İzzet Özkan sayılabilir.³⁶¹

Enstitülerdeki eğitimci kadroları da verilmekte olan eğitime koşut çok çeşitlilik içermektedir. Bu çeşitlilik içerisinde karşılık bulan bir eğitimci de usta öğreticilerdir. Çoğunlukla yapı ve sanat başlarının eşgüdümünde işliklerde ve usta oldukları alanlarda olmak üzere daha çok bedensel anlamda iş görmekte, öğretim planı çerçevesinde yanına verilen öğrencilerin işi pratikte öğrenmelerini sağlamaktadırlar. Yerel sanatlara, kültürel senteze verilen önemin bir sonucu olarak taşçılık, nalbantlık, saz örmeciliği, arıcılık, binicilik, saraçlık gibi konularda hem enstitünün gereksinimlerini karşılamada, hem de öğrencilere öğretmede önemli katkılar sağlamışlardır.³⁶² Alın teri ve bilek gücü ile bir sanat dalında kendini geliştirmiş ve kanıtlamış; demirci, dülger, yapıcı, halıcı, örmeci, saraç, halk oyunu öğretici, müzisyen, meyveci, fidancı ve benzeri teknik bilgiye sahip birçok insan Enstitülerde usta öğretici olarak görev yapmıştır. Usta öğreticiler, teorik öğretim yöntemlerini bilmemekle birlikte nasıl yapılabileceğini gösterebiliyor ve pratiğe dayalı bilgilerini aktarabiliyorlardı. Başlangıçta enstitünün döner sermaye hesabından gündelikli olarak çalışıyor ve iki yıllık denemenin ardından uygun görülenler aylık ücretli kadroya atanıyorlardı. Usta öğretici adı Köy Enstitüleri Yasasının 17.maddesinde tanımlanmış bir unvan olmuştur. Usta öğreticiler, getirdikleri önerilerin işe yararlığı ve isabetliliği değerli bulunarak, kendi alanlarını ilgilendiren konularda yönetime de katılmışlardır.³⁶³

2.3.5. Yerleşim Yerleri ve Yerleşkeler

³⁶¹ Bahattin Fırtına, **Köy Enstitülerinde Usta Öğreticilik**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2005, ss.8-10

³⁶² Altunya, (Bakış), s.63

³⁶³ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.72, 73

Enstitülerin kuruluş yerleri belirlenirken bazı konular göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre uygun ise devlete ait, işlenmesi kolay ve verimli olup olmaması ikinci planda olmak üzere tarıma elverişli bir arazisinin olması, 2 ya da 3 şehrin merkezinde olması, okul ve öğretmen eksikliği olan bir yer olması aranılmıştır. Bu nedenledir ki; enstitülerin birkaçı dışında kalanları şehir, kasaba yapılanmalarının dışında bir bölgede, tren ya da karayoluna yakın köy ve bucaklarda kurulmuşlardır.³⁶⁴ Enstitülerin konuşlandırılmasında yararlanılan ölçütlerden biri de kent dışında ve ana yol civarlarındaki köylere yakın olmalarıdır. Bununla amaçlanan Enstitülerin kentlerin sağladığı kolaylıklardan uzak olmasının sağlanması dolayısı ile köy koşullarının kendine özgü sorunlarına, zorluklarına kendi içinde çözümler üretmesinin daha sağlıklı olacağı düşüncesidir. Böylelikle sorunlardan kaçınılmayacak aksine tam da sorunun içine girerek akılcı yöntemlerle çözümlemeye çalışılacaktır. Bu durumda doğal olarak eğitimcisiinden öğrencisine sorunlarla mücadele etme alışkanlığı kazanılacaktır.³⁶⁵ Enstitülerin kentlerden uzak yerlerde konuşlandırılmış olmaları yanı sıra kendi gereksinimlerini karşılamak yönündeki uğraşları Enstitülerde gerek tüketim gerekse üretim kooperatifleri kurulmasını yanı sıra kooperatifçilik alanında öğrencilere ders verilmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda ders programına *“Zirai İşletme Ekonomisi ve Kooperatifçilik”* dersi konulmuştur. Gereksinimlerin karşılanması yönünde büyük bir işlev üslenen Enstitü Kooperatifleri, özellikle 2.Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği yoklukla mücadelede yakın köylerin ve köylülerin yanında olmuş ayrıca yakın çevresinin ekonomisini olumlu yönde etkilemiştir. Öğretmen, öğrenci ve halkın ortak yönetimindeki bu kooperatifler köylünün kendi başlarına edinemedikleri araç, gereç ve malların alımında ve satımında karaborsa ile mücadelenin bir aracı da olmuştur.³⁶⁶ Şehirlerden olabildiğince uzakta kurulmaları yanı sıra ödenek sorunu ile karşılaşılması enstitülerde bir döner sermaye işletmesinin kurulmasını da gerekli kılmıştır. Üretimi gerçekleştirilen her türlü tarımsal ve teknik ürünler bu döner sermaye aracılığı ile devlet bütçesine aktararak giderler buradan karşılanabilmiş, ekonomik kaynaklar etkin ve verimli kullanılarak katma değer yaratılabilmıştır.³⁶⁷

Enstitülerin kuruluş yerleri kadar yerleşkelerin ve yapıların yapımlarında da belirli konular dikkate alınmıştır. Kural olmamakla birlikte ilkesel bir tutumla 3-4 katlı binalar yerine tek ya da iki katlı binalar yeğlenmiştir. Geniş ve yaygın bir alanda 40-

³⁶⁴Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.40, 41

³⁶⁵Türkoğlu, (Tonguç), s.187

³⁶⁶Türkoğlu, ss.233-235

³⁶⁷Erdem İ., s.28

50 bina oluşturularak enstitü yerleşkelerinin birer köy görünümünü alması sağlanmıştır. Bu modern eğitim köylerinde 50 kişilik öğrenci kümelerine eğitim öğretim olanağı sağlayacak derslikler, yatakhaneler, yemek salonları, kitaplıklar, işlikler, kooperatif, revir, ahır, ağıl, kümes, samanlık, su deposu, spor alanları ve benzeri yapılar bulunmaktadır.³⁶⁸

2.3.6. Öğrenciler

Enstitülerin öğrenci kaynağını sona doğru değiştirilmeye çalışılsa da köylü çocukları oluşturmuştur. 1937’de salt erkek öğrenci alınsa da 1938’den itibaren kız öğrenci alımına da başlamıştır. O günün koşullarında köylerde beş sınıflı okul azlığı dikkate alınarak üç sınıflı okullardan mezunlar ile dördüncü sınıfı bitirenler de Enstitülerde açılan ilkokul düzeyindeki hazırlık sınıflarına alınarak eğitimlerini tamamlamaları sağlanmıştır. Köy Enstitülerinin kuruluşuna dair yasada da belirtildiği üzere öğrencilerin köy ilkokullarını bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli çocuklar olmaları aranmıştır.³⁶⁹ Bununla birlikte enstitü mezunlarının ileride yer vereceğimiz anılarında; içinde bulundukları dönemde köy yaşam koşullarının zorluklarının ve olumsuzluklarının çocukların sağlıklarına da etki etmiş olduğu ve fakat bir şekilde enstitülere sağlıklı olarak ulaşan çocukların bu nedenle geri çevrilmedikleri, sağlıklarını kazanmalarına destek olunduğu da görülecektir.

Öğrenci seçiminde eşitlikçi ve tutarlı olunabilmesini ve doğru seçim yapılabilmesini sağlamak amacı ile aranan niteliklerin neler olduğunu gösteren öğrenci seçim fişleri oluşturulmuştur. Öğrenci seçimi ile görevlendirilmiş olan müfettiş ve gezici başöğretmenler gittikleri köylerde öğrencileri fişlerde yazılı nitelikler çerçevesinde değerlendirmişlerdir. Fişlerde öğrencinin bedensel, zihinsel özellikleri yanında bilgi ve zekasını belirlemeye yarayan bölümler bulunmaktadır. Fişler doldurulduktan sonra önce bağlı olunan milli eğitim müdürlüklerine oradan da enstitülere gönderilmektedir. Enstitüde öğretmenlerin de katılımı ile oluşturulan kurul bir değerlendirme yapmakta ve adayları belirlemektedir. Adaylar belli bir zamanda Enstitüye çağrılmakta, bilgi ve anlayış yönünden yeniden değerlendirilmektedir. Bu aşamada öğrenciler Enstitü doktoru tarafından da muayene edilmektedir. Bilgisi, kavrayış yeteneği ve fiziksel durumu elverişsiz olanlar köylerine gönderilirken, diğerleri öğrenciliğe kabul edilmektedir.³⁷⁰

³⁶⁸Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.51

³⁶⁹Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.57

³⁷⁰Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.59

Şekil 1: Köy Enstitülerine Öğrenci Seçiminde Yararlanılan Fiş Örneği

Talebe Seçim Fişi				
I. Hüviyet cüzdanı sureti hulâsası				
Adı ve Soyadı	Doğum tarihi	Vilâyeti	Kazası	Köyü
Velisinin açık adresi :				
Babasının veya ailesinin çiftçilik bakımından genel durumu :				
II. Bedenî durumu				
1 — Seçmenin çocuğun sıhhati hakkındaki kanaati :				
2 — Gözleri iyi görüyor mu ?				
3 — Kulakları iyi işitiyor mu ?				
4 — Bedenî bir özürü ve sakatlığı olup olmadığı ? Boyu :				
III. Fıkri durumu				
A. Seçmenin edindiği kanaatler :				
	Pekiyi	İyi	Orta	Zayıf
1 — Sözlü ifade kabiliyeti				
2 — Görgü ve bilgisi hakkında umumî kanaat (Mektep iç ve dışında edindiği bilgiler) :				
3 — Elyazısı (Üç cümlecik bir yazı yazdırılacak) :				
B. Öğretmenin çocuk hakkındaki kanaatleri :				
	Pekiyi	İyi	Orta	Zayıf
1 — Çalışkanlığı				
2 — İş başarma kabiliyeti				
3 — Mektepteki başarısı				
4 — Diploma veya tasdiknamede yazılı muvaffakiyet derecesi :				
Seçmenlerin gözetecekleri esaslar				
1 — Kız Erkek her çocuk için ayrı bir fiş doldurulacaktır.				
2 — Aslen çiftçi çocuğu olupta herhangi bir ilkokulu bitirmiş olan veya 1940 senesinde seçim günlerinde beşinci sınıfa devam etmekte bulunan köy çocukları namzet seçilecek ve fişler bu gibiler için kullanılacaktır.				
3 — 1939 dan evvelki yıllarda okulu bitirmiş olanlardan yaşları onsekizi geçmemiş istekliler de seçilebilir.				
4 — Fişler, istekli çocukla bizzat temas edilerek ve mümkün olduğu kadar vesikalara müstenit olarak doldurulacaktır.				
5 — Seçilip fişleri doldurulan çocuklara, Vilâyetin mensup olduğu bölge köy öğretmen okulu müdürlüğü tarafından okula kabul edildikleri bildirilmedikçe köylerinden veya devam ettikleri okuldan ayrılamayacakları seçmenler tarafından kendilerine ve velilerine anlatılacaktır.				
6 — Hüviyet cüzdanı suretinin hulâsası okul kâğıtlarına göre de fişe doldurulabilir. Bu fiş, yukardaki esaslara uygun olarak tarafımdan doldurulmuştur.				
Adres ve imza				

Kaynak: İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D0100000T010101 numaralı belge

2.3.7. Niteliksel Özellikler

2.3.7.1. Eğitim Öğretim İklimi

Batı uygarlığının en belirgin özelliği ekonomik işin uzmanlaşmasında ve meslekleşmesinde sağladığı ilerlemeydi. Bu nedenle batılı eğitimin başlıca sorunu, çağdaş toplumun uzmanlaşmış iş gücüne olan gereksinimini karşılamaktı. Eğitimcinin, ekonomistten ayrımı eğitimin yalnızca ekonomik kurumlara hizmet etmesi değil, politik, toplumsal ve kültürel gereksinimleri de karşılamaya çalışmasıydı. Buna karşın iş ile eğitim arasındaki ilişki bakımından Osmanlı'nın mirasçısı Türkiye'de laik eğitim anlayışı toplumun ekonomik kurumlarıyla uyumlu değildi. Çağdaş eğitim gören bireyler bir asalak gibi görünmekle birlikte üretici güçler özellikle de köylüler eğitime ulaşmakta güçlükler içerisindeydi. Bu da doğal olarak işbölümüne gitmeyi ve ekonomik düzeni Batı uygarlığı normlarına getirmenin en büyük engeliydi. Tonguç'a göre Türk eğitiminin amacı ekonomik iş yapanlar arasında bir işbölümü yapmaktır. Odağında köylünün, rejimin ve eğitim sisteminin içeriğini belirleyecek etmen olması vardır. Tüm bilgisizliğine, yoksulluğuna, yanlış inanlarına rağmen köylü ülkesini savaşta ve barışta sırtında taşımış ve çağdaş uygarlığa uyum sağlayabileceğini göstermiştir.³⁷¹ Öyle ki Köy Enstitüleri ile Tonguç, Batı'dan esin almakla birlikte taklitçiliğe kaçmayan, ülkesinin gerçeklerinden hareketle bir anlamda yerli eğitimcilik anlayışıyla çözümler üreterek ülkenin var olan gerçek ve gereksinimlerinden ve evrensel eğitim ilkelerinden yararlanarak kendine özgün yöntemler geliştirilebileceğinin yolunu da ortaya koymuştur.³⁷²

Enstitülerin tasarımıındaki eğitim bir bütündür. Bununla birlikte kişilik özelliklerinin belirlenmesinde; yapıcı ve demokrat bir kişiliğin oluşmasında ilköğretimin ayrı bir yeri vardır. Eğitimin üst basamaklarına geçişte en önemli belirleyici yetenek olmalıdır. “... doktorlar, mühendisler paralılardan değil yeteneklilerden yetişir.” sözleri bu düşününü anlatmaktadır. Bununla birlikte üst basamaklara geçemeyen öğrenciler mutlaka bir mesleğe yönlendirilmeli, çağdaş toplumun gereksindiği işi yapabilir hale getirilmelidirler. Sınavlar, öğrenciyi elemekten çok onları bir bütün halinde değerlendirmek ve yeteneklerini saptamakta kullanılmalıdır.³⁷³ Bu doğrultuda öğrencinin enstitü içerisinde üstlendiği rol ve ödevler belirli olgunlaşma düzeyleri dikkate alınarak paylaştırılır ve sorumluluğu

³⁷¹Kanar, s.48

³⁷²Halk Okulları, s.39

³⁷³Halk Okulları, s.45

kendisine yüklenirdi. Bunu yaparken yaşamın, eğitim ve öğretimin her alanındaki konuları kapsayacak şekilde ve dönüşümlü olmasına çalışılırdı. Öğrencinin hak ve ödevlerini bilen, bilinçli, hesap sorabilen yanı sıra hesap verebilen yurttaşlar olmaları sağlanırdı. Enstitüye ait tüm bileşenlerin eşit koşullarda katılımı ile düzenlenen toplantılarda yermek de yerilmek de öğrenilir, içselleştirilirdi.³⁷⁴ Köy Enstitülerinde öğrencilerin yönetime katılmaları dolayısıyla yetki ve sorumluluk üstlenmeleri, gerek kendi gelişim ve değişiminde gerekse çevresi için olmak üzere etkili olması yönüyle özgündür. Bu ilkenin ülke çapında girilmiş bir uygulamada başarılmış olması ise onu benzerlerinden üstün bir konuma getirmektedir. Makarenko'nun Gorki Topluluğu, Pestalozzi'nin Çocuklar Köyü'nde, Dewey'in Öğretmen Koleji'nde ve Kerschensteiner'in İş Okulu'nda bu ilkenin benzerleri uygulanmış olsa da Tonguç'un Köy Enstitüleri'nde gerçekleştirdiklerinin birçok yönden gerisinde kalmışlardır.³⁷⁵ *"Toplum değişmedikçe birey de değişmez."* sözü Fay Kirby'e göre Tonguç'u etkilediği hatta yapıtlarıyla kıyaslandığı Dewey ve Kerschensteiner'den öne taşımaktadır. Bu noktadan hareket eden Tonguç, Batı uygarlığı ülkelerini örnek alarak çağdaşlaşmaya çalışan geri kalmış ulusların kendilerini değiştirmedikleri sürece başarısız olacaklarını saptamıştır. Bu doğrultudaki *"Bireyin üzerinde etkili olan eğitimsel ortamı oluşturan maddi uygarlığın kendisi çağdaş olmadıkça ne toplum ne de birey çağdaş uygarlığın temsilcisi olabilir."* tezi doğrultusunda hareket ederek, eylemlerini buna göre tasarlamıştır. Görülmektedir ki Batılı eğitimciler bireyi düşünmelerine karşın bireyin olduğu toplumsal yapıyı dikkate almamışlardır.³⁷⁶ Yine Fay Kirby'nin saptamasına göre *"Türk eğitiminin amacı, kuşakları gerçek yaşamın içinde ve yetişkinlik zamanının sorunlarına gerçek yaşamın işlerini öğretim aracı olarak kullanmak yoluyla onları hazırlamaktır... Köy enstitülerinin belgesi olan ünlü "enstitü öğrencisi iş yaşamı içinde, iş yoluyla, iş için eğitilir."* tümcesi bu görüşten doğmuştur."³⁷⁷

Enstitülerde uygulanan eğitimin bir başka özelliği kesintisiz oluşudur. Öyle ki; enstitülerde yaz ya da kış tatili kavramları yoktur. Çünkü doğa tatil yapmamaktadır. Bu nedenle öğrenciler belirledikleri bir zaman diliminde köylerine, ailelerini ziyarete gidebilmektedirler. Ama enstitülerin işleyişi gereği bu durum kesintiye yol açmayacak bir şekilde; nöbetleşe ve sıra ile yapılmaktadır. Eğitim ve öğretim çalışmaları yaz aylarında da sürdürülmüştür. Bu dönemde eğitimin ağırlığı daha çok

³⁷⁴Salan Gül, (Gönen), s.59

³⁷⁵Türkoğlu, (Tonguç), s.358

³⁷⁶Kanar, s.46

³⁷⁷Kirby, s.103

tarıma ve teknik çalışmalara kaydırılmıştır. Genel bilgi aranılan konular ise kış dönemlerinde yoğunlaştırılmıştır. Bu durum başlangıçta bazı eğitimciler ve öğrenciler tarafından yadırganmış, dirençle karşılanmıştır. Kimi öğretmenler Bakanlığa bağlı diğer öğretmenlerin yaz aylarında çalışmadıklarını ileri sürmüşler, bu nedenle görevden ayrılacaklarını belirtmişlerdir. Bu durum karşısında ikna çabaları ve fazla çalışmalarının karşılığını alabilmelerinin sağlanması çözüm üretilebilmesini sağlamıştır.³⁷⁸

Enstitülerde verilen eğitim öğretim içinde önemsiz olarak nitelenebilecek hiçbir iş yoktur. Öyle ki; temizlik ve düzenleme işlerinin küçümsenmesi ve *“hademe işi”* olarak görülmesi söz konusu değildir. Enstitülerde öğrenciler kendi işlerini yapabilen, kendi kendilerine bakabilen ve başkalarına yük olmayan bireyler olarak yetiştirilmişlerdir.³⁷⁹

Köy Enstitüleri, seçkin eğitimden halkçı eğitime geçişin adı olmak yanında ortaçağ koşullarında yaşayan bir toplumu yeniçağa geçirme girişimi, eğitimde bir atılımdı. Toplumumuzun ilerici özünü taşıyan, uygarlığa ulaşmayı sağlayacak yeni insan yetiştirmeyi hedefleyen, emeğe ve insana saygıyı kendi sistemi içinde yaşayan ve yaşatan kurumlardı.³⁸⁰ Başka bir deyişle *“Köy Enstitüleri hareketi, elit eğitimden halkçı bir eğitime geçişin ifadesiydi. Bununla birlikte Köy Enstitüleri hareketi, sadece modern ilköğretim olanaklarını köylülere ulaştırmak değil, aynı zamanda toplumumuzu geleneksel ortaçağ yaşamından yeni çağa getirmek için yapılan bir girişimdi.”*³⁸¹

Tonguç'un *“İnsanoğlunun kazanacağı zafer korkuyu yenmesi ile elde edilecek zaferdir.”* sözü bir anlamda insanlık tarihinin özetidir de; sürekli ilerleme ve gelişme savaşı. Öğrenilmiş ya da öğretilmiş bir duygudur korku. İlginç olarak korkuyu besleyenler ve ondan yarar umanlar da çoğu zaman topluma hakim olanlardır. Çıkarlarına olmayan bir durumla karşı karşıya kaldıklarında körüklerler korkuyu; özellikle cehaletle beslenen türden olan inançlara dayalı korkuları. Doğa karşısında kazandığı her zafer; bilimde, teknikte dolayısıyla üretimde, insanın korkularını yenmesine yardımcı olmuştur. Böylelikle zincirlerinden kurtulan akıl yaşama egemen olmaya başlamıştır. Enstitülerdeki eğitim, öğretim anlayışı öğrenciyi etkileme ve onları değişen koşullara uyum sağlamaya dolayısıyla

³⁷⁸Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.33, 34

³⁷⁹Türkoğlu, (Tonguç), s.254

³⁸⁰Kanar, s.120

³⁸¹Yahya Kemal Kaya, *İnsan Yetiştirme Düzenimiz Politika Eğitim Kalkınma*, Nüve Matbaası, Ankara, 1977, s.192

korkularını yenmelerini sağlamaya yöneliktir.³⁸² Köy enstitülerinde sağlanan başarının özünde sağlam ve dostluğa dayanan, imece ve işbirliğine dayanan ilişkiler ve ilkeler bulunmaktadır. Öğrenci öğretmen ilişkilerinde yaşam ve öğrenciye verilen ödev arasında bir uyum olması sağlanmıştır. Ortaya olası uyumsuzlukların çıkması halinde de baskı ve zor kullanılmamıştır. Okuyacağı derslikleri, yatacağı yeri, yiyeceğini ve kullanacağı eşyalarını kendileri yapan öğrencilerin yanında öğretmenler onlarla birlikte ve yol göstericidir. Günlük yaşam çoğunlukla sabah altıda başlamaktadır. Kahvaltının ardından yaklaşık bir saat kadar serbest zaman bulunmaktadır. Bu sürede yatakhane ve yemekhane havalandırılmaktadır. 08.30 civarında toplanılarak yoklama alınmakta ve günlük program doğrultusunda işlerin dağıtımı yapılmaktadır. Küme başları bu sırada öğrencileri giyim kuşam, temizlik ve sağlıkları yönünden denetlemekte hasta olanları revire, kirli olanları temizlenmeye göndermektedir. Öğrenciler yaklaşık üç saat sürecek sabah programlarını uygulamak üzere işliklere, laboratuvarlara, tarlaya ya da dershanelere dağılmaktadır. Öğle yemeğinin ardından da benzer bir durum gerçekleşmekte ve herkes işinin başına gitmektedir. Akşam yemeğinin ardından bir süre ders çalışılmakta ve saat 10.00 gibi yatılmaktadır. Her hafta sonu yapılan toplantılarda o hafta yapılan iş ve derslerin değerlendirmesi ve gelecek hafta ne yapılacağının tasarlanması yapılmaktadır. Bilgi, öğrenciler dershanelere kapatılmaksızın, öğrenme sadece bellek işi olmaktan çıkarılarak bilimsel yöntemlerle ve doğadan yararlanılarak öğretilmeye çalışılmaktadır. Öğrenciler öğretmenlerinden çekinmeden derste ve ders dışında öğretmenlerine danışarak, öğrenmek istediği konuları sorup öğrenebilmektedir.³⁸³ Öğrencilerin iş içerisinde zamanla ve deneyimlenme ile artan bir yetki ve sorumluluklarını özümsemeleri sağlanmış, yetki kullanımı ve buyurgan olma halini nasıl yaşama geçirdiği dikkate alınmıştır. Öğrencilerin belirli süreler içinde ve belirli görev ve sorumluluklara sahip olarak yönetimde etkin kılınmaları sağlanmıştır. Bu yönde eleştiri ve özeleştiri de olabildiğince yararlanılmıştır. Cumartesi toplantılarında hem geçen haftanın öğrenme süreçleri değerlendirilmiş hem de yaratılan ürünlerin sergilenmesi ve layık görülen çalışmaların ödüllendirilmesi sağlanmıştır. Bu toplantılar aynı zamanda ortaya çıkan sorunların da paylaşılmasını sağlamış ve demokrasi kültürünü geliştiren bir öz denetim gerçekleştirilmiştir.³⁸⁴ Enstitü öğrencileri hemen her işini kendileri yapmak

³⁸²Başaran, (Özgürleşme), ss.234, 235

³⁸³Kenan Akçay, Köy Enstitülerinde Öğretmen-Öğrenci İlişkileri Üzerine, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.72-74

³⁸⁴A.Kocabaş, s.24

zorundadır. Yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli her işin içinde olması ve katkı koyması sağlanmaktadır. Önceden hazırlanmış ya da hizmetliler tarafından gerçekleştirilen işler yoktur. Bilgiyi öğrenmek de yine iş içerisinde gerçekleştirilmektedir. Örneğin öğrenciler geometriyi çatı kurarken, matematiği ürün maliyetlerini hesaplarken, tarımı bağda bahçede ekip dikerken öğrenmektedirler. Öğretmenlik yanında köye yarayışlı bir meslek de öğrenmektedirler ve bu öğrenme süresince ürettikleri eğitim gördükleri enstitünün gereksinimlerini karşılamaya yaramaktadır. Her işin sorumlusu bir öğrenci başkanı bulunmaktadır. Yemekhane başkanı, çamaşırhane başkanı, temizlik ve düzen başkanı, tarım ve teknik alan başkanı ve benzerleri gibi. Öğretmenler öğrenci var olduğu içindir. Öğrencilerin öz saygılarını korumak ve öz güvenlerini geliştirmek adına aşağılayıcı, korkutucu cezalar verilmesi, özel işlerde çalıştırılmaları yasaklanmıştır. İnsan, doğa, sanat ve okuma sevgisi kazanmış, bunları içselleştirmiş birer öğretmen olmaları için uğraş verilmektedir. Öğrenme, bilgiyi işe ve üretime dönüştüren bir yaklaşımla, us ve beden gücünü birlikte kullanarak, yaparak ve yaşayarak gerçekleştirilmektedir.³⁸⁵

Enstitülerde beşinci sömestr ardından öğrenciler kolların ortaklaşa gerçekleştirdikleri uygulamalı iş ödevleri üstlenmektedirler. Uygulamalı iş ödevi belirlenirken işin, enstitünün bir gereksinmesini karşılamasına, ekonomik olmasına, edinilmiş bilgi ve becerinin uygulanmasına elverişli olmasına çalışılmaktadır. Toplu görüşme ile işin niteliği ve tasarımı yapılmakta ardından da işbölümü gerçekleştirilmektedir. Topluca ve uyum içerisinde işin yapılması sağlanmaktadır. Her öğrenim yılının sonunda “*İnceleme Gezileri*” yapılmaktadır. Her kol kendi alanları ile ilgili gözlemler yapmak, yurt gerçeklerini yaşayarak öğrenmek varsa eksiklerini gidermek amacı ile bu tür gezileri toplu görüşmelerle belirlemektedir. Gidilecek yerlere ilişkin ön bilgiler edinilmekte, barınma ve beslenme olanakları değerlendirilmekte yanı sıra eğlenme ve dinlenme koşulları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Böylelikle yurt yüzeyi bir dersliğe dönüştürülmekte, bilgi yaşanılarak, edinilerek kalıcılaştırılmaktadır.³⁸⁶

Enstitülerde askerlik dersleri de verilmektedir. Bu ders enstitü mezunlarının askerliklerini yedek subay olarak yapacak olmaları yanı sıra görev yapacakları yerlerde gerekebilecek bir bilgi olarak değerlendirilmektedir. Diğer yandan babalarının, dedelerinin yüzyıllar boyunca nefer olduğu bir orduya yedek olsa da

³⁸⁵ Cenk Yoldaş-Güzin Kantürk, Köy Enstitülerinde Öğretmen-Öğrenci Özellikleri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, İzmir, 2004, ss.74-77

³⁸⁶ Mehmet Başaran, Köy Enstitüsünde Sınanma, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.63-65

subay olmak düşüncesi köy çocukları için çok güzel ve çekici gelen bir düşünce olmuştur.³⁸⁷

2.3.7.2. Halk Kültürünün Yansımaları

Daha önce de belirtildiği üzere enstitü felsefesinin kaynağında halk kültürü bulunmaktadır. Enstitülerde halk kültürü ezbere ve tekrara düşülmeksizin doğal hali ile eşitlikçi ve katılımcı bir yöntemle aktarılmakta, geliştirilmektedir. Pulur Köy Enstitüsünde düzenlenen eğlence ve gösteride sahne hazırlanması ve izleyiciler arasında öğretmenler önde, öğrenciler arkada olmak üzere yerleşim düzeni alınması üzerine Tonguç'un müdür ve öğretmenleri *"Enstitülerde oyunların, toplantıların ortada, herkesin eşit durumda izleyebileceği bir ortamda yapılmasını kaç kez yazmış, söylemişim. Konuklarla öğretmenlerin önde, öğrencilerin arkada oturduğu bir düzenin yıkılmak istendiğini hala anlayamadınız mı?"* sözleri ile uyarması göstermektedir ki; enstitülerde etkinliklerin doğal ve özgün yöntemler ve geniş katılımı yapılması istenilmektedir.³⁸⁸ Köy enstitülerinin halk türkülerinin ve oyunlarının, yörelerinden derlenmesinde, toplumla paylaşılmasında olduğu kadar Batı müzik teknikleriyle geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına da önemli katkıları olmuştur. Örneğin Ruhi Su halk türkülerine yeni yorumlar getirme çalışmalarını köy enstitülerinde öğretmenlik yaptığı dönemde tasarlamıştır. Hemen her sabah çalınan ezgiler ve oynanan oyunlar çemberinde, şaha kalkan uluslaştırılan köylü değil, Türkiye toprakları üzerinde yaşayanların birlikteliklerinden duyduğu coşkudur. Şeyh Bedrettinler, Pir Sultanlar, Karacaoğlanlar, Dadaloğulları yeniden ve yeni şekillerle ortaya konulmuşlardır. Köy enstitüleriyle geçmişin değerleri gün yüzüne çıkarılmış, bugünle harmanlanmış ve yarınlara ulaştırılmaya çalışılmıştır.³⁸⁹ Sabahattin Eyüboğlu'nun *"Köy Enstitüleri bozkırda ağaç dikmek ve tutturaktır. Çorak bir yeri yemyeşil etmek, bir bataklığı kurutmak, susuz yere su götürmektir. Vatan sevgisi, bilim sevgisi, insan sevgisi ekmektir."* sözlerinde vurguladığı üzere Enstitülerin kurulduğu köylerin yazgısı değişmeye başlamış modern kentlere dönüşmeye ve köylü çocukları da kent kültürü ve değerleriyle yaşadıkları topraklar üzerinde tanışarak kaderlerine boyun eğmemeyi; doğa ve cehalet ile mücadele etmeyi öğrenmişler ve kendi yazgılarını kendileri çizen aydınlar haline gelmişlerdir.³⁹⁰

³⁸⁷ Türkoğlu, (Tonguç), s.289

³⁸⁸ Arman, ss.509-511

³⁸⁹ Kanar, s.121

³⁹⁰ Sallan Gül, (Gönen), s.41

2.3.7.3. Kitaplar, Kitaplıklar ve Serbest Okuma

Köy enstitülerinde bireyin okuduğu kitabın toplumu aydınlığa götüreceği gerçeğini göz önünde tutan anlayışla okuma etkinliklerine önem verilmiş ve çağının ötesinde bir tutumla okunanın anlaşılması için yöntemler geliştirmiştir. Enstitülerde salt okumakla kalınmamış, öğrencilerin yazın yaşamına katkı koymaları da sağlanmıştır. Köy Enstitülü yazar ve şairler bunun kanıtlarıdır.³⁹¹ Köy enstitülerinde serbest okuma etkinliği, öğrenciye yerel kültürünü olduğu kadar evrensel kültürü de tanıtmamanın bir aracı olarak kullanılmış, üstüne bir alışkanlığa dönüştürülerek yaşam boyu öğrenme işlevsel hale getirilmiştir.³⁹² Enstitülerin hemen hepsinin iyi kitaplıklara sahip olması önemsemiş ve bunun için uğraş verilmiştir. Bu konuda enstitü yönetimlerine gönderilen genelgede *“şartlar ne olursa olsun, öğrencilere her gün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak surette kazandırılacaktır.”* uyarısında bulunulmuştur. Tonguç'un *“Köy Enstitülerinin çoğu artık muntazam, kitapları ciltli, dolapları sağlam birer kütüphane kurma devrine girdi. Her yuvanın, ayrılmış bir programa uyarak ve bu işe meraklı adamını bularak kütüphaneyi tesise bağlaması gerekir. Kütüphanesizliğin veya derme çatma kütüphanenin bütün arkadaşları huzursuz kılması lazımdır. Çocuklara, gidecekleri köylerde kütüphane kurma alışkanlığının verilebilmesi bu zihniyetin Enstitülere yerleşmesine bağlıdır.”*³⁹³ sözleri enstitülerde kitaba, kitaplığa ve okumaya verilen önemi göstermektedir. Enstitü kitaplıklarında hemen her alandan kitaplar bulunmaktadır. Genel kitaplıkların yanı sıra her sınıfın kendine özgü kitaplıkları da oluşturulmuştur. Kitaplar okunurken öğrencilerin belirli bazı yöntemleri uygulamaları ve böylelikle okunanın daha iyi anlaşılması, öğrenilmesi ve kalıcı hale getirilmesi sağlanmaktadır. Örneğin sözcükleri tanımlama yöntemini uygulayan öğretmen, okuma öncesinde öğrencilere verdiği metindeki doğa ve tabiat sözcüklerinin altını çizdirerek dikkatlerini bu sözcüklere çekmekte ardından bunların anlamını kendi bilgilerince anlatmalarını istemektedir. Bu bilgi paylaşımın ardından açık havada yapılan doğayı tanıma eylemi ile bilgilerin pekişmesi sağlanmaktadır. Yine okumalar sırasında öğrencilerin bir hedefe yoğunlaşmaları sağlanmakta anlatılmak istenen ana fikrin bulunmasına çalışılmaktadır. Benzer olarak kitaptaki anlatıma başka olay,

³⁹¹Fatma Susar Kırmızı, Okuma-Anlama Stratejileri ve Köy Enstitülerinde Okuma Etkinlikleri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, İzmir, 2004, s.38

³⁹²Halk Okulları, s.15

³⁹³Tonguç, (Mektuplarla), ss.99, 100

olgulardan örnekler verilerek bağ kurmaları ve notlar almaları sağlanmaktadır. Son aşamada öğrencinin okunulan metinden esinlenerek okunulani gözünde canlandırması, bir anlamda anlatılanı yaşaması sağlanmaktadır. Öğrencinin bu konudaki uğraşı çıkarılan özetle somut olarak ortaya konulmaktadır.³⁹⁴ Öğrencilerin bu konudaki çalışmalarına örnek olması bakımından Çifteler Köy Enstitüsü'nden Hasan Şirin ve Raşit Kaya'nın özetlerine DEÜ Köy Enstitüleri ve İsmail Hakkı Tonguç Araştırma ve Uygulama Merkezi Kitaplığı'ndan erişilebilir.³⁹⁵

Hasan-Âli Yücel tarafından kurulan Tercüme Bürosu'nda Türkçe'ye kazandırılan Dünya Klasikleri hemen tüm Enstitülerin kitaplıklarında yer almıştır. Bu sayede öğrencilerin Hint, Çin, Yunan, Fransız, Alman, İngiliz, Rus klasiklerinden yararlanmaları böylelikle Dünya kültürünü tanımaları sağlanmıştır.³⁹⁶ Bununla birlikte okunmaktan aşınan kitapların nasıl onarılacağına bilgisi de resim-iş dersinde öğretilmiş ve yıpranan kitapların onararak kitaplıklarda uzun süre ve verimli kullanılması sağlanmıştır.³⁹⁷ Kitaplıkların düzen ve yönetimi kitaplık koluna seçilmiş öğrenciler tarafından sağlanmıştır. Arı kovanını andıran kitaplıklarda öğretmenler, eğitim başları ve üst sınıf öğrencileri kitap seçiminde küçüklere yardımcı, yol gösterici olmaktadır. Yazmaya istekli öğrenciler de desteklenmekte, hemen her enstitünün edebiyat ve sanat alanında yayın çıkarması sağlanmaktadır.³⁹⁸ Kitaplıklarla ilgili yönetmeliğe göre amaç; öğrencilere okuma zevki ve alışkanlığı, kitap sevgisi kazandırmak, okumayı teşvik etmek ve beliren gereksinimleri karşılamaktır. Sınıf kitaplıkları küme öğretmeninin gözetiminde sınıfça seçilen üç öğrenciden oluşmaktadır. Olağan durumda seçilen öğrenciler görevlerini 3 ay boyunca sürdürmektedir. Bununla birlikte sınıf çoğunluğu isterse seçimler yenilenebilir, eskilerin yeniden seçilmesi olanaklıdır. Kitaplık kolundakiler kitaplığa gelen kitap ve dergileri Sınıf Kitaplığı Demirbaş Defterine kaydetme, kitap alıp vermeye ilişkin kayıtları ve Kitaplık Karar Defterini düzenlice tutmaktadır. Öğrenciler aynı zamanda kitap temini için verilen paraları kayıt defterine kayıt ve muhafaza etmekte ve emanet kitap kayıtlarını tutmaktadırlar.³⁹⁹

³⁹⁴Kırmızı, ss.37-39

³⁹⁵İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07003001E081102, D07003001E081108 ve D07003001E081109 numaralı belgeler

³⁹⁶Kırmızı, s.38

³⁹⁷Bekir Özgen, **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, 2.Baskı, Final Matbaacılık, İzmir, 2002, s.149

³⁹⁸Kaplan, ss.210-215

³⁹⁹Şahap Okuturlar, Köy Enstitülerinde Sınıf Kitaplıklarının Kuruluş Münasebetiyle, **Basında Köy Enstitüleri 1944-1949**, Cilt 2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.460-464

2.3.7.4. İş İçin, İş İçinde ve İş İle Eğitim

Toplumsal bir üst yapı kurumu olan eğitim, üretim ilişkilerini belirlemede ikincil durumdadır. Bununla birlikte eğitimin toplum ve insan yaşamındaki önemi göz ardı edilemez, aksine eğitimin gerçek yerini ve önemini tüm olanaklarını görmeyi sağlar. Köy enstitülerinde de bu düşünle hareket edilerek iş içinde insan yetiştirmenin amaçlandığı söylenebilir.⁴⁰⁰ Tonguç'un *"Köy, işten kaçan, nefret eden pasif öğretmene değil, işi seven, ona sarılan, iş vasıtası ile yurdu şenlendirilecek olan canlı, hareketli öğretmene muhtaçtır. Yeni öğretmenler, bireyleri iş içinde yoğura yoğura, sakinleri saadet denizinde yüzen bir vatan yaratmalıdır... Bu ülkeye yaklaşmanın ana şartlarından biri, köye iş yapmasını bilen öğretmeni ve iş araçlarını sokmaktır."* düşününden hareketle köy enstitülerinde öğrencilere öğretmenlik bilgisi yanında tarım ve teknik bilgiler de verilerek donanımlı olmaları sağlanmıştır. Bu öğretmen öğrencilere ders okutmak yanında gerektiğinde onlarla birlikte oyunlar oynayacak, temizlik ve bahçe işlerini ve hayvanların bakımını yapacak, işliklerdeki sanat çalışmalarının yanında yeri geldiğinde yetişkinler için akşam okulu ya da meslek kursları açacak ve köylünün sorunları ile ilgilenerek onlara danışmanlık dahi yapacaktır.⁴⁰¹ Eğitim, insanın toplumsal yaşamına koşut ortaya çıkmış bir olgudur ve başlangıcında iş ile iç içedir. Zamanla eğitim, insanlığın yarattığı birikimin, birbirini izleyen kuşakların aktarımını sağlayan araca dönüşmüştür. İlkel toplumlarda okul ve öğretmenlik ve örgün olarak niteleyebileceğimiz bir eğitim yoktur. Var olunan çevre ve gereksinimleri karşılamak için gerçekleştirilen işlerin yapılması bir anlamda okul işlevi görmektedir. Diğer deyişle bilinen ve uygulanan yöntemler yine iş içerisinde genç kuşaklara aktararak eğitilmeleri sağlanmış ve bu genellikle topluluğun yaşlıları, deneyimlileri tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴⁰² Geleneksel eğitim anlayışındaki iş ilkesi ile Tonguç'un Köy Enstitülerinde yaşama geçirmeye çalıştığı iş eğitimi birbirinden farklıdır. Tonguç iş eğitiminin kişilik yaratmasından yanadır. Eğitim ve öğretim etkinliklerini, bütüncül bir yaklaşımla ve kapsamı içerisinde tarım ve atölye çalışmaları olduğu kadar dil, toplumbilim ve güzel sanatların da bulunduğu bir eğitim sistemini, sonucunda kişilik gelişimine yararlı olup olmadığına göre değerlendirir. Geleneksel eğitim anlayışının ezberci, yaratıcılığı köreltici, bilgiyi yük olarak gören ve odağında öğretmen olan anlayışına bir tepki olarak iş eğitimi; odağına öğrenciyi alan, yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlayan, bilgiyi bir araç olarak gören,

⁴⁰⁰Kanar, s.57

⁴⁰¹İsmail Hakkı Tonguç, Köy Okullarının Yönetimi, İlk Öğretim, Cilt 10, Sayı 189-191, 1945, s.2469

⁴⁰²Kanar, s.59

yaratıcılığı ve yeteneklerin ortaya çıkarılmasını destekleyen eğitim anlayışıdır. Bu nedendir ki, Öğretmen Ansiklopedisi⁴⁰³ ve Pedagoji Sözlüğü adlı yapıtında Tonguç; değer elde etmek ya da değer yaratmak için gösterilen etkinliklerin tümüne ‘‘İş’’ adını vermiştir. İş eğitimi de kişide sorumluluk duygusunu geliştirmeyi, daha çok duyu organlarını kullanarak bilgi ve becerilerin kalıcı şekilde öğrenilmesini amaçlamaktadır. Beraberinde yardımlaşma ve dayanışmayı öğretmekte, yaşama zevki ve azmi kazandırarak sonuçta topluma katıldığında çocuğun etkin bir yurttaş olarak yaşamını sürdürebilmesini hedeflemektedir. Bu yol ile eski toplumlardaki gibi insanın işe dayanan yaratılışına ve çevresine uygun işlerin nasıl yapıldığı da öğretilmiş olacaktır.⁴⁰⁴ Enstitü deneyiminin ve enstitü tasarımının bir devrim niteliği taşıyan uygulaması eğitimin iş içerisinde yapıyor olmasıdır. Tonguç, bu konuda;

“Eğitim toplum hayatından kopuk olursa, yani hayatın kendisi değil de bazı pedagogların ileri sürdüğü gibi hayata hazırlama olarak programlanırsa, günün birinde yaşamsal durumunu anlamaktan aciz kalır. Hayatın kendisi ise iş demektir... Çocukları eğitim için yaşamdan söküüp, duvarlar arasında yetiştirmek yerine, yetişkinlik yetki ve sorumluluklarıyla gerçek yaşamın işlerini öğretim aracı olarak kullanarak iş aracılığı ile, iş içinde iş için, meslek için yetiştirmek gerekir.”

düşüncesindedir. Ona göre iş, insanda var olan yeteneklerin keşfine yarayan ve kendine özgü bir kültür yaratan eşsiz bir eğitim aracıdır.⁴⁰⁵

Enstitülerde uygulanan üretime dönük iş eğitimi aslında birden çok işlevi olan bir olgudur. Öyle ki; bu yolla öğrencinin eğitimi yanı sıra eğitimin finansmanı da sağlanmıştır. Yatırıma da dönüşen bu işlerin yararlılıklarının yıllara yaygın olarak sürdürüldüğü de dikkate alınırsa Enstitü hareketinin neden bir atılım olarak değerlendirildiği daha iyi anlaşılacaktır.⁴⁰⁶ İş eğitimi esas alındığında eğitim, kendi varlığını sürdürmek için gereken koşulları da sağlamalıdır; uygar eğitim ortamı, eğitimin finansmanı gibi konular yine eğitimin kendi tarafından karşılanmalıdır. Eğitimin kendi gücü ise insandır, bilimdir, akıldır, dayanışmadır ve imecedir. Enstitüler, varlıklarını sürdürebilmek için gerçek yaşamın gereklerini karşılamak yanında klasik okullarda verilen bilgilendirmeyi de sağlamışlardır.⁴⁰⁷ Öyle ki; kitaba dayalı eğitim veren okulda ders araçları çoğunlukla önceden satın alınmış ya da

⁴⁰³ Öğretmen Ansiklopedisi ile ilgili olarak Asım Kültür tarafından kaleme alınan makalede şu yorum yapılmaktadır: “Öğretmen Ansiklopedisinin ilk sayısını gördüm. Bu eserle mesleki kültürü, yeni bir kanaldan öğretmene götürecek bir bilgi çeşmesi akmağa başlamış bulunuyor. Bu bilgi çeşmesi büyük bir susuzluğu giderecek kudret ve bollukta olacaktır. Öğretimi ilgilendiren bütün bilgileri –bilim hazinesinden başka bir şey olmıyan- bir ansiklopedi içinde toplanarak, nerede okul, nerede öğretmen varsa oralara kadar götürmek, bir öğretmeni ilmin bütün yardımlarına mazhar kılmaktır. Bu bakımdan ansiklopedinin rolü çok feyizli ve verimli olacaktır. Yeni Asır, 15.03.1949

⁴⁰⁴ Altunya, (Düşünsel Temeller), ss.31, 32

⁴⁰⁵ Halk Okulları, s.43

⁴⁰⁶ Türkoğlu, (Tonguç) s.21

⁴⁰⁷ Halk Okulları, s.44

hazırlanmış ve laboratuvarlarda, müzelerde kapalı tutulmaktadır. Öğrenmede öğretmen etkin öğrenci edilgen konumda olduğu için çoğu söze dayalı öğrenciler öğrenimlerini ders araç ve gereçlerine dokunmadan, aletleri bir uygulama içinde bir kez olsun kullanmadan tamamlamaktadır. İş ilkesine dayalı okullardaki eğitim ve öğretim ise özel olarak yapılmış ya da satın alınmış ders araç ve gereçleri yerine ders konuları araya başka bir araç konulmaksızın doğal koşullarda ve öğrencinin doğrudan inceleme ve uygulamalar yapmalarına olanak sağlayan, deneylerin küme halinde ve öğrencinin etkin olduğu bir ortamda gerçekleştirilmektedir. Öğretmen ne kadar çok öğretirse öğrenci o kadar az öğrenir, önermesinde belirtilen yanılgıya düşmeden öğrencinin etkin olması sağlanır. Ezberlenmiş bilginin unutulmaya mahkum olduğu gerçeğinden hareket edilerek bilginin çocuğa mal edilmesi, bizzat kendisinin yaparak ne işe yaradığını görmesi ve anlaması sağlanır. Ders araç ve gereçlerini temin ederken öğrenci ve öğretmenin tamamını ya da bir kısmını birlikte yapabilecekleri araç ve gereçler olduğunu bilmek ve gereksinimlerini kendilerinin karşılamalarına olanak sağlamak yerinde olacaktır.⁴⁰⁸

Köy Enstitüleri Yasasının 6. Maddesinde belirlenen *“öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder.”* ödevlerini yerine getirebilmesi ve varlıklarını sürdürebilmeleri için köy enstitülü öğretmenlerin toprak, hayvan ve araç gereçleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır.⁴⁰⁹ Yeni mezun köy enstitülü öğretmenin üstlendiği ödevini başarılı bir şekilde yapabilmesi için atandıkları yerde ne gibi işler yapacakları ve nasıl yapacakları konusunda oluşturulmuş çalışma planları kendilerine verilmek yanında göreve başlamalarının ardından enstitüdeki öğretmenlerinden biri tarafından yönlendirilmek ve işe alıştırmak üzere ziyaret adı altında gözlemler yapılmaktadır. Gerek eğitmenin gerekse köy öğretmenin yasalarla belirlenmiş bu ödevlerini yerine getirmesi için gereken canlı cansız varlık, araç ve gereç yine yasalarla sağlanmıştır. Eğitmen Kanunu'nun 5.maddesinde yer alan *“Ziraat Vekaleti bütçesinden de meccanen tohum, fidan, damızlık ve ziraat aletleri gibi vesait verilir.”* Yanı sıra Köy Enstitüleri Yasası'nın 11.maddesi de *“Köy Enstitülerinden mezun öğretmenlere istihsale yarayıcı aletler, islah edilmiş tohum, çift ve irat hayvanları,*

⁴⁰⁸ Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, İş Eğitimi Sözlüğü İle İlgili İncelemeler, Yazarlar: Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü Öğrencileri, **Köy Enstitüleri Dergisi I-IV 1945-1947**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2005, ss.380-383

⁴⁰⁹ Fevzi Çakmak, İsmail Hakkı Tonguç'un Düşüncesine İş ve Üretime Yönelik Eğitim ve Bunun Türk Köyüne Olan Yansımaları, **Aramızdan Ayrılışının 50.Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç Sempozyumu Bildirileri**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2010, s.631

cins fidan gibi istihsal vasıtaları, köy öğretmenlerinin tayin edildikleri okulların demirbaşına geçirilmek suretiyle devletçe parasız olarak verilir.” hükmü gerek eğitmenlerin gerekse köy enstitülü öğretmenlerin gereksinimlerini gidermeyi amaçlamaktadır. Bu düzenleme ile eğitmen ve öğretmeni donanımlı kılmak yanında 2.Dünya Savaşı nedeni ile içinde bulunduğu kötü koşullar dikkate alındığında uzun bir zaman sonra köye gereken teknik bazı araç ve gerecin girişi de sağlanmıştır.⁴¹⁰ Verilen araç gereçler eğitmen ve öğretmenin uzmanlaşmış olduğu sanat dalı dikkate alınarak kimi alet ve gereçler tüm sanat dallarının gereksediği şekilde ortak olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda öğrenci iken uzmanlık alanını “Demirci” olarak belirleyen bir öğrenci mezun olduğunda kendisine verilen araç gerecin listesi şöyledir:

Tablo 3: Uzmanlık Alanı Demircilik Olan Öğretmene Verilenler

	EŞYANIN CİNSİ VE EVSAFI	MİKTARI
1	Örs 40 Kiloluk	1
2	Macar körüğü 80 cm	1
3	Varyoz	2
4	Demirci Çekici	1
5	Kıskaç	1
6	Tezgah Matkabı	1
7	Göğüs Matkabı Makinesi	1
8	Tezgah Mengenesi	1
9	Boru Mengenesi	1
10	Boru Paftası yedek Lokumlarıyla	1
11	Pafta Takımı	1
12	Boru Anahtarı 2 pusluk	1
13	İngiliz Anahtarı	1
14	Havya bakır	483 gr
15	Tenekeci Makası	1
16	Zımpara Makinesi Taşlı	1
17	Keski (Büyük)	1
18	Keski (Orta)	1
19	Tırnak Keski	1
20	Zimba	1
21	Pergel	1
22	Taşçı Gönyesi	1
23	Ağaç Metre	1
24	Pense (krome)	1
25	Kerpeden	1

⁴¹⁰Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.163-165

26	Demir Testere Ağız	1 Düzine
27	Demir Testere Kolu	1
28	Çekiç	1
29	Matkap Ucu 4- 12	10
30	Tırpan	1
31	Orak	1
32	Kazma	1
33	Tırmık El	1
34	Çepin	1
35	Çapa	1
36	Pulluk	1
37	Bel Küreği	1
38	Toprak Küreği	1
39	Dört Tekerlekli Araba (at ve öküzkoşulur vaziyette)	1
40	Aşı Çakısı	1
41	Öküz	1
42	Öküz	1
43	Arı Kovanı	1
44	Tırpan Örsü	1
45	Tırpan Çekici	1
46	Boyunduruk	1
47	Taşlı Düğün	1
48	Saman Yabası (küçük)	1
49	Saman Yabası (büyük)	1
50	Lastik Şırınga Pülvarizatör	1
51	Bahçe Makası (küçük)	1
52	İnek	1
53	Silindir Makinesi	1
54	Kordon Makinesi Makaralarıyla	1
55	Demir Tırmık İkili	1

Kaynak: Kepritepe Anadolu Öğretmen Lisesi Arşivinden Aktaran Çakmak, s.635

Uzmanlık alanını “Yapıcı” olarak belirleyen bir öğrenci mezun olduğunda kendisine verilen araç gerecin listesi şöyledir:

Tablo 4: Uzmanlık Alanı Yapıcılık Olan Öğretmene Verilenler

	EŞYANIN CİNSİ VE EVSAFI	MİKTARI
1	Demir Tırmık İkili	1
2	Yerli Keser	1
3	Şakul	2
4	Duvarcı Malası	1
5	Sıvacı Malası	1
6	Yuvarlak Mala	1
7	Madırğa 11/4	1

8	Tuğla Çekici	1
9	Büyük Su Terazisi	1
10	El Testeresi No.16	1
11	Ispatula	1
12	Murç yapmak için çelik	2,233 kg
13	Su Terazisi	1
14	Taşçı Gönyesi	1
15	Tırpan	1
16	Orak	1
17	Kazma	1
18	El Tırmığı	1
19	Çepin	1
20	Çapa	1
21	Pulluk sp.no.6	1
22	Bel Küreği	1
23	Toprak Küreği	1
24	Dört Tekerlekli Araba (at ve öküzkoşulur vaziyette)	1
25	Ağaç Metre	1
26	Aşı Çakısı	1
27	Öküz Beyaz renk 5 yaşında	2
28	Arı Kovanı Dadan Tipi	1
29	Tırpan Çekici	10
30	Tırpan Örsü	1
31	Boyunduruk	1
32	Taşlı Düğen	1
33	Saman Yabası (Küçük)	1
34	Saman Yabası (büyük)	1
35	Lastik Şırınga Pülvarizatör	1
36	Bahçe Makası uzun	1
37	İnek	1
38	Mimar Gönyesi (Mavondan)	1

Kaynak: Kepritepe Anadolu Öğretmen Lisesi Arşivinden Aktaran Çakmak, s.635

Uzmanlık alanını “Dülger (Marangoz)” olarak belirleyen bir öğrenci mezun olduğunda kendisine verilen araç gerecin listesi şöyledir:

Tablo 5: Uzmanlık Alanı Dülger (Marangoz) Olan Öğretmene Verilenler

S.NO	EŞYANIN CİNSİ VE EVSAFI	MİKTARI
1	Bileği Taşı 383 gr	1
2	Bakır Tutkal Tavası	1
3	Demir Tırmık İkili	1
4	Matkap Kolu	1
5	Matkap Ucu	3
6	Matkap Ucu	2

7	Boyunduruk Burgusu	1
8	Menteşe Kalemı	1
9	Ayarlı Gönye	1
10	Çapraz	1
11	İşkence	1
12	Yerli Keser	1
13	Hizar	1
14	Delik Kalemı	1
15	Planya	1
16	Çift Yıǵlı Rende	1
17	Tek Tıǵlı Rende	1
18	Kaba Rende	1
19	Düztaban Rende	1
20	Kiniş Rendesı	1
21	Bıçkı Kolu	1
22	Nişangeç	1
23	Marangoz Tezgâhı Boy 2 Metre	1
24	El Testeresı	1
25	Zivana Testeresı	1
26	Marangoz Gönyesi	1
27	İskarpela no.10	1
28	İskarpela no.16	1
29	İskarpela no.20	1
30	Tornavida	1
31	Tornavida	1
32	Battal Törpü	1
33	Çekiç	1
34	Tırpan	1
35	Orak	1
36	Kazma	1
37	El Tırmığı	1
38	Çepin	1
39	Çapa	1
40	Pulluk sp.no.6	1
41	Bel Küreǵi	1
42	Toprak Küreǵi	1
43	Dört Tekerlekli Araba (at ve öküzkoşulur vaziyette)	1
44	Ağaç Metre	1
45	Aşı Çakısı	1
46	Kerpeten	1
47	Öküz Sarı renk 6 yaşında	1
48	Öküz Beyaz renk 7 yaşında	1
49	Arı Kovanı Dadan Tipi	1

50	Tırpan Çekici	1
51	Tırpan Örsü	1
52	Boyunduruk	1
53	Taşlı Düğen	1
54	Saman Yabası (Küçük)	1
55	Saman Yabası (Büyük)	1
56	Lastik Şırınga (Pülverizatör)	1
57	Komple Bıçkı	1
58	Bahçe Makası (kısa)	1
59	İnek	1

Kaynak : Kepirtepe Anadolu Öğretmen Lisesi Arşivinden Aktaran Çakmak, s.636

Köy enstitülerinden mezun olan bayan öğretmenlere verilen araç gereç de aldıkları eğitime koşut ve uygun olarak belirlenmiştir. Şöyle ki;

Tablo 6: Köy Enstitüsü Mezunu Bayan Öğretmenlere Verilenler

EŞYANIN CİNSİ VE EVSAFI	MİKTARI
Dikiş Makinesi	1
Dikiş İğnesi	5 (Deste)
Bıçkı Makası	1
Mezura	1
Rulet	1
Ütü	1
Kol Tahtası (Ütü için)	1
Örgü Şiş	10
Örgü Tığı	5
Dokuma Tezgahı ve Çorap Örmek Makinesi	1
Yün Örgü Makinesi (Bölge Okullarına Gidecekler)	1

Kaynak: Çakmak, s.637

Köy enstitüleri ile özdeşleşen iş içinde, iş aracılığı ile ve iş için ilkesi kapitalist ülkelerde ortaya çıkmış bir iş eğitimi anlayışı olmadığı gibi sosyalist bir eğitim ilkesi de değildir. Sosyalist iş eğitimi politeknik iş eğitimi anlamında emeğin kapitalist sömüründen kurtarılması ve makineye dayalı üretim içinde üretici güçlerin her yönü ile geliştirilmesini amaçlamakla birlikte Köy Enstitülerinde daha çok bir tarım toplumunun gereksinimlerine yönelen zanaatların geliştirilmesi hedeflenmektedir. Buna rağmen sosyalist iş eğitimi anlayışı ile köy enstitülerinde uygulanan eğitim sistemi arasında yadsınamayacak benzerlikler de bulunmaktadır.⁴¹¹ Enstitülerdeki eğitim ezbere dayalı olmayan iş eğitimi idi. Öyle ki; öğrenme doğal bir oluşla iş

⁴¹¹ Kanar, Tonguç'un sosyalist eğitim düşüncelerinden haberdar olup olmadığı ve bunlardan etkilenip etkilenmediği anlamında bir veri olması bakımından Doç.Dr.Tahsin Yılmaz'ın Tonguç'un kitaplığında yaptığı inceleme sonrasında oluşturduğu kitap listesi içerisinde Pavel Petroviç Blonski'nin "İş Okulu, Eğitim Sorunlarının Çözüm Yöntemi Olarak Marksizm" adlı yapıtının Almancasının bulunduğunu aktarmakta, bu veriden ve Almanca bildiği göz önüne alındığında daha 1920'lerde Tonguç'un Blonski'yi ve yapıtını biliyor olduğunun savunulabileceğini ileri sürmektedir.

yaparken gerçekleşiyordu. Öğrenci salt beynini, belleğini değil bütün duyu organlarını çalıştırıyordu. Öğrenci o işi yapmak, bitirmek için uğraş veriyor ama sonunda bir eser ortaya çıkınca, o eserin nasıl yapıldığını öğrenmiş olduğunu anlıyordu. Bilmekten öte aynı işi başka zaman kolayca yapabildiğini görüyordu. Örneğin salça yapımının sadece ürünün suyunun sıkılması ve çektilmesi olmadığını, öncesinde bahçenin hazırlanması, fidelerin dikilmesi, sulanması, çapalanması, ürünün toplanması gibi aşamaların bulunduğunu anlıyordu. Ve iş kız erkek ayrımı olmaksızın işbölümüne dayalı olarak birlikte yapılıyordu. Örneğin süt sağımında erkek öğrenci hayvanın başını tutarken sütü de kız öğrenci sağıyordu. Yaşamın kendinde olduğu gibi Köy Enstitülerinde de hem kız, hem erkek öğrenciye gereksinim vardı.⁴¹² Enstitülerde öğrencilerin, enstitünün ve kendilerinin özdeksel gereksinimlerini karşılamak yönünde iş içinde ve yönetimde olmaları önemlidir ve Tonguç bu konuda sık sık enstitüleri ziyaret ederek gördüğü eksik ve yanlış yönlerle ilgili çalışmalara katılmakta, kimi zaman da bu konularda Enstitü müdürlerine mektuplar yazmaktadır. Tonguç'un önemseydiği konulardan biri de öğrencilerin severek çalışmalarını sağlamaktır. Bu konudaki duyarlılığını göstermesi bakımından tüm enstitü müdürlerine gönderdiği mektubunda;

*"...Bazı kurumlar kuruluş halinde olduklarından yeni kadroyu sığdırabilmek amacıyla inşaat ve tesisler için çok sıkı çalışmak zorundadır. Bu gibi yerlerde çalışan arkadaşlar ellerindeki bütün güçleri kullanmalı, gerekirse dışarıdan eleman da sağlayarak, amaca varılmak için gece gündüz çalışılmalıdır. Ama bu çalışmaları; Enstitüdeki hayattan bezginlik getirecek kadar ifrata vardırmayarak, her günün sevilerek, heyecanlanarak hakkından gelinecek iş alışkanlığı olmalıdır."*⁴¹³

Köy enstitüleri Türkiye'nin doğusundan batısına tüm yurda yaygın bir ilköğretim seferberliğine katılmış olan tüm köy okullarını, öğretmen kurslarını, bölge okullarını, ebe ve sağlık memuru kurslarını, uygulama okullarını ve Yüksek Köy Enstitüsünü de kapsayan bir bütündür. Temel ilkesi üretici eğitim, iş içinde, iş yoluyla ve iş için eğitimidir. Özünde ulusal kurtuluşçu; bağımsızlıktan, laiklikten, bilimden ve çağdaşıktan yana, emperyalist ve feodal sömürüye ve gericiliğe karşı güçlü, atak ve dinç bir yapıdır ve bu nedenlerden ötürü Köy Enstitüleri eğitimde bir atılımdır.⁴¹⁴

2.3.7.5. Karma Eğitim

⁴¹²Lemanser Sükan, 3 Mart Devrim Bayramı, **Çağdaş Bakış** Sayı 15, Bursa, Haziran 2015, (Devrim Bayramı), s.13

⁴¹³Türkoğlu, (Tonguç) s.222

⁴¹⁴Kanar, s.33

Köy Enstitülerindeki karma eğitim gerçekçidir. Bir köyün günlük yaşamı nerede ise eğitimin içinde her yerdedir. Evin içinden dışına doğuran, besleyen, üretimin hemen her aşamasında olan kadın köylerde erkeği ile bir ve birlik olmanın; “köyümüz, köylümüz” sözcüklerinde ortaya çıkan dayanışmacı, ortaklaşmacı anlamın yansıması olarak varlığını ortaya koymaktadır. Enstitüler de, birer köy okuldur ve yaşam köylerdeki yaşamdan uzak, farklı değildir. Köyün ve köylünün genlerinde ve geleneklerinde var olan ortak yaşam Enstitülerde de olduğu gibi yaşatılmaktadır. Köy Enstitülerinde uygulanmakta olan karma eğitimin temelinde Atatürk’ün özleminde yatan ve Tonguç tarafından da gerçekçi bir anlayışla yoğrulan eğitimin köy kadınlarını da kapsayarak uygulanması ve bunun kökleşmesi düşünülünmektedir. Öyle ki onlar; yokluk ve kıtlık içinde dahi ekonominin yükünü sırtlanmak yanında çocuklarını da büyütebilmişlerdir. Düşünce odur ki, bu kadınların donanımlı ve eğitilmiş bir güç haline geldiklerinde sırtımız asla yere gelmeyecektir.⁴¹⁵

Kızılçullu Köy Enstitüsü 1937 girişli Niyazi Başkaya; kız erkek ilişkilerinde yöneticilerin çok dikkatli davrandıklarını, 1939 girişli Mehmet Nevzat Aksoy ve Yusuf Balaban; kız-erkek arkadaşlar olarak birbirlerine karşı çok saygılı olduklarını, kardeşçe ve dostça bir ortam içinde yaşadıklarını, 1939 girişli Saniye Ayhan; ilk günler ayrılmak istediğini ancak ablaların kendisini ikna ettiklerini, karma eğitim nedeniyle bir anormallik yaşamadığını, aksine kişilik, özgüven ve saygınlık kazandığını, bu nedenle köyündeki başka kızların da ondan etkilenecek Enstitüye öğrenci olduklarını aktarmaktadır.⁴¹⁶ 1942 Kızılçullu girişli ve 1947 Ortaklar çıkışlı Mehmet Sarı, karma eğitim ile ilgili olarak enstitü yaşamının aile yaşamı gibi olduğunu öğretmenlerin de her şubenin babası ve annesi rolünde kendileriyle olduklarını, koruyup kolladıklarını belirtmektedir.⁴¹⁷ Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği (YKKED) İzmir Şubesi’nin Cumhuriyetin 89.Kuruluş Yıldönümü kutlamaları kapsamında 31.10.2012’de İzmir Dr.Selahattin Akçiçek Kültür Merkezi’nde gerçekleştirdiği “Köy Enstitülüler Cumhuriyeti Anlatıyor.” başlıklı etkinlikte karşılaştığımız Kızılçullu Köy Enstitüsü 1948 mezunu Kamuran Tekeli, kaydolduğunda Kızılçullu’da 400’ü kız olmak üzere yaklaşık 1.300 öğrenci olduğunu aktarmıştır. Ona göre de Enstitü büyük bir ailedir. Bu aile içinde kadın öğretmenler birer anne, erkek öğretmenleri de baba ve ağabey olarak yer almışlardır. Karma eğitim nedeni ile kız arkadaşları ile iyi ilişkiler içerisinde olmuşlar. Hatta 19 Mayıs gösterileri için Alsancak Stadyumuna gittiklerinde Amerikan Kız Lisesindeki kız

⁴¹⁵Türkoğlu, (Tonguç) ss.344-347

⁴¹⁶Kocabaş, (Kızılçullu), ss.97-174: 246-254

⁴¹⁷Kocabaş, (Kızılçullu), ss.435-444

öğrencilerin özellikle (Karşıyaka, Namık Kemal ve Atatürk Lisesi gibi) erkek okulu öğrencilerinin tacizinden korunmak için Kızılçullu öğrencilerine sığındıklarını, o derece koruyucu ve ahlaklı bir tutum içerisinde olduklarını ve bunun karma eğitimin bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Enstitü öğrencileri de kendi içlerinde kardeş gibidirler ve her yörenin erkek öğrencileri kendi yörelerinden kızları koruma görevini üstlenmişlerdir.⁴¹⁸ Kızılçullu Köy Enstitüsü mezunu Sağlık Memuru Fahri Başer de karma eğitimin çok yararlı olduğunu düşünmektedir. Köyünden Kızılçullu'ya gelene değin hiç kız okul arkadaşının olmadığını, Kızılçullu'da ise 15-20 arasında kız öğrenci arkadaşının olduğunu belirtiyor. Kız öğrencilerin varlığının erkek öğrencileri daha itinalı ve iyi davranmak zorunda bıraktığını düşüncesindedir. Öyle ki, kızlara mahcup olmamak için derslerine daha fazla yoğunlaştıklarını anımsıyor. Kız öğrencilerin sanat öğretmenlerinin de kadın öğretmenler olduklarını, sanat işliklerinin farklı bir yerde konuşlandırılmış olduğunu aktarmıştır.⁴¹⁹

2.3.7.6. Ölçme Ve Değerlendirme

Köy Enstitülerinde ölçme ve değerlendirme işlevinin öne çıkan yönü öğrenciyi *“bir bütün iş içinde düşünmek ve bu bütünlüğü, öğrencinin kişisel ve toplumsal yapısında ayrı ayrı ele almak”*tır. Bu yönüyle enstitülerdeki ilk ölçme işi aday olarak belirlenmelerinden kayıt yapılana kadar gerçekleşmektedir. Bu aşamada öğrenciler bedensel yapıları yönünden ayrı beceri, bilgi, eğilim ve tutumları yönünden ayrı değerlendirilmektedirler.⁴²⁰ 1937-1938 eğitim öğretim döneminde İzmir, Foça, Ilıpınar Köyü'nden Hamdi Karasu için düzenlenen talebe seçim fişi değinilen bu özellikleri içermektedir.⁴²¹ Fişin kimlik ve iletişim bilgilerinden sonra gelen *“Bedeni Durumu”* bölümünde *“1- Beden genel görünüşünün çocuğun sağlığı hakkında bıraktığı intiba, 2- Gözleri iyi görüyor mu?, 3- Kulakları iyi işitiyor mu?, 4- Bedeni bir özürlü ve sakatlığı olup olmadığı”* sorular yer almaktadır. Fikrî Durumu bölümü öğrencinin seçimini yapacak seçmen ve öğrencinin öğretmeni tarafından pekiyi, iyi, orta ve zayıf derecelendirmesi yapılarak öğrenci hakkındaki düşüncelerini yansıtması içindir. Seçim yapandan *“1- Zekâsı, 2- Sözle ifade kabiliyeti, 3- Görgü ve bilgisi hakkında genel kanaat (Okul iç ve dışında edindiği bilgiler), 4- El yazısı (Üç cümlelik bir yazı yazdırmak suretile)”* sorularının yanıtı istenilmektedir. Öğretmen

⁴¹⁸Kamuran Tekeli, Kişisel Görüşme, 31.10.2012

⁴¹⁹Fahri Başer, Kişisel Görüşme, 17.10.2017

⁴²⁰Bekir Özgen, Köy Enstitülerinde Ölçme ve Değerlendirme, **Öğretmen Dünyası Dergisi**, Sayı 140, Ankara, 1991,(Ölçme), s.123

⁴²¹Soysal, (Sistem1) s.86, 87

ise “1- Zekâsı, 2- Çalışkanlığı, 3- İş başarma kabiliyeti, 4- Okuldaki başarısı” sorularının yanıtı istenilmektedir. 3. Bölümde de öğrencinin hal ve hareketlerine ilişkin bir değerlendirme ve yorum alınmaktadır.

Ölçme ve değerlendirmeye ilişkin bir sınav yönergesi bulunmayan enstitülerde öğrenciler, enstitü yaşamlarının üçüncü yılını doldurana değin sürekli bir gözlem ve değerlendirme altında olmuşlardır. Böylelikle bireysel anlamda farklılıklarının ve eğilimlerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Öğretmen olamayacağı düşünülenler yine kendilerinin isteği ve yönelimleri doğrultusunda en çok başarılı olabilecekleri sanat dalında özel bir programla yetiştirilmişler ve bu mesleğe sahip olarak yaşama atılmaları sağlanmıştır.⁴²² Enstitülerde başarıyı ölçümleme işi çoğunlukla zamanlarının çoğunu birlikte geçirdikleri öğretmenleri tarafından gözlem ve kanılara dayanılarak yapılmaktadır. Bunun için yoklamalar çoğunlukla belirsiz bir zamanda gerçekleşen sözlü ve yazılılarla, tarım ve sanat alanlarındaki uygulama ve uğraşı ile, katıldığı etkinlik, üstlendiği ödevi yerine getirmedeki özeni ve katkısı ile, sınıf ortamında ve iş alanında diğer öğrencilerle olan ilişkileri gözlenerek ve bir dönemin bütününe kapsayacak şekilde gerçekleştirilmektedir.⁴²³ Başarının ölçüsü yaşama egemen olma becerisi olarak değerlendirilmektedir ve öğrencilerin buna içtenlikle inanmaları sağlanmaktadır. Gerçekçi olmaları istenilmekte ve enstitüden ayrıldıktan sonraki yaşamlarına hazır olmaları sağlanmaktadır. Öz olarak yaşamın kendilerini eylem ve uğraşları ile değerlendireceği belirtilmektedir.⁴²⁴

Enstitülerde 1945’ten itibaren⁴²⁵ ölçme ve değerlendirme yapabilmek için “Köy Enstitüsü Öğrencilerine Mahsus Yoklama ve Gözlem Defterleri” oluşturulmuştur.⁴²⁶ Defterin kapaktan sonrasındaki ilk sayfasında öğrencinin künye bilgilerine yer verilmektedir.⁴²⁷ İzleyen sayfada defterin nasıl kullanılacağına ilişkin açıklamalar yer almaktadır.⁴²⁸ Öncelikle belirtmek gerekir ki, defter biri öğretmende diğer öğrencide olmak üzere karşılıklı tutulmaktadır. Açıklamalarda yer aldığı üzere defter bir ders yılı ve 9 ay esasına göre düzenlenmiştir. Öğrencinin her ay gösterilen derslere ve yapmış olduğu işlere ilişkin olarak mutlaka ilgili öğretmen tarafından yazılı ya da sözlü olarak yoklaması yapılmaktadır. Öğretmenler öğrencinin çalışmaları hakkındaki kanısını hem kendinin hem de öğrencinin elindeki deftere

⁴²² Ebru Selçioğlu, Aktif Öğrenme Sürecinde Ölçme Değerlendirme ve Köy Enstitüleri Karşılaştırması, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2004, s.66

⁴²³ Özgen, (ölçme), s.27

⁴²⁴ Özgen (Ölçme), s.126

⁴²⁵ Selçioğlu, s.67

⁴²⁶ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06099036B01KP01 numaralı belge

⁴²⁷ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06099036B120902 numaralı belge

⁴²⁸ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06099036B120903 numaralı belge

silinmeyecek şekilde açıkça yazmak durumundadır. Değerlendirmelerde i=iyi, o=orta ve z=zayıf derecelendirmeleri kullanılmakta, puanlama yapılmamaktadır. Ayrıca değerlendirmenin birbirini izleyen aylarda aynı günlerde yapılmasına özen gösterilmektedir. Yoklama işinin yapılıp yapılmadığının denetimi küme başlarındadır. Eğitim başları defterlerdeki değerlendirmelere göre aydınlatılması gereken öğrencilerle görüşmeler yapmakta ve güdülemelerine katkı sağlamaktadır. Yoklama defterleri eğitim yılı sonunda eğitim başları tarafından idareye teslim edilmektedir. Bir öğretmen bir nedenle okuldan ayrılmak durumunda kalırsa tutmakta olduğu defterleri idareye teslim etmek zorundadır. Öğrencinin yılsonunda öğretmenler kurulundaki başarı ya da başarısızlığı yoklama defterlerindeki değerlendirmeler esas alınarak belirlenmektedir. Açıklamalar kısmının ardında yılı, ayları, ders ve uygulamaları belirten ve bunlardaki başarının değerlendirilmesine elverişli çizelge bulunmaktadır.⁴²⁹ Defterin ikinci bölümü öğrencinin özelliklerini saptama ve değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Bu bölümün başındaki açıklamalar kısmında değerlendirmede dikkat edilecek konulara yer verilmektedir.⁴³⁰ Açıklamalarda yer aldığı üzere her öğretmen öğrenci hakkındaki kanısını yılda en az dört kez olmak üzere kendi defterine belirtecektir. Küme başları öğretmenlerdeki defterleri inceleyerek belirli aylarda son kanılarını yazacaklardır. Eğitim başları da küme başlarının defterlerini inceleyerek küme başları ile birlikte aydınlatılması gerekli olduğu düşünülen öğrencilere ilişkin ne yapılması gerektiğine karar vereceklerdir. Öğrencilerin özellikleri belirlenirken keyfi davranılmayacak, somut olay ve deneye göre saptama yapılacaktır. Öğrenci ile yakın ve sıkı bir şekilde ilişkili olduğu dikkate alınarak öğrencinin değerlendirmesi aynı zamanda küme başlarının değerlendirmesi olmaktadır. Öğrencinin özelliklerinin değerlendirilmesinde *“verilen işe karşı ilgisi, üzerine aldığı işe bağlılığı, kendiliğinden iş görme ve yaratma gücü, alet ve eşyaya bakımı, tertip düzen ve güzellik sevgisi, yeniliği ve ileriliği benimsemesi, kız ve erkek arkadaşlarına karşı davranışı geçimliliği, cesareti, engellerden yılmamazlığı, özgeciliği, temizlik durumu ve vücuduna bakımı”* konuları bir çizelgede⁴³¹ yer almakta ve bu çizelge üzerinde değerlendirme yapılması istenilmektedir. Gedikoğlu da enstitülerde sayılarla ifade edilen türden bir not verilmediğini, öğrencilerin durumunun öğretmenler kurulunda yapılan inceleme sonunda pek iyi, iyi, orta ve zayıf olarak belirlenerek duyurulduğunu kaldı ki, çoğu zaman öğrencilerin kendi aralarında yaptıkları değerlendirmelerde sonucu öngörebildiklerini belirtmektedir.

⁴²⁹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06099036B120904 numaralı belge

⁴³⁰İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06099036B120906 numaralı belge

⁴³¹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06099036B120907 numaralı belge

Durumları zayıf olarak belirlenen öğrenciler için eksiklerini tamamlamak doğrultusunda 15-20 günlük kurslar düzenlenmekte ve öğrenci kurs sonunda öğretmenleri ve üç kişilik bir kurul tarafından yeniden değerlendirilmektedir.⁴³²

Yoklama ve gözlem defterleri enstitülerin kendilerine özgü ölçme ve değerlendirme aracıdır. Öğrencinin yaptığı işlere ilişkin öğretmenin değerlendirmelerinin yazılı olduğu bu defter öğrenciye verilerek kendisi ve çalışmaları hakkında bilgi sahibi olması sağlanmaktadır. Olumsuz değerlendirmeler konusunda öğretmen ve öğrencinin görüşmesi sonucunda yeni işler ve ödevler verilerek olumsuzlukların giderilmesine çalışılmaktadır.⁴³³ Tonguç'un daha 1935 muhtırasında karşı çıktığı eleyici, seçkinci yöntemin yerine geçirdiği bu ölçme ve değerlendirme tekniği, not kaygısından uzak, güven duygusu içinde bireyin özgür gelişimini esas almakta yanı sıra demokrasinin gelişmesine de olanak sağlamaktadır.

Yoklama ve Gözlem defterleri ile başarıyı pekiştirme ve güdülemeyi artırmak yönünde bireysel uğraşın yanında toplumsal uğraşlar da değerlendirilmekte, bu türden uğraşlarda sağlanan başarılar örneğin bir geziye gönderilmek sureti ile ödüllendirilmektedir.⁴³⁴ Bu yönü ile enstitülerde aktif öğrenme yöntemlerinden işbirlikli öğrenmenin uygulandığı söylenebilmektedir.⁴³⁵ 1937 girişli Hüseyin Küçükçakar; Kızılcıllu'da sınıfta kalmak diye bir korkularının olmadığını, not almanın geri planda kaldığını, önemli olanın dersi öğrenmek olduğunu ve konulara gruplar halinde hazırlanarak sunum yaptıklarını, öğretmenlerin genelde dinleyici ve yönlendirici olarak derslere katıldıklarını, değişik materyaller ile derse hazırlandıklarını ve kütüphaneden bu konuda çok yararlandıklarını aktarmaktadır.⁴³⁶

Köy enstitüsü topluluğu öğrenci, öğretmen, yönetici ve usta öğreticiden oluşmaktadır. Günlük yaşam da demokratik bir düzen ve işleyişe sahiptir. Bir iş görülmekte iken herkes gücü doğrultusunda, elbirliği ile uğraş içerisinde, işçi-işveren ayrımı olmaksızın katılım göstermektedir. Yeri geldiğinde öğretmen de kazma sallayıp, hayvanlara bakmaktadır. Sürekli komut veren konumunda değildir. Öğretmen ve öğrenciyi günlük yaşamın içerisinde birbirinden ayırmak olanaklı değildir. Tembellik, kaytarmak ya da işini başkasına yaptırmak suç olarak kabul edilmekte, ayıplanmaktadır. Yapılacak işe herkesin katılımı ile "*Günaydın Alanında*" birlikte karar verilmekte ve bu kararın yerine getirilmesine müdüründen öğrencisine

⁴³² Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.133

⁴³³ Türkoğlu, (Tonguç), ss.400-404

⁴³⁴ Özgen, (Ölçme), s.126

⁴³⁵ Ayfer Kocabaş, İşbirlikli Öğrenme Çoklu Zeka Kuramı ve Köy Enstitüleri, **Yeniden İmece Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 1, s.22

⁴³⁶ Kocabaş, (Kızılcıllu), ss.104-110

tüm enstitü katılmaktadır. Bir kader birliği sağlanmıştır. Bağda, bahçede, tarlada, yapıda, sahnede ve oyun alanında birlikte hareket etmekte olan bu kütle doğal olarak birbirini iyi tanımakta, neyi yapıp, neyi yapamadığını da gözlemekte ve ölçmektedir. Bir yapının inşaatında çalışmış bir öğrenciyi yapıcılık dersinden ya da şiir okuyan, çıkarılmakta olan dergi ve gazetelere yazılar yazan bir öğrenciyi Türkçe'den sınava sokmak ne kadar gerekli ise Enstitülerde not kullanılmamış, öğrenciler yapıp ettikleri ve davranışları ile değerlendirilmişlerdir.⁴³⁷ Bununla birlikte Köy Enstitülerinde 1946'dan sonra başlayan değişimin bir sonucu olarak ölçme ve değerlendirmelerde farklı yöntemlerin de uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu yöntemde başarıyı artırmak adına her yol denenmekte ve bunun için diğer okullarla yarışmalar dahi yapılmaktadır. Yine başarıyı teşvik amacı ile iftihar listeleri ve şeref levhaları gibi uygulamalar yapılmaktadır. Bu yöntemde her şubenin not toplamı en yüksek olan öğrencisinin adı iftihar listesine yazılmaktadır.⁴³⁸ Öyle ki, iftihar ve şeref listesine girebilmek öğrenmenin yanı sıra enstitü düzeninin sağlanmasında bir araca dönüştürülmüştür. Köy Enstitülerinde karma eğitime son verilerek 1950'den itibaren kız öğrencilerin Kızılçullu ve Beşikdüzü Köy Enstitülerinde toplanması nedeni ile Arifiye Köy Enstitüsünden Kızılçullu Köy Enstitüsüne gelen Lemanser Sükan anılarında şeref listesine ve öğretmenlerinin gözüne girebilme gayreti içerisinde olduğuna yer vermektedir.⁴³⁹

Enstitülerde öğrenciyi geliştirme önemsenmiş ve öğrencinin kendi içinde gösterdiği gelişim ve başarısını görmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda özellikle sanat dallarında ve uygulamada başlangıçta ortaya çıkardığı ürünler ile zaman içerisinde olgunlaştıkça ve deneyim kazandıkça yaptıklarını kıyaslaması sağlanmıştır. Bu yolda diğer öğrencileri değil kendini aşabilmenin yolu öğretilmiştir.⁴⁴⁰

2.3.7.7. Güzel Sanatlar

Enstitülerde etkin alanlardan biri de sanat eğitimi ve güzel sanatlar kültürüdür. Böylelikle eğitim ortamının ve niteliğinin zenginleştirilmesine, bireyin dolayısı ile toplumun sağlıklı gelişimine olanak sağlanmıştır. Güzel sanatlar alanındaki çalışmalar önemsenmiş; müzik, resim-iş, süsleme, ulusal oyunlar ve tiyatro eğitimleri

⁴³⁷Şerif Tekben, Köy Enstitülerinde Ölçme Değerlendirme Sınıf Geçme ve Demokratik Yaşam, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.61, 62

⁴³⁸Lemanser Sükan, **Memleket Yollarında 1940-1980**, Alp Yayınları, 1.Baskı, Bursa, 2010, (Memleket), ss. 35-38

⁴³⁹Sükan, (Memleket), ss. 35-38

⁴⁴⁰Selçioğlu, 3.68

verilmiştir. Güzel sanatlar alanındaki eğitim ve uygulamalarda önemsenen diğer özellik öğrencinin edilgen bir durumda değil, doğrudan etkinliğin ya da eylemin içerisinde yer alarak aktif olmasının sağlanmasıdır. Bu nedenle öğrenci sadece izleyici ya da oyuncu değildir. Öğrencinin, sanatla dolaysız bir ilişki kurup etkinleşmesi ve bu yöndeki gereksinimin karşılanması gerekmektedir. Bu doğrultuda her öğrenci oyunlar oynayacak, türküler söyleyecek, müzik aletleri çalacak, böylece doyum sağlayacak, kişiliğini ve dağarcığını zenginleştirecek ve yeteneklerini geliştirecektir. Enstitülerde düzenlenen etkinliklerin çoğu bir grubun hazırladığı ve sunduğu gösteriden çok, çoğunluğun içtenlikle katıldığı eğlenceler şeklinde olmuştur.⁴⁴¹ Enstitü tasarımı içerisinde sanat; öğrencinin içindeki saklı duyguları dışa vurmak yolu ile güzellik zevkini tatması amacıyla. Bunun için öğrenciye sanatçı gibi davranabilme olanağı sağlanmıştır. Sanat dalları öğrenciye salt beceri kazandırmak için değil yaparak sanatı tanıtmak, sanatın dilini anlamaya alıştırmak olarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle enstitülerde sanat eğitimi anlamında çokça araç kullanılmış ve bireysel olduğu kadar çoklu öğrenme ortamları geliştirilmiştir. 1943 programında yer alan Türkçe, Resim-İş, El Yazısı, Müzik, Beden Eğitimi ve Halk Oyunları dersleri güzel sanatlar eğitimi kapsamında değerlendirilmiş ve bu kapsamda heykel, büst, duvar süslemeleri, ev eşyaları, dokuma, örgü benzeri pek çok yapıt oluşturmaları sağlanmıştır.⁴⁴²

Enstitülerde 6. sınıftan başlayarak mandolin zorunlu tutulmuştur. Mezun oluncaya değin hemen her öğrencinin nota okuyabilmesi, herhangi bir parçayı mandolinle çalabilmesi, müzikten zevk alabilmesi, ses ve ritmik işitmelerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Enstitülerde mandolin yanında akordiyon, keman, saz, kaval, piyano çalabilen öğrenciler de olmuştur. Bir spor olarak değerlendirilse de müziğe koşut halkoyunlarının birçok türü; zeybek, halay, horon gibi hemen her sabah güne başlarken öğretilmiştir.⁴⁴³ Yanı sıra Enstitülerde radyo başta olmak üzere gramofon, mandolin, davul, zurna, kaval benzeri müzik aletlerinin bulunması sağlanmıştır. Müzik kara tahtada nota öğrenmek yerine doğal iş ortamı içerisinde türküler, ezgiler okunarak ve öğrenci etkin hale getirilerek teknik ve terimlerin öğretilmesine çalışılmıştır. Enstitülerde müzik öğretiminde izlenilecek yöntemler bir kılavuz kitap ile belirlenmiştir. Buna göre birinci sınıf öğrencilerine notalı eğitime geçmeden önce en basitlerinden ve kulaktan en az 4 halk türküsü, 2 tatbikat şarkısı

⁴⁴¹Gözde Özyüksel Ersil, **Cumhuriyet Devrimimizin Özgün Eğitim Kurumları Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi ve Günümüze Yansımaları**,(Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007, s.24

⁴⁴²A.Kocabaş, s.25

⁴⁴³A.Kocabaş, s.26

ve 2 marş öğretilcektir. Öğrenilmiş türkü ve marşları çoğaltmak yanında öğrencileri toplulukla birlikte söylemeye alıştırmak adına haftanın belli gün ve saatlerinde yaz ise bir alanda, kış ise bir salonda toplanarak türkü ve şarkıların topluca söylenmesi sağlanacaktır. İstiklal Marşı daha ilk günlerden notasız, kulaktan öğretilcek ve bayrak törenlerine tüm öğrencilerin katılımı sağlanacaktır. Kılavuzdaki programa göre 5 yıl boyunca enstitü öğrencilerinin en az 12 marş, 21 tatbikat şarkısı ve 35 halk türküsü ve oyun havası olmak üzere müzik yapısı öğrenmesinin sağlandığı görülmektedir. Marş örneği olarak; Cumhuriyet, Bayrağım ve Akdeniz marşları verilmiştir. Yalancı Çoban, Küçük Kuşlar, Annem, Ördekler gibi şarkılar tatbikat şarkılarına örnek oluştururken Sazıma, Topal Koşma, Bostana Girdim, Ebe Hanım gibi türküler de öğretilen türkülere örnek oluşturmaktadır.⁴⁴⁴

2.3.8. Programlar

Köyün içten ve kendi unsurlarıyla canlandırılması esasına göre tasarımılanan Köy Enstitülerinin, 1937'den itibaren Eğitim Kurşları deneyimi ile başlayan evriminde yol gösterici unsur, bulundukları yerin ve öğrencilerin gereksinimleri olmuştur. Bu yönüyle başlangıçta ve süreç içinde enstitülerin tamamını kapsayan geçerli tek bir program bulunmamaktadır. Bununla birlikte enstitülerin ilk resmi programı II.Maarif Kongresi'nde hazırlanmış ve 1943'te yayımlanmıştır.⁴⁴⁵ Talim ve Terbiye Kurulu'nun 4.5.1943 tarih ve 75 sayılı kararıyla yürürlüğe giren ilk program; her ders ve işin amaçlarını, konularını, yöntemini ve ders çizelgesini dahi saptamakla birlikte her okula mevsim ve iş kollarına göre ve ek çalışmalar yapmaya izin verecek şekildedir. Enstitülere programın zamanını kendisinin tasarlama olanağını verilmiş, iş içinde ve işle eğitim ilkesini esas alınarak *“Üretilmeden tüketilmeyeceği”* anlayışı programın özünü oluşturmuştur.⁴⁴⁶ 1943 tarihli ilk resmi programda ilkelerin yöresel gereklerinin bir sonucu olarak farklılıklar görülmektedir. Öyle ki, ilk programın taslağı, enstitülerden gelen raporlar doğrultusunda şekillendirilmiş ve köy öğretmen okullarından başlanarak yaklaşık 5-6 yıllık bir deneyimin verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.⁴⁴⁷ Doğası gereği tarıma el verişli olmayan Doğu Karadeniz sahilindeki Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nde Tonguç'un Enstitü Müdürü Hürrem Arman ve öğrencilerine *“Karadeniz sizin tarlanızdır, işleyin.”*

⁴⁴⁴Ersil, s.26

⁴⁴⁵**Köy Enstitüleri Öğretim Programı**, Maarif Matbaası, Ankara, 1943, s.1; Çıkar, s.91; Binbaşıoğlu, (Çerçeve), ss.41-43

⁴⁴⁶Sallan Gül, (Gönen), s.62

⁴⁴⁷Türkoğlu, (Tonguç), s.211

sözleri köy enstitüsü programlarının uygulamadaki esnekliğini ve üretken eğitim anlayışını yalın bir şekilde ortaya koymaktadır.⁴⁴⁸ 1943 Programı sonrasında da enstitülerin çevrenin toplumsal ve doğal şartları, gereksinimleri, öğrenci yetenekleri gibi etkenler gözetilerek birbirinden farklılıklar içeriyor olması eleştirilere konu olmuştur. Örneğin Aksu köy Enstitüsü'nde pamuk, şeker kamışı üretimi ve turfanda sebzeçilik, Göl ve Cılavuz'da arıcılık, Ladik ve Beşikdüzü'nde balıkçılık, Savaştepe, Kızılcıllu ve Ortaklar'da bağcılık, zeytincilik ve sebzeçilik, Gönen'de gülcülük öne çıkan tarım ve üretim alanları olmuştur.⁴⁴⁹

Köy Enstitüleri atılımı, hazırlığı daha 1935'te başlayan, ilk uygulamaları 1936'dan itibaren Köy Eğitim Kursları ile gerçekleştirilen ve 1954'e değin; 19 yıl süren bir programlar bütünüdür. 1952'de hazırlanıp 5.Milli Eğitim Şurasında incelenen programı bir köy enstitüsü programı olarak değerlendirmek olanaklı değildir. Bütün aşamaları dikkate alarak başlıklar altında topladığımızda Köy Enstitülerinde uygulanan programları şöyle sıralanabilir.⁴⁵⁰

1. 1936-48 arasında uygulanan Köy Eğitim Kursları Programı,
2. İlkleri 1937-38 öğretim yılında *"Köy Öğretmen Okulu"* adıyla açılıp 17 Nisan 1940'da çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile Köy Enstitüsüne dönüşen okullarda uygulanan geçici program,
3. 17 Nisan 1940'dan 1943'e kadar Bakanlık direktifleriyle [yönergeleriyle] enstitülerin geliştirdiği kitaplaşmamış deneme programlar,
4. Uzun süren bir denemeden sonra 1943'te bütünleştirilen ilk özgün Köy Enstitüleri Öğretim Programı,
5. 1947'de yeniden hazırlanan, ancak özgün yapıdan dönüşü simgeleyen Köy Enstitüleri Öğretim Programı,
6. Köy Enstitüleri Hazırlık Sınıfları Programları,
7. 1943-1947 arasında hazırlanan Köy Enstitüleri Sağlık Kolu Programları,
8. Köy Enstitüsü Mezunu öğretmenler için açılan Tamamlayıcı Kursların Programları,
9. 1942'de açılan Yüksek Köy Enstitüsünün programı,
10. 1953-1954 öğretim yılında uygulanan (İlk)Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı.

Köy Enstitülerinde uygulanmakta olan eğitim, daha kuruluşundan itibaren üç ana başlık üzerinde kurulu olmakla birlikte bunlar 1943 programında sistemli ve açık

⁴⁴⁸ Arman, s.264

⁴⁴⁹ Erdem İ., s.38

⁴⁵⁰ Uçan, ss.41,42

bir şekilde belirtilmektedir. Programda 1. Kültür Dersleri, 2.Tarım Dersleri ve  alışmaları, 3.Teknik Dersler ve çalışmaları olmak üzere üç ana tema yer almaktadır. Öğretmenlik bilgisi dersleri Kültür Dersleri ana başlığı altında yer almaktadır. Programda kültür dersleri tüm derslerin %50'sini oluşturmakta iken %25'i tarım ders ve uygulamalarına kalan %25'i de teknik ders ve çalışmalarına ayrılmaktadır.⁴⁵¹

1944 yılı Köy Enstitülerinin başarılarının dorukta olduğu ve kendilerini ispatladıkları yıldır. Sayıları 20'ye ulaşan Köy Enstitülerinde, kız ve erkek  ğrenci sayısı 16.400'd r ve bu sayı  ğretmen okullarının, kuruluşlarından 90 sene sonra toplayabildikleri sayıdan 7 misli fazladır. Bunlardan 2.000'i daha 1944'te okullarını bitirmiş, köylere dağılmışlardır. Bununla beraber mezun olduklarında verilen canlı cansız varlıklar; sanat araç ve gereçlerini de köye getirmişlerdir.⁴⁵² Köy Enstitülerinin bu başarısını, *Milli şef İsmet İnönü*, 1944 yılının 19 Mayıs'ında şu sözlerle dile getirmektedir:

*“... İlköğretim hiçbir devirde bugünkü  l s yle ele alınmamıştır. Cumhuriyetin ilk gününden beri arkasından koştuğu ilköğretim ülküsü, hakiki ve tam manasıyla başarılmak yolundadır. Bu seneden itibaren, binlerce sayılarla köy okullarının açılacağı bir devre giriyoruz. Hazırlıklar tamamdır, makine kurulmuştur. Bundan sonra yalnız ameli neticeler alacağız. Yakın-uzak, büyük-küçük, toplu-dağınık bütün köylerin kız ve erkek çocukları çok değerli  ğretmenlerinin karşısında dersaneleri dolduracaklardır. Nihayet on sene zarfında Türkiye'de ilköğretim meselesinin halledilmiş olacağını, açık ve kesin olarak görebiliyoruz...”*⁴⁵³

Köylünün gereksinimi salt okuma yazma öğrenmekle sınırlı değildir. Köyün ve köylünün ilkel üretim alışkanlıklarından, geleneksel ve feodal yapının etkisinden kurtarılması da gerekmektedir. İşte enstitüler bu gerçekleri göz önünde bulundurarak bir eğitim  ğretim programı oluşturmak zorundaydı. Programların ekonomik temelleri zorunlu olarak imkanları hesaba katmak ilkesine dayanmaktadır. Türkiye'nin enstitü deneyini uygulamaya koyduğu yıllarda Dünya büyük bir ekonomik bunalımın ardından savaş koşullarına girmiştir. Bu zorlu koşullarda kendi insan ve ekonomik gücünü üretime yanı sıra eğitim yatırımına yönlendirmesi bir zorunluluktur. Enstitülerin iş içerisinde ve üretim sürecinde bir eğitim uyguluyor olması gerek kuruluşlarında gerekse s rd r lmelerinde olanakların en iyi şekilde değerlendirilmesi sonucunu sağlamıştır. Programların psikolojik ve pedagojik

⁴⁵¹U an, s.47

⁴⁵²řevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991, s.380

⁴⁵³Hasan  etin, **İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Durumu (1939-1945)**, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2007, s.184

temelleri modern eğitim ilkelerini uygulamayı gerektirmektedir. Öyle ki; programlar öğrencinin ruhsal ve bedensel gelişimlerine ve öğrenme ilkelerine uygun olmalıdır. Maddi koşullardaki eksiklikleri pedagojik anlamda eksiklik saymak yerine pedagojiyi bu olumsuz koşulları değiştirebilmek için kullanılmıştır. Tonguç'un *"Amaca varmak için, iyi denen koşullar hazır değilse, beklemek değil, eldeki olanakları birikimleri kullanarak daha iyinin oluşmasını hazırlayıcı çalışmalar yapmak"* sözü esas alınmış, gerçekçi bir şekilde uygulanmıştır.⁴⁵⁴

Köylerimizin öğretmene, köylülerimizin de ilköğretime olan gereksinimi dikkate alınarak okul sistemi içinde tarımsal ve ekonomik konuların yer alması sağlanmıştır. Yanı sıra köylerin sağlık sorunları, teknik alanda gereksinim duyulan elemanı yetiştirme düşüncesi, sosyal ve eğitimsel gerekler, kültür değişimi, birleşimi ve devrimin kökleşmesi, ulusal birliğin sağlanması gibi gerekçeler hem yasada hem de programda yer almıştır. Yasanın çıkmasından hemen sonra 1 Temmuz 1940'ta çıkarılan 435 sayılı genelge yapılacak işlerin programını somut olarak ortaya koymaktadır:

"Enstitü arazilerinin ağaçlandırılması, bataklık yerlerin kurutulması, yol yapımı, işlenmemiş toprakların verimli hale getirilmesi, imar işlerine girilmesi. Her fırsattan yararlanılarak öğrencilere hayvanların, bitkilerin, onlara zarar veren türlü hastalık ve etkenlerden korunması öğrenilmesi. Ayrıca, bisiklet ve motosiklet kullanma, yüzme, ata binme, dağa tırmanma, sandal, yelken, motorlu deniz araçları kullanma, mandolin, ağız armonikası, fülüt gibi bir müzik aracı çalma, radyo ve gramafondan müzik parçaları dinleme. Çevredeki etnolojik, jeolojik ve tarımsal değer taşıyan eşya ile bir "yurt müzesi" kurulması. Ayrıca, öğrenciye her işte artırımlı (tasarruflu) hareket, kadınlara, yaşlılara, hastalara, düşkünlere yardım etme, bulundukları yerleri temiz tutma alışkanlıklarının verilmesi; öğrencilerin her türlü zorluklardan yılmayacak şekilde yetiştirilmesi; korkak, kararsız ve iradesiz olmamaları."

İşlevselliği ve verimliliği değerlendirilen konuların programa eklenmesi konusunda okul yönetimleri yetkili hatta sorumlu kılınmıştır. Yine yaşamın gereği olarak acele yapılması gereken işler, belirli bir zamanda yapılması ve o zamanı geçirilmemesi gereken işler olmak üzere önemli kimi çalışmaların ortaya çıkması halinde öğretmen ve öğrenci ayrımı yapılmaksızın tüm enstitü kimi zaman bütün günlerini, kimi zaman da haftasını bu gereğin yerine getirilmesine ayırmıştır. Bu sürede eksik kalan diğer ders ve uygulamalar daha sonra tamamlanmaktadır.⁴⁵⁵ Diğer yandan Enstitülerde öğrenciler çok programlılığın bir sonucu olarak öğretmen olmak istememesi halinde sağlıkçı olabilmekte, sağlıkçı da olmak istememesi

⁴⁵⁴Pakize Türkoğlu, Eğitim Programları Yönünden Köy Enstitüleri, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.50-52

⁴⁵⁵Binbaşioğlu, (Çerçeve), ss.49,50

durumunda da tarım ve teknik alanlardaki başarıları göz önünde bulundurularak teknisyen olarak eğitilmeleri sağlanmaktadır.⁴⁵⁶

1943 tarihli Köy Enstitüleri programına göre beş yıllık öğretim dönemi içinde derslerin dağılımı ve süreleri aşağıdaki tablolardaki gibidir:

Tablo 7:1943 Programında Ders Dağılımı

Dersler	Hafta
Kültür dersleri	114
Tarım dersleri ve çalışmaları	58
Teknik dersler ve çalışmalar	58
Tatiller	30
Toplam	260

Kaynak : Köy Enstitüleri Öğretim Programı, s.21

1943 Proqramında derslerin dağılım ve süreleri şöyledir:

Tablo 8: 1943 Programında Derslerin Süre Dağılımı

Kültür Dersleri					
Dersler	I Sınıf	II Sınıf	III Sınıf	IV Sınıf	V Sınıf
Türkçe	4	3	3	3	3
Tarih	2	2	1	1	1
Coğrafya	2	2	1	1	-
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-
Matematik	4	2	2	3	2
Fizik	-	2	2	1	1
Kimya	-	-	2	2	-
Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi	2	2	2	1	1
Yabancı Dil	2	2	2	2	1
El Yazısı	2	-	-	-	-
Resim-İş	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-
Müzik	2	2	2	2	2
Askerlik	-	2	2	2	2
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1

⁴⁵⁶Türkoğlu, (Tonguç), s.411

Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6
Ziraat İşl.Ek.ve Koop.	-	-	-	-	1
Toplam	22	22	22	22	22

Kaynak : Türkoğlu, (Tonguç), s.411

Öğretmenlik bilgisi dersleri kapsamında; 1.Toplumbilim, 2.İş Eğitimi, 3.Çocuk ve İş Ruhbilimi, 4.İş Eğitimi Tarihi, 5.Öğretim Metodu ve Tatbikat bulunmaktadır. Her sabah 15 dakikadan az, yarım saatten çok olmamak üzere jimnastik ve spora ve haftanın en az dört gününde de 20'şer dakikalık müzik alıştırma ve halk oyunlarına yer verilmektedir. El yazısı ve resim iş derslerinin önemli konuları için belirli bir programa uygun olarak kurslar açılabilmektedir. Ders tatbikatları gruplar halinde köy ilkokullarında ve cetvelde belirtilen saatlere ek olarak yapılmaktadır.⁴⁵⁷

Yine 1943 programına göre ziraat derslerinin sınıflara göre dağılımı ve süreleri şöyledir:

Tablo 9: 1943 Programında Ziraat Derslerinin Dağılımı

Ziraat Dersleri					
Dersler	I Sınıf	II Sınıf	III Sınıf	IV Sınıf	V Sınıf
Tarla Ziraati	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraati	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri-Z.Sanat.	-	-	1	1	2
Zootekni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Su Mahsulleri	-	-	-	2	2
Toplam	11	11	11	11	11

Kaynak: Köy Enstitüleri Öğretim Programı, s.6

Öğrenciler, 2.sınıfa gelmelerinden itibaren kendilerince belirlenen alanda çoğunlukta olmak teknik derslere de girmeye başlamaktadırlar. Bununla birlikte 1943 programına göre 1.sınıf öğrencilerinin alıştırma ve eğilim belirleme mahiyetindeki haftalık teknik ders ve çalışmalarının dağılımı ve süreleri aşağıdaki tablodaki gibidir:

⁴⁵⁷Uçan, s.130

Tablo 10: 1943 Programında Teknik Derslerin Dağılımı

1.Sınıf Öğrencilerinin Teknik Derslerinin Dağılımı ve Haftalık Süreleri		
Ders	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci
Demircilik ve Nalbantçılık	2	-
Dülgerlik ve Marangozluk	2	-
Yapıcılık	5	-
Köy Ev ve El Sanatları	-	10
Makine ve Motör Kullanma	2	1
Toplam	11	11

Kaynak: Köy Enstitüleri Öğretim Programı, s.7

Tablodan da anlaşıldığı üzere Makine ve Motör Kullanma dersi kız, erkek ayrımı gözetilmeksizin verilmekte olan bir teknik derstir. İkinci sınıftan itibaren ise öğrencinin tercihi, yeteneği ve eğilimi dikkate alınarak bir alanda uzmanlaşmasına çalışılmaktadır. Bununla birlikte öğrencinin diğer sanat dallarında da görgüsünü artırması sağlanmaktadır. Bir alanda uzmanlaşan öğrenci diğer alanlarda da temel bilgi ve becerileri kazanmış olmalıdır. Sanat dallarının belirlenmesinde o sanatın köye yararlı olması ve köy yaşamının gereksinimleri dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda erkek öğrenciler için teknik derslerin dağılımı ve süreleri şöyledir:

Tablo 11 : 1943 Programında Erkek Öğrencilerin Teknik Ders Dağılım ve Süreleri

DERS GRUPLARI	SINIFLAR			
	2	3	4	5
DEMİRCİLİK				
Sıcak ve Soğuk Demircilik	8	8	6	6
Nalbantlık	-	-	3	2
Motorculuk	3	3	2	2
Toplam Saat	11	11	11	11
DÜLGERLİK				
Dülgerlik	6	6	7	7
Marangozluk	3	3	2	2
Duvarcılık	2	2	2	2
Toplam Saat	11	11	11	11
YAPICILIK				
Yapıcılık	6	6	7	7
Betonculuk	3	3	2	2
Dülgerlik	2	2	2	2
Toplam Saat	11	11	11	11

Kaynak: Köy Enstitüleri Öğretim Programı, s.8

Kız öğrenciler de ikinci sınıftan itibaren ayrı bir programda uzmanlaşmaktadırlar. Kız öğrencilerin teknik ders dağılım ve süreleri de aşağıdaki gibidir:

Tablo 12 : 1943 Programında Kız Öğrencilerin Teknik Ders Dağılım ve Süreleri

DERS GRUPLARI	SINIFLAR			
	2	3	4	5
BİÇKİ DİKİŞ				
Dikiş	6	6	7	7
Örgü ve Dokuma	3	3	2	2
Ziraat Sanatları	2	2	2	2
Toplam Saat	11	11	11	11
ÖRGÜCÜLÜK VE DOKUMACILIK				
Örgü ve Dokuma	6	6	7	7
Dikiş	3	3	2	2
Ziraat Sanatları	2	2	2	2
Toplam Saat	11	11	11	11
ZİRAAT SANATLARI				
Ziraat Sanatları	6	6	7	7
Dikiş	3	3	2	2
Örgü ve Dokuma	2	2	2	2
Toplam Saat	11	11	11	11

Kaynak: Köy Enstitüleri Öğretim Programı, s.9

1943 programı incelendiğinde herkes için geçerli ve tekil uygulamalar önermekteyse de gerçekte uygulamaların esnek olarak uygulanmakta olduğu görülmektedir. Uygulamalara ilişkin kararlar tamamen öğretmenler kuruluna bırakılmıştır. Okullar sürelerle bağlı kalmak koşulu ile uygulamasını dilediğince düzenleyebilmektedir. Yanı sıra çevrenin gerektirdiği özellikler uygulamaların önem derecesi kadar konusunu da değiştirebilmektedir. Örneğin deniz kıyısında bulunan Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nde balıkçılığa önem verilirken İç Anadolu'da bulunan bir enstitü tahıla, diğeri meyve-sebzeciliğe ve bir diğer bölgede hayvancılığa önem verebilmektedir.⁴⁵⁸ Ders ve programlar içinde bulunulan doğal çevrenin özellikleri dikkate alınarak oluşturulmaktaydı.⁴⁵⁹

⁴⁵⁸ Binbaşıoğlu, (Giriş), ss.46-48, Türkoğlu, (Tonguç), ss.227, 228

⁴⁵⁹ Yahya Özsoy, Köy Enstitüleri Programları, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**,Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990, s.53

Tablo 13: 1947 Programında Kültür Derslerinin Dağılımı

KÖY ENSTİTÜLERİ KÜLTÜR DERSLERİ DAĞITIM ÇİZELGESİ (1947)					
Dersler	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V
Türkçe	4	4	4	4	4
Genel Ruhbilim	-	-	-	2	-
Çocukluk ve Gençlik Ruhbilimi	-	-	-	-	1
Eğitimbilim	-	-	-	1	1
Genel Öğretim Metodu	-	-	-	2	-
Özel Öğretim Metodu ve Uygulama	-	-	-	-	6
Toplumbilim	-	-	-	-	2
Eğitim Tarihi ve Teşkilatı	-	-	-	-	1
Tarih	2	2	1	1	1
Coğrafya	2	2	1	1	1
Yurttaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-
Matematik	5	3	3	3	-
Fizik	-	2	2	2	-
Kimya	-	2	2	1	-
Tabiat Bilgisi	2	2	2	2	-
Okul Sağlık Bilgisi	-	-	-	-	1
El Yazısı	1	1	1	-	-
Resim	1	1	1	1	1
İş	-	-	-	1	-
Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	1	2	1
Yabancı Dil (*)	-	-	-	-	-
Askerlik	-	-	1	1	1
Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı	-	-	-	1	1
Kooperatifçilik ve Kooğaratif Sayışımı	-	-	-	-	1
Genel Bilgi Dersleri Toplamı	20	24	22	26	24
Tarım Dersleri ve Uygulamaları	10	8	9	6	7
Sanat Dersleri ve Atelye Çalışmaları	9	7	8	7	8
Genel Toplam	39	39	39	39	39

Kaynak : Uçan, s.138

Programlardaki ilk değişiklik ise Hasan-Âli Yücel'in Meclis dışında bırakılışının ve İ.Hakkı Tonguç'un görevden uzaklaştırılışının yılı içerisinde ve kapatılmaya giden sürecin ilk işareti olarak gerçekleştirilmiştir.⁴⁶⁰ 1943 programı çeşitli gerekçeler ileri sürülerek 1947'de değiştirilmiştir.

⁴⁶⁰Çakmak, s.637

1947 programının yaz uygulamasında öğrenciler 6 haftalık bir ara verme dışında tarım ve sanat çalışmalarını sürdürmektedirler. Çalışma planlarının hazırlanmasında işlerin durumuna, enstitünün gereksinim ve özelliklerine göre bir tasarım geliştirilmektedir. Yabancı dil dersleri artık zorunlu olmaktan çıkarılmış, isteğe bağlı hale getirilmiştir. Bu değişikliğin gerekçelerinin öne çıkanları şöyledir: Var olan program enstitülerin çalışma ve iş yapısına uygun değildir. İşlik ve laboratuvarlar yeterli değildir. Öğretmen olarak köye gidenler beklenen başarıyı sağlayamamışlardır. Öğretmeni bilgili ve başarılı yapacak bir program gereklidir. Müfettiş raporları ve kimi denemeler değişikliği gerekli görmüş ve önermiştir. Bununla birlikte gerekçe yazısında yer alan *“Bir adamın hem öğretmen, hem de aynı zamanda sanatkâr olmasına maddeten ve mânen imkân bulunmadığı”* saptaması program değişikliğinin ardındaki temel bakış açısını göstermesi bakımından önemlidir. Öyle ki; değişikliğin özünün bilgili öğretmen yetiştirmeyi amaçladığı ve fakat bu durumun Köy Enstitüleri Yasası’ndaki gerekçe ile pek örtüşmediği görülmektedir. Çalışmalar yine çevre koşulları ve gereksinimler dikkate alınarak şekillendirilmiştir. Yabancı dil zorunlu olmaktan çıkarılmıştır. İsteğe bağlı hale gelen bu dersin nasıl öğretileceği konusunda bir açıklama da yapılmamıştır. Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi ve Resim-İş dersleri ikiye ayrı derse dönüştürülmüştür. Öğretmenlik bilgisi dersine ayrılan süre arttırılmıştır. Öğretim Metodu ve Uygulama dersi Özel ve Genel Öğretim Yöntemleri olarak, İş Eğitbilimi dersi de Eğitim dersi olarak ve ders içerikleri de kapsayacak şekilde değiştirilmiştir. Bu değişiklikler bir anlamda öğretmen okulu programlarına dönüş demektir.⁴⁶¹ Program değişikliği sonrasında kitapların yeni programa uyumu yönünde Ankara’da başlatılan çalışmalara Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Osman Faruk Verimer de katılmıştır.⁴⁶² Köy Enstitülerinde uygulanan programlar eğitim felsefesi açısından irdelendiğinde doğacılık (Naturalizm), yararcılık (Pragmatizm), ilerlemecilik (Progresivizm) yanı sıra yeniden kuramcılık (Reconstructionalism) gibi ileri ve çağına uygun eğitim felsefelerini içerdiği görülmektedir.⁴⁶³

2.3.9. Sağlık Kolları

Köy Enstitüleri Yasası ile köye yarayışlı eleman yetiştirilmek esas alınmış olmakla bu eleman yalnızca öğretmen anlamına gelmemektedir. Köylerin en önemli

⁴⁶¹Binbaşioğlu, (Giriş), ss.54, 55

⁴⁶²Yeni Asır, 19.07.1947

⁴⁶³Cavit Binbaşioğlu, **Eğitime Giriş**, Binbaşioğlu Yayınevi, Ankara, 1988, (Giriş), s.57

gereksinimlerinden biri de sağlık sorunlarının çözümünde yararlı olacak elemandır. Yasanın bu özelliğinden yararlanılarak 1943'ten itibaren Köy Enstitülerinde Sağlık Kolları açılmaya başlanmıştır. İlk sağlık kolları Hasanoğlu, Çifteler, Kızılçullu ve Arifiye'de açılmıştır. Sağlık koluna üçüncü sınıfı bitiren ve açılan sınavda başarılı olan öğrenciler alınmaktadır. Sınava katılmak öğrencinin isteği ile gerçekleşmekte ve kazanan öğrenciler son iki yıllık eğitimlerinde sağlık bilgisi ve uygulamalarının yoğunlaştırıldığı bir programa tabi tutulmaktadır.⁴⁶⁴ 16 Temmuz 1943 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti Teşkilat ve Memurin Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine dair 4459 sayılı Kanun ile Köy Enstitülerinde Sağlık Kolları kurulması sağlanmıştır.⁴⁶⁵ Değişiklik "Köy enstitülerinde sağlık memurları için kol kuruluyor. Bu kolda okuyanlar küçük sağlık memurları gibi yetiştirilecek ve uygulama göreceklerdir." şeklindeki haberlerle kamuoyuna duyurulmaktadır.⁴⁶⁶

Tablo 14: 1943 Programında Sağlık Memurluğu IV.Sınıf Ders Dağılımı

KÖY ENSTİTÜLERİ SAĞLIK MEMURLUĞU KOLU (1943) DERS DAĞITMA CETVELİ Sınıf IV. Haftalık Dersler			
Birinci Sömestr	Saat	İkinci Sömestr	Saat
Türkçe	3		3
Tarih	1		1
Coğrafya	1		1
Matematik	3		3
Fizik	1		1
Kimya	2		2
Yabancı Dil	2		2
Resim-İş	1		1
Beden Eğitimi	1		1
Müzik	2		2
Askerlik	2		2
Anatomi ve Fizyoloji Bilgileri	10	Hasta Bakıcılık	6
Sağlık Bilgisi	8	Küçük cerrahi ve ilk yardım	9
Genel Patoloji	6	Çocuk bakımı	9
Askerlik Sağlık Bilgileri	1	Askerlik Sağlık Bilgileri	1
TOPLAM	44	TOPLAM	44

Kaynak : Uçan, s.151

⁴⁶⁴Türkoğlu, (Tonguç), ss.412, 413

⁴⁶⁵Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, **Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar (Cilt1)**, Yayına Hazırlayan Mustafa Aydoğan, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2000, ss.527-624

⁴⁶⁶Yeni Asır, 30 Senteşrin 1944

Tablo 15:1943 Programında Sağlık Memurluğu V.Sınıf Ders Dağılımı

KÖY ENSTİTÜLERİ SAĞLIK KURUMLARI KOLU				Sınıf V. - 1943
Üçüncü Sömestr	Saat	Dördüncü Sömestr	Saat	
Türkçe	3		3	
Tarih	1		1	
Matematik	2		2	
Fizik	1		1	
Yabancı Dil	1		1	
Resim-İş	1		1	
Müzik	2		2	
Askerlik	2		2	
Zirai İşletme Ekonomisi				
Kooperatif	1		1	
Bulaşıcı Hastalıklar	3		-	
Salgın Hastalıklarla				
Mücadele	4		-	
Askeri Sağlık				
Bilgileri	1		-	
Sihhi ve İdari Muameleler				
ve Resmi Muhabere	1		-	
Tatbikat (Sağlık İşleri				
Mesleki Tatbikat)	21		30	
Toplam	44		44	
Not: Dördüncü sınıftan itibaren Köy Enstitüsünün öğretmen olacak talabesi sanat derslerine devam ederken sağlık memuru olacak talebesi meslekleriyle ilgili derslere devam edecek ve tatbikat görecektir.				

Kaynak : Uçan, s.152

Tablo 16: 1947 Programında Sağlık Memurluğu IV.Sınıf Ders Dağılımı

KÖY ENSTİTÜLERİ SAĞLIK MEMURLUĞU KOLU (1947) DERS DAĞITMA CETVELİ Sınıf IV. Haftalık Dersler			
Birinci Sömestr	Saat	İkinci Sömestr	Saat
Türkçe	4		4
Tarih	1		1
Coğrafya	1		1
Matematik	4		4
Fizik	1		1
Kimya	2		2
Resim-İş	1		1
Beden Eğitimi	1		1
Müzik	2		2
Askerlik	1		1
Anatomi ve Fizyoloji Bilgileri	10	Hasta Bakıcılık	6
Sağlık Bilgisi	8	Küçük cerrahi ve ilk yardım	9
Genel Patoloji	6	Çocuk bakımı	9
Askerlik Sağlık Bilgileri	1	Askerlik Sağlık Bilgileri	1
TOPLAM	43	TOPLAM	43

Kaynak : Uçan, s.152

Tablo 17: 1947 Programında Sağlık Memurluğu V.Sınıf Ders Dağılımı

KÖY ENSTİTÜLERİ SAĞLIK MEMURLUĞU KOLU (1947) DERS DAĞITMA CETVELİ Sınıf V.		
Haftalık Dersler	Saat	Saat
Türkçe	4	4
Tarih	1	1
Matematik	3	3
Fizik	1	1
Resim-İş	1	1
Müzik	2	2
Askerlik	1	1
Zirai İşletme Ekonomisi, Kooperatif	1	1
Bulaşıcı Hastalıklar	3	-
Salgın Hastalıklarla Mücadele	4	-
Askeri Sağlık Bilgileri	1	-
Sihhi ve İdari Muameleler ve resmi muhasebe tatbikatı	21	30
TOPLAM	43	44

Kaynak : Uçan, s.153

Köyün sağıksız koşullarında doğan çocukların çoğı ölmekte, sağı kalabilenler de hastalıklarla boğışmaktadır. Enstitü sistemi içerisinde yetiştirilmesi düşünölen köye yarayışlı elemanların bir kısmının köydeki sağıksız koşulları iyileştirmesi yanı sıra köyün gereksinim duyduğı sağılık memuru ve ebe gereksinimini gidermesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1942'de 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Örgütlenme Yasası ile köylerde sürekli yaşayacak sağılık memuru ve ebe yetiştirilmesinin hukuksal alt yapısı oluşturulmuştur. Bu yönde Milli Eğitim ve Sağılık Bakanlıklarının işbirliğı içerisinde olması tasarlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı köy enstitülerinde sağılık kollarının açılmasını sağılamasına karşın Sağılık Bakanlığı sağılık örgütü içerisinde köy hekimleri atamalarını yapamamıştır. Enstitüler de köy ebesi yetiştirememiştir. Sağılık kolları ilk olarak 1942-1943 öğretim yılında İzmir Kızıllıçullu, Malatya Akçadağ, Ankara Hasanoğlan ve Erzurum Pulur'da olmak üzere açılmıştır. Sağılık kollarına üçüncü sınıfını başarıyla tamamlayan istekli öğrenciler arasında yapılan sınavda başarı gösteren erkek öğrenciler alınmıştır. Sağılık kollarına seçölen öğrenciler ilk yılı tümnden kuramsal bilgileri içeren dersler görmüşler, ikinci yıl da bir hafta kuramsal izleyen hafta uygulamalı olmak üzere eğitim almışlardır. Sağılık koluna seçölen öğrencilerin költür dersleri; *Türkçe, Matematik, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Fizik, Kimya, Resim, Beden Eğitimi, Yabancı Dil ve Askerlik* idi. Mesleki dersleri ise; *Anatomi, Fizyoloji, Genel Patoloji, Hijyen, Bulaşıcı Hastalıklar ve Savaşı, Çocuk Bakımı, Hastabakıcılık, İliyardım ve Küçük Cerrahi, Sağılık Yönetimi ve Askeri Sağılık* olarak belirlenmiştir. Uygulama için öğrenciler yakın merkezlerdeki devlet ve belediye hastanelerine, belediyelerin temizlik ve zabıta müdürlüklerine, sıtma savaş ve zührevi hastalıklar dispanserlerine gitmiştir. Sağılık kolları, Sağılık Bakanlığı'nın sağılık memurlarına gereksinim kalmadığını bildirmesi üzerine 1951'de kapatılmıştır. 1945-1948 yılları arasında 957, 1949'da 274, 1950'de 221 ve 1952'de 142 olmak üzere Köy Enstitülerinden toplamda 1.599 sağılık memuru mezun olmuştur. Sağılık memurları öğretmenler gibi 20 yıl kırsal görev yapmak üzere görev üstlenmişlerdir. Aylıkları da 20.-TL'dir ancak gezdikleri köylerle ilgili olarak günlük 1.-TL gezi ücreti almaktadırlar. Sağılık memurlarına da öğretmenlerde olduğı gibi yerleştikleri köyde işlemek için arazi, tarım aletleri ve hayvan verilmiştir. Ancak bu uygulama 1947'de sonlandırılmıştır. 20 yıllık kırsal görev süresine ilişkin 1956'da çıkarılan 6753 sayılı yasa ile belirli koşulları sağılayanlar için il ya da ilçe merkezlerine görevlendirilebilme hakkı tanınmıştır.⁴⁶⁷

⁴⁶⁷Dirican, ss.74-76

2.3.10. Tasarımın Özünden Uzaklaştırılması ve Enstitülerin Sonu

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye, birçok nedenle kapitalist blok içerisinde yer almak çabasıdadır. Sovyetler Birliği'nin savaş sonrası tutumu ve talepleri, Türkiye'nin bu çabasında önemli ve zorlayıcı etkiye sahiptir. Demokratikleşmenin bir gereği olarak çok partili yaşama geçilmiştir. Modernleşme anlayışında da kentleşme olgusu öne çıkmıştır. Köye yönelik kalkınma politikalarında ve köycülük atılımlarında gerileme başlamıştır. Bununla birlikte fiilen savaşa katılınmasa da görece uzun süren bu savaşta üretken nüfus askere alınarak tüketici haline dönüştürülmüş, üretime katılamadıkları gibi tüketimin artmasına neden olunmuştur. Savaş nedeniyle ağırlaşan vergi yükü yanı sıra geleneksel tarım yöntemlerinin verimsizliği köyü ve köylüleri daha kötü koşullarda yaşamaya mahkûm etmiştir. Bununla birlikte üretimi artırmak ve topraksız köylüyü topraklandırmak yönünde başlatılmış olan toprak reformu çabaları siyaset kurumunda yaşanan değişikliğe koşut istenilen sonucu sağlamaktan çok uzak bir şekilde sonuçlanmıştır. Geniş topraklara ve siyasi nüfuza sahip olanların demokratikleşme ve çok partili yaşama geçişte ortaya çıkan koşulları kendi yararlarına olmak üzere değerlendirmeleri bu sonuçta önemli etkiye sahiptir. Değişen koşullarda siyaset kurumunu yönlendiren bu irade, kalkınmada odağına kentleşme ve sanayileşmeyi koymuş olduğundan topraksız köylüyü topraklandırma girişimini olduğu kadar köylüyü yapısal anlamda dönüştürme görevini sürdüren ve 1943'ten itibaren başladıkları görev yerlerinde feodal yapı ile mücadeleye girişen Köy Enstitülü öğretmenleri ve Enstitüleri de bir tehlike olarak değerlendirmiştir. Köy Enstitülü Öğretmenler içinde bulundukları döneme göre en yeni eğitim/öğretim ve üretim tekniklerine sahip olarak köylere gitmişler ve buraları dönüştürmeye başlamışlardır. Bu süreçte geleneksel köy otoritelerine olduğu kadar bürokrasiye karşı da cumhuriyet kazanımları doğrultusunda kararlı bir mücadele sergilemişler ve bu nedenle tepkiyle karşılanmışlardır.⁴⁶⁸ Dünyadaki bloklaşmaya koşut Sovyetler Birliği'nin Türkiye üzerindeki talepleri ve yükselen komünizm, bu güçler tarafından başlatılan karalama çabasının aracı haline gelmiştir. Öyle ki; karma eğitim, işlenmek üzere öğretmenlere toprak verilmesi ve imece uygulamaları bu süreçte komünizmle

⁴⁶⁸ Enstitülerde yetişen öğretmenler diğer öğretmenlerden farklı davranışlar sergilemektedirler. Yaparak öğrenmenin; yapabiliyor olmanın kendilerine verdiği özgüvenle hareket eden ve çevresindekilere de bu özgüveni aşılayan öğretmenler bürokratik devlet kademelerindekilerle sorun yaşamaya başlamışlar, bürokrasiden hesap sorar hale gelmişlerdir. Ertuğrul Meşe, Türk Sağında Köy Enstitüleri Algısı, *Asya Studies*, Akademik Sosyal Araştırmalar, No.1, 2017, s.92

eşdeğer tutulmuş böylelikle Köy Enstitülü Öğretmenler ve Enstitü hareketi baskılanmaya çalışılmıştır.⁴⁶⁹

Dünyanın ve içinde bulunduğu bölgenin gelişmeleri doğrultusunda Türkiye’de 2.Dünya Savaşı sonrasında kendi içinde değişimler yaşamıştır. Demokrasinin bir gereği olarak 1946’da yapılan seçimler CHP ve DP’nin katılımı ile çok partili olarak gerçekleşmiş; CHP seçimleri kazanmasına karşılık siyasi duruşunda değişikliğe gidiyor ve bu gidişten Köy Enstitüleri de payına düşeni almıştır. DP eskiyi kötülemek adına Köy Enstitülerine ve beraberinde getirdiği atılımlara saldırdıkça CHP Köy Enstitüleri ile başlatılan atılımın halkın yararına şeyler olduğunu anlatmak yerine “*düzelteceğiz*” diyerek kendi elleriyle başlattıklarını yine kendi elleriyle yıkmaya girişmiştir. Hükümeti kurma görevini Recep Peker’e veren Cumhurbaşkanı İnönü, Hasan Âli Yücel’in kabine dışında bırakılmasına ve yerine Köy Enstitülerine karşıtlığı ile bilinen R.Şemsettin Sirer’in getirilmesine ardından da İ.Hakkı Tonguç’un görevden alınmasına sessiz kalmıştır.⁴⁷⁰ Türkiye’nin 2.Dünya Savaşı sonunda giriştiği çok partili yaşama geçiş sürecinde en çok zarar gören yapı köy enstitüleri olmuştur. CHP’nin kendi siyasi kaygılarının bir sonucu olarak köy enstitüsü karşıtlarının eleştirilerine, sistem ile özdeşleşen Yücel ve Tonguç’un görevlerinden alınmalarına sessiz kalması, önce sistemde değişikliklere ardından da sistemin yıkılışına evrilmiştir.⁴⁷¹ 1946 seçimleri ile Reşat Şemsettin Sirer’in Bakanlığa getirilmesinden sonra Ankara’da enstitü müdürleri, bakanlık müfettişleri, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Ziraat Fakültesi öğretim elemanlarının katılımıyla düzenlenen 15 günlük toplantıları izleyen günlerde Köy Enstitüleri programlarında değişiklikler uygulamaya konulmaya başlamıştır. Mesleki gelişim derslerinin adları ve içerikleri değiştirilmiş; Eğitim Tarihi, Genel Öğretim Metodu, Özel Öğretim Metodu ve Uygulama, Öğretmenlik Bilgisi ile Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi gibi dersler eklenerek programlar geliştirilmiştir. Resim, müzik gibi güzel sanatlara ilişkin derslerin saatleri arttırılırken, yabancı dil zorunlu olmaktan çıkarılarak seçmeli hale getirilmiş ve enstitülerin klasik öğretmen okuluna dönüştürülmesi süreci başlamıştır.⁴⁷² Düzeltme adı altında operasyonlar gecikilmesizin uygulamaya konulmaya başlamıştır. Bakan Reşat Şemsettin Sirer için “*Solculuk tehlikesi*” başlatılan yıkım için iyi bir kılıftır. Üstelik Mecliste artık yalnız da değildir; Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün eski müdürü Mehmet Emin Soysal, Maraş Bağımsız Milletvekili olarak TBMM’dedir. Reşat

⁴⁶⁹Sallan Gül, (Gönen), ss.66-68

⁴⁷⁰Türkoğlu, s.546

⁴⁷¹Çakmak, s.637

⁴⁷²Elmacı, s.298

Şemsettin Sirer ve Mehmet Emin Soysal ortaklığında Köy Enstitülerini yok etmeye yönelik birçok adım atılmaktadır. Mehmet Emin Soysal hazırladığı soru önergeleri ile Bakan Reşat Şemsettin Sirer'e eleştiriler yöneltmekte, Sirer de gereğini yerine getirmektedir. Bu dönemde Enstitülerde hakkında soruşturma açılmadık yönetici neredeyse kalmamıştır. Çoğu zaman soruşturmalardan öğretmenler de payını almakta ve yer değişikliklerine uğramaktadırlar.⁴⁷³ Sıra Köy Enstitülerindeki eğitim öğretim iklimine geldiğinde 29 Nisan 1947 tarihli bir yönetmelik ile öğrencilerin yönetime katılmalarına, yetki ve sorumluluk almalarına son verilmiştir. Ardından 9 Mayıs 1947 Genelgesi ile kız ve erkek öğrencilerin kaldığı yerler birbirinden ayrılmıştır. 20 Mayıs 1947 Genelgesi de öğrencilerin serbest okuma saatlerini hedeflemektedir ve genelge ile okuma saatlerine ve okunacak yayınlara kısıtlama getirilmiştir. 1948'de Enstitülerde uygulanan programla kent okulları programları arasında neredeyse bir fark kalmamış gibidir. İş eğitimi için yalnızca alıştırma yapılmasına izin verilmektedir.⁴⁷⁴ 1943 programı teori ve pratiği iç içe barındırırken 1947'de yeni bir programa geçilmiş ve 1953'te de ayrıca bir program değişikliğine gidilmiştir. Programdaki 1947 değişikliği kapatılmanın ilk işareti olurken, son değişiklik ilköğretim müfredatı şeklinde yapılmış ve artık enstitülerin amaçları terk edilmiştir. 1943 programı üretici iş okulu anlayışına dayanırken, 1947 programı ile enstitüler klasik iş okuluna dönüşmüştür. 1947 programı ile ders konuları daha akademik ve daha teorik olarak seçilip düzenlenerek, cumartesi eğlenceleri, halaylar gibi etkinlikler kaldırılmış, teorik eğitim daha ağır basmaya başlamıştır. Değişim ile sanat etkinlikleri kaldırılırken, eğitimbaşı, sanatbaşı gibi tanımlamalar yerini eğitimşefi, tarımşefi gibi despotik adlara bırakmıştır. Öğrencilerin ders dışı etkinlikleri sınırlandırılmakla birlikte yönetime katılma hakları ellerinden alınmış ardından da 09.05.1947 tarihli Genelgeyle de karma eğitime son verilerek kız ve erkek öğrenciler ayrılmıştır. Bunu kitapların zararlı zararsız ayırımına uğraması ve zararlı bulunanların yakılması, serbest okumaların kontrole alınması izlemiştir. Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri döneminde Enstitülerin artık kapatılışlarına doğru Talim ve Terbiye Dairesi tarafından gerçekleştirilen program değişikliğinin tutanaklara yansıyan gerekçesi şöyledir: *"Uygulamada hem öğretmen, hem de ziraatçı veya sanatkâr yetiştirmenin mümkün olmayacağını ve öğretmenin çalışmasını bu şekilde bölmenin okulun zararına olduğunu gösterdi. Böylece, 'üretici ve sanatkâr', yani devlete fazla mali yük getirmeyecek öğretmen yetiştirmenin gerçekleşmediği görüldü ve vazgeçildi."* Bu

⁴⁷³Türkoğlu, ss.551-553

⁴⁷⁴Türkoğlu, ss.557, 558

gerekçe de göstermektedir ki; 1953 program değişikliği “*Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüsü Programı*” olarak sunulsa da köy enstitülerini kapatarak ilköğretmen okullarını kapsayan bir program oluşturma çabasından başka bir şey değildir.⁴⁷⁵

Köy Enstitülerinin kapatılması nedenlerini enstitülerin barındırdığı özelliklerinde aramak gerekir. Enstitüler her şeyden önce öğrencilerine kendi işini kendisinin görmesini öğretmekteydi. Herkesin kendi işini kendisinin görmesi başkasını sömürmemesi demektir. Enstitüler emeğe değer veren insanlar yetiştiriyordu. Emeği kendileri için sömürenler için bu korkutucu bir durumdu. Enstitüler dayanışmayı ve kolektivizmi öğretiyordu. Üretime ve işe dayanan tasarım içerisinde kolektif yaşam kaçınılmazdı. Daha çocuk yaşlarında bu köylü çocukları elbirliği içinde olduklarında neler üretebildiklerini görerek, yaparak öğreniyorlardı. Bu durumda başkalarına muhtaç olmaları söz konusu olamazdı. Enstitüye katılan bir öğrenci geldiği yerden, koşullardan ve ilişkilerden uzaklaşmadan, “*yabanlaşmadan*” bir öğretmenin yanı sıra köye gerekli sanatların bilgisine sahip oluyor ve bu bilgiyi uygulayabiliyordu. Bu sistem içinde yoğrulan bir köylü çocuğunun daha sonra hangi konuma gelirse gelsin özünden kopmayacağı anlaşılmaktaydı. Uygulanmakta olan sistemin öznesi insan, ölçüsü eşitlikti. Gerektiğinde öğretmen de taş taşımaktan, öğrencilerle aynı elbiseyi giymekten ve yemeği yemekten ayrı durmazdı. Öğrencilere dürüst olmaları ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri öğretilirdi. Hak ve ödevlerini bilen yurttaşlar olarak, ezilip büzülmeden işlerini yürütürlerdi. Bu tutumları bürokrasi içerisinde tepkilerle karşılanmıştı. Dünyaya dönük kurumlar olmaları nedeni ile bilime değer verilmekte ve bilimsel yöntemler uygulanmaktaydı. Sadece bedensel gelişim ve üretim değil, düşünsel gelişim ve üretimin gerçekleşmesi için çaba gösterilmekteydi. Okumak ve yazmak konusunda öğrenciler desteklenmekteydi. Enstitülerden yetişen öğretmenler köy ve kent arasındaki sosyal ve ekonomik farkın kapanmasında çok etkili olabileceklerdi. Adaletsiz gibi görünen bir uygulama ile hemen her köyün kendi okulunu yapması da sağlanmakta idi. Bu durumda her köy aydınlanmaya uğrayacaktı. Ancak, bu bilinç daha köylünün çoğuna erişmeden yine köylünün oyları ile enstitülerin sonu getirildi.⁴⁷⁶

Faik Akçay Köy Enstitülerinin neden kapatıldığı sorusunda farklı bir yorum getirmektedir. Akçay, enstitülerin kuruldukları dönemde Türkiye’de “*Devlet eliyle kapitalist üretme*” anlayışının geçerli olduğunu, ileride gerçekleştirilecek liberal, anamalcı ekonomi düzeninin alt yapısını oluşturmak üzere devletçilik denemelerinin

⁴⁷⁵Sallan Gül, (Gönen), ss.62-65

⁴⁷⁶İsa Öztürk, Köy Enstitülerinin Kapanmasına Yol Açan Özellikleri, *Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı*, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.110-112

yapıldığını, girişilecek eğitim seferberliğinde yeterli kaynak bulunmadığı için devlet harcamalarına gerek olmadan ve halkın da desteğini alarak okullaşma oranının yükseltilmesinin amaçlandığını ileri sürmektedir. Yapılan yapılar düzenin ideolojisini yeniden ürettiğinde burjuva eğitim kurumlarına dönüşeceklerdir. Bu bağlamda enstitüler kırsalı merkezi devlete bağlayacak bir araç olarak kullanılmıştır. Pazar ekonomisinin kurulması için gerekli eğitim altyapısı enstitüler tarafından sağlanacaktır. Bununla birlikte kırsalın kendi iç dinamikleri kapalı alanlarını canlandırması, köylünün dayanışma temeline dayalı üretici bir güç haline gelecek olması beklenmiyordu. Üretime yatkın tabanın sömürüye karşı koyabilecek bilinçte ve demokratik bir yaşamı ve üretim şeklini gerçekleştirebileceklerinin anlaşılması egemen güçlerin enstitüleri kapatmanın yollarını aramaya sevk etmiştir.⁴⁷⁷

1946 seçimlerinde Demokrat Parti'den milletvekili adayı olan 250 kişinin 41'inin büyük toprak sahibi, 39'unun iş adamı oluşu bir yönelimi ortaya koymakta önemli bir veridir. Bu güçlerin iktidarında doğal olarak Enstitüler ve Halkevleri birer tehdit olarak görülmüştür. Soğuk savaşla birlikte gelişen komünizm karşıtlığından da yararlanılarak önce karalama kampanyaları, soruşturma ve yıldırımlar ardından program değişiklikleri ile Enstitülerin sonu hazırlanmıştır. Kapanış sürecine ilişkin Enstitü karşıtlığını yansıtmaları bakımından 1950 seçimleri sonrası kurulan DP Hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri'nin *"M.Eğitimde hiçbir şey yapmadımsa Tonguç'u bakanlık emrine aldım."* diyerek övünmesi anlamlı olsa gerektir.⁴⁷⁸

Tefik İleri, Enstitülere yönelik Meclis desteği sağladıktan hemen sonra Bakanlıkta yaptığı toplantı ile Enstitülerdeki karma eğitimi sona erdirmeye anlamında; kız öğrencilerin Kızılçullu ve Beşikdüzü Köy Enstitülerinde toplanmaları kararını almıştır. Ardından da alınan öğrenci sayısı azaltılmaya başlamış, sağlıkçı ve ebe yetiştirilmesine yanı sıra öğretmen yetiştirme ve çalıştırma işine son verilmiştir. 1952'de kurumların adı değişikliğe uğramış, *"Köy"* ve *"Enstitü"* sözcüklerinin kaldırılması sağlanmıştır.⁴⁷⁹ Bakan İleri, yakaladığı her fırsatta köy enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürüleceği ve buralara köylülerin yanı sıra kasabalardan da öğrenci alınacağı açıklamasını yapmaktadır.⁴⁸⁰ Bakanlığın Köy Enstitüleri Yönetmeliğinin 179.maddesinde yaptığı değişiklik *"Köy enstitülerinde arzu edilen kıyafet"* başlığı altında kamuoyuna duyurulmaktadır. Yönetmeliğin yeni maddesi şöyledir: *Kız ve erkek öğrencilerin kıyafeti öğretmen namzetlerine yakışır şekilde*

⁴⁷⁷Faik Akçay, Köy Enstitüleri Kapitalizme Ters Düştüğü İçin Kapatılmıştır, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.113, 114

⁴⁷⁸Gümüšoğlu, ss.38,39

⁴⁷⁹Türkoğlu, (Tonguç),s.565

⁴⁸⁰Yeni Asır, 08.10.1950

sade ve temiz olacaktır. Öğrenciler muayyen bazı zümrelerin kılık ve kıyafetleri, saç ve tuvaletlerini taklit etmiyecek, tuvalet yapmayacak erkekler saçlarını uzatmayacak, bıyık ve favori bırakmayacaktır."⁴⁸¹

1951 yılının Haziran ayının ilk haftasında Milli Eğitim Bakanlığı'nda köy enstitülerinin ve öğretmen okullarının müdürleri, milli eğitim uzmanları ve yetkililerin katılımı ile gerçekleşen toplantılarda köy enstitüleri ile ilgili yeni bir yasa taslağı oluşturulmaya çalışılmıştır. Tasarıya göre enstitülerin süresi 6 yıla çıkarılacak müfredatlarının öğretmen okullarına yaklaşması sağlanacak ve köy enstitüsü adı öğretmen okuluna dönüştürülecektir. Tasarının Meclis yaz tatiline girmeden yasalaşması beklenmektedir.⁴⁸² Bu gelişmeler karşısında köy enstitülü öğretmenler oluşturdukları dernekler aracılığı ile düşünce ve isteklerini Meclise iletme uğraşı içindedir. Ankara'daki toplantının ardından Ege Bölgesi Köy Öğretmenleri Derneği tarafından 15.06.1951'de Gül Gazinosunda düzenlenen toplantıda dernek üyelerinin yanı sıra Kızılçullu Köy Enstitüsünün önceki müdürlerinden İzmir Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer, Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Ahmet Önerürk de bulunmaktadır. Toplantıda yasa taslağı üzerine görüşmeler yapılarak varılan ortak sonucun Meclisteki vekillere iletilmesi sağlanacaktır.⁴⁸³ Enstitülere başka bir yön, şekil vermek amacı ile yapılan toplantılarını tamamlayan komisyon üç kişilik bir ekibi yerinde incelemelerde bulunmak üzere enstitülerde görevlendirmiştir.⁴⁸⁴ Bununla birlikte Öğretmen Okulları Kanunu'nun, okulların açılmasına yetişmemesi üzerine 1951-1952 öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsü yine Kız Köy Enstitü olarak bir yıl daha varlığını sürdürecektir. Bu nedenle 80-100 öğrencinin kabulü yönünde kayıt işlemlerine başlanmıştır.⁴⁸⁵

Köy enstitülerinin kapanışına giden sürece haklılık kazandırma çabası çoğu zaman köy okullarının yapımının yanı sıra köy öğretmenine verilecek arazinin köylü tarafından karşılanacak olmasının getirdiği maliyet olarak ortaya konulmaktadır. Öyle ki, köy öğretmenin köye sağlayacağı katkılar ve gerekliliği yanı sıra köy öğretmenin gereksinimlerinin neler olduğu ortaya konulmakla birlikte öğretmenin yükünün köylüye yüklenmesinin köylü ile öğretmen arasında soğukluk yarattığına değinilmektedir. Öğretmenin gereksinimlerinin köylüden alınan salmalarla karşılanıyor olması köylü tarafından hoş karşılanmamaktadır. Kötü niyetli olanlar sorumlu olarak öğretmeni işaret etmektedir. Şehirlerde yapılan okullar nedeni ile

⁴⁸¹Demokrat İzmir, 03.02.1952

⁴⁸²Anadolu, 05.06.1951

⁴⁸³Anadolu, 16.06.1951

⁴⁸⁴Anadolu, 06.08.1951

⁴⁸⁵Anadolu, 16.07.1951

şehirlilerin böyle bir yükümlülüğün bulunmaması da cabasıdır. Diğer yandan köyün sorununun yine köy kaynaklarından karşılanması da eleştirilmekte ve çözümün yalnız köy enstitülü öğretmenlerden beklenmemesini, üniversitelerden mezun şehir çocuklarına da askerlik gibi bir anlamda zorunlu hizmet konulmasının gerekliliğine değinilmektedir.⁴⁸⁶ Bununla birlikte köylerin ilköğretim sorununun çözümü ve köylerin gereksinimi olduğu için başlayan okul inşaatları artık köylülere yük olmayacak, yarım kalan okul inşaatları devletçe yaptırılacak ve borçları ödenecektir.⁴⁸⁷

Enstitülerde 306 bina bizzat öğrenciler tarafından yapılmıştır. 15.000 dönüm arazi işlenip ekilmiştir. Enstitü topraklarına meyveli-meyvesiz 250.000 ağaç dikilmiştir. 1.500 dönümlük orman meydana getirilmiştir. 1.200 dönüm üzüm bağı dikilmiştir. 9.000 baş hayvan bakılmış, Enstitü imalathaneleri, enstitülerin giyecek ihtiyaçları ile yapı, demircilik vs. alanlarda faal kuruluşlar haline gelmişler ayrıca köylere el atmışlardır. Bu arada 16 Enstitü, öğrencilerin emekleriyle elektriğe kavuşmuştur. Hasanoğlu'da ayrıca bu enstitülere öğretmen yetiştirmek üzere bir yüksek kısım açılmıştır.⁴⁸⁸ Köy Enstitülü eğitmen ve öğretmenlerin katılım ve katkıları ile 1941-1942 öğretim yılından 1951-1952 öğretim yılına kadar on yıl içinde köylerde beş sınıflı ilkokul sayısı 3.899'dan 12.755'e; öğretmen sayısı 6.910'dan 19.948'e; öğrenci sayısı ise 394.426'dan 1.087.135'e çıkarılmıştır. Ayrıca Köy Enstitülerinden 1950 yılına kadar 1.248 sağlık elemanı mezun olmuştur.⁴⁸⁹

2.3.11. Yüksek Köy Enstitüsü

Tasarım aşamasında enstitülerin yaygınlaşacağı dolayısı ile öğretmen, eğitimci gereksiniminin belireceği de düşünülmüştür. Deneysel çalışmalar da bunu doğrulamıştır. Bu nedenle köy enstitülerine uygun öğretmen yetiştirilmesini sağlamak amacı ile 1942-1943 öğretim yılından başlayarak Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır.⁴⁹⁰ Yüksek Köy Enstitüsü, köy eğitim sisteminin yükseköğretim ayağıdır ve bir üst kurumdur. Yüksek Kısımda köy eğitim sistemine denetim elemanı ve köy enstitülerine öğretmen yetiştirmek ve köy enstitüleri ile ilgili konularda araştırma yaparak elde ettiği sonuçları yayımlamak amacı ile kurulmuştur.⁴⁹¹

⁴⁸⁶Yeni Asır, 03.03.1946

⁴⁸⁷Yeni Asır, 07.02.1948

⁴⁸⁸Aydemir, s.382

⁴⁸⁹Hasan Ali Yücel, **Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları-Konuşmaları**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 1977, s.15

⁴⁹⁰Erdem İ, s.26

⁴⁹¹Mustafa Aydoğan, Türkiye Eğitim Sistemi'nde Köy Enstitüleri'nin Yeri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, İzmir, 2004, s.52

Hasanoğlan Köy Enstitüsü ve Yüksek Köy Enstitüsü aynı yerleşkede kuruludur. Ankara-Kayseri tren yolu üzerinde ve Ankara'ya 32 km. mesafededir. 1941'de kurulduğunda yerleşke arazisi üzerinde tek bir kulübe ve ağacın dahi bulunmadığını belirtmek gerekir.⁴⁹² Kuruluş aşamasında fiziki olanaksızlıklar, yerleşkenin şehre uzaklığı, görece fazla çalışma yapmak zorunda olmak benzeri nedenlerle öğretmen ve eğitimci bulmakta zorlanan enstitüler, zaman içinde artan öğrenci sayısı nedeni ile de öğretmen ve eğitimci bulma sıkıntısı çekmiştir. Bu durum çoğunlukla olduğu üzere kendi içinde çözümünü de üretmiştir. Köy Enstitülerine öğretmen, köy okullarına yönetici, denetmen yetiştirmek üzere ve köy araştırmaları merkezi işlevini görece bir yüksek kısım yaşama geçirilmiştir. Bu doğrultuda önce Milli Eğitim Bakanlığı'nın 19 Eylül 1942 tarih ve 6/2323 sayılı olur ile Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde "Yardımcı Öğretmenlik Kursu" açılmıştır. Daha sonra bu kurs Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsüne dönüştürülmüştür. Yüksek Kısımın ilk öğrencileri de kurulmuş ilk köy enstitülerinin; Çifteler ve Kızılçullu Köy Enstitüleri'nin 1942'deki ilk mezunları olmuştur. İlk mezunların tümü Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsüne çağrılmışsa da bunların bir kısmı kendi istekleri ile köylerine, okullarının başına gitmişlerdir. Yüksek Köy Enstitüsünün öğrenim süresi 3 yıldır. Öğrenim 8 ana bölüm altında gerçekleştirilmektedir. Bu bölümler: 1) Güzel Sanatlar, 2) Yapıcılık (Erkekler için), 3) Maden İşleri (Erkekler için), 4) Hayvan Bakımı (Erkekler), 5) Kümes Hayvancılığı, (Kızlar için), 6) Köy ve Elsanatları (Kızlar için), 7) Tarla ve Bahçe Ziraati (Erkekler için) ve 8) Zirai İşletmedir. Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Bakanlık Müdürler Encümeni kararı ile kapatıldığı 27 Kasım 1947'ye kadar 213 mezun vermiştir. Mezunları köy enstitülerinde öğretmen, belirli bir bölgedeki köy enstitülerinin denetmenleri ve gezici başöğretmen olarak görev yapmışlardır.⁴⁹³ Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünün, köy enstitüleri tasarımı içinde önemli bir yeri vardır. Kuruluşlarının gerekçesinde Köy Enstitülerine iş eğitiminin ilkelerine uygun öğretmen yetiştirmesi bulunmakla birlikte 1940'lı yılların üniversitesine yönelik eleştirilerin varlığı ve düşünsel anlamda yeni bir üniversite modeli tasarımı olduğu da söylenebilir. Tonguç'un; "... Yüksek Köy Enstitüsü ile biz geleceğin üniversitesini hazırlıyoruz. 21. yüzyılın insanını yetiştireceğiz... Türkiye bu üniversite ile yükseköğrenim sorununu çözemez... 1933'te üniversite reformu yapıldı ama üniversite medrese geleneğinden kopamadı. Üniversite oturan bir kurumdur, hareketsiz bir kurum. Biz bu kurumla 21. yüzyıla hazırlanamayız..."

⁴⁹² Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.43

⁴⁹³ Altunya, (Bakış), ss.23, 24

sözleri⁴⁹⁴ 1943'teki yeni bir yükseköğretim kurumu arayışını işaret etmektedir. Cumhurbaşkanı İnönü, Tarım Bakanı ve Tonguç'un katıldığı bir yurt gezisinde *"daha çok enstitü açılması, daha çok tarımcı yetiştirilmesi"* çokça konuşulmuştur. Değerlendirmeler sonucunda öğretmen yetiştiren mevcut kurumların Köy Enstitülerinin temel ilkelerine uygun nitelikte öğretmen yetiştiremedikleri, daha çok enstitünün açılabilmesi için enstitülere öğretmen yetiştiren özgün bir yükseköğretim kurumu gerektiği saptaması yapılmıştır. Cumhurbaşkanı'nın desteğini alan Tonguç, 19 Eylül 1942'de İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün bir Yüksek Köy Enstitüsü açılmasına ilişkin önerisini Bakanlığa iletmıştır. Öneride, Çifteler ve Kızılçullu Köy Enstitülerinden o yıl mezun olacak 105 öğrencinin Hasanoğlan'a çağırılması ve dokuz değişik dalda, altı aylık kurs düzenlenmesi vardır. Aynı gün Talim Terbiye Kuruluna aktarılan öneri yaklaşık bir ay sonra onaylanmıştır. İlk deneme 9 ay sürmüş ve deneyin ardından 24 Temmuz 1943'te asıl karar onaylanmıştır. Buna göre amaç genişletilerek, eğitim süresi üç yıl olarak belirlenirken, kol sayısı 8'e düşürülmüştür.⁴⁹⁵

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün eğitimci kadrosunu çoğunlukla Gazi Eğitim Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Konservatuvarı, Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda görevli öğretim üyeleri, sanatçı, uzman ve usta öğreticiler oluşturmaktadır. Hürrem Arman, M.Rauf İnan, İsmail Hakkı Tonguç, Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol, Halit Ziya Kalkancı, Enver Ziya Karal, Carl Zuckmayer, Bella Kent, Ruhi Su, Mahir Canova, Cüneyt Gökçer, Hikmet Birand, Mualla Eyüboğlu, Seniha Tunakan, İbrahim Yasa, Aşık Veysel Şatıroğlu ve Sili Layuş Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünde görev yapmış eğitimcilerden bazılarıdır.⁴⁹⁶

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 1940'lı yılların Ankarası'nda önemli bir kültür ve sanat merkezi işlevi görmüştür. Öyle ki; Ankara protokolünün 12.sirasında yer almaktadır. Bürokratından, sanatçısına, edebiyatçısına birçok isim; Sabahattin Eyüboğlu, Melih Cevdet Anday, Necati Cumalı, Yaşar Kemal, Can Yücel ve Sabahattin Ali gibi, Hasanoğlan'da düzenlenen kitap tanıtımı, şiir okuma benzeri kültürel, sanatsal etkinliklere katılmaktadırlar.⁴⁹⁷ İlk mezunlarını 1945'te veren Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, son mezunlarını 1947'de vermiştir. Yücel ve

⁴⁹⁴ Mehmet Başaran, Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel ve Köy Enstitüleri, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011, s.52

⁴⁹⁵ Kemal Kocabaş, Hasanoğlan Köyünde Bir Yüksek Öğretim Kurumu: Yüksek Köy Enstitüsü, **Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 70 Yaşında**, (Ed.Kemal Kocabaş), Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2013, (Yüksek), ss.10-15

⁴⁹⁶ Kocabaş, (Yüksek), ss.438, 439

⁴⁹⁷ Kocabaş, (Yüksek), s.16

Tonguç'un işbaşından ayrılmasının ardından 2-10 Aralık 1946 tarihleri arasında düzenlenen 3.Milli Eğitim Şurası'nda alınan "*Köy Enstitülerinin bilgi dersi öğretmenleri, üniversite, yüksek öğretmen okulu ve eğitim Enstitüsü mezunlarından seçilir.*" kararı kapatılma sürecinin dayanağı olarak kullanılmıştır. 1947'den itibaren Yüksek Köy Enstitüsü mezunları enstitülerde görevlendirilmemiş, Köy Enstitülerine atananlar üzerinde de yıldırı yoğunlaştırılmıştır.⁴⁹⁸ Enstitüleri kapatma sürecinde ilk vuruş Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nün öğrencilerinin çeşitli yüksek okullara dağıtılarak boşaltılması ile gerçekleşmiştir. Ardında köy enstitüsü çıkışlı tüm öğretmenlerin askere alınması süreci başlatılmıştır. Yetmemiş askere alınan köy enstitülü birçok öğretmen yedek subay olarak askerlik yapmaları gerekirken çavuş yapılmışlardır.⁴⁹⁹ "*Enstitülerin kalbi ve beyni*" olan Yüksek Köy Enstitüsü'nde verilmekte olan nitelikli eğitimin öğrencilere sınıf bilinci kazandırması ve bu yöndeki çalışmaları savaş sonrası oluşan algıya koştur komünist kültürü yaydığı şeklinde karalamaların odağına oturmasına neden olmuştur. Birçok ihbar ve şikayet oluşturularak yıkım sürecine zemin hazırlanmıştır. Toplanan 3.Milli Eğitim Şurası'nda Yüksek Köy Enstitüsü'nün kapatılmasını dolaylı bir şekilde sağlamayı amaçlayan karar alınmıştır. Buna göre "*Köy Enstitülerinin (genel) bilgi dersleri öğretmenleri üniversite, Yüksek Öğretmen Okulu ve eğitim enstitüleri mezunlarından seçilmelidir.*" Şuraya katılan Tonguç'un itirazları Bakan Şemsettin Sirer tarafından değerlendirmeye alınmamış ve önce alınacak öğrenci sayıları düşürülmüştür. Daha sonra eğitimci kadrosu zayıflatılmış, derslere lise öğretmenleri atanmıştır. 5 Nisan 1947 tarih ve 74 sayılı yeni Yüksek Köy Enstitüsü Yönetmeliği ile bölümler kaldırılmış ve bir tür süresi uzatılmış Köy Enstitüsüne dönüşümü sağlanmıştır. Bakanlık Müdürler Encümeni'nin 27 Kasım 1947 tarih ve 6/28696 sayılı "*Görülen lüzum*" üzerine kararı ile de Yüksek Kısım kapatılmıştır. Öğrencileri Bakanlığa bağlı diğer yüksekokullara dağıtılmış ve gördükleri yükseköğretim yok sayılmıştır.⁵⁰⁰

2.3.12. Köy Enstitüleri Karşıtlığı; Kimler, Neden Köy Enstitülerine Karşı İdi

Engin Tonguç, köy enstitülerine karşıtlığı dolayısı ile kapanışa giden süreçte etken olanları üç grup altında toplamaktadır. Birinci grupta ırkçılık yanlısı aşırı

⁴⁹⁸Kocabaş, (Yüksek), s.22

⁴⁹⁹Türkoğlu, (Tonguç), s.554

⁵⁰⁰Ali Kınacı, Niyazi Altunya, Açılışının 70. Kapatılışının 65.Yılında Yüksek Köy Enstitüsü, **Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü 70 Yaşında**, (Ed.Kemal Kocabaş), Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2013, ss.234-236

milliyetçiler yer alır. İkinci grupta CHP içerisinde yapılanmış ve kendilerine “Anadolucular” denilen Kemalizm karşıtı gelenekçiler yer almaktadır. Üçüncü grupta ise kırgın ve doyurulmamışlar vardır.⁵⁰¹ Niyazi Altunya da Köy Enstitülerine yönelen eleştirileri üç grupta toplamaktadır: *“İlki, köy kökenli öğretmenlerin yetersiz bir sosyal sınıf yaratabileceğine; ikincisi milliyetçilik temelinde ayrışan ideolojik sosyal bir sınıf yaratılarak ülkenin bölüneceğine; ve üçüncüsü de zorunlu hizmet gereği köye giden, emeği sömürülen batıcı bir elit sınıf yaratılmak istenmesine yönelik eleştirilerdir.”*⁵⁰² Konunun anlaşılır bir şekilde ortaya konulmasını sağlamak adına yaptığımız dönemselleştirmede; kuruluş aşamasındaki karşıtlık, etkin dönemdeki karşıtlık ve günümüzden yönelen karşıtlıkları gruplar altında topladığımızda da Engin Tonguç’un saptamalarına yakın sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Doğal olarak sonradan dile getirildikleri için kendilerini “solda” tanımlayanların günümüzden yönelen eleştirilerine de yer vermeye çalışılmıştır. Bu sırada ilginç bir şekilde görülmüştür ki; köy enstitüleri deneyimi hem komünizm yanlısı, hem komünizm karşıtı hem de faşizmin bir ürünü olarak değerlendirilebilmiştir.⁵⁰³

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIZILÇULLU ERKEK/KÖY ÖĞRETMEN OKULU VE EĞİTMEN KURSU DİREKTÖRLÜĞÜ’NDEN KIZ KÖY ENSTİTÜSÜ’NE

3.1. KIZILÇULLU ERKEK/KÖY ÖĞRETMEN OKULU VE EĞİTMEN KURSU DİREKTÖRLÜĞÜ

3.1.1. Kuruluş Çalışmaları ve Fiziksel Koşullara İlişkin Bilgiler

Eğitmen kurslarının yaşama geçirilmesi için devletin çatısından gelen istek ilk karşılığını aralarında İzmir İlköğretim Müfettişi M.Rauf İnan, Ferit Oğuz Bayır, İstanbul İlköğretim Müfettişi Süleyman Edip Balkır ve Ankara İlköğretim Müfettişi Mehmet Emin Soysal gibi eğitimcilerin bulunduğu bir kurul oluşturularak bulmuştur. Bu kurulun ilk işi de eğitmen kurslarında ve eğitmen olacakların köylerde yapacakları çalışmaların programını hazırlamak olmuştur. Ardından kurs yerlerinin seçimi, işleyişi ve finansmanı gibi konular ele alınarak deneme niteliğinde olmak üzere 1936’nın yaz aylarında Eskişehir Mahmudiye’de ilk Eğitmen Kursu açılmıştır.

⁵⁰¹Engin Tonguç, **Köy Enstitüleri’nin İzinde**, Güldiken Yayınları, İstanbul, 2003, ss.101-104

⁵⁰²Sallan Gül, s.69

⁵⁰³Meşe, s.83

Burada alınan olumlu sonuçlar deneyin yurt geneline yaygınlaştırılması için girişimleri arttırmış ve yasal dayanak oluşturulmaya başlanmıştır. 21 Haziran 1936'da TBMM'nin onayladığı 3238 sayılı *"Köy Eğitimcileri Yasası"* ile eğitim tarihimizin en büyük atılımının yasal başlangıcı da yapılmıştır.⁵⁰⁴

Bu süreçte İzmir Kızılçullu'da kurulması düşünülen eğitimci kursu ve köy öğretmen okulu için Amerikan Koleji okul binası ve arazisi uygun görülmüş ve okulun kamulaştırılması amacıyla özel bir dizi işlem gerçekleştirilmiştir. Kızılçullu'nun eğitim tarihimize katılışına ilişkin özel işlemle ne kastedildiği konusunda Emin Elmacı ve Tayfur Göçmenoğlu'nun birbiri ile örtüşen açıklamaları vardır. Elmacı, Atatürk'ün Amerikan Kolejinin satın alınması sorununun çözümü işini Vali Kazım Dirik'e yönlendirdiğini belirtmektedir. Kazım Dirik de işin çözümünde Amerikalılarla olan ilişkileri zedelemeyecek bir yol izlemeye çalışmakta buna karşılık dönemin İktisat Vekili Celal Bayar daha keskin bir tutum izlenerek Amerikalılara *"misyonerlik yapıyorsunuz"* mesajının doğrudan verilmesini yeğlemektedir. Vali Dirik, Atatürk ile yaptığı görüşmede mevcut yasal düzenlemeler uyarınca yabancıların köy yerleşimlerinde okul açamadıklarını dolayısı ile kolejin bulunduğu Buca'ya bağlı Paradiso Mahallesi'nin köy statüsüne kavuşturulması halinde sorunun kendiliğinden çözüleceği bilgisini verir. Bu durum üzerine toplanan Vekiller Heyeti Paradiso Mahallesi'ni Kızılçullu Köyüne dönüştürme kararı alır. Bulunan bu çözüm görüşülürken yabancıların araziye yine bir yabancı şirkete devredebilecekleri de düşünülmüş ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Osmanlı döneminde verilen ayrıcalıkların tanınmadığından hareket edilerek karara varılmıştır.⁵⁰⁵ Tayfur Göçmenoğlu'da misyonerliğe karşı gelişen tutum yanı sıra çocuklarını Amerikan Koleji'ne gönderen ailelerin, bu okul aracılığı ile Amerika'ya giden çocukların geri dönmemeleri üzerine İzmir Palas Otel'i'nde gerçekleştirilen bir toplantıda Mustafa Kemal'e yakındıklarını belirtmektedir. Ailelerin, *"Çocuklarımız bu okuldan sonra Amerika'ya gidiyor, bir daha da dönmüyorlar."* sözleri üzerine Mustafa Kemal, *"Kızılçullu'da yabancı okul eğitim veremez"* demesi üzerine toplanan Kızılçullulular'ın, mahalleyi köy statüsüne kavuşturduklarını ve ardından toplanan Köy Heyeti'nin *"Köyde yabancı okul istemeyiz."* kararı aldıklarını aktarmaktadır.⁵⁰⁶ Bu karar 442 Sayılı Köy Kanunu'nun 87.maddesindeki *"Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunmayan gerek şahıslar, gerekse şahıs hükmünde olan cemiyet ve şirketlerin (eşhası hususiye ve hükmiye)*

⁵⁰⁴ Türkoğlu, (Tonguç), ss.127, 128

⁵⁰⁵ M.Emin Elmacı, **Bir Semt Bir Bina: NATO Binası Amerikan Koleji'nden Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, Ünik Binalar Serisi 3, İzmir, 2013, s.234

⁵⁰⁶ Tayfur Göçmenoğlu, **Beşonsekiz Treni**, Eğitsel Yayınlar Bilim ve Kültür Merkezi, İzmir, 2006, s.260

köylerde arazi ve emlak almaları memnudur.” düzenlemesine dayanılarak⁵⁰⁷ alınmıştır. Bu maddeden yararlanılarak Buca'ya bağlı bir mahalle olan Kızılçullu'nun hukuki konumu değiştirilmiş ardından köye dönüştürülmüştür. Köy İhtiyar Heyeti de köyde yabancı okul istemedikleri yönünde karar alarak Amerikan Koleji'nin kapatılmasını sağlamıştır.⁵⁰⁸ 1922 Girit doğumlu Mehmet Canitez de çocukları Kızılçullu Amerikan Koleji'nde okuyan ailelerin şikayetleri üzerine Mustafa Kemal'in ailelere çocuklarını bu okula göndermemeleri telkininde bulunduğunu sonrasında yeterli öğrencisi kalmayan Kolejin, faaliyetlerini durdurarak ve satışının gündeme geldiğini belirtmektedir.⁵⁰⁹

Kızılçullu'daki Amerikan Koleji dönemin Kültür Bakanı Saffet Arıkan, İlköğretim Genel Müdür Vekili İ.Hakkı Tonguç ve İzmir Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Rahmi Balaban'ın yaptıkları araştırma ve değerlendirmeler sonrasında oluşturdukları teklif⁵¹⁰ uyarınca 1937'nin Ocak ayı içerisinde satın alınmıştır.⁵¹¹ Arıkan, köy öğretmen okulunun 1937'de mutlaka kurulacağını ve açılacağını beyan etmektedir.⁵¹² Satın alma işlemi için belirlenen tutar 62.500,-TL⁵¹³ olmakla birlikte bina ve arazi vergisi borçları ve satım masrafları düşüldükten sonra Genç Hristiyanlar Cemiyeti adlı gruba net olarak 52.000,-TL ödenmiştir.⁵¹⁴ Kolej arazisi içerisinde Genç Hristiyanlar Cemiyeti dışında kişilere ait iki parça tarlanın bulunduğu anlaşılmıştır. Üzerine Kültür Bakanlığı, İzmir Valiliği'ne 500.-TL ek ödenek göndermiş, Ahmed ve Hasan adlı şahıslara ait bu iki parçanın da okul arazisine eklenmesini istemiştir.⁵¹⁵ Bununla birlikte 1950'ye gelindiğinde okul arazisi ile ilgili olarak basına “*Garip bir olay*” başlığı ile bir haber yansımıştır. Habere göre Kızılçullu Köy Enstitüsünün tatbikat arazisi içinde olmak üzere Milli Emlak tarafından 1942'de tahsis edilen ve tapusu Köy Enstitüsü adına tescilli 27.000 m2 arazi daha

⁵⁰⁷ Hüseyin Atmaca, **Bir Köy Çocuğunun Serüveni Köy Enstitüsünden Parlamentoya**, Abis Yayıncılık, Ankara, 2009, s.59

⁵⁰⁸ Elmacı, ss.233, 234

⁵⁰⁹ Deniz Çaba, Gerçek Adım Kızılçulludur Diyor Şirinyer, **İzmir Life**, Şubat 2003, s.64-67

⁵¹⁰ Tonguç 22.6.1937 tarihli 10 sayfalık raporunda açılacak okulun amaçlarından teşkilat şemasına değin ayrıntılara yer vermektedir. İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D02047005A101001, D02047005A101002, D02047005A101003, D02047005A101004, D02047005A101005, D02047005A101006, D02047005A101007, D02047005A101008, D02047005A101009 ve D02047005A101010 numaralı belgeler

⁵¹¹ Yeni Asır gazetesi 20.02.1937 tarihli sayısında tapu devir teslim işlemlerinin 19.02.1937'de gerçekleştiğini haber yapmıştır.

⁵¹² Yeni Asır, 26.02.1937

⁵¹³ Anadolu, 17.01.1937

⁵¹⁴ Tinal, (Kızılçullu), s.185: Satın alma işlemlerinin, Mustafa Kemal'in imzasını taşıyan satın alma belgesi de dahil olmak üzere ayrıntısına Emin Elmacı, NATO Binası, ss:227-242'de ulaşılabilir.

⁵¹⁵ Anadolu, 23.01.1937, Yeni Asır, 23.01.1937

sonra bu araziye talip olan bir şahsa da satılmıştır. Bunun üzerine konu yargıya intikal etmiş ve mahkeme arazinin şahıs adına tesciline hükmetmiştir.⁵¹⁶

Çalışmalar kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Rıdvan Nafiz Edgüer de İzmir'e gelerek⁵¹⁷ İzmir'in okul gereksinimi ve programları üzerine yanı sıra Kızılçullu'da Amerikalılardan alınan kolejde önümüzdeki ders yılında açılacak *"Köy öğretmeni enstitüsü"*⁵¹⁸ hakkında incelemeler yapmıştır.⁵¹⁹ Edgüer'in 09.04.1937'de İzmir'den ayrılırken yaptığı değerlendirmede; *Kolleg binasının* bir öğretmen okulu kurulması için uygun bulunduğu, büyüklüğü nedeni ile burada her yıl binlerce öğretmen yetiştirilebileceği, bununla birlikte eğitim içerisinde tarımın da yer alacağı göz önünde bulundurulduğunda çiftliğinden de yararlanılabileceği yer almaktadır.⁵²⁰ Bu tetkik ve değerlendirmelerin ardından Kızılçullu'da bir köy öğretmen okulu kurulması 14.05.1937'de onaylanarak yasal işlemler tamamlanmıştır.⁵²¹ Talim ve Terbiye Kurulu üyesi Kadri Yörükoğlu ile 31.07.1937'de İzmir'e gelen İ.Hakkı Tonguç, İzmir Milli Eğitim Müdürü A.Rıza Özkut, Müdür Yardımcısı Rahmi Balaban, Rauf İnan ve İlköğretim Müfettişi Asım Kültür'ün katılımları ile Kızılçullu'da açılacak köy öğretmen okulu ile ilgili inceleme ve toplantılar yapmışlardır.⁵²² Yeni açılacak öğretmen okulunda öğrencilere tarım yanı sıra muhtelif sanatlar da öğretileceğinden bu sanatlara ilişkin atölyeler oluşturulmakta ve bu atölyelere gerekecek malzemenin alımı yapılmaktadır.⁵²³

Kuruluşa ilişkin çalışmalar basında da yer almaktadır: *"Kızılçulluda eski Amerikan kolleji binasında bu sene açılacak olan Erkek Öğretmen okulu ve Köy Eğitmen kursu için şimdiden hazırlıklara başlandı. Kültür Bakanlığının emrile yeni mektebi kurmak ve hazırlıkları tamamlamak için İzmit Kültür direktörü B.Kemal şehrimize gelmiş ve çalışmağa başlamıştır."*⁵²⁴ Öyle ki; kursun müdür yardımcılığına da *İlk Tedrisat Müfettişlerinden B.Refet* atanmıştır. Ekip derhal göreve başlamakla birlikte bakım onarım için *Nafia Vekaleti'nden* 3.000,-TL ödenek alınmıştır.⁵²⁵ Benzer olarak açılacak öğretmen okulunda öğrencilere muhtelif sanatlar (fenni sütçülük, tavukçuluk, yumurtacılık, marangozluk, demircilik)⁵²⁶ öğretileceğinden Bakanlık bu sanatlara ilişkin atölyelerin de tesis edilmesi çalışmalarına başlanılmasını

⁵¹⁶Anadolu, 09.06.1950

⁵¹⁷Anadolu, 27.03.1937

⁵¹⁸Anadolu, 21.03.1937

⁵¹⁹Yeni Asır, 28.02.1937

⁵²⁰Anadolu, 10.04.1937

⁵²¹Anadolu, 28.03.1937, 30.03.1937

⁵²²Kocabaş, (Kızılçullu), s.21

⁵²³Yeni Asır, 27.05.1937

⁵²⁴Anadolu, 01.09.1937

⁵²⁵Anadolu, 27.08.1937

⁵²⁶Anadolu, 29.04.1937

istemiştir.⁵²⁷ Bununla birlikte Bakanlıktan gelen bir başka emirde eğitim kursları ile öğretmen okullarının gereksinim duymaları halinde yeni arazi tahsis edilmesinin uygun görüldüğü, istenilmesi halinde devlete ait arazilerden verileceği bildirilmektedir.⁵²⁸ Okul için gerekli sıra, su ve elektrik tesisatı gibi işler İ.Hakkı Tonguç tarafından müteahhitlere ihale edilmiştir.⁵²⁹ Derslere başlanmasının ardından Bakanlıktan gelen ödenek ile Eğitim Kursunda eğitim görmekte olan öğretmenlerin ziraat ve hayvancılık eğitimlerinde kullanılmak üzere ziraat makineleri ve hayvanların alımına da başlanmıştır.⁵³⁰

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu'nun etkin hale getirilebilmesi yönünde Milli Eğitim Bakanlığı İzmir'de yoğun bir çalışma içerisindeydi. Bu kapsamda 04.09.1937'de İzmir'e gelen Kültür Bakanı Saffet Arıkan⁵³¹ beraberinde İzmir Valisi Fazlı Güleç, Orta Tedrisat Umum Müdürü Hakkı Tonguç, Talim Terbiye Kurulu Üyesi Hikmet Türk, Maarif Müdür vekili M.Rahmi Balaban ve maarif müfettişleri ile *Kızılçullu'daki yeni köy mektebi binasında ve çiftliğinde* incelemelerde bulunarak değerlendirmeler yapmıştır.⁵³² Bakan Arıkan, değerlendirmelerinde şehir ve kasabalarda 130 ile 150 bin arasında çocuğun okutulması gereği yanında köylerde bu sayının milyonu bulduğunu belirtmektedir. Bu durumda 12 bin civarında öğretmene gereksinim duyulmaktadır. Bu nedenle ileride köylerde çalışacak yeni tip öğretmen yetiştirmek için İzmir Kızılçullu'da ve Eskişehir Çifteler'de iki öğretmen okulu açılacaktır. Kızılçullu'da aynı zamanda eğitim kursu da açılacaktır ve bu kurslardan nüfus azlığı nedeni ile öğretmen gönderilmesi mümkün olmayan köylere öğretmenler yetiştirilecektir.⁵³³ Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün kurucu müdürü Mehmet Emin Soysal, Kızılçullu Köy Enstitüsü arazi ve yapılarının teslim alınmasından üç yıl öncesinde boşaltıldığını ve üç yıl boyunca bakımsız bırakıldığını, bu nedenle enstitü ile ilgili işlemlere de 01.11.1937'den itibaren başlayabildiklerine işaret etmektedir.⁵³⁴ Binaların bakımsız kalması doğal olarak tamir ve tadilatını gerektirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu okulun hızla açılmasını sağlamak yönünde;

“İzmir ve civarında Kızılçulluda Amerikalılardan satın alınan Kolej binasında ve Eskişehir Vilâyetinin Çifteler Çiftliği Bölgesinde ve Mahmudiye köyünde açılacak öğretmen okulu binalarında yapılacak

⁵²⁷ Anadolu, 27.05.1937

⁵²⁸ Anadolu, 27.03.1940

⁵²⁹ Anadolu, 09.09.1937

⁵³⁰ Anadolu, 26.04.1938

⁵³¹ Yeni Asır, 07.09.1937

⁵³² Anadolu, 08.09.1937

⁵³³ Anadolu, 07.09.1937

⁵³⁴ Soysal, (Sistem 1), s.5

tamir ve tesisat işlerinin eksiltme yoluyla yapılması için tevhühüne sebep olacağı ve bir kısım malzemenin satın alınarak eğitimler vasıtasıyla ucuza yaptırılacağı anlaşıldığından ve bedelleri onar bin lirayı geçen bu tamirat ve tesisatın 2490 sayılı arttırma, eksiltme ve ihale kanununun 50 inci maddesinin (E) fıkrası hükmüne göre emaneten yaptırılması Maarif Vekilliğinin 27/7/1937 tarih ve 7104 sayılı teskeresile yapılan teklifi ve Maliye Vekilliğinin 28/7/1937 tarih ve 4453 sayılı mütalâanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 31/8/1937 de onanmıştır.” şeklinde karar almıştır.⁵³⁵ Keza okula gereken sandalye, öğrenci sırası ve yazı tahtası da İzmir Sanatlar Okulu’nca imal edilmiştir.⁵³⁶ Ziraat Bakanlığı da Kızılçullu Eğitim Kursu ile yakından ilgilenmekte; kursta eğitim adaylarının tarım eğitimlerine; tarla bitkileri, sebze ve meyve yetiştiriciliği konularına özen gösterilmesini istemekte, eğitici gereksinimini saptamaya çalışmaktadır.⁵³⁷ Ziraat Vekaleti eğitim kursu için gereksinim duyulan 200 tane yerli üretim ağaç budama makası ile bir miktar aşı çakısı alacağını belirterek, İzmir’deki üreticilerden örnekler istemiştir.⁵³⁸

Eğitim Kursu ve Köy Öğretmen Okulu hazırlık çalışmaları 07 Şubat 1937 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde *”Amerikan Koleji binasında köy muallimi yetiştirmek üzere bir köy muallim mektebi açılacaktır.”* şeklinde kamuoyuna duyurulmuştur. Asım Kültür açılışa az bir süre kala yayımladığı *”Kızılçullu Köy Enstitüsü”* başlıklı makalesinde *”Bu aylarda Kızılçullu’da hükümetin aldığı Amerikan Kolej binaları ile çiftliğinde nümayişsiz, şaşırsız, gürültüsüz bir suretle bir idealin atılmakta yahut yuvası kurulmaya başlanmaktadır.”* makalesi ile gelişmeyi kamuoyuna duyurmaktadır.⁵³⁹ Satın alma işlemi sonrasında 20 Şubat 1937’de Kolej Binasında İzmir’deki *kültürcüler, mektep müdürleri, maarif müdürü, izciler ve talebelerin* katılımı ile bir tören düzenlenmiş ve göndere bayrak çekilmiştir.⁵⁴⁰ İzmir Maarif Müdürü tarafından İzmir’deki birçok okulda görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin katılımı ile Kızılçullu’daki bina ve çiftliğe bir gezi düzenlenmiştir. Bu geziye katılan bir eğitimci Amerikan Kolejine ilişkin bazı bilgilerini ve bu gezideki duygu ve düşüncelerini şöyle aktarmaktadır: *”Cumhuriyet kültür bahçesine dün bir fidan daha dikildi. Kısa bir zaman sonra bu fidanın dallarında köy mekteplerine uçacak olan yeni köy muallimleri kanat açacaklardır.”* sözleri ile bu okulun, köylerin eğitim yazgısının olumlu yönde değişeceğine olan umudu yansıtmaktadır. Yazar, daha dün

⁵³⁵T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Kararlar Müdürlüğü, Dosya no: 145-114, Fon kodu: 30.18.1.2 Yer no: 78.74.10

⁵³⁶Yeni Asır, 9 Eylül 1937

⁵³⁷Anadolu, 04.07.1939

⁵³⁸Anadolu, 30.07.1939

⁵³⁹Kültür Dergisi, 20.10.1937, Kocabaş, (Kızılçullu), s.15

⁵⁴⁰Yeni Asır, 20.02.1937

62.500,-TL'ye alınan okulun, Birinci Dünya Savaşı sırasında İzmir'e uğrayan *bir misyonerin; Mr.Kenedi'nin*, çıkan fırtına nedeni ile İzmir'de fazladan 3 gün kaldığı süre içinde *Basmahane'de kurulu Amerikan Okulu'nu* gezerken okulun daha güzel bir yerde ve daha büyük olarak yeniden kurulup kurulamayacağını sorması üzerine, Kolej Müdürü Mister Maclachlan'ın Kızılçullu'daki araziye bulup ve okul yapımı için 600.000 Türk altını gerektiğini bildirmesi üzerine *misyoner Mr.Kenedi'nin* bu parayı verdiğini ve okulun bu şekilde inşa edildiğini aktarmaktadır.⁵⁴¹

Kızılçullu Köy Enstitüsü, önceden eğitim öğretim kurumu olarak inşa edilmiş bir yerleşkede ve yapılarda kurulmuştur. Öyle ki; bu yerleşke ve yapılar döneminin en yüksek ve ileri teknolojik özelliklerine sahiptir. Osmanlı İmparatorluğu topraklarında 1800'lerin ikinci çeyreğinden itibaren etkili olan ve misyonerlik çalışmaları yapan American Board of Commissioners for Foreign Mission (ABCFM=American Board) tarafından (American School for Boys ya da Osmanlıca Zukur-u Mahsusa-yı Mekteb) erkek koleji olarak inşa edilmiştir. İzmir'deki yapıların zamanla Amerikan okullarının öğrenci kapasitesini karşılamada yetersiz kalması üzerine yeni bir yer gereksinimini belirmiştir. Board'ın misyonerlik çalışmaları yapan örgütlerle görüşmeleri sonunda büyük bir bağış elde edilmiş ve bu yardım sayesinde Paradiso denilen yerdeki arazi 1911'de satın alınarak burada bir okul yerleşkesi yapımına girilmiştir.⁵⁴² 1891'de azınlık (Ermeni ve Rum) çocuklarının eğitimi amacıyla "*American Collegiate Institute For Boys*" adı altında Basmahane'de açılmış olan okul yerleşkenin ve ruhsat işlerinin tamamlanmasının ardından Kızılçullu'ya taşınmış ve yerleşik halk tarafından Amerikan Koleji olarak anılmıştır.⁵⁴³ Döneminin çok ilerisinde bir mimari ve anlayışla inşa edilen okul, saat kulesini de içeren büyük bir ana bina (MacLachlan Hall), spor salonu (Gymnasium) ve konferans binası (Oditorium), kilise ve personel binalarını da olan kapsamlı bir yerleşkedir. Okulda bir çok araç gerecin elektrikli olması yanında sismograf, elektrikli rüzgar ölçer ve yağmur göstergesi ve kablosuz telgraf donanımının bulunması dönem teknolojisinin ne kadar etkin kullanıldığını göstermektedir.⁵⁴⁴ Bununla birlikte okul, yukarıda yer verildiği üzere misyonerlik çalışmalarına karşı gelişen tepki nedeni ile ailelerin çocuklarını bu okula göndermemelerinin yanı sıra 1929 Ekonomik Krizinin de etkisi ile 31 Ağustos 1934'te kapanmıştır. Okul Müdürü Dr.Cass Arthur Reed basına verdiği demeç ile okulun gelecek yıl eğitime devam etmeyeceğini, dileyen

⁵⁴¹Anadolu, 21.02.1937

⁵⁴² Elmacı, ss.34-56

⁵⁴³Tınal, (Kızılçullu), s.184

⁵⁴⁴Elmacı, ss.57-74

öğrencilerin diğer okullara nakil ve kabullerinin Bakanlıkça uygun görüldüğünü duyurmuştur.⁵⁴⁵ “*Açıkta Kalan Öğrenciler*” başlığı altındaki haberde Kızılçullu Amerikan Koleji’nin açılmamak üzere kapandığı, bununla birlikte Türk öğrencilerin liselere alınarak açıkta bırakılmayacakları bildirmektedir.⁵⁴⁶

Kolej binası ve arazisinin, köy öğretmen okulu olarak belirlenmesinde aşağıda ayrıntısı verileceği üzere 1930’lu yılların başlarında burada tarım ve hayvancılık kursları açılmış olması, geniş arazisinin ve altyapısının bulunması yanı sıra içerisinde 300 kişi kapasiteli bir yatakhanelerin, spor salonunun ve kütüphanesinin olması etkili olmuştur. Tinal, bu kurslara ilişkin olarak 31 Kanunusani 1932 Tarihli Anadolu Gazetesine dayandırarak “*Fenni Tavukçuluk*” başlığı altında 1932’de Kızılçullu Amerikan Koleji’nde ilkokulu bitirmiş köy çocukları için akşamları olmak üzere ücretsiz bir tavukçuluk kursu açıldığını, 2 Nisan 1932 tarihli Hizmet Gazetesi’nde yer alan “*Çiftçiler Bayramı*” başlıklı habere dayandırarak 31 Mart 1933’te Vali Kazım Paşa’nın da katılımıyla bir çiftçi bayramı kutlaması gerçekleştirilerek bu kapsamda; tavukçuluk, tavuk hastalıkları ve bu hastalıklardan korunma yolları üzerine yanı sıra meyve bahçeciliği, arıcılık ve zootekni alanlarında konferanslar verildiğini, yarışmalar düzenlendiğini aktarmaktadır.⁵⁴⁷

Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün bulunduğu yer tarihsel süreç içinde ve yakın zamanlarda olmak üzere birçok kez ad değişikliğine uğramıştır. Gökdemir tarafından aktarıldığı üzere eski adı “*St.Annen-Tal*” olan bölge doğal güzellikleri ve coğrafi özellikleri nedeniyle bir dönem “*Cennet*” anlamına gelen “*Paradiso*” adıyla anılmıştır.⁵⁴⁸ Yine aynı bölge için Timur’un ordugâhında kurulan çadırların kızıl renkli çullarından esinle “*Kızılçullu*” denilmeye başlanmıştır.⁵⁴⁹ Soğuk savaşın başlaması ile komünizme dolayısı ile komünizmi çağrıştıran kızıl sözcüğüne karşı gelişen hoşgörüsüzlük İzmir’de içinde kızıl tümcesinin geçtiği iki yerin adının değişmesi ile sonuçlanmıştır. Toprağının kızıl rengi nedeniyle Kızılbahçe olarak bilinen yer bugünkü adıyla Güzelbahçe’ye ve Kızılçullu’da bugünkü adıyla Şirinyer’e dönüşmüştür.⁵⁵⁰ Dönemin iktidarının, yaşama bakışı ve savaş sonrası ortaya çıkan yeni dengeler yerelde de kendini göstermiştir. Rahmi Atılğaner ve 39 arkadaşının imzası ile Demokrat Parti İzmir İl İdare Kurulu Başkanlığına verilen dilekçede; içinde *bağımsızlığımıza göz dikmiş Kızıl rejimi çağrıştıran kızıl ve çul gibi iki münasebetsiz*

⁵⁴⁵ Ayhan Sezer, **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923–1938)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s. 78; Yeni Asır 3 Haziran 1934

⁵⁴⁶ Anadolu, 26.06.1934; Elmacı, s.230

⁵⁴⁷ Tinal, s.185

⁵⁴⁸ Oktay Gökdemir, **İhlamur ve Fesleğen Kokulu Buca**, Heyamola Yayınları, İzmir, 2011, s.64

⁵⁴⁹ Semih Çelenk, **Paradiso’dan Kızılçullu’ya Şirinyer**, Heyamola Yayınları, İzmir, 2011, s.31

⁵⁵⁰ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.383-388

kelimenin yan yana gelmesiyle oluşturulan köy isminin Yenişehir ya da Yeşilköy olarak değiştirilmesi önerilmiştir. Bu öneri karşılık bulmuş ve Kızılçullu, Şirinyer'e dönüşürken benzer nedenle Kızılbaş'de Güzelbahçe adını almıştır.⁵⁵¹ Kızılçullu istasyonu adının Şirinyer olarak değiştirilmesine ilişkin 26 Temmuz 1955 tarih ve 27905 sayılı kararda yer aldığı üzere İzmir Vilayeti Merkez Kazasına bağlı Buca nahiyesi hudutları dahilindeki Kızılçullu mahallesi adının "İdare Heyetinin 21/10/1954 gün ve 2259 sayılı, Umumi Meclisinin 10/1/1955 gün ve 10/13 sayılı" kararı ile "Şirinyer" olarak değiştirilmiş olduğu görülmektedir.⁵⁵² Kızılçullu Köy Enstitüsü 1944 girişli Ali Hikmet İpek de öğrencilik yıllarında Kızılçullu adının nereden, nasıl geldiğine ilişkin yapılan konuşmalarda, Nif Dağı Yörüklerinin ilkbaharda hayvanlarıyla Kızılçullu'ya geldiklerini ve kırmızı ipe dokudukları kilim ve çuhalar nedeniyle yerleştikleri yere Kızılçullu denildiğini duyduğunu aktarmaktadır.⁵⁵³

Kızılçullu Köy Enstitüsü yerleşkesinin İzmir'e yakınlığı ve önceden inşa edilmiş yapılarda kuruluşu çeşitli eleştirilere de neden olmuştur. Aynı gerekçelerle buranın köy öğretmeni yetiştirmekten çok bir ortaokul ya da lise olarak kullanılmasının daha yararlı olacağını savunanlar da olmuştur, yapılarının konforu nedeni ile köylü çocuklarına layık görmeyenler de.⁵⁵⁴

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu 30 Ekim 1937'de açılmıştır. Açılış töreni kapsamında İzmir Valisi Fazlı Güleç ve Okul Müdürü Mehmet Emin Soysal birer konuşma yapmıştır.⁵⁵⁵ Mehmet Emin Soysal konuşmasında bu okulları açmalarındaki öncelikli amacın öğretmenden yoksun köylere öğretmen ve eğitimci yetiştirmek olduğunu ve fakat bu öğretmen ve eğitimcilerin aynı zamanda marangozluk, demircilik, yapıcılık ve kooperatifçilik gibi alanlarda da bilgili ve kültürlü olacaklarını dile getirmiştir. Okulun farklı olarak üretici yönüne de değinen Soysal;

"Mümkün olursa yiyecek bal, yumurta, un, ekmek, yakacak odun, üzüm yetiştirilerek okulun kendi ihtiyaçları temin edilecektir. Mektebin işlerini talebe görecektir ve pek az hademe kullanılacaktır. Okulun iş karakterini işletmek için çalışma sahası içine bir de yakın köy alınacaktır. O köyün okuma yazma işinden başka, yollarını tamir etme, umumi hela inşa etme, çamaşırhane yapma gibi işleri okul talebesi tarafından başarılabilecektir. Bütün bu hava ve iş içerisinde köy hayatının basit ve fakat faydalı karakteri daima göz önünde tutulacaktır."

⁵⁵¹Elmacı, s.301

⁵⁵²T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Başbakanlık Kararlar Müdürlüğü, 26.07.1955, Fon kodu: 30.11.1.0 Yer no: 252.24.6

⁵⁵³Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.31

⁵⁵⁴Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.28, 29

⁵⁵⁵Yeni Asır, 1 Teşrinisani 1937

sözleriyle gereksinimlerin öğretmenler ve öğrenciler eliyle karşılanacağını ortaya koymaktadır.⁵⁵⁶

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün kuruluş aşamasında yaklaşık 200 dönüm arazi üzerinde derslikler, spor ve konferans salonları, yatakhaneler, yemekhane, hamam, öğretmen ve çalışanların barındığı konutlar, imalathaneler, işlikler, atölyeler olmak üzere 36 bina ve 4 baraka olmak üzere 40 yapısı bulunmaktadır. Yerleşke arazisine ahırlar, tarım alanları, meyve bahçeleri ve spor alanları amaca uygun şekilde konuşlandırılmış böylelikle dinamik, karışık ama bütünlüklü bir eğitim yurdu oluşturulmuştur. Eğitime ara verilmiyor olması yanı sıra çalışanlar ile öğretmenlerin bu yerleşkede yaşıyor olmaları, eğitim ve öğretimin tüm güne yayılmasına, öğrencilerin de bu durumdan fazlasıyla yararlanmalarına olanak sağlamaktadır.⁵⁵⁷

Mehmet Emin Soysal'a göre bu durum enstitü iş ve derslerinin karakteristiğine uygun ve elverişlidir. Yanı sıra olası felaketlerin etkilerini azaltıcı, özellikle deprem gibi afetlerin vereceği zararları önleyici özellikler taşımaktadır. Hepsinden önemlisi enstitünün bir köy görünümünde ve yaşantısında olmasına olanak sağlamaktadır. Yapıların 20'sinde görevli öğretmenler aileleri ile kalmaktadır ve bu durum öğretmenlerin yerleşkeden zorunlu kalmadıkça ayrılmamalarını, zamanlarının ve emeklerinin çoğunu ailelerine, yerleşkeye ve öğrencilere ayırmalarını, ekonomik ve sosyal anlamda daha iyi bir yaşam yanında daha içtenlikli ilişkiler kurulmasını sağlayıcı niteliktedir. Enstitüye ait tarım arazisinde arpa, buğday, yulaf, nohut, patates, tütün, pancar, bağ ve muhtelif sebzelerle olmak üzere işlenmektedir. Gerek yapılar çevresindeki arazilerde gerekse tarıma tahsis edilmiş araziler üzerinde 37 farklı çeşitte olmak üzere yaklaşık 2.100 adet ağaç ve fidan bulunmaktadır ve bu sayı her geçen yıl artacaktır. Sayıca çok olan ağaçlar; 742 adet karışık çam, 420 adet badem, 228 adet dut, 92 adet selvi, 64 adet aşılı, 26 adet aşısız zeytin, 63 adet incir, 60 adet ceviz çeşitliliğindedir. Bunlara ek olarak yetişmiş 250 gül ağacı vardır ve 880 adet üzüm omcası dikilmiştir.⁵⁵⁸

Gedikoğlu, eski Amerikan Koleji binalarında öğretmen okulu olarak kurulan enstitüde öğrenci sayısı 600'e ulaşana değin bina ve arazi sıkıntısı çekilmediğini ancak 1940-1941 döneminde öğrenci sayısının 1.000'lere ulaşması üzerine Emrez ve Kozağaç'tan yeni araziler alınarak sorununun çözüldüğünü aktarmaktadır. Bina ve su sıkıntılarının çözümünde öğrenciler tarafından yapılan yapılar ve çalışmalar da etkili olmuştur. İzmir'e olan yakınlık araç gereç ve malzeme sağlamakta yararlı

⁵⁵⁶Tinal, ss.189-190

⁵⁵⁷Tinal, (Kızılçullu), s.193

⁵⁵⁸ Soysal, (Sistem1), ss.3-8

olmuştur.⁵⁵⁹ Öğrenci sayısının artmasına koşut Kızılçullu Köy Enstitüsünün yapı stoku da öğrenciler tarafından geliştirilmiştir. Bununla birlikte yine de gereksinimlerin karşılanması yönünde Bakanlıktan kaynak desteği istenilmektedir. 1945’de Enstitünün Çiftlik kısmında bir uygulama binası yapımına başlanmış ve su basmanı denilen kısım tamamlanmıştır. Bununla birlikte Enstitünün bu yapı da dahil tüm yapım işleri için gönderilen tahsisat yetersiz kaldığından yapım işleri durmuştur. Kızılçullu Köy Enstitüsü Direktörlüğü 07.12.1945 tarih ve 5460 sayılı yazısı ile yapının bu hali ile kalması sarfedilen kaynakları heba edeceğinden ek 30.000,-TL kaynak gönderilmesini istemekte ve bu durumda yapının gerek duyulan çamaşırhane binası olarak inşasının mümkün olabileceğini bildirmektedir.⁵⁶⁰

Eski Amerikan Kolejinde kurulan yeni yapı kamuoyunun dolayısıyla basın da ilgisini çekmekte ve Kızılçullu yerel basında birçok habere, makaleye konu olmaktadır. “Kızılçullu’da Yeni Bir Ocak” başlığı altında kaleme aldığı yazısında Refik İnce “*Hem de sıcağı ve dumanıyla bütün memleketi kaplayacak bir ocak.*” nitelendirmesini yapmakta ve öncesinde Protestan ruhunu taşıyan bu yerde artık Türk ruhu ve ululuğunu sürdürecektir bir kurum olduğundan duyduğu mutluluğu dile getirmektedir. Okuma yazmaya muhtaç köylü çocuklarına köklü bir çözüm bulunana değin hiç olmazsa okuma yazmayı ve bazı önemli bilgileri öğretmek üzere askerde eğitim almış çavuşlardan yararlanılmasının ve bu öğretmenlerin kendi köyünün çocuklarına hem hocalık hem de babalık edecek olmasının önemine değinmekte ve gözlemlerine yer vermektedir. İnce, müdür Mehmet Emin Soysal’ın kendilerini içtenlikle karşılayarak okulu gezdirdiğini, gezisi sırasında köy kızlarının bıçkı ve dikiş makineleri kullanmayı öğrendikleri işlikleri, 12 ile 15 yaşlarındaki çocukların küçük ellerindeki çekiçlerle demire şekil verdikleri demirhaneyi, tahta kesen, masa yapan çocuklarla marangozhaneyi, tuğla yapım yerini, tarım ve ziraat alanlarını hepsinden önemlisi çocukların neşeli ve öğrenmenin zevki içinde olmalarını görmekten duyduğu mutluluğu da “*Mektebe girerken neler öğreneceğimi ve neler göreceğimi bilmiyordum fakat çıkarken yeni bir alemin insana ferah veren neşesi içinde idim. İzmir’i İzmir’in irfan hayatına bağlı güzidelerini ve bütün arkadaşları bu müessese ile alakalanmaya davet ederim.*” sözleriyle aktarmaktadır.⁵⁶¹

Hamdi Akman tarafından “Kızılçullu Köy Enstitüsünün Kuruluş Künyesi” adı altında kaleme alınan rapor kuruluş dönemindeki Kızılçullu Köy Enstitüsü hakkında

⁵⁵⁹Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.41

⁵⁶⁰İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07063013E010201 numaralı belge

⁵⁶¹Yeni Asır, 20.02.1938

ayrıntılı bilgiler içermektedir. Raporda yerleşim yeri ve çevresine ilişkin bilgiler şöyledir:

*"Kızılçullu Köy Enstitüsü İzmir'e 1 saat, Buca'ya 20 dakika uzaklıkta olmak üzere Buca ile İzmir arasındadır. 1937 yılında açılmıştır. İzmir'den Aydın'a giden demir yolunun batı yanında ve Kızılçullu Çayı'nın da doğusundadır. Tabiat, muhit, tamamen bağ ve bahçeliktir. Yapılan ziraat daha ziyade tütün, bağ ve zeytincilik alanındadır. Esasen bu arazi 1.nevi tütün yetiştiren mıntıkadır. Meranın yokluğu hayvan, toprağın bünyesi de hububat yetiştirmeye elverişli değildir. Enstitüye çok yakın olan Buca ve enstitünün içinde bulunduğu Kızılçullu halkının bir kısmı bağcılık ve tütüncülükle bir kısmı İzmir'deki fabrikalarda işleyerek geçinmekte diğerleri de İzmir'de memur olarak çalışmaktadırlar. İzmir'den Kızılçullu ve Buca'ya çok sık trenler ve otomobiller işlediğinden halk ucuz olarak bu vasıtalarla, pek yakında bulunduğundan ekseriya yayan olarak her gün İzmir'e gelip gitmektedirler. Bu itibarla buralar İzmir'in birer mahallesi olarak kabul edilir. Müessese civarındaki köyler 15-20 km.uzaklıktadır... Enstitünün civarında tütüncülük, zeytincilik, bağcılık istasyonları Haşerat Enstitüsü ve fidanlık vardır. Kızılçullu ve onun civarında bulunan Bozyaka, Emrez, Kozağacı muhiti, toprağı, bağı, bahçesi buralarda çalışan halkın zirai hayatı bir köyün ve köylüsel işlerin havasını yansıtır. Kızılçullu Köy Enstitüsünde talebe yatakhaneşi ziraat ve sanat derslane ve atölyesi, genel bilgi dersleri, kurslar, hayvanat ve araçları, öğretmen evleri, olarak kullanılmakta olan 46 bina vardır. Bu binaların yeni işlere göre yenileri de bir taraftan yapılmaktadır. Enstitü civarında, Emrez ve Kozağacı mıntıklarında 1500 dönüme yakın arazisi bulunmaktadır. Bu arazi hemen hemen arızalı ve taşlıktır. Enstitü bölgesinde yaşayıp talebeye öğretilmesi icap eden zirai bilgilere göre bir kısmı tarla ziraatına, bahçeciliğe, zeytinciliğe ayrılmıştır. Bu araziler yeni olarak enstitünün eline geçmiş bulunmasından bir kısmı henüz fundalık halindedir."*⁵⁶²

Kızılçullu yerleşkesi çevresindeki halk başta tütüncülük ve bağcılık olmak üzere tarımla geçinmektedir. Mera eksikliği nedeni ile yoğun bir hayvancılık yapılamamaktadır. Toprak yapısı da hububat üreticiliği için elverişli değildir. Mehmet Emin Soysal'a göre enstitünün köylük yerde konuşlandırılmasının ideal ve tarım için olumlu sonuçları vardır. Yanı sıra böyle arada; şehre yakın ama bir o kadar da şehirden uzak olması da yararlı olarak değerlendirilebilir. Öyle ki; kuruluş aşamasında gerekli malzemeler şehre yakınlık nedeniyle hızlıca ve kolaylıkla sağlanabilmiştir. Diğer yandan öğretmenler de bir anda şehir yaşantısından uzakta kalma sıkıntısı yaşamamış buna karşın şehir yaşantısını bilmeyen köy çocukları da kısmen şehir yaşantısını tanımıştır.⁵⁶³

3.1.2. Kızılçullu Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nün Öğrenci Kaynağı

⁵⁶²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.16, 17

⁵⁶³Soysal, (Sistem1), s.8

Öğretmen gönderilemeyen köyler için eğitmen yetiştirmek üzere Eskişehir, Edirne, Erzincan ve Kars'ta açılan kurslarda eğitime başlandıktan sonra Kültür Bakanlığı İzmir Kültür Müdürlüğü'nden İzmir'de açılacak eğitmen kursuna katılmak isteyenlerin belirlenmesini istemiştir. Kursu köyünde tarımla uğraşan, askerliğini başarı ile tamamlamış 40 yaş altı erkekler başvurabilecektir. Kursu başarı ile bitirmeleri halinde eğitmenlere aylık 10.-TL maaş yanında tarımsal üretimi artırıcı araç ve gereç de verilecektir.⁵⁶⁴ Ziraat Bakanlığı tarafından gönderilen ödenekle eğitmen kursunda yararlanmak üzere çift hayvanları ve tarım aletleri alımı yapılmaktadır.⁵⁶⁵ Bu kapsamda mezun olacak eğitmen, öğretmen ve sağlık memurlarına verilmek üzere çeşitli canlı hayvan alımı için ihaleye çıkmıştır. İhalede tanesi 175.-TL'den 100 inek, tanesi 225.-TL'den 40 kısırak, tanesi 245.-TL'den 15 at ve tanesi 200.-TL'den 4 öküz⁵⁶⁶ ayrıca bir başka seferde de tanesi 175.-TL'den 100 inek ve tanesi 225.-TL'den 40 kısırak⁵⁶⁷ alınacaktır.

Köy öğretmen okulunda köy çocuklarının yetiştirilmesi çalışmaları olumlu bir şekilde ilerlemekle birlikte *“Çavuşöğretmen”* olacaklara ilişkin fişler de hazırlanmıştır.⁵⁶⁸ Eğitmen kursuna erkekler için olmasına ve kuruluş aşamasında Köy Öğretmen Okulu'na erkekler alınmasına rağmen *“Kızılçullu öğretmen okulunda hazırlık yapılıyor”* başlığı altında çıkan haberde köy kadınları için bir kurs açılacağı ve bu kursta köylü kadınlara okuma yazma, biçki, dikiş ve ev idaresi öğretileceği de duyurulmaktadır. Kursu 15 ile 35 yaş arası köylü kadınlar alınacak, kurs öğretmen kadrosu kadınlardan oluşacak ve kendilerine ayrılmış bir alanda kurs göreceklidir. Kurs bitiminde dikiş öğrenenlerin taksitle dikiş makinesi almaları da sağlanacaktır.⁵⁶⁹ Bu kurslar ile köylü kadınının aile yaşamının ekonomisini yönetmesi, kendisinin, çocuğunun, eşinin, anne ve babasının giysilerini hazırlayabilmesi yönünde gelişimini sağlamak amaçlanmaktadır.⁵⁷⁰ Bergama köylerinden kadınlar bu kursa başvurmuş ve 18.01.1938'den itibaren derslere başlamışlardır. Kursta tavukçuluk, iyi yoğurt ve peynir yapma gibi dersler öğretilmekte olup, kursiyerler köylerine döndüklerinde öğrendiklerini diğer köylü kadınlara öğreteceklerdir.⁵⁷¹ Kursu zaman içinde

⁵⁶⁴Anadolu, 15.05.1937

⁵⁶⁵Yeni Asır, 26.04.1938

⁵⁶⁶Anadolu, 30.09.1946

⁵⁶⁷Anadolu, 12.10.1946

⁵⁶⁸Yeni Asır, 02.12.1937

⁵⁶⁹Anadolu, 15.01.1938

⁵⁷⁰Cumhuriyet, 19.01.1938

⁵⁷¹Anadolu, 18.01.1938

kadınların ilgisi sürmüştü, Çeşme ve Urla köylerinden de katılım olmuştur.⁵⁷² Köy Öğretmen Okulunda köy kadınları için açılan *ışık kurslarına* büyük bir ilgi gösterilmiş ve 25 köy kadını bu kurslara devam etmeye başlamıştır. *"Işık kursları, ideal Türk köyünün arzuladığı bilgili, eli işe yatar köy kadınına yetiştirecektir."*⁵⁷³

Eski Kolej binasında kurulan öğretmen okuluna zeki ve müstait (yetenekli) köy çocuklarından 3 veya 5 sınıflı köy okullarını bitirmiş olanlar alınacaktır. Öğrencilerden bir kereye mahsus olmak üzere yiyeceğini ayniyat olarak vermesi istenmiştir.⁵⁷⁴ Öğrencilerden bir kereye mahsus olmak üzere okula giriş parası alınması uygulaması ilk üç yıl uygulanmıştır. Parası olmayanlardan üzüm, incir, pamuk, yün benzeri ayniyat da alınmıştır. Gedikoğlu, alınan bu para ya da malın çeşitli işliklerin kurulmasını ve bazı tarım işlerini kolaylaştırdığını dolayısı ile öğrencilerin salt emekleri ile değil ailelerinin yardımları ile de okulların kuruluşuna katkı sağladıkları düşüncesindedir.⁵⁷⁵ Öğrencilerin okulda bulundukları süre içindeki masrafları devlet tarafından karşılanmıştır.⁵⁷⁶ Okulun kuruluş çalışmaları hızla devam etmekle birlikte 120 öğrenci alınacağı duyurusu yapılmıştır.⁵⁷⁷ Alınacak öğrenciler müfettişlerin uğraşları ile belirlenerek Maarif Vekaletine bildirilmiştir. Bildirilen öğrenciler arasından olmak üzere⁵⁷⁸ İzmir köylerinden 40 ve Manisa köylerinden 30 öğrenci alınan Köy Öğretmen Okulu'nda derslere *1 İkinciteşrinde* başlamıştır.⁵⁷⁹ *"Köy öğretmen okulu – Alınacak talebeler tespit ediliyor.."* başlıklı haber; Kızılçullu'da açılacak köy öğretmen okuluna girebilmek için birçok öğrencinin Valiliğe ve Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuruda bulunduğunu belirtmektedir. Buna karşılık bu okula girebilmek için böyle bir başvuru aranmamış, alınacak öğrenciler İzmir köylerindeki zeki ve yetenekli çocuklar arasından ilköğretim müfettişlerince belirlenmiştir.⁵⁸⁰ 30 Ekim 1937'de faaliyete giren Kızılçullu Köy Öğretmen Okuluna üç sınıflı köy okulunu bitirenler ve beş sınıflı köy okulunu tamamlayan köy çocukları kabul edilmiştir. Üç sınıflı köy okulundan gelen öğrencilerin aradaki farkı kapatmak; 4 ve 5.sınıfları okutmak için hazırlık ilkokulu kurulmuştur. Yanı sıra bir Eğitim Kursu açılmış ve buraya da okulun çiftlik bölümünde kalmak üzere 100 öğrenci

⁵⁷²Anadolu, 20.01.1938

⁵⁷³Yeni Asır, 04.02.1938

⁵⁷⁴Tinal, s.187

⁵⁷⁵Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.34

⁵⁷⁶Yeni Asır, 01.08.1937, 08.09.1937; Anadolu, 08.09.1937; Halkın Sesi, 22 Birinciteşrin 1937

⁵⁷⁷Yeni Asır, 20.08.1937

⁵⁷⁸Anadolu, 25.09.1937

⁵⁷⁹Anadolu, 17.10.1937, Yeni Asır, 09.09.1937

⁵⁸⁰Anadolu, 14.09.1937

kabul edilmiştir.⁵⁸¹ Öğretmen Okuluna öğrenci olabilmek için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak yanında 18 yaşından gün almamış olmak gerekmektedir.⁵⁸²

Bakanlığın 1937'de aldığı karar uyarınca Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne Aydın, Balıkesir, Denizli, İzmir, Manisa ve Muğla illerinin köylü çocukları alınmıştır. Çocukların seçiminde ailesinin köye yerleşik olması, evlerinin ve işledikleri arazilerinin olması ve tarımla uğraşmaları aranmıştır. Bununla çocukların köy yaşantısına yatkınlığı yanı sıra mezun olduktan sonra sorumluluklarının ve bağlarının onu köye döndürecek nitelikte olması amaçlanmıştır. Bedenen sağlıklı olmak yanında zeki olmaları ve ilköğretimde başarılı olmaları da aranan özelliklerdir.⁵⁸³ İlköğretim Genel Müdürlüğü'nce 1940 yılında tüm Köy Enstitülerine 2.000 öğrenci alınması planlanmış ve bu kapsamda Kızılçullu Köy Öğretmen Okuluna Muğla'dan 50, İzmir, Aydın, Balıkesir, Denizli ve Manisa'dan 40'ar olmak üzere toplamda 250 öğrenci alınması kararlaştırılmış⁵⁸⁴ olmakla birlikte sonrasında Muğla ve köylerinden 40, İzmir köylerinden 50 öğrenci alınmıştır.⁵⁸⁵

Kızılçullu'da açılacak köy öğretmen okuluna kabul edilmek üzere birçok öğrenci İzmir Valiliği'ne başvurmuştur. Buna karşılık basın yolu ile alınacak öğrencilerin ilköğretim müfettişleri tarafından köylerden seçileceği için böyle bir başvuruya gerek olmadığını bildirmiştir.⁵⁸⁶

Okula girmeye hak kazanan öğrencilere ilişkin bilgiler de basın yolu ile halka duyurulmuştur. Habere göre :

“ Okulun dördüncü sınıfına alınacak öğrenciler: Mustafa Temel, Çıplak Köyü-Bayındır; Mustafa Atalay, Köse Köyü-Menemen; Ali Aytekin, Balatcık Köyü-Menemen; Veli Yıldırım, Alaniçi Köyü-Menemen; Nedrettin Ulutaş, Burgaz Köyü-Kuşadası; Abdullah Yılmaz, Yukarı Besi Köyü-Bergama; Hakkı Tan, Kaplan Köyü-Bergama; Ahmet Görgülü, Yelki Köyü-Urla; Osman Öztürk, Catalkaya Köyü-Karaburun. Okulun beşinci sınıfına alınacak öğrenciler: Ali Bodur, Ilıpınar Köyü-Foça; Şeref Zengin, Kaymakçı Köyü-Ödemiş; Mustafa Topcu, Kaymakçı Köyü-Ödemiş; Mehmet Gönül, Çıplak Köyü-Bayındır; Fuat Altındağ, Bolcek Köyü-Bergama; Ali Fehmi Aras, Kadıköy-Bergama; Ali Kırılı, Türkelli Köyü-Menemen; Fettah Uyanık, Alaniçi Köyü-Menemen; Mustafa Uçtu, Yeniköy-Foça; Hamdi Karasu, Ilıpınar Köyü-Foça; İbrahim Şentürk, Beyköy-Ödemiş; Raif Gezer, Kaymakçı Köyü-Ödemiş; Sabri Savaş, Yukarı Beyköy-Bergama; H.İbrahim Gencer, Koyunili Köyü-Bergama; İsmail Aras, Eğnehoca Köyü- Karaburun. Okulun orta kısım birinci sınıfına kabul edilenler: Hamdi Özer, Uzunkuyu Köyü-Çeşme; Nihad Şengül, Mordoğan Köyü-Karaburun; Necati Özsu,

⁵⁸¹Kocabaş, (Kızılçullu), s.23

⁵⁸²Atmaca, s.55

⁵⁸³Soysal, (Sistem1), ss.84-86

⁵⁸⁴İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D05040010001EA01 numaralı belge

⁵⁸⁵Yeni Asır, 30.06.1940

⁵⁸⁶Anadolu, 14.09.1937

Ulamış Koyu-Seferihisar; Ahmed Özbek, Özbek Köyü-Urla; Bekir Aykut, Saip Köyü-Karaburun; Ömer Yenier, Eğlenhoca Köyü-Karaburun; Mehmet Ali Ural, Zağnos Köyü-Bergama; İsmail Tıknaç, Yahya Köyü-Bergama; Enver Ötün, Poyracık Köyü-Bergama; Rahmi Simsek Özdemir, Sucaklı Köyü-Bergama; Ahmed Aslankıray, Ören Koyu-Kemalpaşa; Mustafa Mandıracı, Güzelçamlı Köyü-Kuşadası; Mustafa Akanvardal, Selçuk Nahiyesi-Kuşadası; Bekir Taşkın, Barbaros Nahiyesi-Karaburun; Alaeddin Oksay, Sarpıncık Köyü-Karaburun; Mehmet Emin Dal, Halıköy-Ödemiş. ⁵⁸⁷

Kızılçullu'da faaliyete geçen köy öğretmen okulunun hedefi köye şeklini ve ruhunu kazandıracak olan bilgili elemanı yetiştirmektir. Okul yerleşkesi içerisinde iş içinde eğitim ilkesinin bir gereği olarak bir de köy olacaktır.⁵⁸⁸ Adnan Bilget tarafından *"Köy Çocukları arasında bir röportaj"* *"Köy muallim okulunda nasıl çalışıyorlar?"* *"Yarın bir köy üniversitesi olmaya namzet olan bu mektep yeni Türk köyünün ışıklı yolunu hazırlayacak"* *"Egenin her tarafından seçilmiş 64 erkek ve 27 kadın öğretmen burada okuyorlar. Kadın öğretmenler arasında nişanlı ve evli köy kızları da vardır..."* başlıkları ile sunulan makalede; Amerikan Koleji olduğu dönem ile Köy Öğretmen Okulu olduğu dönem kıyaslanmakta ve *"Mektepte, köy çocuklarının bol neşeli sesleri, köy kızlarının ve delikanlılarının bir arada dolaşmaları beni karşıladı. Dünle bugün arasındaki büyük ayrılığı, içime sindire sindire adeta içiyordum."* sözleriyle duyulan mutluluk dile getirilmektedir. Bilget, makalesinde Kızılçullu'da bir üniversite kurma düşününe⁵⁸⁹ daha o zaman değinerek *"Köy Üniversitesi"*ne atıfta bulunmakta: *"Bir nevi köy üniversitesi halinde faaliyet gösteren bu müesseseye kabul edilmek için köylü olmak, TÜRK soyundan olmak, ışılandıktan sonra köyde, köylü için çalışacağı taahhüt etmek şarttır."* sözleri ile yer vermektedir. Müdür tarafından verilen bilgilere göre iki bölümden oluşan okulun öğretmen kursu bölümünde hepsi Ege illerinin köylerinden olmak üzere 64 erkek, 27 kadın öğretmen adayı vardır. Mektep kısmı da ilk ve orta olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Orta kısım öğrencileri 6 yıl öğrenim göreceklidir. Ders programında kültür derslerine ek olarak tarım kültürü, zanaat ve makine işleri de yer almaktadır. Son iki yıl mesleki eğitim verilecektir. Öğrencilerin üniversiteye devam etmek isteyenlerine lise müfredatı da uygulanacaktır. Orta kısım kültür dersleri olarak tarih, yurt bilgisi, tabiye, coğrafya ve riyaziye sanat dersleri olarak demircilik, yapıcılık, tenekecilik, dülgerlik⁵⁹⁰, çiçekçilik,

⁵⁸⁷ Anadolu, 24.10.1937

⁵⁸⁸ Yeni Asır, 02.11.1937

⁵⁸⁹ Kızılçullu Köy Enstitüsünün kurucu Müdürü Mehmet Emin Soysal, enstitüdeki çalışmaları, köy Enstitüsü ve Köy Üniversitesi düşünüsü üzerindeki tartışmalar, görevden alınışı ve milletvekili olduğu dönemdeki tutumu ilerde Kızılçullu Müdürleri başlığı altında ayrıca ele alınacaktır.

⁵⁹⁰ Sözlük karşılığı yapıların kaba ağaç işleri olarak yer almaktadır.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5caae5d7674263.65076821, Erişim 08.04.2019

bahçe tarımı, bağcılık, tütüncülük, kooperatifçilik, tavukçuluk, arıcılık ve hayvancılık ders ve uygulamaları gösterilecektir. Öğrencilere bisiklet, motosiklet, fotoğraf makinesi ve daktilo kullanmak da öğretilcektir. Müzik aleti olarak mandolin çalmayı öğrenecek öğrenciler basketbol, futbol, voleybol, cirit, kalkan ve satranç oyunlarını yapabileceklerdir. Köy kızlarına yönelik olarak nakış, dikiş, ev idaresi, çocuk bakımı, okuma ve yazma ve milli tarih gösterilmektedir. Bilget, şaşkınlıkla öğrenmektedir ki, köyünde tüm işlerini kendileri yapacak olan bu öğretmen adayları öğrenim görmekte oldukları yerde de kendi işlerini kendileri görmektedirler. O nedenle okulda hademe bulunmamaktadır. Alışkın oldukları ve gelecekte de kullanacakları düşünülerek öğrencilerin yatakları samandan yapılmıştır.⁵⁹¹

1938 yılında İzmir'den Köy Öğretmen Okulu'na alınacak öğrenciler sınava tabi tutulmuşlar ve kazananlar Maarif Müdürlüğü'ne bildirilmiştir. Bildirilen listede yazılı öğrencilere ilişkin bilgiler şöyledir:

*"Ödemişin Karaman köyünden Hüseyin oğlu Enver, Molla Mustafa oğlu Mehmed Akçay, Çaylı köyünden Mehmet Çakır oğlu Murad Çakır, Beydağ köyünden Mustafa oğlu Mustafa Yapıcı, Kaymakçı köyünden İsmail Çavuş oğlu Mustafa, Adagüme köyünden Hüseyin oğlu Ekrem Bilgin, Kiraz nahiyesinden Sadettin oğlu Cemal, Karaburun Çataalkaya köyünden Hüseyin oğlu İhsan Sedef, Eğlenhoca köyünden Ahmed oğlu Hüseyin Savaş, Mustafa oğlu İsmail Hakkı, Tirenin Gökçen köyünden Halil oğlu Emin, Kaharat köyünden İbrahim oğlu Mustafa, Çeşmenin Çiftlik köyünden Hüseyin oğlu Kamil, Zeytinevi köyünden İbrahim oğlu Osman, Nohudalan köyünden Kasım oğlu Neyir, Bayındırın Arıkbaşı köyünden Mehmed oğlu İsmail Mercan, Bergamanın Dundarlı köyünden Şükrü oğlu Halil, Uurlanın Kızılbağ köyünden Mustafa oğlu Mehmed, Dikilinin Demirtaş köyünden Şeref oğlu Sami, Torbalının Öjik köyünden Ali oğlu Yusuf."*⁵⁹²

1938-1939 öğretim dönemi için Kızılçullu Eğitim Kursuna 100 kursiyer alınmıştır.⁵⁹³ Bununla birlikte Kızılçullu Öğretmen Okulu Direktörü M.Emin Soysal imzası ile Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü'ne gönderilen 23.X.1939 tarih ve 164 sayılı yazıda; 21.X.1939 itibarı ile sonlandırılan Eğitim Kursu faaliyetinden 89 mezun verildiği ve mezunların köylerine gönderildiği belirtilmektedir.⁵⁹⁴ İlk mezunlarını vermelerine yakın bir zaman kala eğitimli köy okullarının açılma ve tatil zamanları ile eğitimcilerin çalışma koşulları belirginleşmeye başlamıştır. Öyle ki, eğitimli köy okullarında eğitim altı aydan az ve yedi aydan fazla olmayacaktır. Okulun açılma ve kapanma zamanı eğitimci, gezici başöğretmen ve bölge müfettişi tarafından belirlenecektir. Okul tatile

⁵⁹¹Yeni Asır, 19.02.1938

⁵⁹²Anadolu, 25.10.1938

⁵⁹³İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, C04067010b010101 numaralı belge

⁵⁹⁴İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, C0800X0550010101 numaralı belge.

girdiğinde eğitimci varsa okul inşası, tesisat yapımı, genel anlamda tarım işlerini sürdürecektir. Ola ki, kendi köyü dışında bir köyde eğitimci yapanlar görev yerlerindeki işlere zarar gelmeyecek şekilde gezici başöğretmen aracılığı ile bölge müfettişinden en fazla bir aylığına izin alarak görev yerlerinden ayrılabilirlerdir.⁵⁹⁵ Eğitimci çalışmaları bu şekilde olmakla birlikte köy öğretmen okulunda da zirai faaliyet tatil aylarında da devam edecektir. Bakanlıktan gelen emir doğrultusunda öğrencilerin yaz tatili aylarında da tarımsal çalışmalarını sürdüreceği dolayısı ile bir ayı geçmemek üzere ve dönüşümlü olarak köylerine gidebilecekleri iletilmiştir. Bu tatil sırasında Uzundere Köyü öğrencilerin uygulama alanı haline getirilecek ve öğrenciler burada çalışmalarını sürdürecektir. Öğretmen okulu öğrencilerinin başarısı Eylül’de, eğitimci kursiyerlerinin başarısı da Ekim’de değerlendirilecektir. Bu arada köy kadınlarına yönelik açılan kursa 30 köylü kadın devam etmektedir.⁵⁹⁶ Öğretmen Okulu öğrencileri de 1938 yazı boyunca süren tarım etkinlikleri nedeni ile tatile gidemediklerinden Bakanlıktan gelen talimat ile 03 – 14.02.1939 tarihleri arasında köylerine gidebileceklerdir.⁵⁹⁷ Bakanlığa bağlı diğer okullar yaz döneminde tatile girmesine rağmen uygulanmakta olan özel eğitim programının bir gereği olarak Kızılçullu’da derslere yazın da devam edilmektedir. Kurstaki eğitimci ekim ayında mezun olacaklar ve köylerindeki görevlerinin başına gideceklerdir. Gelecek dönem için 20 öğretmen, 100 erkek ve 50 kadın eğitimci adayının eğitime alınması tasarlanmakta olup, Bakanlık gerekli seçim işlemlerinin yapılması talimatını vermiştir.⁵⁹⁸

Kızılçullu Köy Öğretmen okulunun 1939 yılı için öğrenci sayısı 300 olarak belirlenmiş olmakla Maarif Vekaletinden masraflar karşılığı olmak üzere 43.100,-TL havale Valiliğe gönderilmiştir.⁵⁹⁹ Bakanlık ayrıca eğitimci kursu bütçesine 4.000,-TL’si ile yiyecek maddesi alınmak üzere 8.555,-TL göndermiştir.⁶⁰⁰

Kültür Bakanlığında İzmir Kültür Direktörlüğüne gelen talimatta Kızılçullu Eğitimci Kursunun ilk mezunlarını 8’i kadın 76 eğitimci olmak üzere 01.12.1938’den itibaren vereceği ve mezunların Bergama ve Ödemiş köylerinde görevlerine başlayacakları belirtilmektedir.⁶⁰¹ Bununla birlikte Kızılçullu Eğitimci Kursundan 18’i kadın, 62’si erkek olmak üzere mezun olan 80 eğitimci mezun olmuştur. Mezunlardan 4’ü kadın 36 eğitimci Bergama’da ve 2’si kadın 32 eğitimci Ödemiş’te

⁵⁹⁵Anadolu, 07.05.1938

⁵⁹⁶Anadolu, 13.05.1938

⁵⁹⁷Anadolu, 21.01.1939, Yeni Asır, 21.01.1939

⁵⁹⁸Yeni Asır, 06.08.1938

⁵⁹⁹Anadolu, 27.06.1939, Yeni Asır, 27.06.1939

⁶⁰⁰Yeni Asır, 15.06.1939

⁶⁰¹Anadolu, 29.11.1938

yanı sıra 7'si Urla'da, 3'ü Çeşme'de, biri Karaburun ve bir diğeri Seferihisar'da olmak üzere 12 kadın eğitimci köylerinde görevlerine başlamışlardır. Türkiye'de ilk kez olmak üzere İzmir Kızılçullu'da yetiştirilen kadın eğitimci yetişme çağı dışındaki kız ve kadınlara da biçki, dikiş, ipek böcekçiliği, çocuk, bakımı, ev idaresi ve ziraat sanatları dersleri vereceklerdir.⁶⁰² Bu eğitimci göreve başladıklarının 3.haftasında İzmir Kültür Direktörü (İzmir İl Milli Eğitim Müdürü) Ali Rıza Özkut tarafından görevleri başında denetlenmişlerdir.⁶⁰³ Bu denetim sırasında kadın eğitimcilere Valilikçe dikiş makinesi sağlanacağını bilgisi de verilmiş ve bu durum memnuniyet yaratmıştır. Özkut değerlendirmesinde; eğitimcilerin heveslerini diri tutmak için en başından yanlarında olmak düşüncesi ile böyle bir gezi düzenlediklerini, yanı sıra eğitimcilerin *şikayet denilen şeye yabancılıklarının; ne bahtdan, ne yerden ne de köylüden şikayetlerinin* olmamasının övgüye değer olduğunu, köylülerin eğitimcilere olan sevgilerinin ve güvenlerinin açıkça görülmekte olduğunu; *"Kış aylarındayız ancak eğitimci köylere bahar şimdiden gelmiştir."* sözleri ile dile getirmiştir.⁶⁰⁴

Eğitimci Kursundan 1939 yılı öğretim döneminde 89 eğitimci mezun edilmiştir. Eğitimcilerin mezuniyetleri nedeni ile verdikleri müsamereye İzmir Valisi Ethem Aykut, Kültür Direktörü A.Rıza Özkut, ilköğretim müfettişleri ve konuklar katılmışlardır. Mezun olan eğitimcilerin 29'u İzmir köylerinde görevlerine başlarken, 33 eğitimci Muğla'da ve 27 eğitimci Aydın'da görevlerine başlamışlardır.⁶⁰⁵ Kızılçullu Köy Öğretmen Okulunda da *kuruluşunun 3 üncü yıldönümü* nedeni ile 30.10.1939'da öğrenciler tarafından kapsamlı bir müsamere hazırlanmıştır.⁶⁰⁶ Yine aynı yılın sonlarında mezun olan eğitimcilerin ziraat aletleri ve tohumlukları Tarım Bakanlığı'nca karşılanarak kendilerine teslim edilmiştir.⁶⁰⁷

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu öğrencilerine 1939-1940 öğretim yılı için 102 öğrencinin alınması uygun görülmüş ve derslere başlanmıştır. Böylelikle öğretmen okulu öğrenci sayısı 420'ye ulaşmıştır.⁶⁰⁸ 1939 yılı başı itibarı ile Bakanlıktan İzmir Kültür Direktörlüğü'ne gelen talimatta 1939 yılında da eğitimci kursu açılacağı ve bu kursa 150 eğitimci adayının alınacağı bildirilmektedir.⁶⁰⁹ 1940'ın ilk dönem eğitimci

⁶⁰²Anadolu, 02.12.1938

⁶⁰³Anadolu, 01.03.1939

⁶⁰⁴Anadolu, 22.12.1938

⁶⁰⁵Anadolu, 24.10.1939

⁶⁰⁶Anadolu, 29.10.1939

⁶⁰⁷Yeni Asır, 10.11.1939

⁶⁰⁸Yeni Asır, 07.11.1939

⁶⁰⁹Anadolu, 20.01.1939

kursunun müdür, müfettiş, öğretmen ve hizmetlilerine ait kadroları da gönderen Bakanlık⁶¹⁰ 150 öğrencinin 50'sinin İzmir'den alınmasını uygun görmüştür.⁶¹¹

Eğitmenler kursunda hazırlık, Yeniden 250 talebe alınması kararlaştırılmış başlığı altındaki haberin içeriği şöyledir. 01.04.1940'ta başlayacak yeni dönem Eğitim Kursuna 100 eğitimci aday alınması kararlaştırılmıştır. Bunun yanında Köy Öğretmen Okulu'nda halen 400 öğrencinin öğrenim gördüğü yanı sıra alınacak 250 öğrenci ile sayının 650'ye çıkarılacaktır.⁶¹² 1 Nisan 1940'ta başlayan⁶¹³ Kızılçullu Eğitim Kursuna katılanların 34'ü eğitimci yetkinliğini almışlar ve Ödemiş, Bergama ile Menemen'in okulsuz köylerine atanmışlardır. Atamalara ilişkin haber Anadolu gazetesine şöyle yansımıştır: *Bu devrede Kızılçullu köy enstitüsündeki eğitimci kursundan mezun olan 34 gencin Ödemiş, Bergama ve Menemen kazalarında okulsuz köylere tayini hakkında liste, Maarif Vekaletince tasdik ve vilayet maarif müdürlüğüne iade edilmiştir. ... Eğitimci tayin listesini aşağıya yazıyoruz:* Ömer Lütfü Gezer, Umurcalı, Süleyman Yıldız Karaoba, Recep Gönen Bozcayaka, Musa Yaşar Kurudere, Mehmed Gök Eğridere, Süleyman Özderen Halıköy, Ahmed Bozkan Dolaylar, Osman Gürer Türkönü, Mehmet Temel Tosunlar, Kadir Çınar Sırmalı olmak üzere Ödemiş köylerine, Mustafa Sezer Ayvatlar, Ali Can Hacı Hamzalar, Ali Çırpan Demircidere, İbrahim Savaş Cavaplı, Raşit Işıkdere Dünderli, Gani Dönmez Alacalar, İsa Çıtak Tiyetli Ali Özmermer Eğrigöl, Celil Güçlü Aşağıkırıklar, İsmail Çevik Değirmencili, Ali Çolak Sindel, Gafur Özalp Armağanlar, Mustafa Ünalp Kızıltepe, Mehmed Ali Yıldız Yukarı Şakran olmak üzere Bergama köylerine, Rasim Girgin Asarlık, Ahmed Nair Şehid Kemal, Hüseyin Günel Yahşelli, Süleyman Ekren Buruncık, Mehmed Şen Türkelli, Muhittin Kılınç Hatundere, Hüseyin Okuklu Musabey, Mehmed Emin Yıldırım Karaköy, Ahmed Kuyrukçu Sözbeyli ve Hakkı Tekin Günerli olmak üzere Menemen köylerine atanmışlardır.⁶¹⁴

1941 sonunda Eğitim Kursu'ndan 23 Eğitimci mezun olmuş olup, mezunlardan Hüseyin Enver Kemalpaşa'nın Ekmeksiz Köyüne, diğer eğitimcilerden Osman Yazgörün Burgaz Köyü, Hasan Metin Kazanlı Köyü, Mehmed Pektaş Gedik Köyü, Raşit Korkmaz Şimsiler Köyü, Mehmed Uzun Bağlar Köyü olmak üzere Ödemiş'in köylerine, Ali Özgenç Bahçedere köyü, Halil Yılmaz Geylan Köyü, Mustafa Ali Kahya Işıklar Köyü, Mehmet Uzun Çatıkurd Köyü, Ali Uysal Dereköy, Ahmed Ovalı Mahmudiye Köyü, Hüsnü Dönmez Ovacık Köyü, Mehmed Totkon

⁶¹⁰Yeni Asır, 24.02.1940

⁶¹¹Anadolu, 24.01.1939, Yeni Asır, 24.01.1939

⁶¹²Yeni Asır, 27.02.1940; Anadolu, 27.02.1940

⁶¹³Yeni Asır, 25.03.1940

⁶¹⁴Anadolu, 01.12.1940

Kıratlı Köyü, Mehmed Yüksel Karalar Köyü, Mehmet Tanır Örgütler Köyü, Hamid Bozkurt Oruçlar Köyü, Hüseyin Uysal Akçenger Köyü, Süleyman Özsöz Çürükbağ Köyü, Mustafa Çakır Kırçalar Köyü, Niyazi Tok Tırmanlar Köyü olmak üzere Bergama'nın köylerine, İsmail Kokulu Ayvacık Köyü ve Niyazi Saatçi Çıtak köyü olmak üzere Menemen'in köylerine atanmışlardır.⁶¹⁵ Bununla birlikte İzmir Valisinin yeni mezun 72 eğitime başarı dilemek üzere Kızılçullu'ya geldiği yönündeki haberden 1941 sonunda Eğitim Kursundan toplamda 72 mezun verildiği ve bu mezunların 23'ünün İzmir köylerine atandığı ve kalan öğretmenlerin de diğer illerde görevlendirildikleri anlaşılmaktadır.⁶¹⁶

1943'e gelindiğinde öğretmenler kursunun 8.dönem hazırlıkları kapsamında müfettişler köylerde eğitim adaylarının seçimi çalışmalarına başlamışlardır.⁶¹⁷ Tarım Bakanlığı 1943 mezunu öğretmenlere dağıtılmak üzere 420 kilo tohumluk buğday göndermiştir.⁶¹⁸ Yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerin de aynı yardımlardan yararlanmasını kararlaştırmış ve ilgililere 01.07.1944'den itibaren tahakkuk eden yardımın ödenmesi talimatını vermiştir.⁶¹⁹

1944 yılı Cumhuriyet Bayramı nedeni ile yaptığı açıklamada Bakan Hasan-Âli Yücel köy enstitülerinde öğrenim görmekte olan öğrenci sayısının 16.400'e ulaştığını, bunların 300'ünün gezici sağlık memuru olarak yetiştirilmek üzere ayrıldığını ve Hasanoğlu Köy Enstitüsü yüksek kısmındaki öğrenci sayısının 300'e ulaştığını belirtmektedir.⁶²⁰

Kızılçullu'da 4 Haziran 1945'te başlayacak 10.devre eğitim kursunda görev yapacak öğretmenlere ilişkin bilgiler şöyledir: Kiraz nahiyesi Başöğretmeni Mustafa Sarı, Arıkbaşı okulundan Rezzak Günel, Zübeyde hanım okulundan Fahrin Ertürk, Güzelçamlı okulundan Hasan Olcayto, Ilıpınar okulundan Rıza Özcan, Yukarı Kızılcıca okulundan Başöğretmen Nuri Özgenalp, Tire okulundan Necip Öztürk, Güvendik okulundan Ali Aygüven, Dikili okulundan İhsan Zeyrek, Residere okulundan Hasan Tosun, Bergama Gazi okulundan Kâzım Özcan, Poyracık okulundan Mehmet Güven, Armutlu okulundan Şükrü Selçukoğlu, Şirince okulundan Başöğretmen Kemal Ünsal, Mordoğan okulundan başöğretmen Muhlis Çilingir ve

⁶¹⁵Anadolu, 19.11.1941, Yeni Asır, 19.11.1941

⁶¹⁶Yeni Asır, 19.10.1941

⁶¹⁷Anadolu, 04.03.1943

⁶¹⁸Anadolu, 25.01.1944

⁶¹⁹Anadolu, 21.04.1945

⁶²⁰Yeni Asır, 29 Ekim 1944

Ruruzlar okulundan Zeki Teksözlü. Öğretmenler 1 Haziran 1945 itibarı ile Kızılçullu'daki görevlerinin başında olacaklardır.⁶²¹

Eğitmen kurslarına en son öğrenci kabulü 1947'de 12.dönem kursları ile olmuştur. Bununla birlikte 1948 yılı içerisinde çıkarılan yönetmelikle eğitimcilerin tamamlayıcı kurslar adı altında yeniden eğitime alınması kararlaştırılmış⁶²² ve bu doğrultuda Kızılçullu Köy Enstitüsü bünyesinde, çalışkan ve başarılı eğitimcilerin genel ve mesleki bilgilerini artırmak ve mesleğe daha çok bağlamak amacı ile üçer aylık sürelerde ve iki dönem halinde eğitime alınacakları duyurulmuştur. Kurslar 31 Mayıs-31 Temmuz 1948 ile 1 Ağustos-28 Ekim 1948 tarihleri arasında yapılmıştır. Kursun verimliliğini arttırmak için izlenilecek program ilköğretim müfettişleri ve gezici başöğretmenlerden oluşan bir kurulca oluşturulmuştur.⁶²³

3.1.3. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nde ilk Günler ve Gelişmeler

Eğitmen kursu kursiyerleri köy yaşamına ilişkin çeşitli eğitimler almalarının yanında çeşitli kültürel etkinliklerde de bulunmaktadır. Öyle ki; 22 Mayıs 1938 Pazar gecesi Halkevinde düzenlenen Eğitimciler Gecesi'nde genç eğitimciler eski ve yeni köy yaşamına ilişkin canlandırma yapmışlardır. Canlandırma öylesine başarılı geçmiştir ki, salonda bulunan İzmir Valisi Fazlı Güleç, Kültür Direktörü A.Rıza Özkut ve Bakanlık müfettişlerinden Kadri Bey çok memnun olarak eğitimcileri ve kurs yönetimini kutlamışlardır.⁶²⁴ 05 Haziran 1938 Pazar günü Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu'nda Köylüler Bayramı adı altında bir etkinlik düzenlenmiştir. Davetlilerin Kızılçullu yerleşkesini gezdirilmeleri ile başlayan etkinlikte öğleden sonra öğrenciler tarafından hazırlanan müsamere sunulmuştur. Müsamerelerin ilk kısmında voleybol, koşu ve güreş karşılaşmaları yanı sıra bisiklet ve motosiklet yarışları da yapılmıştır. İkinci kısımda müsamere ve Vali Fazlı Güleç'in konuşmasının ardından öğrenciler tarafından temsil salonunda piyesler oynanmış ve mandolin konseri verilmiştir.⁶²⁵ Gerçekten de etkinlik denildiği üzere bir bayram havasında gerçekleşmiş, nutuklar, konserler, müsamere, ziyafetler verilmiş, öğrenciler arasında çeşitli yarışmalar yapılmış, davul ve zurnalar

⁶²¹Yeni Asır, 23.05.1945

⁶²²Erdem Ç., s.197

⁶²³Demokrat İzmir, 14.03.1948

⁶²⁴Anadolu, 24.05.1938

⁶²⁵Yeni Asır, 04.06.1938

eşliğinde kızlar milli kıyafetler içinde oyunlar oynamıştır.⁶²⁶ Basın, kutlamayı ilk sayfadan ‘‘Köylü bayramı hareketli geçti. Kızılçullu Köy Enstitüsünde köy kızları ve köy delikanlıları bir arada çok güzel oyunlar oynadılar.’’ başlığı ile sunmuştur. Bayrama gelenler davul zurnalarla karşılanmış ve güler yüzlü öğrenciler tören alanına değin konuklara eşlik etmişlerdir. Haberi yapan Adnan Bilget, Kızılçullu’da öğrencilerin sadece kültür ve sanat dersi eğitimi almakla kalmadıklarını köy ve şehir kültürlerinin bir sentezleme yaşadığını ve öğrencilerin görgülerini de arttırdıklarını anlatmaktadır. Öğleden önce okula ait yapılar gezilmiş ve hep birlikte öğle yemeği yenilmiştir. Yemek sonrasında öğrencilerin beden eğitimi gösterileri gerçekleşmiştir. Ardından içerisinde bisiklet, motosiklet grupları ile atlet ve güreşçilerin olduğu öğrenciler geçit yapmışlardır. 1200 metrelik bisiklet yarışını Mehmet Şenocak kazanırken 800 metrelik yarışı Mesut kazanmıştır. Motosiklet yarışını Ahmet Özbek, 100 metrelik koşuyu Ahmet Özkan, 200 metrelik koşuyu da Hasan Özden kazanmıştır. Bayrak yarışını ise 5.sınıflar kazanmıştır. Eski Kolejin temsil salonuna dönüştürülen kilisesinde saat 15.00’te Vali Fazlı Güleç’in konuşmasının ardından öğrenciler Ankara Yolcuları adlı opereti seslendirmişlerdir. İki kız öğretmen adayının seslendirdiği şarkıları mandolin konseri izlemiştir. Kapanış öğretmen adaylarının kendileri tarafından yazılan ve sahnelenen Dün ve Bugün adlı piyes ile yapılmıştır.⁶²⁷

1 Mart 1938 tarihli Kültür Dergisi neredeyse tamamen Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu’na ayrılmıştır. ‘‘Bir Başlangıcın Meyvaları’’ başlıklı yazısında Asım İsmet Kültür; Kızılçullu’daki köy öğretmen okulunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere çalışmalarına başladığını duyurmaktadır. Kültür, eğitimcilerin okula ilgi gösterdiklerini ve bu ilgilerinin de sevinçle karşılık bulunduğunu, sevinç ve takdirlerinin ardında daha önce bilinen ve fakat o güne kadar yaşama geçirilemeyen ve ‘‘işle terbiye etmek, yahud iş vasıtasile, iş içinde, terbiye etmek var.’’ şeklinde betimlediği bir yöntemin bulunduğunu belirtmektedir.⁶²⁸ ‘‘İnkılap ve Köy-Öğretmen Okulu Nasıl Çalışıyor? Gaye ve Faaliyeti’’ başlıklı makalede ise öğretmen okulu ve eğitim kursu olmak üzere iki kısımdan oluşan kurumda eğitim kursu tanıtılmaktadır. Kursun kadın ve erkek olmak üzere ikiye ayrıldığı, eğitim süresinin 12 ay olduğu, kursiyerlerin ne gibi dersler görecekları, erkek öğretmenlerin özellikle de kadın öğretmenlerin köy yaşamına yapacakları etki ve sağlayacakları katkılar anlatılmaktadır. Makalenin devamında öğretmen okuluna ilişkin bilgilere yer verilmekte öğretim faaliyetleri; kültür, san’at, tarım ve hayvancılık, yapıcılık,

⁶²⁶ Ulus, 10.06.1938

⁶²⁷ Yeni Asır, 07.06.1938

⁶²⁸ Kültür, 1 Mart 1938, s.2

dülgerlik, demircilik gibi derslere ilişkin bilgilerle aktarılmakta okulun işleyişi ve öğrencilerin yaşayışına ayrıntısıyla yer verilmektedir.⁶²⁹ Dergi inceleme kapsamında olmak üzere Kızılçullu'yu gezerek gözlemlerde bulunan eğitimci ve gazetecilerin duygu ve düşüncelerine de yer vermektedir. Gazi Okulundan: Cahit Pars tarafından aktarılan değerlendirmede; Cumhuriyetin köylere ve köylülere verdiği değerin bir göstergesi olarak kurumda çağdaş pedagojik ilkelerin bizlere göre uygulanmakta olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla yaptığı işten emin birer sanatkâr olarak eğitilen köy çocuklarının işe zevkle yaklaştıkları, (Motosiklet kullanmak, daktilo yazmak gibi) çağın yeniliklerini öğrenmek yanında boş zamanlarını müzikle ve kitap okumakla geçirdikleri saptamasını yapan Pars, mutluluğunu şu sözlerle dile getirmektedir: *“Bu terbiye müessesini gezen ve bilhassa bir öğretmen gözüyle görenler nikbin olarak ayrılırlar. Kendini idareye kadir, temiz Türk köy çocuklarının, bir makine gibi, muntazam çalışmalarını görünce insanın göğsü kabarak müesseseden ayrılıyor.”* Zafer Okulu Başöğretmeni Necati Özker ise değerlendirmesinde; iş okuluna ilişkin unsurlar ve çocukların iş içinde eğitimleri, yaşantıları öne çıkarılarak bunun çocuklara kazandırdıkları üzerine saptamalar yapmaktadır.⁶³⁰ Gazi Okulundan Öğretmen Nezihe İzbudak değerlendirmesinde; eğitim öğretim sistemi içindeki doğallığa, çocukların öğrenmeye yönelen istekliliklerine ve bunların sağlanan başarıdaki etkilerine yer vermektedir. Misak Okulundan Şerif Egeli; *“Kızılçullu okulu Türkiye’de köy kalkınmasının hakikî bir adımıdır. Köy kalkınması adını verdiğimiz “Modern köy”ü yaratmak için her şeyden önce kudretli yapıcılara ihtiyaç vardır. Kızılçullu okulu işte bu ihtiyaca cevap verecek mahiyettedir.”* sözleriyle köy kalkınması ve eğitim arasındaki bağı ve Kızılçullu’nun işlevini ortaya koymaktadır. İnkılap Başöğretmeni Muharrem Bey ise değerlendirmelerini *“Hulâsa: burada bilgi ile iş birbirini kucaklamış, kitap, yerini daha ziyade iş ve tecrübeye bırakmıştır.”* sözleriyle kısa ve öz bir şekilde aktarmaktadır.⁶³¹ Derginin 13.sayfasında yine İsmet Asım Kültür *“Kursta Köylü Kadınlar”* başlığı altında; kültürel yönden ihmal edilmesine karşın toplumsal yapıda üretkenlikleri nedeniyle önemli bir yeri olan Türk köylü kadınlarının Kızılçullu’da eğitime alınmalarının olumlu yönlerini ve buna ilişkin umutlarını; *“Bugün onların adedi azdır. Tecrübe de büyük mikyasta değildir. Fakat çok zaman bir kibrit kıvılcımı en büyük ormanları yakmağa kâfi değil midir?”* sözleriyle dile getirmektedir.⁶³²

⁶²⁹ Kültür, 1 Mart 1938, ss.3-9

⁶³⁰ Kültür, 1 Mart 1938, s.10

⁶³¹ Kültür, 1 Mart 1938, s.11, 12

⁶³² Kültür, 1 Mart 1938, s.13; Elmacı, ss.263-266

3.1.4. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nün Eğitim Öğretim Ortamı

Kızılçullu'daki görevinin ardından Savaştepe Köy Enstitüsü'nün kurucu Müdürü olan Sıtkı Akkay'ın, İzmir'de yayın yapan Kültür Dergisi'nde yayımlanan yazısı Kızılçullu Eğitim Kursu'ndaki eğitim öğretim ortamına ilişkin önemli bilgiler içermektedir. *Kızılçullu Eğitim Kursunda Çalışmalar* başlıklı yazısında Akkay; Eşrefpaşa'dan Buca'ya gitmekte olanların Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu çiftliği ve çamlığında göreceği işlerine odaklanmış, sağlıklı ve güleç yüzlü gençlerin Ege'nin öğrenmek ve köyüne yararlı olmak arzusundaki köylü gençleri olduğunu, onlarla konuşurken sözün mutlaka köye ve köyün sorunlarına varacağını belirtir. Arı kovarı gibi olan kurs, sabahın erken saatlerinden gece yarısına değin çalışıp, işlemektedir. Onlara iş söylenmesine de gerek yoktur, gerekeni kendileri bilip yapmaktadırlar. Örneğin sıcakların başlaması ile sivrisinek yapacağı düşünülen alanları bulup temizlemişlerdir. Öğretmen Okulu öğrencilerinin mandolin çalmakta olduklarını gördüklerinde müziğe de ilgisiz kalmamışlardır. Öyle ki; bir gecede 29, bir hafta içinde 44 eğitim kursu kursiyeri mandolin alarak öğrenmeye başlamıştır. Kursta eğitim süreci plan ve program doğrultusunda işlemektedir. Her sabah topluca yapılan idman ve milli marşların okunuşunun ardından saat tam sekizde bağ, bahçe ve tarla işlerine başlanmaktadır. Bu sırada eğitimciler, köyünde bilmediği görmediği aletleri kullanmaya ve yararlarını öğrenmeye çalışmaktadır. Çalışmanın ilk iki saati tarımda yenilikler üzerinedir. Saat 10.00'a geldiğinde tüm eğitimciler öğretmenleri ile birlikte sanat atölyelerinde işleri başındadır. Demirci grup, kızgın demire çapa şeklini verirken, marangozlar gereksinim duyulan masa sandalyeyi yapmaktadır. Ardından yazı makinesinde yazı yazmak, kooperatif idaresi ve defterlerini tutmak konularını öğrenirler. İştahla ve sohbetle yenen öğle yemeğinin ardından çoğu eğitimcinin dişlerini fırçalarken görülmesi, sağlıklı olmanın önemini ne denli anladıklarının işareti sayılsa gerektir. Yemek sonrası saat 13.00'te çalan bir çan ya da düdükle bir adamın etrafında halka olmuş, dikkat kesilmiş eğitimciler insanı ve çocuğu tanıma gayretindedir. Yemeğin ardından verilen dinlenme arasını beş saat boyunca yurt yaşama bilgisi, bulaşıcı hastalıklar ve hastalıklarla mücadele yöntemleri, tarih, coğrafya, Türkçe ve matematik gibi kültür dersleri öğrenimi izlemektedir. Ama tarih dersinin konusu kimi zaman bir eğitimcinin dedesinden anılar olurken, coğrafya derslerinde köylerinden, kasabalarından geldikleri illerden somut örneklerle öğrenim

gerçekleştirilmektedir. Gece toplantıları tüm öğretmenlerin neşe ile söyledikleri, düşüncelerini yarıştırdıkları zaman olarak yerini almaktadır.⁶³³ Benzer olarak Ömer Lütfü Göksel de *Eğitmenler* başlığı altında Kızılçullu Eğitim Kursu hakkında görüşlerini açıklamaktadır. Göksel için Amerikan Kolejinden alınarak burada köye yönelik bir eğitim kurumu oluşturulması mutluluk vericidir ve Eğitim Kursları da Eğitim Devriminin önemle takip ettiği bir girişimdir. Öyle ki, öğretmenler köyünden ülkesini korumak üzere gittiği askerlikte komutanlarının öğrettiklerini çevresindekilere öğreten hem iyi bir öğrenci hem de iyi bir öğretmendir. Kızılçullu Eğitim Kursunda İzmir, Aydın ve Muğla'dan gelen öğretmenler kendilerine verilmekte olan bilgileri en iyi şekilde içselleştirmekte ve uygulamaktadırlar. Her köye öğretmen yetiştiremeyeceğimiz gerçeğinden hareketle eğitim atılımının köylerimiz için çok yararlı olacağı değerlendirilmelidir.⁶³⁴

Eğitimci Ahsen Gürtin Kültür Direktörü A.Rıza Özkut tarafından düzenlenen ve yaklaşık 200 öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilen gezi kapsamında 18.01.1938'de ziyaret ettiği Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursuna ilişkin değerlendirmelerini *Kızılçullu Köy öğretmen okulunda birkaç saat* başlığı altında kaleme almıştır. Kız ve erkek öğrencilerin birlikte nasıl çalıştıkları sorusuna yanıt aradığı da anlaşılan Ahsen Gürtin daha yazısına başlarken şu değerlendirmeyi yapmaktadır: *Kızılçullu Köy okulu, hayatı içine alarak bilgileri onun vasıtası ile veriyor.* Karşılaştığı ilk şey bahçedeki ağaçların budanmakta olduğudur. Bir kısım öğrenci budama yaparken diğer bir kısım öğrenci de kesilenleri toplamaktadır. Yapıların bir kısmının onarım geçirdiği görülerek onarım bedelinin nereden karşılandığı sorusuna Müdür M.Emin Soysal; *"gördüğünüz bütün işler yapıcılık atölyesi öğrencileri tarafından olmuştur."* yanıtını vermiştir. Gürtin bu yanıt üzerine şu değerlendirmeyi yapmaktadır: *"Burada öğrencilere hayatın kendisi öğretilmektedir. Yaşanmıyan bilgi kafada iz bırakmaz."* Derslikler klasik okul tarzında değil ait oldukları dersin ilmine göre ve Avrupa'dan getirilmiş araç gereçlerle donatılmıştır. Göze çarpan en önemli özellik, kooperatifçilik dersleri ve öğrenciler tarafından işletilen bir kooperatifin bulunmasıdır. Makineleri elektrikle çalışmakta olan demir atölyesinde gözlerinde gözlüklerle çalışan öğrenciler hayranlık uyandırmıştır. Yapıcılık atölyesinde yeni yapılacak yatakhane için taşlar hazırlanmaktadır ki; ancak ustalar taşları böyle düzgün yontabilmektedir. Okulun gereksinim duyduğu dolap, sıra ve masa gibi ahşap eşyalar dülgerlik atölyesinde

⁶³³Kültür Dergisi, 15.04.1938, s.71

⁶³⁴Anadolu, 31.05.1939

öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Fotoğrafın ve fotoğrafçılığın önemi kavranmış ve hemen her öğrenciye fotoğrafçılık öğretilmektedir. Öğrencilerin bir kısmı dersliklerde teorik dersler görmekte iken diğer bir kısmı tarlalarda arpa ekmekte, pullukla daha önce tavllanmış topraklara tohum atmaktadır. Kızlar için özel bir bölüm ayrılmamış, teorik dersler çoğu birlikte görülmektedir. Bununla birlikte erkek öğrenciler tarlaya ya da atölyelerine gittiklerinde kız öğrenciler de bıçkı dikiş atölyelerine gitmektedir. O zamana değin 400 takım çamaşır dikmişler ve bir 300 takım daha iç giysisi dikmeye uğraşmaktadırlar.⁶³⁵

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün kuruluş yıllarına ve bu dönemdeki işleyişine tanıklık etmesi yönü ile önemli olan çalışma da Gazi Eğitim Pedagoji öğrencilerinin Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'na ilişkin gözlemlerini içeren rapordur. Müdür ve öğretmenlerinin refakatinde Kızılçullu Öğretmen Okulu'na gelen 24 Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencisi birkaç gün kalarak incelemelerde bulunmuşlardır.⁶³⁶ Çalışmanın Genel Bakış bölümünde kapitülasyonların bir sonucu olarak kurulan yabancı okulların misyonerlik çalışmalarının birçok olumsuzluğun odağı oldukları ileri sürülerek Kızılçullu Koleji'nin kapanış aşamasında binlerce kitabın Türklere kalmasını diye yakılmasını örnek olarak göstermişlerdir.⁶³⁷ Gazi Eğitim öğrencileri; daha başlangıçta Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün uygulamalı ve yaşamsal etkinliklere geniş bir yer ayırmak yanında bilgi yönünden de güçlü olduğu saptamasını yapmaktadırlar. Türkçe derslerine ilişkin gözlemleri şöyledir: Dersliklerde alt kısımlarında haklarında açıklamalarla çeşitli edebiyatçıların fotoğrafları bulunmaktadır. Çok zengin olmamakla birlikte dersliklerde de kitaplıklar vardır. Dersler okuduğunu anlamak, anladığını anlatmak esasına dayalı şekilde işlenmekte yaratıcılığa önem verilmektedir. Öyle ki; öğrenciler kendi yaşamlarından kesitleri tiyatro oyununa dönüştürerek sergileyebilmektedirler. Öğrenciler bilgilerini sanki bir münazara gerçekleştirilmesine ortaya koyabilmekte ve dilbilgisi kurallarını içselleştirilmek milli bir ülkü olarak kabul edilmektedir.⁶³⁸ Tarih dersi öğrencilerin 4-6 kişilik kümeler halinde oturdukları bir sınıfta her kümede o günkü konuya ilişkin raporlar olduğu halde ders işlenmektedir. Ders öğretmenin o gün konunun savunusunu yapacak kümeden bir öğrenciye söz vermesi ile başlamakta ve o öğrenci konu hakkındaki raporu tüm sınıfa okumaktadır. Diğer öğrenciler bu sırada not almaktadır. Okuma bittikten sonra diğer kümelerden öğrenciler eklemeler ya da

⁶³⁵ Anadolu, 20.01.1939

⁶³⁶ Yeni Asır, 10.04.1940

⁶³⁷ Kızılçullu Köy Enstitüsü Çalışmaları, 1939-1940 Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Son Sınıf Talebeleri, Gazi Terbiye Enstitüsü Neşriyatı No: 10, s.9, (Kızılçullu Çalışmaları)

⁶³⁸ (Kızılçullu Çalışmaları), ss.11-13

düzeltilmeler yaparak konuya katılmaktadır. Bu sırada ödevli kümeden bir başka öğrenci tartışılan konuların notunu almakta ve katılımlar doğrultusunda raporu yeniden düzenlemeye çalışmaktadır. Münazara bir süre devam ettikten sonra dersin öğretmeni de konuya katılarak dersi toparlamaktadır.⁶³⁹ Çoğu öğrenci tarafından sevilmeyen matematik dersi Kızılcıllu da öğrencilerin zorlukları aşmasının bir aracına dönüşmüştür. Kurallar alıştırmalar halinde değil bizatihi bir iş içinde verilmektedir. Öyle ki, öğrenci bir bahçenin ölçüsünü alırken, yapının planını çıkarırken, araç gereçlerin imal masraflarını hesaplarken kuralları öğrenmektedir. Karatahtada bir soru çözmekte olan öğrencileri gördüğünüzde günlük bir işin yapıldığı duygusu yaşanmaktadır. Yüzey ölçülerini inceleyen bir çocuk bahçedeki bir düzlüğün yüzeyini metre karelere bölmekte ve onun üzerinde diğer yüzey ölçülerini anlamaya, öğrenmeye çalışmaktadır. Diğer yandan örneğin bir kapıdan şakül sarkıtarak kapı eşiğini ya da pencere kenarını ayarlayan öğrenci matematiği öğrenmek yanında matematiği kullanmayı da öğrenmektedir. Matematik, öğretmeni memnun etmek için değil ondan yararlanılmak için öğrenilmektedir.⁶⁴⁰ Enstitünün müzik dersi müfredatı gereğince mandolin çalınması zorunlu tutulmuş olmakla öğrenciler ele geçirdikleri her boş zamanda birbirleri ile yarışarcasına mandolin çalmaya uğraşmaktadırlar. Öyle ki, enstitünün 55 mandoline karşılık öğrencilerin 150 mandolini bulunmaktadır. Müzik aleti olarak taşınabilirliği ve kolay bulunabilirliği dikkate alınarak mandolinin tercih edilmesi olumlu olarak değerlendirilmektedir. Halk müziğinin bütün tonlarını toplaması yönü ile enstitü bulunmaz bir kaynaktır.⁶⁴¹

Daha sabahın 5-6'sında günlük yaşamın başladığı enstitüde öğrenciler nöbetlerinin gerektirdiği işlerinin başına gitmektedirler. Kız öğrenciler süt sağarken, çoban hayvanları otlatmaya gitmektedir. Bir diğeri ahırını temizlerken öbürü yemleri hazırlamakla meşguldür. Tavı gelen tarla sürülüp ve ekilmekte, toprağın analizi yapıp hangi ürün için elverişli olduğu araştırılmaktadır. Ağaç dipleri açılmakta çürükler ayıklanmakta, kuru dallar budanmakta ve işe yaramayanlar sökülerek yerlerine yenisi dikilmektedir. Öğrenciler ziraat dersleri kapsamında ziraat aletlerini, motor, traktör ve zirai makineleri kullanmayı hayvan yetiştirmeyi, sütçülük, bağcılık, şarapçılık, tavukçuluk öğrenmektedir. Bir tarafta arı kovanının başında bir şeyler öğrenmeye çalışan öğrenciler varken diğer tarafta domates ekmekle uğraşan öğrenciler görülmektedir.⁶⁴² Enstitü sanat dallarından biri de yapıcılıktır. Ziyaretin ilk

⁶³⁹(Kızılcıllu Çalışmaları), ss.13-15

⁶⁴⁰(Kızılcıllu Çalışmaları), s.15

⁶⁴¹(Kızılcıllu Çalışmaları), s.17

⁶⁴²(Kızılcıllu Çalışmaları), ss.21-23

gününde öğrencilerin öğretmenler için 200 kişilik bir yatakhanein temel ve çatısını tamamladıkları görülmüştür. İkinci gün gidildiğinde yapının duvarlarının da tamamen örüldüğünün görülmesi şaşkınlık yaratmıştır. Öğrenciler bulundukları sınıflar dikkate alınarak iş bölümü yapmışlardır. Daha deneyimli olan 8.sınıf öğrencileri usta mevkiindedir ve gerçek ustaları aratmayacak mahirlikte çekiç, mala, şakül ve ip kullanabilmektedir. Bunun yanında 6.sınıf öğrencilerinden bir grup ustalara amelilik, yardımcılık yapmaktadır. Bunlar yalnızca harç karıp taşıyan, tuğla veren işçiler değil ustalarının ne yaptığı dikkatle gözleyen çıraklardır. İşler aksamaya yer vermeyecek bir şekilde paylaştırılmış ve işleyiş sorunsuz bir şekilde sürmektedir. Öyle ki, çalışmanın ahengine kendini kaptırmış bu öğrencilerin dikkatini dağıtmak da olası değildir. Gösteriştten uzak, istekle işe odaklanmış bir çalışma içindedirler.⁶⁴³ Marangoz işliğinde tezgahlar başında toplanmış öğrenciler; yarının köylerini kalkındıracak hem öğretmen hem de ustaları, iş elbisesi giymiş bir öğretmen tarafından kara tahta üzerine çizili planlara ilişkin anlatımı dikkatle dinlemektedirler. Planlar ilk günlerde öğretmen ile birlikte çizilirken, alıştıkça öğrenci kendisi plan çizmeye başlamaktadır. Körü körüne yapılan bir şey yok her şey hesaplı kitaplı; hesap, ölçü ön safta. Kafası ile tahtaya çizdiğini eli ile yapıta dönüştürüyorlar. Üstelik her konu bir program içinde işlemektedir. Yedinci sınıftan bir grup öğleye değin işlikte ise öğleden sonra bir başka grup gelmektedir. Dolayısı ile işlikler her zaman işler haldedir. Her sınıf üstlendiği işi bitirme uğraşındadır. Bitmeyen işler izleyen günlerde tamamlanmaktadır. Bununla birlikte çabuk bitirilmesi gereken iş olduğunda kümeler diğer işleri bırakarak onu bitirmeye odaklanılmaktadır. Çoğunlukla yapılmakta olan işe ilişkin belli bir oranda küçültülmüş maketi yapılmaktadır. Kendilerinden ve yaptıklarından o denli emindirler ki; yaptıkları bir çatı maketini getirerek üzerine çıkılsa da çökmeyeceğini iddia etmektedirler.⁶⁴⁴ Çekiç ve örs gürültüleri, körük pufılayışları içinde girilen demircilik işliğinde öğrenciler bir öğretmenin etrafında toplanmışlar can kulağı ile dinlemekteler. İşini anlayan öğrenci ocakta, mengenenin başına geçiyor, bir uyumla başlıyor körük çeken, ocağa kömür atan, gelberi ile kömürü karıştıran ardından örsün üzerine gelen kızgın demire inen kalkan balyoz ve çekiçlerin sesleri ile demirin şekle girmesi sağlanıyor. Diğer yanda bir başka grup öğrenci Enstitüye yeni alınacak kız öğrencilerin yapı inşaatında kullanılacak köşebent demirlerden çerçeve hazırlamaktalar. Bir başkası söktükleri su motorunu temizliyor, salmastralarını değiştiriyor. Demir, dökme demir, oksijen ve su

⁶⁴³(Kızıllıçullu Çalışmaları), ss.24-26

⁶⁴⁴(Kızıllıçullu Çalışmaları), ss.26-28

motoru, hava ve tesirleri kendinizi fizik dersine hissediyorsunuz. İş üzerinde bilgi böyle öğrenilmektedir.⁶⁴⁵ Enstitü Direktörü Mehmet Emin Soysal tarafından hazırlanan raporda yer verildiği üzere motorculuk dersi kapsamında öğrenciler su motoru kurmayı da öğrenmektedir. Tarım için yeraltı ve üstü su kaynaklarının önemi dikkate alınarak su motorunun kurulup işletilmesini mutlaka öğrenmelidir. Bu öğrenme sırasında fizik derslerinde görülen kimi konular somut karşılık bulmaktadır.⁶⁴⁶ Gazi Eğitim Enstitüsü öğrencilerinin Kızılçullu Köy Enstitüsünde gerçekleştirdikleri inceleme sonucundaki duygu ve düşüncelerini ortaya koyan tümce şöyledir: *“Sonuç olarak Atatürk’ün gösterdiği yol da budur. “Kılıçla fütühat yapanlar neticede mevkilerini sabanla işgörelere bırakırlar. Kılıç kullanan kol yorulur, fakat sabanla iş yapanlar topraktan daha çok kuvvet bulurlar.” Evet Atam, müsterih ol. Bu işin önemi kavranmıştır; izinde yürüyoruz. Yürüyecekler bizden kuvvetli yetişiyorlar.”*⁶⁴⁷

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu’nun, eğitim kursları ve köy enstitüleri içindeki farklı yönleri daha başlangıçtan itibaren kendini göstermeye başlamıştır. Örneğin, Çifteler Eğitim Kursu’nun süresi 6 ay olmasına karşın Kızılçullu Eğitim Kursu 1 yıl süreli olarak saptanmıştır. Tinal, süreler arasındaki farkın verimlilik karşılaştırılmasını sağlamak amacıyla olduğunu belirtmektedir.⁶⁴⁸ Bununla birlikte Fay Kirby, köy öğretmeni yetiştirmek için belirlenen deneme okullarından Çifteler Köy Öğretmen Okulu’nun, köy koşullarına uygunluğu yanı sıra köyün ve köylünün gereksinimlerine yanıt verebilecek niteliklere sahip olduğu buna karşın Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu’nun bu amaca uygun olmadığı kanısındadır. Kirby, uygulamaları bakımından da Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün Mehmet Emin Soysal’dan sonra Enstitü kimliğine uygun hale geldiğini, öncesinde ise köy öğretmen okulu nitelikleri taşıdığını bununla birlikte Amerikan Okulu’ndan kalan yapılar ve tesislerin Kızılçullu kurucu yönetiminin işini kolaylaştırdığını belirtmektedir.⁶⁴⁹

Mezun olduktan sonra köylerde çalışacakları ve köy kooperatifinin kuruluşuna ön ayak olacakları düşünülerek tüm enstitülerde olduğu gibi Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü’nde de kooperatifçilik dersleri verilmektedir. Ayrıca öğrenciler tarafından işletilen bir tüketim kooperatifi de kurulmuştur. Öğrencilerin burada kooperatifçilik konusunda uygulama yapmaları ve işleri öğrenmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca öğrenciler gereksinim duydukları çeşitli

⁶⁴⁵(Kızılçullu Çalışmaları), ss.28, 29

⁶⁴⁶İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001A52EA42 numaralı belge

⁶⁴⁷(Kızılçullu Çalışmaları), s.29

⁶⁴⁸Tinal, (Kızılçullu), s.188

⁶⁴⁹Kirby, s.147, 199

ürünleri kooperatiftten uygun koşullarda satın alabilmektedir. İş başında görülen enstitü öğrencilerinin geleceğin bilinçli köylüleri olacakları anlaşılmaktadır.⁶⁵⁰ Kooperatifçiliğe koşut 3704 sayılı Köy Öğretmen Kurslarıyla Öğretmen Okullarının İdaresine Dair Kanun uyarınca köy enstitüleri ve öğretmen kurslarında *Maarif Vekaleti bütçesinden 20.000 liraya kadar mütedavil sermaye* verilebilen döner sermaye işletmesi de kurulmakta ve bu işletmeler ihale kanunu hükümlerine tabi olmadığı gibi Divanı Muhasebat vizesinden de istisna edilmektedir. Döner sermaye işletmesi kurulmasının yasal gerekçesi de şöyledir: Enstitüler ve öğretmen kurslarına uygulama yapmak için oldukça geniş tarım arazileri tahsis edilmekte ve buralarda üretim yapılmaktadır. Buralardaki üretimin günün gerektirdiği şekilde ve serbestide yapılması bir döner sermaye işletmesini gerekli kılmaktadır.⁶⁵¹ Benzer olarak işlik ve atölyelerdeki işlerden köylünün yararlandırılabilmesi yine bu konuda bir döner sermaye işletmesi kurulmasını gerektirmektedir. Kaldı ki, gerek öğretmen gerekse öğretmen adaylarının eğitim aşamasında bu konu ve ayrıntıları ile ilgili bilgi sahibi olması ve gittikleri yerlerde bunu uygulayabilmeleri için gereklidir.⁶⁵²

Eğitmen kursları ve köy öğretmen okullarında öğrencinin emeği ile üretime katılması, üretilen üründen yararlanması olanağı bulunmakla birlikte bazı ürünlere ilişkin olmak üzere zaman zaman doğan gereksinimler piyasadan karşılanmıştır. Öğretmen Okulu ve Eğitim kursunun beliren ve kendisi tarafından karşılanamayan ihtiyaçları için açık eksiltme usulü ile ihaleye çıkmıştır. Bu konuda kimi zaman İzmir Lise ve Ortaokullar Alım Satım Komisyonu aracılığı ile kimi zaman doğrudan alım ihaleleri yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı, Maliye Bakanlığı'ndan aldığı görüş doğrultusunda köy enstitüleri ve öğretmen kurslarının mütedavil sermaye yaptıkları hizmetlere ait bedellerin ve kıymet takdiri sureti ile yapacakları alım satımların 3.000 Liraya kadar olan kısmı hakkında mahalli idareden bu miktarın üstündekiler için de merkezi idareden izin almaları gerektiğini bildirmiştir.⁶⁵³ Bu doğrultuda olmak üzere Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nün yerel ve ulusal basın yayın organlarında yer alan ihalelerine ilişkin bilgiler şöyledir:

İzmir Lise ve Ortaokullar Alım Satım Komisyonu tarafından duyurulduğu üzere Kızılçullu öğretmen okulunun elektrik tesisatı 4.945,40TL muhammen keşif bedeli üzerinden 08.10.1937 Cuma günü Kültür Yordirektörlüğü odasında pazarlıkla

⁶⁵⁰(Kızılçullu Çalışmaları), ss.19-21

⁶⁵¹Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, **Köy Enstitüleri I-II**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003, s.57

⁶⁵²İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D131180390020201 ve D131180390020202 numaralı belgeler

⁶⁵³Yeni Asır, 31.01.1941

üsterilecektir.⁶⁵⁴ Yine İzmir Lise ve Ortaokullar Alım Satım Komisyonu tarafından duyurulduğu üzere *Kızılçullu Köy Öğretmen okulu ve eğitimler kursunun ihtiyacı olan; azı 40.000, çoğu 45.000 kilo ve kilo fiyatı 10,25 TL, olmak üzere birinci nevi ekmek alımı için 05.11.1937 Cuma günü saat 14.00'de, azı 12.000, çoğu 14.500 kilo ve kilo fiyatı 45 TL olmak üzere Koyun eti mevsiminde kuzu eti alımı için 09.11.1937 Salı günü saat 15.00'de İzmir Hükümet Konağı Kültür Direktörlüğü'nde açık eksiltmeye çıkılmıştır.*⁶⁵⁵ *Kızılçullu öğretmen okuluna gereken beher fiyatı 230 Kuruştan 400 metre lacivert kumaş 920 Liradan ve 300 çift postal için beher fiyatı 345 Kuruştan olmak üzere toplamda 1.035 Lira üzerinden 07.12.1937 Salı saat 16.00'da Kültür Direktörlüğü'nde açık eksiltmeye çıkılmıştır.*⁶⁵⁶ Yine Kızılçullu Köy öğretmen okulu öğrencileri için gerekli olan *500 metre kumaşın metresi 128 Kuruş üzerinden alımı* yönünde 20.5.1938 Cumartesi günü saat 16.00'da Kültür Direktörlüğü'nde ihaleye çıkılmıştır.⁶⁵⁷ *Kızılçullu Eğitimler Kursu için gereken muhtelif ebatlarda olmak üzere 18.784 metre kupa fabrika malı çırarın 770,14 Lira tahmini bedel üzerinden 16.08.1938 Salı günü saat 12.00'de Kültür Direktörlüğü'nde açık eksiltme yolu ile ihaleye çıkılmıştır.*⁶⁵⁸ *Kızılçullu Öğretmen Okulu ve eğitimler kursu için gerekli olan 40.000 adet iyi cinsten tuğla, 10.000 kilo taşsız çalı kireç, 2,5 ton Yunus marka çimento, 4000 marsilya benzeri kiremit ile 200 metre mikap yapı taşının hepsinin toplam tahmini ederi 1.171,50 Lira olmak üzere alımı* yönünde 18.08.1938 Salı günü saat 12.00'de Kültür Direktörlüğü'nde açık eksiltme yolu ile ihaleye çıkılmıştır.⁶⁵⁹

İzmir Lise ve Ortaokullar Satın Alma Komisyonu tarafından duyurulduğu üzere *Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ihtiyacı olan; azı 3.100, çoğu 4.000 kilo koyun ve inek sütü kilosu 15 Kuruştan, yine azı 2.400 çoğu 3.400 kilo koyun ve inek yoğurdu kilosu 17.50 Kuruştan 27.12.1938 Salı günü 14.00'te Hükümet Konağı Kültür Direktörlüğü'nde açık eksiltmeye çıkarılmıştır.*⁶⁶⁰ Benzer olarak Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nun ihtiyacı olduğu üzere *azı 9.000, çoğu 13.400 kg koyun ve mevsiminde kuzu eti kilosu 50 Kuruştan ve azı 44.500 çoğu 64.000 kilo birinci sınıf ekmek kilosu 9.75 Kuruştan 20.12.1938 Salı saat 14.00'te Hükümet Konağında açık eksiltme yolu ile ihaleye çıkarılmıştır.*⁶⁶¹ Kış döneminde gerek duyulduğundan *boyu 2*

⁶⁵⁴ Anadolu, 05.10.1937

⁶⁵⁵ Anadolu, 04.11.1937

⁶⁵⁶ Anadolu, 21.11.1937

⁶⁵⁷ Anadolu, 12.05.1938

⁶⁵⁸ Anadolu, 31.07.1938, 09.08.1938

⁶⁵⁹ Anadolu, 14.08.1938

⁶⁶⁰ Anadolu, 14.12.1938

⁶⁶¹ Anadolu, 18.12.1938

metre 15 veya 20 cm. eni de 1 metre 50 veya 60 cm. olmak üzere 200 adet boz battaniye almak için adedi 7,50 Liradan 10.01.1939 Salı saat 14.00'de Kültür Direktörlüğünde ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶² Kızılçullu Öğretmen Okulunun gereksinimi olan *230 metre yünlü kumaşın metresi 3.20 Liradan* alımı yönünde 28.03.1939 Salı saat 14.00'te Kültür Direktörlüğünde ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶³

İzmir Lise ve Ortaokullar Satınalma Komisyonu, Kızılçullu Öğretmen Okulu gereksinimi olduğu üzere *azı 4.200, çoğu 5.500 kilo ve kilosu 16 Kuruştan yoğurt ve azı 3.481, çoğu 4.351 kilo ve kilosu 13 Kuruştan süt* almak için 10.10.1939 saat 14.30'da, yine *azı 72.864, çoğu 92.080 kilo ve kilosu 10 Kuruştan 1.nevi ekmek ile azı 12.100, çoğu 16.000 kilo ve kilosu 43 Kuruştan koyun ve kuzu eti* almak üzere 17.10.1939 saat 15.00'te Kültür Direktörlüğünde ihaleye çıkmıştır.⁶⁶⁴ Benzer olarak gereksinim duyulan *azı 3.000, çoğu 4.000 kilo dana etinin kilosu 28 Kuruştan* alımı için 20.02.1940'ta açık eksiltme yolu ile ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶⁵

Kendi olanakları ile çeşitli giysileri dikmelerine karşın Kızılçullu Öğretmen Okulu olarak *280 takım golf elbisenin takımı 12.50 Liradan* Kültür Direktörlüğünde 12.03.1940 Salı günü saat 15.00'te açık eksiltme yolu ile alımı için ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶⁶ İzleyen süreçte bu kez *175 takım golf elbise alımı için* ancak bu kez *takımı 11.50 Liradan* olmak üzere 16.04.1940 Salı günü saat 15.00'te ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶⁷ Ardından 02.05.1940'ta da bu kez *105 takım golf elbise alımı* için ihale yapılmıştır.⁶⁶⁸ 10.09.1940'ta da gereksinim duyulan *97 adet elbise maa kasket* alımı için *adedi 12.50 Liradan* ihaleye çıkılmıştır.⁶⁶⁹

3.1.5. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü ve Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün Yönetici, Öğretmen ve İşyar Bilgileri

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'ne, 1936'da başlayan eğitim kursları deneyinde gösterdiği başarısı ve çalışmaları nedeni ile Mehmet Emin Soysal getirilmiştir. Gedikoğlu bu atamada M.Emin Soysal'ın Tonguç'un sağ kolu, en yakın iş ve ülkü arkadaşı olmasının etkili olduğunu ileri sürmektedir. Öyle ki; Soysal da Tonguç'a karşı derin sevgi ve saygı beslemektedir.

⁶⁶²Anadolu, 22.12.1938

⁶⁶³Anadolu, 11 ve 15.03.1939

⁶⁶⁴Anadolu, 12.10.1939, 15.10.1939

⁶⁶⁵Anadolu, 15.02.1940

⁶⁶⁶Anadolu, 20.02.1940, 29.02.1940

⁶⁶⁷Anadolu, 28.03.1940

⁶⁶⁸Anadolu, 25.04.1940

⁶⁶⁹Anadolu, 25.08.1940, 07.09.1940

1939'da Tonguç rahatsızlandığında Gedikoğlu'na "Şevket Allah korusun. Tonguç'a bir hal olursa, giriştiğimiz bu büyük memleket işi sarsılabilir. Müşkül durumlarla, anlayışsızlıklarla karşılaşabiliriz." demesi bunun göstergesidir.⁶⁷⁰ Bununla birlikte Fay Kirby, Mehmet Emin Soysal'ın Bakanlık Talim Terbiye Kurulu'nda görevli bazı bürokratlar tarafından desteklendiğini ileri sürmektedir.⁶⁷¹ Mehmet Emin Soysal'ın Kızılçullu'ya müdür oluşuna ilişkin gelişmeleri Soysal'ın Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü adlı yapıtına dayanarak aktaran Elmacı; dönemin Kültür Bakanı Saffet Arıkan ve İlköğretim Genel Müdürü'nün İzmir'de açılacak Köy Öğretmen Okulu Müdürlüğü için belirledikleri kişinin M.Emin Soysal olduğu bilgisinin Soysal'a, ABD'de köycülük eğitimi almış olan Mehmet Tuğrul tarafından Ankara Samanpazarı'ndaki bir kahvede verildiğini ve bu bilgiyi alan Soysal'ın bir saat gibi kısa bir sürede İzmir'e hareket ederek okulu ve tesisleri incelediğini ve sonrasında öneriyi kabul ettiğini aktarmaktadır. Bunda bir yıl önce Mahmudiye'de açılan Eğitim Kursu Müdürlüğü'nde gösterdiği başarısı önemli etkindir.⁶⁷²

Okulun açılışından bir süre önce *İzmir Köy muallim mektebi ile köy kurslarının kadrolarının hazır* olduğu Bakanlıkça duyurulmuştur.⁶⁷³ Farklı kaynaklarda ulaşabildiğimiz üzere İzmir Eğitim Kursunda görev alan yönetici, öğretmen ve çalışanların bilgileri şöyledir:

Tablo 18: İzmir Eğitim Kursu Eğitimci Kadrosu

İZMİR EĞİTMEN KURSU		
İSPEKTER VEYA ÖĞRETMENİN ADI	KURSTAKİ GÖREVİ	ASLİ GÖREVİ
<i>Emin Soysal</i>	<i>Kurs Direktörü</i>	<i>Öğretmen Okulu Direktörü</i>
<i>Ferit Oğuz Bayır</i>	<i>Eğitim Şefi</i>	<i>İzmir İlköğ.İspekteri</i>
<i>Sıtkı Akkay</i>	<i>Grup Şefi</i>	<i>İçel İlköğ.İspekteri</i>
<i>Tahsin Türkbay</i>	<i>Küme Öğ</i>	<i>İzmir, İsmetpaşa Ok.Başöğ</i>
<i>Rifat Öcal</i>	<i>Küme Öğ</i>	<i>Foça, İlpınar Köy Öğ</i>
<i>Muharrem Gündüz</i>	<i>Küme Öğ</i>	<i>İzmir İnkılâp Başöğ</i>
<i>Reşat Küçükaydın</i>	<i>Küme Öğ</i>	<i>Ödemiş Pirinççi Öğ</i>
<i>Ömer Tuncer</i>	<i>Küme Öğ</i>	<i>Menemen Kaklıç Başöğ</i>
<i>Ahmet Akman</i>	<i>Küme Öğ</i>	<i>Kemalpaşa Y.Kızılca Başöğ</i>

⁶⁷⁰Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.31

⁶⁷¹Kirby, s.145, Akçam, s.163

⁶⁷²Tinal, (Kızılçullu), s.188

⁶⁷³Yeni Asır, 25.08.1937

<i>Behice Turgun</i>	<i>Dikiş Öğ</i>	<i>Açıktan</i>
<i>Melal Yurdayol</i>	<i>Dikiş Öğ</i>	<i>Açıktan</i>
<i>Feriha Abiral</i>	<i>Dikiş Öğ</i>	<i>Açıktan</i>

Kaynak : İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, ⁶⁷⁴

Kızılçullu Öğretmen Okulu'nun kuruluşundaki öğretmen kadrosu ise şöyledir: *Mehmet Emin Soysal (Müdür), Şevket Ertay(Müdür Yardımcısı), Rıza Öztükel, Burhan Eliçin, Enver Kartekin, Talat Ersoy, Nejat İdil, Bahri Yürük, M.Yekta Yenai, Kenan Gürgün, Ahmet Bilge, Cahit Barlas, İsmet Gökalp, Fahriye Erson, Osman Yalçın, Sıtkı Göksal, Vahap Okay, Nuriye Çakaloz, Abdullah Erhan, Kemal Arkun, Şaban Güler, Zekeriya Tonguç, Hayri Çakaloz, Nuriye Çakaloz, Bekir Atakan, Emine Ertay, Melal Yurdayol, Abdülkerim Işık, Hasan Gökalp, Mehmet İnal, Ömer Epçim, Sabahat Kartekin, İsmail Güçlü, Mehmet Sinter ve Nihat Resne.* ⁶⁷⁵ İzmir Erkek Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu'ndan başlayarak Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'ne olmak üzere 1937-1952 arasında Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde (1937-1942) M.Emin Soysal, (1942-1946) Hamdi Akman, (1946-1947) Talat Ersoy, (1947-1950) Osman Faruk Verimer ve (1950-1952) Ahmet Öner Türk müdür olarak görev yapmışlardır. ⁶⁷⁶ Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ile birlikte açılan Eğitim Kursu'nun Şefi de Ferit Oğuz Bayır'dır. ⁶⁷⁷ Eğitim Şefi Ferit Oğuz Bayır, Kızılçullu Eğitim Kursundaki görevinin ardından Haziran 1939 sonu itibarı ile İsmail Hakkı Tonguç ile birlikte çalışmak üzere Bakanlık İlköğretim Genel Müdürlüğüne Şube Müdürü olarak atanmıştır. ⁶⁷⁸ Gazi Eğitim Enstitüsü'nden 1938'de mezun öğretmenlerin birçoğu İzmir'e, İzmir'de de Kızılçullu Köy Öğretmen Okuluna atanmıştır. Atananlar arasında Resim-İş öğretmeni Zekeriya Tonguç, Türkçe öğretmeni Burhan Eliçin ve Riyaziye öğretmeni Akif Karan bulunmaktadır. ⁶⁷⁹

1941'de Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrenci mevcudu 915'e ulaşmıştır. Buna koşut eğitimci ve yönetici kadrosuna yeni katılımlar olmuştur. 1941 itibarı ile Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde: *Emin Soysal(Müdür), Şevket Ertay ve Zekeriya Tonguç (Müdür Yardımcısı); Rıza Öztükel, Burhan Eliçin, Şaban Güler, Bahri Yürük, M. Yekta Yenai, Kenan Gürgün, Ahmet Bilge, Mehmet Sinter, Melâl Yurdayol, Cahit Barlas, Emine Ertay, İsmet Gökalp, Hasan Gökalp, Fahriye Ersen, Bekir Atakan,*

⁶⁷⁴İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği C05098008a111111 Numaralı Belge. Belge aslında yazılı olana sadık kalınarak aktarılmıştır.

⁶⁷⁵İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D090470180141402 numaralı belge; Kocabaş, Kızılçullu, s.23; Ulus, 30 Eylül 1937

⁶⁷⁶Kocabaş, (Kızılçullu), s.14

⁶⁷⁷Yeni Asır, 29 İlganun 1937

⁶⁷⁸Anadolu, 01.07.1939

⁶⁷⁹Anadolu, 02.10.1938

Hayri Çakaloz, Osman Yalçın, Sıtkı Göksay, Vahap Okay, Nuriye Çakaloz, Abdullah Erhan, Kemal Arkun, Abdülkerim Işık; Doktor: Ali Rıza Doyran; Memurlar: Ahmet Çelikkanat, Hüseyin Avni Gülçür, Ubeydullah Daner öğretmen olarak görev yapmaktadır.⁶⁸⁰

İzmir Milli Eğitim İl Müdürlüğü Arşivinde bulunan Kızılçullu Köy Enstitüsüne ait Öğretmen ve İşyar Defterinde okunabildiği ve elde edilebildiği kadarı⁶⁸¹ ile kayıtlı öğretmen ve işgörenlerin dökümü de şöyledir:

Tablo 19: Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğretmen ve İşyar Bilgileri

S.NO	ADI SOYADI	GÖRDÜĞÜ İŞ
1	Talat Ersoy	Öğretmen
2	Vahap Okay	Öğretmen
3	Mehmet Erbil	Öğretmen
4	Süleyman Gültekin	Müdür Yardımcısı
5	Ali Rıza Doyran	Doktor
6	Nuri Şemsi Güner	Doktor
7	Alp Tekin	Daktilo Memuru
8	Nevin Göğen	Anbar Memuru
9	Hüseyin Atmaca	Öğretmen
10	Yusuf Ziya Aytaç	Öğretmen
11	Ali Kamacıoğlu	Öğretmen
12	Enver Kartekin	Öğretmen
13	Hasan Gökalp	Matematik Öğretmeni
14	Aysel Doğanoglu	Stajyer Öğretmen
15	Ayşe Nasiye Turhan	Öğretmen
16	Akif Karan	Riyaziye Öğretmeni
17	İsmet Gökalp	Öğretmen
18	Ömer Pamukçuoğlu	Öğretmen
19	Etem Salmangil	Öğretmen
20	Reşat Turhan	Türkçe Öğretmeni
21	İsmail Hakkı Güçlü	Tatbikat Yar.Öğretmeni
22	Bekir Atakan	Öğretmen
23	Müjgan Konuşur	Pedagoji Öğretmeni

⁶⁸⁰ Melih Tinal, Hüseyin Bozdağ, Köy Enstitüleri Tarihinden Bir Kesit: Kızılçullu Köy Enstitüsü Tarihçesi, **Turkish Studies**, Vol.12 Issue, Sayı 19, s.189

http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1453634340_10TinalMelih-trh-179-202.pdf Erişim, 18.04.2019

⁶⁸¹ Defter oldukça yıpranmış bir haldedir. Kimi sayfaları tamamen kimi sayfaları da kısmen koparılmıştır.

24	Burhan Eliçin	Türkçe Öğretmeni
25	Fettah Savranoğlu	Uyg.Gezici Başöğretmeni
26	Draşan Akgönül	Türkçe Stj.
27	Şükriye Çildem	Daktilo Memuru
28	Ömer Epçin	Tatbikat Yar.Öğretmeni
29	Sıtkı Göksal	Öğretmen
30	Sabri Kolçak	Öğretmen
31	Osman Şakir Taner	Ziraat Öğretmeni
32	Mustafa Atakan	Tarım Öğretmeni
33	Zekeriya Tonguç	İş-Resim Öğretmeni
34	Mehmet Gürsel	Dokumacılık Öğretmeni
35	Sabahat Kartekin	Tatbikat Öğretmeni
36	Fahriye Ersen	Öğretmen
37	İhsan Uhri	Toplu Dersler Öğretmeni
38	Asım Yılmaz	Tatbikat Öğretmeni
39	Osman Yalçın	Resim Öğretmeni
40	Enver Ötnü	Öğretmen
41	Bahri Yürük	Tatbikat Öğretmeni
42	Ayşe Ataş	Daktilo Memuru
43	Abdullah Erhan	Öğretmen
44	Mehmet Gençay	Namzet Öğretmen
45	Şükrü Korkmaz	Öğretmen
46	Şaban Güler	Tatbikat Öğretmeni
47	A.Rıza Tükel	İngilizce Öğretmeni
48	Mediha Eliçin	Öğretmen
49	Basri Gürkan	Beden Terbiyesi Öğretmeni
50	Mustafa Yekta Yenal	Tatbikat Öğretmeni
51	Cemal Onoğur	Eğitim Başı
52	Behice Turgun	Tatbikat Yar.Öğretmeni
53	Kenan Gürgün	Stajyer Öğretmen
54	Hürrem Evecen Ersen	Öğretmen
55	Mehmet Sinter	Tatbikat Öğretmeni
56	Melal Yurdayol Öner	Dikiş Öğretmeni
57	Ferit Oğuz Bayır	Eğitim Şefi

58	Tahani Tunkbay	Öğretmen
59	Rıfat Öcal	Öğretmen
60	Hasan Dönmez	Öğretmen
61	Muharrem Gündüz	Öğretmen
62	Hikmet Uraz	Biçki Dikiş Öğretmeni
63	Hatice Ketin	Öğretmen
64	Mehmet İnal	Öğretmen
65	Ömer Ağartan	Resim Öğretmeni
66	Kemal Gökaydın	Resim Öğretmeni
67	Sıtkı Akkay	Kurs Şefi
68	Melahat Akman	Öğretmen
69	Hayri Akay	Öğretmen
70	Ali Tuğrul	Öğretmen
71	Nurullah Aygün	Öğretmen
72	A.Altay Akman	Öğretmen
73	Enver Törüner	Öğretmen
74	Hüseyin Sevim	Stajyer Öğretmen
75	Cemal Aygel	Stajyer Öğretmen
76	Feriha Abnal	Öğretmen
77	Kemal Akgün	Öğretmen
78	Rifat Doğu	Öğretmen
79	Mustafa Top	Stajyer Öğretmen
80	Mümin Yağcı	Öğretmen
81	Zübeyde Akgün	Fizik Kimya Öğretmeni
82	Kazım Doğruya	Tatbikat Yar.Öğretmeni
83	Kemal Arkun	Öğretmen
84	Cahide Varlık	Öğretmen
85	Emine Ertay	Tatbikat Öğretmeni
86	Jale Emine Durul Aytekin	Öğretmen
87	Cahit Barlas	Tatbikat Öğretmeni
88	Şükrü Akun	Öğretmen
89	Mustafa Şölen	Öğretmen
90	Hayri Çakalos	Öğretmen
91	Asım Artun	Eğitim Başı

92	Nihat Işık	Pedagoji Öğretmeni
93	Nuriye Çakalos	Öğretmen
94	Ekrem Şahin	Öğretmen
95	Ahmet Bilge	Namzet Dülgerlik Öğretmeni
96	Ziya Şahin	Resim Öğretmeni
97	Süleyman Karagöz	Kümebaşı
98	Abdülkerim Işık	İnşaat Stajyeri
99	Dürdane Altan	Öğretmen
100	Fehmi Günüş	Namzet Duvarcı Öğretmeni
101	Rukiye Törüner	Öğretmen
102	Muzaffer Kutluay	Öğretmen
103	Melahat Ahıskalı	İngilizce Öğretmeni
104	Arif Çelik	Stajyer Öğretmen
105	Mehmet Tozan	Yapıcı Öğretmen
106	Remziye Herse	Coğrafya Öğretmeni
107	Muhlis Özden	Öğretmen
108	Enise Önüt	Öğretmen
109	Necibe Metin	Ev İdaresi Öğretmeni
110	Sami Engers	Doktor Öğretmen
111	H.Galip Boztaş	Tesviy At.Stj.
112	Hatice Tüdemir	Stajyer Öğretmen
113	Fatma Ersan	Stajyer Öğretmen
114	Refik Münir Oymen	Sağlık Tedrisatı Öğretmeni
115	Hüsnü Başer	Öğretmen
116	Mehmet Akman	Müzik Stj.
117	Hürriyet Verimer	Tabiiye Öğretmeni
118	Nevin Köyalan	Stajyer Öğretmen
119	Semahat Erdinç	Stajyer Öğretmen
120	İbrahim Tagay	Öğretmen
121	Mustafa Özgür	Öğretmen
122	Mehmet Çetinkaya	Öğretmen
123	Cahide Altıntaş	Biçki Dikiş Öğretmeni
124	Hüseyin Çıbanoğlu	Coğrafya Öğretmeni
125	Mebrure Tabu	Biçki Dikiş Öğretmeni

126	Osman Özden	Öğretmen
127	Hasan Gülün	Stajyer Öğretmen
128	Hidayet Gülen	Öğretmen
129	Osman Faruk Verimer	Müdür
130	Ahmet Önertürk	Öğretmen
131	M.Agah Önen	Türkçe Stj.
132	Zafer Payzın	Öğretmen
133	Mübeccel Artun	Pedagoji Öğretmeni stj.
134	Neriman Edgüer Savran	Türkçe Öğretmeni
135	Ekrem Erşen	Demircilik Öğretmeni
136	Halil Çimecioğlu	Tarım Öğretmeni
137	Bedri Konuşur	Matematik Öğretmeni
138	Şerafettin Yücel	Öğretmen
139	Osman Ülkümen	Pedagoji Öğretmeni
140	Ziya Çakmaklı	Fizik Kimya Öğretmeni
141	Özdemir Coşkun	Tarih Coğrafya Öğretmeni
142	Mehmet Öz	Öğretmen
143	Nermin Yalçın	Coğrafya Öğretmeni
144	Fazıl İrtiş	Stajyer Öğretmen
145	Nevide Gökaydın	Resim Öğretmeni
146	Aleaddin Selçuk	Öğretmen
147	Şükrü Aygün	Usta Öğretici
148	Huriye Atay	Biçki Dikiş Öğretmeni
149	Hayriye Aykan	Sağlık Asistanı
150	Musa İşildar	Dokumacılık Öğretmeni

Kaynak : İzmir Milli Eğitim İl Müdürlüğü Arşivi, Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğretmen ve İşyar Kayıt Defteri

Köy enstitülerinde görev yapmakta olan öğretmenlerin değerlendirilmelerine ilişkin bir bilgi olması nedeni ile 1947'den itibaren köy enstitülerinde görev yapmakta olan öğretmenlerin değerlendirmeleri diğer okul öğretmenlerinde olduğu üzere fiş usulü rapor düzenlenerek yapılacaktır. Bu raporlar enstitü müdürü tarafından nesnel görüşe ve gözleme dayanan kanılara dayanarak doldurularak Bakanlığa

gönderilecektir. Bu fişlerde öğretmenin hal ve hareketleri, eğitim ve öğretim ve yönetim işlerine ilişkin değerlendirmeler yanı sıra şahsi bilgileri olacaktır.⁶⁸²

3.2. KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ

3.2.1. Köy Enstitüleri Yasasının Kabulü, Dönüşüm Süreci ve Kızılçullu'daki Yönetişim

Köy enstitülerinin öz olarak bir deneysel girişim olduğu ve bu deneysel girişimi yaşama geçirmek için ilk olarak eğitim kurslarından ve Mustafa Necati dönemindeki Köy Muallim Mektebi Talimatnamesinden⁶⁸³ yararlanıldığına ve deneyin başlangıcı sayılan ilk üç yılın başarı ile sonuçlandığına yukarıda değinilmiştir. Yine tasarının özüne uygun olarak başarılı geçen üç yılın ardından 1940'a gelindiğinde tasarıma yeni bir yön verilmesine sıra gelmiş ve 17 Nisan 1940'ta çıkartılan 3803 sayılı Yasa ile Köy Öğretmen Okulları Köy Enstitülerine çevrilmiştir.⁶⁸⁴ Köy Enstitüleri Yasasının kabulü ile daha önce 4 ilde Köy Öğretmen Okulu olarak açılanlar da dahil olmak üzere 12 ilde Köy Enstitüsü kurulması sağlanmıştır. Bunlardan biri de İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü'dür.⁶⁸⁵

Doğası gereği değişimler beraberinde değişikliğe bir tepki de geliştirirler. Benzer olarak Köy Enstitüleri Yasası ile öğretmen okullarının köy enstitülerine dönüşümü ve getirilen kimi yükümlülükler Kızılçullu'da da tepki ile karşılanmıştır. Zorunlu çalışma süresinin 20 yıl oluşu ve aylık 20.-TL maaş ve askerliğin yedek subay olarak yapılamayacak olması tepkilerin başında yer almaktadır. Tepkisini enstitülerden ayrılmaya değin götürmek isteyenler de olmuş ancak kalmalarını sağlamak yönünde yoğun bir ikna çabasına girilmiştir.⁶⁸⁶ Köy Enstitüleri Yasasının kabul edilmesi ile beliren yeni koşullar başlangıçta gerek enstitülerde öğrenimlerini sürdürmekte olan öğrencilerin gerekse ailelerinin tepkileri ve direnci karşılanmıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinden Hüseyin Atmaca o döneme ilişkin gelişmeleri şöyle değerlendirmektedir: Köy Enstitüleri Yasası çıkınca zorunlu hizmet ve maaş nedeniyle kendisinin de aralarında olduğu kimi öğrenciler bu durumdan rahatsızlık duymuş hatta kimisi Enstitüden ayrılma kararı almıştır. Ancak, Atmaca ve

⁶⁸²Yeni Asır, 28.07.1947

⁶⁸³Mustafa Ergün, Köy Öğretmen Okulu Denemesi ve Mustafa Necati, **Ölümünün 80.Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri**, Yayına Hazırlayan Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, (M.Necati) s.236

⁶⁸⁴Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.40

⁶⁸⁵Yeni Asır, 25.02.1940

⁶⁸⁶Kocabaş, (Kızılçullu) s.63, Şahbaz, ss.45-47.

arkadaşları Eskişehir Çifteler'deki arkadaşlarıyla temas kurarak rahatsız oldukları konuları milletvekillerine, bakanlara duyurmak için bir mektup hazırlama kararı almışlardır. Okulun daktilosunda gizlice bu mektupları yazarken Emin Soysal'a yakalanmışlar ve Soysal yakaladıklarını *"Ben burada neciyim?"* diyerek azarladıktan sonra okuldan kovmuştur. Bunun üzerine Atmaca; *"Köye dönmeyeceğim, bize şimdiye kadar haksızlıklara karşı durmamızı söylediniz ve şimdi kovuyorsunuz."* diyerek Soysal'a itiraz etmişse de Soysal, görevli Sakar Mehmet'e *"...dikkat et bunlar yataktaneden bir şey çalmasınlar."* diyerek ayrılmasını istemiştir. Soysal'ın söz ve davranışları Atmaca'yı çok üzmüş ve ağlatmıştır. Köye dönmek üzere tren istasyonunda iken meslek dersi öğretmenlerinden Şevket Gedikoğlu yanlarına gelmiş ve kendilerine *"Yakaladım sizi okuldan kaçıyorsunuz."* demesi üzerine olayı anlatmışlar ve Gedikoğlu'nun *"Ben araya girerim, siz gelin müdürün elini öpün."* demesi üzerine Enstitüye dönmüşlerdir. Atmaca, Gedikoğlu'nun istasyona Soysal tarafından gönderildiği için geldiği düşüncesindedir. Bununla birlikte gelişmenin ertesi pazartesi sabahı okunan İstiklal Marşının ardından Müdür Emin Soysal, ana bina merdivenlerinden öğrencilere hitaben *"Hüseyin Atmaca okul düzenini bozucu davranışlarda bulunmuştur, onun için muhtarlıktan azlettim."* demiştir. Atmaca, bu nedenle birçok arkadaşının kendisi ile konuşmaya dahi çekindiğini ve uzun sürmese de yalnızlaştırıldığını belirtmektedir.⁶⁸⁷ Benzer olarak S.Mesut Şahbaz da yasayı okuduklarında akıllarının karıştığını ve hoşnutsuz olduklarını, bu nedenle idareye başkaldırdıklarını ve çalışmaları aksattıklarını, Şevket Gedikoğlu'nun kendilerini bilgilendirme toplantısı yapmasına rağmen ikna olmadıklarını, ardından Müdür Soysal'ın gelerek zorunlu hizmet süresi, diğer öğretmenlerden düşük maaş almaları, er olarak askerlik yapacak olmaları ve benzeri sorularına yanıtlar vererek kendilerini ikna ettiğini aktarmaktadır.⁶⁸⁸

Kızılçullu Köy Enstitüsü kurulduğu yerin adı üzerinde yaşanan değişimlere koşut 1937-1952 yılları arasında ülkemizin geçirdiği değişimlerin tanıklığını yapmak yanında kimi olayların öznesi de olmuştur. Özel bir işlemle ülkemiz eğitim tarihi içindeki yerini alan Kızılçullu Köy Enstitüsü, 1937-1952 yılları arasında 15 yıl boyunca Köy Enstitüleri deneyinin önemli bir kontrol grubu ve eğitim sisteminin önemli bir işlev sağlayıcısı olarak tartışmaların odağında yer almıştır. Öyle ki, görece kente yakın yerde kurulmuş olması, konuşlandığı alanda hazır bir okul binasının

⁶⁸⁷ Atmaca, ss.64-67

⁶⁸⁸ Şahbaz, ss.45-47

bulunması ve başlangıç yıllarında kurucu müdürü Emin Soysal'ın uyguladığı eğitim sistemindeki farklılıklar bu tartışmalarda öne çıkan konulardır.⁶⁸⁹

Kızılçullu Köy Enstitüsünün kurucu kadrosunda bir müdür, bir müdür yardımcısı, bir doktor, bir hastabakıcı ve iki memur bulunmaktadır. Kuruluşu izleyen üç yılın sonunda müdür yardımcısı sayısı ikiye, dördüncü yılda öğrenci sayısının 1.000'i bulması üzerine de üçe çıkarılmıştır. Basına yansıdığı üzere 1940 yılı sonunda Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrenci sayısı yeni 300 öğrenci eklenmesi ile 600'den 900'e çıkarılmıştır. Toplam öğrencinin 100'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır.⁶⁹⁰ Müdür yardımcılarının biri sanat ders ve işlerini yönetirken diğeri de ziraat iş ve alanlarının yönetim ve kontrolünü gerçekleştirmektedir. Her gün (kadın öğretmenlerden olmak üzere) biri kızlar bölümünde, diğer öğretmenler de biri çiftlik bölümünde diğeri büyük kısımda olmak üzere üç öğretmen nöbetçi olmaktadır. Büyük kısım nöbetçisi yeme-içme, yatıp kalkma, mutfak ve yemekhanenin işleyişinden sorumludur. Öğrenciler arasından her sınıftan iki ya da üç öğrencinin katılımı ile olmak üzere oluşturulan 12-16 kişilik nöbetçi ekip yemekhanenin temizliğinden, yemeğin sunumuna gerekli işleri yapmaktadırlar. Benzer durum yatakhanelerin işleyişi için de geçerlidir. Yemekhanelerde ve hiçbir surette kızlar kısmında hizmetli bulunmamaktadır. Kızlar kendi işlerini kendileri görmekte, çamaşırlarını kendileri yıkamaktadırlar. Çamaşırhane ve banyo işleri de başlarında sorumlu öğretmen ile birlikte öğrenciler tarafından oluşturulan kol tarafından dönüşümlü olarak sürdürülmektedir. Son sınıf kendi kendini yönetmeye alıştırmak amacı ile Çiftlik Köyü denilen yerde kalmaktadır. Kendi aralarında Köy Kanununa uyarak bir ihtiyar heyeti ve muhtarı iki aylığına seçmekte ve yönetişime katılmaktadırlar.⁶⁹¹ Köycülüğe ilişkin bir kol çalışması olarak çiftlik köyünde öğrenciler, kendileri için köy şeklinde tasarlanan bu yerde bir dönem boyunca konaklıyor, tarım ve hayvancılık alanında uygulamalı eğitim almak yanında köy idaresi konusunda kendilerini yetiştiriyorlardı.⁶⁹² 1940'ta Kızılçullu'da konaklayarak gözlemlerde bulunduğu anlaşılan Gazi Terbiye Enstitüsü'nden B.Erdem değerlendirmelerini *"Kızılçullu Enstitüsünde Müşahedeler"* adlı makalede ele almış ve makalesi İlköğretim Dergisinin 51.sayısında yayımlanmıştır. Erdem makalesinde Kızılçullu'yu nitelerken *"...bütün vasıflarını kendisinde toplıyan ve bir saat gibi işliyen, köylere hakiki manasiyle öğretmen yetiştirecek bir müessese karakterindedir."*

⁶⁸⁹Kocabaş, (Kızılçullu), s.13

⁶⁹⁰Anadolu, 01.12.1940

⁶⁹¹M.Emin Soysal, **Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi II**, 1943, (Sistem2), ss.220-222

⁶⁹²Sadiye Tutsak, **İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)**, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2002, s.367

demektedir. Erdem'in üzerinde durduğu konular enstitünün fiziksel koşullarına, öğrenci ve çalışan dokusuna, gün içindeki yaşamın işliklerde, dersliklerde, bağ ve bahçe ve benzerlerinde nasıl şekillendiğine ve hepsinden önemlisi öğrencilerin bu sürece nasıl dahil edildiklerine ilişkin ayrıntılardır. Öğrencilerin enstitü içindeki etkin ve etkililiklerini yansıtmaları bakımından Erdem'in;

"Buranın idaresi tamamen kendilerine bırakılmıştır. Muhtar ve azaları vardır. Kendi köy kanunlarını kendileri yapmışlardır. Devletin köy kanunundan istifade etmişler; oradan bazı maddeleri aynen bazılarını da kendi bünye ve ihtiyaçlarına göre tadil ederek almışlardır. Çiftlik köyünde yatıp kalkan ve mütalea yapan talebe her işini kendisi görür. Yaptıkları kanuna göre aralarından iki ay müddetle seçtikleri bir ihtiyar heyeti ve bir muhtar çiftlik köyünü çekip çevirmektedir. Aralarında çıkan ufak tefek hadiseler muhtar ve arkadaşları tarafından halledilmiş, köyün temizlik ve sağlık gibi işleri yerine ve yolunda yürütülmüştür."

şeklindeki saptamaları Kızılçullu'daki işleyişi ortaya koyması bakımından önemli olsa gerektir.⁶⁹³

Kurucu müdür Soysal görev yaptığı süre içerisinde Kızılçullu Köy Enstitüsünde bilindik anlamda bir kolluk gücüne gereksinim duyulmadığını, beş yıl içinde yaşanan birkaç olayın da müdür ve yardımcılarının ortaklaşa kararları ile çözümlendiğini, enstitüde bir aile havası yaratılmaya çalışıldığını aktarmaktadır.⁶⁹⁴ Bununla birlikte her öğrenci için tutulan ve gizli olan bir takip dosyası bulunmaktadır ve öğretmenler bir öğrencinin kayda geçmesini istediği iyi ya da kötü davranışını yazılı olarak Müdürlüğe bildirmektedir. Bu bildirimler değerlendirilerek ödüllendirmede ya da öğrencinin kötü davranışının giderilmesi yönündeki girişimlerde kullanılmaktadır. Soysal bu konuda köyüne kaçan iki öğrencinin istasyondan geri çevrilmeleri sırasında izlenilen yolun bir aile ilişkisi içerisinde yaşanacak türden olduğu görüşündedir.⁶⁹⁵ Öğretmen Şevket Ertay tarafından düzenlenen bir raporda da okul yönetimini ve öğretmenleri uğraştıracak bir disiplin sorunu ile karşılaşmadıkları belirtilmektedir. Bunda öğrencisinden öğretmenine iş içerisinde bir eğitim modeli uygulanıyor olunmasının çok etkili olduğu, iş içerisinde olanların kendiliklerinden bir disiplin oluşturdıkları, öğrencilerin çalışkanlıkları ve ödevlerini yerine getirdiklerinde öğretmen ve arkadaşlarınca takdir edildikleri ve bunun davranışlarına olumlu yansıdığı belirtilmektedir. Öğrencinin yalnızca olumsuz

⁶⁹³ B.Erdem, Kızılçullu Köy Enstitüsünde Müşahedeler, **İlköğretim**, Sayı: 51, Ankara, 1940, ss.524, 525; Nurgün Koç, **Türk Kültür Tarihi İçinde Köy Enstitüleri**, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2013, s.402, **Basında Köy Enstitüleri 1936-1944** Cilt 1, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2001, ss.299-303

⁶⁹⁴ Kocabaş, (Kızılçullu), s.98; Kızılçullu 1937 girişli Niyazi Başkaya anılarında, bir iki öğretmenin zaman zaman tokada başvursalar da genel olarak öğretmenlerinin başışlayıcı ve sevecen olduklarını aktarmaktadır.

⁶⁹⁵ Soysal, (Sistem2), ss.222, 223

davranışlarının değil olumlu davranışlarının da yazıldığı bir “*talebe takip dosyası*” vardır ve öğrenciler bu dosyadaki notlar çerçevesinde bütün olarak değerlendirilmektedirler. Ertay’a göre Kızılçullu’daki disiplin şöyledir: “*Hulâsa, okulda disiplinsizlik yok, disiplin vardır. İşden kuvvet alan ve onunla yürüyen bu disiplin, icabında sert ve fakat müstebit değil; İcabında mülâyim, fakat şımartıcı değil.*”⁶⁹⁶ Soysal’ın değindiği olay Kızılçullu Köy Enstitüsüne 1937’de giren Hüseyin Atmaca’nın anılarında yer almaktadır. Okul başkanlığı görevi de yapmış olan Atmaca, Soysal’ın çalışkan ve öğrencilerine karşı şefkatli biri olduğu görüşündedir. Okul başkanlığını kendisine tevdi ederken kendisini çağırarak okulun kuralları olduğunu ve normalin dışındaki gelişmelerden kendisini haberdar etmesi gerektiğini söylemiştir. O yıllarda okul başkanına “*okul muhtarı*” denmektedir. Bununla birlikte Köy Enstitüleri Yasası çıkınca zorunlu hizmet ve maaş nedeniyle Kızılçullu’dan ayrılmak isteyenlerden biri olan Atmaca’nın Soysal ile yaşadıklarına yukarıda yer verilmiştir.⁶⁹⁷ Yine son sınıf öğrencileri arasında Sosyoloji öğretmenin gözetiminde bir köy bürosu/kurulu oluşturulmuştur. Öğrenciler bu kurulun eşgüdümünde köy tetkikleri yapmakta, gerek kendi köylerine gerekse gittikleri köylere ilişkin raporlar düzenlemekte⁶⁹⁸ ve köylülerle kaynaşmaktadır. Böylelikle köyün ve köylünün sorunlarını öğrenmeleri ve bu sorunların çözümü noktasında özellikle tarımsal ve ekonomik konulara ilişkin kitapçıkları sağlamaları ve bunları köylülere ulaştırmaları, böylelikle mezun olduktan sonraki yaşama alışmaları sağlanmaktadır.⁶⁹⁹ Elmacı’da Kızılçullu Köy Enstitüsünde görev yapan müdür yardımcılarının sanat ders ve işleri, ziraat ders ve işleri gibi alanlarda sorumluluk aldıklarını, işlerin öğrenciler arasında iş bölümüne göre dağıtıldığını belirtmektedir. Örneğin çamaşırhane ve banyodan çamaşır ve banyo kolu sorumludur. Benzer olarak temsil kolu, spor kolu, ağaçları koruma ve çoğaltma kolu, kötülükleri takip ve mücadele kolu gibi birçok kol çalışması yapılmaktadır. Son sınıf öğrencileri okulun çiftliğinde kalmakta ve bu süreçte kendi kendilerine yetebilmeleri beklenmektedir. Öyle ki, bu öğrenciler kendi aralarında Köy Kanununa uygun yönetsel organlar oluşturarak yönetimi bu şekilde gerçekleştirmektedirler.⁷⁰⁰ Kızılçullu’da iş ve yaşam okulunun bir gereği olarak öğrencilerin kendi özdeksel gereksinimlerini karşılamaları yanında kütüphane

⁶⁹⁶İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D061180450090909 numaralı belge

⁶⁹⁷Kocabaş, (Kızılçullu), ss.60-69

⁶⁹⁸M.Emin Soysal tarafından yazılan **Köy Enstitüleri Tarihçesi** (Yeni Basımevi, Bursa, 1943, ss.78-98) adlı yapıta olduğu gibi aktarılan Hüseyin Atmaca’nın Görüce Köyünde gerçekleştirilen staj sonunda düzenlendiği “Görüce Köyü Tetkik Raporu” Enstitülerde verilen eğitimin niteliği hakkında veri, hatta dönemi için sosyolojik bir çalışma olarak değerlendirilebilir niteliktedir. Atmaca, ss.70-82

⁶⁹⁹Soysal, (Sistem2), ss.232

⁷⁰⁰Elmacı, s.290, 291

yönetimi ve temizlik işleri de dahil olmak üzere birçok idari işlemin de öğrenciler tarafından yapılması sağlanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak Kızılçullu'ya hizmetli alınmamıştır. Öğrenciler, gereksinimlerini karşılamak yanında üretime katılarak eğitilmektedir. Bununla birlikte diğer enstitülerin eğitim ve öğretimlerine çadırlarda başlamalarına karşılık Kızılçullu'nun Amerikan Koleji binalarında öğretime başlanması Kızılçullu hakkında 'Lüks Köy Enstitüsü' nitelemelerine yol açmıştır. Öyle ki, Türkiye'nin ilk golf sahası burada kurulmuş bulunmaktadır. Diğer enstitülerde öğrenciler köy yaşamına uygun kıyafetler taşımakta iken ülkenin ikinci büyük şehrinin çok yakınında yerleşik olmasının ve bu enstitüde müdür olarak Emin Soysal'ın bulunmasının bir sonucu olarak öğrencilerin şehri tanımaları ve gezebilmeleri yanı sıra giyim kuşam konusunda sağlanan serbesti yine Kızılçullu'yu diğerlerinden ayıran özellikler olarak öne çıkmaktadır.⁷⁰¹

Köy Enstitüleri deneyiminin ve ardından gelen atılımın görece öne çıkan ikilisi birlikte yaşama geçirilmeye başlanan Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Çifteler Köy Enstitüsüdür. Enstitüler ve enstitünün felsefesi anlatılmaya çalışılırken çoğunlukla bu iki enstitü karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu süreçte Kızılçullu bir kontrol grubu gibi değerlendirilmiştir. Öyle ki; fiziki koşullar yanında eğitimci kadrolarının uygulamaları Enstitü deneyinin gelişiminde belirleyici olmuştur. Yönetim anlayışları yönü değerlendirildiğinde Kızılçullu Köy Enstitüsünde Türkçü Ulusçuluk, Çifteler Köy Enstitüsünde Kemalist Ulusçuluk egemendir.⁷⁰² Soysal yönetimindeki Kızılçullu'da, öğrencilerin kendi kendilerini yönetmesi ilkesinin uygulaması, karşılığını daha çok, zaman zaman yapılan oylamalarla, kimi konularda kendini kanıtlamış, liderlik özellikleri bulunan kimi öğrencilere yetki ve sorumluluk verilmesi şeklinde bulunmaktadır. Bu tutum öğrenciler arasındaki farkı arttırırken seçkin bir anlayışın yerleşmesine neden olmaktadır. Soysal'ın bu konuda da Kanad'ın etkisinde kaldığı görülmektedir. Öyle ki; Kanad, öğrencilerin kendi kendilerini yönetme ilkesine ilişkin olarak asıl olanın disiplinin bizzat kendisi olduğu, *fikir hürriyeti ve kanaat serbestliğinin her yerde akla gelebileceği ancak eğitimde bunun asla söz konusu olmaması* düşüncesindedir.⁷⁰³

Basın taramalarımızda karşılaştığımız üç olaya yönetim alanının konusu olduğu değerlendirilerek burada yer verilmiştir. Şöyle ki; 21 Şubat 1947 Kızılçullu Köy Enstitüsü için kötü bir olayın yaşandığı tarihtir. Şehir Tiyatrosunda sergilenen Hamlet adlı oyunu izlemeye giden 60 öğrencinin 30'unu taşıyan *Şoför Remzi*

⁷⁰¹Tinal, (Kızılçullu), 190, 191

⁷⁰²Akçam, ss.163, 164

⁷⁰³Akçam, Anadolu Rönesansı, s.166

*Aşınmaz*⁷⁰⁴ yönetimindeki kamyon *Darülaceze civarında* hendeğe yuvarlanmış ve kamyonadaki öğrencilerin 3'ü ağır şekilde olmak üzere 11'i yaralanmıştır. Durumları ağır olan Mehmet Ali oğlu Ali Kara, Ramazan oğlu Ali Acarlı ve Mehmet oğlu Ahmet Özkaya Memleket Hastanesinde tedavi altına alınmıştır.⁷⁰⁵ Ağır yaralı öğrencilerden Ali Acarlı (kimi kaynaklarda Ali Öcal olarak geçmektedir.) 22 Şubat 1947 Cumartesi günü Memleket Hastanesinde yaşamını yitirmiştir. Masum olduğunu ileri süren *Şoför Remzi Şınmaz* savcılıkta alınan ifadesinin ardından serbest bırakılmıştır.⁷⁰⁶ İzmir Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan duruşmaya katılan 15 tanık şoförün süratli ve yolun virajlı olması nedeni ile kamyonun devrildiğini belirtmişlerdir.⁷⁰⁷ *Remzi Aşınmaz* yapılan yargılama sonucunda dikkatsizlik ve tedbirsizlik nedeni ile kazaya neden olduğu için suçlu bulunmuş ve 1 yıl dört ay hapse mahkum edilmiştir.⁷⁰⁸ Diğer olay 25.10.1948 günü gerçekleşen yangındır. Yangın, korkuya neden olmuş, zorlukla söndürülmüştür. Garajda benzin bidonunun tutuşmasından kaynaklanmış olan yangın yaklaşık 3.000 Liralık zarara yol açmıştır.⁷⁰⁹ Kızılçullu'da gelişen ve kamuoyuna yansıyan tek adli vaka ise 1950'de gerçekleşmiştir. Hüseyin Erbekin adlı bir öğrencinin Enstitüye ait bazı eşyaları çalıp sattığı yönündeki bilgi üzerine öğrenci izlenmiş ve çaldığı 36 yatak çarşafını Buca'da bir gecekonduya yaşayan Mustafa Şahin'e satmak üzere iken suçüstü yapılmıştır. Çıkan kargaşada Enstitü Müdür Yardımcısı Hasan Gökalp baldırından bıçakla yaralanmış, sonrasında zanlı tutuklanmıştır.⁷¹⁰

3.2.2. Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Hakkında Bilgiler

1940-1941 öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsüne mevcut 600 öğrencisine ek olarak 300 öğrenci alımı için ilköğretim müfettişleri çalışmalarına başlamışlardır. Mevcut öğrencinin 100'ünü kız öğrenciler oluşturmakta iken yeni alınacak öğrencilerin yarısı kız, yarısı erkek olacaktır.⁷¹¹ 300 öğrencinin 75'i İzmir il ve köylerinden alınacak olup, bu öğrencilerin seçimi ile ilgili işlemlere de başlanmıştır.⁷¹² İzmir ilinde bu öğretim dönemi içindeki toplam öğrenci sayısı

⁷⁰⁴ Başka bir kaynakta Remzi Şınmaz olarak yer almıştır.

⁷⁰⁵ Anadolu, 23.02.1947

⁷⁰⁶ Demokrat İzmir, 25.02.1947

⁷⁰⁷ Yeni Asır, 15.07.1947, Demokrat İzmir, 15.07.1947

⁷⁰⁸ Demokrat İzmir, 20.03.1948, Yeni Asır, 20.03.1948

⁷⁰⁹ Demokrat İzmir, 26.10.1948

⁷¹⁰ Anadolu, 29.06.1950

⁷¹¹ Yeni Asır, 11.09.1940

⁷¹² Yeni Asır, 22.09.1940

53.705'tir. Bunların 17.867'si ilköğretim öğrencisidir ve İzmir'e bağlı köylerde öğretmenli okul öğrencileri hariç olmak üzere 5.104 öğrenci bulunmaktadır. Kızılcıllu Köy Enstitüsünde mevcut 600 öğrenciye 300 öğrenci daha katılmıştır.⁷¹³ 1941'in hemen başında Bakanlık köylerden 15 kız öğrencinin daha seçilmesi yönünde talimat vermiştir.⁷¹⁴ Kızılcıllu'nun kuruluşunda göze çarpan bir diğer farklılığı da öğrencilerinin seçiminde uygulanan yöntemdir. Bakanlık emri doğrultusunda ilköğretim müfettişleri köyleri dolaşarak okul tanıtımı yapmak yanında okula girmek isteyen öğrencilerle ilgili yukarıda Şekil 1'de örneği verilmiş olan bilgi fişlerini doldurmuşlardır. Bu fişler önce Bakanlığa ardından da Enstitü'ye gönderilmiştir. Enstitüde bir kurul tarafından yapılan değerlendirmeyi ve sonrasındaki sağlık kontrolünü geçen öğrenciler okula alınmışlardır. Farklı bir eğitim-öğretim yöntemi uygulanacağından kuruluştaki bütün sınıflara öğrenci alınması olanağı yoktur. Bu nedenle ilk kısım dört ve beşinci sınıflar ile ikinci kısım birinci sınıfa öğrenci alımı yapılmıştır.⁷¹⁵

Enstitüye öğrenci seçiminde izlenen yol başlangıçta şöyledir: Bakanlık valiliklere gönderdiği yönerge ile hangi ilden kaç çocuğun, kim tarafından ve nasıl seçileceğini bildirmektedir. Valilikler il milli eğitim müdürlüklerine bağlı ilköğretim müfettişlerine talimat vererek hangi köye gideceklerini belirlemekte ve müfettişler bağlı bölge köylerini dolaşarak seçime uygun çocukları saptamakta ve il milli eğitim müdürlüğüne bildirmektedir. İl milli eğitim müdürlükleri de elde ettikleri sonuçları Enstitüye iletmekte ve bilgiler Enstitü yönetimince oluşturulmuş kurulda değerlendirilmektedir. Bu kurul hangi öğrencilerin Enstitüye katılabileceklerini ve bunun için nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini il milli eğitim müdürlüklerine bildirmektedir. Böylelikle Enstitüye gelişleri sağlanan çocuklar yüz yüze görüşmeden ve sağlık kontrolünden geçebilmeleri halinde kayıtları yapıla gelmektedir. 1937-38 öğretim döneminden başlayarak üç yıl boyunca öğrenciler Ekim ayının son haftası ile Kasım ayının yirmisine kadarki süre içinde kayıtlarını yaptırmaktadır.⁷¹⁶

Çocukların enstitüye uyum sürecinde çoğunlukla davranışları şöyledir: Öncelikle belirtmek gerekir ki, ilk öğrenci alımının gerçekleştiği yıl karşılaşılan sıkıntıların ve sorunların en şiddetli olduğu zamandır. Diğer yıllarda uyum sağlamış öğrencilerin devreye girerek yeni gelenleri karşılamalarının ve onlara yol gösterici olmalarının çok olumlu etkisi görülmüş, sıkıntı ve sorunlar daha kolaylıkla

⁷¹³Yeni Asır, 01.11.1940

⁷¹⁴Yeni Asır, 01.01.1941

⁷¹⁵Tinal, s.188

⁷¹⁶Soysal, (Sistem1), s.87

çözölmüştür. Bununla birlikte çocuklar çoğu zaman bir erkek yakını; baba, amca, dayı ve benzerleri ile Enstitüde her türlü gereksiniminin karşılanacağı düşöncesıyla özerlerinde en eski giysileri olduğu halde, azık dolu heybeleri, boyunlarında gizledikleri harçlıklarıyla gelmektedirler. Bir kısmı örkerek köyüne dönmek isterken, bir kısmı da bir süre sonra özlem nedeniyle yakınmaktadır. Gelen çocukların çoğu köy yaşamının ağır iş yükünden ve sıkıntılarından kurtulabilmek için memur olma düşöncesıyla çekingen ve içine kapanık bir haldedir.⁷¹⁷ Bu aşamada belirtmek gerekir ki, Kızılçullu Köy Enstitüsü içerisinde daha 1937'den itibaren işler halde olan bir köylü misafir evi bulunmaktadır. Burada ziyarete gelen öğrenci yakınları kalabilmekte, o gün çocukları ile zaman geçirmekte, birlikte yemek yiyebilmekte ve özlem giderebilmektedirler.⁷¹⁸

Kızılçullu köy Enstitüsü aşamalı bir kuruluş izlemiştir. Öğrenci alımının gerçekleştiği ilk yıl ilköğretim 4 ve 5. Sınıflar ile 6. Sınıf (ortaokul bölümü) kurulmuştur. 1938-1939'da 7.sınıf ve 1939-1940'ta da 8.sınıf kurulmuştur. Böyle bir yol izlenmesinin nedeni üst sınıflara alınabilecek köylü çocuğu bulunmamasıdır. İzlenecek öğretim ve eğitim programlarının farklılığı başka okullardan öğrenci alınmasını engellemiştir.⁷¹⁹

1940'ın Ekim ayının sonlarında İzmir'e yaptığı gezi sırasında Kızılçullu Köy Enstitüsüne ziyarette bulunan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, enstitülerin öğrenci kaynağının artırılması yönünde talimat vermiştir. Bu talimat kapsamında olmak üzere 1942'de 70 mezun vereceği değeriendirilen Enstitüye yeni 120 öğrenci alınması yönünde çalışmalar tamamlanmış ve 20 Kasım itibarı ile derslere başlamaları öngörülmüştür. Böylelikle Kızılçullu Köy Enstitüsünden 1945 yılından itibaren 300 öğretmen mezun edilmesi tasarlanmıştır.⁷²⁰ Bakanlıktan edinilen bilgiye göre 1942 Eylül devresinde Kızılçullu Köy Enstitüsünden 13'ü İzmir köylerine atanması düşünülen 72 öğretmen mezun edilmiştir. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlere 20 Lira maaş ve geçimlik tarım araç ve gereçler verilecektir.⁷²¹ Bu sıralarda yazılı basında Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde "*Köy Üniversitesi*" adı ile yükseköğretim yapılacak bir bölüm kurulacağı yönünde değeriendirmeler yapılmıştır.⁷²² Mezun olduktan sonra doğrudan atandıkları köylere gitmek yerine Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde düzenlenen 8 aylık kursa gidenler de kurs

⁷¹⁷Soysal, (Sistem1), s.88

⁷¹⁸Soysal, (Sistem2), ss.231-232

⁷¹⁹Soysal, (Sistem1), s.90

⁷²⁰Yeni Asır, 02.11.1941

⁷²¹Yeni Asır, 08.07.1942

⁷²²Anadolu, 20.05.1942

bitiminde atandıkları köylere gitmişlerdir. Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğretmenlerinden Vahap Okay, “*Köy enstitüsünün ilk mezunları Türk köylerindeki inkılapçı ödevlerine koşarken*” başlığı altında kaleme aldığı yazıda; mezun olmalarının ardından Yüksek kısma devam edenlerin *köy doktoru* ya da *köy enstitülerinde öğretmen olmak* şansları bulunmakta iken kendi istekleri ile köylerine gidiyor olmalarından duyduğu gururu anlatmaktadır.⁷²³ Maarif Vekaleti de mezun olan Köy Enstitülü öğretmenlerin gecikmeksizin görevlerine başlamalarını sağlamak için valiliklere gönderdiği talimatla köy öğretmenlerinin barınma gereksinimlerinin karşılanması için gereken önlemlerin alınmasını istemiştir.⁷²⁴

Kızılçullu Köy Enstitüsüne 1944-1945 öğretim döneminde İzmir köylerinden kabul edilen öğrencilere ilişkin bilgiler şöyledir:

*Bergamadan Süleyman Özen, Mehmet Girgin, Emin Karpuzcuoğlu, Hasan Duymaz, Kamil Çok, Leman Adalıoğlu, Menemenden Mehmet Kahraman, Mustafa Kılıç, Dikiliden Ali Hikmet Çakıroğlu, Kuşadasından Hasan Kırhan, Çeşmeden Behlül Çam, Foçadan İsmail Hakkı, Karaburundan İhsan Metin Melahat Ay, Urladan Ferhunde Karasakal, Yusuf Öztürk, Tireden Ali Çakır, Hamdi Okutan, Bayındırdan Şakir Boy, Nihat Güzelsoy, Ödemişen Hüseyin Uğraş, Mustafa Avcı, Mustafa Albaş, Yusuf Kutlu, Mehmet Gökçen, Bulgurcadan Ahmet Aydoğan, Cumaovasından Saffet Kurt, Göreceden Ahmet Uygur, Nihal İnsal, Melek Uyar, Traçadan Lütfü Ulu, Sancaklıdan Ferit Bozdoğan, Gölcüklerden Hacer Tunçer.*⁷²⁵

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu enstitüye dönüştükten sonra ilk mezunlarını 1944’te vermiştir. Bununla birlikte Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu olduğu dönemden 1942-1943’e kadar 300 öğretmen mezun olmuştur ve kimi kaynaklar ilk mezun olarak o dönem mezunlarını dikkate almaktadır. 1944 Mayıs ayında ders programları tamamlanmış ve bitirme sınavı yapılmıştır. Enstitülerde öğrencinin sınıfta bırakılması değil dersinde ve işinde eksiği var ise tamamlaması önemli olduğundan bitirme sınavında başarılı olamayan öğrenciler sanat ve tarım çalışmalarının dışında tutulmuşlar ve bütünleme sınavlarına hazırlanmalarına olanak sağlanmıştır. Haziran 1944’te son sınıflardaki 350 öğrencinin 200’ü ilk aşamada mezun olmayı başarmış ve yapım imecesine katılmak üzere Ortaklar’a gitmiştir. Kalanlar bütünleme sınavlarına hazırlanmışlardır. 29 Ekim 1944’de gündüz Cumhuriyet Bayramını kutlanmış ve akşamında İzmirdeki devlet erkânı ve tüm Enstitünün katılımıyla bir mezuniyet töreni gerçekleştirilmiştir.⁷²⁶ 28 Ekim 1944’te

⁷²³ Anadolu, 07.06.1943

⁷²⁴ Anadolu, 14.06.1944

⁷²⁵ Yeni Asır, 16 Sonkanun 1944

⁷²⁶ Remzi Taşçı, **Baklankuyucak Köyü’nden Kızılçullu Köy Enstitüsü’ne**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği yayınları, İzmir, 2010, ss.27-54

yapılan tören ile 1944 mezunu 316 öğrenciye diplomaları Vali Şefik Soyer tarafından verilmiştir. İzmir Valisi, Ordu Komutanı, Belediye Başkanı, Milli Eğitim Müdür Vekili, müdürler, öğretmenler ve öğrencilerin katılımı ⁷²⁷ ile gerçekleştirilen diploma töreninde Müdür Hamdi Akman ve Vali Şefik Soyer birer konuşma yapmış ardından öğrenciler türkü söyleyerek halk oyunları oynamışlardır. ⁷²⁸ Mezunların 70'i öğretmen 7'si eğitmen olarak İzmir köylerinde göreve başlamışlardır. ⁷²⁹ 1944 mezunu öğretmenler ve atandıkları yerler şöyledir:

İsmail Hakkı Kabakçı Karaburun İncelik köyü, Tosun Ertosun Eğlenhoca köyü, Ahmet Çelikkol Kösedere köyü, İhsan Sedef Çatalköyü, Ahmet Coşkun, İrfan Varol, Hüseyin Şengel Mordoğan köyü, Kadri Uysal Denizli köyü, Mehmet Başyigit Kıyas köyü, Hüseyin Savaş Küçük Bahçe Nahiyesi Parlak Okulu, Mustafa Türkyılmaz Küçük Bahçe nahiyesi, Ali Rıza Coşkun Turanlı nahiyesi Ayazkırılı köyü, İbrahim Uncu Sarpıncık köyü, Halil Çelik Kurfalı köyü, Sabri Dağdeviren Çapak köyü öğretmenliklerine, Zeynep Aracı ve Memnune Dinler Torbalı'nın Karaağaç köyü, Yusuf Albeni Karakuyu köyü, Kamil Erol Çeşme'nin Çiftlik köyü, Mahmut Ankara Germiyan köyü, Şaban Erol Uzunkuyu köyü, Fahri Ersan, Melihat Türker, Bahri Ersan ve Osman Esmer Barbaros köyü, Osman Güner Alaçatı Zeytineli köyü, Mehmet Karaman Kemalpaşa'nın Sinancılar köyü, Necati Akıncı Halilbeyli köyü, Hayrettin Karademir Urla'nın Balıklıova köyü, Hakan Tanyeri Yelki köyü, Şevket Okkalı ve Sabri Öz Menemen'in Emiralem köyü, Zahide Gençer Helvalı köyü, Osman Çetin Bergama'nın Zeytindağ beldesi Aşağı Şakran köyü, Muzaffer Örnek Menemen Aliağa Samurlu köyü, Nail Çağlayan Dikili'nin İshaklar köyü, Nurettin Ulutaş Kuşadası'nın Burgaz köyü, Tefik Karasu Foça'nın Bağarası köyü, Veysel Altıntaş Değirmendere Kesre köyü, Mustafa Orak Cumaovası Dere köyü, Hüsniye Tereli, Semiha Şafaksöken ve Esmâ Sever Narlıdere okulu, Sıtkı Çeviral, Hilmi Uzan ve Kemal Onan Bergama'nın Kınık nahiyesine bağlı Poyracık köyü, Kevser Bağcı Bergama'nın Turanlı nahiyesine bağlı Ayaz köyü, Şakir Sezgin Bornova'nın Naldöken köyü, Mehmet Kaptan Cumaovası'nın Oğlananası köyü, Hakkı Acar Gürece köyü, Mustafa Boztaş ve Meliha Kurt Cumaovası köyü, İbrahim Dilsiz Urla'nın Gündek köyü, Mehmet Akçay ve Enver Ören Ödemiş'in Beydağ nahiyesine bağlı Karaman köyü, Behçet Özkan ve Lütfü Oral Bademye köyü, İsmail Boz Kaymakçı nahiyesi Kurucaova köyü, Murad Çakır Çaylı köyü, Şahide Kiremitçi Erikli köyü, Alaeddin Bardak Beyköy, Şadiye Arın Ödemiş'in Çomaklar köyü, Muhiddin

⁷²⁷Yeni Asır, 29 İkteşrin 1944

⁷²⁸Yeni Asır, 29 İkteşrin 1944

⁷²⁹Yeni Asır, 24 Sontışrin 1944

Dönmez Bergama'nın Çamevli köyü, Hakkı Tan Aşağıbey köyü, Mustafa Özdil Aşağı Çam köyü öğretmenliklerine atanmışlardır.⁷³⁰ Bu öğretmenlerin köylerde göreve başlaması ile çeşitli sınıflarda olmak üzere toplamda 2.073 köy çocuğunun öğretmene ve eğitim hakkına kavuştuğu değerlendirilmektedir.⁷³¹

Kızılçullu Köy Enstitüsü mezunu köy öğretmenleri 1944'ün Aralık ayı başında görevlerine başlamışlardır. Bu öğretmenler ilköğretim müfettişleri ve gezici başöğretmenler tarafından görev başında denetleneceklerdir.⁷³² Köy enstitüsü mezunları görevlerine başladıklarından sonra enstitülerden gelen yönetici ve öğretmenler tarafından görevleri başında da değerlendirme ve incelemeye tutulmaktadırlar. Öyle ki, 1944'ün Kasım ayı başlarında Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Hamdi Akman ve beraberindeki ilköğretim müfettişleri Tire ve Ödemiş köylerindeki öğretmenleri denetlemişlerdir.⁷³³

1945 yılı Ekim ayında Kızılçullu Köy Enstitüsü 190 mezun vermiştir. Mezuniyet nedeni ile düzenlenen törene İzmir'in mülki ve askeri erkânı yanı sıra eğitim camiasının ve halkın katılımı yoğundur. Eğitimbaşı⁷³⁴ Cemal Onur kendisine sorulan soruların karşılığı olmak üzere Enstitüye ilişkin şu bilgileri vermektedir: *"Enstitümüzün mevcudu 1400'dür. Yirmi üç dershanemiz vardır. 45 öğretmenimiz vazife görür. ...Bugün burada 190 kişi diploma alacaktır. Kurs mezunu öğretmenlerin sayısı 23'tür. 21 Gezici başöğretmene de diploma vereceğiz."* 1945 mezunlarından Feyzullah Ertuğrul'un değerlendirmeleri şöyledir: *"Beş yıldan beri burada çalışıyoruz. Çalışmalarımızın çok sıkıntılı zamanları oldu. Şimdi, geçirdiğimiz zorlukların mükafatını göreceğiz. Hayatta da birçok zorluklarla karşılaşacağız. Biz, hayatın her türlü zorluklarını yenmek için hazırlandık. Biz köylüyüz. Enstitüde edindiğimiz bilgilerle kendimizi onlardan üstün görmüyoruz; yalnız, köylülerimizin ilerlemesi için birer vasıta olmaya çalışıyoruz."* Enstitü Müdürü Hamdi Akman'ın konuşmasında öne çıkan konular şöyledir: *"Enstitümüz sekiz sene evvel kuruldu. İlk mezun olarak 70 öğretmen müessesemizden diploma aldı. 1943 senesinde bu sayı doksan biri buldu. 1944'te 315 kişi mezun verdik. Bu yıl Cumhuriyet bayramında ise 190 öğretmen ve ayrıca da 100 köy sağlık memuru mezun etmiş bulunuyoruz."*⁷³⁵

"8 yıl evvel açılan Kızılçullu Enstitüsü ilk mezunlarını verdi" başlığı altındaki habere göre; Kızılçullu'nun ilk meyveleri 1945'in Cumhuriyet Bayramında verecektir.

⁷³⁰Yeni Asır, 21 İlkanun 1944

⁷³¹Yeni Asır, 25 İlkanun 1944

⁷³²Yeni Asır, 5 İlkanun 1944

⁷³³Yeni Asır, 04 Senteşrin 1944

⁷³⁴ Eğitimbaşıları hakkında 2.3.3. Örgüt Yapısı, Yönetici ve Eğitimci Kadroları bölümünde açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır.

⁷³⁵Anadolu, 29.10.1945

Köy Öğretmen Okulundan Enstitüye dönüşmesi sonrası Kızılçullu Köy Enstitüsünün ilk mezunları 155'i erkek, 35'i kız olmak üzere 190 kişidir ve 100'de sağlık memuru mezun olacaktır. Mezunlar diplomalarını 28 Ekim Pazar günü İzmir Valisi, Belediye Başkanı, Milli Eğitim Müdürü ve şehir büyüklerinin katılımı ile düzenlenecek bir törenle verilecektir.⁷³⁶

Denizli Maarif Müdürü Kaşif Kulabaş imzası ile Kızılçullu ve Gönen Köy Enstitülerine gönderilen 25.02.1944 tarih ve 810 sayılı yazıda görevlendirilecekleri köylerde okula tahsis edilecek ve öğrencilerin uygulamaları için gerekecek arazinin ve kazandıkları sanatlarla ilgili işliklerin kurulması hazırlığı kapsamında 1944, 1945 ve 1946 yıllarında mezun olacak ve Denizli köylerinde görevlendirileceklerle ilişkin bilgilerin bildirilmesi istenilmektedir.⁷³⁷

1946-1947 öğretim yılı bütünleme sınavlarına katılan 31 öğrencinin 28'i sınavlarını başarıyla mezuniyete hak kazanmışlar, buna karşılık kalan 3 kişi 1948 yılının Haziran ayında yapılacak sınavlara katılacaklardır.⁷³⁸

1947-1948 öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsünden mezun olan; Hilmi Anayurdu, Cafer Süğüt, Hacer Tuncer, Kamuran Tekeli, Müşerref Seydimci, Mehmet Çuhadaroglu, Refik Varolsun, Mehmet Aşçı, Abdurrahman Gönül, Süleyman Özen, Hasan Kaya, Ali Berber, Ziya Kamer, İsmail Acar, Halil Dinçer, Selahaddin Tosun, Nejad Erkan, Orhan Kandemir, A.Ziya Keskiner, H.Hüseyin Özen, Mehmet Özateş, Mehmet Özkan, Y.Ziya Tan, İrfan Ecil, Müşerref Alp, Şemsettin Çeker, İhsan Karaca, Mustafa Kılıç, İbrahim Uyar, Türkan Bayır, Saime Özçelik, Seniha Turan, Ali Demir, Sabahattin Ener, Hasan Esel, Nuri Önder, Ali Gezer, Raşit Yaşar, Süleyman Aktop, Makbule Ötün, Elmas Bayraktaroğlu, Türkan Erakin, H.Fehmi Soral, Ahmet Özkaya ve A.Hikmet Çakırgöz İzmir Valiliği emrine atanmışlardır. Bu öğretmenler İzmir iline bağlı köylerde görevlendirileceklerdir.⁷³⁹Yapılan görevlendirmeler sonunda atamalar şu şekilde gerçekleşmiştir: Hilmi Anayurdu; Merkez Alurca, Cafer Süğüt; Bayındır Yakaköy, Hacer Tuncer; Bayındır Derebatı, Kamuran Tekeli; Urla Payamlı, Mehmet Çuhadaroglu; Bayındır Çiftçigediği, Refik Varolsun; Bayındır Kabaağaç, Mehmet Aşçı; Bayındır Buruncuk, Abdurrahman Gönül; Bayındır Çıplak, Süleyman Özen; Bergama Karhallı, Hasan Kaya; Kınık Balaban, Ali Biber; Tire Çitlik, Ziya Kaner; Tire Hisarlık, İsmail Acar; Çeşme Reisdere, Halil Rençber; Tire Kızılcaavlu, Selahaddin Tosun; Bayındır Elifli, Nejad Ertan; Foça Bağarası, Orhan Kandemir;

⁷³⁶Yeni Asır, 26.10.1945

⁷³⁷İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, H01063008001EG01 numaralı belge

⁷³⁸Yeni Asır, 01.10.1947

⁷³⁹Yeni Asır, 06.07.1948

Menemen Alaniçi, A.Ziya Keskiner; Ödemiş Sekiköy, H.Hüseyin Özen; Kınık Karalar, Mehmet Özateş; Kuşadası Soğucak, Mehmet Özkan; Kuşadası Burgaz, Y.Ziya Tan; Kirazlı, İrfan Ecil; Kemalpaşa Sinancılar, Müşerref Alp; Kemalpaşa Ulucak, Şemsettin Çeker; Kiraz Haliller, Ali İhsan Karaca; Menemen Ayvacık, Mustafa Kılıç; Menemen Görece, İbrahim Uyar; Menemen Çaltılıdere, Türkan Bayır; Menemen Yaykiran, Saime Özçelik; Menemen Koyundere, Samime Turan; Ödemiş Kızılcaavlu, Ali Demir; Ödemiş Erbeyli, Sabahattin Ener; Kiraz İğdeli, Hasan Esen; Kiraz Yağlar, Nuri Önder; Ödemiş Bezdegüme, Ali Gezer; Tire Mehmetler, Raşit Yaşar; Tire Büyükkale, Süleyman Aktop; Torbalı Demirci, Makbule Oton; Torbalı Sayiiler, Elmas Bayraktaroğlu; Ödemiş Zeytinlik, Türkan Erakin; Seferihisar Herke, H.Fehmi Soral; Ödemiş Köfündere, Ahmet Özkaya; Ödemiş Küçükavluçuk, A.Hikmet Çakırgöz; Dikili Demirtaş, Şahsene Gülten; Kuşadası Güzelçamlı ve Mehmet Aşçı; Bayındır Buruncuk köyleri öğretmenliklerine atanmışlardır.⁷⁴⁰

1948-1949 öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsü 73 mezun vermiş olup, mezunlarına ilişkin bilgiler şöyledir:

Tablo 20: Kızılçullu Köy Enstitüsü 1948-1949 yılı mezunları

KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ 1948-1949 ÖĞRETİM YILI MEZUNLARI				
	ADI SOYADI	OKUL NO	BABA ADI	DOĞUM YILI/YERİ
1	Hüseyin Toz	41	Osman	1931-Maraş
2	Bekir Alkan	58	Hasan	1930-Salihli
3	Muammer Kıvrak	63	Kazım	1930-Salihli
4	Adbdülğani Duygulu	68	Abidin	1931-Manisa
5	Süleyman Yeniay	69	Mehmet	1931-Kırkağaç
6	Fazıl Kurga	70	Hamit	1932-Tire
7	Ali Özcan	75	Hasan Hüseyin	1933-Tire
8	Mehmet Kahraman	77	İbrahim	1929-Güre
9	İbrahim Çalışkan	79	İsmail	1932-Gelenbe
10	Mesude Ak	82	Mustafa	1929-Turgutlu
11	Aziz Ali Güneri	86	Bektaş	1931-Turgutlu
12	İbrahim Hulusi Aslan	103	Süleyman	1928-Salihli
13	Sabri Kayabaş	104	Hasan	1933-Mermerli
14	Adil Yeşilzeybek	144	Yunus	1926-Takmak
15	Ferhat Aslantaş	148	Ahmet	1932-Hanya
16	İsmail Hakkı Arıkan	164	Aziz	1928-Gördes
17	Hüseyin Baytar	183	Musa	1932-Soma
18	Hakkı Arslan	187	Mehmet Hilmi	1929-Kılağuzlar

⁷⁴⁰Yeni Asır, 23.09.1948

19	Yaşar Erdoğan	201	Sabri	1933-Manisa
20	Ahmet Peker	205	Halil	1927-Alaşehir
21	Mehmet Emin Aybeg	208	Tevfik	1931-Salihli
22	Halil Uslu	212	Mustafa	1931-Gördes
23	Ahmet Arap	213	Ali	1931-Yanak
24	Fethi Özyek	214	Salim	1932-Cumaovası
25	İbrahim Subaşı	225	İsmail	1930-Adala
26	Ahmet Çalışal	228	Hüseyin	1931-Aşağı Şakran
27	Halil Arıkan	241	Halil	1928-Alaşehir
28	Ayhan Yüksel	248	Rafet	1928-Soma
29	Asiye Bağcı	252	Mehmet	1932-Cumaovası
30	Nezihe Yurdakul	265	Seyfi	1931-Narlıdere
31	Ahmet İrfan Gencer	268	Ahmet Hamdi	1932-Bayındır
32	Fikret Ünal	270	Ahmet	1929-Bademler
33	Cemal Akoğul	274	Yaşar	1932-Yukarıkızılca
34	Hüseyin Genç	279	Osman	1929-Bozcayaka
35	Mustafa Yontucu	284	Hasan	1930-Menemen
36	Mehmet Güngör	293	İhsan	1931-Cumaovası
37	Abdullah Nalinci	319	Mehmet	1931-Görece
38	Orhan Doğu	341	Emin	1933-Aliağa
39	Osman Tüfekçi	357	Üzeyir	1928-Altındağ
40	Kadir Kaya	479	Musa	1929-Kula
41	Osman Altan	649	Hüseyin	1928-Salihli
42	Veli Öz	672	Mevlüt	1927-Apa
43	Nazmiye Taşkiran	799	Hüseyin	1928-Yenifoça
44	Muhsine Çakmak	1008	Hüseyin	1932-Helvaci
45	Behlül Çam	1028	Yusuf	1928-Reisdere
46	Ahmet Uygur	1029	Nezir	1930-Görece
47	Naci Şener	1065	Etem	1928-Manisa
48	Ahmet İssi	1085	Süleyman	1930-Çakmaklı
49	Hasan Kurhan	1146	Ferhat	1931-Şirince
50	Necati Şanveren	1160	Muhittin	1930-Tarsus
51	Şükriye Ünlü	1182	Mehmet	1932-Kaymakçı
52	Halil Tanrıöver	1192	Mehmet	1930-Gelenbe
53	Hikmet Akay	1195	Bayram	1933-Seydiköy
54	Celal Yalabuk	1222	Mustafa	1932-Karakuyu
55	Rıza Aslan	1227	Hasan	1927-Uzunkuyu
56	Nigar Demirel	1229	Mehmet Sait	1930-Çatalkaya
57	Mustafa Özcan	1241	Mehmet Ali	1928-Soma
58	Nezihe Elden	1242	Mazlum	1929-Yeniköy
59	Azmi Sezgin	1252	İsmail	1928-Pirinççi
60	Raci Kocabıyık	1258	İsmail	1927-Soma
61	Ramiz Yılmaz	1259	Mehmet	1928-Soma

62	Mehmet Yavaş	1261	İbrahim	1341-Bademye
63	Hasan Tarhan	1262	Ethem	1929-Yalnızca
64	Ali Sait Keser	1273	Halil	1927-Bademye
65	Yusuf Gürçan	1278	Hasan	1929-Manisa
66	Ali Çelebi	1289	Mehmet Talat	1930-Çandarlı
67	İbrahim Uslu	1296	Mehmet	1927-Manisa
68	Muharrem Uçar	1321	Mustafa	1932-Bayındır
69	Hüseyin Horzum	1326	Ömer	1931-Bayındır
70	Raziye Teksin	1332	Salih	1931-Razgrat
71	Süleyman Gün	1345	Ali	1930-Yaylaköy
72	Elif Şen	1376	Mehmet	1932-Bademler
73	Mustafa Karagözoğlu	1394	Ahmet	1931-Saip

Kaynak: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi 1948-1949 Diploma Defteri

1948-1949 öğretim yılında mezun olan öğretmenlerden 39'u İzmir köylerine atanmak üzere İzmir Valiliği emrine verilmiştir. Bu öğretmenler daha sonra İzmir'e bağlı köylere atanmışlardır. Öğretmenlerin adları ve atandıkları köyler: Asiye Balcılar Foça Yenifoça köyüne, Mehmet Güngör Bergama Sarı Ahmetli köyüne, Abdullah Nalinci Bergama Hacıhamzalar köyüne, Ahmet Uygun Kiraz Gedik köyüne, Fazıl Kurga Tire Akyurt köyüne, Fikret Ünal Urla Gölcük köyüne, Elif Şen Ödemiş Mursallı köyüne, Hüseyin Genç Ödemiş Güney köyüne, Şükriye Ünlü Ödemiş Türkönü köyüne, Mehmet Yavaş Ödemiş Lübbey köyüne, Ahmet Çalışal Bergama İsmaili köyüne, Hasan Kırhan Tire Yiğenli köyüne, Hasan Tahran Bergama Armağanlı köyüne, Orhan Doğu Menemen Bozalan köyüne, Mehmet Kahraman Menemen Görecek köyüne, Mustafa Yontucu Menemen Haykıran köyüne, Mustafa Karagözlü Bergama Generli köyüne, Hüseyin Horzun Bayındır Hisarlık Köyüne, Süleyman Gün Kınık Çamova köyüne, Rıza Arslan Kiraz Çömlekçi köyüne, Nazmiye Taskıran Bergama Ferizli köyüne, Ali Çelebi Dikili Denктаş köyüne, Raziye Teksin Torbalı Çapak köyüne, Muhsine Çakmak Menemen Kaklık köyüne, Fethi Özüyok Kiraz Sırımlı köyüne, Nezihe Yurdakul Ödemiş Demircili köyüne, Osman Tüfekçi Kiraz Arpacı köyüne, Ahmet Pehlivan Kiraz Cevizli köyüne, Nezihe Elden Foça Gerenköye, Cemal Akoğlu Kemalpaşa Dereköye, Ali Özcan Tire Osmancık köyüne, İ.Azmi Sezgin Ödemiş Yusufdere köyüne, A.Sait Keser Ödemiş Ertuğrul köyüne, Muharrem Uçar Bayındır Karaburgaz köyüne, Behlül Çam Çeşme Reisdere köyüne, Nigar Demirel Menemen Asarlık köyüne, Ahmet İssi Menemen Kesikköyüne, A.İrfan Gençalp Tire Uzgur köyüne, Yaşar Erdoğan Kiraz Suludere köyüne.⁷⁴¹

⁷⁴¹Demokrat İzmir, 22.09.1949, 23.09.1949

1949-1950 öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsüne başvuran ve adaylıkları kabul edilen öğrencilere ilişkin bilgiler şöyledir: İzmir Merkez ilçe ve köylerinden olmak üzere; Özel Yılmaz, Hüseyin Erdal, Ahmet Ünal, Ferruh Güleç, Mehmet İlhan Önal, Mehmet Ali Çimen, Kesre köyünden Adnan Alır, Küçük Çiğli'den Gülten Bircan, Kubilay Günay, Münir Doğanalp, Orhan Topurcu, İslam Keser, Çetin Ergün, Mehmet Özgenalp, Özdemir Tıramış. Ödemiş ve köylerinden olmak üzere; Bademyeden Mustafa Gürkan, Cahit Ak, Cahit Ayna, Tevfik Çekiç, Mehmet Yeşil, Sefer Selek, Mehmet Duru, Hasan Kamar, Cevdet Şen, Ali Tekeli, Yıldız Keskin, Ahmet Coşmaz, Neşet Taşdemir, Semitten İsmail Özkan, Mukadder Özdiñç, Nurattin Karaman, Hakkı Urgancı, Kadir Çiçek, Ekrem Seyrek, Hüseyin Kaya, Balabanlıdan İbrahim Gökçen, Mustafa Ersöz, Hayrettin Kalkancı, Hamdi Kantar, Ali Ergin, Kayaköyden Halil Taşkın. Kemalpaşa ve köylerinden olmak üzere; Çambelden Şerif Evirgen, Yukarı Kızılcadan Kamuran Özen, İlyas Baykal, İrfan Budar, İlhan Yalçinkaya, Dünder Durmaz, Ahmet Özdirim, Aşağı Kızılcadan Özcan Savaş, İbrahim Çekirge, Aşağı Kızılcadan Mustafa Ertan, Güngör Karakaya, Nazmi Çelik, Celal Kırcan, Yaşar Yetiş, Süleyman Deniz, Ahmet Sarıgene, Ali Osman İşiten, Sezai Şirin, Yaşar Mesut Çilek, Hatice Çaylasun, Örenden Halis Pardi, Atilla Okay. Bayındır ve köylerinden olmak üzere: H.Hüseyin Şahin, Hasan Ören, Furunlu köyünden Ahmet Çepiç ve Hüseyin Akıllılar, Tahir Özeker, Hüseyin Gök, Elifliden M.Ali Tekçen, Mehmet Çeşme, Mehmet Seymen, Kadir Güler, Ziya Haşçetin, Elifli'den Mustafa Kozalı, İsmail Er, Furuncuktan Ahmet Şengül, Halil Atan, Nuri Ergün, Şevket Çetinak, Durmuş Uzan, Çetin Sümerkan, Mehmet Madi, Furuncuktan Sabri Şengül, Yusufiudan Cevdet Yavaş, Mehmet Baykara, Halil Kavzer, Mehmet Aktan, Mehmet Gürler. Menemen ve köylerinden; Ahmet Kadri Tan, Samurludan Nevzat Sak, Güzelhisardan Rıfki Arslan, Doğanköyden Ahmet Yükselentürk, Faruk Barça, Hüseyin Başaran, Mustafa Şenol, Yılmaz Uysal, Gülseren Sever, Mehmet Arslan, Ali Rıza Karan, Vahit Yılmaz. Kınık ve köylerinden; Mustafa Avcı, Mustafa Kocabaş, Fahrettin Güler, Sadettin Tok, Mustafa Doğan, Turhan Önür, Mustafa Beyliden Fahrettin Türelık, Perihan Hızlı, Muammer Türelık, Alime Alkan. Karaburun ve köylerinden: Hakkı Akyol, Halil Kırılı, Eğlen Hocadan Güney Avlar, Yusuf Ateş, Nazif Artanertosun, İlhan Kutlu, İneçikten Gülseren Ceylan, Şükrü Özcan, Mehmet Sönmez. Foça ve köylerinden; Bağarasından Güner Özkanlı, Ahmet Aksoy, Kamil Çevik, Ayşe Gülecek, Erdoğan Ercan, Ahmet Yetim, Kozbeyliden Haydar Erol. Çeşme ve köylerinden Doğan Akkaya, Eşref Ertan, Germiyan köyünden Erdoğan Ören ve Hüsamettin Durak, Alaçatı'dan Hikmet Dikmen. Torbalı ve köylerinden;

Cevdet Gündüz, Çimenlerden Gülçin Akeren, Raife Talay, Arpacıdan Recep Üçtel, Vecdi Sertok, Nurullah Bora, Fahrettin Kırtan, Çakırbeyliden Celil Karabudak, Ali Cengiz, Mustafa Korkut, Ömer Bekar, Değirmendereden Halil Taşkafa, Havuzbaşından İsmail Dirik. Urlave Köylerinden; Üstün Konuk, Kızılbaşçe'den Mustafa Arıcı, Orhan Çetin, Hüseyin Uluğ, Yelkiden Osman Metin Akyürek, Ayhan Yılmaz, Metin Özgüven, Ömer Tığrak, Halil Orak. Bergama ve köylerinden; Alacalar köyünden Mehmet Topal, Mustafa Ergenç, Sadık Şengül, Musa Palaz, Ahmet Fidan, Mehmet Kapan, Mücessem Dönmez, Hüseyin Yangıç, Aşağı Kınıklardan Hüseyin Can, Tekkelerden Mehmet Akın.. Tire ve köylerinden; İsmail Köse, Nihat Turhan, Alacalıdan Aydın Dinçer, Özcan Sezer, Nazmi Çetin, Denim Özalt, Ahmet Özlü, Hüseyin Yılmaz, Hikmet Karakaş. Seferihisar ve köylerinden de Tacettin Ada, Sığacıktan Sami Okumuş. Dikili Bağdemli köyünden Ergun Uysal, ⁷⁴² Bu adaylar 1 Ağustos 1949'dan itibaren Türkçe, Matematik ve Tabiat Bilgisi konularından sınava alınacaklardır. ⁷⁴³

Kamuoyuna yansıdığı üzere 1949-1950 ders yılında Kızılçullu Köy Enstitüsünün 200'ü sağlık memuru, 625'i öğretmen adayı olmak üzere 825 öğrencisi bulunmaktadır. 1949'da Kızılçullu'dan mezun öğretmenlerin 38'i İzmir köyelerine, 34'ü Manisa köyelerine atanmıştır. Aynı atama döneminde 86 sağlık memuru da çeşitli bölgelere dağıtılmışlardır. Yeni öğretim dönemi için 150 öğretmen adayı ve 88 sağlık memuru adayı alınacaktır. ⁷⁴⁴1949-1950 eğitim ve öğretim döneminde Kızılçullu Köy Enstitüsünün 200'ü sağlık kolunda, 625'i köy öğretmenliği kolunda olmak üzere 825 öğrencisi vardır. 1949 itibarı ile de Kızılçullu'dan 72 köy öğretmeni ve 86 sağlık memuru mezun olmuştur. O yıl Kızılçullu Köy Enstitüsüne katılan öğrenci sayısı 150'dir. ⁷⁴⁵ Bununla birlikte Kızılçullu Köy Enstitüsü diploma defterlerine göre, Kız Köy Enstitüsüne dönüşmesinden önceki yani 1949-1950 eğitim öğretim döneminde 79 mezun ⁷⁴⁶ verilmiştir. Diploma defterlerinde yazılı olduğu üzere bu mezunlara ilişkin bilgiler şöyledir:

Tablo 21: Kızılçullu Köy Enstitüsü 1949-1950 Yılı Mezunları

KIZILÇULLU KÖY ENSTİTÜSÜ 1949-1950 ÖĞRETİM YILI MEZUNLARI				
	ADI SOYADI	OKUL NO	BABA ADI	DOĞUM YILI/YERİ

⁷⁴²Demokrat İzmir, 15.07.1949

⁷⁴³Demokrat İzmir, 19.07.1949, 23.08.1949

⁷⁴⁴Anadolu, 02.10.1949

⁷⁴⁵Anadolu, 2 Ekim 1949

⁷⁴⁶Demokrat İzmir, 21.11.1948

1	Meliha Yalçın	4	İsmail	1933-Soma
2	Ahmet Tektur	10	Mustafa	1931-Gördes
3	Maksut Sezen	15	Mustafa	1929-Manisa
4	Hüseyin Üver	29	Ahmet	1930-Süleymaniye
5	Rıza Yetim	46	Kazım	1931-Ularca
6	Kadir Kök	47	Mehmet	1930-Kurfalı
7	Hasan Kızıldağ	50	İrfan	1932-Manisa
8	Mustafa Ateş	62	Halil	1927-Gelenbe
9	Hayrullah Ünel	81	Ali	1929-Bayındır
10	Hakkı İnci	88	Mehmet	1926-Seyhan Muradiye
11	Yakup Yıldırım	93	Abdullah Naci	1934-Kırkağaç
12	Ramazan Tekni	102	Mehmet	1932-Salihli
13	Aki Top	109	Süleyman	1927-Bodrum
14	Muhittin Atılay	129	Mehmet Lütfü	1927-Erzurum
15	Nevzat Dönmez	147	Şükrü	1933-Manisa
16	Selahattin Yurt	155	Kazım	1932-Süleymanlı
17	Mehmet Erten	156	İsmail	1933-Nevrekep
18	Süleyman Avcı	162	Hasan	1931-Tire
19	Münevver Erel	170	Şaban	1934-Hacıboğa
20	Davut Çobanoğlu	175	Ahmet	1928-Seyhan Karabacak
21	Rıza Tokmak	182	Mustafa	1932-Narlidere
22	Mustafa Sivas	188	Süleyman	1928-Datbay
23	Cemal Çamlı	189	Celal	1930-Adagide
24	Rıfat Tufan	190	Mehmet Ali	1933-Sığacık
25	Ali Şenol	209	Mehmet	1932-Suludere
26	Süleyman Bakır	216	Ahmet	1930-Selendi
27	İbrahim Yener	222	Durmuş Ali	1930-Tire
28	Mehmet Akyüzoğlu	232	Mehmet	1931-Bayındır
29	Halil Yıldırım	233	İbrahim	1931-Eşme
30	Osman Şakar	235	Mustafa	1931-Kula
31	Halil İbrahim Edik	239	Yusuf	1927-Salihli
32	Kamil Kayan	242	Yusuf	1931-Eşme

33	Aziz Özdemir	247	Ömer	1931-Uzunhasanlı
34	Hasan Hüseyin Özyaş	260	Hamit	1931-Ferizler
35	Hasan Gündüz	262	İsmail	1929-Tire
36	Burhan Öner	290	Hüseyin	1930-Salihler
37	Burhan Kırköz	291	İrfan	1930-Pirkaya
38	Necmettin Baykal	292	Bahettin	1932-Kasımlar
39	Emin Demirci	296	Arif	1931-Aliaga
40	Mukaddes Albeni	297	Halil	1932-Razgrat
41	Muslu Tok	299	Niyazi	1930-Tırmanlar
42	Mehmet İslamoğlu	301	Mustafa	1931-Kuşadası
43	Halil Gökkaya	312	Süleyman	1931-Gördes
44	İsmail Bağcı	316	Mehmet	1929-Cumaovası
45	Hüseyin Bozkurt	318	Osman	1932-Karacaömerli
46	Mehmet Dilik	324	Rıfat	1931-Pınarköy
47	Süleyman Akdağ	328	Ömer	1934-Süleymanlı
48	Hasan Çalışal	330	Mehmet	1932-Cumaovası
49	Yaşar Tarhan	337	Hilmi	1931-Gördes
50	Şevket Bakır	347	Hasan	1932-Banguzeşte
51	İbrahim Engür	351	Hüseyin	1933-Simav
52	Fethi Hoşgör	355	Zemin	1933-Kesirik
53	Hidayet Ulukan	358	Ahmet	1930-Hanya
54	Kasım Çay	363	Abdullah	1928-Karacahisar
55	Muammer Karaca	367	Enver	1928-Salihli
56	Vasfiye Göçmen	370	Rüstem	1933-Salihli
57	Hasan Fehmi Pehlivan	374	Ahmet	1931-Medar
58	Enver Sayınlı	379	İbrahim	1931-Seydiköy
59	Sabri Güzelgün	380	Ali	1931-Salihli
60	Mehmet Turan	382	Halil	1932-Alaşehir
61	Yahya Ebcim	383	Yunus	1930-Manisa
62	Salih Duygulu	384	Kadri	1931-Manisa
63	Ahmet Buldanlı	385	Şevket	1929-Yeniköy
64	Meserret Özkan	386	Raşit	1932-Ören
65	Osman Girgin	390	Hasan	1930-Tire

66	Cengiz Şengül	391	Ömer Lütfü	1929-Alaşehir
67	Kudret Aydoğan	395	Kamil	1933-Salihli
68	Mehmet Yavuz	414	Hasan	1926-Afyon Babamahmut
69	Ahmet Fuat Erol	487	Osman	1933-Beyşehir
70	Sıdika Yiğitbaş	590	Ahmet	1931-Adana
71	Ali İhsan Poyraz	732	Halil	1931-Boyracık
72	Kamil Çok	733	Veli	1930-Çamköy
73	Mehmet Gökçen	734	Ramazan	1928-Bıçakçı
74	Halil İbrahim Tızman	735	Mehmet	1930-Manisa
75	Mustafa Tezcan	736	Ahmet	1933-Manisa
76	Necati Kulak	737	İsmail	1933-Soma
77	Fatma Acar	740	Mehmet	1931-Akçaköy
78	Eşref Edip Zeytinci	1346	Hasip	1926-Zeytindağ
79	Feride Öztürk	1382	Halil	1928-Özbek

Kaynak: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi, 1949-1950 Diploma Defteri

Köy enstitülerinin kapatılacağı dolayısı ile yeni öğrenci alınmayacağı yönündeki dedikodulara rağmen Kızılçullu Köy Enstitüsüne 1950-1951 eğitim öğretim yılı için İzmir ve Manisa'dan olmak üzere öğrenci alınacağını duyurusu yapılmıştır. Öyle ki; sınavlar 1950 yılı Ağustos ayının dördüncü Cuma günü il ve ilçe merkezlerinde Türkçe, matematik ve tabiat bilgisi derslerinden olmak üzere yazılı şekilde yapılacak, sınavlara köylülerden ve nüfusu 2.000'den az olan ilçe merkezlerinden 12 yaşını doldurmuş, 17 yaşını doldurmamış öğrenciler katılabilecektir.⁷⁴⁷ Sınavlar sonucunda İzmir köylerinden Kızılçullu Köy Enstitüsüne girmeye hak kazananların adları şöyledir:

İzmir'den: Fevzi Karaca, Binnaz Uluer, Halil Bayazıt, Sevgi Özkan, Ali Etyemez, Mustafa Türkoğlu, Elif İstanbul, Elmas Akbay, Nehirder Başık, Binnaz Akbudak, Sevim Özkan, Gülten Topuz, Fatma Layık.

Bayındır'dan: Hüseyin Aşkın, Ramazan Fırat, Hicabi Tutuk, Nalizan Tofur.

Bergama'dan: Hüseyin İnce, İsmail Ok, Mehmet Bektaş, Durali Oluç, Mustafa Ergenç, Rifat Karahan, Hüseyin Çetin, Beyti Güleç.

Çeşme'den; Sabri Gürses, Muammer Elbir, Şinasi Öz.

Dikili'den Şadiye Dost, Beyhan Özdemir, Emin Kösten, Nevzat Körpe, Fevzi Dinç, Ali Kutlu, Halil Yıldız.

⁷⁴⁷Yeni Asır, 14.07.1950

Karaburun'dan; Cengiz Terzi, Şükrü Özcan, Aydın Can, Yıldırım Aytaç, İsmet Liman, İhsan Kutlu.

Foça'dan; Semiha Onur, Erdinç Kılıç.

Kemalpaşa'dan; Kadriye Atik, İbrahim Keskin, Kamuran Avşar, Ali Yaşar, Süleyman Cino, Asım Kırmızı, Hasan Yaşar, Adile Özbay, Erol Yılmaz, Melahat Özel, Ali İhsan Armansoy, Tevfik Özdar, Şadan Gören, Remzi Dalgıç, Fevzi Kırmızı, Ruhi İdeka, İbrahim Erel.

Kiraz'dan; Mehmet Tosun, Yakup Fidanlı, Selim Şanlı, Süleyman Kahraman.

Kınık'tan; Beyhan Şenman, Muharrem Çalık, Mustafa Doğan, Bayazıt Demir, Fevzi Köken, Fikret Güngör, İsmail Özkan, Halide Alkan.

Menemen'den Neşet İlgin, Gülsüm Demirci, Sevim Altay, Güler Karabulut, Şerif İken.

Ödemiş'ten; İbrahim Akgüney, Nevzad Güvencioğlu, Fikri Gütekin, Faruk Baykal, Mustafa Tabaoğlu, Kemal Öncel, Muhittin Dönmez, Niyazi Özen, Hasan Kasar, Ahmet Erdoğan, Gündüz Peker.

Seferihisar'dan Gülten Tolun.

Torbalı'dan; Fadime Yılmaz, Latif Koç, Mukaddes İşgörür, M.Ali İşgörür, Nuri Oğur, Mehmet Atlı, Aytun Meriç.

Urla'dan; Refika Koçyiğit, Halil Gül, İbrahim Genç, Erdoğan Taşer.⁷⁴⁸

3.2.3. Kızılçullu Köy Enstitüsü'ndeki Eğitim Öğretim İklimi

Müdür Hamdi Akman'ın "Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün Kuruluş Künyesi" adlı yazanağı enstitüdeki işleyiş, eğitim öğretim iklimine ilişkin önemli açıklama ve bilgiler içermektedir:

"Enstitüde faaliyet üç alanda toplanır. Genel kültür bilgileri öğrenmek için yapılan faaliyet, ziraat bilgileri öğretmek için yapılan faaliyet ve bir de sanat bilgilerini öğretmek için yapılan faaliyetlerdir. Enstitüde sanat bilgileri hakiki iş hayatında öğretilir. Erkek talebeler demircilik, dülgerlik, yapıcılık sanatlarına ayrılmıştır. Demircilik kısmına ayrılan talebelere ayrıca nalbantlık, arabacılık ve kalaycılık da öğretilir. Bu sanatlarda yaptırılan işlerin bilhassa köye müteallik işler olmasına çok dikkat edilir. Bu maksatla son sınıf talebeleri nöbetleşerek enstitü civarındaki Uzundere ve Tahtalı Köylerine giderler ve birer hafta kalarak kurulan demircilik işliklerinde köyün aletlerini yaparlar, köy evlerini onarırlar. Kız talebeler de, biçki-dikiş, dokumacılık ve örmecilik, ev idaresi ve ziraat sanatları olmak üzere üç sanat grubuna ayrılmıştır. Bu sanat şubelerinde kız talebeler, enstitüdeki erkek talebelerin iç

⁷⁴⁸Yeni Asır, 02.09.1950

çamaşırlarını ve iş elbiselerini tamamen, kısmen de dış elbiselerini biçer ve dikerler. Kızlar kendi giydikleri iç çamaşırlarına ait bezleri kendileri dokurlar, enstitünün tarhana ve bulgurunu yaparlar, mevsimine göre yoğurt ve yağ yağılır. Ege köylerinde yaşayan ev bilgilerinde olan sabunculuk, pekmezcilik ve reçel, marmelat yapma işlerine de başlanmıştır. Bütün bu işler görülürken talebeye bunların bilgileri de öğretilir. Son sınıf kızlarının da, erkek arkadaşları gibi civar köylere giderek kendilerine müteallik köylünün işlerini görmeleri de kararlaştırılmıştır. Bütün sanat derslerinde, talebeler evvela yapacağı işin resmini çizer ve bu işin teknolojisini öğrenir ve ondan sonra da işi yapmaya başlar. Bu metod ile kısa zamanda bir mühendise yaklaşır şekilde sanat resminde infaş eden talebeler görülmüştür. Tam bir bilgi ve mesuliyet ile yapılan bu işlerde çok temiz çıkmaya başlamıştır. Enstitüde bir haftanın yarısı kültüre diğer yarısı ziraat ve sanata verilmiştir. Mamafih bu veriliş umum iş faaliyetlerine ve yaz-kış mevsim icaplarına göre değişir. Enstitüde bulunan talebe, öğretmen, usta öğretici hepsi büyük bir aile olarak düşünülür... Enstitüde faaliyette bulunan kitap evi, kooperatif, talebe emanet sandığı hep talebeler tarafından samimi bir ruh içinde idare edilir. Enstitüde çamaşır, yemek, hamam, temizlik gibi umum işler bir teşkilatla yine talebeler tarafından yürütülür. Aile içindeki işlerden birini üzerine alan bir talebeye geniş ölçüde kendisine iş mesuliyeti yükletilir. Graplardan her biri cumartesi akşamları ev sahibi olur. Diğer gruplar bunun misafiri olarak toplanırlar. Bu grup ev sahibi olarak diğer arkadaşlarına eğlenceli bir gece geçirir. Bu gecede milli oyunlara, müziğe ve kökü halktan gelen temsillere yer verilir.”⁷⁴⁹

Akman'ın verdiği bilgilerden hareketle tüm köy enstitülerinde olduğu gibi Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde de öğrencilerin enstitü yaşamı içinde ne denli etkin ve etkili olduğunun yanı sıra öğrencilerin köy benzeri yaşam koşullarında ve büyük bir ailenin sorumluluk yüklenmiş bireyleri olarak eğitilmelerine ne denli önem verildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilmek gerektir.⁷⁵⁰ Soysal da 1937'den itibaren her biri köy çocuğu olan öğrencilerin serbestçe konuşmalarını, sosyalleşmelerini, boş zamanlarını sevinçle ve neşe içinde geçirmelerini sağlamak amacı ile temsil ve eğlencelere önem verildiğini belirtmektedir. Bunun için bir müdür yardımcısının gözetiminde ödev üstlenen öğrenciler 15 günlük bir hazırlık evresinin ardından hafta sonları gösteri salonunda sunumlarını gerçekleştirmektedirler. Eğlencelerde, çoğunlukla mandolin konseri, milli oyunlar, masal, piyes ve monologlar, radyo ve gramofon dinletisi şeklinde etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Özellikle piyeslerin tümüyle öğrenciler tarafından düzenlenmesine dikkat edilmekte, böylelikle öğrencilerin oyun yazarlığından, oyunculuğa ve sahne düzenine birçok konuda deneyim sağlamasına çalışılmaktadır.⁷⁵¹ Deney evresinin özelliklerinden biri de olabildiğince az işçi ve memur çalıştırılmasıdır. Okulun günlük işleri, hizmetlerin

⁷⁴⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.16, 17

⁷⁵⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss.17-18

⁷⁵¹Soysal, (Sistem2), ss.217, 218

çoğunluğu öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Öğrencinin yapabileceği işlere işçi karıştırılmamasına çalışılmaktadır.⁷⁵² İşlerin topluca yapılmasına özen gösterilmekte, müdüründen öğrencisine herkes iş içinde bulunmaktadır. Süleyman Mesut Şahbaz tarafından aktarıldığı üzere Kızılçullu Köy Enstitüsünün saatli büyük binasının foseptiğinin dolması üzerine gerçekleştirilen temizleme işine önce müdür ve müdür yardımcıları olmak üzere başlanmış ve öğrencilerin de onlara katılımı ile temizlik gerçekleştirilmiştir.⁷⁵³

1940 öncesinde Eğitim Kursu kursiyerleri tarafından kullanılan Kızılçullu Köy Enstitüsü Çiftlik Köyü, 1940'tan itibaren Enstitünün 8.sınıf öğrencileri tarafından yönetilmeye başlamıştır. 8.sınıf öğrencileri çiftlik kısmında kendi yaptığı yatakhane yatmakta ve diğer binada mütalaa yapmaktadır. Buradaki öğrenciler kendi kendilerini köy yaşamının yasalarına uygun bir şekilde idare etmektedirler. Bu köyün muhtar ve ihtiyar heyeti öğrenciler arasında yapılan seçimle belirlenmekte ve seçilenler 2 ay boyunca köyü yönetmektedir. Aralarında çıkan sorunları kendi içlerinde çözmektedirler. Küçük imar, temizlik ve korunma işleri muhtar ve heyet kararları ile gerçekleştirilmekte ve seçimler iki ayda bir yenilenmektedir.⁷⁵⁴

Kızılçullu'da işlerin genel işleyişi ve iş düzeni yönünden bakıldığında ilk gördüğünüz işlerin öğrenciler eli ile yapıldığı olduğudur. 5-6 hademe ve bir aşçıdan başka işçiye rastlayamazsınız. Hademeler de bekçilik ve posta işleri ile ilgilidir. Günlük temizlik her gün her sınıftan alınan öğrencilerden oluşturulan 12-13 kişilik nöbetçi ekip tarafından nöbetçi öğretmenin yönlendiriciliğinde 24 saate yaygın ve işbölümü esasına dayalı olarak yapılmaktadır. Yemekhane ve yatakhane tertip ve düzeni, yemeğe hazırlanması, yemeklerin servisi, temizliklerinin yapılması gibi tüm işler öğrenciler tarafından yapılmaktadır.⁷⁵⁵

Şekil 2: Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Bir Dönem Yemekhane Olarak Kullanılan Spor Salonunda Öğle Yemeği Anı

⁷⁵² Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri) s.34

⁷⁵³ Şahbaz, s.35

⁷⁵⁴ Soysal, (Sistem1), ss.262, 263

⁷⁵⁵ Türkoğlu, (Tonguç), s.254

Kaynak: Zekeriya Tonguç Fotoğraf Arşivi

Kız ğrenciler kendi çamaşırlarını yıkadıkları gibi erkek öğrencilerin giysilerindeki skk ve yırtıkları da dikmektedir. Erkek ğrencilerin kirli çamaşırlarının amaşırlaneye teslimi ve temizlerinin verilmesi işi de erkek öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Banyonun ısıtılması ve temizliğinden de öğrenciler sorumludur. Kümeslerin ve ahırların işleri de öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Büyük ve küçükbaş hayvanlara yem vermek, kümes ve ahırları temizlemek, tavukların yumurtalarını toplamak, ineklerin sütlerinin sağılması gibi işler öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Hayvanların otlatılması işi her gün ilk

sınıfta öğrenim gören öğrenciler tarafından yapılmaktadır.⁷⁵⁶ Enstitülerde eğitim ve öğretimin olabildiğince doğal koşullarda olmasına çalışılmıştır. Köy yaşamının doğa koşullarından bağımsız olmadığı göz önünde bulundurularak işlerin doğada yapılması ilkesel bir tutum olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin inceleme yöntemlerini; görüşme tekniklerini, gözlem yapmayı, anket düzenlemeyi, fotoğraf çekmeyi ya da resim, harita yapmayı ve basılı yayın taramasını bilmeleri sağlanmaktadır.⁷⁵⁷

Şekil 3: Kızılçullu Öğrencileri Kızılçullu Su Kemerlerini Resmederken

Kaynak : Zekeriya Tonguç Kişisel Arşivi

1946 Eylül'ünde İzmir'de görev yapmakta olan kaymakamlar ile İl Milli Eğitim Müdürü Reşat Tardo ve beraberinde gelen ilköğretim müfettişleri Kızılçullu Köy Enstitüsünde bir inceleme ziyaretinde bulunmuşlar ve bu ziyarete ilişkin değerlendirmelerini kamuoyu ile paylaşmışlardır. Bu değerlendirmeler Kızılçullu Köy Enstitüsünün 1946'daki eğitim ve öğretim iklimine ilişkin bilgiler içermesi nedeni ile önemlidir. Kaymakam ve ilköğretim müfettişlerinin gözlemleri şöyledir: Daha girişte geniş bir alanın etrafına konuşlanmış binalar arasında İzmir caddelerinde hafta sonları gördüğümüz golf pantolonlu öğrencilerle karşılaşmışlardır. Ve golf pantolonlu bazı kızlar boyunlarında asılı akordiyonlarla yerli türküler çalmaktadırlar. Okul kantinine *soluk alma yeri* denilmesi ziyaretçilerin hoşlarına gitmiştir. Enstitü

⁷⁵⁶(Kızılçullu Çalışmaları), ss.31-35

⁷⁵⁷Tükel, (Çevre), ss.6-8

içerisinde idarecisinden öğretmenine, öğretmeninden öğrencisine herkesin gerek birbirine benzer kıyafetler içinde oluşları gerekse aralarındaki içtenlikli ilişki "imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütle" sözünün yaşama geçirilmiş halidir. Öğrencilerin bir sınırlama olmaksızın yönetici, öğretmen ve konuklarla bir arada ve doğal bir şekilde dolaşmaları, kimsenin gelen konuklara ilgide aşırıya kaçmaması ve öğrencilerin doğallığına öğretmenler tarafından müdahalede bulunulmaması ilk başta garip gelmiş ancak sonrasında benimsenmiştir. Atölyelere yaptıkları gezilerde öğrencilerin hepsinin çalışma halinde oldukları gözlenmiş ve atölyelerin boş bırakılmamasına çalışıldığı öğrenilmiştir. Dikiş ve dokuma atölyelerinde kızlar daha birinci sınıftan itibaren dikiş dikmeyi öğrenmişlerdir ve enstitünün çamaşırlarını, pijamalarını, iş elbiselerini, yatak çarşaflarını dikmektedirler. Kız öğrencilerden isteyen halı, isteyen bez dokumayı öğrenmektedir. Müzik neredeyse hemen tüm öğrenciler için zorunludur. Mezun olan öğrencilerin mandolin, keman ya da akordiyondan birini çalması için uğraş verilmektedir. Eğitim öğretim öğrencilerin bir küme başının gözetiminde ve kümeler halinde yapılmaktadır. Her küme bir program dahilinde bir hafta kültür dersleri görürken izleyen hafta işliklerde ya da tarım alanlarında iş yaparken bilgi öğrenmektedir. Tarım dersleri kız-erkek ayrımsız tüm öğrenciler için zorunludur. Erkek öğrencilerin de demircilik, marangozluk, yapıcılık alanlarından birinde uzmanlaşması sağlanmaktadır. Ziyaret edilen bir sebze bahçesinde öğrencilerin konuklar gelmesine rağmen doğal durumlarını bozmaksızın; şarkılar söyleyerek işlerini sürdürmeleri uygulanmakta olan otoritenin ruhsuz ve anlayışsız olmadığı şeklinde değerlendirilmiştir. Sebze bahçesindeki öğrencilerle yapılan görüşmede yaptıkları işin ülke ekonomisine katkı sağlamak olduğu ve burada ürettikleri ürünleri öncelikle kendilerinin tükettikleri bilgisinde ve bilincinde olduğu gözlenmiştir. Kümeslerinde hemen her cins hayvan ve ahırlarda çift hayvanları, eşek ve inekler bulunmaktadır ve bunların bakımı öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Yemekhanede de durum farklı değildir. Ortalıkta yemek dağıtan, karavana toplayan ne hademe ne de aşçı vardır. Enstitünün öğretmen ve işgörenleri öğrencilerle öyle kaynaşmışlar ve dağılmışlar ki; ayırt etme olanağı yoktur. Okulun postacısı, arabacısı dahil tüm memur ve hizmetlileri 26 kişidir ve çoğu işlev öğrenciler eliyle görülmektedir. Yemek sonrası verilen arada öğrencilerin müzik ve halkoyunları ile zaman geçirdikleri gözlenmiştir. Gezi sırasında öğrencilerin bir yapının temel inşaatını yapmakta olduklarının görülmesi üzerine bir ay sonrası için orada 5 sınıflı ve işlikli bir okul binası inşa edilmekte olduğu öğrenilmiştir. Tarlalara doğru gidilirken ana yol kenarlarına mersin fidanları ekildiğini görmeleri üzerine tarım

başı⁷⁵⁸ ile yaptıkları görüşmede “Öğretmenlerin köylerde yenilik yaparken en fazla dikkat edeceği şey, faydayı masrafsız veya en küçük masrafla temin etmektir. Yani mahalli ekonomi şartlarına uymak bir zarurettir. Mersin, bizim bu bölgede çok fazla bulunur. Kokusu da güzeldir. Ege köylüsü, mersini birçok yerde –hatta yemekte dahi- kullanır.” yanıtı alınmıştır. Enstitünün 20’ye bölünmüş 20 dekar tarlası bulunmaktadır. Her parçada ayrı ürünlerin ekim ve dikimi yapılmaktadır. Arazinin 10 dekarlık kısmı da ağaç kültürüne ayrılmış ve burada bağ, zeytin, incir benzerlerinin üretim ve yetiştirilmesi gerçekleştirilmektedir. Burada da üretim yine öğrenciler tarafından yapılmaktadır. Bu sırada bir yoncalık oluşturulduğu görülmüş ve bunun hayvancılık yapan köylü için ne denli önemli olduğu bilgisini yaygınlaştırabilmek için yaptıkları bilgisine ulaşılmıştır. Öyle ki; hayvanları için yonca yetiştirmeyen köylü sert geçen kış koşullarında besleyemediği için hayvanlarını kaybetmektedir. Bunu önlemek de yonca yetiştirmenin gerekliliğini anlamaktan geçmektedir.⁷⁵⁹

Kızılçullu Köy Enstitüsünü, enstitüdeki yaşamı ve uygulamaları anlamak adına Kızılçullu’ya 1940’ta giren Remzi Taşçı’nın kapsamlı anılarından kesitler aktarmak yerinde olacaktır. Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde 1940’ta üç sınıfta olmak üzere toplam 300 öğrenci bulunmakta iken bir 300 öğrenci daha alınmış ve öğrenci sayısı 600’e ulaşmıştır. Bu sayının içinde 3 sınıflı köy okullarını bitirip gelen, dört ve beşinci sınıf öğrenimi gören 60-70 öğrenci dahil değildir. Bu durumun bir sonucu olarak bir tür hızlandırılmış program uygulanarak bu dönemde başlayan öğrencilere ve bir önceki sınıfa yetişmeleri sağlanmıştır. Günlük planda çoğunlukla sabahları kültür dersleri işlenmekte, öğleden sonra da tarım ve sanat çalışmaları yapılmaktadır. Taşçı, Enstitülerin hem bir okul hem de bir işletme olduğu görüşündedir. Enstitüye başladığında Müdür M.Emin Soysal’dır. Taşçı’ya göre Soysal, şekilci ve klasik eğitimden yana, öğrencilerin kılık kıyafetini ve dış görünüşünü fazla önemseyen biridir. Devletin verdiği giysi ve ayakkabıları olmasına rağmen müdürlerinin önemseydiği bu konu nedeniyle normal fiyatın üstünde gösterişli bir ayakkabı yaptırmıştır kendine. Soysal döneminde işliklerde ve tarım alanlarında yoğun bir çalışma yapılmamaktadır ve bu durum gerek İsmail Hakkı Tonguç gerekse müfettişler tarafından yetersiz bulunmuştur. Hatta Demokrat İzmir ve Yeni Asır gazetelerinde “Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde klasik eğitim uygulanıyor, istenilen iş eğitimi çalışması yok. Burada yetişen öğretmenler de köylerde çalışacak. Burada

⁷⁵⁸ Tarımbaşları hakkında 2.3.3. Örgüt Yapısı, Yönetici ve Eğitimci Kadroları bölümünde açıklayıcı bilgiler bulunmaktadır.

⁷⁵⁹ Yeni Asır, 7.2.1946, (Kızılçullu Köy Enstitüsünü Görmedinizse Yazık!, Tuğrul Deliorman), Yeni Asır, 11.2.1946 (Kaymakamların İncelemeleri)

yetişen öğretmenlerin köyün koşullarına uygun eğitim almaları gerekiyor.” şeklinde eleştiriler yapılmış ve bir süre sonra Soysal görevden alınmıştır. Yeni Müdür Hamdi Akman, başında kasketi, sırtında Sümerbank kumaşından boz renkli ceket ve golf pantolonu, ayağında Beykoz postalıyla hiç eski müdüre benzemeyen biridir. Daha ilk konuşmasında çıkmış Enstitüyü beğenmediğini söylemiştir. Bir ay kadar sonra yaptığı toplantıda da öğrencilerin devletin verdikleri giysi ve ayakkabılar dışında giymelerini yasaklamıştır. Bu davranışının gerekçesi olarak ekonomik zorluk içinde olduğu gerçeğini, bir öğrencinin giysi ve ayakkabı talebini karşılamak için sağmal ineğini satan annesinin yakınmasına dayandırmıştır. Kalas yakıştırmasını yaptıkları müdürleri Hamdi Akman’ın tutum ve davranışları başlangıçta hoşlarına gitmese de Enstitüde değişim başlamıştır. İş ve tarım çalışmaları daha ağırlık kazanmaya başlamakla birlikte öğrenci sayısı 1400’e kadar yükselmiştir. Dolayısıyla artan gereksinimler yine öğrencilerin çalışmalarıyla karşılanmıştır. Üretilen ürünler çoğunlukla Enstitüde tüketilmektedir. Bununla birlikte kimi ürünler ileride tüketilmek üzere saklanmaktadır. Örneğin, süttten peynir yapılmakta, zeytinler salamura edilmektedir. Ticari değeri olan örneğin şarap gibi ürünler de Enstitü Kooperatifi aracılığı ile satılmaktadır. Taşçı için Ortaklar Köy Enstitüsü’nün kuruluş imecesi oldukça önemli bir deneyim olmuştur. Enstitünün her türlü işlerinde ve eğitim alanında üç-dört aylık süreler için öğrencileri temsil etmek üzere seçilen bir okul başkanı bulunmaktadır. Bu başkan yönetimde müdür, eğitim başı, müdür yardımcıları, sanat ve tarım başı öğretmenlerle birlikte söz sahibidir. Sınıflarda da okul başkanı ile işbirliği içinde çalışan sınıf başkanları vardır. Her alanda öğrencilerin çalışma ve yönetime katılmasına olanak sağlanmaktadır. Öğrenci tarafından çıkarılan duvar gazetesinde yönetim eleştirilebilmekte, yanlışlar dile getirilebilmektedir. Cumartesi günleri yapılan toplantılara tüm Enstitü katılmaktadır. 2.Dünya Savaşı nedeniyle yaşanan gıda sıkıntısına Muğla ve Aydın yörelerinden öğrencilerin getirdikleri kuru üzüm ve kuru incirlerin Enstitü kooperatifi aracılığıyla satın alınarak çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Enstitüde futbol, basketbol, voleybol ve hentbol gibi spor kolları yanında koşu, yüksek atlama, gülle atma ve güreş de yapılmaktadır.⁷⁶⁰

3.2.3.1. Doğa ve Kızılçullu Köy Enstitüsü Tatil Yapmıyor

⁷⁶⁰ Taşçı, ss.27-54

Köy enstitülerinde eğitim ve öğretimin kesintisiz olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu durum Kızılçullu Köy Enstitüsü için de geçerlidir ve Kızılçullu'da eğitim ve öğretim yıl boyunca sürmektedir. Bununla birlikte haziran sonundan ekim başına değin; 4-4,5 aylık bir sürede yaz dönemi eğitimi yapılmaktadır. Kış dönemi öğretim programlarında genel bilgi ve teoriye dayalı derslere ağırlık verilmekte iken, yaz dönemi programında tarım ve sanat derslerine yoğunlaşmaktadır. Bunun ardında birçok neden bulunmaktadır ve bu nedenler bir iş okulu olan Enstitülerin ana dayanaklarını oluşturmaktadır. Ülkemizde tarımın yanı sıra çeşitli sanatların yapılabilmesi için kısmen ilk ve son olmak üzere bahar ayları ve fakat çoğunlukla yaz ayları iklimsel anlamda uygun koşullar sunmaktadır. Felsefesinin dayanağında iş içinde ve iş yaparak eğitim bulunan Enstitüler üretimin yıl boyunca sürdüğü birer işletme, bir köy gibidirler. Bu nedenle tarımsal üretimin dolayısıyla eğitimin en yoğun yaşandığı dönem yaz aylarıdır. Benzer olarak yapıcılık ve marangozluk sanat dalları için de görece kuru bir iklim gerekmektedir. Diğer yandan üretim aşamasında sanat dallarının birbiri ile uyumlu hale getirilmeleri üretimi verimli kılmaktadır. Köy yaşamı içinde bilinmesi, yapılmasından da öte nasıl yapılabildiğinin öğretilmesi için öğrencilerin doğrudan üretimin içinde olmaları ve üretimin her aşamasını öğrenmiş olmaları bir gerekliliktir. Kaldı ki, teorik anlamda ders veren okullarda görülen dersleri de görmekte olan Enstitü öğrencilerine tarım ve sanat uygulamalarını da öğretebilmek ve bunu birer alışkanlığa dönüştürebilmelerini sağlamak gerekmektedir. Öğrenime ara verilmesi halinde bunu sağlamak iki kat daha fazla bir süreyi gerektirmektedir. Oysa aralıksız gerçekleştirilen bu eğitim öğretim programı ile Enstitü öğrencileri beş yılda istenilen sonuca ulaşabilmektedir. Üretimde verimli olmak yanında zamandan da etkili bir şekilde yararlanılmaktadır. Bununla birlikte öğrenciler nöbetleşe ve dönüşümlü olarak yaz ve kış mevsimlerinde yirmişer gün olmak üzere köylerine dinlenmek üzere gönderilmektedirler. Bu bir tatil değildir. Kaldı ki; yazları köylerine gönderilen birçok öğrencinin orada Enstitüdeki kadar yoğun bir çalışma içerisinde oldukları bilinmekte ve bu durum çoğu zaman kendileri tarafından da dile getirilmektedir. Bu yolla alışkanlığa dönüştürülmesi istenilen bir konu da, öğretmenin yaz döneminde okuldan ayrılmasını önlemektir. Yaz dönemi çalışmalarında tüm Enstitünün güneş doğmadan önce kalkmaları, günün önemli sayılacak işlerini ve derslerini sıcaklığın arttığı saatlere değin gerçekleştirmeleri, yaklaşık 10.30'dan itibaren dinlenme ve yemek arası vermeleri ardından 105 dakika kadar uyumaları sağlanmaktadır. Öğleden sonra gün ısısının düşmeye başlamasıyla

kalan iş ve dersler gerçekleştirilmektedir.⁷⁶¹ Eğitim ve öğretim kesintisiz olarak yıl boyunca sürmekte, günde sekiz ve haftada 44 saat çalışılmaktadır. Öğrenciler kültür derslerinin tamamlanmasına göre ve sırasıyla bir aylık izinlere gönderilmektedir.⁷⁶² Dersler mevsimsel koşullara koşut değişiklik göstermekte; yazları tarım, ziraat ve teknik derslerine ağırlık verilmekte iken kışları daha çok kültür derslerine ağırlık verilmektedir.⁷⁶³ Kızılçullu, yaz-kış faal haldedir ve diğer okullarda olduğu gibi üç dört aya yayılmış bir tatil anlayışı bulunmamaktadır. Çünkü bu denli uzun bir tatil iş ve üretim yaşamının gereklerine uymamaktadır.⁷⁶⁴ Köyüne giden öğrenciler köyleri hakkında nerede olduğu, gereksinimleri, folklorik bilgi ve özellikleri gibi ayrıntılı bilgiler içeren raporlar hazırlamaktadır.⁷⁶⁵ Maarif Vekaleti'nce 15 Nisan 1941'den itibaren diğer okullarda derslerin kesilmesi yönünde talimat gelmesine rağmen Kızılçullu Köy Enstitüsünde *zeriyat mevsimi* olması nedeni ile ders ve uygulamalara devam edilmiştir.⁷⁶⁶ Kesintisizlik konusunda kamuoyunun da dikkatini çeken bir durum 1949 kışında yaşanmıştır. Kış mevsiminin getirdiği salgın dolayısı ile ortaya çıkan sağlık sorunlarına önlem olarak tüm okullar tatil edilmesine rağmen Kızılçullu Köy Enstitüsünde bu karara uyulmamıştır.⁷⁶⁷

Kızılçullu Köy Enstitüsünde Haziran ayı sonundan Kasım başına kadarki 4-4,5 aylık dönemde yaz eğitimi uygulanmaktadır. Daha önce açıklandığı üzere enstitülerde eğitim ve öğretime ara verilmesi söz konusu değildir. Bununla birlikte öğrenciler belirli bir program kapsamında ve sıra ile köylerine gönderilmektedir. Eğitimin yaz ve kış için ayrı ayrı tasarlanmasında doğal olarak öğretilmekte olan yapıcılık, demircilik, marangozluk gibi sanatların, hayvan yetiştiriciliği, tarımsal alanlardaki üretimin kesintisiz sürdürülmesi gerekleri bulunmaktadır. Çünkü bu konularda en verimli olunabilecek zamanlar yaz aylarıdır. Kış aylarındaki soğuk ve yağmurlu havalar kültür derslerine yoğunlaşılmasını, yaz aylarındaki hava koşulları da alanda verimli olunmasını sağlamaktadır. Yaz aylarında eğitim yapılmasında verilecek eğitimin süresini kısaltmak yönüyle de yarar görülmüştür. Diğer yandan yaz aylarında gerçekleştirilen eğitimin görece kış aylarındaki eğitime göre daha az maliyetli oluşu da değerlendirilmiştir. Kızılçullu gibi iklimi ile olduğu kadar doğal dokusu ile güzel bir yerde gerçekleştirilen yaz eğitimi sıkıcı kış eğitiminden daha

⁷⁶¹ Soysal, (Sistem1), ss.100-105

⁷⁶² Taşçı, ss.27-54

⁷⁶³ Tinal, s.191

⁷⁶⁴ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001A52EA05 numaralı belge

⁷⁶⁵ Kemal Üstün, Köy İdealimizin Kızılçulludaki Realitesi, **İlköğretim Dergisi**, Sayı 55, 1940, s.595, (Kızılçullu Çalışmaları), ss.42, 43

⁷⁶⁶ Anadolu, 09.04.1941, Yeni Asır 09.04.1941

⁷⁶⁷ Yeni Asır, 13.02.1949

verimli ve eğlenceli olmaktadır. Eğitim amacı dışında bir başka neden de öğrencilerin uzun uzadıya bir tatil yapma alışkanlığı geliştirmelerini önlemektir. Dinlenmenin uzun sürmemesi ve boş oturmaya dönüşmemesi amaçlanmıştır.⁷⁶⁸ Kesintisiz eğitim başlangıçta Kızılçullu Köy Enstitüsünde de kimi öğretmen ve öğrencinin itirazı ile karşılaşmıştır. Öğretmenler diğer öğretmenlerin yazın çalışmadıklarını ve kendilerinin de tatil yapmak istediklerini⁷⁶⁹ öğrenciler de köylerine gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Sorun, öğretmen ve öğrencilerin ikna edilmeleri ve öğretmenlerin fazla çalışmalarının karşılığını alabilmelerinin sağlanması ile çözülebilmektedir.⁷⁷⁰

3.2.3.2. Yaşam Okulunun Bileşenleri: İmece, Dayanışma, Gezerek, Görerek, Paylaşarak Öğrenme

Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri halkımızın geleneksel bir davranış modeli ve köy dayanışmasının örneği olarak yeni kurulan enstitülerin kuruluş çalışmalarına ve imecesine katılmıştır. Bu doğrultuda nöbetleşe ekipler halinde Ankara Hasanoğlu, Sivas Yıldızeli ve Ortaklar Köy Enstitülerinin yapımlarında yer almışlardır. Ayrıca yakın köylerdeki okul, tuvalet yapımı ve çevre düzenlemesi gibi çalışmalara da bizzat katılmışlar ve yapılar inşa etmişlerdir.⁷⁷¹ Böylelikle kaynak yetersizliğine ve 2.Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerine rağmen yarattıkları katma değerle eğitim ve yaşam için yeni yerlerin kurulmalarına katkı koymuşlardır. Kemal Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Kızılçullu Köy Enstitüsünden 1943'te mezun olan Bekir Kacar ve Kemal Güngör; Köy gezileri kapsamında 4.sınıftan itibaren ayda bir Kaynaklar, Kırıklar gibi Buca'nın yakın köylerine ve Uzundere, Tahtalı gibi köylere geziler düzenlemişler. Buralarda köylülerin inşaatlarına yardımcı olmuşlar ve kimi geceler köylerde kalmışlar. Bu sırada köylüler ile kaynaşmışlar ve köylülerin kendilerini çok sevmelerini sağlamışlar. Bu geziler kendileri için geliştirici ve yararlı olmuş. Ayrıca İvriz Köy Enstitüsü'nün kuruluş çalışmalarına da katılmaları nedeni ile Bursa ve İstanbul'a gezi ödülü verilmiştir.⁷⁷² Kızılçullu mezunu İbrahim Hakkı

⁷⁶⁸ Soysal, (Sistem1), ss.100-105 – “Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Hakkında Rapor” adı altında hazırlanmış olan 3 numaralı rapor 02.07.1938 tarihinde Kültür Bakanlığı İlk Öğretim Genel Direktörlüğüne gönderilmiş olup İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001A52EA01-52 ve D07102001A015301 numaralı belgeler arasında yer almaktadır. Soysal bu raporu da Sistem1 adlı yapısında kullanmıştır.

⁷⁶⁹ Şahbaz, s.20

⁷⁷⁰ Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.33, 34 – İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001A52EA05 numaralı belge

⁷⁷¹ Yeni Asır, 12 Şontesrin 1941, 3 İlkkanun 1941

⁷⁷² Kocabaş, (Kızılçullu), ss.83-86

Kavasoğlu, Kızılçullu öğrencilerinin diğer enstitülerin kuruluşlarına katkılarını şöyle anlatmaktadır:

*“Köy Enstitülerinin kuruluşlarında okulda yetiştirilen yapı, marangoz ve demircilik sanatlarındaki öğrenciler 25-30 kişilik gruplar halinde, Sivas, Konya ve Ankara gibi kurulmakta olan enstitülere çalışmaya gittiler. 1942 yılında Hasanoğlu’na giden ekipte ben de vardım. İki ay içinde bir öğretmenevi yapmıştık. Orada Ruhi Su, Tonguç ve Aşık Veysel’i görmüştüm. Bu okulların açılışında devlete çok yük olmadan öğrencinin güç yardımıyla yapımı düşünülmüş ve inşaatı bitirilmiştir. O yıllarda devletin gücü bunlara yetmiyordu. Kızılçullu Köy Enstitüsü hazır bina ile kurulmuştu.”*⁷⁷³

Enstitü yapımına katkı amacı ile Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nde bir bina yapımı için davet edilen 20 Kızılçullu öğrencisi yapıyı tamamlayarak 11.11.1941’de Enstitüye geri dönmüşlerdir.⁷⁷⁴ Köyünden alınan öğrencinin yine köye özgü iş ve uğraş için gerekenler ile donatılarak bilgisini uygulayabilmesine fırsat tanımak ve bu surette hem üretmenin ve başarmanın mutluluğunu tatmasını sağlamak hem de yeni ve farklı insanlar ve kültürler ile tanıştırmak kültürleşmesine olanak sağlamak eğitimin önemli bir yönü olsa gerektir.⁷⁷⁵ Bununla birlikte genel bilgi dersleri kapsamında da geziler yapılmaktadır. Öğretmenlerinin belirlediği program dahilinde öğrenciler bir sınıf ya da grup halinde *“asari atika müzesine, hava gazı fabrikasına, Efes gibi eski harabelerin oldukları yerlere”* götürülmektedir. Benzer olarak Efes Harabelerini görmek üzere tarih öğretmeni tarafından Efes’e götürülen öğrenciler bir sanat öğretmeni ve bir ziraatçi tarafından konaklamalı olarak alüvyon araziye görmek ve incelemelerde bulunmak üzere Küçük Menderes ve kurutulan Cellat Gölü’ne geziye götürülmüştür. Yine kimi zaman bu gezilerin bayramlara denk gelmesi ve bayramların köylerde köylülerle birlikte kutlanması sağlanmıştır.⁷⁷⁶ Yakın çevredeki kültürel ve tarihsel kalıntılara da geziler düzenlenerek öğrencilerin kaynağında bilgilenmesi sağlanmaktadır. Kızılçullu Köy Enstitüsü tarafından çevredeki yerleşim ve tarihi alanlardan olmak üzere Selçuk’a,⁷⁷⁷ Bergama’ya⁷⁷⁸ ve Ödemiş’e⁷⁷⁹ gerçekleştirilen geziler yerel basında da yer almıştır.

Şekil 4: Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Efes’te

⁷⁷³Elmacı, 2013: 291

⁷⁷⁴Yeni Asır, 12.11.1941

⁷⁷⁵Gülbahar Gül, Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen, **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 1, İstanbul, 2004, s.226

⁷⁷⁶Soysal, (Sistem2), ss.215, 216

⁷⁷⁷Anadolu, 12.10.1941

⁷⁷⁸Anadolu, 08.04.1942

⁷⁷⁹Anadolu, 10.06.1942

Kaynak: Zekeriya Tonguç kişisel arşivi

Kızılçullu Köy Enstitüsüne 1942’de katılan Binnaz Ay Ünal da; Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nün yapım imecesine katılmasının ödülü olarak Ankara ve Eskişehir gezilerine gönderildiğini, Ankara’da eski ve yeni TBMM binalarını, Atatürk Orman Çiftliğini, ve Etnoğrafya Müzesini, Eskişehir’de Uçak Fabrikasını ve Çifteler Köy Enstitüsünü gezdiklerini ardından da Savaştepe’ye geldiklerini aktarmaktadır.⁷⁸⁰ Enstitüden 1944’te mezun olan Ali Özer de ezberci eğitimden kaçınıldığını örneğin tarih dersleri için Efes, Didim, Bergama gibi yerlere giderek uygulamalı dersler yaptıklarını⁷⁸¹ aktarmaktadır.

Kol çalışmalarının kapsamına ilişkin bilgiler içermesi nedeni ile Kızılçullu Köy Enstitüsünün Köycülük Kolunun çalışmalarına yer vermek gerekir. Enstitü öğretmenlerinden A.Rıza Tükel tarafından kaleme alınan rehberde köy ve çevresi, inceleme işinin öznesi olarak belirlenmiştir. İncelemenin nedenleri dört ana başlıkta belirlenmiştir: İlk olarak öğrencilerin büyük bir kısmının yaşamlarını bu çevrede geçirecek olmaları ele alınmaktadır. İkinci olarak Enstitünün köy toplumunun işlevini üstlendiğini, çocuğa kişilik kazandırmada işin önemini bu nedenle köy yaşamının gerektirdiği işlere uygun bir şekilde işe alıştırılması gerektiğine değinilmiştir. Üçüncü olarak yaşama ait bilgilerin salt kitaplardan sağlanamayacağı, çevre ile birebir ilişki içerisinde olunması gerektiği belirlenmiştir. Dördüncü neden çocukların yaşadığı

⁷⁸⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss.339-348

⁷⁸¹Kocabaş, (Kızılçullu), s.183

çevreyi şekillendirmelerinin sorumluluklarının ve kendilerinden bir şey katmalarının doğal sonucudur denilmiştir.⁷⁸² Köy öğretmeninin ödevini başarmada önemli bir aşamanın içinde yaşayacağı toplumu ve çevreyi iyi incelemesi ve değerlendirmesi olarak değerlendirilmiştir. Bu gerekten hareketle öğrencilerle nelerin ve nasıl inceleneceğinin bilgisi paylaşılmaktadır. Çevrenin tarihsel temeli, coğrafi koşulları, ekonomik yaşam, kültür unsurları, oyun ve eğlenceler, evler, etnik ve demografik yapı, sağlık koşulları, ulaşım ve haberleşme gibi konuların araştırılması dolayısı ile bu bilgilerden hareketle planlar tasarlanması önerilmektedir.⁷⁸³ Öğrencilerin kendi içine kapanık bir ortamda kalmamalarını sağlamak, görgülerini ve özgüvenlerini arttırmak amacı ile derslerinin stajı ve araştırmaları için sıkça yakın köylere gitmeleri ve köylülerle kaynaşmaları sağlanmıştır. Bu kapsamda başlarında öğretmenleri olduğu halde bir öğrenci topluluğu Kozak'a giderek, burada köylüler ile kaynaşarak uygulamalar yapacaklardır.⁷⁸⁴ Kızılçullu Köy Enstitüsü Ruhbilim Öğretmeni Hayri Çakaloz tarafından kaleme alınan "*Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Tatbikatta*" adlı makalede bu gezinin ayrıntısına ilişkin birçok açıklama bulunmaktadır. Buna göre geziye son sınıftan iki grupta 90 kişi katılmıştır. Bergama'nın Kozak nahiyesi uygulama alanı olarak belirlenmiştir. Bunda Kozak'ın büyük ve küçük ölçekli, okullu ve okulsuz, öğretmenli ve eğitmenli olmak üzere 16 köyünün olması etkili olmuştur. Uygulama bir ay sürecektir ve katılımcılar yanlarına beslenmelerine yetecek kumanyaları ile birer takım yedek çamaşır ve ikişer adet battaniye almıştır. 10.05.1944'te İzmir'den Ayvalık'a doğru vapur ile hareket edilmiş, yolda yaşanan gecikme nedeni ile Ayvalık'ın en yakın köyüne gece vakti zorlu bir yolculukla gidilebilmiştir. Yolun bozukluğu nedeni ile kumanyaları taşıyacak araba bulmakta zorlanılmış, zorla bulunan arabacılar da işe gitmemek için direnmişlerdir. Yolun çetin şartları katılımcıların arabacıların bu direnişine hak vermesine yol açsa da çıkan tüm olumsuzluklar, dayanışma ve görev anlayışı ile aşılmıştır. Uygulama ekipleri 12 Mayıs'ta Bağyüzü Köyüne ulaşmıştır. 90 katılımcı beşer altışar kişilik ekiplere ayrılmış, yanlarına erzak ve battaniyelerini alarak yayladaki obalara, köylülerin arasına karışmıştır. Köylüler sırtlarında iki battaniyesi, yiyecek erzakı ile köylüden hiçbir şey istemediklerini, yalnızca yardıma geldiklerini söyleyen -kendi çocukları olsa da- şehirden gelen mektepli efendilerin kendilerine nasıl yardımcı olacakları konusunu şaşkınlıkla karşılamıştır. Ancak haftasında köylüler öğrencilerin bilgi ve

⁷⁸² A.Rıza Tükel, **Okul Çevresinin İncelenmesi ve İşlenmesi**, Kızılçullu Köy Enstitüsü Köycülük Kolu Yayını, Ticaret Borsa Piyasa Matbaası, İzmir, 1950, (Çevre) ss.3-6

⁷⁸³ Tükel, (Çevre), s.9

⁷⁸⁴ Anadolu, 12.05.1944

hünerlerine saygı duyar hale gelmişler ve dayanışma içinde onlar da işe koyulmuşlardır. Kimi köyde okulun onarımı ve bahçesinin düzenlenmesi gerçekleştirilirken kimi köyde çeşme, umumi hela yapılmıştır. Bir yaşlının ekinleri toplanırken, bir başkasının bahçe duvarı onarılmıştır. Bu sırada köy okullarında çocuklarla haşır neşir olunmuş, onlara işler, türküler öğretilmiş, gerektiğinde çocukların köyün ortak işlerine katılmaları sağlanmıştır. Artık Kozak Yaylası'nda Kızılçullu'dan gelen bu çocuklar konuşulmaktadır. Uygulama eğitimi yalnızca iş yapma yönü ile değil köyü ve köylüyü anlama, köylü ile iletişim bağ kurma yönü ile de eğitici olmaktadır. Öyle ki; köyün biri kendilerinden hiçbir şey istemeksizin köy çeşmesini ve helasını yapmak için gelen öğrencileri ağırlamak konusunda sorun çıkarmıştır. Köylüye göre gelen konukların ağırlanması onlar için bir onur meselesidir. Gelen konukları ağırlayamadılar dedirtmek istememektedirler. Bunun yanında köy halkı ile muhtar arasında yaşanmış ve yaşanmakta olan sıkıntılar ve köyde nam salmış bir yapı ustasının köy helasını yapmak üzere belli bir bedel karşılığı anlaşma yapmış olması ve öğrencilerin gelip burayı yapacak olmaları sıkıntılı bir duruma yol açmaktadır. Sonuç olarak kurulan iletişim ve birbirini anlama çabası ile sorunlar giderilmiş, tüm köy hep birlikte belirlenen işlere ve öğrencilere sahiplenmiştir.⁷⁸⁵

Şekil 5: Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Bir Köy Okulu Ziyaretinde Derste

Kaynak: Zekeriya Tonguç kişisel arşivi

⁷⁸⁵ Hayri Çakaloz, Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Tatbikatta, **Basında Köy Enstitüleri 1936- 1944** Cilt 1, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.588-597

Enstitünün köylere yaptığı gezilere ilişkin bir diğer anı Bekir Kacar'a aittir. Kacar, köylere sık sık geziler düzenlediklerini, kendisinin de Kaynaklar, Cumaovası, Uzundere, Tahtalı ve Kırıklar köylere gittiğini, Enstitülülerin ve enstitülü öğretmenlerin ulusal bayramları köylere taşıdıklarını ve coşkulu bir şekilde kutlanmalarını sağladıklarını aktarmaktadır.⁷⁸⁶

Kızılçullu öğrencilerinin Ortaklar, Hasanoğlan ve diğer enstitülerin yapım imecelerine katılmalarının ödülü olmak üzere katıldıkları yurt gezileri anılarında önemli bir yere sahiptir. Örneğin 1939 girişli Mehmet Nevzat Aksoy çevre köylere geziler düzenlediklerini ve köylülerden çok şeyler öğrenip onlara bir şeyler öğrettiklerini, Enstitüde ürettiklerini hep beraber tükettiklerini ve enstitülerin bir anlamda kendi kendilerine yeten kurumlar olduklarını, Ortaklar Köy Enstitüsü'nün yapım çalışmalarına katıldığını aktarmaktadır.⁷⁸⁷ Yusuf Balaban da tarihsel açıdan önce açılan enstitülerdeki öğrencilerin sonradan açılan enstitülerin yapım imecelerine ekipler halinde yardıma koştuklarını, işbölümü doğrultusunda üzerlerine düşen görevleri yaptıklarını aktarmaktadır. Bu doğrultuda Kızılçullu'dan Pamukpınar, Pulur, İvriz, Dicle, Hasanoğlan ve Ortaklar Köy Enstitülerine yardıma gidilmiş, bu sırada başka enstitülerdeki öğrencilerle kaynaşmışlar, o yörenin halkoyunlarını, gelenek ve göreneklerini birbirleri ile paylaşarak hem öğrenmiş hem öğretmişler ve Kızılçullu'ya döndüklerinde de orada öğrendiklerini arkadaşlarına aktarmışlar.⁷⁸⁸

Şekil 6: Kızılçullu öğrencileri Hamdi Akman ile Ortaklar imecesine gitmek için Basmane Tren Garı'nda

Kaynak : Zekeriya Tonguç kişisel arşivi

⁷⁸⁶Kocabaş, (Kızılçullu), ss.79-86

⁷⁸⁷Kocabaş, (Kızılçullu), ss.165-168

⁷⁸⁸Yusuf Balaban, Karanlıktan Aydınlığa Köy Enstitüleri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 8, Sayı 27, İzmir, 2010, s.101

Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerini gerek ödül gerekse eğitim-öğretim amaçlı gezilere ve diğer enstitülere göndermekle birlikte başka enstitülerden geziye gelen öğrencilere de ev sahipliği yapmaktadır. Öyle ki, 1946'nın Eylül ayı başında Hasanoğlu, Çifteler ve Savaştepe Köy Enstitülerinin öğrencilerinden oluşan yaklaşık 200 kişilik bir grup Kızılçullu'nun misafiri olmuşlardır.⁷⁸⁹ Kızılçullu Köy Enstitüsü son sınıf öğrencilerinin Gazi İlkokulu Pedagoji Öğretmeni Nihat Işık'ın gözetiminde Gazi İlkokulu'nda Hayat Bilgisi dersi verecekleri "*Gazi Okulunda Örnek Ders*" haber başlığı altında duyurulmuştur.⁷⁹⁰ Benzer olarak İzmir'de bulunan diğer okulların öğretmenlerinin Kızılçullu'da ders ve konferans vermeleri de sağlanmıştır. Bu yönü ile yaygın eğitim uygulaması yapmak yanında bilgi kaynağını verimli kullanmanın bir örneği de sergilenmiştir. Öğretim metot ve uygulama dersi kapsamında 23.02.1950'de Gazi İlkokulu Öğretmenlerinden Huriye Beken tarafından verilen Hayat Bilgisi dersi Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinin yanı sıra birçok öğretmen, başöğretmen, ilköğretim ve Bakanlık Müfettişince takip edilmiş ve yararlanılmıştır. Aynı şekilde Karşıyaka Türk Birliği Okulu Başöğretmeni Sadık Çiner ve Örenköy Öğretmeni Ahmet Giray tarafından verilen dersler de yoğun ilgi ile karşılanmıştır. Öğretim metodu dersi kapsamında zaman zaman şehir ve köy okullarına geziler de düzenlenmektedir. 1950 yılı itibarı ile Kızılçullu Köy Enstitüsünde Tarım ders ve çalışmalarının ana amacı şöyle açıklanmaktadır:

*"... en büyük düşüncemiz köy öğretmenini tarım alanında teknik bilgiye sahip kılmak ve onu bu alanda amelî ve nazarî bilgilerle teçhiz etmektir. Aynı zamanda tarım dersi ile birlikte bu derse çok yakın bağılıkları bulunan fizik, kimya, matematik ve diğer derslere ait bilgileri de uygulama yollarıyla sağlamlaştırmaya ve işbirliği yapmaya başlıyoruz. En büyük arzumuz, köye gönderdiğimiz öğretmenin bir makineyi kullanıp bağı ve ağacı diker, bakar ve aşılar, hasta bir hayvan karşısında ne yapmayı bilir kılmaktır. Ve diğer tüm tarım alanlarında köylüye örnek olabilir bir duruma sokmaktır... Tarım okulu, bağcılık istasyonu, haşarat, zeytincilik, tütün ıslah istasyonları, orman nebatları, süs fidanlığı. Tariş, şarap fabrikası gibi yerlerden de faydalanılıyor, ürünlerimizin hangi yollarla değerlendirildiklerini ve dış piyasalara gönderildiklerini de öğrencilerimize öğretiyoruz."*⁷⁹¹

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere enstitülerin önemli bir ödevi köy öğretmeni olacak öğrencilerin en doğru tarım tekniği bilgisine sahip olmalarını ve bu bilgiyi uygulayabilmelerini sağlamaktır. Tarım derslerinin dolaylı bir çıktısı da öğrencilerin fizik, kimya, matematik gibi tarım ile bağ kurulabilen derslerin pratiğini yapma olanağı sağlamasıdır. En büyük dilek gerekli makine ve araçları kullanarak köylerde

⁷⁸⁹ Yeni Asır, 6.9.1946

⁷⁹⁰ Anadolu, 23.02.1950

⁷⁹¹ Anadolu, 17 Nisan 1950

üzüm bağları oluşturabilen, ağaç dikerek bunları geliştirebilen, hastalıktan ve böceklerden koruyabilen, hayvan bakımını ve hayvan hastalıkları ile mücadeleyi bilen ve köylüye örnek olan öğretmeni yetiştirmektedir.⁷⁹²

3.2.3.3. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Güzel Sanatlar

Kızılçullu Köy Enstitüsünde önem verilen eğitim alanlarından biri de müziktir. Müzik aleti olarak da zamanla enstitüler ile özdeşleşen mandolin öne çıkmaktadır. Öyle ki; 1940'ta Kızılçullu Köy Enstitüsü envanterine kayıtlı mandolin sayısı 55 iken öğrencilerin 150 mandolini vardır. Bununla birlikte bağlama ve akordeon çalmak da öğretilmektedir. Müzik bir ders olmak yanında öğrencilerin eğlence ve dinlenceleri için yararlanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir.⁷⁹³ Güzel sanatlar eğitimi kapsamında sabahları meydanda halka olunmakta ve Bergamalı Mehmet Çavuş'un klarnetinden çıkan türkülerle zeybek oynanmaktadır. Zeybek oyunlarının usta eğiticileri de Bergamalı Mehmet Kasnak Efe ve Hasan Çakı Efe'dir. Milli oyunlar arasından Aydın, Gündoğdu, Harmandalı, Somalı ve Yalabık zeybekleri tercih edilmektedir. Öğrenciler arasından Zekeriya Kayhan, Ekrem Ula ve Enver Ötnü halkoyunlarını güzel oynayanlar arasında yer almaktadır.⁷⁹⁴ Enstitülü öğrenciler ulusal bayramlarda Alsancak Stadi'nda yerini almakta, gösterilere katılmakta ve milli oyunlar sergilemektedir.⁷⁹⁵ Düşünün ve işin güzel sanatlarla buluşarak kaynaştığı enstitüler, müziğin ve halkoyunlarının da taçlandırıldığı, özel bir yere sahip olduğu eğitim alanlarıdır. Öyle ki, enstitülerde müzik, Türkçe ve matematik dersinden sonra gelmekte öğrencilerin başta mandolin olmak üzere saz, keman gibi bir müzik aleti çalabiliyor olmalarına özen gösterilmektedir. Bir enstitüdeki koro çalışmasını izleyen ABD'li Prof.S.Kessler *"Köy enstitülerinde kız erkek öğrencilerin oluşturduğu bir müzik topluluğu, bize verdiği Batı müziği konserinde, Beethoven ve Mozart'ın parçalarını hatasız çaldılar."* değerlendirmesini yapmaktadır. Yanı sıra Aşık Veysel gibi bir halk ozanının, Ruhi Su gibi bir opera sanatçısının enstitülerde ders verebilmeleri hem enstitü öğrencilerinin hem de bu sanatçıların ve temsil ettiği alanın gelişiminde önemli etkisi olmuştur.⁷⁹⁶

⁷⁹²Tinal ve Bozdağ, s.191

⁷⁹³Talip Apaydın, Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**, Eğitim-Der Yayınları, Ankara, 1990, s.256

⁷⁹⁴Kocabaş, (Kızılçullu), s.55, s.76

⁷⁹⁵Anadolu, 20.05.1942

⁷⁹⁶Başol, (2016), s.27

Şekil 7: Kızılçullu Köy Enstitüsü Bahçesinde Mandolin Çalışan Öğrenciler

Kaynak: Zekeriya Tonguç Fotoğraf Arşivi

Enstitüde güzel sanatlara ve bu kapsamda müziğe verilen önem anılara da yansımış; Müzik öğretmeni Mehmet İnal Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde öğrencilerce sevilen bir öğretmen olmuştur. Öyle ki; Mehmet İnal hemen her öğrenciye mandolin başta olmak üzere bir müzik aleti çalmayı öğretmiştir.⁷⁹⁷ Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ilkokul kısmına 1939'da giren ve Kızılçullu Köy Enstitüsü'nden 1946'da mezun olan Kamil Özdemir; Kızılçullu'dan ilk mezunların 1942'de verildiğini ve müsamere salonunda tüm öğrencilerin katılımıyla bir tören düzenlendiğini ve mezun olan arkadaşları için Müzik Öğretmeni Mehmet İnal tarafından öğretilen bir şarkı okuduklarını anımsamaktadır.⁷⁹⁸ 1937 girişli Zekeriya Kayhan, iyi zeybek oynadığı için arkadaşlarının ona "*dansör*" diye takıldıklarını, hatta Londra Olimpiyatlarına bir zeybek ekibi gönderilmesi önerisi geliştirdiğini ancak Bakanlığın buna onay vermediğini aktarmaktadır.⁷⁹⁹ 1940 girişli Yusuf Balaban, okul radyosunun müzik odasının penceresine konulduğunu ve o yıllarda Muzaffer Sarısözen tarafından düzenlenen bir programa bağlı kalınarak türküler öğrendiklerini ve Sarısözen'in bu yönteminden öğrencilerine müzik dersi verirken kendisinin de yararlandığını aktarmaktadır.⁸⁰⁰ 1946 Kızılçullu girişli 1951 Arifiye çıkışlı Mehmet Ali Demran;

⁷⁹⁷ Şahbaz, ss.21, 32; Tinal, s.192

⁷⁹⁸ Kocabaş, Kızılçullu, ss.306-312

⁷⁹⁹ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.70-78

⁸⁰⁰ Balaban, s.99

1950'nin Mart ayında Aşık Veysel'in Kızılçullu'ya geldiğini, sıra olup beklediklerini ve kapıdan girdikten sonra Aşık Veysel'e daha kapıdan girdiğinde buranın Enstitü olup olmadığını bilip bilmediğini sorduklarını ve O'nun buna *"Evet biliyordum, Kapıdan içeri girdiğimizde gül kokularını kokladım. Tüm enstitülerde gül kokuları vardır."* dediğini anımsadığını aktarmaktadır.⁸⁰¹ 1940 Kızılçullu Köy Enstitüsü girişli Hüseyin Kocakūlah; Ruhi Su'nun Enstitüye gelerek bir süre orada kaldığını ve derslerine girdiğini ve sinema salonunda kendilerine konserler verdiğini aktarmaktadır.⁸⁰²

3.2.4. Kızılçullu Köy Enstitüsü Eğitim Öğretim Programları

Kuruluş aşamasında hemen tüm Köy Enstitülerinde olduğu üzere Kızılçullu'da da eğitim-öğretim programı bulunmamaktadır. Bununla birlikte kültür dersleri için diğer dengi okullarda; orta, lise ve öğretmen okullarında, uygulanmakta olan konular esas alınmıştır. Tarım, hayvancılık ve teknik derslere ilişkin program ise işin gerektirdiği konular yanında içinde yaşanan çevrenin ve iklimin özellikleri de dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda her okulun kendi eğitimci kadrosunun önerileri de dikkate alınmıştır. Kızılçullu'da da bu durum böyle gelişmiştir. Derslerin belirlenmesinde doğal olarak öğrencilerin cumhuriyetin temel ilkelerini öğrenmeleri ve benimsemeleri, demokrasiyi içselleştirmeleri, güçlü ve dirençli bir kişilik kazanmaları ve köyün kalkındırılması için gerekli donanımına sahip olmaları amaçlanmıştır.⁸⁰³ Kızılçullu ve Mahmudiye Köy Öğretmen Okulları açılırken ne örgüt, ne de eğitim öğretim alanlarını belirleyen düzenlemeler ve programlar yoktur. Bakanlık ancak örgütlenmenin ana konularına ilişkin bazı yönergeler düzenlemiş ve kuruluş, işleyiş esaslarının iş başında belirlenmesine olanak sağlamıştır. Özü itibarı ile Bakanlığın yönlendirmeleri şöyledir:

*Okul orta ve ilk olmak üzere iki bölümden ibarettir. Her iki bölüme de köylü çocukları alınacaktır. İlk kısımda 4 ve 5.sınıflar olacak; bu sınıflara uzak köylerin üçüncü sınıflardan mezun öğrenciler alınacaktır. Orta kısım ise, beş sınıflı ilkokulu bitirmiş öğrencilerden teşkil edilecektir. Bu kısımda orta okul programı uygulanacaktır. Ayrıca ziraat ve sanat dersleri de yer alacaktır. Orta kısımda ayrıca kooperatifçilik, köy katipliği ve meslek kısımları olacaktır. Teorik zeka ve anlayışı kuvvetlilerden liseye ve yüksek öğretime de öğrenci sevk olunacaktır. Meslek kısmında çalışanlar öğretmen olacaktır. Öğretmen okulları orta, lise ve muallim mektepleri talimatnamelerine göre idare edilecektir.*⁸⁰⁴

⁸⁰¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.558-561

⁸⁰²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.255-264

⁸⁰³Tinal, (Kızılçullu), s.191

⁸⁰⁴Gedikoğlu, s.29

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün öğretim programının genel bilgi kısmındakiler orta ve öğretmen okullarındaki ile aynı olmak üzere sanat, tarım, kooperatifçilik, kızlara ait aile bilgisi ve el sanatları programı tamamen köyün ve köylünün kalkınması esas alınarak Enstitü (Talim ve Tedris) Kurulu tarafından saptanmaktadır. Kurul, yaz eğitiminin sonlarında ve dersler başlamadan hemen önce öğretmenlere gelecek dönemin programını belirlemesi çağrısı yapmakta ve öğretmenler kendi alanı ve konularıyla ilgili görüşmeleri yaptıktan sonra hazırladığı taslağı okul direktörüne vermektedir. Bu doğrultuda oluşturulan alt çalışma kurulları öğretmenler tarafından aynı alan ile ilgili verilmiş önerileri diğer alanlarla ilgili konuları da dikkate alarak bütünleştirilmektedir. Her alt çalışma kurulu bütünleştirme işlemini tamamladıktan sonra tasarı tüm öğretmenlerin katılımı ile gerçekleşen toplantılarda ele alınarak son şekliyle programa dönüştürülmekte ve aynı yöntem yaza girilmeden önce nisan ayından başlamak üzere tekrarlanmaktadır.⁸⁰⁵ Özellikle sanat ve uygulamalar için Kızılçullu Köy Enstitüsü Talim ve Tedris Kurulu tarafından hazırlanan öğretim ve uygulama programları doğal olarak 1943'te tüm enstitüler için genel bir program yürürlüğe konulana değin sürmüştür.⁸⁰⁶ Öğretim programının genel bilgi dersleri dışında kalanlar için Enstitü Kurulu tarafından belirlenmesinin ardında, daha öncesinden böyle bir deneyin gerçekleştirilmemiş olmasının dolayısı ile hazırlanmış bir programın, talimatın ve bilginin yanı sıra böyle bir deneye katılmış deneyimli eğitimcilerin bulunmayışı etkili olmuştur. İçinde bulunulan bölgenin iklimsel, coğrafi ve ekonomik gereksinimlerinin kendine özgülüğü böyle bir program yapılmasını gerekli kılmaktadır. Diğer yandan öğretim programlarının bu yolla belirlenmesinde birçok yarar vardır: Böylelikle Enstitünün felsefesinin, içinde yaşayanlar tarafından çok daha iyi bir şekilde içselleştirilmesi sağlanmakta, bilgiye ulaşma ve ortak akli bulma konusunda gereklilikler kolektif bir şekilde ortaya konulmakta ve benimsenmektedir. Bu işler sırasında öğretmenler de kendilerini geliştirmekte, yerel yerinden yapılan saptamanın sonucu olarak gereklilikler daha doğru belirlenirken ilişkiler daha sağlıklı gelişmektedir.⁸⁰⁷

Kızılçullu köy Enstitüsü öğretim programı her yıl yeniden ve yenilenerek oluşturulurken belirli ilkeler göz önünde bulundurulmaktadır. Başta cumhuriyet ilkeleri olmak üzere demokratik yaşama ilişkin kuralların öğrencilerde yerleşmesini, çocukların kişilik kazanmalarını ve kişiliklerini güçlendirmelerini sağlayan işi sevdiren, üretken ve çalışkanlığı öne çıkaran konuların seçimine önem verilmektedir. Seçilen

⁸⁰⁵ Soysal, (Sistem1), ss.92, 93

⁸⁰⁶ Soysal, (Sistem2), ss.6,7

⁸⁰⁷ Soysal, (Sistem1), ss.94, 95

konuların öğretmen adaylarının köye, köy yaşamına ve kültürüne uyum sağlamalarını kolaylaştırmasına, köyü ve köylüyü geliştirmesine uygun olması yanı sıra köy çocuklarının yapma, yaratma yeteneklerini geliştirmesine olanak sağlayacak nitelikte olmasına dikkat edilmektedir.⁸⁰⁸ 1943 Programına göre dersler; sanat, tarım ve kültür dersleri olmak üzere üç ana bölümde toplanmıştır. Programlar beş yıl olarak düşünülmüştür. Kültür derslerinin 114 hafta üzerinden, sanat ve tarım derslerine ilişkin uygulamaların da 58+58=116 hafta üzerinden işlenmesi tasarlanmıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde de uygulanan müfredatın oluşumunda köyün ve köylünün gereksinimleri dikkate alınmıştır. Buna göre bir haftalık program yaklaşık 44 saattir. Bu programın 22 saatinde teorik dersler görülmekte iken kalan süreni yarısında ziraat, diğer yarısında sanat uygulamaları yapılmaktadır. Eğitim ve öğretim kesintisiz bir şekilde sürdürülürken yıl boyunca onbir aya yakın ders ve uygulama yapan öğrenciler, dönüşümlü ve nöbetleşe olmak üzere yaklaşık bir-birbuçuk ay dinlenmek üzere köyüne gitmektedir.⁸⁰⁹

1943 programı birçok enstitünün uygulamaları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Dersler kültür, tarım ve sanat ya da teknik dersler olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Öğretimin süresi de %50 kültür, %25 tarım ve %25 sanat ya da teknik dersleri olmak üzere dağıtılmıştır. Öğrenim yıl boyunca ve kesintisiz olarak sürmekle birlikte öğrenciler sırayla ve nöbetleşe olmak üzere tatile gitmektedirler. Kanaat dönemleri de Eylül-Aralık arası 1.dönem, Aralık-Mart arası 2. dönem ve Mart-Haziran arası 3.dönem olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Haziranın ortasından Eylülün ortasına değin geçen süre yaz dönemi olarak değerlendirilmekte, izinler genelde bu dönemde kullandırılmaktadır. Dersler 45'er dakika üzerinden ve günde yaklaşık 8 saatlik bir çalışmaya karşılık gelmek üzere yapılmaktadır.⁸¹⁰

Kızılçullu Köy Enstitüsünde uygulanan öğretim programlarının uygulanma ve zaman içindeki gelişimi iki yoldan denetlenmektedir. İlk denetim öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Şöyle ki; her öğretmen kendisine verilen program doğrultusunda hareket etmektedir. Bununla birlikte belirlenen konunun eksik ve fazlalıklarına ilişkin görüşlerini Enstitü yönetimine düzenli bir şekilde iletmektedir. İkinci denetim Enstitü yönetimi tarafından gerçekleştirilmekte; öğretmenler tarafından kendilerine iletilen saptamalar yanında yönetimin kendi denetimlerinde ortaya çıkan konular olanaklı ise hemen yapılacak değişikliklerle ya da gelecek

⁸⁰⁸Soysal, (Sisitem1), s.96

⁸⁰⁹Yiğit, s.450

⁸¹⁰Binbaşıoğlu, ss.43, 44

dönem programına eklenerek geliştirilmektedir.⁸¹¹ Soysal, program geliştirme çalışmalarına bir örnek olması bakımından üniteler halinde konular saptayarak bütün konuları birbirinin içine girdirerek işlemenin nasıl olacağını da düşünülerek denendiğini belirtmektedir. Bu yönde Amerikalı Mis Wells'in sebzeçilik ünitesinden de yararlanarak bazı konuları işlediklerini ve fakat sonuçların yüzeysel kaldığının görülmesi üzerine uygulamadan vazgeçildiğini aktarmaktadır.⁸¹² Alper Akçam'a göre Kızılçullu Köy Enstitüsünde *"Batı progresif eğitim deneyi"* uygulanmaktadır. Eğitim programının temelini de orta öğretim müfredat programı oluşturmaktadır. Uygulamada bir gelişim olarak klasik konular azaltılırken yerel tarih artırılmış, laboratuvarlar işlevselleştirilmiş ve deneysel çalışmalar konulmuştur. Bu yönü ile değerlendirildiğinde kurucu müdür Emin Soysal, Tonguç'tan çok Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ve Talim Terbiye'de otorite olarak değerlendirilen H.Fikret Kanad'ın etkisindedir. Üretime bakışı ve üretimi eğitim için bir araç olarak gören anlayışı nasyonal sosyalist idealizmi yansıtmaktadır. Pestalozzi'nin *"üretimle eğitim bir araya geldiklerinde birbirlerine zarar verirler."* uyarısı göz ardı edilmiştir.⁸¹³ Soysal'ın anlayışına örnek olması nedeni ile yapıcılık kolu öğrencilerine sınıf içerisinde duvar örme eğitimi ve temrinleri vermesi, öğrenme yerine belletmenin seçilmesi gösterilebilir. Kaldı ki, Soysal zamanla üretici iş uygulamasına karşı olduğunu da açıklamıştır.⁸¹⁴

Enstitü tasarımının günlük işleyişi çoğunlukla şöyledir: Öğrencilerin bir kısmı grup ve kümeler halinde öğlene değin tarım ve sanat derslerine giderlerken diğer kısmı genel bilgi ve kültür derslerine devam etmektedir. Öğleden sonra bunun tersi gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte bu kural çok katı değildir. Gereksinimler doğrultusunda tüm gün uygulama yapılabildiği gibi tüm gün kültür dersleri de yapılabilmektedir. Öğrenciler gün içinde yaklaşık 7-8 saat öğretmenleri ile birlikte çalışırken kendi kendilerine de yaklaşık 2-3 saat çalışmaktadırlar. Kış mevsiminde sabah mesaisi 08.00'den 11.45'e sürerken, öğleden sonra 13.30-17.45 arasında sürmektedir. Yaz mevsiminde de 07.00 ile 10.45 arasında sabah mesaisi, 14.30'dan 18.15'e kadar da öğle mesai sürdürülmektedir. Bununla birlikte gerek duyulduğunda sabah 4 ya da 5'te kalkılarak tütün kırmaya gidildiği de olmaktadır. Haftalık periyotta nöbetçiler ayrık olmak üzere öğrencisinden öğretmenine herkes pazartesi sabah işe başlar ve cumartesi öğleden sonra tatil ederler. Bu süreler de mutlak değildir.

⁸¹¹Soysal, (Sistem1), s.99

⁸¹²Soysal, (Sistem2), s.19

⁸¹³Akçam, s.166

⁸¹⁴Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), s.224

Gereksinim duyulduğunda esnetilebilmekte, uzatılıp, kısaltılabilmektedir.⁸¹⁵ Kızılçullu Köy Enstitüsünde günlük yaşamı saatlere dayalı gösterdiğimizde sabah 6.25 gibi kalkış verilir, 6.50-7.35 arası jimnastik ve mütalaa, 7.35-8.00 arası kahvaltı, 8.00-11.45 arası ders ve iş, 11.45-12.30 arası öğle yemeği, 12.30-13.30 arası istirahat, 13.30-17.45 arası iş ve ders, 17.45-19.00 arası oyun ve istirahat, 19.00-19.30 arası akşam yemeği, 19.30-20.20 arası 1.mütalaa, 20.30-21.20 arası 2.mütalaa, 21.20-21.50 arası yatma hazırlığı ve 21.50'de yatış verilmektedir.⁸¹⁶

Şekil 8: Günlük Akışa İlişkin Bilgiler İçeren Program Örneği

T. C.

İZMİR KIZILÇULLU

ERKEK ÖĞRETİM OKULU

VE EĞİTİM KURSU DİREKTÖRLÜĞÜ KIZILÇULLU KİŞİSEL ÖZEL SONU İŞ PROGRAMI

SAYI: 1

Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
Evidaresi	Çocuk B.	Evidaresi	Matematik	Çocuk B.
13-13.45	13-13.45	13-14.30	13-14.45	13-13.45
G:1	G:II	G:1	Arıcılık	G:II
Bıçkı-dikiş	Bıçkı-dikiş	Bıçkı-Nakış	15-15.45	Dikiş-Nakış
14-16.45	14-16.45	14.40-16.45		14-16.45
G:II	G:1	G:II	Bücekçilik	G:1
Dokumacılık	Dokumacılık	Dokumacılık	16-16.45	Dokumacılık
14-17.30	14-17.30	14.40-17.30		14-17.30

Cumartesi : Genel temizlik ve istirahat.

Pazar : Öğleye kadar çamaşır.

GÜNLÜK İŞ BÖLÜMÜ

GRUPLAR

Kalkma	: 6.30
Kahvaltı	: 7-7.15
Sabah mütaleesi	: 7.15-7.45
Sabah işleri	: 8-11.45
Öğle yemeği	: 12
Öğle sonu işleri	: 13-17.45
Oyun ve istirahat	: 17.45-18.30
Akşam yemeği	: 18.30-19
Birinci mütalea	: 19.30-20.20
İkinci "	: 20.30-21.20
Yatma hazırlığı	: 21.20-21.50
Yatma	: 21.50

G: 1	G:II
301	309
302	310
303	311
304	312
305	315
306	316
307	317
308	142

Kaynak : İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D0600X023B050501 numaralı belge

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde 1940 yılı itibarı ile tarım dersleri program ve uygulamalarında gözetilen esaslar şöyledir: İlköğretim 4 ve 5.sınıf öğrencileri çoğunlukla tarım ders ve uygulamalarında yardımcı konumundadırlar. Ot yolma ve

⁸¹⁵ Soysal, (Sistem1), ss.252, 253

⁸¹⁶ Soysal, (Sistem1), s.260

ayıklama, budanmış dalların çekilmesi, hayvanlara çobanlık etme gibi iş ve uygulamaları yaparlar. Uygulamalar, işin doğası gereği kimi zaman gruplar halinde, kimi zaman da tek başına ve nöbetleşe yapılır. İlköğretim öğrencileri biraz uyum sağladıktan sonra çiçekçilikle ilgili teorik bilgi alır ve uygulamalar da yaparlar.⁸¹⁷

Şekil 9 : İlköğretim Kısmı Öğrencilerinin 1939 Yılı Haftalık Ders Programı

I2-3-939

Dördüncü sınıf Haftalık iş programı					
Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi
Müzik 8-9.45	Matematik 8-9.45	Coğrafya 8-11.45	Çiçekçilik 8-9.45	Tarih 8-11.45	Tabiat 8-9.45
Matematik 10-11.45	Resim 10-11.45		Türkçe 10-11.45		Tenekeci. 10-11.45
Matematik 14-14.45	Tabiat 13-14.45	Oyun 13-13.45	Türkçe 14-15.45	Yurtbil. 14-14.45	
Oyun 15-15.45	Ziraat işi 15-15.45	Yazı 14-14.45	Temizlik işi 16-16.45	Ziraat işi 15-15.45	
		Ziraat işi 15-15.45			

Beşinci sınıf Haftalık iş programı					
Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi
1) Tarih 8-8.45	1) Tabiat 8-8.45	1) Matematik 8-9.45	1) Matematik 8-9.45	1) Tabiat 8-9.45	1) Çiçekçilik 8-9.45
2) Matematik 8-9.45	2) Tenekecilik 8-8.45	2) Müzik 8-9.45	2) Tarih 8-9.45	2) Coğraf. 8-9.45	2) Oyun-ış 8-9.45
1) Matematik 10-11.45n	1) Tenekecilik 9-9.45	1) Müzik 10-11.45	1) Tarih 10-11.45	1) Coğraf. 10-11.45	1) Oyun-ış 10-11.45
2) Tarih 10-10.45	2) Tabiat 9-9.45	2) Matematik 10-11.45	2) Matematik 10-11.45	2) Tabiat 10-11.45	2) Çiçekci. 10-11.45
1) Yurt B. 9-9.45	1) Çiçekçilik 10-10.45				
2) Yurt B. 11-11.45	2) Tabiat 10-10.45				
	1) Tabiat 11-11.45				
	2) Çiçekçilik 11-11.45				
1) Türkçe 14-14.45	1) Coğrafya 14-14.45	1) Türkçe 14-14.45	1) Coğrafya 14-14.45	1) Türkçe 14-14.45	
2) Oyun-ış 14-14.45	2) Yazı 14-14.45	2) Matematik 14-14.45	2) Ziraat işi 14-14.45	2) Resim 14-14.45	
1) Oyun-ış 15-15.45	1) Yazı 15-15.45	1) Matematik 15-15.45	1) Ziraat işi 15-15.45	1) Resim 15-15.45	
2) Türkçe 15-15.45	2) Coğrafya 15-15.45	2) Türkçe 15-15.45	2) Coğrafya 15-15.45	2) Türkçe 15-15.45	

1- 8.5 Oyun-ış dersini Şevket Ertay,
2- 8.5 Ziraat işi dersini Zekerya Tonguç yaptıracaklardır.

Kaynak : İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D0600X023B050502 numaralı belge

Altıncı sınıftan itibaren öğrenciler tarımın her türlüşüne ilişkin bilgi alır ve uygulamaya başlarlar. Bu sınıfta ipekböcekçiliği ve tarım araçları dersleri önemlidir. Yedinci sınıftan itibaren genel uygulamalara ek olarak tarlacılık ve tavukçuluk dersleri öne çıkar. Sekizinci sınıftan itibaren de sebzecilik ve hayvancılık ders ve

⁸¹⁷ Soysal, (Sistem1), s.105

uygulamaları ağırlık kazanmaya başlar. 1940 yılı için 8.sınıfa kadar öğrenci bulunduğundan ders programları bu yönde ağırlıktadır. Gelecek dönemler için tarım ve hayvancılıkla ilgili olarak ağaç yetiştiriciliği, arıcılık, bağcılık, hayvan hastalıkları gibi ders ve uygulamaların yapılması tasarlanmıştır.⁸¹⁸

Kızılçullu Köy Enstitüsü beş sınıflı eğitim programı⁸¹⁹, sınıflara göre şu şekilde belirlenmiştir:⁸²⁰ Birinci Sınıf :

A-Ziraat: İpek Böcekçiliği, Arıcılık, Bahçecilik, Eplikat⁸²¹ İşleri (Tarla Ziraatı, Sebzeçilik, Ağaççılık, Bağcılık, Zooteknik, Sütçülük)

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış (kız öğrencilere), Fotoğrafçılık, Halıcılık (kız öğrencilere), Pratik Bilgiler

C-Genel Bilgi: Türkçe (Konuşma, Okuma, Kompozisyon, Gramer), Tarih, Coğrafya, Matematik, Tabiat Bilgisi, Makine ve Motor, Resim, Müzik, Milli Oyun ve Jimnastik.

Şekil 10: Altıncı Sınıfların 1939 Yılı Haftalık İş Programı

Altıncı sınıf Haftalık iş programı						
	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi
1)	Hayvancılık 8-9 9.15-11.45	İngilizce 8-9.45 10-11.45	Geometri 8-9.45 10-11.45	Tabiye 8-10.45 11-11.45	Tarih 8-10.45 11-11.45	Kooperatif 8-9.45 10-11.45
2)	Geometri 8-9.45 10-11.45	Hayvancılık 8-9 9.15-11.45	Tarih 8-9.45 10-11.45	Coğrafya 8-9.45 10-11.45	İngilizce 8-9.45 10-11.45	Tabiye 8-9.45 10-11.45
3)	Tarih 8-10.45 11-11.45	Coğrafya 8-9.45 10-11.45	Fotoğrafçılık 8-9.45 10-11.45	Müzik 8-9.45 10-11.45	Hayvancılık 8-9.45 10-11.45	Geomet. 8-9.45 10-11.45
Daktilo	A.	B	C	C	D	
Motosiklet	B	C	C	D	A	
Resim	C.C.D	A.C.D	A.B.D	A.B.C	B.C.C	
Demircilik	A	B	C	C	D	
Yapıcılık	B	C	C	D	A	
Dülgerlik	C	C	D	A	B	
Ziraat alet.	C	D	A	B	C	
Bağcı ziraatı	D	A	B	C	C	
Arıcılık	C	D	A	B	C	
Böcekçilik	C	D	A	B	C	

Kaynak :İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D0600X023B050503 numaralı belge

⁸¹⁸ Soysal, (Sistem1), ss.105, 106

⁸¹⁹ Tinal, (Kızılçullu), ss.193-194

⁸²⁰ Soysal, Sistem1'de sınıf numaralandırmalarını 6'dan başlatarak yapmakta ve 1940'ta var olan en üst sınıf 8 olduğu için 8.sınıfta bitirmektedir. Dersler aynı olmakla birlikte Soysal Sistem 1'de yaz ve kış dönemlerine ilişkin ayrıntılara da yer vermektedir.

⁸²¹ Burada eplikat İngilizce application = uygulama karşılığında kullanılmıştır.

İkinci Sınıf

A-Ziraat: Ziraat Araçları, Tavukçuluk

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış(kız öğrencilere), Halıcılık-Dokumacılık (kız öğrencilere), Fotoğrafçılık

C-Genel Bilgi: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Tabiat Bilgisi, Resim-Yazı, Fizik, Müzik, Ev İdaresi (kız öğrencilere), Milli Oyun ve Jimnastik.

Şekil 11: Yedinci Sınıflar İçin Haftalık İş Programı

12-3-939

Yedinci sınıf
Haftalık iş programı

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi
Daktilo A.E 16.45-17.30	B	C	Ç	D		
Kooperatif A.E 8.20-9	B	C	Ç	D		
Fotoğraf B.C.Ç 8-8.45	D.E.A	-	-	-	-	
Resim-Yazı A.E 8-9.45	-	-	A.D.E	B.C.Ç		
Tarla ziraatı A.E 9-II.45	B	C	Ç	D		
Demircilik D 8-II.45	D.E	D.E	D.E	D.E	E	D.E
Yapıcılık B 9-II.45	A	A.B	A.B	A.B	A.B	A.B
Dülgerlik C.Ç 9-II.45	C.Ç	C.Ç	C.Ç	C.Ç	C.Ç	C.Ç
Askerlik 10.30-II.45						A.B.C, D.E
Demirciler Tavukculuk 13-14 Türkçe 14.15-16.45	Geometri 13-14.45 Aritmetik 15-16.45	Coğrafya 13-14.45 İngilizce 15-16.45	Tabiye 13-14.45 Fizik 15-16.45 Kooperatif 16-16.45	Tarih 13-14.45 Müzik 15-16.45		
Yapıcılar Tabiye 13-14.45 Fizik 15-16.45 Kooperatif 16-16.45	Coğrafya 13-14.45 Tarih 15-16.45	Geometri 13-14.45 Aritmetik 15-16.45	Müzik 13-14.45 İngilizce 15-16.45	Tavukculuk 13-14 Türkçe 14.15-16.45		
Dülgerler Coğrafya 13-14.45 İngilizce 15-16.45	Tabiye 13-14.45 Fizik 15-16.45 Kooperatif 16-16.45	Müzik 13-14.45 Tarih 15-16.45	Tavukculuk 13-14 Türkçe 14.15-16.45	Geometri 13-14.45 Aritmetik 15-16.45		

Direktör

Kaynak : İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D0600X023B050504 numaralı belge

Üçüncü Sınıf

A-Ziraat: Zooteknik, Sebzeçilik

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış (kız öğrencilere), Halıcılık-Dokumacılık (kız öğrencilere)

C-Genel Bilgi: Türkçe, Tarih, Coğrafya, Matematik, Kimya, Fizik, Tabiat Bilgisi, Resim-Yazı, Müzik, Ev İdaresi (kız öğrencilere) İngilizce

Dördüncü Sınıf

A-Ziraat: Tarla Ziraatı, Ağaççılık, Zirai İktisat ve İşletme

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş (kız öğrencilere), Nakış (kız öğrencilere), Halıcılık ve Dokumacılık (kız öğrencilere)

C-Genel Bilgi: Türkçe, İnkılap Tarihi, Coğrafya, Vatandaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Sağlık Bilgisi, Kimya, Çocuk Bakımı, Resim, Müzik, Kooperatifçilik, İngilizce

D-Mesleki Bilgi: Genel Psikoloji, Pedagoji

Besinci Sınıf

A-Ziraat Sanatları: (Sütçülük, Konserveçilik, Şarapçılık, Sirkeçilik), Bağcılık, Nebati Hastalıklar

B-Sanat: Demircilik, Dülgerlik-Marangozluk, Yapıcılık, Biçki-Dikiş, Dokumacılık-Örücülük (kız öğrencilere), Fotoğrafçılık, Makine ve Motor

C-Genel Bilgi: Vatandaşlık Bilgisi, Sosyoloji, Fizik, Kimya, Resim, Müzik, Milli Oyunlar ve Jimnastik, Kooperatifçilik, İngilizce

D-Mesleki Bilgi: Psikoloji (Çocuk ve Gençlik), Pedagoji, Düşünce ve Eğitim Tarihi, Öğretim Metodu ve Uygulaması

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde 1940 yılı itibarı ile mevcut sınıfların derslerine ilişkin öğretim programı ana hatlarıyla şöyledir:

6.sınıflar için ders programında yer alan dersler ve içerikleri;

Tarım araçları dersi kapsamında; toprağı işleyen araçlar, yarım hafriyat yapan aletler, toprağı düzeltten ve basan aletler, ekici aletler, tımar aletleri, hasat aletleri, harman aletleri, sulama aletleri, ilaç serpmeye aletleri, yem hazırlayan aletler, nakil aletleri, tohum temizleyen aletler, yağ çıkaran aletler, sütçülük aletleri ve muharrikler⁸²² gibi konular bulunmaktadır.⁸²³

İpekböcekçiliği ders programı kapsamında; böcek yetiştirmenin faydaları, böcekخانه eşyaları, ipekböceği yumurtaları, yumurta intaşı, böcek besleme, yatak

⁸²² Sütü işlemeye yarayan anlamında kullanılmıştır.

⁸²³ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA05, D07102001C56EA06 ve D07102001C56EA07 numaralı belgeler

değiştirme, koza sarma, kelebek çıkartma ve yumurta alma ve hastalıklarla mücadele konuları işlenmektedir.⁸²⁴

Hayvancılık ders programı kapsamında; hayvancılık bilgisi, ahır işleri, hayvan sağımı, yem işleri, bakım işleri, kümes işleri, kuluçkalama, civciv bakımı ve yemleme, kümes bahçesi yapımı ve yumurtacılık gibi konulara yer verilmektedir.⁸²⁵

Tarla Ziraatı eplikat ders programı kapsamında; iş ve koşum hayvanlarının tayini, pullukların kullanılması ve muhafazası, sürme şekilleri, gübre tesisi ve gübre taşınması, çapa tımarı ve çapalama, muhtelif mibzelerin kullanılması ve ayarları konuları işlenmektedir.⁸²⁶

Bağcılık ders programı kapsamında; kompost⁸²⁷ gübre yapımı, omca kabuğu soyma, omça bakımı ve ilaçlama, kök açma ve ayıklama, bağ gübreleme, kirizma yapımı, haşere ile mücadele, çelikleme, daldırma, bahar budaması, bahar çapası ve sürmesi, kükürt ve göztaşı kullanımı, uç alma, salkım seyreltme, bilezik çıkartma, bağcılık ilaçları yapımı gibi konular bulunmaktadır.⁸²⁸

Sebzecilik ders programı kapsamında; tarla gübreleme, sürme ve işleme, muhtelif sebze ekimi, çapa ve sulama, soğuk yastık yapımı, fide yetiştirme, köklü sebze toplama, sıcak yastık yapımı, yazlık sebze ekim ve tohum çimlendirme gibi dersler işlenmektedir.⁸²⁹

Ağaççılık ders programı kapsamında; zeytin toplama yöntemleri, ağaçları aralama, ağaç altı sürme, gübreleme, kabuk soyma, fidan yetiştirme, fidan çukuru açılması, fidanlık kirizması, su kenarı ağaçlandırması, bahar budaması, haşeratla mücadele ilaç yapımı, sulama ve çapalama dersleri görülmektedir.⁸³⁰

Arıcılık ders programı kapsamında; arıcılık bilgisi, eski kovanların incelenmesi, eski kovandan yeni kovana nakil, ana, erkek ve işçi arılar, arıcılık aletleri, arı bakımı, oğul verme, bal üretimi, haşere ile mücadele ve ilaçlama, kovanları açma ve petek takma, konuları işlenmektedir.⁸³¹

Ziraat sanatları ders programı kapsamında; sirke yapmak, turşu yapmak, zeytinden salamura ve baskı yapmak, salça yapmak, pekmez yapmak, üzüm

⁸²⁴İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA07, D07102001C56EA08 ve D07102001C56EA09 numaralı belgeler

⁸²⁵İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA09 ve D07102001C56EA10 numaralı belgeler

⁸²⁶İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA10 ve D07102001C56EA11 numaralı belgeler

⁸²⁷Organik atıkların çürütülmesi yolu ile

⁸²⁸İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA11 numaralı belge

⁸²⁹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA11 ve D07102001C56EA12 numaralı belgeler

⁸³⁰İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA12 numaralı belge

⁸³¹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA13 ve D07102001C56EA14 numaralı belgeler

kurutma, şarap yapma ve zeytinden yağ çıkarma yöntemleri gibi konular öğrenilmektedir.⁸³²

Sütçülük ders programı kapsamında; sütçülük bilgisi, süthaneler ve temizliği, süt hileleri⁸³³, yoğurt yapımı, ekremüz aleti kullanma ve krem yapımı, yayıklar ve kullanımları, yağ çıkartma, yağ saklama, satışa hazırlama, salamura peynir üretimi, çökelek yapma gibi konular işlenmektedir.⁸³⁴

7.sınıflar için ders programında yer alan dersler ve içerikleri;⁸³⁵

Tavukçuluk ders programı kapsamında; tavukçuluğun değer ve önemi, tavukhane tesisi, kümesler, güvercinlikler, damızlık üretimi, üretim teknikleri, yumurta bilgisi, ambalajlama ve saklama teknikleri, yavru yetiştirme teknikleri, yemler ve yem tertipleri, tavuk ırkları ve ıslahı, her biri ayrı konu başlığı altında olmak üzere kaz, ördek, hindi, tavşan, güvercin yetiştirme ve üretimi, kümes hayvanları anatomisi ve fizyolojisi, köylerde tavukçuluk konuları işlenmektedir.⁸³⁶

Tarla ziraatı ders programı kapsamında; tarla ziraatı bilgisi, bitki terkipleri ve menşeleri, bitki beslenmesi, ıslahı, kuru tarım, toprak bilgisi, toprağın işlenmesi, tarımda su, iklim ve tarım, tohum bilgisi, ekim ve dikim usulleri, bakım ve koruma, ilaçlama, hububat tarımı, bakliyat tarımı, sınai bitki tarımı, yağ bitkileri, çapa bitkileri, yem bitkileri, anız ve nadas bilgisi, toprak işleme şekilleri, hasat ve harman, gübreleme konuları öğrenilmektedir.⁸³⁷

8.sınıflar için ders programında yer alan dersler ve içerikleri;

Sebzecilik ders programı kapsamında; Sebzeler hakkında genel bilgiler, sebzecilikte toprak, sebzecilikte iklim, sebze toprağının işlenmesi, sulama şekilleri, bahçe aletleri, turfandacılık, yastıklar çeşitleri ve yapıları, sebzecilikte çoğaltma (tohum, fide, çelik, daldırma vb.) teknikleri, sebzecilikte münavebe⁸³⁸ ve yararları, sebze tarımı, sebzecilikte kış işleri, sebzecilikte ilkbahar işleri, sebzecilikte yaz işleri, sulama çapalama teknikleri konuları işlenmektedir. Zootehni ders programı kapsamında; hayvan anatomisi ve fizyolojisi, genel zootehni, çiftlik hayvanlarında üreme, hayvanların çoğaltılması, hayvanların yönetimi, hayvan ıslahı, hayvanların

⁸³²İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA13 numaralı belge

⁸³³Burada süt ve süt ürünlerinde karşılaşılabilecek hilelerin neler olduğu konusunda bilgi verildiği anlaşılsa gerektir. <https://www.invenura.com/sut-ve-sut-urunlerinde-yapilan-hileler/> Erişim, 08.04.2019

⁸³⁴Soysal, (Sistem1), ss.111-123, İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA13 numaralı belge

⁸³⁵Soysal, (Sistem1), ss.124-128

⁸³⁶İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA15 numaralı belge

⁸³⁷İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA16, D07102001C56EA17 ve D07102001C56EA18 numaralı belgeler

⁸³⁸Sözlük karşılığı nöbetleşe anlamında olmakla birlikte aynı bitkinin aynı toprak üzerinde sürekli ekiminin yaratacağı fakirleşmenin önüne geçmek amacı ile süreç içinde ekimde başka bitkilere yer verilmesi anlamında kullanılmaktadır. <http://www.agacler.net/forum/sebzeler/36768.htm> Erişim, 08.04.2019

beslenmesi, at yetiştiriciliği ve tekniği, katır ve eşek yetiştirme, sığır yetiştirme, manda yetiştiriciliği, koyun yetiştirme, keçi yetiştiriciliği, deve yetiştiriciliği, hayvan hastalıkları konuları işlenmektedir.⁸³⁹

Kızılçullu Köy Enstitüsü ilköğretim bölümü 4 ve 5.sınıf öğrencilerine çiçekçilik ile ilgili teorik bilgiler yanında uygulamalar da yaptırılmıştır. Bu yolla öğrencilere çiçekçiliğin ekonomik değeri hakkında bilgi vermek, diğer dersler için alt yapı oluşturmak, güzellik duygusunu geliştirmek ve renkleri tanıtmak amaçlanmıştır.⁸⁴⁰

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün en önemli özelliklerinden biri de öğretim programları içerisine iş ve sanat konularını da almış olması gelmektedir. Erkekler için dülgerlik, demircilik, yapıcılık, fotoğrafçılık ve boyacılık, kızlar için de; biçki, dikiş, nakış, dokuma ve halıcılık bu sanatlardandır. Her öğrenci tarım ile ilgili derslerin hepsine katılmak zorunda olmakla birlikte sanat derslerinde farklı uygulamalar söz konusudur. İlköğretim kısmında 4 ve 5. Sınıflardaki her öğrenci tenekecilik dersi görmektedir. Aynı şekilde 6.sınıf öğrencilerinin hepsi tüm sanat derslerini görmektedir. Burada amaç çocuğun hangi sanat dalında yetenekli ve istekli olduğunu saptanmaya çalışılması ve çocuğa bazı temel bilgileri vermektir.⁸⁴¹

Yapıcılık alanında ders programları ve içeriklerinin sınıflara göre dağılımı şöyledir:⁸⁴² 6.sınıflar için yapıcılık derslerinde; duvarcı aletleri, tuğla örgüler, okul inşaat çalışmaları, kerpiç yapma ve kerpiç yapı teknikleri, badana ve türleri, köy evi inşaatı, basit ev ve inşaat plan taslakları, duvar yapımı konuları işlenmektedir.⁸⁴³ 7.sınıflar için yapıcılık derslerinde taşçı aletleri, yapı ve kireç taşlarını seçme, taşla yüz yapma, basit bina planları yapma, bina inşaatı, iç sıva, taş yontma konuları işlenmektedir.⁸⁴⁴ 8.sınıflar için yapıcılık derslerinde; taş yontma işleri, ekonomik duvarlar, kemerler, merdivenler, bacalar, yapı kurumu, yapı malzemeleri, izolasyonlar, betonarme yapılar, zemin tetkik kuralları konuları işlenmektedir.⁸⁴⁵

Dülgerlik alanında ders programları ve içeriklerinin sınıflara göre dağılımı şöyledir: 6.sınıflar için dülgerlik derslerinde; takımların tanımları ve muhafazası, takımların kullanışı, ağaç geçmeleri, arsa üzerinde gönye almak, ip iskelesi yapmak, çatı çatmak, el merdiveni yapmak, basit çerçeve ve kapı yapmak, kerestelerin muhafazası konuları işlenmektedir.⁸⁴⁶ 7.sınıflar için dülgerlik derslerinde; masa

⁸³⁹ Soysal, (Sistem1), ss.129-134

⁸⁴⁰ Soysal, (Sistem1), s.134

⁸⁴¹ Soysal, (Sistem1), ss.135, 136

⁸⁴² Soysal, (Sistem1), ss.141-146

⁸⁴³ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA24 ve D07102001C56EA25 numaralı belgeler

⁸⁴⁴ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA24 numaralı belge

⁸⁴⁵ Soysal, (Sistem1), ss.147-149

⁸⁴⁶ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA20 ve D07102001C56EA21 numaralı belgeler

yapmak, kapı yapmak, fenni kümes yapmak, düz merdiven yapmak, çanta yapmak, basit ziraat aletleri yapmak, hayvan yemliği yapmak, bahçe parmaklığı yapmak, çatı inşaatı, pencere yapımı, çeşitli tamirler gibi konular işlenmektedir. 8.sınıflar için dülgerlik derslerinde; fotoğraf çerçevesi yapımı, döner merdiven yapımı, dere köprüsü yapımı, beton kalıbı yapımı, kemer kalıbı yapımı, tavan ve döşeme çakma, bağdadi duvarlı yapı yapımı, kereste kurutma ve saklama teknikleri, kereste cinsleri, zıvanalar, ahşap su duvarları, iskeleler gibi konular öğrenilmektedir.⁸⁴⁷

Demircilik alanında ders programları ve içeriklerinin sınıflara göre dağılımı şöyledir: 6.sınıf demircilik derslerinde; demirci ocağı ateşinin hazırlanması, demiri işleme, demir sulama, perçinleme, cıvata yapımı, paso açma, demiri çeliğe kaynatma, basit iş aletleri yapımı, boru işleme, tulumbar, sıcak ve soğuk kesme yöntemleri, demir parmaklık yapımı konuları işlenmektedir.⁸⁴⁸ 7.sınıf demircilik derslerinde; çapa imali, çatal bel ve kürek yapımı, balta yapımı, demirci kalıplarının yapımı, kilit anahtarlarının yapımı, bağlama teknikleri, araba tamiri, araba yaylarının kaynatılması, tulumba kurulma teknikleri, dirsekler, el mengenesi yapımı, ham ve dökme demirler, soğuk kaynak yapımı, çelik telleri işleme, bakır kaynağı yapımı, demirci desteresi yapımı, su tesisat yapımı, kurşun kaynakları gibi konular öğrenilmektedir.⁸⁴⁹ 8.sınıf demircilik derslerinde; köşebent işleme, keser yapımı, demir çatı inşası, kara saban demiri yapımı, el arabaları yapımı, hafif tip pulluk imali, bal süzme makinesi yapımı, nal yapımı, sementasyon teknikleri, duvarcı malaları yapımı, maden bilgisi, örsler ve türleri, demir ve çelik işleme teknikleri, tav dereceleri gibi konular işlenmektedir.⁸⁵⁰

Köy Enstitüleri Yasasının yürürlüğe girmesine karşın duyurulmuş bir program bulunmadığından Kızılçullu Köy Enstitüsü Talim ve Tedris Kurulu 1940-1941 ve 1941-1942 programlarını da kendi çabaları ile oluşturmuştur. Çoğunlukla okul bileşenlerinin akşamları yaptıkları ve 60 günü bulan çalışmalarla oluşan yeni sınıfların ders programları hazırlanmış yanı sıra alt sınıfların programları gözden geçirilerek aksayan konular ve eksikler giderilmiştir.⁸⁵¹ Buna göre tarımın daha birinci yıldan itibaren uygulamalı olarak yapılmasına devam edilmiştir. İçeriklerinde kısmen değişiklikler yapılarak bedensel ağırlığı olan derslerin daha üst sınıflara kaydırılması sağlanmıştır. Örneğin; birinci sınıfa konmuş olan ziraat araçları dersi birinci sınıftan alınarak ikinci sınıfa konmuş, dördüncü sınıfta görülen arıcılık dersi

⁸⁴⁷İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA21 numaralı belge

⁸⁴⁸D07102001C56EA22

⁸⁴⁹D07102001C56EA22 ve D07102001C56EA23

⁸⁵⁰Soysal, (Sistem1), ss.151-154

⁸⁵¹Soysal, (Sistem2), s.7

birinci sınıfa alınmıştır. Yine 1940'ta yürürlüğe giren Köy Enstitüleri Yasası ile ilköğretim 4 ve 5 sınıflar kaldırıldığından çiçekçilik dersi birinci sınıfa eklenmiştir. Genel bilgi dersleri de Köy Enstitüleri Yasası doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Örneğin, Türkçe ve matematik dersleri 1940-1941 öğretim yılı için dört sınıfa göre işlenmiş, sağlık bilgisi dersi dördüncü sınıfta tabiiye öğretmeninden başka bir de doktorun öğreteceği konuları içerecek şekilde iki yönden düzenlenmiştir.⁸⁵²

Kızılçullu Köy Enstitüsünde 1940 sonrası oluşan dördüncü (eski dokuzuncu) ve beşinci (eski onuncu) sınıflar için oluşan ders içerikleri şöyledir:

Dördüncü sınıf:

Ziraat dersleri tarla ziraatı genel kısımda; tarla ziraatından ne anlaşıldığı, sistem kurulumu, toprak, toprağın işlenmesi, su, gübre, tohum, ekim, bakım ve koruma. Özel kısımda; hububat, bakliye ziraatı, sinai bitkiler, çapa bitkileri, yağ bitkileri, yem bitkileri konularını içermektedir.

Ağaççılık dersleri; fidan yetiştirme, aşı, aşıllı fidanlara bakım ve taç teşkili, meyve bahçeleri konularını içermektedir.

Zirai İktisat ve İşletme dersleri; iktisadın tarifi, bölümleri, mevzuu, istihsal ve istihsal amilleri, arazi iradını artırma yolları, ürün değerlendirmesi, para ve paranın arz ve talebi, arazi alım, satımı, arazi değer biçim yöntemleri, kadastro, zirai vergilendirme, teşvikler ve benzeri konularını içermektedir.

Demircilik derslerinde; çatal bel, balta, karasaban demiri, el arabası, pulluk, tırmık, demir üzerine kaynak, muhtelif çekiçler, kazma, tınaz makinesi, soba, teneke ve benzerlerinin yapımı konularını içermektedir.

Dülgerlik (Marangozluk) derslerinde; merdiven iskele, bağdadi bir köy evinin ahşap işlerinin, beton kalıbının, değirmen çarkının, oluklarının, ahşap duvarların, çatıların, kapıların ve benzerlerinin yapımı konularını içermektedir.

Yapıcılık derslerinde; taşta şekil verme, atık su ve kanalizasyon tesisatı yapımı, sıvama, kornişler, döşemeler, mozaik dökümü, fırın yapımı, çimento yapımı, merdiven, yol ve kaldırım yapımı, kireç ocağı kurulumu, tuğla yapımı ve benzeri konularını içermektedir.

Biçki – Dikiş derslerinde; tayyör, etek, manto, gelinlik,

Nakış (Kızlar için) derslerinde; hesap ve antep işinin tüm çeşitleri, yün örgüler ve köy nakışlarının incelenmesi,

⁸⁵²Soysal, (Sistem2), ss.21, 22

Halıcılık (Kızlar için) derslerinde; dokumacılığın her işini temrinle ve tekrarla yapma, dokuma tezgahı sökme, takma, kurma ve işletme, muhtelif bezleri dokuma konularını içermektedir.

Genel bilgi dersleri olarak; Türkçe, tahrir (kompozisyon), tarih (Türk İnkılâbı), coğrafya, vatandaşlık bilgisi, matematik, fizik, kız öğrencileri ilgilendiren konular birlikte işlenmek üzere sağlık bilgisi (erkekler için), çocuk bakımı (kızlar için), resim, müzik, kooperatif dersleri işlenmektedir.⁸⁵³

Öğretmenlik mesleğine yönelik olarak da Genel Psikoloji dersleri verilmektedir.⁸⁵⁴ Beşinci sınıf Ziraat derslerinde öğrencilerin dörde ayrılan ziraat sanatlarından birinde uzmanlaşmak üzere seçim yapmalarının ardından seçimlerinin gereği öğrenimlerini uygulamalı olarak gerçekleştirmeleri sağlanmaktadır. Bu ziraat sanatları kızlar ve erkekler için olmak üzere sütçülük, konservecilik, şarapçılık ve sirkecilik olarak yer almaktadır. Ayrıca bağcılık, nebati hastalıklar ve Çareleri dersleri işlenmektedir. Yine seçimler doğrultusunda demircilik, marangozluk, yapıcılık, kızlar için biçki-dikiş, dokumacılık, örgücülük, fotoğrafçılık, makine ve motor dersleri de işlenmektedir. Genel bilgi derslerine sosyoloji, kimya, milli oyunlar-jimnastik dersleri, meslek derslerine çocuk ve gençlik psikolojisi, pedagoji, tefekkür ve eğitim tarihi, öğretim metodu ve tatbikat dersleri eklenmiştir.⁸⁵⁵

Kızılçullu Köy Enstitüsü, öğrencilerinin dünya ölçeğindeki değişim ve gelişmeleri dolayısıyla zirai ve teknik alandaki yayınları izleyebilmelerini sağlamak amacı ile programına İngilizce dil öğretimini de almıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün İngilizce Öğretmeni Rıza Öztükel tarafından hazırlanan *"Kızılçullu Köy Enstitüsünde Yabancı Dil Tedrisatı"* adlı rapor da bu amaç açıkça ortaya konulmuştur:

"Kızılçullu Köy Enstitüsünde neden yabancı dil öğretiyoruz? sorusuna ileri kültürlü ve ileri teknikli köy öğretmeni okul ve meslek hayatında yabancı kaynaklardan faydalansın diye ona yabancı dil öğretiyoruz. Bu bakımdan yabancı dil bizim için bir gaye değil bir vasıta ve ana dili kadar zaruri bir ihtiyaçtır. Yoksa yabancı dili ne yasak savalım ne de bir süs olsun diye öğretmiyoruz... Köy çocuklarının yabancı dil öğrenme kabiliyetleri umumiyetle yüksektir. Her hususta olduğu gibi bu hususta da klasik metodlara göre yabancı dil öğrenen arkadaşlarını geride bırakacak kadar kabiliyetli ve çalışkandırlar."

Öztükel Enstitüdeki iş içerisinde öğrenim yolunun İngilizce öğrenirken de kullanılmakta olduğunu, İngilizcenin diğer derslerin yardımcısı olarak değerlendirilerek öğrencinin kültür, sanat ve tarım derslerinde kullanmakta olduğu materyalleri de kapsadığını, dolayısı ile dil ile materyal arasındaki bağı kuran

⁸⁵³ Soysal, (Sistem2), ss.28-36

⁸⁵⁴ Soysal, (Sistem2), ss. 82-118

⁸⁵⁵ Soysal, (Sistem2), ss.83-148

öğrencinin daha kolay öğrenerek unutmadığını belirtmektedir.⁸⁵⁶ Kızılçullu'da İngilizce öğretilmesinin hedefi; özellikle teknik bilgi ve tarım alanında İngilizce yazılmış basit gazete, dergi ve kitapların okunabilmesini sağlamak, olabildiğince öğretmenlik mesleğini ilgilendiren konuları okuyabilmek, yabancı dil görüş düşünüşünü ve yapısını anlarken Türkçeyi de daha iyi anlamaktır. İngilizce öğretiminde “Direct” yöntemi kullanılacak ve öğrencilerle zorunlu kalmadıkça Türkçe konuşulmayacak ve söylenen ile ne anlatılmak istenildiği konusunda beden dilinden ve eşyalardan yararlanılacaktır. Günlük yaşamda karşılına çıkmayacak sözcüklerin kullanılmasından da kaçınılacaktır.⁸⁵⁷ Kurucu Müdür Soysal da, İngilizce derslerinde ziraat ve sanat konularını içeren bir öğretim yöntemi izlendiğini yanı sıra 1,2,3 ve 4. Sınıflarda en az 2’şer ve 5. sınıfta 3 saat olmak üzere; istekli ve yetenekli öğrenciler üzerinde durularak İngilizce öğretilmeye çalışıldığını belirtmektedir.⁸⁵⁸

Enstitülerde üretici ve geliştirici eğitim yönteminin en önemli girdisi iş içerisinde verilmekte olan eğitim olduğuna değinilmişti. Bununla birlikte kültür derslerinin işlenişinde dahi işe dayanmak, yarar üretmek bağı hep korunmuştur. Bu doğrultuda Kızılçullu'da derslerin birbiri ile olan bağları hep gözetilerek, uygulamalı olarak yararlanılmaya çalışılmıştır. Örneğin; kimya derslerinde öğretilen kimyevi maddelerin tarımcılıkta nasıl yararlanıldığı bilgisi öğretilmiştir. Fizik dersinde öğretilen teoremler demircilik, yapıcılık, marangozluk derslerinde kullanılarak, matematik ve fizik bir arada kullanılarak bina inşaat ve keşif hesapları, kereste hesaplamaları, arazi ölçüleri, mikyasları, varidat ve sarfiyat hesapları hep iş içerisinde gösterilmiş ve öğretilmiştir.⁸⁵⁹ Bununla birlikte öğrencinin öğrendiklerini yapabiliyor olmasının ve öğrencinin öğrendiklerini göstermesi bakımından zaman zaman köyüne gitmesinin eğitim ve öğretimde ne denli yararlı olduğunu göstermesi bakımından Demircilik Öğretmeni Mehmet Sinter tarafından aktarılan bir anıya yer vermekte yarar vardır. Süleyman Adıyaman adındaki bir öğrenci demircilik dersleri aldıktan sonra köyüne gitmiştir. Konuşmalar sırasında köylüleri Adıyaman'a artık okuduğu için köye dönmeyeceği düşüncesi ile serzenişte bulunmuşlar ve Adıyaman da aksine köyüne dönmek üzere okuduğunu söyleyince köylüler okumuş adam köyde ne yapabilir demişlerdir. Bunun üzerine Adıyaman, yeni demircilik öğrendiğini söyleyince “Öyle söylemeyle olmaz hadi bize bir balta yap” denilmesi üzerine demir tezgâhının başına geçen Adıyaman köydeki ustadan geri kalmayan bir balta yapmış ve

⁸⁵⁶İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D06500078C040401, D06500078C040402, D06500078C040403 ve D06500078C040404 numaralı belgeler

⁸⁵⁷Soysal, (Sistem1), ss.198, 199

⁸⁵⁸Soysal, (Sistem 2), ss.18,149

⁸⁵⁹Soysal, (Sistem1), ss.248, 249

köylüleri şaşırtmıştır. Hatta durumu gören köylüler, “*Sen olmuşsun, Enstitüye dönmene gerek yok, kal bizim demir işlerimizi yap*” deyince Adıyaman, daha çok şey öğrenip öyle geleceğim demiştir. Öğrendiklerinin kendisine köyde kattıklarını gerçekte yaşayan Adıyaman, dönüşte gerek derslere gerekse işe daha bir istekle sarılmıştır.⁸⁶⁰ Uygulama Öğretmeni Cahit Barlas tarafından aktarılan anılar da Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinin öğrenme ve eğitim süreçlerine ilişkin bilgiler içermektedir. Barlas tarafından aktarıldığı üzere bir hafta öncesinden peynir yapımına ilişkin derslere katılmış ve gerekli notları almış bir öğrenci ertesi hafta kendi yaptığı peynirin kesildiği zaman sabun kalıbı gibi sert durmamasına üzülen öğrencisine kendisine bir kez daha peynir yapma hakkı vermesi için neredeyse yalvarmıştır. Yapılan iş ile ilgili öğretmen ve öğrencinin karşılıklı gözden geçirmeleri sırasında öğrenci nerede hata yaptığını bulmuş ve yeniden yapma hakkını da almıştır. Sütün kremasını ayırmak için kullanılan ekremüz makinesine konulan sütün bir yerden kaçak yaptığını gören küme hemen makineyi tüm parçalarına ayırmış ve yeniden birleştirmiştir. Bu sırada yanlış takılmış olan parça saptanmış, düzgün takılarak makinenin sorunsuz çalışması dolayısı ile makinayı söküp yeniden birleştirebilme öğrenilmiştir. İş içerisinde çoğu zaman üst ve alt sınıflar bir arada bulunmakta ve işin farklı evrelerini üstlenmektedirler. Bununla birlikte üst sınıflar zaman zaman alt sınıflara öğretmenlik, yol göstericilik de yapmaktadırlar.⁸⁶¹

Enstitülerde uygulamaların belirli bir plan dahilinde gerçekleştirildiği bununla birlikte geleceğin öğretmenleri olan öğrencilere de plan yapmanın önemini kavratmak üzere Kızılçullu Köy Enstitüsünde de öğrenciler *Uygulama Dersi Plan Defteri*⁸⁶² tutturulmuştur. Plan defterlerinin nasıl tutulacağına ilişkin açıklamalar kısmına şunlar yer almaktadır: Öğrencinin derslik, uygulama bahçesi, kümes, arılık, oyun yeri ve benzeri gibi öğretim alanları ve ders öğretimi ile alan ilişkisini sağlamada göz önünde bulundurulması gerekenler. Tarım, işlik, taşıt, büyük ve küçük hayvanlar, taşlar, madenler, kitaplar gazete ve dergiler gibi öğrencilerin dikkatini çekmeye, beş duyudan bir ya da birkaçına hitap ederek bilgiyi belletmeye ve uygulatmaya yönelik araç ve gereçlerin tanıtımı ve öğrenme sürecinde nasıl kullanılacaklarının anlatımı. Öğretim ilke ve yöntemlerine özellikle de “*münakaşa*” yönteminin öğretmedeki yerine ve soruşturma ile takrir yöntemlerinin özelliklerine ayrıca laboratuvar ortamlarında nasıl araştırma yapılacağına ilişkin açıklamalar.

⁸⁶⁰İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06500078F020201 ve D06500078F020201

⁸⁶¹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06500078E040401, D06500078E040402, D06500078E040403 ve D06500078E040404 numaralı belgeler

⁸⁶²A.Rıza Tükel, Kızılçullu Köy Enstitüsü Uygulama Dersi Plân Defteri, Berrin Matbaası, 1951

Doğal olarak tüm bu süreçlerin bir plan kapsamında olması gereğinden hareketle yıllık, ünite ve ders planlarının nasıl yapılacağı ve uygulanacağına ilişkin bilgiler.

Eğitim programlarının olgunlaştırılmasında öne çıkan yöntem ihtiyaçların göz önünde tutulmasıdır. Öğrencilerin gelişimlerinde etkili maddi manevi gerekler toplumun ve sosyal yaşamın gerekleriyle olabildiğince uyumlu hale getirilmeye çalışılmaktadır. Kızılçullu'ya gelen hemen her öğrenci Ege Bölgesi'nin tarımsal gerekliliklerini karşılayacak bir donanıma sahip olmak yönünde eğitilmektedir. İpekböcekçiliği, arıcılık ve çiçekçilik gibi kimi konular teoride işlenmekle birlikte bağcılık, şarapçılık, meyve ve sebze yetiştiriciliği ve benzeri konularda teorinin yanında uygulamalı öğretim verilmektedir.⁸⁶³ Ancak 1943'e gelindiğinde ülke çapındaki tüm enstitülerde bölgesel gereklerden kaynaklanan farklılıklar kaçınılmaz olarak tek bir program yerleştirilebilmiştir.⁸⁶⁴

Ölçme ve değerlendirme yöntemlerine yukarıda değinilmiş olmakla birlikte 1937-1942 arasında Kızılçullu Köy Enstitüsündeki uygulamalara ilişkin Soysal'ın aktardıkları şöyledir: 1937'den itibaren sınıf geçmede *köylüsel* gereksinimler ve enstitünün yapısı düşünülerek hareket edilmiştir. Her bir ders yılı 12 periyot olarak belirlenmiş, öğrencilere yaz döneminde 20-25 gün, kış döneminde de bir o kadar ve fakat dönüşümlü olarak izin verilmiştir. Bu süre içinde öğretmenler tarafından öğrenciler hakkında üç kez gizli olmak üzere not verilmiştir. Notlar puan olarak değil, pek iyi, iyi, orta ve zayıf nitelermeleri üzerindendir. Bu notlar enstitü yönetimi tarafından alınmakta, ancak öğrenciye bildirilmemektedir. Eğer bir öğrencinin bir ya da birden çok konuda zayıf olduğuna ilişkin bir değerlendirme yapılmışsa öğrenci çağrılarak, zayıf olduğu yönlerin neler olduğu konusunda bilgilendirme yapılmaktadır. Yine ders yılı sonunda üçüncü notlar enstitü yönetimine teslim edildiğinde Öğretmenler Kurulu bir toplantıda her bir öğrenciyi ayrı ayrı olmak üzere değerlendirmeye almaktadır. Bu kurulda her öğretmen ders verdiği öğrencisini dersleri ve kişiliği yönüyle değerlendirmektedir. Ek bir kurs ile zayıf yönlerini tamamlayacağı düşünülen öğrenciler, 1-2 aylık bir kursa devam ettirildikten sonra yeniden değerlendirilmektedirler. Bununla birlikte Öğretmenler Kurulunun çoğunluğu tarafından yetersizliğine karar verilen öğrenciler ya sınıfta bırakılmakta ya da ilişkileri kesilmektedir. Öğrencinin mezun olma aşamasında birçok konuda yetkinliğini kanıtlaması gerekmektedir. Öyle ki; Kızılçullu Öğretmen Okulu girişli olup, Enstitüden 1942'de mezun olanlar önce sözlü ve yazılı (tahrir-kompozisyon) sınava

⁸⁶³Elmacı, ss.281-283

⁸⁶⁴Elmacı, s.297

alınmışlardır. Bu sınavlarda başarılı olanlar Görüce Köyü'ne götürülerek burada gözlem yapmaları istenilmiştir. Ardından gözlemlerini rapora dönüştürmeleri istenilmiş ve başarılı bulunanlar mezun edilmiştir.⁸⁶⁵

3.2.4.1. Kızılçullu Köy Enstitüsü Sağlık Kolu

1943'te köye yarayışlı meslek elemanı yetiştirme ereğini sağlamak amacı ile bazı enstitülerde açıldığı üzere Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde de sağlık kolu açılmıştır. 3.sınıfı bitiren öğrenciler arasından sağlıkçı olmak isteyenler bu kola geçmek için girdikleri sınavda başarılı olmaları halinde sağlık koluna geçmiş ve mezun olduktan sonra köylerde sağlık memuru olarak görev almışlardır.⁸⁶⁶ Sağlık kolunun müfredatı *sıhhat memurları okuluna mahsus müfredat* uyarınca yapılmıştır. Sağlık kolundaki öğrenciler 4. Sınıftan itibaren kültür derslerinin yanında haftada 10 saat Anatomi ve Fizyoloji, 9 saat Çocuk Bakımı, 9 saat Küçük Cerrahi ve İlk Yardım, 8 saat Sağlık Bilgisi, 6 saat Genel Patoloji, 6 saat Hasta Bakıcılığı, ve 2 saat Askerlik Sağlık Bilgisi ders ve uygulamaları görmüşlerdir.⁸⁶⁷ 1940 Kızılçullu Köy Enstitüsü girişli Sağlık Memuru Cemal Sak; 1943'te kızlar için Köy Ebeliği, erkekler için Sağlık Memurluğu bölümleri tasarlandığını, sağlık koluna 3.sınıfı bitirenlerin alınacağını bildirildiğini, isteyen öğrencilerin sınava alındığını aktarmaktadır. Sak'a Tabiat Bilgisi soruları sorulmuştur. 4.sınıfta Sağlık Kolunda 2 grup halinde 50'si Kızılçullu'dan ve 50'si diğer enstitülerden olmak üzere 100 öğrenci katılmıştır. Sağlık derslerini vermek üzere Dr.Sami Ergez, Dr.Muhsin Özden ve Dr.Nurettin Arslan'ın Enstitüye gelmiş. 5.sınıfta eğitim daha çok uygulama ağırlıklı olduğundan Devlet Hastanesine, Göğüs Hastalıkları Hastanesine ve Eşrefpaşa Belediye Hastanesine uygulamaya gidilmiştir. Ayrıca Karşıyaka'da sıtma ile savaş kursu da görülmüştür. 5.sınıfın ikinci yarısında Ankara Etimesgut'a gidilerek burada sivrisinekle mücadele yöntemlerini, kanallar açarak bataklık kurutma öğrenilmiştir. Sonrasında trenle bir aylık yurt gezisine gönderilmişler. Mezun olduğunda kendisine 2 at ve bir at arabası ile pulluk ve döven verilmiş.⁸⁶⁸ Kızılçullu Köy Enstitüsü Sağlık Kolu öğrencileri bilgi ve görgülerini artırmak üzere çeşitli geziler de yapmaktadır. Bu gezilerden biri 26.12.1948 Pazar günü Dr.Orhan Alpyörük⁸⁶⁹ öncülüğünde Balçova Agamemnon Ilıcalarına yapılmıştır.

⁸⁶⁵Soysal, (Sistem2), ss.218-220

⁸⁶⁶Elmacı, ss.296-298

⁸⁶⁷Dirican, ss.74-76; Yeni Asır, 30 Senteşrin 1944

⁸⁶⁸Kocabaş, (Kızılçullu), ss.500-506

⁸⁶⁹İzmir Merkez Hükümet Tabibi Dr.Orhan Alpyörük mevcut görevine ek olarak Kızılçullu Köy Enstitüsü Sağlık Eğitimi derslerine girmektedir. Yeni Asır, 14.08.1945

Burada kaplıcaların önemi ve hangi hastalıklara iyi geldiği konularında bilgilendirmeler yapılmıştır.⁸⁷⁰ Kızılçullu Sağlık Kolu öğrencilerinin uygulama eğitimleri kapsamında yaptığı çalışmalar toplum sağlığı yönünden yararlar da sağlamaktadır. Öyle ki, öğrencilerin köylülerin aşılarını yapmaları yerel basında yer almıştır: *“Kızılçullu köy Enstitüsü sağlık grubu talebesi, öğretmen Dr.Orhan Alpyörükün idaresinde bugün Develi ve Bulgurca köyelerine gideceklerdir. Talebe bu köylerde halka çiçek aşısı yaparak sağlık tatbikatında bulunacaklardır.”*⁸⁷¹

Kemal Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere 1946 Ortaklar girişli, 1950 Kızılçullu çıkışlı Sağlık Memuru Ali Mil, Ortaklar Köy Enstitüsü'nde okurken arkadaşlarının tavsiyesi üzerine sağlık kolu sınavına girmiştir. Kızılçullu'daki öğrenimi sırasında İzmir Devlet Hastanesi'nde, Çocuk Hastanesi'nde ve Tepecik Göğüs Hastanesi'nde staj yapmıştır. 1950'de mezun olduktan sonra atandığı köylerde tuvalet kültürü vermek, aşıları yapmak gibi işler yanında salgın hastalıklarla mücadele etmiştir.⁸⁷² Kızılçullu Köy Enstitüsü 1940 girişli Sağlık Memuru Kadri Gülhan ise; 1940'ın Eylül sonuna doğru bir kamyonun açık kasasında kuşlar gibi tüneyerek Kızılçullu'ya geldiğini aktarmıştır. Enstitüyü gördüğünde gördüklerini hayal bile edemeyecek kadar büyük ve muhteşem bulmuştur. Müzmin sıtması nedeniyle çok zayıf, ince boyunlu, davul karınlı bir köy çocuktur. Şaşkınlığının yanında yolculuk nedeniyle ayakları açılmadığından zorlanarak yürümekte iken kulağına yapışan biri; *“Sen de kimsin? Ne bu halin?”* diye sorunca *“Ben buraya okumaya, öğretmen olmaya geldim.”* demiştir. Bunun üzerine bu kişi onu kolundan tutarak *“Çıldıracağım, Nerede kel, topal, hastalıklı çocuk varsa gönderiyorlar. Bu topal, iskelete benzeyen çocuğu derhal geriye gönderelim.”* diye seslenmiştir. Bu sözler üzerine Gülhan onun ayaklarına kapanıp, yalvarmıştır; *“Ben topal, sakat değilim. Üstü açık tomofilde (kamyon)da çömeştiğim için ayaklarım tutulmuş, kasılmış ne olur beni geriye göndermeyin.”* Arkadaşları da onu doğrulamıştır. Bu kişinin Direktör M.Emin Soysal olduğunu sonradan öğrenmiştir. Bununla birlikte iki yıl içinde onun sevdiği başarılı bir öğrenci olmuştur. 3.sınıfta iken sağlık memuru olmak isteyen öğrenciler için açılan sınava girerek kazanmış. İki yıl boyunca ziraat dersleri yerine *“Sağlık Eğitimi”* dersleri almışlar. İkinci yılbaşında hastane, dispanser ve sıtma savaş birimlerinde görerek, yaparak iş içinde eğitilmişler. Tüberküloz, tifo, difteri, boğmaca, frengi, bel soğukluğu gibi hastalıkların tanı ve tedavisi yanı sıra burkulma, travma, kırıklara yapılacakları, bandajlamayı, yaralanmalarda akan kanı durdurmayı

⁸⁷⁰Demokrat İzmir, 27.12.1948

⁸⁷¹27.1.1946 Yeni Asır

⁸⁷²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.525-530

ve sargılamayı, sünnet yapmayı öğrenmişler. Son sınıfın temmuz ayında Köy Enstitülerinin sağlık kollarındaki tüm öğrenciler Ankara Etimesgut'ta bir yatılı okulda toplanmışlar. Burada sıtma ile savaş, gübrelik ıslahı, bataklık kurutma gibi konuları öğrenmişler. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde bir ay Sağlık Evi çalışmalarına katıldıktan sonra tren ile 15 günlük bir yurt gezisine çıkmışlar.⁸⁷³ 1937 girişli Zekeriya Kayhan da, Kızılçullu'ya öğrenci olmak için sınava girdiğinde sıtmalı olduğunu ve hastalıklı olduğu gerekçesi ile sınav komisyonunun önce *"Bu çocuk hastalıklı, göndermeyelim."* değerlendirmesinde bulunduğunu ama araya giren Osman Öğretmenin *"Devlet okuluna gidiyor, orada iyileşir."* diyerek komisyondakileri ikna ettiğini belirtmektedir. Gerçekte de Osman Öğretmenin dediği gibi olmuştur. Kızılçullu, Zekeriya Kayhan'a sağlığının yanında kişilik de kazandırmış, dünyaya açılmasını sağlamıştır.⁸⁷⁴ Kadri Gülhan ve Zekeriya Kayhan'ın Kızılçullu'ya geldiklerindeki hastalık ve fiziksel yöndeki zayıflıklarının iyileştirilerek sağlıklarına kavuşturulması hemen tüm Enstitülerde yaşanmış olgulardır. Öğrenci seçimi yapılırken hasta öğrencilere öncelik tanınması söz konusu olmamakla birlikte zeki olmak koşulunu sağlayan öğrencilerin sağlıklarına kavuşturulmaları dolayısı ile toplum sağlığına katkı yapıldığı görülmektedir. Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Zekeriya Kayhan belgeliğinde yer alan ve üzerine *"Arifiye Köy Enstitüsünden Kızılçullu'ya tedavi amacı ile gelen arkadaşları ile 8.2.1943"* notu düşülmüş fotoğraftan, Kızılçullu Köy Enstitüsü'ndeki tedavi olanaklarının görece daha iyi olması nedeni ile diğer enstitülerden öğrencilerin tedavi olmak üzere Kızılçullu'ya geldikleri anlaşılmaktadır.⁸⁷⁵

1941 girişli Sağlık Memuru Fahri Başer görüşmemizde; Köy Enstitülerinin sağlık kollarının 4459 sayılı Sağlık Kolu Yasası ile kurulduğunu, öğrencilere sorularak katılmak isteyen öğrencilerin sınava alındığını belirtmiştir. Girdiği sınavda Bakanlıktan gelen soru zarfından; *"Göğüs boşluğundaki organları sayın"* şeklinde biyoloji ağırlıklı sorular çıkmıştır. Bir hafta sonra Kızılçullu'dan kendisinin de aralarında olduğu 14 öğrencinin kazandığı açıklanmıştır. Savaştepe'den 25, Aksu'dan 30 ve Kızılçullu'dan 14 olmak üzere 69 öğrencinin katılımı ile Kızılçullu Köy Enstitüsü 4/D Sağlık sınıfını oluşturmuşlar. Sağlık koluna seçildikten sonra elde ettiği başarılar nedeni ile iki yıl sınıf başkanı olmuş. Sağlık kolunda kültür dersleri dışında anatomi, patoloji, küçük cerrahi, sağlık bilgisi, bulaşıcı hastalıklar gibi dersler almışlar ve bu derslere İzmir'deki hastanelerden doktorların gelmekte olduğunu

⁸⁷³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.488-494

⁸⁷⁴Kocabaş, (Kızılçullu), ss.70-78

⁸⁷⁵Kocabaş, (Kızılçullu), s.72

belirtiyor. 1945'in Aralık ayından itibaren uygulamalara başlamışlar ve Devlet Hastanesi'nde sırayla hariciye, dahiliye, deri-tenasül ve Tepecik'te göğüs hastalıkları stajları yapmışlar. Uygulamalı eğitimleri 6 ay sürmüştü. 1946 Haziran-Ağustos aylarında Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsüne staja gitmişler. Hasanoğlu civarındaki köylerde çeşitli çalışmalar yapmak yanında Hasanoğlu'da süren inşaatlara da yardım etmişler. Bu sırada İsmail Hakkı Tonguç ile karşılaşmış ve - *Öğretmenler için yüksek kısım açtınız sağlık kısmı için de böyle bir düşünceniz var mı?* diye sormuş ancak Tonguç sorusuna yanıt verememiştir. Çünkü izleyen hafta seçimler olacaktı. 1-25 Eylül 1946 arasında bitirme sınavlarına girmiş ve 27 Eylül 1946'da doğduğu yer olan Ödemiş Bademye Köyüne atanmış. Mezun olduğunda üretim araç gereci yanında sağlık memuru olması nedeni ile içerisinde acil vakalarda kullanılacak bez, bant, amonyak, pamuk, şırınga benzeri malzemelerin bulunduğu bir sağlık çantası verilmiş. Ama verilen üretim araçları 2 yıl sonra geri alınmış. Bu sırada istediklerini bedelini maaşlarından kesilmek karşılığında alabileceklerinin söylenmesi üzerine ineği satın almış. 26 yılı Ödemiş ve köylerinde olmak üzere 35 yıl sağlık memuru olarak görev yaptıktan sonra 1981'de emekli olmuş.⁸⁷⁶

Şekil 12: 1945-1946 Kızılçullu Köy Enstitüsü Sağlık Kolu Mezunları Toplu Halde

Kaynak: Fahri Başer kişisel fotoğraf arşivi

⁸⁷⁶ Fahri Başer, Kişisel görüşme, 17.10.2017

Savaştepe Köy Enstitüsü 1947 girişli, Kızılçullu sağlık kolu 4.sınıf öğrencisi ve Hasanoğlan Köy Enstitüsü sağlık kolu çıkışlı Sağlık Memuru Ramazan Yılmaz'ın Kızılçullu'ya gelişine ilişkin anımsadıkları da şöyledir: 1949 yılının Eylül ayında Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde sağlık bölümü sınavı açıldığı ve isteyenlerin başvurabileceği duyurusu yapılması üzerine başvuruda bulunmuştur. Sınavda kendisine *“Suyun insan sağlığı üzerindeki önemi nedir? benzeri tabiat bilgisi soruları* çıkmıştır. Kızılçullu'ya geldiklerinde 100 kişilik sağlık kolunu oluşturmuşlar. Kızılçullu'daki eğitim ve yaşam koşullarının diğer enstitülerden daha iyi olduğu kanısındadır. Bununla birlikte yabancı dil bilmediği için anatomi dersinde zorlandığını belirtiyor. Anatomi dersi hocası titiz, notu kıt, mikrop korkusu olan biri imiş. Mikrop korkusu nedeni ile trenin kapısını dahi açamazmış. Meslek derslerine İzmir Hastanelerinden Dr.Ragıp Sunu ile Dr.Ercan Erman geliyormuş. Sağlık kolu dersleri öğretmenlik kolundakilere göre daha ağır olduğu için spora çok fazla zaman ayıramıyorlarmış. Öğretmenlik bölümündekiler hemen her sabah halk oyunları oynarmış. Sağlık bölümündekiler için bu zorunlu değilmiş. Ancak sağlık kolundaki yetenekli öğrencilerin halk oyunlarına özel olarak katılım göstermeleri sağlanıyormuş. Bir keresinde öğretmenlik bölümü öğrencileri ile sağlık bölümü öğrencileri *“Köye Önce Hangisi Gitmelidir? Sağlıkçılar mı, Öğretmenler mi?”* konulu bir münazara yapmışlar. Sonuç olarak sağlık kolu öğrencileri tezlerini daha iyi savunmuşlar ancak eğitim şeflerinin köye önce öğretmenin gitmesi gerektiği yönünde bir konuşma yaptığını anımsıyor. Gerekçe olarak da yeteri eğitimi almamış bir toplumda sağlık eğitimlerinin yüzeysel ve etkisiz kalacağını belirtmiş. Sağlık kolundakiler kooperatifçilik dersi görmemişler. Sağlık Kolu ve erkek öğrencilerin kılık kıyafetlerinde bir değişim olmamış. Sağlık kolu olarak bir tarihi yere ya da ören yerine gitmemişler. Mezuniyetlerine yakın geldikleri enstitülerine gönderilerek oradaki hastanelerde staj yapmışlar. 1947 mezunlarına mezuniyetlerinde son olarak çeşitli araç gereç verilmekte iken mezuniyetinde kendisine herhangi bir araç gereç verilmemiş. Öğretmenlik bölümü ise karma iken sağlık kolunda kız öğrencinin olmadığını aktarıyor. Kaldı ki, 1950'de karma eğitime son verildiği için Hasanoğlan'a nakledilmişler. 1951'den sonra kendileri mezun olduktan sonra sağlık bölümleri kapatılmıştır.⁸⁷⁷

3.2.4.2. Köye Yararışlı Sanatlar Eğitim ve Öğretimi

⁸⁷⁷Ramazan Yılmaz, Kişisel görüşme, 24.10.2017; Kocabaş, (Kızılçullu), ss.517-520

Köy enstitülerindeki eğitimin öznesinin insan olduğuna ve klasik okullardaki konular yanında öğrencilerin köye yarayışlı sanatlarla da donatılmakta olduğuna yukarıda değinilmişti. Anlaşılacağı üzere enstitüler varlıklarını sürdürebilmek için gerçek yaşam koşullarında bir eğitim öğretim uğraşı içindedir ve bu uğraş eğitimin bir parçasıdır.⁸⁷⁸ Bu koşullarda 5 yıllık eğitim öğretim süresini başarı ile bitirerek köy öğretmeni olan bu köylü çocuklar, Köy Enstitüleri Yasasının 6. Maddesinde belirlenen *“öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder.”* kuralını kendilerine ödev olarak kabul ederler. İşte bu ödevin yerine getirilmesi için Devlet, köy enstitülü öğretmenlerin toprak, hayvan ve araç gereçleri ücretsiz olarak sağlanmaktadır.⁸⁷⁹ Gerek eğitmenlerin gerekse köy öğretmenin yasalarla belirlenmiş ödevlerini yerine getirmesi için gereken canlı cansız varlık, araç ve gereç; Eğitmen Kanunu’nun 5.maddesindeki *“Ziraat Vekaleti bütçesinden de meccanen tohum, fidan, damızlık ve ziraat aletleri gibi vesait verilir.”* ve Köy Enstitüleri Yasası’nın 11.maddesindeki *“Köy Enstitülerinden mezun öğretmenlere istihsale yarayıcı aletler, islah edilmiş tohum, çift ve irat hayvanları, cins fidan gibi istihsal vasıtaları, köy öğretmenlerinin tayin edildikleri okulların demirbaşına geçirilmek suretiyle devletçe parasız olarak verilir.”* hükümleri uyarınca devlet tarafından karşılanmaktadır. Böylelikle eğitmen ve öğretmenin donanım gereksinimleri karşılanmak yanında kötü koşullar içerisindeki köye gereken teknik donanım da sağlanmış olacaktır.⁸⁸⁰ Araç gerecin belirlenmesinde öğretmenin öğrenciliği sırasında uzmanlaştığı alan da dikkate alınmaktadır.

Kızılçullu Köy Enstitüsünden mezun olan öğrencilere de ana sanat uğraşı alanları göz önüne alınarak teknik malzemeler verilmektedir. Ana sanat uğraşı dülgelik ve yapıcılık olanlara:

Madırğa, sivri ve yassı kalem, çekül, tuğla ve taşçı çekici, siva ve duvarcı malası, taşçı gönyesi, çelik dişli kalem, su terazisi, çamur malası, metre, mucarta, planya, tek ve çift rende, küstere, düz taban, el ve kol desteresi, marangoz gönyesi, makkap ucu ve kolu, keser, kerpeten, delik kalemi (İzmila), iskarpela, zivana, demir marangoz mengenesi (işkence), tornavida, dülgere tezgahı, İngiliz anahtarı, törpü, destere eğesi, bileği taşı, çapraz, büyük ayak keseri, çekiç, pergel, pala destere yahut sığaç, badana fırçası ve balta

⁸⁷⁸Halk Okulları, s.44

⁸⁷⁹Çakmak, s.631

⁸⁸⁰Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.163-165

olmak üzere üretim aletleri ve malzemeler verilmektedir.⁸⁸¹ Ana sanat uğraşı demircilik olan mezunlara ise:

Örs (50-70 kiloluk), varyoz, demirci çekici, demirci baskısı, demirci kısıacı, eğesi ve makası, ege fırçası, demirci destere kolu, göğüs makkabı, demir makkap ucu, metre, seri anahtar, havya, pense, boru pensi, demirci körüğü (çift veya tek kollu), pafta takımı, demirci mengenesi (ayaklı veya tesviyeci mengenesi), şapkalı gönye, boru anahtarı, İngiliz anahtarı, ayarlı pergel, saplı keski, el zımbası, çelik el keski, tırnak keski, zımparataş makinesi, nalbant kerpeteni, nalbant törpüsü ve makası, nallama, sunturaç, mühre, mühre zımbası, balta ve badana fırçası

alet ve gereçleri verilmektedir.⁸⁸² Sanat dalları ayrı olmak üzere Kızılçullu Köy Enstitüsü'nden mezun olan tüm erkek öğrencilere;

sırık makası, kürek, bel kürek, kazma, bağ bıçağı (çekme), aşı çakısı, bağ desteresi, tırmık, aşı yarma bıçağı, arı kovani, pulluk, inek ve kısırak yanı sıra mezun olan tüm kız öğrencilere de; dikiş makinası, ütü, biçki makası, mezüre, dokuma tezgahı, iplik eğirme çıkırığı, halı tezgahı, su terazisi, ekremüz, sabun bıçağı, bağ desteresi, aşı bıçağı (çekme), aşı çakısı, aşı yarma bıçağı, üzüm ezme presi, nakış kasnağı, inek, badana fırçası ve arı kovani

verilmektedir.⁸⁸³

Kızılçullu Köy Enstitüsü eğitim kurumu olmak yanında Milli Eğitim İl Müdürlüğü'nün özellikle köye yönelik çalışmalarının merkezi konumundadır. Bu kapsamda 1946 yılı İlköğretim Müfettişleri toplantısı Kızılçullu'da gerçekleştirilmiş ve bu toplantıda köylerdeki eğitim işleri, köylerde açılması düşünülen meslek kursları ve akşam okulları, köy enstitüsü mezunlarına verilecek ev, okul, işlekler, öğrencilerin devamını sağlama önlemleri ve yapımı süren inşaatla gibi konular ele alınmıştır.⁸⁸⁴ Benzer konular 1947'de İlköğretim Genel Müdürü Yunus Köni'nin katılımı ile gerçekleştirilen toplantıda da ele alınmıştır.⁸⁸⁵ Bununla birlikte köylerdeki ilköğretim sorununun çözümü yönünde yeni bir çalışma yapılagelmektedir; bölge okulları kurulması gündeme gelmiştir. Öyle ki; bu okullarda köy çocuklarına demircilik, tenekecilik, yapıcılık ve dülgerlik öğretilenektir. Öğretmensiz köylerin çocukları ile eğitmenli köylerin ikinci kısımları bu okula devam edeceklerdir. Bu okullarda 16 yaşını bitirmemiş çocuklar ile istekleri dahilinde yetişkinlere demircilik, tenekecilik, yapıcılık, dülgerlik, dikiş, nakış, ziraat sanatları, konservecilik ve benzeri köyler için yararlı sanatlar öğretilenektir.⁸⁸⁶ Köyün ilköğretim sorununun çözümü ve kalkındırılması yönünde çalışmalar çeşitlenerek sürmektedir. İzmir Milli Eğitim

⁸⁸¹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D15066011A010101 numaralı belge

⁸⁸²İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D15066011B010101 numaralı belge

⁸⁸³İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği D15066011C010101 numaralı belge

⁸⁸⁴Yeni Asır, 31.1.1946

⁸⁸⁵Yeni Asır, 18.3.1947

⁸⁸⁶Yeni Asır, 14.07.1945

Müdürü Reşat Tardu başkanlığında toplanan ilköğretim müfettişleri köylerde açılacak akşam okulları ve kurslar üzerinde çalışmalar yapmışlardır. Bu toplantıda 1946'dan itibaren Kızılçullu Köy Enstitüsünden mezun olarak İzmir köylerine atanacak öğretmenlerin ev, okul, işlik ve arazi gereksinimlerine ilişkin görüşmeler de yapılmıştır.⁸⁸⁷ Bu görüşmeler kapsamında İzmir Milli Eğitim Müdürü Reşat Tardu ile İzmir ilinde görevli kaymakamlar ve ilköğretim müfettişleri Kızılçullu Köy Enstitüsünde incelemelerde bulunmuşlardır. Ziyaretçiler konukseverlikle karşılanmış, Enstitünün bütün derslik, işlik ve üretim alanları gezdirilmiştir. Sanat, tarım ve eğitim çalışmalarını gözlemlemeleri ve bu sırada gerek öğretmenlerden ve eğitimbaşlarından gerekse öğrencilerden bilgi almaları sağlanmıştır.⁸⁸⁸

3.2.4.3. Tarım Uygulamaları

Köy enstitülerinin kurulma gerekçeleri dikkate alındığında ana uğraş alanlarından birini tarım dersi ve tarımsal çalışmaları oluşturmaktadır. Tarım derslerinin ereğinin ve yönteminin ne olduğuna dair Kızılçullu Köy Enstitüsü Tarım Başı Mustafa Şölen'in açıklamaları şöyledir:

“... en büyük düşüncemiz köy öğretmenini tarım alanında teknik bilgiye sahip kılmak ve onu bu alanda amelî ve nazarî bilgilerle teçhiz etmektir. Aynı zamanda tarım dersi ile birlikte bu derse çok yakın bağlantıları bulunan fizik, kimya, matematik ve diğer derslere ait bilgileri de uygulama yollarıyla sağlamlaştırmaya ve işbirliği yapmaya başlıyoruz. En büyük arzumuz, köye gönderdiğimiz öğretmenin bir makineyi kullanıp bağı ve ağacı diker, bakar ve aşılar, hasta bir hayvan karşısında ne yapmayı bilir kılmaktır. Ve diğer tüm tarım alanlarında köylüye örnek olabilir bir duruma sokmaktır... Tarım okulu, bağcılık istasyonu, haşarat, zeytincilik, tütün ıslah istasyonları, orman nebatları, süs fidanlığı. Tarih, şarap fabrikası gibi yerlerden de faydalanılıyor, ürünlerimizin hangi yollarla değerlendirildiklerini ve dış piyasalara gönderildiklerini de öğrencilerimize öğretiyoruz.”⁸⁸⁹

Kızılçullu Köy Enstitüsü'ndeki üretim eğitim ilişkisini anlamlandırmak yönü ile Tarla Ziraati Öğretmeni Bahri Yürük'ün Enstitüde uygulanmakta olan tarım dersine ilişkin açıklamaları şöyledir: Dersler, tarımsal zenginliği çok iyi olmayan 75 dönümlük bir arazide basit denilecek tarım araçları kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Gerçek anlamda bir üretim yapılmakta ve öğrencilerden başka üretime katılan bulunmamaktadır. Gerçek üretim yaşamı içinde “yaşanarak fikirden iş, işten de fikir çıkarılmaktadır.” Bu doğrultuda tohumun temizlik ve seçimi, tarlanın işlenmesi ve

⁸⁸⁷Yeni Asır, 31.01.1946

⁸⁸⁸Yeni Asır, 01.02.1946

⁸⁸⁹Anadolu, 18.04.1950

bakımı, biçilmesi, harman işleri ve savrulması, ambarda depolanması gibi tüm işler öğrenciler tarafından yapılır. Tarım derslerinin tabiat, kimya ve fizik dersleri ile bağ kurabilecek şekilde işlenmesine özen gösterilir. Gruplara bölünmüş haldeki her sınıf işin az ya da çokluğuna göre haftada 2, 3 ya da 4 saat aralıksız olarak tarlalarda uygulama yaparlar. Uygulama sonunda yaşadıklarını ve yaptıklarını kağıda aktarmaları da sağlanır. Enstitüde 1938 ve 1939 yıllarında buğday, arpa, yulaf, nohut, tütün, yaş ve kuru bakla, ve benzeri ürünler üretilmektedir.⁸⁹⁰ Yine Soysal tarafından aktarıldığı üzere 1937'den 1943'e kadar tarım ve sanat kolları için sahip olunan kitaplar gerek sayıca ve gerekse içeriklerinin öğrenciler tarafından anlaşılabilirliği yönüyle yetersizdir. Öyle ki; tarım alanındaki bu eksikliği gidermek için kurulan kitaplıkta bulunan kimi kitaplar öğretmenler tarafından dahi anlaşılmakta zorlanılır türdendir. Bu durum karşısında bu kitaplar ilgili ders öğretmenlerinin katılımı ile oluşturulan bir kurul tarafından öğrencilerin kullanımına sunulmuştur. Buna karşılık genel bilgi ders ve konularına ilişkin kitap bulmakta sıkıntı yaşanmamış, bu tür kitaplardan gerektiği kadar edinilmiştir. Yine bir öğretmenin yönetiminde olmak üzere öğretmenlerin kitap gereksinimlerini karşılayacak bir öğretmenler kitaplığı da kurulmuştur.⁸⁹¹

3.2.5. Kızılçullu Köy Enstitüsü İstihlak Kooperatifi ve Döner Sermaye İşletmesi

Enstitülerin kendi gereksinimlerini karşılamak amacı ile gerek üretim gerekse tüketim kooperatifleri kurduklarına yanı sıra Enstitülerin yürürlükteki ihale yasalarından ayıksı tutulan döner sermaye işletmeleri olduğuna yukarıda değinilmişti. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde de 1941'de Kızılçullu Köy Enstitüsü İstihlak Kooperatifi adı altında bir tüketim kooperatifi kurulmuştur. Kooperatifin amacına ana sözleşmenin 2.maddesinde alt başlıklar halinde yer verilmiştir. Buna göre amaçlar şöyledir:

- A) Öğrenciyi karşılıklı güven ve elbirliği ile çalıştırmaya alıştırmak.
- B) Talebelerin birbirlerine ve okulun sosyal hayatına yardım etmelerini temin etmek.
- C) Öğrencileri şahsi ve müşterek teşebbüse alıştırmak.
- Ç) Öğrencilere, köylerin iktisadi durumu ve kalkınması yönünden kooperatifle neler yapılabileceğine dair fikir ve bilgi vermek.

⁸⁹⁰İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D06500078A050501, D06500078A050502, D06500078A050503, D06500078A050504 ve D06500078A050505 numaralı belgeler

⁸⁹¹Soysal, (Sistem2), ss.230-231

D) Öğrenciyi okulun binası, eşyası, köy ve okul hayatını ilgilendirecek hayat işlerine alıştırmak ve milli ekonomi fikri vermek.

E) Öğrenciyi Yerli malı satın almağa alıştırmak ve günlük hayatlarında, kendilerine lazım olan defter, kalem, kitap gibi ders eşya ve araçlarıyla, her nevi istihlak eşyasını satın alarak ve münasip gördüklerini istihsal ederek ortaklarına satmak ve okul kooperatifleri arasında bir birlik varlıklandırmağa çalışmak ve yardım etmektir.⁸⁹²

Kooperatife sözleşme koşullarını ve yüklediği sorumlulukları kabul eden yaşları ne olursa olsun Kızılçullu Köy Enstitüsünün bütün öğrencileri ve öğretmenleri üye olabilmektedir.⁸⁹³ Kooperatifin kuruluş sermayesi en az 50 lira olarak belirlenmiştir. Bir ortaklık payı tutarı 30 kuruş olup, bir ortak 100 paydan fazlasına sahip olamamaktadır. Kooperatifin duru kazancından öncelikle pay sahiplerine payları oranında %5 faiz hesaplanarak dağıtmakta, kalanın %25'i ihtiyat sermayesine, %30'u eğitim ve hayır işlerine ve %45'i ortakların alışverişlerine göre geri verilmektedir. Eğitim ve hayır işlerine yardımdan kooperatif kütüphanesine, spor yurduna ve gazete okuma odalarına yardım kastedilmektedir. Bu durumda da yardımın eşit yapılmasına dikkat çekilmiştir. Kooperatifin organları Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Kontrol Kurulu olarak belirlenmiştir. En yüksek organ genel kuruldur. Genel kurulda payı ne olursa olsun her üyenin bir oy hakkı bulunmaktadır. Kooperatifin işleri genel kurulca seçilen yönetim kurulu tarafından yürütülmektedir. İdare yönergesinde kimin neyi, ne zaman ve nasıl yapacağına ilişkin ayrıntılara yer verilmekle birlikte gerek karar alma gerekse yürütme süreçlerinde çoğulcu, demokratik bir katılım sağlanabilmeye çalışıldığı ve fakat denetim organlarının da işlevsel kılındığı görülmektedir.⁸⁹⁴

Öğretmen Şevket Ertay tarafından 1939 yılı esas alınarak hazırlanan raporda Kızılçullu İstihlak Kooperatifinin 31.12.1939 itibarı ile genel kuruluna sunduğu bilanço verilerine göre aktifinde 285,03 TL tutarında mal, 51,14 TL demirbaş eşya ve 183,21 TL kasa nakdi olmak üzere toplam 519,80 TL'si ve pasifinde 257,51 TL Adi sermayesi, 30,95 TL ihtiyat sermayesi ve 230,92 TL kârı olmak üzere dengeli bir bilançosu vardır. 257,51 TL ortakların kooperatif payları olup, 3.811.-TL.lik satış neticesinde 230,92 TL kâr sağlanmıştır. Ertay, tamamen öğrenciler tarafından yürütülen kooperatif işlemlerinin gerçek yaşamda kullanılan evrak ve yöntemlere birebir uygun ve aynı olduğuna da değinmektedir.⁸⁹⁵

⁸⁹² İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü İstihlâk Kooperatifi Ana Mukavelename ve İdare Talimatnamesi, Cumhuriyet Matbaası, İzmir, 1941, s.5

⁸⁹³ Kooperatif, s.6

⁸⁹⁴ Kooperatif, ss.10-12

⁸⁹⁵ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D061180450090906 numaralı belge

Kızılçullu Köy Enstitüsü Matematik öğretmeni olarak görev yapmakta olan Bedri Konuşur köy enstitülerinin 10. kuruluş yıl dönümü nedeni ile kooperatifçilik dersinin köy yaşamı için önemini anlatan bir makale yayımlamıştır. *“Köy Enstitüleri Köy Yolunun Meşalesidir”* başlıklı makalesinde Konuşur, bu ders ile ne hedeflendiğini şöyle açıklamaktadır: *“öğrencilere köy ve köy okulunda kooperatifler kurarak işletebilecek ve bu bakımdan köylülere rehberlik edecek bilgiler kazandırmaktır.”*⁸⁹⁶ Bu doğrultuda Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün daha kuruluşundan itibaren *“Kızılçullu Köy Enstitüsü Üretim ve Tüketim Kooperatifi”* kurulmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere bu kooperatif eğitim öğretimin ana amacına uygun iki işlevin yaşama geçirilmesini sağlamaktadır. Tüketim kısmında ortaklarının gereksinim duyduğu tüketim ve eğitim araçlarının birlikte ve ilk elden alım ve dağıtımı yapılmaktadır. Ayrıca köy okullarının ve köy enstitülerinin yasalarla belirlenmiş amaçlarına ulaşmasını sağlamak için köy halkına gereken malzemelerin alımı yapılmaktadır. Üretim kısmı da oldukça net bir şekilde ortaklarının gereksinim duyduğu eşya ve malzemeyi kooperatif aracılığı ile üretme işlevini yerine getirmektedir. *Kooperatif ihtiyacın yavrusudur* sözünden hareketle yarının köy öğretmenlerine daha okul sıralarında dayanışmanın somut yolu, yöntemi öğretilmektedir. Bu eğitimi almış olan öğrenciler öğretmenlik yaptıkları köylerde kooperatifçiliğin gelişimini sağlayacaklardır.⁸⁹⁷ Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde Kooperatifçilik dersi kapsamında öğretilen konu başlıkları ana hatları ile şöyledir. 6.sınıf öğrencilerine kooperatifin ne demek olduğu, çiftçilerin kooperatiflerden nasıl yararlanabilecekleri, Türkiye’de kooperatifçiliğin tarihsel gelişimi ve ekonomik rolü, kooperatif çeşitleri, kooperatifçilik ilkeleri, üretim ve tüketim kooperatiflerinin özellikleri ve kuruluşları, ortaklık hükümleri, yönetim kurulları, defter tutma yöntemleri ve tasfiyesi gibi konular öğretilmektedir.⁸⁹⁸ 7.sınıf öğrencilerine de ders kapsamında şirketin ne demek olduğu, yararları, çeşitleri, ayrımsal özellikleri, tarımsal üretim kooperatiflerine ilişkin bilgiler, esnaf sanat örgütlenme ve kooperatifçiliği, üretim kooperatifçiliğinin organları, organların ödev ve görevleri, kayıt tutma yöntemleri, kâr dağıtım esaslarına ilişkin bilgiler öğretilmektedir.⁸⁹⁹

Kızılçullu Köy Enstitüsünde Soysal döneminde uygulanan üretim konusunda Soysal’ın görüşleri ve aktardığı veriler şöyledir: Soysal’a göre köy enstitülerinde ve

⁸⁹⁶Anadolu, 17.04.1950

⁸⁹⁷Tinal ve Bozdağ, s.191

⁸⁹⁸İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA28, D07102001C56EA29, D07102001C56EA30 ve D07102001C56EA31 numaralı belgeler

⁸⁹⁹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D07102001C56EA32, D07102001C56EA33 ve D07102001C56EA34 numaralı belgeler

çevrelerindeki yerleşimlerde üretim şarttır. Bu şartı yerine getirmeyen bir enstitünün köye yararlı bir eleman yetiştirmesi beklenmemelidir. Bununla birlikte asıl amaç üretim değildir. Gerçek iş eğitimi küçük ölçekte de olsa üretime yer veren kurumlarda mümkündür. Bu nedenle 1937'den itibaren Kızılçullu'da radikal bir şekilde üretime yer verilmiştir. Ancak bu üretim belirli bir plan ve program dahilinde; ihtiyacın, öğrencilerin beden ve duygusal durumlarının izin verdiği, pedagojik dozdadır. Örneklemek gerekirse gereksinim duyulan binalar, tamirler, alet ve gereçler öğrenciler eliyle yapılmıştır. 5 yılda 10 bina, 15 bin küsur liralık demirbaş eşya öğretmenleri ile birlikte dışarıdan usta ya da yardımcı işçi alınmaksızın öğrenciler tarafından yapılmıştır. Enstitünün odun gereksinimi (ki yaklaşık 1100 kişi içindir) yapılan budamalarla sağlanmıştır. Zeytin üretimi son yıllarda 12 tona ulaştırılmıştır. Meyve ve bir kısım sebze gereksinimi öğrencilerin çalışmaları ile karşılanmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin öğretmen olacağı gerçeğinden uzaklaşmadan enstitünün masraflarını çıkaracağız diye genel bilgi, bedensel gelişim ve duygusal olgunlaşma göz ardı edilmemiştir.⁹⁰⁰

2.Dünya Savaşının getirdiği olumsuzluklardan Kızılçullu Köy Enstitüsünün eğitim öğretim ortamı ve yaşantısı da etkilenmiştir. Bununla birlikte birçok konuda olduğu üzere özgün çözümler üretilerek öğrencilerin yaşanan sıkıntılardan en az şekilde etkilenilmesi sağlanmıştır. Kemal Kocabaş tarafından derlenen anılarında Kemal Güngör; savaş sırasında gıda sıkıntısı çektiklerine,⁹⁰¹ Niyazi Başkaya geceleri karartma uygulandığına,⁹⁰² Süleyman Koyuncu bir korku ortamı içinde olduklarına ve gıda yetersizliği nedeni ile ailesinin memleketten bir çuval un gönderdiğine,⁹⁰³ Remzi Taşçı da yaşanan gıda sıkıntısını çözmek için Müdür Hamdi Akman'ın gönüllü bir grup öğrenciyi köylerine gönderdiğine ve onların da köylerinden incir, üzüm, zeytin, zeytinyağı ve mercimek gibi gıda toplayarak Enstitü'ye getirdiklerine⁹⁰⁴ yer vermektedirler.

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde öğrenciler özdeksel gereksinimlerinin kendileri karşılamaktadır. İşlevsel bir tüketim kooperatifleri de bulunmaktadır. Bununla birlikte kimi gereksinimlerin piyasadan karşılanması gerekmiştir. Bu itibarla zaman zaman alım ihalelerine çıkılarak gereksinimler karşılanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda olmak üzere numunesine uygun olmak koşulu ile *metresi 85 Kuruştan 2500 metre*

⁹⁰⁰Soysal, (Sistem2), ss.224-227

⁹⁰¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.87-96

⁹⁰²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.97-103

⁹⁰³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.123-135

⁹⁰⁴Kocabaş, (Kızılçullu), ss.202, 203

*kumaş alımı için*⁹⁰⁵ 12.11.1940 günü, *1 kasket, 1 ceket ve 1 pantolondan oluşan 586 takım elbise alımı için* 09.12.1940 günü ihaleye çıkılmıştır.⁹⁰⁶ 18.08.1941 Pazartesi günü saat 15.00'te yapılan ihale Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Eğitimler Kursu tarafından yapılan en kapsamlı alımdır. İhale kapsamında *kilosu 51 Kuruştan 18 ton koyun eti, kilosu 42 Kuruştan 18 ton dana eti, kilosu 160 Kuruştan 12 ton sadeyağ (Urfa), kilosu 62 Kuruştan 6 ton zeytinyağ, kilosu 7.50 Liradan 144 kilo seylan çayı, kilosu 41 Kuruştan 7.200 kilo beyaz sabun, kilosu 47 kuruştan 10.800 kilo şeker, 24 Kuruştan 4.800 kilo kırmızı mercimek, 45 Kuruştan 12 ton Tosya pirinci, 24 Kuruştan 14.400 kilo Horoz fasulya, 55 kuruştan 4.800 kilo teneke peyniri, 17 kuruştan, 12 ton koyun sütü, 19 kuruştan 9.600 kilo koyun yoğurdu, 6,5 kuruştan 18 ton patates, 22 kuruştan, 6 ton bulgur, 34 kuruştan 6 ton tirilya zeytin tanesi, 8 kuruştan, 12 ton kuru soğan, 12 kuruştan 290.400 kilo ekmek yanı sıra miktar ve fiyatı belirtilmeksizin tuz, böreklik un, çamaşır sodası, irmik, makarna, şehriye, sirke, salça, mazot, gaz, benzin, vakum yağı, nohut, sömi kok, ağaç kömürü ve sebze yer almaktadır.*⁹⁰⁷ Bu ihaleye istekli çıkmaması üzerine aynı koşullarda 19.09.1941'de yeniden ihaleye çıkılmıştır.⁹⁰⁸ 17.7.1942'de çıkılan ihalede *kilosu 300 Kuruştan 1500 kilo kaymak yağı* alınmıştır.⁹⁰⁹ Yine Kızılçullu Köy Enstitüsünün 1942-1943 mali yılı içinde kullanılmak üzere *kilosu 1700 Liradan 100 kilo çay, 68 Liradan 5 ton çamaşır sabunu, 28 Kuruştan 7 ton kırmızı mercimek, 27 Kuruştan 7 ton yeşil mercimek, 100 Kuruştan 4.800 kilo teneke peyniri, 65 Kuruştan 4.800 kilo trilye zeytini, 37.50 Kuruştan 12 ton koyun sütü, 40 Kuruştan 10 ton koyun yoğurdu, 75 Kuruştan 1.650 kilo domates salçası, 7.50 Kuruştan 10 ton kuru soğan, 8.50 Kuruştan 7.200 kilo sofra tuzu, 11.50 Kuruştan 3.500 kilo çamaşır sodası, 30 Kuruştan 10 ton kuru incir ve 52 Kuruştan 5 ton çekirdeksiz kuru üzüm alımı için* 15.07.1942'de ihaleye çıkılmıştır. Yine 1942-43 yılında kullanılmak üzere *kilosu 120 Kuruştan 12.500 kilo koyun eti, 85 Kuruştan 20 ton dana eti, 194 Kuruştan 12 ton sadeyağı (Urfa), 101 Kuruştan 6 ton 1.5 asit zeytinyağı, 94.5 Kuruştan 7.200 kilo Toz şeker, 58.5 Kuruştan 12 ton pirinç, 27 Kuruştan 24 ton kuru fasulya (horoz), 23 Kuruştan 36 ton patates ve 10.5 Kuruştan 345.000 adet ekmek alımı için* 15.07.194'de ihaleye çıkılmıştır.⁹¹⁰

⁹⁰⁵Anadolu, 04.11.1940

⁹⁰⁶Anadolu, 23.11.1940

⁹⁰⁷Anadolu, 07.08.1941, 12.08.1941

⁹⁰⁸Anadolu, 06.09.1941

⁹⁰⁹Anadolu, 04.07.1942

⁹¹⁰Anadolu, 06.07.1942

Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinin giysi gereksinimlerini karşılamak üzere 5.4.1943'te çıkılan ihalede *takımı 6.25 Liradan 750 takım ceket, golf pantolon, kasket olmak üzere takım elbise* alınacaktır.⁹¹¹ Yine 1943 yılı gereksinimi olduğu üzere *kilosu 12 Kuruştan 5 ton çamaşır sodası, 70 Kuruştan 5 ton zeytin, 12 Kuruştan 10 ton kuru soğan, 10 Kuruştan 8 ton sofru tuzu alımı* için 26.08.1943'te ihaleye çıkmıştır.

Kızılçullu Köy Enstitüsü mevcudunun 1946 yılı gereksinimi olduğu üzere *kilosu 14 Kuruştan 12 ton kuru fasulya, 30 Kuruştan 6 ton nohut, 63 Kuruştan 7900 kilo makarna, 50 Kuruştan 1500 kilo çorbalık pirinç, 46 Kuruştan 4 ton bulgur, 60 Kuruştan 2 ton kırmızı mercimek, 52 Kuruştan 1 ton yeşil mercimek, 160 Kuruştan 3 ton beyaz sabun, 130 Kuruştan 2 ton yeşil sabun, 145 Kuruştan 3400 kilo beyaz peynir alımı* için 26.03.1946 günü ihaleye çıkmıştır.⁹¹²

3.2.6. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Ulusal Bayramlar, Önemli Günler ve Yıldönümleri

Kızılçullu koşu sahasında gerçekleştirilen 1945 yılı *19 Mayıs Spor Bayramı* kutlamalarına Kızılçullu Köy Enstitüsü milli oyunlar ekibi ile katılmıştır.⁹¹³ Kızılçullu Köy Enstitüsünün bine yakın öğrencisinin hep birlikte oynadığı milli oyunlar izleyicilerin beğenisini kazanmıştır.⁹¹⁴ Törenlerin değerlendirmesini yapan bir yazar duygularını *"...alanı köy enstitüsü gençleri doldurdu. Yarınki Türkiyenin yapıcılığını omuzlarına alan bu gençlerimiz de coşkun alkışlarla mükafatlandırıldılar."* sözleri ile dile getirmiştir.⁹¹⁵ 1947'nin 19 Mayıs Spor Bayramında da Kızılçullu Köy Enstitüsü milli kıyafetler içindeki kız ve erkek öğrencilerin sergilediği oyunlarla alanda yerini almış, gösterileri çok beğenildiğinden çokça alkışlanmıştır.⁹¹⁶ Benzer olarak 1949'un Gençlik Bayramında da oldukça hareketli geçen kutlamalar yapılmıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri bu kutlamalarda yine milli oyunlar ekibinin gösterileri yanı sıra akrobatik hareketlerle katılmıştır. Akrobatların kurduğu kule piramitlerle verdikleri mesaj: *çalış, öğün ve güven* olmuştur.⁹¹⁷ 1950 seçimleri nedeni ile 26-27 Mayıs'a ertelenen Spor ve Gençlik Bayramı kutlamaları Alsancak Stadyumunda

⁹¹¹Anadolu, 31.03.1943

⁹¹²Anadolu, 03.04.1946

⁹¹³Anadolu, 19.05.1945

⁹¹⁴Yeni Asır, 20.05.1945

⁹¹⁵Anadolu, 20.05.1945

⁹¹⁶Demokrat İzmir, 20.05.1947

⁹¹⁷Yeni Asır, 20.05.1949

yapılmış, Kızılçullu Köy Enstitüsü de gösterilere milli oyunlar ekipleri ile katılmıştır. Enstitü öğrencilerinin sunduğu kılıç kalkan gösterisi ilgi ile karşılanmıştır.⁹¹⁸

Köy Enstitülerinin kuruluş yıl dönemlerinde de geniş katılımlı ve kapsamlı kutlamalar yapılmaktadır. 1945 yılının 17 Nisan Köy Enstitülerinin kuruluş kutlamaları Kızılçullu Köy Enstitüsü sahasında yapılmıştır. Vali Ş.Refik Soyer, Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu, milletvekilleri, CHP Vilayet İdare Heyeti Başkanı Sedat Dikmen olmak üzere birçok kişinin katılımı ile gerçekleşen tören, İstiklal Marşının okunmasının ardından Enstitü Müdürünün konuşması ile açılmış ve öğrencilerin gösterileri ile sürmüştür.⁹¹⁹ 1946 yılının 17 Nisan kutlamalarına İzmir Vali Yardımcısı B.Nihat Şenman, Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu, İzmir Komutanı, İzmir'deki çeşitli okulların müdürleri ve öğretmenleri katılmıştır. İstiklal Marşının okunmasının ardından Eğitimbaşı Asım Artun bir konuşma yapmış, ardından öğrencilerden Mehmet Özaltın, Hayriye Yenerer ve İhsan Akan da günün anlamına ilişkin birer konuşma yapmışlardır. Müzik kolunun seslendirdiği parçalar eşliğinde Pamukçu, Gündoğdu, Somalı zeybekleri oynanmıştır.⁹²⁰ 1947'nin 17 Nisan kutlamaları da yerel basında yer almış, öncesinde kutlamaların yapılacağı bilgisi paylaşılma⁹²¹ birlikte kutlamalara ayrıntısı ile yer verilmiştir. Vali Şefik Soyer, Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu ve Mili Eğitim Müdürü'nün de katıldığı törende askeri bando eşliğinde okunan İstiklal Marşının ardından⁹²² Vali Şefik Soyer ve Enstitü Müdürü Talat Ersoy birer konuşma yapmışlardır. Öğrenciler mandolin konseri vermişler ve öğrencilerce hazırlanan sergi gezilmiştir. Öğrencilerden Ahmet Şahin'in yaptığı konuşmanın ardından bir kız öğrenci Ziya Gökalp'ten bir başka öğrenci de Behçet Kemal Çağlar'dan şiirler okumuştur. Milli oyunlar oynanmış, ardından jimnastik gösterisi yapılmış ve kapanışta iftihar listesine giren 16 öğrenciye kol saati ve mandolin armağan edilmiştir.⁹²³ Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinin bir yıllık el emekleri ile hazırlanan sergi daha sonra Buca Halkevi'nde sergilenmiş ve yaklaşık 4.000 kişinin bu sergiyi gezdiği haber yapılmıştır.⁹²⁴ 1948 yılının başına yansıyan kuruluş kutlamaları programı şöyledir: İstiklal Marşından sonra Vali Osman Sabri Adal, açış konuşması yapacaktır. Geçit töreninin ardından genç öğretmenler ant içeceklerdir. Şiir ve türkülerin okunmasını milli oyun gösterileri izleyecektir. Akşam da Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri tarafından hazırlanan R.Nuri

⁹¹⁸Demokrat İzmir, 27.05.1950, 29.05.1950

⁹¹⁹Anadolu, 18.04.1945, Yeni Asır, 18.04.1945

⁹²⁰Yeni Asır, 18.4.1946 ; Anadolu, 18.04.1946

⁹²¹Yeni Asır, 17.4.1947

⁹²²Anadolu, 18.04.1947

⁹²³Yeni Asır, 18.4.1947

⁹²⁴Yeni Asır, 24.4.1947

Güntekin'in İstiklal adlı oyunu sahnelenecektir.⁹²⁵ Gerçekten de Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde Köy Enstitülerinin 8.kuruluş yıldönümü çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır. Kutlamalara binden fazla davetlinin yanı sıra İzmir Valisi Osman Sabri Adal, Hava Tümeni Komutanı Tümgeneral İhsan Esener, Emniyet Müdürü Bahaettin Tüzün, adliye ve milli eğitim mensupları katılmıştır.⁹²⁶ Açılan resim sergisi ilgi ile karşılanmış, halı ve yerli bez atölyeleri dikkat çekmiştir. Vali Adal ve Enstitü Müdürü Verimer'in konuşmasının ardından öğrencilerden Hasan Esen'in içtirdiği ant yoğun bir alkış almıştır: *"Memleketi yükseltmiye, Atatürkün izinde yürümiye, vazifenin sorumluluğunu anlıyarak yılmadan çalışmaya, cumhuriyeti ebediyen yaşatmaya, onu ebediyen korumaya azmettik."*⁹²⁷ Bu törene katılan Orman Baş Mühendis Yardımcısı Nahid Bilen, duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: *"...o gün köylümüzün ve köylerimizin en büyük ihtiyacı olan ilim ve irfan kaynaklarının çağıldaya çağıldaya, şırıl şırıl köyler akmağa başladığı gündü. O gün, geçmişte ömrü zulmetlerle geçen köylünün mehtaba, aydınlığa kavuşacağını müjdeleyen bir gündü."* Bilen, Köy Enstitüleri mezunlarına havale edilen mühim dava başlığı ile başladığı sözlerini şöyle tamamlamaktadır: *"Ne mutlu sana ki bu şerefli büyük vazifeyi, sen göreceksin."*⁹²⁸ Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinin karakalem, sulu boya, kağıt yapıştırma, oyma silüet, dinol, halı ve basma desenleri, patates baskı, kenar süsü ve afiş tekniklerini kullanarak oluşturdukları 500 parçadan oluşan köy yaşamı ve motifleri içeren⁹²⁹ resim sergisi 16.03.1948'de Karşıyaka Halkevi'nde Milli Eğitim Müdürü Asım Korkut tarafından açılmıştır.⁹³⁰ 1949 yılı kuruluş yıldönümü kutlamalarının programı saat 15.30'da başlamış, İstiklal Marşı okunması ve bayrak törenini, İzmir Valisinin, Enstitü Müdürünün ve bir öğrencinin konuşmaları izlemiştir.⁹³¹ Ardından marşlar, türküler söylenmiş, şiirler okunmuş ve oynanan milli oyunlarla tören sona ermiştir.⁹³² Kızılçullu Köy Enstitüsünde gerçekleştirilen 9. kuruluş yıldönümü kutlamaları hakkındaki manşet şöyledir: *"Kızılçullu köy enstitüsünde Yıldönümü töreni çok parlak oldu. Bu vesile ile enstitüleri itham edenlere şiddetle ve çok yerinde cevaplar verildi."* Törene İzmir Valisi Osman Sabri Adal, Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu, Tümgeneral Saim Önbol, Hava Tümgeneral İhsan Esener, Milli Eğitim Müdürü Asım Korkut, Emniyet Müdürü

⁹²⁵Anadolu, 13.04.1948; Yeni Asır, 13.04.1948

⁹²⁶Demokrat İzmir, 18.04.1948

⁹²⁷Anadolu, 18.04.1948

⁹²⁸Anadolu, 25.04.1948

⁹²⁹Yeni Asır, 19.03.1948

⁹³⁰Yeni Asır, 17.03.1947

⁹³¹Yeni Asır, 14.04.1949

⁹³²Yeni Asır, 16.04.1949, Demokrat İzmir, 17.04.1949

Burhanettin Tüzün, Milli Eğitim Bakanlığı İzmir Bölge Müfettişi Halil Vedat Fıratlı, öğretmenler ve geniş bir halk kitlesi katılmışlardır. Vali Adal'ın konuşmasından sonra kürsüye gelen Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Ahmet Öner Türk konuşmasının içeriğindeki *"Bize hâlâ bazı sapık düşünceliler inanmıyorlar. Milletin parasını manasız yere harcıyor, diyorlar. Ahlâk ve din bakımından soysuzluğa doğru gidiyor, diyorlar. Bize yabancı ideolojilere satılmış diyorlar. Bizi eski-yeni kavgasına düşürüp uğraştırmak istiyorlar."* sözleri öğrenciler tarafından hep birlikte *"yalan söylüyorlar."* denilerek karşılanmıştır. Öner Türk konuşmasının devamında Kızılçullu Köy Enstitüsü ile ilgili olarak ulusal ideal dışındaki düşünce ve kavrayıştan uzak, karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı, birbiri ile güçlü bağlarla kenetlenmiş, uyumlu ve disiplinli bir eğitim öğretim çalışması içerisinde olduklarına yer vermiştir. Öğrenciler de; *" Biz Türk gençliği, Türk cumhuriyetine, milletimizin istiklaline daima sadık kalacağımıza, yurdun toprağına kanımızı, istiklaline canımızı seve seve vereceğimize, Türk köy ve köylüsüne faydalı olacağımıza namusumuz, şerefimiz ve Türklüğümüz adına söz verir, and içeriz."* şeklinde bir ant okumuşlardır.⁹³³ Törenlerin kapanışı öğrencilerin akrobasi gösterileri ile yapılmıştır.⁹³⁴ Köy Enstitülerinin 10.kuruluş yıldönümü yurdun birçok yerindeki köy enstitülerinde olduğu gibi Kızılçullu Köy Enstitüsünde de kutlanmıştır.⁹³⁵ 1950 yılının 17 Nisan kuruluş kutlama etkinliklerinin programı⁹³⁶ şöyledir: Tören 17 Nisan saat 15.15'de İstiklal Marşının okunması ile başlayacaktır. İzmir Valisi Osman Sabri Adal'ın açış konuşmasının ardından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından Göl Köy Enstitüsünde okunan hitap aynen okunacaktır. Enstitü müdürünün konuşmasının ardından koronun seslendirdiği şarkı ve şiirler, mandolinle müzik ve milli oyun gösterileri sergilenecektir.⁹³⁷ Köy Enstitülerinin 10.yıl kutlamaları Kızılçullu'da tam bir bayram havasında gerçekleşmiştir. Bine yakın öğrencinin yüzlerce davetliyi güzel bir programla ağırlamaları çok takdir edilmiştir. İzmir Valisi Osman Sabri Adal, Emniyet Müdürü Burhanettin Tüzün, General Cihangir Berker ile İzmir Milli Eğitim camiasından birçok yetkili törene katılmışlardır. Vali Adal ve Enstitü Müdürünün konuşmalarının ardından milli oyunlar oynanmış, şarkı ve şiirler okunmuştur.⁹³⁸ 17 Nisan 1950'deki kutlamalar programa uygun olarak gerçekleşmiş, törenler öncesinde Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri tarafından hazırlanmış olan

⁹³³Anadolu, 18.04.1949, Demokrat İzmir, 18.04.1949

⁹³⁴Yeni Asır, 18.04.1949

⁹³⁵Yeni Asır, 17.04.1950

⁹³⁶Yeni Asır, 15.04.1950

⁹³⁷Anadolu, 15.04.1950

⁹³⁸Demokrat İzmir, 18.04.1950, Ulus, 18.04.1950

resim ve tarih sergileri gezilmiştir.⁹³⁹ Köy Enstitülerinin kuruluş kutlamaları kapsamında olmak üzere Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Ahmet Öner Türk “*Köy Enstitüleri ve Yeni Okul*” başlığı altında “*İleri garp anlayışı ile okulun tarifini bizdeki köy enstitüleri ile mukayese eden dikkate değer bir tetkik*” yayımlamıştır. Öner Türk öncelikle Cenevre J.J.Rousseau Enstitüsü’nden Prof.Adolphe Ferriere tarafından 30 maddede tanımlanan yeni okulun maddelerini sıralamaktadır. Bu maddelere baktığımızda karma, yatılı, açık havada ya da kırdaki, elişleri ile uğraşılacak, marangozluk, toprak ve hayvanla ilgili, serbest zaman içeren, ezbere değil gözlem ve deneye dayanan bilgiyi içselleştiren, önce iş ardından bilgi veren, öğrencinin yeteneklerini öne çıkaran, öğrencilerin okul işlerine aktif katılımını sağlayan, eğitim amaçlı geziler yapılan, spor, sanat ve müziğe yer verilen gibi başlıklar sıralamakta ve sormaktadır: “*Acaba Köy Enstitüleri otuz maddelik mi’yara vurursak sonuç nedir?*” Öner Türk sorusunun yanıtını da vermektedir: “*Köy Enstitüleri yeni okulun istediği iş ve bilgilerin çoğunu yapan birer yeni okuldur.*” Öner Türk’ün yanıtından da anlaşılacağı üzere birkaç madde dışında kalan ve çoğu maddeler o zamanda köy enstitüleri eğitim sistemi içinde vardır ve bu yönü ile enstitüler ileri Batı eğitim anlayışının yeni okul kavramına yakın bir durumdadır.⁹⁴⁰

3.2.6.1. Devlet Adamlarının Kızılçullu Köy Enstitüsünü Ziyaretleri

Köy Öğretmen Okulu olarak açılışından itibaren Kızılçullu Köy Enstitüsü dönemin devlet adamları tarafından sıkça ziyaret edilmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç yurt gezileri sırasında köy enstitülerini ziyaret etmeye önem vermişlerdir. Bu doğrultuda olmak üzere Kızılçullu Köy Enstitüsü Hasan-Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç tarafından sıkça olmak üzere Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Başbakan Celal Bayar, Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak, İzmir Valisi, İzmir Belediye Başkanı ve İl Eğitim Müdürü tarafından ziyaret edilmiştir. Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak 24.07.1938’de gerçekleştirdiği incelemelerinin ardından anı defterine; “*Kızılçullu Öğretmen Okulunu gördüm. Faydalı esaslar üzerine kurulmuştur. Memleketimiz ve köylerimiz için çok menfaatler temin etmesini dilerim.*” yazmıştır. Dönemin Başbakanı Celal Bayar da 19.08.1938’de gerçekleştirdiği incelemeleri sonrasında anı defterine; “*Öğretmen ve eğitimci için kabul edilen*

⁹³⁹Anadolu, 18.04.1950, Yeni Asır, 18.04.1950

⁹⁴⁰Demokrat İzmir, 17.04.1950 – Öner Türk’ün makalesinin tamamına **Basında Köy Enstitüleri 1944-1949** Cilt 2, Köy Enstitüleri Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.474-476’da ulaşılabilir.

terbiye sistemi ilerisi için bize büyük ümitler vermektedir. Rejim, köylüler için çalışmayı vazifesinin başında görmektedir. Bu yeni eserden kat'i muvaffakiyet elde etmeliyiz, edeceğiz.” notunu düşmüştür.⁹⁴¹ Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel 1939 yılının son günlerinde İzmir'e yaptığı gezisi sırasında Kızılçullu Köy Öğretmen Okulunu teftiş etmiş ve köy çocuklarının çalışmalarını takdir etmiştir. Gece Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu öğrencileri Bakan Yücel onuruna bir oyun sahnelemiştir.⁹⁴² Bakan Hasan-Âli Yücel, 29.08.1940 gecesı beraberinde İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, Özel Kalem Müdürü Hakkı Uludağ ve Talim Terbiye Heyeti'nden Sabahattin Eyüboğlu olduğu halde İzmir'e gelmiştir. Yücel'in programında Kızılçullu Köy Enstitüsünü ziyaret etmek de vardır.⁹⁴³ Kutlamalar sonrasında Kızılçullu Köy Enstitüsünü ziyaret eden Bakan Yücel enstitülere ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Yücel'e göre yeni kurulan enstitülerde görev üstlenen eğitimci kadroların görev anlayışları ve isteklilikleri takdire şayandır. Ekim 1940 sonunda yeni alınacak 3.000 öğrenci ile enstitülerdeki öğrenci sayısı 6.000'e ulaşacaktır. Bu yönü ile enstitüler birer arı kovanı ailesine benzemektedir.⁹⁴⁴ Bakan Yücel 31 Ağustos 1940'ta da Vali Vekili Fuad Tuksal, İktedrisat Umum Müdürü Hakkı Tonguç, Bakanlık müfettişleri Hikmet Türk ve Besim Kadırdan, İzmir Maarif Müdür Yardımcısı Neşet Saylan ile birlikte Kızılçullu Köy Enstitüsünü ziyaret etmiştir. Yücel, sınıfları, yatakhaneleri, atölyeleri ve öğrenciler tarafından yeni inşa edilen pavyonları gezerek, sınıflarda derslere katılmış ve öğrencilerin sorularına verdiği yanıtlardan mutlu olmuştur. Öğrencilerle birlikte yenilen öğle yemeğinin ardından Enstitüden ayrılmıştır.⁹⁴⁵ Bu ziyaret sırasında Yücel enstitülerle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: *“Köy Enstitüleri yarınki nesli mükemmel bir şekilde yetiştirecektir.”*⁹⁴⁶ 1941'in Eylül'ünde Kızılçullu'ya gelen Cumhurbaşkanı İsmet İnönü öğrencilere söyle seslenmiştir: *“Köy enstitülerine çok ehemmiyet veriyorum. Sizlerde çok ümidimiz vardır. Ahlâklı, vekarlı, haysiyetli insanlar olarak yetişiniz. Köylerimiz sizi bekliyor”*⁹⁴⁷ Cumhurbaşkanı, 876 öğrenci ve 71 eğitimci adayının bulunduğu Kızılçullu Köy Enstitüsü yerleşkesinde bütün atölyeleri ve kooperatifini dolaşmış, bütün sergisini incelemiş, derslere katılarak öğrencilerle yakından ilgilenmiştir. 05 Eylül 1945'te İzmir'de bulunan Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel, İzmir Valisi Refik Şefik Soyer ile birlikte Urla, Çeşme, Seferihisar, Narlıdere ve Balçova köylerinde

⁹⁴¹Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), ss.34, 35

⁹⁴²Yeni Asır, 30.12.1939

⁹⁴³Anadolu, 30.08.1940

⁹⁴⁴Yeni Asır, 30.08.1940; Anadolu, 31.08.1940

⁹⁴⁵Anadolu, 01.09.1940, Yeni Asır, 01.09.1940

⁹⁴⁶Yeni Asır, 31.08.1940

⁹⁴⁷Anadolu, 02.09.1941

incelemede bulunduktan sonra akşam Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde onuruna verilen yemeğe katılmıştır. Yemeğini öğrencilerin çevrelediği içtenlikli bir ortamda yiyen Yücel, öğrencilerle görüşmüş sorduğu sorulara aldığı yanıtlardan memnun olmuştur.⁹⁴⁸ Kemal Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Arif Elmas anılarında Cumhurbaşkanı İnönü'nün bir ziyaretinde kendilerine *"Köy Enstitüleri millet olmak insan olmak davasıdır."* demiştir.⁹⁴⁹

Şekil 13: İsmet İnönü ve Zekeriya Tonguç'un Kızılçullu Ziyaretlerinden İki Kesit

Kaynak: Zekeriya Tonguç Fotoğraf Arşivi

Hüseyin Saygı da; Cumhurbaşkanı İnönü'nün bir ziyaretinde *"Çocuklar, çok çalışınız, ahlaklı, vakarlı ve haysiyetli adamlar, öğretmenler olarak yetişiniz. Sizlerden umudum çoktur. Sizleri köylere gelip göreceğim."* dediğini hiç unutmadığını, Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün ana binasının girişinde Atatürk ve İnönü'ye ait vecizeler, özdeyişler bulunduğunu ve oraya Zekeriya Tonguç tarafından yazıldıklarını, Atatürk'ün özdeyişinde *"Yedi asırdan beri emeklerini ellerinden alıp, kemiklerini yabancı memleketlerde çürüttüğümüz bunca insanın fedakarlıklarına karşı nankörlük, küstahlık ve cabbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu asil sahibin huzurunda bugün ihtimamla eğilelim."* yazılı olduğunu aktarmaktadır.⁹⁵⁰ Mehmet İplikçi; İnönü'nün iki kez Enstitüye geldiğini, onun gelişi sayesinde ekmek gramajlarında artış sağlandığını, kendilerine ne okuyorsunuz, kaç kitap okudunuz gibi sorular sorduğunu, Tonguç'un da Kızılçullu'ya çok sık geldiğini, çamların altında

⁹⁴⁸Anadolu, 06.09.1945

⁹⁴⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.136-142

⁹⁵⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss.293-298

kendilerine katıldığını ve bir keresinde “Çocuklar biz sizleri ütülü pantolonlu memur öğretmen olarak yetiştirmek istemiyoruz. Sizi öyle yetiştiriyoruz ki zirai faaliyetleri bilen, demircilik, marangozluk ve yapıcılık becerilerini edinmiş, köyde önder olabilecek ve köye varınca başka köy çocuklarını buralara gönderecek ve bu böyle devam edecek. Ülkeyi hep beraber iyiye, güzele dönüştüreceğiz.” dediğini anımsadığını aktarmaktadır.⁹⁵¹ Halil İbrahim Durgut; Hasan Âli Yücel’in bir gün akşam hava kararmak üzereyken Enstitü’ye geldiğini ve kendilerini toplayarak “Evlatlarım, elektriği seviyor musunuz? Işıktan hoşlanıyor musunuz? diye sorduğunu ve ona topluca evet yanıtı verdiklerini bunun üzerine de Yücel’in “Kızılçullu bir ışık kaynağıdır, gittiğiniz yerlere ışık götürüp, karanlıkları aydınlığa dönüştüreceksiniz.” dediğini ve yine bir gün Enstitüyü ziyaret eden İnönü’nün yatakhaneleri dolaştığı sırada yatağının düzgünlüğü nedeniyle kendisini övdüğünü aktarmaktadır.⁹⁵² 1945 yılı Eylül ayı başında tam da okulların açılışına denk gelecek şekilde İzmir’e gelen Bakan Yücel, 10 gün sürecek⁹⁵³ bu gezisi kapsamında Kızılçullu Köy Enstitüsü dahil birçok okulu ziyaret edecek, ilk ve orta öğretim sorunlarının yerinde saptanması ve çözümü noktasında çalışmalar yapacaktır.⁹⁵⁴ Yücel 5 Eylül akşamı Kızılçullu Köy Enstitüsünde onuruna verilen yemeğe ardından düzenlenen eğlenceye katılmış bu süreçte enstitü öğrencileri ile bolca görüşmeler yapmıştır.⁹⁵⁵ Yine 1946 yılı Denizcilik Bayramı kutlamaları nedeni ile İzmir’e gelen Hasan-Âli Yücel, törenin ardından Milli Eğitim Müdürlüğüne geçmiş ve burada Köy Enstitüleri Umumi Müfettişi Hamdi Apak ile görüşmüş yanı sıra Enstitü kadrosuna ilişkin çalışmalar yapmıştır.⁹⁵⁶

Kızılçullu Köy Enstitüsü eğitim camiasından yetkililerin toplantı ve çalışma alanı da olmuştur. İlköğretim sorununa yönelik çalışmaları değerlendirmek üzere ilköğretim müfettişleri ve gezici başöğretmenler Kızılçullu’da toplanmışlardır.⁹⁵⁷ İzmir Valisi Osman Sabri Adal, İzmir okullarını ziyaretleri kapsamında 04.03.1948’de Kızılçullu Köy Enstitüsünü de ziyaret etmiştir. Ziyareti sırasında derslere de giren Adal, öğrencilere sorular sormuş ve okul çalışmaları ile yakından ilgilenmiştir.⁹⁵⁸ Hükümet erkanının Kızılçullu Köy Enstitüsüne olan ilgisi her dönem devam etmiştir. Bir nedenle İzmir’e gelen Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Nihat Erim ve beraberindeki Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu 13.07.1949’da Kızılçullu Köy

⁹⁵¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.277-282

⁹⁵²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.482-486

⁹⁵³Yeni Asır, 31.08.1945

⁹⁵⁴Yeni Asır, 03.09.1945

⁹⁵⁵Yeni Asır, 06.09.1945

⁹⁵⁶Anadolu, 02.07.1946

⁹⁵⁷Anadolu, 23.08.1946

⁹⁵⁸Yeni Asır, 05.03.1948

Enstitüsüne misafir olmuşlardır.⁹⁵⁹ Bakan Banguoğlu bu ziyareti sırasındaki düşüncelerini *“Maarifimizin gözbebeği köy enstitülerine büyük ümitlerle bağlı bulunmaktayız!”*⁹⁶⁰ *“Köy enstitülerimiz milli ideallerimize bağlı müesseselerdir. Yeni terbiye sistemimiz demokratik bir idarenin icaplarına ve milletimizin dünyaya örnek olan nizam kabiliyetine dayanacaktır.”*⁹⁶¹ sözleri ile dile getirmiştir.⁹⁶² 1 Haziran 1950’de başlayan ve 5 gün süren 1.Pratik Eğitim Kongresine yurdun birçok yerinden gelerek katılan eğitimci ve delegeler kongre kapsamında olmak üzere Kızılçullu Köy Enstitüsünü de ziyaret etmişlerdir.⁹⁶³ Kızılçullu Köy Enstitüsü Türk devlet ve kültür insanlarının yanında yabancıların da ilgisini çekmektedir. Bu doğrultuda olmak üzere iki İngiliz Parlamento üyesi Kasım 1947’de İzmir’e geldiklerinde Kızılçullu Köy Enstitüsünü de ziyaret etmişler, incelemelerde bulunmuşlardır.⁹⁶⁴

Öğretmen okullarının kuruluşunun 102. Yıldönümü kutlamaları Kızılçullu Köy Enstitüsünde yapılmıştır. Kutlamalara tüm yurttaşlar çağrılmış, ulaşımını kolaylaştırmak için Alsancak Garı’ndan 16 Mart 1950 günü saat 13.25 ve 14.35’te kalkmak üzere trenler ayarlanmıştır. Bu etkinlikle yurttaşların Kızılçullu Köy Enstitüsünü görüp, gezebilmeleri böylelikle görerek fikir sahibi olmaları amaçlanmıştır.⁹⁶⁵ İzmir Öğretmenler Derneği’nin eşgüdümünde Kızılçullu Köy Enstitüsünde gerçekleştirilen öğretmen okullarının 102.kuruluş kutlamalarına İzmir protokolü yanı sıra eğitimciler ve yurttaşlar katılmışlardır. Konuklar, öğrencilerin seslendirdiği İstiklal Marşını izleyen çeşitli marşlar alkışlarla karşılanmıştır. İzmir Karşıyaka Kız Öğretmen Okulu eski Müdürü Rahmi Balaban’ın⁹⁶⁶ günün anlamına ilişkin konuşmasının ardından Dernek Başkanı Yusuf Ziya Apak da bir konuşma yapmıştır. Enstitü öğrencilerinin halk oyunları gösterisini Enstitü Müdürü Ahmet Öner Türk tarafından seslendirilen Atatürk’ün veciz sözleri izlemiştir. Sadık Çiner, Ahsen Gürtin, Hüseyin Pekçetin tarafından okunan şiirler ve anılar Enstitü öğretmenlerinden Ekrem Erşen’in şiiri ve öğrencilerden Rıza Yetim’in manzumesi, Zafer Payzın ve Mehmet Öz’ün türküleri beğeni ile karşılanmıştır.⁹⁶⁷

3.2.7. Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde Spor

⁹⁵⁹Anadolu, 15.07.1949

⁹⁶⁰Anadolu, 14.07.1949

⁹⁶¹Ulus, 14.07.1949

⁹⁶²Tahsin Banguoğlu’nun konuşmasının tam metnine **Basında Köy Enstitüleri 1944-1949** Cilt 2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Ankara, 2001, ss.518-521

⁹⁶³Yeni Asır, 05.06.1950

⁹⁶⁴Yeni Asır, 08.11.1947

⁹⁶⁵Yeni Asır, 15.03.1950

⁹⁶⁶Şahin, (Balaban), s.20

⁹⁶⁷Yeni Asır, 19.03.1950

Kızılçullu Köy Enstitüsünün sportif alanda ortaya koyduğu çeşitlilik ve başarı basının da dikkatini çekmiş ve bu yönde Enstitüye yapılan ziyaretler haber yapılmıştır. Ziyareti gerçekleştiren muhabir *“Okullarda Spor Kızılçullu Köy Enstitüsü”* başlıklı yazısında *“Bu kadar kısa bir zamanda inanılmayacak derecede spor inkişafı gösterebilen ve onun ahlâki vecibelerine intibak eden bir başka inkılap mevcut değildir.”* sözleri ile duygularını dile getirmiştir. Muhabir, gezisi sırasında yemekhanenin arkasında ve tamirhanenin karşısında bulunan açık spor alanında öğrencilerin sanki kendileri yokmuşçasına spor yapmakta olduklarını, alan içinde dört voleybol, iki basketbol, bir futbol yanı sıra atletizm yapmaya elverişli pisti ve güreş antrenmanı için yer olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte Kızılçullu Köy Enstitüsünde öğrencilerin diğer okullardaki eğitim ortamından farklı olarak daha yoğun bir eğitime yanı sıra uygulamalı eğitimlere katıldıklarını düşündüğünde spor için büyük bir istekle davranmalarını; *“Türk ulusunun büyük bir enerji ve gizli kalmış kabiliyetler taşıdığının en güzel delili”* değerlendirmesinde bulunmaktadır.⁹⁶⁸ Aynı gezinin diğer yönlerine ilişkin ayrı bir haberde de şu konular yer almaktadır. Enstitünün beden eğitimi öğretmeni ve spor yurdu baş kaptanı Osman Özden *“Biz mesleki bünyemiz ve spor kabiliyetimizi göz önünde bulundurarak spor yapmaktayız. Buna göre ehemmiyet sırasıyla, başta güreş olmak üzere atletizm, eltopu, voleybol, basketbol, futbol ve atış çalışmaları mevzumuzu teşkil eder.”* açıklaması ile Kızılçullu’da yapılmakta olan spor dalları hakkında bilgi vermektedir. Gezide ortaya konulan bir başka konu ise daha Amerikan Koleji döneminde spor salonu olarak inşa edilmiş olan salonun son halidir. Amerikan Koleji’nin kapanmasından sonra bir süre saman deposu olarak kullanılan bu yer, Kızılçullu Köy Enstitüsü olduktan sonra yemekhaneye dönüştürülerek kullanılmıştır. Bununla birlikte gezi sırasında yeni bir yemekhane inşa edilmekte olduğu ve tamamlanmasının ardından spor salonunun yeniden faaliyete geçirileceği bilgisi paylaşılmıştır.⁹⁶⁹

1947 yılı sonunda İzmir’deki okul spor yurtları arasında gerçekleştirilen voleybol turnuvasına beyaz kümede katılan Kızılçullu Köy Enstitüsü küme birinciliği için karşılaştığı İnönü Lisesine mağlup olarak grup ikincisi olmuştur.⁹⁷⁰ Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından 1948’de düzenlenen Bölge Kır Koşusuna katılan Kızılçullu Köy Enstitüsü takımlar sıralamasında birinci, 8.000 metre yarışlarında ikinci ve 4.000 metre yarışlarında da birinci olmuştur. Bireysel

⁹⁶⁸Demokrat İzmir, 13.12.1948

⁹⁶⁹Demokrat İzmir, 16.12.1948

⁹⁷⁰Yeni Asır, 12.12.1947

yarışmalarda da Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinden Muharrem Can 27.39 dakikalık sonuçla 8.000 metrede üçüncü, Sebahattin İnce 13.35,2/10 dakikalık sonuçla 4.000 metrede ikinci olmuştur.⁹⁷¹ Liseler arası hentbol karşılaşmalarında beyaz kümede yer alan Kızılçullu Köy Enstitüsünün Alsancak sahasında Atatürk Lisesi ile yapmış olduğu karşılaşma 2-2 berabere sonuçlanmıştır.⁹⁷² İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 1948'de ilk kez olmak üzere güreş turnuvası düzenlenmiştir. Kızılçullu Köy Enstitüsü bu turnuvaya 7 ayrı sıklette olmak üzere katılmış ve 6 sıklletin birinciliğini yanı sıra takım halinde elde ettiği 20 puanla turnuva birinciliğini elde etmiştir. Turnuvada Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencilerinden Ahmet Bilek 52 kiloda, Bekir Dinç 57 kiloda, Halil Arıkan 67 kiloda, Ramazan Yalık 73 kiloda, Eşref Börekçi 79 kiloda ve Cavit Yaman 87 kiloda birinci, Osman Tezek 62 kiloda ikinci olmuştur.⁹⁷³ Bu turnuvada 52 kiloda birinciliği elde eden Ahmet Bilek, bu spor dalında zirveyi görmüş bir güreşçi ve sporcudur. 1948 Londra Olimpiyatlarında şampiyonluklar kazanan Celal Atik ve Yaşar Doğu'nun Kızılçullu Köy Enstitüsünü ziyaret etmeleri sonrasında kendini güreşe daha fazla adayan Bilek, elde ettiği ulusal ve uluslararası başarılarını 1960 yılında yine 52 kiloda Dünya şampiyonu olarak taçlandırmıştır. Hakkındaki yapıtın yazarı Kemal Ateş'in deyimi ile Ahmet Bilek, köy enstitülerinin yetiştirdiği ilk ve tek olimpiyat şampiyonudur.⁹⁷⁴ 1948 yılı için İzmir spor hareketlerine ilişkin sonuçlara bakıldığında Kızılçullu Köy Enstitüsünün atletizm ve güreş sporlarında elde ettiği derecelerle kendine yer edindiği görülmektedir.⁹⁷⁵

Enstitülerde spora verilen önem doğrultusunda köy enstitülerinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin okul takımı ve bireysel olarak katılımlarını sağlayacak spor karşılaşmaları yapılmıştır. 20-30.09.1947 tarihleri arasında ilk olarak Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde gerçekleştirilen *şilt müsabakalarında* voleybol, atletizm güreş karşılaşmaları yapılmıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü de bu yarışmalara katılmıştır.⁹⁷⁶ Köy enstitüsü öğrencilerinin katılımı ile Hasanoğlan Köy Enstitüsünde gerçekleştirilen turnuvaya 12 köy enstitüsü katılmış ve Kızılçullu Köy Enstitüsü güreş, voleybol, atletizm ve atış branşlarında topladığı 28 puanla birinci olmuştur. Bu nedenle gelecek *şild müsabakalarının* İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsünde yapılması

⁹⁷¹Yeni Asır, 23.02.1948

⁹⁷²Yeni Asır, 02.03.1948

⁹⁷³Yeni Asır, 06.05.1948

⁹⁷⁴Kemal Ateş, **Ya Madalya Ya Ölüm Neşter ve Madalya**, Destek Yayınları, İstanbul, 2015, ss.263-266, 341- 344

⁹⁷⁵Yeni Asır, 20.05.1948

⁹⁷⁶Yeni Asır, 27.07.1947

kararlaştırılmıştır.⁹⁷⁷ Kızılçullu Köy Enstitüsünde gerçekleştirilecek turnuva basın organlarında şöyle yer almıştır: *Köy Enstitüleri şilt yarışmaları 23 Ağustos 1948'de başlayacak ve 2 Eylül 1948'de sona erecektir.* Yarışmalar halka açık ve ücretsiz olarak düzenlenmiştir. Turnuva kapsamıda atletizm, eltopu, voleybol, güreş ve su sporları branşlarında yarışmalar yapılmıştır. Yarışmalara 6 enstitünün kız öğrencileri de katılmıştır. Derece alan takımlar birer bayrak ve sporculara bu yarışmaya özel rozetler armağan edilmiştir. Yarışmalara 400 erkek, 36 kız  ğrenci ve 30 beden eğitimi  ğretmeni katılmıştır.⁹⁷⁸ Turnuva 23 Ağustos 1948'de açıklanan programa⁹⁷⁹ uygun olarak Alsancak Stadında yapılan törenle başlamıştır. Program doğrultusunda atletizm yarışmaları Alsancak Stadında, eltopu, voleybol ve güreş yarışmaları Enstitü sahasında yapılmıştır.⁹⁸⁰ Bu karşılaşmalar için yıllardan beri yemekhane olarak kullanılan kapalı spor ve jimnastik salonu, bu turnuva ile birlikte İzmir bölgesi ve okulları için jimnastik salonu olarak kullanılmıştır. Böylesi bir salonun olmaması nedeni ile o zamana değin yapılamayan basketbol, güreş, boks ve tenis karşılaşmaları da yapılabilmiştir.⁹⁸¹ *şilt müsabakalarının* ikincisine her enstitüden beden eğitimi öğretmenleri eşliğinde 20'şer sporcu öğrencinin katılması dolayısı ile 436 kız ve erkek öğrencinin katılımı gerçekleşmiştir.⁹⁸² Yarışmaların açılış törenine Vali Yardımcısı Agah Erkan, Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu, Milli Eğitim Müdürü Asım Korkut katılmıştır. Bununla birlikte ilk gün yarışmalarda düzenlemelerin iyi yapılamamasından kaynaklanan birçok olumsuzluk yaşanmıştır. Yarışma dereceleri doğru hesaplanamamış, bir sporcunun ayağına çivi batmış ve bir  ğrenci baygınlık geçirmiştir.⁹⁸³ Güreş karşılamaları 57, 62, 67 ve 75 kilolarda olmak üzere Kızılçullu Köy Enstitüsü Spor salonunda yapılmıştır.⁹⁸⁴ 1948 Köy Enstitüleri şilt M sabakalarını Kızılçullu Köy Enstitüsü toplamda elde ettiği 16 puanla birinci, Akpınar Köy Enstitüsü ikinci olarak tamamlamıştır. Yarışmalarda Kızılçullu Köy Enstitüsünden Saffet Kurt uzun atlamada 5.78 metrelik atlayışı ile birinci, Kasım Demir cirit atmada 46.10 metrelik atışı ile birinci, Kadriye Sezer kızlar uzun atlamada 3.20 metrelik atlayışı ile üçüncü olmuştur. Takım yarışmalarından voleybolda Kızılçullu Köy Enstitüsü kızlarda üçüncü, erkeklerde ikinci, eltopunda birinci

⁹⁷⁷Anadolu, 03.10.1947

⁹⁷⁸Demokrat İzmir, 19.08.1948

⁹⁷⁹Yeni Asır, 21.08.1948

⁹⁸⁰Demokrat İzmir, 22.08.1948

⁹⁸¹Yeni Asır, 30.07.1948

⁹⁸²Yeni Asır, 19.08.1948

⁹⁸³Demokrat İzmir, 24.08.1948

⁹⁸⁴Demokrat İzmir, 30.08.1948

olmuştur.⁹⁸⁵ Güreş müsabakalarında Kızılçullu Köy Enstitüsünden Osman Tezer 62 kiloda birinci olurken, 67 kiloda Pazarören Köy Enstitüsünden Mustafa Özen, Akpınar Köy Enstitüsünden Cahit Temiz 72 kiloda birinci olmuşlardır.⁹⁸⁶

İzmir genelinde bulunan okul spor yurtlarının 1948 yılı açılış töreninde Kızılçullu Köy Enstitüsü de yer almıştır.⁹⁸⁷ Spor yurtları voleybol turnuvasında Kızılçullu Köy Enstitüsü kırmızı kümede yer almıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü turnuva kapsamında ilk karşılaşmasını 25.11.1948'de Atatürk Lisesi ile ikinci karşılaşmasını 02.12.1948'de İnönü Lisesi ile ve üçüncü karşılaşmasını 09.12.1948'de Devrim Lisesi ile yapmıştır.⁹⁸⁸ 25.11.1948'de Atatürk Lisesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü arasında gerçekleşen karşılaşmayı Atatürk Lisesi kazanmıştır.⁹⁸⁹ 09.12.1948'de yapılan karşılaşmada Kızılçullu Köy Enstitüsü Devrim Lisesine galip gelmiş ve küme üçüncüsü olmuştur.⁹⁹⁰ İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından düzenlenen basketbol maçlarında 06.01.1949'da Karşıyaka Lisesi ile karşılaşan Kızılçullu Köy Enstitüsü bu maçı 14-13'lük skorla kazanmasına⁹⁹¹ rağmen 20.01.1949'da Halkevi Spor Salonunda Tarım Okulu ile yaptığı ve çekişmeli geçen maçı 12-11'lik skorla kaybetmiştir. Köy Enstitüsünün ilk beşi; Halil, Ahmet, Durmuş, Feridun ve Osman'dan oluşmuştur.⁹⁹² Hentbol turnuvasında kırmızı kümede yer alan Kızılçullu Köy Enstitüsü 17.03.1949'da Alsancak sahasında gerçekleştirdiği ilk maçında Devrim Lisesine karşı üstün bir oyunla 8-1 galip gelmiştir.⁹⁹³ Hentbol Kırmızı Küme birinciliği için 29.03.1949'da Alsancak Spor alanında karşı karşıya gelen Kızılçullu Köy Enstitüsü ile İnönü Lisesi karşılaşmasından Kızılçullu Köy Enstitüsü 5-3 galip gelerek birinci olmuştur. Kızılçullu oyuncu kadrosu Erbay, Maksut, Hulusi, Muammer, İrfan, Basri, Feridun, Aziz, Saffet, Halil ve Osman'dan oluşmaktadır.⁹⁹⁴ Kızılçullu Köy Enstitüsünde birçok spor dalında başarılar elde edilmekle birlikte güreş sporunda elde edilen başarı basında yer almıştır. 13 Şubat 1949'da Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Salepçioğlu Camiiindeki güreş salonunda düzenlenen yarışmalarda 52 kiloda Ahmet Bilek, 62 kiloda Osman Nezek ve 70 kiloda Cahit Yakan birinci olmuştur.⁹⁹⁵ Kızılçullu'da sportif etkinlikler yanında izcilik de yapılmaktadır. 20 Mart 1949'da Kızılçullu Köy Enstitüsü izcileri Atatürk, İnönü ve Ticaret Lisesi öğrencileri ile

⁹⁸⁵Yeni Asır, 31.08.1948, Demokrat İzmir, 03.09.1948

⁹⁸⁶Yeni Asır, 01.09.1948

⁹⁸⁷Demokrat İzmir, 08.11.1948

⁹⁸⁸Yeni Asır, 23.11.1948

⁹⁸⁹Yeni Asır, 26.11.1948

⁹⁹⁰Yeni Asır, 10.12.1948

⁹⁹¹Yeni Asır, 07.01.1949

⁹⁹²Demokrat İzmir, 21.01.1949

⁹⁹³Yeni Asır, 18.03.1949

⁹⁹⁴Demokrat İzmir, 30.03.1949

⁹⁹⁵Demokrat İzmir, 14 Şubat 1949

birlikte Balçova'ya bir inceleme gezisi yapmışlardır.⁹⁹⁶ İzmir liseleri arasında düzenlenen hentbol turnuvasının 12.04.1949'da yapılan karşılaşmasında Ziraat Lisesi Kızılçullu Köy Enstitüsünü 6-5'lik bir skorla yenmiştir.⁹⁹⁷ 19.04.1949'da Alsancak Stadında yapılan final karşılaşmalarında Atatürk Lisesi ile karşılaşan Kızılçullu Köy Enstitüsü 3-2 yenilmelerine rağmen genel sıralamayı Ziraat Lisesinin ardından ikinci olarak tamamlamıştır.⁹⁹⁸ Lise ve dengi okullar arasında olmak üzere 19 Mart 1950'de Kızılçullu Köy Enstitüsü Spor Salonunda Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan güreş turnuvasında 35 güreşçinin katılımı ile 44 karşılaşma yapılmıştır. Takım halinde birinci olan Kızılçullu Köy Enstitüsü kupasını Milli Eğitim Müdürü Tarık Asal'dan almıştır. Turnuvada Kızılçullu Köy Enstitüsünden 52 kiloda Ahmet Bilek, 57 kiloda Cevat Ok ve 72 kiloda Yasin Uyar birinci, 62 kiloda Mehmet Ali Yörük ikinci olmuştur.⁹⁹⁹ Okul spor yurtları ve erkek liseleri arasında 01.05.1950'de Alsancak Stadında gerçekleştirilen Atletizm Bayramına Kızılçullu Köy Enstitüsü de katılmış ve toplamda aldığı 41 puan ile ikinci olmuştur. Kızılçullu Köy Enstitülü öğrencilerden Kazım Taş 9.45 metre ile gülle atmada birinci, Muharrem Can 4.34 ve Fahri Kaya 4.43 dakika ile 1.500 metrede birinci ve ikinci, Karabulut 43,65 ve Kasım 41.44 metre ile cirit atmada birinci ve ikinci, Muharrem Can 2.15 dakika ile 800 metrede birinci, Cafer 28.54 ve Karabulut 28.46 metre ile disk atmada birinci ve ikinci olmuşlardır.¹⁰⁰⁰

Kızılçullu Köy Enstitüsünde spora verilen önem anılara da yansımıştır. Kemal Kocabaş tarafından yapılan derlemede yer verildiği üzere Kemal Güngör, sabahları önce Zekeriya Tonguç'un kendilerine kültür fizik yaptırdığını ardından da kızılı erkekli zeybek oynadıklarını, voleybol, futbol ve hentbolun en çok yapılan spor dalları olduğunu aktarmıştır.¹⁰⁰¹ Ali Özer; kendisinin iyi bir sporcu olması nedeniyle Zekeriya Tonguç'la birlikte spor yaptıklarını,¹⁰⁰² Kızılçullu'da ulusal bayramların coşku ve sevinçle kutlandığını, 1943 Gençlik ve Spor Bayramında 10-15 kağıt arabası üzerinde sanat dalları sunumu yaparak geçit yaptıklarını ve Alsancak Stadı'ndaki halk oyunları gösterileri ile halkı coşturduklarını, Kızılçullu'da voleybol, hentbol ve atletizm yaptığını ve gittiği Erzurum-Pulur'da kayak yaptığını belirtmiştir.¹⁰⁰³ Muhittin Orhan Horasan da Enstitüde spora önem verildiğini, voleybol,

⁹⁹⁶İzmirli İzicilerin Gezintileri, Demokrat İzmir, 21 Mart 1949

⁹⁹⁷Yeni Asır, 13.04.1949

⁹⁹⁸Yeni Asır, 20.04.1949

⁹⁹⁹Yeni Asır, 20.03.1950

¹⁰⁰⁰Anadolu, 02.05.1950

¹⁰⁰¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.87-96

¹⁰⁰²Kocabaş, (Kızılçullu), s.183

¹⁰⁰³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.179-186

hentbol ve atletizm yapıldığını, futbolun yasak olduğunu, Enstitünün voleybol ve hentbolda İzmir birincisi olduğunu aktarmaktadır.¹⁰⁰⁴

Şekil 14 : Kızılçullu Köy Enstitüsü Hentbol Takımı

Kaynak : Zekeriya Tonguç Fotoğraf Arşivi

3.2.8. Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Ortaklar Köy Enstitüsü Bağı

Köy Enstitülerinin kuruldukları yerler incelendiğinde yurdun yedi bölgeye ve her bölgenin de üçe olmak üzere 21 parçaya bölünmüş olduğu her enstitünün çevresindeki üç ya da dört ilin köy çocukları için ayrılmış olduğu görülmektedir. Durum böyle iken ve İzmir'e yakın sayılacak yerlerde; Balıkesir Savaştepe ve Eskişehir Çifteler'de enstitüler olmasına rağmen 1944'te İzmir'e çok yakın sayılabilecek bir yerleşkede; Aydın Ortaklar'da yeni bir Köy Enstitüsü kurulmaya başlanmıştır. Ortaklar Köy Enstitüsü'nün kuruluşu Kızılçullu Köy Enstitüsü ile ilgili birçok olumsuz iddiayı gündeme taşımıştır. Öyle ki; bu iddialardan biri yanıtını Müfettiş Muhittin Akdik'in 05.11.1944 tarihli raporunda¹⁰⁰⁵bulmuştur: *"Kızılçullu Köy Enstitüsü fazla kalabalıktır. Bu yüzden güçlüklerle karşılaşmaktadır. Aydın, Muğla ve Denizli'de bir enstitü daha açılarak bu müessesede öğrenci sayısı 800'e indirilirse*

¹⁰⁰⁴Kocabaş, (Kızılçullu), ss.314-325

¹⁰⁰⁵İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, H01073009A02EA01 ve H01073009A02EA02 numaralı belgeler

gençler üzerinde daha tesirli işlemek, onları kazanmalarını hedef tuttuğumuz itiyatlar, maharetler ve bilgilerle daha iyi techiz etmek mümkün olur.”¹⁰⁰⁶

Ortaklar Köy Enstitüsü'nün kurulma kararı alınması yönetici kadroları ile ilgili çeşitli değişiklikleri de getirmiştir. İ.Hakkı Tonguç tarafından Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Hamdi Akman'a bildirilen yeni yapılanma şöyledir: Yeni kurulacak Ortaklar Köy Enstitüsü Müdürlüğüne Hayri Çakaloz gelecektir. Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğüne de Talat Ersoy'un atanmasına karar verilmiştir. Ortaklar Köy Enstitüsü'nün kuruluşu sürecinde Hamdi Akman bu iki enstitü arasındaki ilişkileri *“Babaca”* yürütecek ve bunun gereğini sağladıktan sonra da Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsündeki yeni görevine başlayacaktır.¹⁰⁰⁷

Aydın Maarif Müdürlüğü'nün, İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'a gönderdiği kişiye özel 18.05.1943 tarih ve 1456 sayılı yazıda; Tonguç tarafından sözlü olarak verilen talimat doğrultusunda enstitü için 1.000 dekarlık iki arazi bulunduğu, her ikisinin de demiryolu hattı güzergahında ve enstitü kuruluşuna elverişli oldukları bildirilmektedir.¹⁰⁰⁸ Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu Direktörlüğünün yine İlköğretim Genel Müdürü İ.Hakkı Tonguç'a yazdığı 23.11.1943 tarih ve 1620/165 sayılı yazıda; *“Enstitümüzün Aydın Vilayetine nakli için”* yer bulmak amacı ile üç kez Aydın'a gidildiği, Kocagür, Sınırteke, Yuvacık ve Ortaklar köyleri yakınlarındaki arazilere ilişkin ayrıntıların yazı içeriğinde bulunduğu belirtilmektedir. Ortaklar yakınında bulunan 1500 dönüm civarındaki arazinin, Ortaklar tren yolu ve şosesine yakın oluşu, içerisinde akarsular ve ılıca bulunması ve uygun fiyatla alınabilecek olması gibi özellikleri nedeni ile uygun görüldüğü bildirilmektedir.¹⁰⁰⁹ İnşaat aşamasındaki Ortaklar Köy Enstitüsü Kızılçullu Köy Enstitüsünün Ortaklar Şubesi olarak da değerlendirilmektedir. Ortaklar bir yıl içerisinde tamamlanarak faaliyete geçecektir. Kızılçullu Köy Enstitüsünün son sınıfında 315 öğrenci bulunmaktadır ve bunların 300'ünün mezun olacağı hesaplanmaktadır. Ortaklar'ın faaliyete geçmesi ile de Kızılçullu'nun köy ebeleri ve küçük sıhhat memurları okuluna dönüştürülmesinin düşünüldüğü haberleri yapılmıştır.¹⁰¹⁰ Ortaklar Köy Enstitüsünün kuruluş çalışmalarına Kızılçullu'dan birçok öğrenci katılmıştır. 1943 girişli Kamuran Tekeli, Ortaklar imcesine katıldığında bir gün Tonguç'un onlara katılarak *Saraydan İndi Yürüdü* adlı türküyü öğrettiğini

¹⁰⁰⁶ Kocabaş, (Kızılçullu), s.31

¹⁰⁰⁷ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.32, 33

¹⁰⁰⁸ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D02092028A010201 numaralı belge

¹⁰⁰⁹ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D02092028B020201 ve D02092028B020202 numaralı belgeler

¹⁰¹⁰ Yeni Asır, 4 İlkteşrin (Ekim) 1944

aktarmaktadır.¹⁰¹¹ 1943 girişli Muhsine Karaca; Enstitünün çok kalabalıklaşması nedeniyle ikiye bölündüğünü aktarmaktadır. Öyle ki, Ortaklar Köy Enstitüsü açıldıktan sonra Kızılçullu Köy Enstitüsünün Aydın, Muğla ve Denizli doğumlu öğrencileri öğrenimlerini Ortaklar Köy Enstitüsünde sürdürmüşlerdir.¹⁰¹²

3.2.9 Kapanışa Doğru Kızılçullu Köy Enstitüsü

2.Dünya Savaşı sona ermekle Dünyada "Soğuk Savaş" denilen yeni bir dönem ve bu döneme ilişkin koşullar yaşanmaya başlamıştır. Dünya, Yalta Konferansı ile Sovyet Rusya'nın liderliğindeki Doğu ve ABD'nin liderliğinde Batı Bloku adı altında iki bloğa bölünmüştür. İki ekonomik sistemin; kapitalizm ve komünizmin kıyasıya savaşı başlamıştır. Bu süreçte Sovyetler, Türkiye ile arasındaki saldırmazlık paktını bozarak Boğazlar'da üs kurmak yanı sıra Kars ve Ardahan'ın Ermenilere verilmesini istemiştir. Ayrıca bu isteklerini desteklemek için Bulgaristan ve Kafkaslar'a askeri yığınak yapmıştır. Bu gelişmeler Türkiye'nin Batı Blok'una yanaşmasına yol açmıştır. Türk dış politikası da bu süreçte Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde yeniden şekillenmeye başlamıştır. Askeri ve ekonomik etkileşim beraberinde eğitim alanında da değişimi getirmiştir. 27.12.1949 tarihli Türkiye ve ABD arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkında Anlaşma diğer adı ile Fulbright Anlaşması eğitim alanında Amerikan etkisinin ve Türk bürokrasisi içinde Amerikalı uzmanların kadrolaşmasının önünü açmıştır. Köy enstitülerinin öğretmen okullarına dönüşümünde de bu durumun etkisi büyük olmuştur.¹⁰¹³ İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni dünya düzeni içinde kendini Demokrasi Bloğu içinde görmek isteyen Türkiye, 1946'da çok partili bir seçime ardından birçok alanda olduğu üzere Enstitüler üzerinde de değişikliğe gitmiştir.¹⁰¹⁴ Köy Enstitüleri programları deneysel bir evrilmenin yanı sıra çoklu etmenlerin; ülke ve öğrenci gereksinimleri, yaşanılan yerin özellikleri gibi, sentezlenmesi ile oluşmuştur. Başlangıç olarak 1937'deki Eğitim Kurslarının açılışı esas alındığında ilk kapsamlı ve resmi program 1943 tarihli olarak yayımlanmıştır. Bununla birlikte 1943 programının dahi yöresel gerekliliklere göre esneklikler içerdii görölmektedir. İlk programını oluşturmak konusunda 6 yıla yakın bir deney aşamasının verileri daha yeni dikkate alınmış olmasına karşın değişen koşullar

¹⁰¹¹Kocabař, (Kızılçullu), ss.364-369

¹⁰¹²Kocabař, (Kızılçullu), ss.389-394

¹⁰¹³Bařol, (2016), ss.30, 31

¹⁰¹⁴Türkoęlu, 2000, s.546

siyaset kurumunun Enstitülere bakışında dolayısı ile Enstitülerde ve programlarında değişime yol açmıştır. Öyle ki; değişim rüzgarı ilk olarak Bakan Hasan-Âli Yücel'in kabine dışında bırakılması ardından da İ.Hakkı Tonguç'un görevinden uzaklaştırılması ile kendini göstermiştir.¹⁰¹⁵ Kabine dışı bırakılan Yücel'in yerine Reşat Şemsettin Sirer atanmıştır.¹⁰¹⁶ Songül Sallan Gül'ün değerlendirmesine göre Sirer, daha 1939'da düzenlenen 1. Maarif Kongresi'nde *"Köylerde çalıştıracağımız öğretmenleri ilk numuneleri kurulmuş ve faaliyete geçmiş bulunan yeni tip köy öğretmen okullarında yetiştirmemiz ve bu tip müesseselerin aslî vazifelerinin de bu vazifeyi yapmak olduğunu sarahatle ifade etmemiz lazımdır. Bazı arkadaşların plân komisyonundaki müzakerelerimizde yeni tip okulların asıl hedeflerinin köylünün sosyal inkişafını temin etmek gibi şeyler olduğunu söylediler. Bu tabirler müphemdir."*¹⁰¹⁷ düşüncesinde olan ve 1943'te yaptığı bir görüşmede Tonguç'a *"Bindiğim atın benden akıllı olmasını istemem ben."* diyen biridir.¹⁰¹⁸ Sirer'in bakan olduktan sonra yaptığı önemli değişikliklerden biri İsmail Hakkı Tonguç'u İktedrisat Umum Müdürlüğü'nden almak ve Talim ve Terbiye Kurulu üyesi olarak görevlendirmek olmuştur.¹⁰¹⁹ Bunu Enstitü programlarında gerçekleştirilen değişiklikler izlemiştir. 1943 programı Enstitülerin düzeltilmesi kapsamında 1947'de değiştirilmiştir. Özü itibarı ile Köy Enstitüleri tasarımıındaki köye yarayışlı eleman yetiştirmekten çok, salt öğretmen yetiştirmeye yönelik değişimler yapılmıştır.¹⁰²⁰ Bu kapsamda 9 Mayıs 1947 tarihli genelge ile kız ve erkek öğrencilerin kaldığı yerler birbirinden ayrılmış, 20 Mayıs 1947 genelgesi ile de öğrencilerin serbest okuma saatlerine ve okunacak yayınlara kısıtlama getirilmiştir. 1948'de Enstitülerde uygulanan programla kent okulları programları neredeyse aynı hale gelmiştir. İş eğitimi de Soysal döneminde oturtulmaya çalışıldığı şekilde yalnızca alıştırılmalardan oluşmaktadır.¹⁰²¹ Bu arada 20.-TL olan Enstitü mezunu öğretmen ve sağlık memurlarını maaşları 100.-TL'ye yükseltilmiştir. Buna karşılık tahsis edilen arazi ve üretim araçları geri alınmıştır. Enstitülere *"hazırlık sınıfı"* adı altında bir sınıf eklenmiştir. Kent ve beldelerde yaşayan çocukların da Enstitülere alınmasının önü açılmıştır. Eğitim Kursları, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü ve enstitülerdeki sağlık kolları kapatılmıştır. Karma eğitime son verilmiştir.¹⁰²² Öz olarak bu

¹⁰¹⁵Sallan Gül, 2013, s.62

¹⁰¹⁶Türkoğlu, 2000, s.546

¹⁰¹⁷Yiğit, s.451

¹⁰¹⁸Bozkurt ve Bozkurt, s.349

¹⁰¹⁹Mehmet Rauf İnan, **Köy Enstitüleri ve Sonrası**, Öğretmen Yayınları, Ankara, 1988, s.310

¹⁰²⁰Binbaşioğlu, (Giriş), ss.54, 55

¹⁰²¹Türkoğlu, (Tonguç), ss.557, 558

¹⁰²²Gedikoğlu, (Köy Enstitüleri), s.231

değişiklikler köy enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürülmesi yönündeki temel yapısal değişikliklerdir. Çünkü köy enstitüsü demek iş içinde eğitim demek olmasına rağmen bu ilke de böylelikle terk edilmiştir.¹⁰²³ 1950 seçimleri sonrasında Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu'nun *"Lise ve Enstitülerin Islahı İçin Tedbirler"* adı altında yaptığı açıklama tam da bunu ortaya koymaktadır: *"Biz köy enstitülerinin yeni şartlara göre ıslahı için bir program açıklıyoruz. Bu programa göre enstitüler artık yalnız köy öğretmenlerini yetiştiren birer meslek okulu olacaktır. Bir köylü çocuğunun hem öğretmen, hem nalbant hem de hastabakıcı yahut müzisyen olarak yetiştirilmesi çok ideal bir iştir. Bunun içinde köy enstitüsü programlarında esaslı tadilatın yapılmasına başlanmıştır."*¹⁰²⁴ Reşat Şemsettin Sirer, köy enstitülerindeki değişiklik ve gelişmeler hakkındaki görüşlerini Köy Enstitülerine dair adlı yazısında dile getirmektedir. Sirer, 1950'den sonra ortaya çıkan köy enstitülerinin öğretmen okuluna dönüştürüleceği söylemini doğru bulmamaktadır. Çünkü Sirer'e göre enstitülerin öğretmenden öte köye gereken diğer elemanların öğretmenin şahsında yetiştirilmesi düşünülse de bunun sakıncaları görülmüştür. Bu durum nedeni ile Köy Enstitüleri 1947 bütçesi görüşülürken yapılan değişikliklerle zaten öğretmen okuluna dönüşmüştür. Buna kanıt olarak da dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan-Ali Yücel'in 24 Aralık 1946'da Mecliste yaptığı konuşmayı göstermektedir. Kaldı ki; eğitim öğretim programları yanı sıra okutulan dersler ve burada öğrenim gören öğrencilerin nihai amaçlarının öğretmen olmak oluşu da bunu ortaya koymaktadır. Sirer, enstitülerde var olan milli şuurlu, yurt sevgisi ve görev ahlakı olarak somutlaştırdığı ruhun değişikliklerden etkilenmeyeceği dolayısı ile değişmeyeceği görüşündedir. Eğitim süresinin uzatılmasının yararlı olabileceğini düşünen Sirer, şehirlerden öğrenci alınmasına olumsuz yaklaşmaktadır. Öyle ki; şehirli çocukların okuma olanağı bulabildikleri okul sayısının çokluğu buna karşılık köy çocuklarının okuma şansı elde ettikleri köy enstitülerinin sayısı dikkate alındığında bu köy çocuklarına haksızlık olacaktır. Diğer bir neden de şehirlerden köy enstitülerine gelecek öğrencilerin çoğunlukla kimsesiz ve muhtaç çocuklar olacağından zamanla enstitülerin birer yetiştirme yurduna dönüşmesi olasılığıdır. Enstitü adının değiştirilmesinin yanlış olacağını düşünen Sirer; geçmişe saygı ve kökleşmenin bir gereği olarak bunun yapılmaması gerektiğini savunmaktadır.¹⁰²⁵ Buna karşılık Bakanlığın köy enstitüleri hakkında hazırlamakta olduğu tasarıda köy enstitülerinin

¹⁰²³ Tinal ve Bozdağ, ss.179-202

¹⁰²⁴ Demokrat İzmir, 12.06.1950

¹⁰²⁵ Ulus, 07.03.1951

isimlerinin değiştirilmesinin de bulunduğu, isimleri değişecek enstitülerin başında Hasanoğlu ve Kızılçullu enstitülerinin geldiği duyurulmaktadır.¹⁰²⁶

Değişim ve dönüşüm süreci ile ilgili olarak Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinin anımsadıkları şöyledir: Semiha Ekiz tarafından aktarıldığı üzere; 1946 sonrası önce giysiler değişmiş; golf elbiseler yerine önlük giymeye başlanmıştır. Ardından tarım ve sanattan geri çektilmişler ve bu uygulamalı derslerin saatleri azaltılmıştır. Enstitü, bir iş okulundan çok klasik okula dönmeye başlamış ve haftada iki saat de olsa var olan yabancı dil; İngilizce dersleri kaldırılmıştır. İzleyen süreçte birçok müdür ve öğretmenin görev yeri değiştirilmiştir.¹⁰²⁷ İlyas Küçükdağlı; 1946 sonrası Yücel ve Tonguç'un görevden alınmasından sonra yöneticilerin davranışlarının değiştiğini ve uygulamaların azaldığını anımsıyor.¹⁰²⁸ Refik Kıran; 1. ve 2.sınıfı kız öğrenciler ile birlikte karma olarak gördüklerini ama 3.sınıfta bütün şubelerdeki kız öğrencilerin bir sınıfa toplanarak ayrı ayrı ders gördüklerini anımsıyor. 1947'de gerçekleşen program değişikliği nedeniyle sanat dalları seçimi yapılmamış, 1950 Ekim ayında karma eğitime son verilmesinin bir sonucu olarak Arifiye Köy Enstitüsü'ne gönderilmişler.¹⁰²⁹ Kazım Aras; başlangıçta değişimi anlayamadıklarını, sonra sonra tarım, sanat derslerinin haftada dört saate indirilmesi üzerine bir şeylerin değişmekte olduğunu anladıklarını, karma eğitime son verilmesi nedeniyle 1950 Eylül ayında bir öğretmenleri ile beraber Ortaklar Köy Enstitüsüne gittiklerini ve oradan mezun olduğunu aktarmaktadır.¹⁰³⁰ Rıza Kıvrak; kendilerinden önce öğrencilerin 1.sınıfta iken tüm sanat dalları hakkında bilgilendikten sonra 2.sınıfta demircilik, yapıcılık ve marangozluk gibi sanat dallarından birini seçtiklerine ve uzmanlaşmakta olduklarına işaret etmektedir. Buna karşın 1947'den itibaren öğrenciler bir hafta yapıcılık, bir hafta marangozluk gibi işlere katıldıkları için bunun sonucu olarak belli bir sanat dalında yoğunlaşamamışlardır. Kıvrak'a göre programlar yavaş yavaş değişmiş ve değişim ilk olarak giysilerde başlamıştır. Ütülü-kravatlı giysiler giymeye başladıktan sonra bu giysilerle tarım alanlarında çalışmak zorlaşmıştır. Kaldı ki, tarım ve ziraat dersleri de sınıflara çekilmeye başlamıştır.¹⁰³¹ Köy enstitüleri sistemindeki değişikliklere ilişkin Emin Soysal da görüşlerini "Köy Enstitüleri" adlı makalesinde ortaya koymaktadır: Soysal değişiklik isteklerini üç ana başlıkta toplamaktadır. İlk olarak köy enstitülerinin adının değiştirilmesi gelmektedir

¹⁰²⁶ Ulus, 04.06.1951

¹⁰²⁷ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.349-357

¹⁰²⁸ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.376-378

¹⁰²⁹ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.543-549

¹⁰³⁰ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.550-557

¹⁰³¹ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.574-582

ve bu Soysal'a göre enstitüler büyük katkısı olan İsmet İnönü'nün adını unutturma çabasından başka bir şey değildir. İkinci olarak şehir ve kasaba çocuklarının enstitülere alınması ki, okumak için birçok okula sahip oldukları düşünüldüğünde şehir çocuklarının köy çocuklarının yegane eğitim kurumları olan köy enstitülerinde okumaları haksızlık olacaktır. Son olarak da tarım derslerinin kaldırılmasıdır.¹⁰³² Buna karşılık köy enstitüleri ile öğretmen okullarını birleştirecek yasa tasarısı 29.12.1951'de Meclise sunulmuştur. Tasarı ile enstitülerin süresi 6 yıla çıkarılmakta, uygulamalı dersler azaltılırken kültür dersleri çoğaltılmaktadır. Özellikle uygulamalı derslerin azaltılması ile köye yayılsı öğretmen ve şehir okulları öğretmenleri arasındaki fark dolayısı ile köy enstitüleri ortadan kaldırılmış olacaktır.¹⁰³³

3.3. KIZILÇULLU KIZ KÖY ENSTİTÜSÜ

1950 seçimleri sonrasında Demokrat Parti'nin iktidar olmasıyla Köy Enstitüleri açısından önemli bir gelişme yaşanmıştır. Karma eğitim sona erdirilmiş, Köy Enstitülerindeki kız öğrencilerin kız köy enstitüsüne dönüştürülen iki enstitüde toplanması kararı alınmıştır.¹⁰³⁴ Bu doğrultuda enstitülerdeki tüm kız öğrenciler önce Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde toplanmıştır.¹⁰³⁵ Kızılçullu'daki erkek öğrenciler ise yakın enstitülere nakledilmiştir. Kızılçullu Köy Enstitüsü artık Kız Köy Enstitüsü olmuştur. Bu nedenle Milli Eğitim Müdürlükleri aracılığı ile Kızılçullu Köy Enstitüsünün kız öğrencilerine 27.09.1950'de Enstitüde olmaları haber verilirken erkek öğrencilerin 14.09.1950'de gelmeleri istenilmiştir.¹⁰³⁶ Kızılçullu Köy Enstitüsünün kızlara tahsis edilmesi nedeni ile 700 erkek öğrenci eğitimlerini tamamlamak üzere başka köy enstitülerine gönderilirken yurt genelinden birçok kız öğrenci Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde toplanmıştır. Kız Köy Enstitüsünün öğrenci mevcudunun 1.000 civarında olması beklenmektedir.¹⁰³⁷

Kızılçullu Köy Enstitüsünün Kız Köy Enstitüsüne dönüşmesi öğrenci hareketliliği yanında öğretmenlerin yerlerinin değişmesine de neden olmuştur. Bu kapsamda olmak üzere Arifiye Köy Enstitüsü Bıçki-Dikiş Öğretmeni Mebrure Tabu,¹⁰³⁸ Hasanoğlu Köy Enstitüsü Bıçki Dikiş Öğretmeni Huriye Atay, Savaştepe Köy Enstitüsü Bıçki Dikiş Öğretmeni Cahide Altıntaş, Çifteler Köy Enstitüsü

¹⁰³²Ulus, 31.07.1951

¹⁰³³Ulus, 30.12.1951

¹⁰³⁴Yeni Asır, 22.08.1950

¹⁰³⁵Yeni Asır, 02.09.1950

¹⁰³⁶Yeni Asır, 09.09.1950, Demokrat İzmir, 11.09.1950,

¹⁰³⁷Demokrat İzmir, 06.10.1950

¹⁰³⁸Demokrat İzmir, 20.10.1950

Dokumacılık Öğretmeni Mehmet Gürsel Kızılcıllı Kız Köy Enstitüsüne gelirken, Kızılcıllı Köy Enstitüsü Demircilik Öğretmeni Ekrem Erşen Savaştepe Köy Enstitüsüne, Yapıcılık Öğretmeni Mehmet Tozan Akpınar Köy Enstitüsüne, Beden Eğitimi Öğretmeni Basri Gürkan Hasanoğlu Köy Enstitüsüne, Tarım Öğretmeni Mümin Yağcı Hasanoğlu Köy Enstitüsüne, Toplu Dersler Öğretmeni İhsan Uhri Hasanoğlu Köy Enstitüsüne, Toplu Dersler Stajyer Öğretmeni Şerafettin Yücel Savaştepe Köy Enstitüsüne, Toplu Dersler Stajyer Öğretmeni Mehmet Öz Pamukpınar Köy Enstitüsüne, Toplu Dersler Stajyer Öğretmeni Cemal Aygel Cılavuz Köy Enstitüsüne, Dülgerlik Öğretmeni Kazım Doğruya Kepirtepe Köy Enstitüsüne, Yapı Sanat Bilgisi Öğretmeni Zafer Payzen Aksu Köy Enstitüsüne, gönderilmişlerdir.¹⁰³⁹

Kızılcıllı Kız Köy Enstitüsü 750 öğrenci mevcudu ile 17 Ekim 1950'de İlköğretim Genel Müdürü Yunus Kâzım Köni'nin de katıldığı bir tören ile açılmıştır.¹⁰⁴⁰ Köni, konuşmasında kadın öğretmen gereksiniminin karşılanmasının önemine değinmekle birlikte köy enstitülerinde neden karma eğitime son verildiğine ilişkin açıklamalar da yapmıştır. Köni'ye göre en çok öğrenci alındığı dönemde dahi enstitülerdeki kız öğrenci sayısı %8'i geçememiştir. Ve bu durumun ardında karma eğitim yatmaktadır. Öyle ki, yüzlerce erkek öğrenci arasında kalan kız öğrenciler enstitülerdeki güven ortamına rağmen kendilerini iğreti ve rahatsız hissetmektedir. Oysa kendi başlarına olan kızların kendilerine güveni artacaktır. Diğer yandan kuruluşunda kız öğrencilere pantolon giydirilmesi yanlış bir tutumdur. Kadın, kadın olarak kalmalı, erkekleşmemelidir. Pantolonu kaldırarak kız öğrencilerin kadınlık icaplarına zemin hazırlanmıştır. İyi bir öğretmen olmak için önce iyi bir kadın olunmalıdır. Köni konuşmasını '*Başarılı bir öğretmen olmak için iyi, nezih, iffetli bir kadın, yuvanıza sadık bir eş olmanız lazımdır.*' diyerek tamamlamıştır.¹⁰⁴¹ Kızılcıllı Köy Enstitüsünün Kız Köy Enstitüsü haline dönüştürüldüğü ilk ders yılının açılış töreninde Köni'nin yanı sıra İzmir Valisi Osman Sabri Adal, Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer, eğitimci ve öğretmenler de hazır bulunmuştur. Konuşmaların ardından öğrencilerle birlikte yenilen öğle yemeği ardından derslere başlanmıştır.¹⁰⁴² Ertesi gün Enstitüde, Kore Savaşına katılan askerlerimiz için bir anma töreni ve şehit askerler için saygı duruşu yapılmıştır.¹⁰⁴³ 24 Aralık 1950'de de Kızılcıllı Kız Köy Enstitüsünde Birleşmiş Milletler ve Kore günü yapılmıştır. Bu etkinlik kapsamında

¹⁰³⁹Demokrat İzmir, 24.10.1950

¹⁰⁴⁰Ulus, 16 Ekim 1950,

¹⁰⁴¹Yeni Asır, 18.10.1950; Demokrat İzmir, 18.10.1950

¹⁰⁴²Anadolu, 18.10.1950; Ulus, 18.10.1950

¹⁰⁴³Anadolu, 19.10.1950

Tarih-Coğrafya öğretmeni Hatice Çetin, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi ile ilgili açıklamalar yapmış ardından Türkçe öğretmeni Neriman Edgüer Birleşmiş Milletler ve Kore'ye yardım konularında bir konuşma yapmıştır. Öğrenciler de Kore ile ilgili şiirler okumuşlardır. Müdür Ahmet Önerürk'ün anma toplantısının anlamı üzerine konuşması ile tören sona ermiştir.¹⁰⁴⁴ Yaptığı bir gezi kapsamında 14.02.1951'de İzmir'e gelen Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri, Kızılçullu Köy Kız Enstitüsüne de uğramış, incelemelerde bulunmuş hatta derslere katılmıştır. Öğrencilere hitaben yaptığı konuşmasında *umumi arzu üzerine*¹⁰⁴⁵ Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün 1952'den itibaren kız öğretmen okuluna çevrileceğini bildirmiştir.¹⁰⁴⁶ Köy enstitülerinin öğretmen okulları olarak tanımlanması ve kabulü zor olmamış ve öğretmen okullarının kuruluş yıldönümü nedeni ile Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde yapılan kutlama etkinlikleri "*Kızılçullu Öğretmen Okulunda bir tören yapıldı*" şeklinde haberleştirilmiştir.¹⁰⁴⁷ Kızılçullu Köy Enstitüsünün Kız Köy Enstitüsüne dönüşmesi sonrasındaki ilk kuruluş yıldönümü kutlama etkinlikleri yine yerleşke içerisinde bir tören düzenlenerek gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerle birlikte okunan İstiklal Marşının ardından söz alan Müdür Ahmet Önerürk, günün anlam ve önemine ilişkin olarak yaptığı konuşmasında eğer Meclisteki çalışmalar tamamlanırsa Enstitünün gelecek yıl kız öğretmen okulu olacağını, böylelikle zaten öğretmen yetiştiren Kızılçullu Köy Enstitüsünün 103 yıllık bir maziye sahip okullardan biri olacağını belirtmiştir. Önerürk'ün konuşmasının ardından öğrenciler geçit resmi ve spor karşılaşmaları yapmışlardır. Öğleden sonra açılan resim, iş ve sanat sergisinin öğretmen ve anne olacıklara yaşamsal gereksinimlerini karşılama yönünde önemli öğretici işlerle dolu olduğu görülmüştür. Akşam yapılan müsamere ve müzik dinletisi ile kutlama sona ermiştir.¹⁰⁴⁸ 1951'de köy enstitülerinin 11.kuruluş yıldönümünde Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü kendi içinde sade bir kutlama gerçekleştirmiştir.¹⁰⁴⁹ Önceki yıllarda kuruluş kutlamalarına sürekli katılan resmi erkan bu kez katılmamıştır.¹⁰⁵⁰ Bununla birlikte Kızılçullu Köy Enstitüsünden mezun köy öğretmenleri 17 Nisan 1951 Salı akşamı Ödemiş'te bir kutlama gerçekleştirmişlerdir. Kutlamaya katılan Kaymakam Şevket Güreş düşüncelerini, "*Bu canlı topluluk Enstitülere bağladığımız ümitlerin ne kadar*

¹⁰⁴⁴Yeni Asır, 25.12.1950

¹⁰⁴⁵Yeni Asır, 15.02.1951

¹⁰⁴⁶Demokrat İzmir, 15.02.1951

¹⁰⁴⁷Demokrat İzmir, 17.03.1952

¹⁰⁴⁸ 16 Mart 1848'de öğretmen yetiştirmek üzere kurulan Darülmüallim Mektebinin kuruluş tarihi öğretmen okullarının başlangıcı olarak kabul edilmekte ve 16 Mart günlerinde çeşitli etkinlik ve kutlamalar yapılmaktadır. Önerürk'ün bu konuşmasının ardından gelen ilk 16 Martta yapılan kutlama "Kızılçullu öğretmen okulunda" öğretmen okullarının yıldönümü nedeni ile belirlenen programa uygun bir merasim yapılacaktır. başlığı altında verilmiştir. Demokrat İzmir, 15.03.1952

¹⁰⁴⁹Yeni Asır, 18.04.1951

¹⁰⁵⁰Anadolu, 18.04.1951, Demokrat İzmir, 18.04.1951

yerinde olduğunu gösteriyor.” sözleri ile dile getirmiştir. Öğretmen Halil Akyavaş köy enstitülerinin gelişim sürecini, köy enstitülü öğretmen ile eğitimcilerin özelliklerini anlatmıştır. Milli Eğitim Memuru Rifat Öcal, köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin doldurduğu büyük boşluğa değinmiştir. Öğretmenler Nurettin Ulutaş, Bekir Kacar ve Mestan Yapıcı’nın okuduğu şiirler, aktardıkları anılar ve hep birlikte oynanan milli oyunlar ile içtenlikli bir kutlama gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁵¹

Geçmişten bir miras, bir aktarım olsa gerektir sportif konulardaki Kızılçullu etkisi sürmekte Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü de katıldığı yarışmalarda üstün başarılar elde etmektedir. 1951 Mayıs’ında düzenlenen kız okulları spor bayramında Kızılçullu Köy Enstitüsü takım halinde aldığı 26 puanla birinci olmuş ve ödülünü Vali Osman Sabri Adal’ın elinden almıştır. Yarışmalarda Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü adına yarışan Güler 3.86 metrelik atlayışı ile uzun atlamada üçüncü, Hanım 7.86 metrelik atışı ile gülle atmada birinci, Münevver 14,7/10 saniye ile 100 metrede ve 31,6/10 saniye ile 200 metrede birinci olmuştur.¹⁰⁵² 1952’de gerçekleştirilen kız okulları atletizm yarışmalarına Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü de katılmış¹⁰⁵³ ve büyük bir farkla birinci olarak önemli başarılar elde etmiştir. 1 Mayıs 1952’de Alsancak Stadında gerçekleşen yarışmalara halkın ilgisi de büyüktür. Yarışmalarda Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü öğrencilerinden Sevim Altay 14,4/10 saniyelik derecesi ile 100 metrede birinci, Zehra Akmehmetoğlu 8.60 metrelik derecesi ile gülle atmada birinci, Hatice Üzülmöz 120,1/10 saniyelik derecesi ile birinci ve Fatma Sarı ikinci, Sevim Özen 4.18 metrelik atlayışı ile uzun atlamada ikinci olarak toplamda 37 puan almışlardır.¹⁰⁵⁴

Cumhurbaşkanı Celal Bayar Mayıs 1951’in sonuna doğru İzmir’e yaptığı gezide Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünü de ziyaret etmiştir. Enstitüye girerken öğrencilerin yoğun tezahüratları ile karşılanan Cumhurbaşkanı Bayar, okul müdürü ile görüşerek çeşitli konularda bilgi almıştır. Atölye ve işlikleri de dolaşan Bayar, Biçki Dikiş Öğretmeni Hikmet Uraz’dan da kız öğrencilerin iş ve uğraşlarına yönelik bilgi almıştır. Öğretmen Nevide Günaydın da öğrencilerin resim çalışmalarını göstermiştir. Bayar, ayrılmadan önce enstitü anı defterini bu kez cumhurbaşkanı olarak imzalamıştır.¹⁰⁵⁵

¹⁰⁵¹Anadolu, 21.04.1951

¹⁰⁵²Anadolu, 06.05.1951, Yeni Asır, 06.05.1951

¹⁰⁵³Yeni Asır, 29.04.1952

¹⁰⁵⁴Demokrat İzmir, 02.05.1952

¹⁰⁵⁵Yeni Asır, 29.05.1951, Demokrat İzmir, 29.05.1951 Haberde şimdi cumhurbaşkanı olan Celal Bayar’ın 19 Ağustos 1938’de de Kızılçullu Köy Enstitüsüne geldiği ve anı defterine “*Öğretmen ve eğitimciler için kabul edilen terbiye sistemi, ileri için bize büyük ümitler vermektedir. Rejim, köyler için*

Türk Amerikan ilişkilerinde Demokrat Parti iktidarı özellikle eğitim alanındaki gelişmeleri köklü bir şekilde etkileyecek adımların atıldığı bir dönemdir. ABD'liler yapılan karşılıklı ¹⁰⁵⁶ anlaşma gereğince Türkiye'deki eğitim kurumlarını ilk basamaktan en üst aşamaya değin inceleme olanağı bulmak yanında karar organlarını etkileyecek kademelere uzmanlar yerleştirme olanağı elde etmişlerdir. Buna ek olarak eğitim amaçlı olarak ABD'ye gönderilen Türk eğitimciler Amerika'dan döndüklerinde Bakanlıkta önemli işlevi olan makamlara getirilmişlerdir. Amerikalı Profesör Miss Kate Wofford, anlaşma kapsamında Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nde de incelemelerde bulunmuş, derslere girmiş yanı sıra tarım alanlarındaki çalışmaları ve sanat işliklerindeki uygulamaları gözlemlemiştir. "Amerikalı uzman Köy Enstitüsünde" başlığı ile verilen haberde; Mrs.KateV.Wofford'un 19.11.1951'de Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünü ziyaret ettiği, bu sırada derslere girdiği, atölyeleri, tarım ve sanat alanlarını dolaşarak bilgiler aldığı, öğrenciler tarafından sunulan bir münazarayı izledikten sonra *"Amerika'da öğretmenlerin eğitimi ve öğretimde demokrasi"* konulu bir konuşma yaptığı, konuşması ile ilgili sorulara yanıtlar verdiği aktarılmaktadır. Ziyaretin akşam kısmında Enstitü öğrencilerinin oynadıkları piyesler ve halk oyunları gösterisi yer almıştır. Wofford, enstitünün temizlik ve düzeninden ve çalışmalarından çok memnun kaldığını yanı sıra halkoyunlarını çok orijinal bulduğunu belirtmiştir. Prof.Kate V.Wofford 23 ve 24.11.1951'de Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde çalışmalarda bulunmuş ve programı kapsamında "Köy Okulları Öğretmenlerine" başlığı altında bir anket uygulamıştır. ¹⁰⁵⁷ Miss Wofford, incelemeleri kapsamında Kızılçullu, Gönen, Ortaklar ve Savaştepe Köy Enstitülerinin müdürlerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin, Balıkesir Öğretmen Okulu Müdürü ve öğretmenlerinin, Balıkesir, Aydın, Denizli ve Manisa İlköğretim Müfettişlerinin, İzmir ilçeleri Maarif Memurlarının, İzmir İlköğretim Müfettişlerinin ve birleştirilmiş sınıflı 10 köy okulu öğretmenin katılımı ile 23.11.1951'de bir toplantı yapmıştır. Bu toplantı ilgi duyanların katılımına açık tutulmuştur. Prof.Wofford, 24.11.1951'de de "Eğitim, Öğretim ve Demokrasi" konulu bir konferans vermiş ve konuşmasında demokratik eğitimin Türkiye'de de başladığı saptamasında bulunmuştur. ¹⁰⁵⁸ Bunun yanında İzmir'e Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinden Cemal Alpman'ın refakatinde

çalışmağı vazifesinin başında görmektedir. Bu yeni eserden kat'i muvaffakiyet elde etmeliyiz, edeceğiz." notunu düştüğü belirtmektedir.

¹⁰⁵⁶Anlaşmanın karşılıklılığı gerçekleşenler dikkate alındığında kağıt üzerinde kalmıştır.

¹⁰⁵⁷Yeni Asır, 20.11.1951

¹⁰⁵⁸Yeni Asır, 25.11.1951

yeni bir Amerikalı Profesör gelmiştir. Kaliforniya Üniversitesi Halk Eğitimi Profesörü Watson Kicerman incelemelerde bulunmak üzere bir hafta İzmir'dedir.¹⁰⁵⁹

Şekil 15: Prof.Dr.Kate Wofford ve Tercümanı Fatma Barış Kızılcıllu'da

Kaynak: Kadriye Girgin Yılmaz Kişisel Fotoğraf Arşivi

Prof.Kate Wofford'un İzmir'deki gezisi sırasında dile getirdiği bir değerlendirme Asım Kültür tarafından Gösteriş Terbiyesi adlı bir makaleye konu edilmiştir. Asım Kültür, Amerikalı eğitim uzmanının bilinen yaşam öyküsüne bakıldığında ki; Wofford bir köy öğretmeni olarak başladığı kariyerinde ülkesinde ve Dünya'da söz sahibi bir noktaya gelmiştir, o ülkede yeteneklilerin yükselmesi için yollar açık tutulmuştur saptamasında bulunmaktadır. Kültür, Prof.Wofford'un *"Sizde öğrenciler siyah önlüklerinden tanınıyor bizde ise öğrenciler kıyafetlerinden değil sağlıklarından, yüzlerinin renklerinden, nezaket ve konuşma dillerinden belli olurlar."* sözüne takılmıştır. Kültür'e göre bir acı gerçek ancak bu kadar açıkça ortaya konulabilir. Öyle ki; öğrencilerin iyi eğitilmiş olup olmadıklarının siyah önlük ve siyah çorap giyip, beyaz yakalık takmakla eşdeğer tutulması gösteriş terbiyesinden başka bir şey değildir.¹⁰⁶⁰ Prof.Wofford, çalışmaları doğrultusunda düzenleyerek Bakanlığa teslim ettiği raporunda köy enstitülerinin öğretmen okuluna dönüştürülmesini önerisinde bulunmuştur.¹⁰⁶¹ Bakanlık da bu önerilerden yana bir tutumda olduğundan köy enstitülerinin ve öğretmen okullarının ve bazı il milli eğitim müdürlerinin katılımıyla

¹⁰⁵⁹Yeni Asır, 23.11.1951

¹⁰⁶⁰Asım Kültür, Gösteriş Terbiyesi, Yeni Asır, 23.11.1951

¹⁰⁶¹Yeni Asır, 08.02.1952

bir komisyon oluşturmuştur.¹⁰⁶² Bu komisyon köy enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürülmesi, süresinin beş yıldan altı yıla çıkarılması ve mezunlarının öğretmen okulu mezunları ile aynı koşullara tabi olmaları yönündeki tasarılarını Milli Eğitim Bakanlığına iletmış, Milli Eğitim Bakanlığı da incelemeleri ve görüşlerini belirtmeleri için diğer bakanlıklara göndermiştir.¹⁰⁶³ İl milli eğitim müdürlükleri de taslak tasarıya uygun yönetmeliklerin hazırlığına girişmişlerdir. Bu doğrultuda Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü öğretmenleri ile İzmir okullarından seçilen öğretmenler 23.01.1952'de ilk toplantılarını yaparak komisyona ayrılmışlardır. Enstitüde her hafta pazartesi günleri öğretmenlik bilgisi, Türkçe, tarih ve yönetmelik Salı günleri matematik, tabiat incelemeleri, tarım ve ev işleri, Perşembe günleri beden eğitimi, resim-iş, yazı dersleri, öğretim programları yapılmak üzere komisyonlar çalışma yapmıştır. Komisyon, raporunu Şubat 1952 sonuna doğru Bakanlığa göndermiştir.¹⁰⁶⁴ Bu sırada TBMM'de Burdur milletvekili Mehmet Özbey'in, Köy Enstitüleri Yasasının zorunlu hizmet düzenlemesine ilişkin 5.maddesinin değiştirilmesi yönündeki önerisi uygun görülmüştür. Yasa teklifinde "köy enstitülerini bitirerek atananların Bakanlığa bağlı olarak eğitim sürelerinin bir buçuk katı zorunlu hizmette bulunmaları" önerisi yer almaktadır.¹⁰⁶⁵ Köy Enstitülerinin ve Öğretmen Okullarının birleştirilmesi yönünde son şekli verilen tasarı 17 Mart 1952'de Başbakanlık'a gönderilmiş olmasına rağmen hazırlıkların tamamlanamaması nedeni ile yetiştirilemediğinden 1951-52 öğretim döneminde uygulamaya konulamamıştır. Bu sırada gündeme Türkiye'nin NATO'ya girişi hatta Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nün NATO'ya devredilmesi konusu girmiştir.¹⁰⁶⁶ Milli Eğitim Bakanlığının 1951 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Bakan Tevfik İleri köy enstitülerinin gelecek dönemden itibaren öğretmen okullarına dönüştürülecekleri açıklamasını yapmaktadır.¹⁰⁶⁷ Köy enstitülerinin öğretmen okullarına dönüştürülmesi dolayısı ile öğrenim sürelerinin 6 yıla çıkarılacak olması ve 1952-1953 öğretim yılında mezun verilemeyecek olması sonucunu da doğurmaktadır.¹⁰⁶⁸ Bu süreçte Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünü ziyaret eden Amerikalı eğitimci yalnızca Prof.Wofford değildir. Yine bir Amerikalı eğitimci; ortaöğretim profesörü Rufi'de 11.03.1952'de Kızılçullu'yu ziyaret ederek tüm gün boyunca önce

¹⁰⁶² Komisyona İzmir Milli Eğitim Müdürü olarak katılan önceki dönem Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Osman Faruk Verimer dönüşünde yaptığı açıklamada; öğretmen okulları ile köy enstitülerinin tek bir çatı altında birleştirilmesi yönünde bir taslak çalışma yaptıklarını, değişikliğe son şeklini vermek için birkaç toplantı daha yapılabileceğini belirtmiştir. Demokrat İzmir, 02.06.1951

¹⁰⁶³ Yeni Asır, 18.01.1952

¹⁰⁶⁴ Yeni Asır, 01.02.1952

¹⁰⁶⁵ Yeni Asır, 15.02.1952

¹⁰⁶⁶ Fuat Uçar, Milli Eğitim'de Türk Amerikan İlişkilerinin Başlaması ve İzmir Basınına Yansımaları, **Yeniden Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk**, Şubat 2009, Sayı 125, ss.48-50

¹⁰⁶⁷ Demokrat İzmir, 26.02.1951

¹⁰⁶⁸ Yeni Asır, 10.04.1952

gözlemde bulunmuş ardından öğretmen ve öğrenciler ile görüşmeler yapmıştır. Prof.Rufi, gezisinin sonunda; *“İyi bir öğretmen bilgili, şahsiyet sahibi ve yapabilen olmalıdır. Siz de öyle yetişiyorsunuz.”* değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁰⁶⁹

Öğretmen okuluna dönüşme aşamasındaki Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü öğretmen okullarının 104. Kuruluş yıldönümünde artık yerleşmeye başladığı üzere 16 Mart 1952’de bir tören yapacaktır. Açıklanan programa göre törene İzmir Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer ile Öğretmen Derneği Başkanı Reşid Gürol da katılacaktır.¹⁰⁷⁰ Törene İzmir Vali Yardımcısı Ziya Oğuz ile enstitü binası Amerikan Koleji iken burada öğretmenlik yapmış olan Mister Birsch ve Kocaeli Milletvekili Dr.Etem Vassaf da katılmıştır. Zevkli geçen törende anılar anlatılmıştır.¹⁰⁷¹

Karma eğitim ile ilgili çalışmalar durmaksızın devam etmektedir. Bakanlık öğretmen yetiştiren hangi okulların yatılı öğrenci kabul edeceğine yönelik bir çalışma yapmış ve yatılı kız öğrenci kabul edecek kurumlar belirlemiştir.¹⁰⁷² Bu okullara başvurular 15 Nisan – 15 Haziran 1952 tarihleri arasında yapılacaktır.¹⁰⁷³ Bu doğrultuda Kızılçullu Kız Köy Enstitüsüne de 1952-1953 öğretim yılında Van, Muş, Hakkari, Bitlis, Siirt, Mardin, Diyarbakır, Urfa, Bingöl, Tunceli, Elazığ, Malatya, Maraş, Gaziantep, Hatay, Seyhan, Kayseri, Sivas, Yozgat, Kırşehir, Niğde, Konya, İçel, Antalya, Muğla, Isparta, Burdur, Afyon, Eskişehir, Ankara, Aydın, Denizli, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale, Manisa ve İzmir’den öğrenci alınacaktır. Sınavlara başvurular 15 ve 16 Nisan tarihlerinde yapılacak ardından sınavlar 23-24 Temmuz 1952’de il ve ilçe merkezlerinde Türkçe ve matematik derslerinden olmak üzere yazılı şeklinde yapılacaktır.¹⁰⁷⁴

Kayıtlarda ilk kez karşılaşıldığı üzere 18 Mart Çanakkale Zaferinin 37.yıldönümünde Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde bir anma töreni düzenlenmiş ve törene katılan General Nurettin Turgay bir konuşma yapmıştır.¹⁰⁷⁵

Kızılçullu Köy Enstitüsünün Kız Köy Enstitüsüne dönüşmesi ve kapanışının önemli tanıkları kuşkusuz o dönem öğrencileridir. Öyle ki; bu dönem hakkında özellikle Lemanser Sükan tarafından kaleme alınan anılar önemli bilgiler içermektedir. Sükan, o günleri şöyle aktarmaktadır: Arifiye Köy Enstitüsü öğrencisi iken 1950 yılı yaz dönüşü Enstitüde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin, kimi öğretmenleri görevden uzaklaştırılmış ve Müdürleri Fehim Akıncı görevden alınarak

¹⁰⁶⁹Yeni Asır, 12.03.1952

¹⁰⁷⁰Yeni Asır, 13.03.1952

¹⁰⁷¹Yeni Asır, 17.03.1952

¹⁰⁷²Yeni Asır, 04.04.1952

¹⁰⁷³Yeni Asır, 05.04.1952

¹⁰⁷⁴Yeni Asır, 10.04.1952

¹⁰⁷⁵Yeni Asır, 21.03.1952

yerine Göl Köy Enstitüsü Müdürü İ.Safa Güner atanmıştır. Karma eğitime son verilmiştir. Kendisi de dahil 40 kız öğrenci, İş Bilgisi Öğretmenleri Hikmet Öz'ün refakatinde Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'ne nakledilmiştir. Sükan, o günleri şöyle betimlemektedir:

“Bin dokuz yüz elli yılı yaz tatili dönüşü okulda büyük değişikliklerle karşılaştık. Mayıs 14 de yapılan seçimleri Demokrat Parti kazanmış ve ülkenin yönetimini Cumhuriyet Halk Partisinden devralmıştı. Demokrat Parti'nin ilk icraatı ezanı Arapça'ya çevirmek oldu. Ardından da Köy Enstitüleri'ne kancayı taktı...Köy Enstitüleri karma olmaktan çıkarılıp bütün kız öğrencilerin İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde toplanması kararlaştırılmıştı...Tek sıra halinde, başımız önümüzde sürgüne giden suçlular gibi okulun kapısından çıktık. İstasyonda duran trenin üçüncü mevki vagonuna koyun sürüsü gibi dolduk...”¹⁰⁷⁶

Sükan, Kızılçullu Kız Köy Enstitüsüne geldikleri andaki ilk gözlem ve duygularını da şöyle dile getirmektedir: *“İki büyük kanatla açılan kapıdan kocaman çam ağaçları ile çevrili geniş bir alana girdik. Şaşkın şaşkın etrafımıza bakınıyorduk. Burası bize Arifiye'den sonra çok görkemli gelmişti.”* Bu duygular özünde Kızılçullu Köy Enstitüsü ile yaşamları kesişen hemen tüm öğrencilerin duygularını yansıtsa gerekir.¹⁰⁷⁷ Sükan'a göre karma eğitim uygulanıyor olması Köy Enstitüleri'nin en büyük özelliğidir ve bu bir anlamda zorunluluktur. Çünkü enstitüler bir büyük ailedir ve ailede her iki cinse de gereksinim vardır. Karma eğitimin öğrencilerin gerek psikolojilerinin gerekse kişiliklerinin olumlu anlamda gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Öğrenciler, beğenilme, seçilme ve sevilme gereksinimlerinin bir sonucu olarak kendine çekidüzen vermekte, iyi ve güzel yanlarını öne çıkarmak, çirkin, kaba ve kötü davranışlarını törpülemeyi ve bunları alışkanlığa dönüştürmeyi öğrenmektedir. Karma bir sınıfta erkek öğrenciler doğası gereği olan sert davranışlarını frenlemekte, küfürlü ve kaba konuşmalar yapmaktan çekinmektedir. Daha nazik ve yardımlaşmaya daha isteklidir. Örneğin soğuk havalarda yemekhaneye yemek yemek için gidemeyen kız arkadaşları için erkek öğrenciler yasak olmasına rağmen paltolarının altına saklayarak kızlara yiyecek getirmektedir. Bahçede çalışırken ağır şeyleri erkekler kaldırırken kızlar da onların düğmelerini, söküklüklerini dikerek ve bazı ödevlerine yardım etmektedir.¹⁰⁷⁸ Sükan'ın anılarında bu konu şöyle yer almaktadır:

“Arifiye Köy Enstitüsü'nde yatakhaneimizden dışarı çıkarken on kere aynaya bakar; yakamızı, saçımızı, başımızı, eteğimizi ve ayakkabılarımızı gözden geçirirdik. Yağlı, kirli dağınık saçla, çamurlu ayakkabı ile dışarı çıkmazdık. Yürüyüşümüze, konuşmamıza özen

¹⁰⁷⁶Sükan, (Memleket), ss.30, 31

¹⁰⁷⁷Sükan, (Memleket), s.32

¹⁰⁷⁸Sükan, (Devrim Bayramı), s.13

*gösterirdik. Kızılçullu ve Beşikdüzü Köy Enstitüleri'nde bu titizlik bu itina gevşedi. Hatta ders başarımıza bile olumsuz etki etti. Arifiye'deyken bilhassa sözlü sınavlarda soruları bilemeyince kızarır, bozarır yerin dibine girmek isterdik. Fakat Kızılçullu ve Beşikdüzü'nde aynı durumda kalınca arsız arsız gülümser veya omuz silker geçerdik. Hele öğretmenimiz de bayansa mahcubiyet duyma derecemiz çok daha az olurdu. Erkek arkadaşlarımızdan ayrıldıktan sonra bizlerde olan bu değişikliğin farkındaydık. Tepkimizi de şöyle anlatırdık. "Aman boş ver, ne olacak sanki. Kızılçullu ve Beşikdüzü'nde erkek öğretmenlerimize davranışımız daha farklıydı. Onlara karşı daha ölçülü, daha dikkatli olurduk. Onlar da bizlere öyleydiler. Erkek öğretmenleri daha çok sever ve sayardık. Bayan öğretmenler de bizlere karşı daha kırıncı ve anlayışsızlardı. Bazılarını hiç sevmeydik. Nöbetlerinde falan onlara zorluk çıkarmaktan keyif alırdık."*¹⁰⁷⁹

Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü de öncesinde olduğu gibi eğitim alanında İzmir'in vitrinidir. Bu nedenle bakanlar ve milletvekilleri Türkiye'ye ziyarete gelen yabancıları buraya getirmektedir. Eğitim ile ilgili konferans, panel, sergi ve gösterilerin çoğu burada yapılmaktadır. Kızılçullu'da dersler kültür, sanat ve tarım olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Derslerin birbirine bir üstünlüğü ya da ağırlığı olmamakla birlikte başarıyı artırmak adına "İftihar Listeleri-Şeref Levhaları" uygulaması yapılmaktadır. Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde başarıyı arttıracak her yol denenmektedir. Öyle ki; diğer okullarla yarışmalar dahi yapılmaktadır. İftihar listeleri, şeref levhaları başarıyı teşvik amacıyla oluşturulmuştur. Her şubenin not toplamı en yüksek olan öğrencisinin adı iftihar listesine yazılmaktadır.¹⁰⁸⁰ Sukan ve arkadaşları 1952 Eylül'ünde tatil dönüşü Enstitü'ye geldiklerinde Kızılçullu Köy Enstitüsü tabelasının kaldırılarak yerine NATO Karargahı yazılı tabela asıldığını görmüştür. Okulun kapatıldığı ve erken dönmeleri posta ile öğrencilere duyurulmuş, ancak kendilerine posta ulaşmayanlar olması gereken zamanda okula geldikleri için başlangıçtaki sevkıyatı kaçırmıştır. Kendisi de dahil 15 öğrenci yolluksuz ve her hangi bir koruma önlemi olmaksızın kimi zaman trenle, kimi zaman kamyon kasasında olmak üzere, bir çok tehlikeler içeren, yorucu ve yıpratıcı bir yolculuk sonunda Beşikdüzü Kız Köy Enstitüsüne gönderilmiş ve buradan mezun olmuştur.¹⁰⁸¹ Dönemin bir diğer tanığı Kadriye Girgin Yılmaz'dır. Kadriye Girgin Yılmaz, Savaştepe Köy Enstitüsüne başladığının ertesi yılında 83 arkadaşıyla birlikte Kız Köy Enstitüsü'ne dönüşen Kızılçullu'ya gelmiştir. Kızılçullu'daki binalardan özellikle de ilk kez gördüğü saat kulesinden çok etkilenmiştir. Enstitünün NATO'ya karargah olacağı haberlerini

¹⁰⁷⁹Sukan, (Devrim Bayramı), ss.12, 13

¹⁰⁸⁰Sukan, (Memleket), ss.35, 37, 38 Sukan'ın bu açıklamalarını izleyen iki anısında iftihar ve şeref listesine girebilmenin disiplin ve düzeni sağlamakta ve öğrenmeyi sağlamada bir araca dönüştüğü ortaya konulmakta ve bu başarıyı yakalanamamasının üzüntüye neden olacağı belirtilmektedir.

¹⁰⁸¹Sukan, (Memleket), ss.30-45

duyduklarında üzülmüşler. 1952'nin sonbaharında önce memleketlerine tatile gönderilmişler. Tatil dönüşü geldikleri Kızılçullu'dan Kız Köy Enstitüsü'ne dönüştürülen Bolu Orman Okulu'na nakledilmişler.¹⁰⁸² Kadriye Girgin Yılmaz nakil sırasındaki duygularını şöyle ifade etmektedir: “... Enstitü mekânları tekrar Amerikalılara bırakılıyordu. Buraya alışmış ve çok sevmiştik. Ben Bolu'ya giden gruptaydım. Hepimiz çok üzgündük. 1952'nin sonbaharında İzmir'den ayrıldık...²⁵ öğretmenimizde bizimle birlikte Bolu'ya geliyordu. Bolu Orman Okulu, Bolu Kız Köy Enstitüsü'ne dönüştürülmüştü. Biz toplam 800 kişiydik. 400 kişi Beşikdüzü'ne, 400 kişi de Bolu'ya gönderiliyordu. İzmir'deyken, İzmir Sevgisi adlı bir şarkı söyledik. Yolda hem ağladık, hem de bu şarkıyı söyledik.”¹⁰⁸³

Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün 1950-1951 dönemi mezunları için yapılan törene önceki dönem Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü ve o sırada İzmir Milli Eğitim Müdürü olan Osman Faruk Verimer de katılmıştır.¹⁰⁸⁴ Toplantının açış konuşmasını yapan Müdür Ahmet Önerter'in sözleri şöyledir: “Büyük Türkiye kalkınmış köy demektir. Kalkınmış köyden maksadımız mamur köy, mesut köy, medeni köylü, efendi köylüdür.” Öğrencilerden Sabahat Yaman da yaptığı konuşmada “Binalarını evimiz, insanlarını ana, baba, kardeş bildiğimiz sevgili yuva, kaç gündür uğradığın sessizlikten kurtuldun. Bak evlatların ne diyor: Bize verdiğin bilgi sermayesini işletmeye, yurdun dört bir bucağına ışık saçmaya gidiyoruz.” Toplantı öğrencilerden Kadriye Vurur'un okuduğu Ayrılık adlı şiirle son bulmuştur.¹⁰⁸⁵ 1950-1951 dönemi mezunu öğrencilerin bilgileri şöyledir:

Tablo 22: Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü 1950-1951 Mezunları

KIZILÇULLU KIZ KÖY ENSTİTÜSÜ 1950-1951 ÖĞRETİM YILI MEZUNLARI				
	ADI SOYADI	OKUL NO	BABA ADI	DOĞUM YILI/YERİ
1	Emine Aktar	2	Yusuf	1930-Sarıköy
2	Hanife Durak	3	Ahmet	1930-Müstecap
3	Güler Ovalı	4	Niyazi	1932-Bandırma
4	Nazan Tünay	5	Rüstem	1934-Altınova
5	Hafize Güzel	6	Saadettin	1931-Altınova
6	Saadet Varol	7	İsmail	1934-Küçükköy

¹⁰⁸²Kadriye Yılmaz, Kişisel görüşme, 24.10.2017; Kocabaş, (Kızılçullu), ss.584-591

¹⁰⁸³Kocabaş, Kızılçullu, s.575

¹⁰⁸⁴Yeni Asır, 22.06.1951

¹⁰⁸⁵Anadolu, 22.06.1951

7	Melekşan Görür	9	Hüseyin	1933-Çavuşlu
8	Memnune Kaptan	10	Hasan	1933-Değirmenboğazı
9	Şahsine Uzun	12	Mustafa	1932-Manisa
10	Bahriye Güler	13	Hasan	1933-Susurluk
11	Kamer Tatar	113	Mustafa	1930-Karaözü
12	Emine Gülder	144	Halil	1933-İsabeyli
13	Necla Durukan	146	Muharrem	1931-Deyne
14	E.Muazzez Somay	147	Mehmet	1934-Güllük
15	Atiye Erden	148	H.Hüseyin	1931-Yenice
16	Feride Yılmaz	214	Ali	1931-Fariske
17	Nazik Eser	215	Durmuş Ali	1930-Bozkır
18	Kadriye Tuna	216	Mehmet	1932-Ahurlu
19	Lütfiye Erkal	217	Yakup	1928-Bor
20	Şehriban Özdemir	218	Ahmet	1933-Bor
21	Huriye Kekik	219	Hasan	1935-Çat
22	Hanife Yücel	220	Eyüp	1928-Musalı
23	Nigar Uysal	303	Abdurrahim	1932-Salihli
24	Emine Doğru	321	Ahmet	1933-Osmaniye
25	Selver Taşpınar	322	Ali	1932-Mut Malga
26	Mürşide Güner	323	Hüseyin	1933-Arpaçsakarlar
27	Döne Polat	324	Ökkeş	1929-Fevzipaşa
28	Neriman Pilgir	325	İzzet	1933-Adana
29	Rasime Kaya	326	Mustafa	1930-Hassa
30	Raziye Ünal	327	Salih	1928-Mersin Kesimler
31	Nihal Dikmen	328	Naci	1931-Mersin
32	Kadriye Tuncalı	344	Ahmet	1932-Bayındır
33	Ayhan Kaygısız	345	Ali	1933-Narlidere
34	Mürvet Alpaslan	354	Mehmet	1929-Hacıbektaş
35	Ayşe Orhan	355	Şaban	1932-Çankırı
36	Avniye Aydın	356	H.Tahsin	1930-Of
37	Hatice Balaban	357	Abdülrefik	1929-Polatlı
38	Sevim Korkmaz	358	Mustafa	1933-Bağlıca
39	Safi Hanım Yılmaz	359	Eyüp	1933-Karataş
40	Aliye Günay	361	Mehmet	1928-Samurlu

41	Zübeyde Özkan	362	Mehmet Ali	1929-Göynücek
42	Hava Boyacı	363	Hasan	1935-Uşak
43	Feride Özgür	366	Kadir	1933-Suvermez
44	Hesna Özkan	367	Mehmet	1930-Sekiören
45	Zekiye Menteşe	418	Kamil	1932-Döğüşbelen
46	Gülümser Karahan	419	Nazmi	1934-Köyceğiz
47	Nahide Karahan	420	Yusuf	1930-Köyceğiz
48	Türkan Coşkun	421	Mustafa	1932-Fethiye
49	Yüksel Körüm	425	Adem	1935-Kaş
50	Mürşide Çalışkan	426	Mehmet	1932-Söğüt
51	Şadiye Hazal	427	Süleyman	1933-Üzümlü
52	Kadriye Vurur	429	Osman	1932-Çat
53	Rahime Arıcı	430	Bayram	1929-Alavada
54	Ayşe Ünlü	431	Mehmet	1931-Kovanlık
55	Münevver Doğan	432	Arif	1931-Karapınar
56	Neriman Çürgen	433	Refik	1933-İstanbul
57	Sacide Varsak	434	Kemal	1930-Köstence
58	Urkiye Belen	435	Ali	1930-Romanya Çirekçi
59	Baise Karaçam	436	Hamit	1931-Poyralı
60	Leyla Akman	437	Akif	1930-Köstence
61	Leman İnan	438	Hamdi	1932-Demirci Halil
62	Sevim Anıl	439	Hayrullah	1933-Mimar Sinan
63	Naşide Aktuna	440	Kaşif	1932-Kırklareli
64	Döndü Arslan	511	Sadık	1930-Yurtköyü
65	Dudu Şahin	512	Mehmet	1933-Halevik
66	Zehra Hoşnut	526	İbrahim	1931-Giresun
67	Saliha Karadeniz	527	Mahmut	1930-Vakfıkebir
68	Ayşe Öztapak	528	Ali	1930-Hopa
69	Naciye Yamak	529	Mustafa	1932-Vakfıkebir
70	Rufiye Boncukçu	530	Süleyman	1930-Rize Çayeli
71	Halide Coşkun	555	Zülfü	1930-Elazığ
72	Türkan Özdemir	556	Muzaffer	1933-Elazığ
73	Cahide Enen	557	Mehmet	1931-Pütürge
74	Melek Mercan	558	Hüseyin	1930-Tunceli Hozat

75	Saliha Uluç	579	Ali	1932-Sivas
76	Semiha Dayı	580	Hamdi	1930-Sivas
77	Meliha Bildircin	581	Mehmet	1930-Sivas
78	Kıymet Batmaz	600	Ramiz	1929-Sağı
79	Hürmüz Kunt	646	Salih	1930-Pörge
80	Mediha Çetin	682	Mehmet	1933-Çatalağzı
81	Günay Özek	683	Yakup	1934-Şıhlar
82	Feride Baş	685	Hüseyin	1932-Karadeniz Ereğli
83	Bahriye Atılğan	686	Osman	1932-Ayancık
84	Süreyya Günen	687	Ahmet Tevfik	1931-Ankara
85	Zehra Alişan	688	Mustafa	1930-Kapullu
86	Fatma Karagöz	689	Ahmet	1931-Safranbolu
87	Emine Özen	690	İsmail	1933-Kuzyaka
88	Fatma Doğruyol	691	Numan	1931-Bedil
89	Sabahat Yaman	692	Hüseyin	1933-Taşköprü
90	Şükran Derinbay	693	Hüseyin	1932-Kayalar
91	Şükran Nur	708	İsmail Hakkı	1932-Samsun
92	Mediha Keleş	778	Osman	1930-Yenişan Bademli

Kaynak: Milli Eğitim İzmir İl Müdürlüğü Arşivi Kızılçullu Köy Enstitüsü 1950-1951 Yılı Diploma Defteri

Mezunlardan Fatma Doğruyol ve Kadriye Tuncalı İzmir köylerinde görevlendirilmek üzere İzmir Valiliği emrine verilmişlerdir.¹⁰⁸⁶

1951-1952 öğretim yılında Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde öğrenim görmeye hak kazanan öğrencilere ilişkin bilgiler şöyledir:

İzmir'den kazananlar; Gülten Günderten, Aynur Sönmez, Ayhan Derbent, Esmâ Kırgöz, Sevim Kiremitçi, Aysel Akarsu, Gönül Özcan, Meliha Baskı, Ülker Çıtak, Gülser Keser, Ülkü Gazarbaşı ve Hasibe Kınık.

Aydın'dan kazananlar; Suna Sertçetin, Perihan Balaban ve Sevim Sezek.

Balıkesir'den kazanan Nezahat Kaymak.

Bolu'dan kazananlar; Yüksel Yağcı ve Münevver Durmaz.

Burdur'dan kazananlar; Sevim Ceylaner, Şükriye Sert ve Suna Leblebicioğlu.

Bursa'dan kazananlar; Sabriye Atak ve Gülcan Gümüştekin.

Çanakkale'den kazananlar; Sevim Deliorman, Hicret Çakıcı ve Nihal Özkan.

Denizli'den kazananlar; Zehra Aydoğdu, Melahat Omca ve Ayşe Ezgin.

¹⁰⁸⁶Yeni Asır, 22.08.1951

Bilecik'ten kazanan Hidayet Çetiner.
Giresun'dan kazanan İkbâl Genç.
Edirne'den kazananlar; Ümran Dönmez ve Saniye Tekman
Elazığ'dan kazananlar; Emine Omay ve Birsell Modan.
Isparta'dan kazanan Aysel Erdoğan.
İstanbul'dan kazananlar; Aysel Ünverdi, Ayla Arat ve Kamile Avcioğlu.
Kayseri'den kazanan Hürmet Kaygı.
Kırklareli'den kazananlar; Ayten Çelikoğlu ve Nazmiye Sever.
Kocaeli'den kazananlar; Saadet Karayel ve Yurdağül Bozkurt.
Konya'dan kazananlar; Şükriye Öztürk ve Nesibe Çiftçi.
Samsun'dan kazanan Emel Demirel.
Sinop'tan kazananlar; Nazan Göksu ve Huriser Algan.
Sivas'tan kazanan Cemila Güler.
Muğla'dan kazananlar; Hüsniye Özcan, Serpil Akbaş ve Gülten Oğuz.
Niğde'den kazanan Nurtan Satılmış.
Tekirdağ'dan kazananlar; Nuran Demir, Şaziye İntepe, Ülkü Sönmez, Leman Özkan ve Ülgen Özen.¹⁰⁸⁷

Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün son döneminde gerçekleşen bir ziyarete ilişkin değerlendirmeler basında yer almıştır: Ziyaretçinin Müdür Ahmet Önerürk'ten naklettiği enstitünün bir "*Okul cumhuriyeti kurumu*" olduğu sözleri dikkat çekicidir. Önerürk, bu sözleri ile enstitüdeki yönetim için gerekli kuralların öğrenciler tarafından konulduğunu ve uygulandığını belirtmek istemektedir. Enstitü idarecileri ve öğretmenler yalnızca bazı önerilerde bulunmaktadır ve önerileri öğrenciler tarafından uygun görülürse uygulanmaktadır. Bu durum karşısında gazetecinin "*Okulu galiba öğrenciler idare ediyor*" demesi üzerine Önerürk, enstitüde hizmetli olmadığı, bütün işlerin ekipler halindeki öğrenciler tarafından görüldüğü ve öğretmenlerin de onlara yardımcı olduğu açıklamasını yapmıştır. Enstitünün diğer alanlarını gezerken Eğitimbaşı Şaban Güler ile öğretmenler Muzaffer Kutluay ve Halil Çimecioğlu yazata eşlik etmiştir. O sırada Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün 725 öğrencisi ve 38 öğretmeni vardır. 833 dekar arazisinin 70 dekarı meyve ve bahçeciliğe, 200 dekarı funda ve meraya kalanı da tarla tarımına ayrılmış durumdadır. 70 dekarlık alanda kayısı, şeftali, erik, ceviz, incir, nar, badem ve zeytin gibi meyveli 30 bin fidan yetiştirilmiştir. 43 dekarlık bağlarında tonlarca üzüm yetişmektedir. Zootekni bölümünde hayvancılık, tavukçuluk, arıcılık, ipekböcekçiliği

¹⁰⁸⁷Yeni Asır, 31.08.1951

yapılmaktadır. Tarlalarda tütünden mısıra birçok çeşit üretim yapılmaktadır. Öyle ki, verimliliği arttırmak için kimyevi gübre dahi kullanılmaktadır. Tarım sanatları işliklerinde şarap, sirke, yoğurt, peynir ve yağ yapımı öğretilmektedir.¹⁰⁸⁸

1951-1952 öğretim yılı sonu mezunları Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nün son mezunlarıdır. Bu dönemde mezun olan 54 öğrencisinin adı basın organlarında yayımlanmıştır. Habere göre Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nün son mezunlarının adları şöyledir: Cemile Gedik, Saliha Özgönül, Müşerref Kocaefe, Nebahat Hekimoğlu, Nuriye Boşman, Ayşe Sandibey, Sevim Atilla, Mücessem Sönmez, Mediha Burgulu, Nermin Ulaş, Fatma Bakır, Ümmühan Özdemir, Asiye Uz, Kezban Işık, Fatma Tokat, Zehra Kırgız, Sabiha Taş, Ayşe Gelgin, Sebahat Çengel, Fatma Uyar, Remziye Akıncı, Mürüvvet Ereş, Ayşe Gürmüz, Teman Kurt, Hatice Sandallar, Nafize Soysal, Elmas Bodur, Kadriye Kaldino, Hatice Sağır, Hatice Sevim, Meliha Bölükbaş, Nafize Bozkurt, Leyle Kalkan, Zehra Çevik, Satı Gani, Eşe Kavul, Vasfiye Yaylalı, Ayşe Esenkaya, Gülüzar Güzel, Necla Toksöz, Hikmet Erik, Şükriye Şanlıyurt, Türkan Taş, Torun Kaymak, Tefika Aras, Mediha Etgün, Emine Atar, Sevim Geniş, Makbule Öztürk, Hilmiye Aynagözoğlu, Nadide Altındağ, Meliha Aynagözoğlu ve Fatma Yücel.¹⁰⁸⁹ Bununla birlikte bütünleme sınavlarında 55 öğrenci daha mezun olmuştur.¹⁰⁹⁰

Öğrencilerinin dağıtılması nedeni ile bazı öğretmenlerin de öğrenciler ile birlikte görev yerleri değiştirilmiş ve Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nden Bolu Kız Öğretmen Okulu'na gönderilmişlerdir. Bu öğretmenler Ahmet Önertürk, Mehmet Gürsel, Kemal Akgün, Muzaffer Kutluay, Mustafa Şölen, Zübeyde Akgün, Ayşe Turhan, Mehmet Sinter, Reşat Turhan, Hayri Akay, Bedri Konuşur, Dr.Hayriye Aykan, Şaban Güler, Müjgan Konuşur, Nermin Yalçın, Halil Çimenoglu, Hikmet Uras, Cumhuriyet Yetkin, Mebruke Tabu, Necibe Metin, Hatice Ketin, İsmet Gökay, Huriye Atay, Cahide Altıntaş ve Hasan Gökaltı'tır. Bu öğretmenler nakil sonrasında Bolu Kız Öğretmen Okulu'nda görev yapmışlardır.¹⁰⁹¹

Şekil 16: Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nden Bolu'ya Nakledilen Öğretmenler

¹⁰⁸⁸Ulus, 15.09.1952

¹⁰⁸⁹Anadolu, 30.09.1952

¹⁰⁹⁰Demokrat İzmir, 13.09.1952

¹⁰⁹¹Anadolu, 22 Ekim 1952

Kaynak: Kadriye Girgin Yılmaz Fotoğraf Arşivi
Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nün öğrencilerinin nakledilmesi ve eğitimcilerinin başka kurumlarda görevlendirilmesi ve sonrasında yapı ve tesislerinin NATO'ya devredilmesi süreçlerini irdelemek adına dönem koşullarının ana hatlarıyla bilinmesinde yarar vardır. Öyle ki, fiilen savaşa girmemesine rağmen savaş sonrasında Sovyetler Birliği'nin Doğu Anadolu'da toprak ve Boğazlar'da hak talepleriyle karşılaşan Türkiye, bu talepler karşısında yerini ABD ve Avrupa yanında olmak üzere demokrasi yanlısı olarak belirlemiştir. Gerek Truman Doktrini ve gerekse Marshall Yardımları da Türkiye'nin kararında etkili olmuştur. Savaş sonunda kurulan Birleşmiş Milletler'e üye olan Türkiye, özellikle Sovyet tehdidine karşı olmak üzere 21 Eylül 1951 Ottawa Prensi Kararı ve 17 Ekim 1951 Londra Protokolü doğrultusunda 18 Şubat 1952'de NATO'ya üye olmuş ve kendine bir güvenlik şemsiyesi oluşturmuştur.¹⁰⁹² Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin kabulünde Kore'ye asker gönderilmesinin etkisi ayrıca irdelenmesi gereken önemli bir konu olsa gerektir. NATO'ya girmek için Kore'ye asker gönderen Türk Hükümeti, Türkiye ve Yunanistan'ı içine alacak şekilde Güneydoğu Avrupa bölgesinde kurulacak¹⁰⁹³ karargah için de bir yarış içerisindeydi. Karargah merkezinin konuşlandırılması için düşünülen kentler arasında Napoli ve Selanik yanında İzmir de vardır. NATO Orduları Başkomutanı Eisenhower ardından Güney Avrupa Müttefik Komutanı

¹⁰⁹² Seçil Özdemir, **Demokrat Parti Dönemi Türk Amerikan İlişkileri ve Türkiye'nin Ortadoğu Politikaları**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2009, ss.27-33

¹⁰⁹³ Demokrat İzmir, 17.07.1952

Amiral Carney ve Eisenhower'in yardımcısı Montgomery 1952'nin ilk aylarında İzmir'e gelmiş ve incelemelerde bulunmuştur.¹⁰⁹⁴ Bu bağlamda Atlantik Orduları Hava Kuvvetleri Komutanı Mareşal Sir Hugh Saunders İzmir'de yaptığı gezi kapsamında 26.04.1952'de Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünü ziyaret etmiştir.¹⁰⁹⁵ Atlantik Paktı Başkomutanı Gl.Ridgway Eylül 1952'de İzmir'e gelmiş ve NATO Güney – Doğu Karargahının yeri bu sırada belirlenmiştir.¹⁰⁹⁶ Bununla birlikte daha Eylül ayı gelmeden NATO Güney-Doğu Karargahının İzmir olarak belirlendiği haberleri yapılmıştır. Öyle ki, karargah yeri ile ilgili işlemleri yapmak üzere 16 yüksek rütbeli subay da İzmir'de kalmaya başlamıştır.¹⁰⁹⁷ Kemal Kocabaş tarafından nakledildiği üzere yaz tatilinde iken piyano çalışmak için 1952'de Kızılçullu'ya gelen Rıza Kıvrak bu sırada Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Milli Eğitim Bakanı Reşat Tardu ile ekibinin bir ağacın altında gerçekleştirdikleri konuşmaya kulak misafiri olmuştur. Konuşmada Cumhurbaşkanı Celal Bayar *"20 gün içinde bu binaları boşaltın."* demiş buna karşılık müsteşar bunun zorluğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Celal Bayar, *"Bu binaları vereceğiz, vermezsek Yunanistan'a gidecek."* demiştir.¹⁰⁹⁸ Gerçekten de Cumhurbaşkanı Celal Bayar, İzmir'e yaptığı bir gezi kapsamında ve Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümünde olmak üzere 18.04.1952'de Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünü ziyaret etmiş buradaki müsamereleri izlemiştir.¹⁰⁹⁹ Köy Enstitülerinin 12.kuruluş yıldönümü nedeni ile Ödemiş'te Ege Bölgesi Köy Öğretmen Derneği ve Bayındır Öğretmenler Derneği tarafından bir tören düzenlenmiştir. Günün anlamına yönelik konuşmaların yanı sıra milli oyunlar oynanarak eğlenceli bir zaman geçirilmiştir.

Yerel basın, İzmir'in kentsel altyapısı, ulaşım ve haberleşme olanakları, sağlık koşulları ve gıda fiyatlarının ucuzluğu gibi nedenlerle öne çıktığını ve Alsancak'taki Şehir Otel'i'nin karargâh olacağını bildirse de sonradan Şehir Otel'i'nin lojman, Kızılçullu'daki Köy Enstitüsü binasının ise karargâh olarak kullanılacağını açıklamıştır.¹¹⁰⁰ Bununla birlikte aynı tarihlerde NATO yetkililerinin Napoli'ye de bir ziyarette bulundukları kesin kararın verilmemiş olduğunu göstermektedir.¹¹⁰¹ Bu konudaki kesin karar 18 Ağustos 1952'de General Matthew B. Ridgway tarafından

¹⁰⁹⁴ Milliyet Gazetesi, 06.03.1952, 12.03.1952, 30.03.1952

¹⁰⁹⁵ Demokrat İzmir, 27.04.1952

¹⁰⁹⁶ Demokrat İzmir, 11.08.1952, 12.08.1952

¹⁰⁹⁷ Demokrat İzmir, 22.08.1952

¹⁰⁹⁸ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.574-582

¹⁰⁹⁹ Yeni Asır, 19.04.1952

¹¹⁰⁰ Yeni Asır, 24.07.1952, 25.07.1952 ve 26.07.1952

¹¹⁰¹ 29.7.1952 Yeni Asır

açıklanmıştır. NATO Karargâhı İzmir’de konuşlanacaktır.¹¹⁰² Bu karar doğrultusunda İzmir’e gelen 20 kişilik ekipteki yüksek rütbeli 16 ABD askeri karargâh binasını belirlemek için çalışmalara başlamışlar ve bu sırada Kızılçullu Köy Enstitüsüne de gelerek burada bir dairenin kendilerine tahsis edilmesini istemişlerdir. Enstitü yetkililerinin, bu konuda kendilerine bir talimat verilmediğini belirtmeleri üzerine gelen Bakanlık Müfettişi enstitünün nakli için bina aranması görüşünü bildirmiş ve 25 Ağustos’tan itibaren Enstitü boşaltılmaya başlanmıştır. NATO Heyetinin Kızılçullu’ya yerleşiyor olmasına ilişkin olarak kamuoyunun görüşü şöyledir: *“1934 yılında ellerinden çıkan bu binayı ABD’lilerin tekrar düşünmeleri normal olsa da binanın alelacele verilmesi de hükümet açısından sorunlu bir nokta olarak görülmelidir.”*¹¹⁰³ Başlangıçta Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün Buca’daki Halkevi¹¹⁰⁴ ya da Forbes binalarıyla Kültür Lisesi’nin eski binalarına yerleştirilmesi gündeme gelmiş ve Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü’nün hızlıca tahliyesine başlanmıştır.¹¹⁰⁵ İzmir’deki karargah için personel ve malzeme henüz gelmediği için¹¹⁰⁶ NATO Güney Doğu Kara Kuvvetleri Komutanı General Wyman’ın talimatı ile Karargah Tertip Heyeti gereken mobilya ve tefriş malzemelerini İzmir’den alarak Kızılçullu’ya yerleşmeye başlamıştır.¹¹⁰⁷ Napoli’den gelen bir grup subay ve asker tarafından yaklaşık 3 hafta süren hazırlık sonrasında NATO’nun Güneydoğu Avrupa’daki en yeni karargahı Korgeneral Villard Wyman’ın görevi teslim alması ile 08.09.1952’de resmen kurulmuş ve¹¹⁰⁸ burada görev yapmak üzere İzmir’den 59 memur alınmıştır.¹¹⁰⁹ Müttefik Hava Kuvvetleri Güney Avrupa Komutanı Korgeneral Sahletter 26.10.1952’de İzmir’e yaptığı ziyaretinde Kızılçullu’daki Karargahta temaslarda bulunurken *“Türk kuvvetlerini NATO’da görmekle bahtıyarız.”* demekle, beraberindeki Kızılçullu NATO Komutanı Korgeneral Wyman da Türk gücünü övmektedir.¹¹¹⁰

İzmir Valisi Sabri Adal ve İzmir Milli Eğitim Müdürü Osman Faruk Verimer tarafından Foça ve Menemen’de yer aranmış¹¹¹¹ olsa da sonuç olarak Enstitüdeki kız öğrenciler ve eğitimciler, Kız Köy Enstitüsü haline getirilmiş olan Beşikdüzü’ne ve

¹¹⁰²19.8.1952 Milliyet

¹¹⁰³Ulus, 23.08.1952

¹¹⁰⁴Yeni Asır, 06.09.1952

¹¹⁰⁵Demokrat İzmir, 26.08.1952

¹¹⁰⁶Ulus, 05.09.1952

¹¹⁰⁷Demokrat İzmir, 29.08.1952, 30.08.1952

¹¹⁰⁸Ulus, 09.09.1952

¹¹⁰⁹Ulus, 04.10.1952

¹¹¹⁰Demokrat İzmir, 27.10.1952

¹¹¹¹Yeni Asır, 26.08.1952

Bolu Kız Öğretmen Okulu'na ve nakledilmişlerdir.¹¹¹² Bu nakil sırasında eş durumu uygun olmayan öğretmenlerin İzmir'de kalmaları bir okulda görevlerini sürdürmüşlerine izin verilmiştir.¹¹¹³ Binalarının NATO'ya devretilmesi nedeni ile yersiz kalan Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün Bolu'daki Orman Fen Memurluğu Okulu binasına yerleşmesinin Bakanlıkça uygun görüldüğü bununla birlikte öğrencilerinden bir kısmının İzmir'de bırakılarak kurulacak olan öğretmen okulunun çekirdeğini oluşturmalarının düşünüldüğü belirtilmektedir.¹¹¹⁴ Son eşyaları 10.10.1952'de yola çıkarılmış olmakla Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün taşınma işlemleri tamamlanmıştır.¹¹¹⁵ 15 Ekim de Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün Müdürü Ahmet Öner Türk de yeni görev yeri olan Bolu'ya gitmek üzere İzmir'den ayrılmıştır.¹¹¹⁶ Öner Türk ve Bolu'ya nakledilen bir kısım öğretmen İzmir İl Milli Eğitim Müdürü ve Kızılçullu Köy Enstitüsünün önceki Müdürü Osman Faruk Verimer ve milli eğitim camiasından eğitimciler tarafından İzmir'den uğurlanmışlardır.¹¹¹⁷ Bolu Orman Okulu'na nakledilen Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü öğrencileri 22.10.1952'de törenle yeni öğretim yılına başlamıştır.¹¹¹⁸

Kocabaş'a göre 1950'den sonrası, *Enstitülerin temel ilkelerinin tek tek budandığı, yok edildiği yıllardır*. Alınan kararlarla karma eğitime son verilerek kız öğrenciler Beşikdüzü ve Kızılçullu'da toplanırken buralardaki erkek öğrenciler yakın enstitülere nakledilmişlerdir. Müfredata din dersi eklenmiştir. Öğretmen ve yöneticilerde yapılan değişikliklerle Enstitü düşününe uzak hatta karşı olanlar Enstitülere atanmış ve nihayetinde 1954'te Köy Enstitüleri, Öğretmen Okulları ile birleştirilerek fiilen ortadan kaldırılmışlardır.¹¹¹⁹ 1952'nin yaz sonunda Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün izinden dönen öğrencileri kapıların kapalı ve kapıda da askerlerin nöbet beklemekte olduğunu görürler. Kızılçullu Köy Enstitüsü yazısı kaldırılmış yerine büyük harflerle "NATO KARARGAHI" yazılmıştır. Öğrencilerin bir kısmı Beşikdüzü'ne bir kısmı da Bolu'ya nakledilmişlerdir. Kızılçullu'da artık NATO vardır.¹¹²⁰

3.4. Anılardaki Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Kızılçullu Müdürleri

¹¹¹²Elmacı, ss.308, 309

¹¹¹³Demokrat İzmir, 25.09.1952

¹¹¹⁴Demokrat İzmir, 13.09.1952

¹¹¹⁵Yeni Asır, 10.10.1952

¹¹¹⁶Yeni Asır, 15.10.1952

¹¹¹⁷Yeni Asır, 16.10.1952

¹¹¹⁸Yeni Asır, 23.10.1952

¹¹¹⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.42, 43

¹¹²⁰Sükan, (Memleket), s.40

3.4.1. Öğrencilerinin Anlatımları İle Kızılçullu Ve Müdürleri

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu Direktörlüğü'nden Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne ardından da Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'ne dönüşen Kızılçullu Köy Enstitüsü ile yaşamlarının bir yerinde yolları kesişen öğrencisinden öğretmenine, eğitimcinin usta öğreticisine birçok insan, birçok yapıtta Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne ve oradaki yaşama ilişkin anılarına yer vermişlerdir. Bu nedenle aşağıda bir ana temaya bağlı olarak saptanabildiği kadarıyla anılarını yazılı yapıtlara aktarmış olanların ve halen yaşamakta olan dolayısı ile görüşme şansı bulabildiğimiz Kızılçullu Köy Enstitüsü mezunlarının anılarına yer verilmeye çalışılmıştır. Bu sırada tekrardan kaçınmak için anlatımların ortak yönleri bir arada verilmeye bununla birlikte özgünlük içeren anlatımlar ayrıca verilmeye çalışılmıştır.

Gerek yazılı kaynaklarda gerekse yüz yüze görüşmelerde Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde yöneticilerle özdeşleşen gelişme ve uygulamaların bulunduğu, bu durumun da doğal olarak anlatımlara yansıdığı anlaşılmaktadır. Bu yönü ile bakıldığında Soysal dönemi diye nitelenebilecek 1937-1942 tarihleri arası ardından Hamdi Akman dönemi ve 1946 seçimlerine koşut gelişmelerle Talat Ersoy, Osman Faruk Verimer ve Ahmet Önertürk dönemleri gelmektedir.¹¹²¹

Öğrencilerinin, Kızılçullu'ya ilişkin anılarında öne çıkan en belirgin ortak nokta kayıt için geldiklerinde karşılarına çıkan görkemli binalar ile düzenli ve büyük bahçe nedeniyle korku ve güven duygularının karışım halinde belirmesidir. Birçok öğrenci Kızılçullu'nun büyük ana binasının özellikle de kuledaki saatin hemen dikkatlerini çektiklerini anlatmıştır. Hemen hepsinin kayıt sırasında dönemin müdürü ya da müdür yardımcılara ilişkin gözlemleri de vardır. 1937 girişliler ilk öğrenciler olmaları nedeniyle bir süre çevre temizliği gibi işler yapmışlardır. Kayıt sırasında birçoğu korksa da hemen ardından kendilerine eşlik etmek ve çevreyi tanıtmak üzere görevlendirilen diğer öğrencilerin ilgili ve içtenlikli davranışlarının korkularının azalmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Kızılçullu Köy Enstitüsüne gelen öğrencilerin ilk anlardaki duygu ve davranışları konusunda İsmet Asım Kültür'ün saptamaları şöyledir: Öncelikle çoğu bir şaşkınlık içerisindeydi. Şaşkınlıkları nedeni ile dağ köylerinin bozuk yollarında rahatlıkla yürüyebilmelerine karşın şehirde yürümekte bile zorlanmaktadırlar. Bu konuşmalarına da yansımaktadır. Kendilerini, meramlarını anlatmakta zorlanmaktadırlar. Bu durumdaki bir çocuğu bir diğeri şöyle tanımlamaktadır: *"Efendim, o konuşmasını bilmez, dağlık bir köyden geldi."* Bir

¹¹²¹Kocabaş, (Kızılçullu), s.16

başka çocuk kendini şöyle ifade etmektedir; *“Ben arkadaşlarımla konuşamıyorum. Ve bir türlü utanıyorum. Sıkılıyorum. Bana burası çok yabancı geliyor.”* Alınan bir halleri vardır ve manidar bir gülümsemeyi dahi onur meselesi olarak değerlendirmektedirler. *“Ben buraya gelince kooperatif (kooperatifin) kıyında bir dane arkadaşım ile duruyorduk. Bayanlar bize alay yaptılar ve bizim zorumuza gitti.”* Bununla birlikte enstitünün fiziksel olanaklarından da memnundurlar: *“Kendimi cennetin içinde sandım. Bir yana baktım üç saat işleyor. Öyle sevindim ki, her taraf ağaçlarla çevrilmiş. Gece elektrikler yanıyor.” “ Mektepte radyo var.” “Böyle büyük bir bina, duvarı saatlı bir bina görmedik.”, “Herkes ayrı tabaklarda yemek yiyor. Öğretmenler bizim yidiğimizi yiyorlar.”* Yorumcu işlerle de uğraşan bu öğrencilerin duruma ilişkin bir olayda yaşama bakışını gösteren yanıtı şöyledir: Öğretmenin yorumcu bir iş yapan 12 yaşlarında bir çocuğa yorulup yorulmadığını sorması üzerine öğrenci kafasını iki yana sallayarak sert bir şekilde yanıt vermiştir; *“Devlet işlerinde yorulmak olmaz.”* Köy çocuğunun içtenliğini, yalandan ve gösteriştan uzaklığını göstermesi yönünden de; marangoz işliğinde gözlem yapan enstitü direktörü yaptığı işi beğendiğini öğrenciye övgü sözler söyleyince, öğrenci daha müdürün sözleri bitmeden: *“Direktörüm, karşıda çalışan arkadaşımın işi benimkinden daha güzeldir. O benden daha güzel yapıyor.”* diye karşılık vermesi önemli anekdotlar olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹²²

Kemal Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Ekrem Ula; Enstitüye 1937'deki ilk alım sırasında katılmış, okuldan ve çevresinde gördüklerinden mutlu olmuştur. Başlangıç günlerinde 3-4 ay kadar çam pürçüğü temizlemiş ve arkadaşları ile çevre temizliği yapmıştır. O yıllardaki en büyük spor salonunu oradadır ve futbol, voleybol, hentbol gibi sporları yapılmaktadır. Mandolin çalmayı ve resim yapmayı Enstitüde öğrenmiş ve zeybek oynamayı sevmiştir. Yücel ve Tonguç'un arkasından konuştuğunu duyduğu için Müdür Emin Soysal'ın biraz haris ve ben merkezli biri olduğu kanısındadır.¹¹²³ Hüseyin Küçükçakar'ın Enstitüye kaydını Şevket Gedikoğlu yapmış. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde karşılaştıkları Çifteler Köy Enstitülü arkadaşlarının hazır binalarda eğitim gördükleri için onları köy enstitülü saymadıklarını söylemelerinden üzüntü duymuştur.¹¹²⁴ Halil Cengiz'in anılarında en çok yer eden arı kovani gibi işleyen Enstitü kitaplığıdır. Enstitüyü aynı zamanda bir tarım çiftliğine benzetmektedir. Enstitüde tavuk, ördek ve kaz kümesleri yanında

¹¹²² İsmet Asım Kültür, Kızılçullu Öğretmen Okulunda Çocuklara Ait Müşahedeler, **Basında Köy Enstitüleri 1936-1944** Cilt 1, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.190-196

¹¹²³ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.52-59

¹¹²⁴ Kocabaş, (Kızılçullu), ss.104-110

domates, biber, patlıcan, lahana ve benzeri sebzeler yetiştirdikleri bahçeleri vardır. Yücel ve Tonguç'un Enstitüye geldiklerini ve öğrenciler olarak bu duruma sevindiklerini aktarmaktadır.¹¹²⁵ Süleyman Koyuncu binaların ve çevrenin temizliği ve güzelliğine hayran kalmıştır. Demir kapılar, dizi dizi çamlar, çiftlikteki kümes, ahır ve hayvanlar ilgisini çekmiştir. Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki ilişkileri canlı ve içtenlikli bulmuştur. Bisiklet ve motosiklet kullanmayı, nalbantlığı, daktilo yazmayı, ipek böcekçiliğini, arıcılığı, şarapçılığı, salamura ve peynirciliği Enstitüde öğrenmiştir. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde Kızılçullu ile diğer enstitülüler arasında rekabet yaşandığını aktarmaktadır. 10 Kasım 1938'de Atatürk'ün ölüm haberi ile Enstitü yasa boğulmuştur. Şevket Gedikoğlu yönetiminde Atatürk anısına düzenlenen törene gidilmiştir. Bu sırada öyle sessiz yürümüşler ki, onları izleyenlerin *"Bu çocuklar dilsiz mi?"* dediklerini duymuştur.¹¹²⁶ Enstitüye 1938'de katılan Arif Elmas ise üst sınıf öğrencilerinin Enstitüyü kendilerine tanıttıklarını, samimi, dostane ve ağabey gibi davrandıklarını ve rehberlik ettiklerini dolayısı ile uyum sürecini daha kolay geçirdiklerini aktarmaktadır.¹¹²⁷ Enstitüye 1938'de katılan Hatice Ulusoy; öğretmenlerinin kendileriyle iyi bağlar kurduklarını, nasıl hareket etmeleri ve halkla ilişki kurarken neler dikkat etmeleri gerektiğini öğrettiklerini, halıcılık, dokumacılık, dikiş, nakış ve ev idaresi gibi derslerinin olduğunu, okul çiftliğinde inek, arı, ipek böceği yetiştirdiklerini, inek sağmayı, yoğurt, ayran yapmayı, ipek ve bal üretmeyi öğrendiklerini, birlikte hareket etmeyi, kendine güvenmeyi ve cesur olmayı öğrendiklerini, mezun olduğunda kendisine yayık, dikiş makinesi ve bir inek verildiğini aktarmaktadır.¹¹²⁸ Saniye Ayhan; Enstitü olarak ulusal bayramlarda törenlere katılarak milli oyunlar oynadıklarını, halıcılık ve dokumacılık alanlarında sanat eğitimi aldığını, staj için Ödemiş Bozdağ'a gittiklerini, Ortaklar'ın yapım imcesine katıldığını ve mezun olurken kendisine bir dokuma tezgahı, dikiş makinesi üzüm sıkma makinesi, iki inek ve 12 dönüm tarla verildiğini aktarmaktadır.¹¹²⁹ Yine Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Ali Özer, Enstitünün ilk gününe ilişkin anıları şöyle dile getirmektedir: *"Okulun ilk gününde, İkinci Dünya Savaşının ekmek sıkıntısına rağmen Pazar ekmeği, peynir ve sıcak süt vermişlerdi. Benim gibi çocukluğu fakirlik içinde geçen bir genç için düşünülemez bir ortamdı. Oh be, dünya varmış! dedim."*¹¹³⁰

¹¹²⁵Kocabaş, (Kızılçullu), ss.111-116

¹¹²⁶Kocabaş, (Kızılçullu), ss.123-135

¹¹²⁷Kocabaş, (Kızılçullu), ss.136-142

¹¹²⁸Kocabaş, (Kızılçullu), ss.152-156

¹¹²⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.169-174

¹¹³⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss. 179-196

Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği tarafından düzenlenen 8.Özdere Buluşması'nda görüşülen İlyas Kalay'ın anılarındaki Kızılçullu Köy Enstitüsü şöyledir: Enstitülerde dolayısı ile Kızılçullu'da her öğrenci üretimin içerisinde yer almaktadır. Örneğin ağaçların veriminin düşmesini önlemek için ağaçlar kireçlenmekte ve bu sırada kullanılan kireç Emrez Çiftliğinde oluşturulan kireç ocağında öğrenciler tarafından üretilmektedir. Benzer olarak çevrelerinde kendiliğinden gelişen delice zeytinleri aşılanmaktadır. Öyle ki, yetiştirdikleri zeytinler yine öğrencilerin kurduğu zeytinyağı fabrikasında işlemektedir. Bu fabrikada kolejden kalma elektrik motorları kullanılmaktadır. Zeytinyağının yanında şarap ve turşu da üretilmektedir. Dinlenmek için köylerine gittiklerinde dahi eğitimlerine ara vermediklerinin bir göstergesi olarak kendi yörelerinin gelenek göreneklerini, atasözlerini ve türkülerini içeren raporlar düzenlenmektedir. Bu raporlar edebiyat ve Türkçe derslerinde sınıf arkadaşları ile paylaşılmaktadır. Ayrıca yıllık program doğrultusunda düzenlenen etkinliklerde de raporlar tüm enstitü ile paylaşmakta ve başarılı bulunan çalışmalara ödül verilmektedir.¹¹³¹ Yine Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği tarafından düzenlenen Körfez Buluşmasında görüştüğüm 1940 Kızılçullu Köy Enstitüsü girişli Hüseyin Kocakulah'ın anılarındaki Kızılçullu şöyledir: Enstitüde öğrencilerin sakatlanmalarının önüne geçmek için futbol yasaklanmıştır. Buna karşılık atletizm, voleybol ve hentbol gibi sporlar yapılmaktadır. Diğer birçok Kızılçullu öğrencisi gibi yüzmeyi Enstitü yakınındaki Osmanağa Suyu'nda öğrenmiştir. Hafta sonları Enstitüde tiyatro, temsiller ve ortaoyunları sergilenmektedir. İngilizceyi de iyi öğrenmiştir. 1940-45 arasında un değirmeninde mazot yerine kendileri tarafından mangal kömüründen elde ettikleri yakıtını kullanarak elektrik üretmişlerdir. Enstitüdeki harman makinesini kullanmayı bilen kimse yoktur ve harman makinesinin nasıl kullanılacağını öğretmen ve öğrencilere o öğretmiştir.¹¹³²

Dudu Çil'in Kızılçullu'ya ilişkin anıları kadar Kızılçullu öncesi yaşamına ilişkin birkaç anısının paylaşılması önemli olarak değerlendirilmiştir. Dudu Çil'in babası çocukken geçirdiği çiçek hastalığı nedeni ile duyma yetisini yitirmesine karşın köyün en zeki ve akıllı insanlarından biridir. 1940'ta bir paşa kendince iyilik yapmak adına bir kız çocuğunu okutmak üzere Çil'in okuluna gelerek kendisinin eğitimini üstlenmek istemiştir. Bu durum karşısında babası hem üzölmüş hem de öfkelenmiştir. *-Babası benim, gerekirse taşı kırar nafakasını çıkarır ve kızımı okuturum,* diyerek konuyu kapatmıştır. İlkokul 5.sınıfa geldiğinde annesi ağır bir

¹¹³¹ İlyas Kalay, Kişisel görüşme, 10.08.2018

¹¹³² Hüseyin Kocakulah, Kişisel görüşme, 24.05.2015

şekilde hastalanmış ve Çil üzüntüsünden okulu ve derslerini aksatmaya başlamıştır. Ancak, sınıf öğretmeni Cafer Kutluk, okullarında görev yapmakta olan bir diğer Öğretmen Kamil Ertürk ile birlikte hazırladıkları bir kurgu doğrultusunda Çil'in Kızılçullu'ya başvurusunu yaptırmıştır. Şöyle ki; Kamil Ertürk öğretmen kendisine gelip *-Sen güzel dilekçe yazıyormuşsun, yaz bakalım birkaç dilekçe örneği* diyerek kendisine birçok dilekçe yazdırmıştır. O dilekçelerden biri Milli Eğitime dolayısı ile Kızılçullu'ya ulaşmıştır. Bir zaman sonra Dudu Çil apar topar Kızılçullu Köy Enstitüsüne çağırılmıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde ilk şaşkınlığını çeşmede musluk görmesi üzerine yaşamıştır. Hayatında ilk kez olmak üzere musluk görmüştür. Köyündeki çeşmeler sürekli akmaktadır. Dikiş konusunda yeteneklidir ve bir keresinde Cumhurbaşkanı İnönü için bir önlük dikilmesi istenildiğinde kendisinin dikmiş olduğu önlük beğenilmiştir. Kayıt sırasında Müdür Emin Soysal nereden geldiğini haritada göstermesini istemiştir. Bunun üzerine üç parmağı ile bir üçgen oluşturarak haritada bir bölgeyi tutmuş ve köyünün tam üç parmağının ortasında olduğunu söylemiştir. Ardından yanına gittiği Zekeriya Tonguç kendisini *-Üçün ortasından mı geldin?* diyerek karşılamıştır. Zekeriya Tonguç, Dudu Çil'i 46 numaralı öğrenci olarak kaydettikten sonra *-Yarın inek sağmaya gider misin* diye sormuştur. O günden itibaren 18 gün boyunca bu işe giden Çil, bir sabah toplanmasında elini kaldırarak söz almış ve *-18 gündür bu işi yapıyorum, benden başka kimse yok mu? Ellerim acıdı* diye Zekeriya Tonguç'a yakınmıştır. Ondan sonra inek sağmaya gitmemiştir. Enstitüde öğrenciler arasında bir cinsiyet ayrımcılığı olmadığı kanısındadır. Kendilerini büyük bir ailenin çocukları olarak abi kardeş gibi hissettiklerini belirtiyor. Ruhیات öğretmenleri Hayri Çakaloz'un kendileri ile çok ilgili olduğunu anımsıyor. Öğretmenlerin bir kısmı Enstitü içindeki lojmanlarda kalmaktadır ve öğrencilere bir abla, bir ağabey gibi davranmaktadır. Örneğin Fahriye Ersan öğretmene gereksinim duydukları şeyler olduğunu söylemeleri üzerine Fahriye öğretmen o hafta sonu izin kullanmak yerine onların gereksinimlerini karşılamak üzere alıp onları alışverişe götürmüştür. Disiplinli davranışları ve koruyuculuğu nedeni ile takdir ettiği Zekeriya Tonguç'u çok sevmiştir. Zekeriya Tonguç'un çekmiş olduğu fotoğrafların tabını çoğu zaman o yapıyormuş. Zekeriya Tonguç çoğu zaman boynunda asılı fotoğraf makinesi ile dolaşır ve yaramaz durumu olan öğrencileri fotoğrafla tespit edermiş. Öğrenciliği döneminde müdür olarak hem Emin Soysal, hem de Hamdi Akman görev yapmıştır. Soysal'ın disipline, giyim kuşama, davranışlara fazlasıyla önem veren biri olduğunu, bu titiz tutumundan kendi adına memnun olduğunu belirtiyor. Hamdi Akman'ı ise kendilerini fazlasıyla

rahat bırakan, giyim kuşam konusunda diğer enstitülerde ne giyilirse aynısını giydiren, iri yapısıyla ve konuşmasıyla dikkat çeken bilgili biri olarak değerlendiriyor. Her iki müdür döneminde de dersler sıkı sıkıya işlenmektedir ve yeteri başarıyı sağlayamayan öğrenciler ikmale kalmaktadır. İkmal döneminde başarı gösteremeyenlere sınıf tekrarı yaptırılmakta ancak iki yıl üst üste başarı gösteremeyen öğrenciler bir sanat dalından ustalık belgesi verilerek okuldan ayrılmaktadır. Kızılçullu Köy Enstitüsünün kendi yaşantısında önemli bir yeri olduğu yanı sıra köydeki küçük kız çocuklarının kendisinin peşine düşerek ben de öğretmen olacağım dediklerini ve köylerinde neredeyse okumayan insan kalmadığını belirtiyor.¹¹³³

Kızılçullu mezunu Sağlık Memuru Fahri Başer'in Enstitüye geldiğinde ilk dikkatini çeken şey aynı kıyafetler içerisindeki kalabalık öğrenci topluluğu olmuş. Kalabalık nedeni ile şaşkındır. Ama kendince bir sevinçle *-Ne mutlu bana böyle bir yerde okuyacağım*, demiştir. Ayrıca geldiğinin akşamında İzmir Fuarına ve sinemaya götürülmüş. Öncesinde Amerikan Koleji olan okulun yapıları ile muazzam bir yer olduğunu düşünmüştür. Kendisinin kayıt yaptırdığı 1941'de Kızılçullu öğrenci mevcudunun yaklaşık 1.100 olduğunu anımsıyor. 1942'de bu sayı 1.300'e ulaşmıştır. Köylerdeki öğretmen açığının bir an önce giderilmesi amaçlandığı için Enstitülere çok öğrenci alınmaktadır. Öyle ki, 1940'ta yani Köy Enstitüleri Yasası'nın Meclis'ten geçtiği yıl alınan öğrencilerin 8 aylık bir sıkıştırılmış, hızlı programa tabi tutularak 1944'te mezun edildiklerini anımsıyor. Bununla birlikte Başer, öğrencinin kalabalık oluşunun verilmekte olan eğitimin niteliğinde bir olumsuzluğa yol açmadığını düşünüyor. Öğrencinin özdeksel gereksinimlerinin çoğunun karşılanmakta olduğunu, derslerde öğretmen sıkıntı bulunmadığını, bununla birlikte zaman zaman boş kalan derslerin dahi dersi olmayan öğretmenler tarafından doldurulduğunu, öğrencilerin eğitimini olumsuz yönde etkileyecek bir eğitimci eksiğinin yaşanmadığını belirtiyor. Köyden gelen çocuklar olarak birçok şeyi; elektriği, kaloriferi, çatalı kaşığı, düzgün yatağı orada gördüklerini ve bundan dolayı mutlu olduklarını, bununla birlikte enstitü yönetimi anlamında idarecilerin bazen sert tutum takınmalarından rahatsızlık duyduğunu belirtiyor. Öğrenci sayısının çokluğu nedeni ile disiplini sağlamak adına öğretmenlerin zaman zaman sözle ya da eylemle sertliğe başvurdukları oluyormuş. Bununla birlikte Hayri Çakaloz'un çok kibar, insancıl ve iyi bir öğretmen olduğunu öğrencileri iyi davranışları ile disipline ettiğini yanı sıra Demirci öğretmeni Nihat Resne'nin de öğrenciyi iyi analiz ettiğini, onlara

¹¹³³Dudu Çil, Kişisel görüşme, 27.09.2015

yapabildikleri ölçüde iş yüklemesi yaparak yetki verdiğini ve takdir ettiğini anımsıyor. Matematik Öğretmeni Şaban Güler'in nöbetçi olduğu zamanlarda zorunlu olmamasına rağmen kendilerine matematik dersi vermekte olduğunu, öğrencilerin iyi yetiştirilmeleri yönünde bir gayret içerisinde olduğunu belirtiyor. Enstitüde cumhuriyet sevdalıları öğretmen ve öğrencilerin birlik ve dayanışma duygularının hakim olduğu bir ortam vardır. Cumartesi günleri düzenlenen müsamerelerin hem sınıf bazında hem de aynı ilden gelen öğrenciler tarafından düzenlendiğini; bu surette Manisalıların Manisa'yı, Aydınlıların Aydın'ı anlatarak hem bilgilerini pekiştirdiklerini hem de paylaştıklarını düşünüyor. Öğrenciler arasındaki rekabet daha çok bilgili olmak ve iş yapmak yönündedir. Emin Soysal'ın klasik bir öğretmen ve idareci olduğu düşüncesindedir. Çünkü Soysal çoğunlukla bürosunda bulunmaktadır ve öğrencilerle pek kaynaşmamaktadır. Hamdi Akman'ın iyi bir öğretmen ve idareci olduğunu düşünüyor. Bu düşüncesinin kaynağında Akman'ın köy köy gezerek okula almak ve daha çok kız öğrenci okutmak için kız çocuklarını araştırması vardır. Döneminde karma eğitimin kaldırılması ve kılık kıyafet değişikliği yaşamadığını, 5 yıl boyunca kız erkek Beykoz postalı ve boz asker kumaşından giysiler giydiklerini çünkü 2. Dünya Savaşı nedeni ile ülkenin önemli bir gücünün askere alınmış olduğunu dolayısı ile Enstitülerde de onlar için hazırlanmış olan kumaşlardan yararlanıldığını aktarmaktadır. Savaş nedeni ile her an bombardıman olacağı düşüncesi ile pencerelerinde siyah kalın kumaştan perdeler kullanarak karartma yaptıklarını anımsıyor. Yaşanan sıkıntılara da saygı ile katlandıklarını çünkü tüm Türkiye'de bu sıkıntıların yaşanmakta olduğunu bilincinde olduklarını belirtiyor. Beslenme konusunda da nasıl ki bütün millet karne ile ekmek tüketti ise kendilerinin de kısıtlı ekmek tükettiklerini ama buna sevecekle katlandıklarını söylüyor. Demircilik sanatını seçmesinde dersin motorculuk, elektrikçilik, tenekecilik, sıhhi tesisat konularını da kapsıyor olmasının etkili olduğunu ve bu seçimi nedeni ile yaşamının çok kolaylaştığını, orada öğrendiği bilgileri yaşamı boyunca kullandığını ve yararını gördüğünü belirtiyor. 1941'de İkiçeşmelik'ten 7,5 Liraya bir mandolin satın aldığını, akşamları dersten çıktıktan sonra yemek saatine kadar mandolin çalışma sahasına giderek çalışma yaptıklarını anımsıyor. Kızılçullu'da futbol dışında hemen her sporun yapılmakta olduğunu, futbolun da sakatlanmaların çok olması nedeni ile yasaklandığını belirtiyor. Bunun yanında hentbol, basketbol, voleybol, masa tenisi, güreş, atletizm ve kılıç gibi sporlar yapılmaktadır. Spor konusunda önce okul içi sınıflar arasında yarışmalar yapıldığını, zaman zaman başka okulların da Enstitüye geldiğini ve onlarla da spor karşılaşmaları yaptıklarını anımsıyor. Spor

öğretmeni Basri Bey'in iyi bir eğitimci olduğunu ve çokça öğrenci yetiştirdiğini düşünüyor. Öğrencilerin enstitü yönetimine katılımlarının birinci sınıftan son sınıfa kadar bir hafta süre ile bir grup okul işlerini yapmak şeklinde olduğunu, öğrencilerin meydan, kapı, gece, yemekhane, yatakhane nöbetçiliği yaptığını belirtiyor. Öğrenciliği döneminde Enstitü işleri için 4 çamaşır yıkayan kadın görevli, 3 bulaşık yıkayan kadın görevli, 2 aşçı ve bir de postacı olduğunu belirtiyor. Enstitünün bunlar dışında kalan bütün hizmetleri öğrenciler tarafından yapılmaktaymış. Öğrencilerin ölçme ve değerlendirmeleri yazılı ve sözlü sınavlar aracılığı ile yapılmakta ve yılsonunda da notlar idareye verilmektedir. Enstitü İdaresi sınıfını geçen ve kalanlara durumunu bildirmektedir. İkmale kalanlar 1 ay kursa alınmaktadır. Başarısız öğrencilerin kayırıldığı gibi bir uygulamaya tanık olmamıştır. Kurs sürmekte iken sınıflarını doğrudan geçenler enstitünün bakım onarım ve diğer işlerindeki görevlerini sürdürmektedir. Okudukları süre içinde onur ve şeref listesi diye bir uygulamaya rastlamamıştır. Başarılı öğrenciler yüksek köy enstitüsüne gönderilmiştir. 1942 mezunlarının nereden ise tamamı Yüksek Köy Enstitüsü'ne gitmiştir. 1944'ten sonra Enstitü İdaresi başarılı öğrenciler arasından seçim yapmaya başlamıştır. Gelen mektuplar müdür muavinlerinin süzgecinden geçiyormuş. Sağlık sorunlarının çözümü için revirde sürekli olarak Hemşire Servet Hanım'ın bulunduğunu ayrıca haftada 2 gün Tepecik Göğüs Hastanesinden bir doktorun geldiğini anımsıyor. Hastalananlara doktor tarafından bakılmakta ufak vakalara da hemşire tarafından müdahale edilmektedir. Önemli vakaları hastaneye sevk edilmektedir. Dönemlerinde bir arkadaşı menenjit hastalığından vefat etmiştir. Salgın hastalık olarak 1942-1943 yıllarında savaşın bir sonucu olarak uyuz salgını yaşanmıştır. Ayrıca tahtakurusu istilası olmuştur. Ahşaptan yapılmış yatak iskeleteleri tahtakurusu ürettiği için tüm ahşap karyoları kükürt ve buharla tahtakurusundan temizlemişler. Askerlik dersi haftada bir saat olarak yapılmaktadır. Derslere Talat Gencer isimli bir Yüzbaşı geliyormuş. Uygulamalarda silah tanımları yapılmakta imiş. Erkeklerle siz nasıl olsa askerlikte yapacaksınız diyerek atış yaptırılmamış ama kızlar atış yapmışlar. Kendilerinden önceki sınıflara okul bittikten sonra Çanakkale'de 2 ay hazırlık kıtası yaptırılmıştır. Müfredatlarında din dersi yoktur, namaz ve oruç tutan ile karşılaşmamıştır. Öğrenciler arasında mezhep ayrımı yapıldığına rastlamamıştır. Öyle ki, çok samimi birkaç arkadaşının mezhebini öğretmenlik yaparken öğrenmiştir. Eğitim amaçlı gezi kapsamında tarih öğretmenleri ile birlikte Efes, Bergama ve Sart'a gitmişler. Milli eğitim seferberliği nedeni ile her köy bir okul yapmak zorundadır. Köylüler Köy Kanunu uyarınca 20 gün süre ile köy işlerinde özellikle de

okul yapımında çalışmaktadır. Bu süreçte bazı köyler bu okulları yetiştirememiştir. Bu köylülere yardımcı olmak üzere Kozak, Barbaros, Kaynaklar köylerine yardıma gitmişler. Kendisi 3/A grubunda iken 20 Mayıs 1944'te Hasanoğlu Köy Enstitüsünün yapım imcesine gitmiştir. İmecenin ardından Ankara Kurtuluş'taki bir meyve bahçesinde 15 gün tatbikat yapmışlar. Burada meyvecilik, açıcılık kursu görmüşler. Diğer Köy Enstitülerindeki arkadaşları ile tanışıp kaynaşsınlar yanı sıra dinlensinler düşüncesi ile Kayseri, Sivas Malatya, Adana ve Konya'yı içine alan bir gezi yapmışlar. Gezi kapsamında gittikleri illerdeki Köy Enstitülerini yanı sıra tarihi önemi olan yerleri de ziyaret etmişler.¹¹³⁴

Ramazan Yılmaz 1949 yılının Eylül ayında Kızılçullu Köy Enstitüsüne gelmiştir. Geldiğinde en çok yapılaşma bakımından diğerlerine benzememesine ve muazzam bir yapı birikimine sahip olmasına şaşırmıştır. Kızılçullu'daki hemen her şeyi mükemmel bulmuştur. Sağlık koluna ayrılmadan önce yapıcılık kolu eğitimi almıştır. Yapıcılığı seçmesinde o sanata olan ilgisi etkili olmuştur. İstiklal Marşını mandolinle çalamayanların mezun edilmediğini anımsıyor. Enstitünün her türlü işi öğrencilerin ödevidir ve bu işler nöbetleşe ve sıra ile dönüşümlü olarak yerine getirilmektedir. Hatta bu ödevlerini yerine getirmeleri akademik başarılarının değerlendirilmesinde etkili olmaktadır. Her sınıfın başkanı sınıf öğretmenine ve idareye karşı sorumludur. Toplantılara gider, tebliğ edilecek bir konu olursa kendilerine duyurmaktadır. Beslenme sorunu yaşamamıştır hatta Kızılçullu'daki beslenme olanaklarının diğer enstitülere göre oldukça iyi olduğunu düşüncesindedir. Savaştepe Köy Enstitüsü öğrencisi olduğu dönemde diğer okul öğrencilerinin daha şık kıyafetler içerisinde ve deyim yerinde ise sakız gibi masalarda yemek yediklerine tanık olmuş. Bununla birlikte kendisinin köy çocuğu olması nedeni ile gerek boz giysilerinden gerekse yemeklerden hiç yakınmadığını, kendi baba ocaklarında onu da bulamadıklarını belirtiyor. Hiç din dersi görmemiştir. Hiçbir dini telkin de yapılmamıştır. Karma eğitim ve ilişkiler anlamında olumsuz bir olaya tanık olmamıştır. Köy enstitülerinin Türk eğitim sistemi içinde laik, karma, parasız eğitim veriyor olması, dini hurafe ve bağnazlık yerine ahlaki yönlendirme yapıyor olması nedeni ile önemli yeri olduğunu düşünmektedir.¹¹³⁵

Kadriye Yılmaz köy enstitülerindeki karma eğitimin sonlandırılması üzerine 1 Eylül 1950'de Savaştepe Köy Enstitüsü'nden Kızılçullu Köy Enstitüsüne gelmiştir. Onları Hürriyet Verimer karşılamıştır. Bu karşılama o denli güzeldir ki, onlara sevgi

¹¹³⁴Fahri Başer, Kişisel görüşme, 17.10.2017

¹¹³⁵Ramazan Yılmaz, Kişisel görüşme, 24.10.2017

ve güven vermiştir. Sonra büyük binadaki saat dikkatlerini çekmiştir. İlk kez bu büyüklükte bir saat ve bina görmüştür. Saat kulesi ve konferans salonu çok hoşuna gitmiştir. Kitaplıktan çok yararlanmışlar. Çok güzel bir fiziki ortam ve ilişkiler ile karşılaşmışlar. Kızılçullu'daki binaları da oldukça güzel ve farklı bulmuşlar. Dersliklerin kaloriferli olması çok hoşlarına gitmiştir. Yatakhanelerdeki yataklar pamuktan yapılmıştır. Öğrencilikleri sırasında herhangi bir salgın hastalık yaşanmamışlar. Sağlık sorunları için Enstitünün revirinde sürekli bir hemşire bulunmaktadır ve zaman zaman bir doktor gelip kontrol yapmaktadır. Dönemlerinde önemli bir sağlık sorunu yaşayan öğrenci olmamıştır. Coğrafya öğretmenleri Nermin Yalçın'ı çok beğeniyormuş. Nermin öğretmen üniversite mezunu, genç ve çok şık bir kadındır. Öğrenciler güzel konuşan kibar biri olduğu için ona çok özenmekte ve onun gibi olmaya çalışırlarmış. Dönemlerinde siyah önlük giyilmekte ve sivri yakalılık takılmaktadır. Çamaşırlarını da kendileri yıkamaktadırlar. Öğretmenlerin kendi aralarında iyi ilişkiler içerisinde olduklarını ve çok iyi anlamakta olduklarını anımsıyor. Matematik öğretmenleri Bedri Konuşur'un çok sert bir öğretmen olmakla birlikte çok iyi matematik öğrettiğini düşünmektedir. Müdürleri Ahmet Öner Türk'ün çok iyi bir insan olduğunu anımsıyor. Sanat derslerinde bıçkı dikiş başta olmak üzere, nakış, ev idaresi gibi dersler görmüşler. 2.sınıftan itibaren kendi gereksinimlerini kendileri karşıladıkları gibi okulun kimi gereksinimlerini de karşılamışlar. Sabahları kahvaltılı dönüşü halka olup, ablalarının gösterdikleri şekilde harmandalı, tavas zeybeği, bengi gibi oyunlar oynamışlar. Milli bayramlarda Alsancak Stadyumunda en çok alkışı Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünün aldığını anımsıyor. Cumartesi günleri yapılan kontrollerde temizliği en iyi olan sınıfa bayrak hediye edilmektedir. Enstitü içerisinde üst sınıflardaki öğrenciler alt sınıflardaki öğrencilere öğretici, yol göstericidir. Kendileri üst sınıfa geçtikçe yeni gelenlere yardımcı olmuşlar. Herkes sınıfça ve sırası ile üstlendikleri işleri yapmaktadır. Yılda iki kez karne alınmaktadır. Yazılı ve sözlü sınavlar haricinde ödevlerinden de not alınmaktadır. Bıçkı dikiş dersinin ödevi diktiği giysidir. Şimdiki gibi Şubat tatili yoktur. Bir hafta yılbaşında ve bir hafta Mart ayında tatile gidilmektedir. Sınıfını geçen öğrenciler okul işlerinde çalışırlarken ikmale kalanlar tatile gitmekte ve Ağustosta gelmektedirler. Sınıfını geçenler de Ağustos-Eylül aylarında tatile gitmektedir. İki yıl üst üste başarısız olan öğrencilerin enstitü ile ilişkilerinin kesildiğini anımsıyor. Bütün derslerden alınan notlarda en yüksek olanlar şeref listesine alınmaktadır. Ancak uygulamalarda sosyal ve kişilik yönü ile eksiklik gösteren öğrenciler şeref listesine girememektedir. Şeref listesine giren öğrenciler ödül olarak Ankara, Efes, Selçuk gibi tarihi yerlere geziye

götürülmüşler. Kendisine gelen mektupların açık gelmediğini ama bazı arkadaşlarına idarece açılmış mektuplar geldiğine tanık olmuştur. Herhangi bir beslenme sorunu yaşanmamıştır hatta kıyaslanması gerekse Savaştepe'deki beslenmenin Kızılçullu'ya göre oldukça mütevazı sayılabileceğini anımsıyor.

Şekil 17: Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü Askerlik Dersinde

Kaynak : Kadriye Girgin Yılmaz Kişisel Fotoğraf Arşivi

Kızılçullu'da Binbaşı Şefik Bey tarafından Askerlik derslerinde teorik dersler anlatılmakta ama silah tanıtımı ve eğitimi verilmemektedir. Kızılçullu'dan Bolu'ya gittiklerinde 1953'den sonra din dersi görmüşler. Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde isteyen oruç tutabilmektedir. Oruç tutanların öğle yemekleri sahura ayrılmaktadır. Kooperatiflerinde kırtasiye, elma, mandalina gibi meyve yiyecek, mendil, çorap benzeri satılmaktadır. Tarım ve hayvancılık dersleri Enstitüde çok güzel uygulanmaktadır. Enstitünün birçok yiyecek gereksinimini bu dersler kapsamında kendilerinin üretmiştir. Tarihi yerlere ve ören yerlerine gezisi olarak izci grubu ile birlikte bir festivale katılmak üzere Bergama'ya gitmişler. Bu geziye İzmir'den başka okullar da katılmıştır. Efes'e de geziye gitmişler. Derslerde siyah önlük, tarım uygulamalarında tulum giymişler. Hafta sonlarında temsiller devam etmiştir. Kızılçullu'dan ayrıldıklarına çok üzölmüşler ve yolculuk boyunca İzmir türköleri söyleyerek ve ağlayarak yolculuk yapmışlar. Erkek öğretmenleri kendilerine bir baba gibi davranmıştır. Enstitü'ye dışarıdan giriş ve çıkışlar kontrol altında tutulmuştur.

İzmir'e giderlerken yanlarında mutlaka öğretmenleri bulunmaktadır. Aışverişe gittiklerinde yanlarında denetimi ve kontrolü sağlayan bir öğretmen verilmektedir. Tatillere giderken dahi öğretmenlerle birlikte sanki bir geziye gidiliyormuş havası yaşatılmıştır. Fatma Barış adlı tercümanı ile birlikte Madam Wofford'un Kızılçullu'ya gelip 15 gün kaldığını ve derslere girerek incelemelerde bulunduğunu anımsıyor. Sis Dağı horonunun sözleri -Her ramazan gelince oruç tutarım oruç iken -Okulun Çeşmesinden su içtim avuç avuç, Enstitüler babası yaşasın Hakkı Tonguç olarak kendisi değiştirmiş ve o değişimden sonra hep öyle kullanılmıştır.¹¹³⁶

Kadriye Girgin Yılmaz ile yaptığımız görüşmede Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nde öğretmenleri olan Nermin Yalçın'ın halen Karşıyaka'da yaşıyor olduğunu öğrenmemiz üzerine kendisine ulaşılmıştır. Nermin Yalçın Uran, aslen Sakız'dan Uşak'a yerleşen bir ailenin 27 Aralık 1925'te İzmir'de doğan bir üyesidir. Latife Hanım ve Halit Ziya Uşaklıgil ile akrabalık bağı vardır. Görüşme tarihi itibarı ile 92 yaşındadır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1946 mezunu Coğrafya Öğretmenidir. Çalışma yaşamına Kumkapı PTT Meslek Okulu'nda Müdür Yardımcısı olarak başlamıştır. Bu arada Köy Enstitülerini öğrenince köy çocuklarına öğretmenlik yapmak istemiş ve Çifteler Köy Enstitüsü'ne atanmıştır. 1947-1951 arasında Çifteler Köy Enstitüsü'nde görev yapmıştır. Kasım 1951'de Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'ne atanmış ve Kız Köy Enstitüsü öğrencilerinin dağıtımında bir kısım öğrenci ile birlikte Bolu'ya nakil olmuştur. Göreve başladığında Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünde 800 öğrenci vardır. Kızılçullu'daki ortamı içtenlikli ve sıcak bulmuştur. O sırada evli olmadığı için Enstitünün bekar öğretmenler için ayrılmış bir odasında kalmıştır. Müdürleri Ahmet Önerürk'tür. Çok olgun ve toleranslı, baskı yapmayan bir insan olarak anımsıyor. Öğretmen arkadaşlarından Hürriyet Verimer'i, Necibe Hanım'ı Neriman Edgür Savran'ı, Bedri ve Müjgan Konuşur'u, Mustafa Şölen ve Halil Çimecioğlu'nu anımsıyor. Okuldaki öğretmen ve yöneticiler arasındaki ilişkileri de içtenlikli ve iyi olarak değerlendiriyor. Çalışanlar arasında bir ayrı gayrı olmadığını düşünüyor. Herkesin birbiri ile kaynaştığını düşünüyor. Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nde görev yaptığı dönemde kültür dersleri daha yoğundur. İş içinde eğitim ilkesinin uygulaması azalmıştır. Kızlar işe giderken tulum giyerlerken kalan zamanda siyah önlük giymektedir. Sabahları ya beden eğitimi ya da milli oyunlar oynanarak güne başlanmaktadır. Hafta sonlarında toplanılarak nöbetçi iş sınıfının tenkidi yapılmaktadır. Öğrenciler bu sırada öğretmenleri dahil eleştirebilmektedir.

¹¹³⁶Kadriye Girgin Yılmaz, Kişisel görüşme, 24.10.2017

Kızılçullu'da Temsil Kolu Başkanlığı yapmıştır. Sahne teşkilatı güzel olduğu için cumartesi akşamları temsiller sunmuşlar. Öğrencilerin başarılı temsiller yapabilmesi için gerektiğinde kostümler dikerek, dekorlar hazırlamıştır. Öğrenciler enstitünün özdeksel gereksinimlerini yine kendileri nöbetleşe ve dönüşümlü olarak yapmaktadır. Enstitüde güzel bir spor salonu vardır. Milli bayramlarda ve önemli günlerin yıldönümlerinde şiir okumaları yapar temsiller ve milli oyunlar sergilerlemektedir. Ölçme ve değerlendirmeler genellikle yazılı ve sözlü sınavlarla ve verilen ödevler ile yapılmaktadır. Çoğu zaman haritalar çizdirir, öğrencilerinin haritalarda şehirleri yerlerine koymalarını istermiş. Öğrencilerin ders takibini devletin verdiği coğrafya kitaplarından yapıyormuş. Zaman zaman arazi tetkiklerine zaman zaman tarihi yerlere gitmişler. Kızılçullu arazisi içerisindeki su kaynaklarını da incelemişler. Hemen her cumartesi günü civar yerlere gezi düzenler ve uygulama yaparlarmış. Fay hatlarını gösterir, gece gündüz oluşumunu anlatırmış. Abonesi olduğu Jeology Magazine dergisindeki görselleri öğrencileri ile paylaşmıştır. Kız öğrencilerin çok disiplinsizlik yaptığına tanık olmamıştır. İftihar listesine girenlere dolma kalem verilir ya da gezilere götürülürmüş. Öğrencilerinin motivasyonunu arttırmak için başarılı öğrencilerini sinemaya götürürmüş. Jean Dark filmini öğrencileri ile birlikte izlemişler. Kızılçullu'da müsamere salonunda projektörle belgesel gösterilebilmektedir. Not yönünden zorlayıcı bir öğretmen olmamış. Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü'nün daha gelişmiş ve oturmuş bir muhitin, büyükşehrin okulu olduğu için çok fazla olanaklara sahip olduğunu ve birçok şeyden faydalanılabildiğini düşünüyor. Enstitünün kitaplığının çok büyük olduğunu ve çok kitabın bulunduğunu belirtiyor. Köy enstitülerinin Türkiye'deki kültürün, milli eğitimin kalkınmasında büyük bir yeri ve önemi olduğunu düşünüyor. Öyle ki; enstitülerden yetişen öğretmenlerin köylüye her yönden örnek olduklarına inanıyor. Görüşmede birlikte olduğumuz Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencilerinden Kadriye Yılmaz, Nermin Öğretmenin Kızılçullu Kız Köy Enstitüsünden ve Bolu İlköğretmen Okulu'ndan öğrencisidir. Nermin öğretmen ile ilgili olarak *-Bizim için her yönden örnek hayran olduğumuz bir öğretmendi. Onun gibi olmaya, onun gibi konuşmaya ve davranmaya çalışırdık* diyerek düşüncelerini dile getirmektedir.¹¹³⁷ Ayrıca 23.İzmir Kitap Fuarında tanıştığım 1949 Çifteler Köy Enstitüsü Mezunu İlyas Küçükcan da Nermin Yalçın'ın kendisinin de öğretmeni olduğunu belirtmiştir. Küçükcan, bu sırada çok sevdiği öğretmeni Nermin Uran ile ilgili bir anısını da aktarmıştır. Şöyle ki; Küçükcan'ın mezuniyet için girdiği yoklamada sınav kurulunda Nermin öğretmen de vardır. Küçükcan, coğrafya dersi

¹¹³⁷Nermin Yalçın Uran, Kişisel görüşme, 11.12.2017

ile ilgili sorulan soruları başarı ile yanıtlamasına rağmen kuruldaki diğer Coğrafya Öğretmeni kendisini ufak tefek bularak bu öğrenciyi mezun edersek öğrencilere sözünü geçiremez bir yıl daha okusun benzeri bir öneride bulunmuştur. Bunun üzerine Nermin öğretmen *-Bizim işimiz bu çocuğun yeteri coğrafya bilgisine sahip olup olmadığını ölçmek, diğer konu Milli Eğitim Bakanlığının sorunu, ben 10 üzerinden 9 verilerek mezun edilmesini öneriyorum* diyerek mezun olmasını sağlamıştır.¹¹³⁸

Köy Enstitülerindeki yaşam ve eğitim-öğretim iklimine ilişkin bilgilere buralarda öğrencilik ve öğretmenlik yapanlar yanında öğretmen ve diğer görevlilerin çocuklarının da tanıklıkları aracılığıyla da ulaşılabilmektedir. Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde müdürlük yapan Hamdi Akman'ın kızı Prof.Dr. Işıl Akman Kumbasar'ın aktardığı anılar şöyledir: Kumbasar, babası Hamdi Akman'ın Kızılçullu Köy Enstitüsünde görev yaptığı sırada Hasan Ali Yücel'i, İsmail Hakkı Tonguç'u, Sabahattin Eyüboğlu'nu, Mualla Eyüboğlu'nu ve Cevat Şakir Kabaağaçlı'yı evlerinde ağırladıklarını anımsıyor. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Enstitüyü ziyareti sırasında karşılaşmışlar. O dönemin önemli düşün, sanat ve siyaset insanlarının Kızılçullu'ya dolayısıyla Köy Enstitülerine çok ilgi gösterdiklerini düşünüyor. Diğer yandan *"Sabahları davul sesiyle uyanırdım. Güne 1500 öğrencinin hep birlikte oynadığı Bengi ile başlanır, sonra dersanelere girilirdi. Hocaların gözetiminde dünya klasikleri okunurdu. La Fontaine'nin masallarını ilk orada dinlemiştim. Her hafta sonu büyük konferans salonunda bir gösteri olurdu. İlk defa Antigone'yi orada abla ve ağabeylerden seyretmiştim. Onlar zeybek oynarken, akordeon çalarak yürürlerken ne kadar güzeldiler."* sözleriyle müzik ve halk oyunlarının Enstitülerdeki yaşama nasıl eklemlendiğine, okuma eyleminin oyunlaştırılarak nasıl içselleştirildiğine ilişkin yöntemleri aktarmaktadır.¹¹³⁹

Kemal Kocabaş tarafından yapılan çalışmada Kızılçullu Köy Enstitüsü müdürlerine ilişkin anı ve düşünceler şöyledir: Kemal Güngör; Soysal'ın müdürlük yanında İngilizce derslerine de girdiğini, başlarda iyi bir insan olduğunu ancak H.Fikret Kanat'ın bacanağı olduğu için zamanla ondan etkilendiğini düşündüğünü aktarmıştır. Güngör'e göre Soysal, Kızılçullu'da Tonguç ve Yücel'den bağımsız bir uygulama yapmak istegindedir ve bu nedenle de iş okulu anlayışını hiçe sayan bir tutum içerisinde olmuştur. Güngör'e göre göçmen olan Hamdi Akman halim, selim

¹¹³⁸ İlyas Küçükcan, Kişisel görüşme, 15.04.2018

¹¹³⁹ Işıl Akman Kumbasar, Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Hamdi Akman, **Yeniden İmece Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, Yıl 1, Sayı 2, İzmir, 2004, ss.27, 38

ve İsmail Hakkı Tonguç ile iyi anlaşılan biridir.¹¹⁴⁰ Niyazi Başkaya, M.Emin Soysal'ın, derste Sabahattin Ali'nin bir öyküsünü okutan bir öğretmenin okuldan uzaklaştırılmasına neden olduğunu aktarmıştır.¹¹⁴¹ Hüseyin Küçükçakar'a göre M.Emin Soysal, heyecanlı, ihtiraslı ve klasik bir öğretmendir. Küçükçakar'a göre Soysal'ın köyü canlandırmak gibi bir düşünüyü yoktur ve kendilerini kente göre yetiştirmek istemektedir.¹¹⁴² Halil Cengiz, Emin Soysal'ın yüzü gülmeyen, sert, otoriter ve katı biri olduğunu, müdürden çok kral gibi davrandığını, bununla birlikte güzel ve etkili konuştuğunu ve kendini dinlettiğini, okulun her şeyiyle onun denetimi altında olduğunu belirtmektedir. Cengiz'e göre Hamdi Akman, babacan bir insan, içten, doğal, güler yüzlü ve sevecen bir öğretmendir ve ona "*Baba Müdür*" denmektedir. Zekeriya Tonguç sert ve zaman zaman sertliğin sınırlarını zorlayan bir insandır.¹¹⁴³ Arif Elmas ise Soysal'ın bilgili ve yöneticilik yeteneği yüksek birisi olduğu düşüncesindedir. Elmas'a göre Akman iyi bir insan ve yöneticidir ve köylerin içten kalkınmasını istemektedir.¹¹⁴⁴ Hatice Ulusoy; kaydını yapan Zekeriya Tonguç'un babasına "*Tamam Mehmet amca bu evlat bizim artık.*" dediğini unutmamıştır. Emin Soysal'ın sakın, efendi, ciddi ve ağır konuşan tam bir idareci olduğunu düşünüyor. Hamdi Akman'ın köy çocuklarının ağzından konuşan, efe tavırlı, girişken bir yönetici olduğunu anımsıyor.¹¹⁴⁵ Mehmet Nevzat Aksoy; Soysal'ın kitabı bilgiye ve kültür derslerine önem verdiğini ve kendi görüşlerini içeren Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi adlı bir kitabının bulunduğunu ve iş okulu anlayışına karşı olduğunu düşünüyor.¹¹⁴⁶ Saniye Ayhan; Soysal'ın kültürlü ve çocukları seven biri olduğunu düşündüğünü, bayramlarda evlerine gitmediklerini çünkü Soysal'ın hindi kestirip, helva yaptırarak bayramları mutlu geçirmelerini sağladığını ve kendilerine babalık yaptığını aktarmaktadır. Bununla birlikte köylü ağzı ile konuştuğu için Hamdi Akman'ın Soysal gibi kibar biri olmadığını düşünüyor. Zekeriya Tonguç'u disiplinli, dürüst ve öğrencileri koruyan bir öğretmen olarak değerlendiriyor. Zekeriya Tonguç'un davranışlarının 300'ü kız 1.000 kişilik Enstitüde müdür yardımcısı olduğu dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyor.¹¹⁴⁷ Ali Özer; kimsenin Emin Soysal'ı sevmediğini hatta korktuğunu, sert ve yüzü gülmeyen biri olduğunu,

¹¹⁴⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss.87-96

¹¹⁴¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.97-103

¹¹⁴²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.104-110

¹¹⁴³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.111-116

¹¹⁴⁴Kocabaş, (Kızılçullu), ss.136-142

¹¹⁴⁵Kocabaş, (Kızılçullu), ss.152-156

¹¹⁴⁶Kocabaş, (Kızılçullu), ss.157-168

¹¹⁴⁷Kocabaş, (Kızılçullu), ss.169-174

gittiğinde öğrencilerin çok sevindiklerini aktarmıştır.¹¹⁴⁸ Veli Uysal; Emin Soysal'ı okuyan, kendinden emin, güven telkin eden kendinden emin bununla birlikte ben merkezli ve ihtiraslı bir insan olarak tanımlıyor. Uysal, Soysal'ın *"Bu okulda iş, görev Allah'tan da kutsidir"* dediğini, *"Bitli köylünün bayramı mı olur? Sizlerden köylere gönderdiğimiz zaman köylünün bayramı olacak."* dediğini anımsıyor. Yaşadığı sağlık sorunlarından Hamdi Akman'ın ilgisi sayesinde kurtulduğunu ve Hamdi Akman olmasaydı sağ kalamayabileceğini, Akman'ın halen dahi anlayamadığı bir şekilde kendisiyle ilgilendiğini, yakın davrandığını ve hatta *"Burada 1300 kişiden bir tek seni yetiştirmiş olmak bizi mutlu eder."* dediğini aktarıyor. Zekeriya Tonguç'un ağabeyinden çok farklı; eli sopalı ve sert biri olduğunu hatta onun hakkında Hasan Ali Yücel'e mektup yazdığını ve bunun üzerine Hamdi Akman'ın kendisini çağırarak mektup yazıp yazmadığını sorduğunu aktarmıştır.¹¹⁴⁹ Bu mektup nedeni ile Veli Uysal'a ve Bakan Hasan-Âli Yücel'e yazdığı 12.01.1944 tarihli mektuba¹¹⁵⁰ ulaşılmıştır. Erişilen mektupta gönderenin Veli Şengül adını kullanmış olması nedeni ile mektubun tıpkıbasımı kendisine gösterilmiş kendisi tarafından yazılıp yazılmadığı sorulmuştur. Uysal, gerek görev yaptığı dönemde Müdür M.Emin Soysal'ın gerekse Zekeriya Tonguç'un zaman zaman uyguladıkları fiziksel ve sözlü şiddetten rahatsız olduğunu ve son sınıfa geldiğinde artık bu durumu Bakanlığa iletmek düşüncesi ile mektubu yazdığını belirtmiştir. Mektubu yazarken Cumhurbaşkanı İnönü'nün Kızılçullu Köy Enstitüsünü ziyaretinde kendisinin sorumluluğundaki kooperatif hesaplarını inceledikten sonraki memnuniyetinden ve Bakan Yücel'in Kızılçullu'ya geldiğinde kendisini bizzat tanıyor olmasından hatta kendisini gördüğünde *"Merhaba Veli Efendi"* diye seslenmesinden cesaret aldığını belirtiyor. Özünde iyi bir insan olmasına rağmen Zekeriya Tonguç'un sert mizaçlı olduğunu belirten Uysal, son sınıfa geldiğinde Müdür Hamdi Akman ile Zekeriya Tonguç'un birbirlerine yakın davrandıklarını bundan dolayı da Akman'ın Zekeriya Tonguç'a müsamaha gösterdiğini düşünmüş. Soyadı Kanunu öncesinde ailesinin Şengüller olarak bilindiği için mektubunda Şengül soyadını kullanmış. Bu mektubun Bakan'a ulaşmasının ardından Hamdi Akman kendisini çağırarak mektubu onun yazıp yazmadığını sormuş. Uysal, Akman'a kaygılarını ve bu duruma bir çözüm bulunması gerekliliğini

¹¹⁴⁸Kocabaş, (Kızılçullu), s.183

¹¹⁴⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.232-238

¹¹⁵⁰Veli Şengül imzası ile 12.01.1944'de İzmir Çarşı Postanesinden gönderilmiş 12.01.1944 Tarihli el yazısı Mektup, Zarfı Kızılçullu Köy Enstitüsü antetli ve "Şahsidir" notu konularak daktilo ile Hasan-Âli Yücel, Maarif Vekili, Ankara adresine gönderilmiştir. İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği Vakfı, D110920040010301 ve D11092004002ZR01 sayılı belgeler.

anlatmış.¹¹⁵¹ Uysal'ın şikayetinin Bakanlığa ulaşmasının ardından İlköğretim Umum Müdürü 22.01.1944 tarihinde Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğüne gizli bir yazı göndermiştir.¹¹⁵² Yazıda Veli Şengül'ün iddialarına değinildikten sonra öğrenciden çok bir öğretmen tarafından yazıldığı kanısı uyandıran mektuptaki savların araştırılması ve olayların yer, zaman gibi unsurlarının belirlenerek somutlaştırılması istenilmiştir. Bu olayla doğrudan bağlı olduğu bilinmemekle birlikte bir süre sonrasında Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü öğrencilerine bir ödev¹¹⁵³ verilmiştir. Ödevin ilk sorusu :

1- Gittiğiniz enstitüde direktör, muavin, başlar, öğretmenler, usta öğreticiler ve memurlarla talebe münasebetleri:

a) Talebeyi döğme var mı?

b) Talebeyi hususi işlerde kullanma var mı?

c) Talebeye menfi örnek olan var mı? Ne bakımdan

şeklindedir. Bu doğrultuda Kızılçullu Köy Enstitüsünde inceleme ve gözlemlerde bulunan Yüksek Köy Enstitüsü öğrencisi Mustafa Sabri Taşkın 30 İlkteşrin 1944 tarihli bir rapor düzenlemiştir.¹¹⁵⁴ Bu raporun ödevin birinci sorusuna yanıtları içeren bölümü şöyledir:

Gittiğim Kızılçullu Köy Enstitüsünde direktör, muavin, başlar, öğretmenler ve usta öğreticilerle memur-talebe münasebetleri.

a) Talebeyi döğme.

Sanat başı ile müdür muavininden başka hiç birisinin talebeyi dövdüğünü, onlara fena söz söylediğini görmedim. Yalnız sanat başı bu noktada biraz ifrattadır. Keza müdür muavini de talebenin izzedi nefesine dokunan sözlerle sanatbaşs ile birleşmektedir. Bu döğme yönünde ta-be idareye karşı soğukçadır.

Bu ve benzeri yakınmalar karşısında İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç tüm Enstitülere 04.12.1944 tarihli bir mektup/genelge göndermiştir. Mektup, Tonguç'un insan haklarına, insan ilişkilerine ve demokratik eğitime verdiği önemi gösteren uyarılardan oluşmaktadır. Öğrencilerin dövülmemesi, öğrencilere hakaret edilmemesi ve öğrencilerin kişisel işlerde kullanılmaması bu uyarılar arasındadır.¹¹⁵⁵

¹¹⁵¹ Veli Uysal, Kişisel görüşme, 06.04.2019

¹¹⁵² İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D115000980010101 numaralı belge.

¹¹⁵³ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, E070720120010101 numaralı belge

¹¹⁵⁴ İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, E07070035C040401, E07070035C040402, E07070035C040403 ve E07070035C040404 numaralı belgeler.

¹¹⁵⁵ Altunya, (Bakış), ss.89-91

Bununla birlikte Niyazi Başkaya ve Bekir Kacar, Soysal'ın *"Bitli köylünün bayramı olmaz."* sözünü, yaşanmakta olan bit salgını nedeni ile bir bayramda köye gitmek için ısrar eden öğrencilere söylediğini belirtmektedirler.¹¹⁵⁶ Başkaya ve Kacar tarafından yukarıda belirtilmiş olmakla birlikte Süleyman Akçay, Feyzullah Ertuğrul ve Sağlık Memuru Fahri Başer de 2.Dünya Savaşının olumsuz koşullarında 1942 ve 1943 yıllarında İzmir'de ciddi bir bitlenme sorunu ve uyuz salgını yaşanmış olduğunu belirtmektedirler. Öyle ki, Fahri Başer bitlenmek için özel bir uğraşa gerek olmadığını, otobüse veya trene binmenin ya da Kemeraltı'nda biraz dolaşmanın bitlenmek için yeterli geldiğini belirtmektedir.¹¹⁵⁷ Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Süleyman Akçay'ın kaydının yapıldığı 1943'te uyuz salgını ve yatakhanelerde de tahtakurusu istilası olmuştur. Bu nedenle önce İzmir'e hamama gönderilmişler ardından ölçüleri alınarak yeni elbise, çorap ve potinler verilmiştir.¹¹⁵⁸ Benzer olarak Feyzullah Ertuğrul da yaygın olan bit salgını nedeniyle ilk olarak hamama gönderildiklerini, giysilerinin alınarak etüvden geçirildiğini, ilk kez hamamda yıkandığını aktarmaktadır.¹¹⁵⁹ 1940 Kızılçullu Köy Enstitüsü girişli Feyzullah Ertuğrul; Soysal'ı sevdiğini, kendisi üzerinde olumlu izler bıraktığını, geceleri yatakhaneleri dolaşarak üstü açılanların üzerini örttüğünü anımsadığını, Hamdi Akman'ın çok duygusal bir insan olduğunu hatta bazen konuşurken ağladığını, Hayri Çakaloğlu'nun *"Çocuklar, ne öğrendiyse mutlaka işe yaramalı."* sözünü unutmadığını aktarmaktadır.¹¹⁶⁰ Hüseyin Saygı; Emin Soysal'ın Köy Öğretmen Okulu ve Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün kuruluşunda katkısının büyük olduğunu, kendileriyle ilgilendiğini, hasta olmamaları için özen gösterdiğini, Akman'ın davaya inanmış içten bir insan olduğunu, Soysal'ın ayrılması sonrasında kendilerini toplayıp *"Çocuklar Emin Bey'i geçirdik."* dediğini ve buna çok güldüklerini, sade ve yalın biri olduğunu, mezun olurken *"Çocuklar gideceğiniz köyleri iyi seçin. Zira kemikleriniz o köyün mezarlığında olacak."* dediğini aktarmaktadır.¹¹⁶¹ Muhittin Orhan Horasan; Emin Soysal'ı kültürlü, hitap yeteneği yüksek, öğretmen ve öğrencinin dilinden anlayan, baba gibi sevdiği biri olarak anımsadığını, Viyana'da pedagoji eğitimi almış olmasına karşın Hamdi Akman hakkında olumlu izleniminin olmadığını, kaba-saba konuştuğunu, Soysal'dan sonra onu içine sindiremediğini, Akman'dan sonra gelen Talat Ersoy'un şehir efendisi bir adam ve Zekeriya Tonguç'un Hz.Ali'nin kılıcı gibi biri olduğunu ve kendisinden

¹¹⁵⁶Kocabaş, (Kızılçullu), ss.81 ve 98

¹¹⁵⁷Fahri Başer, Kişisel görüşme, 17.10.2017

¹¹⁵⁸Kocabaş, (Kızılçullu), ss.450-453

¹¹⁵⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.265-272

¹¹⁶⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss.265-272

¹¹⁶¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.293-298

acımasızlığı nedeniyle çok korktuklarını ama evlendikten sonra olumlu yönde değiştiğini, aktarmaktadır.¹¹⁶² Kamuran Tekeli; Enstitüye başladığında Hamdi Akman'ın müdür olduğunu, dilinin pek doğal olmadığını; *"Alıvaralım, yapıvaralım."* dediğini, *Yenice Yolları* türküsünü kendileri ile birlikte söylerken ağladığını, geceleri yatakhaneleri dolaşıp, üzerlerini örttüğünü, babacan bir insan olduğunu ve öğrenciye iyi davrandığını aktarmaktadır. Akman sonrasında müdür olan Talat Ersoy'a olumlu anlamda gece bekçisi dediklerini, tüm Enstitüyü gezip dolaştığını, kontrol ettiğini belirtmektedir.¹¹⁶³ Muhsine Karaca; Hamdi Akman'ın fiziken ve ruhen mert ve babacan bir insan olduğunu, öğrencilerini evlatları saydığını, küçükle küçük, büyükle büyük olan, duygusal bir insan olduğunu, uygulandığında bazen ağladığını gördüklerini, Talat Ersoy'un sessiz ve sakin bir insan olup, varlığıyla yokluğunun belli olmadığını, Osman Faruk Verimer'in daha sert ve disiplinli olduğunu, aktarmıştır.¹¹⁶⁴ 1943 girişli Nebahat Gökçen Hamdi Akman'ın köylüler gibi konuşmaya çalıştığını, O.Faruk Verimer'in disiplinli olduğunu, Zekeriya Tonguç'un yerinde bir sertliğinin bulunduğunu, Talat Ersoy'a gece bekçisi dediklerini, Ahmet Öner Türk'ün ise babacan sessiz bir insan olduğunu aktarmıştır.¹¹⁶⁵ Halil Vural; Kızılçullu'ya çağrı mektubunda Hamdi Akman'ın kullandığı *"Sevgili oğlum"* ve *"Gözlerinden öperim"* ifadelerinin kendisini çok sevindirdiğini, Akman'ın Enstitüde kendileriyle konuşurken iletişim kurabilmek için köylü ağzıyla konuştuğunu ve bunu yadırgamadıklarını, bir gün temizlik nöbetinde iken tıkalı tuvaletlerin nasıl açılacağını bir müdür olmasına karşın Akman'ın ceketini çıkararak kendisinin yaparak gösterdiğini aktarmaktadır.¹¹⁶⁶ Naci Duygulu, Müdürleri O.Faruk Verimer'in çalışkan, güzel konuşan, öğrenciye yakın sıcakkanlı bir insan olduğunu düşündüğünü aktarmaktadır.¹¹⁶⁷ Mehmet Ali Demran; Osman Faruk Verimer'in aydın bir insan olduğunu düşündüğünü ancak ardından müdür olan Ahmet Öner Türk'ü pasif bulduğunu aktarmaktadır.¹¹⁶⁸ Sağlık Memuru Ali Mil, Osman Faruk Verimer'in çok disiplinli, sert bir yönetici olduğunu, sonra müdür olan Ahmet Öner Türk'ün öğrenci ile iyi anlaşılan, sevecen bir yönetici olduğunu aktarmaktadır.¹¹⁶⁹

Kızılçullu'nun kuruluşunda eğitimci olarak yer alan birçok öğretmen zaman içinde Köy Enstitülerinin gelişimde de önemli görevler üstlenmişlerdir. Sonradan

¹¹⁶²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.314-325

¹¹⁶³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.364-369

¹¹⁶⁴Kocabaş, (Kızılçullu), ss.389-394

¹¹⁶⁵Kocabaş, (Kızılçullu), ss.403-409

¹¹⁶⁶Kocabaş, (Kızılçullu), ss.428-434

¹¹⁶⁷Kocabaş, (Kızılçullu), ss.562-568

¹¹⁶⁸Kocabaş, (Kızılçullu), ss.558-561

¹¹⁶⁹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.525-530

açılan birçok enstitünün kurucu müdürleri Kızılçullu kadrolarındandır. Bu yönü ile Kızılçullu Köy Enstitüsü, köy enstitüleri sisteminin yöneticilerinin eğitimi ve yetiştirilmelerinde de etkili olmuştur denilebilir. Öyle ki; Nejat İdil Kepirtepe, Talat Ersoy Aksu ardından Kızılçullu, Enver Kartekin Ladik, Şevket Gedikoğlu Pazarören ve Hayri Çakaloz Ortaklar Köy Enstitüsü müdürlüklerine atanmışlardır.¹¹⁷⁰

3.4.2. Mehmet Emin Soysal

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu'nun ilk yöneticisi olarak Mehmet Emin Soysal atanmıştır. Soysal, gerek Kızılçullu Köy Enstitüsü gerekse Köy Enstitüleri ile ilgili birçok tartışmada yer alan bir bürokrat ve siyasetçidir. M.Emin Soysal'ın Kızılçullu Eğitim Kursu yöneticiliğine atanmasına ilişkin farklı görüşler ileri sürülse de bu konuda Engin Tonguç'un babası ve babasının yakın çalışma arkadaşı Ferit Oğuz Bayır'a dayanarak aktardığı gerekçe; Soysal'ın atılmalılığı nedeniyle bu göreve seçildiği yönündedir.¹¹⁷¹ Soysal da, o zamanlar *"sevgili dostum"* diye nitelediği Hakkı Tonguç'un *"Kolej kurağında açılacak yeni tip öğretmen okulu müdürlüğüne"* gitmesini istediğini bunun üzerine *"bu iş öteki gibi değildir. Uzun zaman ister. İlimi ve zor bir iştir. Müfredatı yok. Talimatı yok. Ona göre yetişmiş elemanları yok. Beni gönderirseniz yarın vekil değişir. Sen değişirsin. Sizden sonrakiler klasik usullere, köhne kanunlara göre hareket ederler. Ben de yanarım. Şayet muvaffak olamazsam kendimi denize atmam lazım orada."* demesine rağmen *"Son derece heyecanlanan sevgili dostum (o zaman) Hakkı Tonguç, Emin bu memleket işi. Biz öyle istiyoruz."* dediğini aktarmaktadır.¹¹⁷² Fay Kirby'e göre ise Soysal'ın Kızılçullu'ya atanması devrimin gerektirdiği sistem arayışı deneyinin sonucudur. Çünkü Soysal, ideolojik olarak Halil Fikret Kanad'dan ve onun nasyonal sosyalizm ideolojisinden etkilenmektedir ve pedagojisini bu doğrultuda uygulamaya çalışmaktadır.¹¹⁷³

Selçuk Uygun tarafından oluşturulduğu üzere Mehmet Emin Soysal'ın biyografisi ana hatları ile şöyledir. Mehmet Emin Soysal; çiftçi bir ailenin çocuğu olarak 1906'da Elbistan'da doğmuştur. İlköğrenimini Elbistan'da yaptıktan sonra girdiği Sivas Öğretmen Okulu'ndan 1926'da mezun olmuştur. İki yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra 1928'de Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girmiş ve 1931'de

¹¹⁷⁰Kocabaş, (Kızılçullu), s.23

¹¹⁷¹Kocabaş, (Kızılçullu), s.19

¹¹⁷²Soysal, (Tarihçe), s.33

¹¹⁷³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.38, 39

mezun olmuştur. 1936'da atanacağı Mahmudiye Eskişehir Öğretmen Kursu Müdürlüğü'ne değin önce Konya'da ardından da Ankara'da İlköğretim Müfettişliği yapmıştır. 30.09.1937'de Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Müdürlüğüne atanmış ve 17 Nisan 1940'tan itibaren Köy Enstitüsüne dönüşen bu kurumda 30.11.1942'ye kadar müdürlük yapmıştır. Geçirdiği bir soruşturma nedeniyle Bursa Kız Öğretmen Okulu'na atanmış ve burada Tedris Usulü dersleri vermiştir. 1946 seçimlerinde Maraş'tan bağımsız milletvekili seçilerek TBMM'ye girmiş¹¹⁷⁴ ve 1949'da CHP'ye katılmıştır. 1957 seçimlerinde tekrar Maraş Milletvekili olarak seçilen Soysal, 1960 İhtilâline dek milletvekilliği yapmıştır. 1960-1961 yıllarında Ankara TED Koleji'nde Felsefe Öğretmenliği yaptıktan sonra 1961'de Kurucu Meclis üyeliğine seçilmiştir. 1962'de Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Kültür Ataşesi olarak Kıbrıs'a atanmış ardından 1965-1967 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı emrinde İdari Memurluk yapmıştır. 1967'de Kültür Ataşesi olarak atandığı Yunanistan Gümilcine'de 11 Mayıs 1970'te geçirdiği kalp krizi nedeni ile yaşama veda etmiştir. Uygun'a göre Soysal, *'İlk eğitim bilimci ve köye öğretmen yetiştirme düşüncesinin önemli fikir adamlarından biri olarak bilinen Dr. Halil Fikret Kanad'ın dostu ve yeğeninin eşidir.'* İş Ünitesi Meslekî Metot Kitabı (1935), Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi I (1940), Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü (1943), Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi II (1943), İlköğretim Olayları ve Köy Enstitüleri (1945) ve İbiş Emmioğlu (1951) adlı yapıtları bulunmaktadır. Selçuk Uygun, M.Emin Soysal'ın 31 Ekim 1947 tarihli Tasvir Gazetesinde *"Davam Adlı Bir Kitap Neşretmesi Münasebeti İle H.Âli Yücel'e Açık Mektup"* adı altında yayımladığı yazısında Bakanlık merkez teşkilatı ile görüş ayrılığına düştüğü için başlatılan bu soruşturma raporu hakkında açılan davada mahkemenin 22.11.1944 tarih ve 1944/39 sayılı kararı ile suç unsuruna rastlanmadığı yönünde karar verdiğini aktarmaktadır.¹¹⁷⁵ Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı, *"Maraş Milletvekili bulunan Kızılçullu Köy Enstitüsü eski Müdürü Emin Soysal hakkında İzmir İl İdare kurulunca ittihaz olunan 02.12.1946 tarih ve 475 sayılı kararı"* ile Soysal hakkında;

- 1- Okul talebelerinden alınan paraları şahsen tahsil ve sarfetmek,
- 2- Talebenin ayniyat olarak okula getirdiği erzakın toplanış ve satış işlerince bir komisyon teşkil etmediği gibi buna ait hesapları da bir vesikaya istinat ettirmemek ve bu husustaki kayıtları kayıbiraderi Mithat Çelikkanat'a intizamsız bir halde tutturmak,

¹¹⁷⁴Yeni Asır, 27.7.1946

¹¹⁷⁵Selçuk Uygun, M.Emin Soysal'ın Hayatı ve Köy Enstitüleri Tarihindeki Yeri, **Milli Eğitim Dergisi**, sayı 39, Ankara, 2010, ss.148-150 (Soysal)

- 3- *Kayınbiraderi Ambar memuru Ahmet Mithat Çelikkanat hakkında da bu memur tarafından tutulması لازم gelen bütün defterleri tutmadığı halde tuttuğunu bildirmek suretiyle Bakanlığa hilafı haikat rapor vermek,*
- 4- *Ahmet Mithat Çelikkanat kayınbiraderi olduğu halde memurin Kanunu 46 cı maddesine muhalif olarak Ambar memurluğunda istihdam etmek,*
- 5- *Ambar memurunun okula ait yağ ve peyniri evine gönderdiğini bildiği halde hakkında kanuni muamele yapmamak, suçlarından T.C.Kanununun 240 ve 235 inci maddeleri gereğince lüzumu muhakemesine”*

karar verildiğini belirtilerek yargılanması için milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasını istemiştir.¹¹⁷⁶ Soysal, 19 ve 21 Kasım 1950 tarihlerinde Ankara Gazetesi akşam haberlerinde çıkan Emmioğlu ve İbiş Emmioğlu adlı yazıları nedeni ile de Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a hakaret ettiği öne sürülerek yargılanmıştır.¹¹⁷⁷ Yargılama sonunda Soysal, ima ve telmih yolu ile cumhurbaşkanına hakaret ettiği için 3 yıl 6 ay hapisle cezalandırılmış, ancak Soysal’ın öğretmenlik ve milletvekilliği yaptığını dikkate akarak cezasının 2 yıl 4 aya düşürülmesine karar verilmiştir.¹¹⁷⁸ Soysal, cezasının 9 ayını İzmir’de geçirmek zorunda bırakılmıştır.¹¹⁷⁹

Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün kurucu müdürü M.Emin Soysal, İlköğretim Müfettişleri Hayrullah Örs ve Hikmet Türk tarafından gerçekleştirilen soruşturmada verilen 23.06.1942 tarihli rapora dayanarak 12.08.1942’de Kızılçullu Köy Enstitüsündeki görevini yardımcısı Şevket Eratay’a devretmiş¹¹⁸⁰ ardından Bursa Kız Öğretmen Okulu’na atanmıştır. Şevket Eratay, Hamdi Akman atanana değin Kızılçullu Köy Enstitüsünde müdür vekilliği yapmıştır.¹¹⁸¹ M.Emin Soysal gerek Köy Enstitülerinin kuruluşlarında yönetici olarak gerekse kapatılmaları sürecinde bir milletvekili olarak önemli roller üstlenmiştir. Köy Enstitüleri hakkında Kızılçullu Köy Enstitüleri Sistemi, Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü I ve II olmak üzere kitaplar yayımlamış bir kişi olmak yanında İ.H.Tonguç’a, Köy Enstitüleri ismine, sistemine ilişkin görüşleri ile sürekli gündemde olmuştur.¹¹⁸² Tinal, Soysal ve Tonguç arasındaki anlaşmazlık ve Soysal’ın Kızılçullu Müdürlüğünden alınma gerekçesi olarak; Soysal’ın köy enstitüsü düşününü sahiplenme çabası yanında Kızılçullu’da gerek Bakanlığa gerekse Tonguç’a danışmadan “Köy Üniversitesi” adı altında bir yüksek bölüm açma girişiminin bulunduğunu belirtmektedir.¹¹⁸³ Soysal’a

¹¹⁷⁶ Milli Eğitim Bakanlığı Hukuk Müşavirliğinin 19.01.1949 tarih ve 660/97 sayılı yazısı, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 030.10.9.53.4 sayılı belge

¹¹⁷⁷ Ulus, 04.01.1950

¹¹⁷⁸ Ulus, 07.02.1951

¹¹⁷⁹ Yeni Asır, 07.02.1951

¹¹⁸⁰ Elmacı, s.269

¹¹⁸¹ Yeni Asır, 22.08.1942

¹¹⁸² Kocabaş, (Kızılçullu), s.29

¹¹⁸³ Tinal, ss.181-188

dayandırılarak Kızılçullu'da 'Köy Üniversitesi' adı altında yüksek kısım kurulmasının düşünüldüğü yönünde bir haber yapılmıştır.¹¹⁸⁴ Elmacı da, Soysal'ın Köy Enstitüsü düşününün kendine ait olduğu savı yanı sıra basında yer alan haberde değinilen Köy Üniversitesi açma girişiminin Milli Eğitim Bakanlığın onayı alınmadan duyurulduğu gerekçeleri ile görevden alındığına değinmektedir. Bununla birlikte Elmacı, Soysal'ın görevden alınmasının MEB'e gönderilen ve içeriğinde Kızılçullu'da yolsuzluk yapıldığı yönünde bir ihbar bulunan mektup üzerine Bakanlığın soruşturma başlattığını ve görevlendirilen Müfettiş Hayrullah Örs'ün mali işlerin düzensiz olduğu, depo defterlerinin tutulmadığı¹¹⁸⁵ ve ayniyattan sorumlu memurun Soysal'ın yakın akrabası olduğu yönündeki raporu üzerine Müfettiş Hikmet Türk'ün de soruşturmaya dahil edildiğini ve her ikisinin düzenledikleri rapor sonrasında Soysal'ın görevden alındığı saptamasını yapmaktadır.¹¹⁸⁶ Kocabaş, Müfettiş Hayrullah Örs'ün Teftiş Heyeti Reisliği'ne yazdığı 23.6.1942 tarih ve 994 sayılı yazısına atıfla soruşturma hakkında bilgi vermektedir: *"Kızılçullu Köy Enstitüsünün mali işleri son derece bozuktur. Mesela depo defteri beş seneden beri tutulmamıştır. Ambar ve depo memuru müdürün kayınbiraderidir. Talebeden vekilin emriyle toplanan onbir liradan fazla paranın sarf şekli şimdilik hiç değilse usulsüz ve keyfi görülmektedir."*¹¹⁸⁷ Hüseyin Atmaca, Şaban Güler tarafından kendisine aktarıldığı üzere soruşturma ile ilgili okulun açılışında öğrenciler tarafından getirilen 20 TL karşılığı tarım ürünleri ile kaput bezleri hakkında sorular sorulduğunu ve Soysal'ın *"burnundan kıl aldırmayan"* bir yaradılışa olması nedeni ile *"kaput bezleri çocuklara don, iç çamaşırı yapıldı. Alın mezurayı çocukların kışındaki donları ölçün."* yanıtını verdiğini ve kısa boylu Hayrettin Örs ile uzun boylu Hikmet Türk'e yakıştırmayı yaparak *"Kavakla, kabak bu davadan anlamaz."* dediğini aktarmaktadır.¹¹⁸⁸

Emin Elmacı tarafından aktarıldığı üzere kurmayı düşündüğü Köy Üniversitesi'ne ilişkin bilgiler yine Soysal'ın kendi anlatımlarında şöyledir:

"Kızılçullu köy enstitüsünde mintikanın ihtiyaçlarını karşılayacak bir yüksek kısım açılmasını düşündük, özendik, Bunu bir üniversite muazzam ali mektep olarak değil. Şu maksatlarla:

- 1- Köylerde hem doktorluk, hem mektep müfettişliği yapacak eleman yetiştirmek mümkündür. Doktorluk deyince izâm etmemeli. Mintıkada mevcut mühim ve devamlı hastalıklarla uğraşmak için net bilgi sahibi,*

¹¹⁸⁴ Anadolu, 20 Mayıs 1942

¹¹⁸⁵ Elmacı, gerek kuruluşlarının hızlı gerçekleşmesi nedeniyle işlem süreçlerinin tam olarak tanımlanmamış olmaları gerekse İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla yaşanan karaborsacılığın doğru kayıt tutulmasına ilişkin yarattığı zorlukların bir sonucu olarak Enstitülerin nerdeyse hemen hepsinde bu durumun; mali işlem kayıtlarının düzenli olarak tutulmasında sıkıntı yaşandığını da belirtmektedir.

¹¹⁸⁶ Elmacı, s.269

¹¹⁸⁷ Kocabaş, (Kızılçullu), s.29

¹¹⁸⁸ Atmaca, s.84

teşhis ve tedavide mahareti olacak, üç yılda yetişecek pratik adam. Bu genç mektepçilik yönünden de bazı mesleki malûmatla teşhiz edilecek, ondan sonra muayyen bir mıntıkanın hem mektep müfettişi, hem de doktoru olacak. Doktorluğu öğrendiği, salahiyyet aldığı hastalıklar üzerinde. Kendi mıntıkasında arkadaşlarıyla revirler de açacak.

- 2- Köy enstitüsü mezunlarının çalıştığı yerlerde dolaşarak ziraî, teknik işlerde rehberlik yapacak, mıntika fidanlıkları, atölyeleri kuracak elemanlar yetiştirecek; 2-3 yılda.
- 3- İcabında köy enstitüsünde hatta diğer köylerde açılacak bu kabil müesseselerde öğretmenlik, idarecilik yapacak elemanlar yetiştirecek; 2-3 yılda.

*Bunların gayesi tamamen köy ve köylüsel hayatın ileri teknik ve ileri kültür yönünden daha üstün bir görüşle inkişaf ve terakkisini temin etmektir. Kanaatımızca bu tip müesseseler muhtelif mıntikalarda olmalı; yüksek mektepleri ve müesseseleri bir merkeze toplamanın mahzurlarından kurtulmalı, tarihi hataları tekrar etmemelidir. İleride burada bu tarzda açılacak yüksek kısım köylünün ihtiyacını karşıladıktan sonra Egenin şamil ve geniş müessesesi olabilir. Ege mıntıkası da, yurdumuzun diğer bölgeleri gibi, böyle müesseseye ve müessislere lâyıktır. Eski uzun zamanların hatıraları da hep bunu telkin ediyor; ihtiyaç ise zorluyor.*¹¹⁸⁹

Uygun'un değerlendirmelerine göre M.Emin Soysal, Köy Enstitülerinin kuruluşu; özellikle de Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ardından Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü olması sonrasında da 1946'dan itibaren girmiş olduğu TBMM'de bir milletvekili olarak dönemin Milli Eğitim Bakanı R.Şemsettin Sirer ile Köy Enstitülerinin kapatılması sürecindeki etki ve katkıları nedeniyle önemli bir yere sahiptir. Soysal, köy eğitimi üzerine kafa yoran ve klasik okul anlayışının dışında yeni bir okul kurma şansı yakalamış ender bir eğitim bilimcidir. Çünkü Soysal, ülkemiz öğretmen eğitimi açısından farklı deney ve uygulamaların başladığı bir sırada gerek uygulamaların içinde yer alan gerekse bu uygulamalara ilişkin kararlara, özellikle de *Köy Enstitülerinin kuruluş ve değişim* aşamalarına etki eden bir kişidir. Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Enstitüsü Müdürlüğü sırasında ve sonrasında "*Köy Enstitülerine örnek olacak ve Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün kurumsallaşmasında etkili olacak*" çalışmalar yapmıştır. Soysal'ın, Kızılçullu'da sınırlı da olsa düşüncelerini uygulayabilmiş olması, özgün okul modeli geliştirebildiğinin dolayısıyla düşünsel temellerini atmasa da etkili bir eğitimci, gözlemci ve uygulamacı olduğunu göstermektedir.¹¹⁹⁰ Değerlendirmelerinin devamında Uygun, Soysal için şu değerlendirmeleri yapmaktadır. Soysal, bir köylüdür ve köylünün okutulmasına yürekten inanmıştır ve bir aksiyon adamıdır. Birçok kişi tarafından da kabul edildiği üzere aktif ve çalışkandır ve çalışmalarında da başarılı olmuştur. Bu yüzdendir ki;

¹¹⁸⁹Elmacı: ss.268-269

¹¹⁹⁰Uygun, (Soysal), s.154

köy öğretmeni yetiştirme deneylerinde yeğlenmiştir. Hatta Emin Yalman kendisini *“çiftçi ailesinden yetişmiş, toprak adamına ruhça yakın idealist bir terbiyeci”* olarak tanımlamıştır. ¹¹⁹¹ Soysal, aynı zamanda eleştirel bir kişiliğe sahiptir ve dönemin Eğitim Bakanı H. Âli Yücel ile İlköğretim Genel Müdürü İ. Hakkı Tonguç’a ve onların şahsında köy enstitülerine yönelik davranışlarının ardında bu *eleştirel yaklaşımı* vardır. Tutumu, Soysal’ın bağımsız, açık sözlü ve özgüveni yüksek ve eleştirel kişiliğiyle örtüşmektedir. Bu kişiliktir ki, Soysal’ı enstitü tarihinde önemli bir yere taşımaktadır. Üstelik Soysal, eleştirilerini salt Kızılçullu’dan ayrıldıktan sonra yapmamıştır. Kızılçullu’da görevdeyken de uygulamaları eleştirmiş hatta özeleştiride dahi bulunmuştur. Bu nedenle de Bakanlık ve Merkez yöneticileri ile zaman zaman anlaşmazlığa düşmüştür. Tonguç’un Kızılçullu Öğretmen Okulu Müdürlüğü’nü kendisine teklif ettiğinde de tereddüt etmiş ve yukarıda belirtildiği üzere bunu dile getirmekten çekinmemiştir: Soysal’a göre enstitüler; *“köye uygun nitelikli öğretmen yetiştirmeyi”* amaçlamıştır. Ancak kısa sürede sayıları ve öğrenci kontenjanları artırılan enstitülerde, nitelikli köy öğretmeni yetiştirme düşüncesinden uzaklaşmıştır. ¹¹⁹² Bu nedenledir ki, 1940’ta Bakan Yücel’in *“Kızılçullu Köy Enstitüsü’ne yeni 350 öğrenci toplama ve bunları iki buçuk ay sonra sınıf geçirme”* emrine enstitüsündeki eğitimin niteliğini düşüreceği kaygısıyla karşı çıkmıştır. ¹¹⁹³ Sonuç olarak Uygun’un, *“İş eğitimi, diğer köy enstitülerinde onun düşündüğü gibi uygulanamamış ve bu yüzden kültür ve meslek bilgisi yetersiz öğretmen yetiştiren bu kurumlara güven sarsılmıştır.”* saptaması Köy Enstitülerine ilişkin öznel görüşünü yansıtmaları bakımından önemlidir. ¹¹⁹⁴ Uygun’un bu saptamasında Soysal tarafından kaleme alınan görüşlerin yeri olsa gerektir. Keza *“Köy Enstitülerinde San’at eğitimi”* başlığı altında kaleme aldığı yazısında Soysal, İlköğretim Genel Müdürü Hakkı Tonguç’un, köy enstitüsü öğrencilerine *ikinci sınıftan itibaren köye yararlı bir sanat; meslek öğretilmesi yönündeki buyruğu!* doğrultusunda erkeklere demircilik, marangozluk, yapıcılık, kızlara biçki, dikiş, örgü ve halıcılık öğretilmek üzere seçtirildiğini ve bu sanatları köy halkına öğretecek şekilde öğrenmelerinin istenildiğini ancak bunun öyle buyurma ile lafla olamayacağını dile getirmektedir. Öyle ki; Kızılçullu ve Çifteler’de yetişen birkaç istisna öğrenci hariç olmak üzere enstitülerden mezun olan öğrencilerin sanat dallarında yetersiz oluşları nedeni ile gittikleri köylerdeki ustaların yanında zor duruma düştüklerine değinmekte ve bu

¹¹⁹¹ Uygun, (Soysal), s.150, Selçuk Uygun, A.Emin Yalman’ın Kültür Bakanlığı Dergisi’nin Ocak 1937’de yayımlanan sayısında *“Köye Işık Taşıyacak Köylüler”* adlı yazısından aktarmaktadır.

¹¹⁹² Demokrat İzmir, 30.07.1946

¹¹⁹³ Uygun, (Soysal), s.151

¹¹⁹⁴ Uygun, (Soysal), s.159

durumun nedenlerine ilişkin saptama yapmaktadır: Enstitülerde öğrencilere sanat öğretecek yeteri kadar usta öğretici yoktur. Kimi yerde bir demirci ustasının 850 öğrenciye demircilik öğretmesi olanağı bulunmadığı düşüncesindedir. Buna ne zamanı ne de gücü yetecektir. Benzer olarak iki yapı ustasının hem bina yapması hem de 850 öğrenciye yapım işlerini öğretmesi de olası değildir. Bir ya da iki marangoz ustasının aynı şekilde bu öğretimi gerçekleştirmesi, bu konuda çok yetkin olsalar da mümkün değildir. Kaldı ki, enstitülerdeki usta öğreticiler de öyle yetkin değildir. Yanı sıra enstitülerdeki atölyelerdeki araç, gereç ve ekipmanlar da öğrencilerin eğitim gereksinimlerini karşılamak için nitelik ve nicelik olarak yeterli değildir. Öğrencilerin yetersiz eğitim almalarının ardındaki bir neden de metotsuz ve karışık bir düzende hareket edilmesidir. Bu durum öğrencilerin sanat eğitimi adı altında sömürülmelerine yol açmakta, yaptıkları yapılar ve işler kötü olduğu için de para kaybına da neden olmaktadır.¹¹⁹⁵ Yine Soysal tarafından “Eğitmenler” başlığı altında kaleme alınan yazı ana hatları ile şöyledir: Öğretmen gönderilmesi olanağı bulunmayan köylerin eğitim sorununun çözümünde askerliğini yapmış köylü gençlerden yararlanma düşünü, başlangıçta ciddiyle ele alınmasına rağmen aradan 3-4 yıl geçmesinin ardından ihmal edilmeye, başlangıçtaki çizgisinden uzaklaşmaya başlamıştır. Öyle ki, eğitmen kurslarına alınan köylü gençleri 1940’tan itibaren enstitülerin inşaat işlerine amele sağlamaktan başka bir amaca hizmet etmemektedir. Kaldı ki, artık kurslara kimse katılmak istememekte, katılanlar da olumsuz nitelikler taşımaktadır. Eğitmen kurslarında görev üstlenen öğretmenler de düşük olan gelirlerini biraz olsun artırmaktan başka bir düşünceye sahip değildirler. Keza çoğu eğitmen köylerde kendi kaderlerine terk edilmiş, aranılmaz, sorulmaz bir haldedir. Öyle ki, görevlerini gereğince yerine getirmeyen eğitmenler bile vardır. Bu süreçte Ziraat Bakanlığı’nın eğitmenlere sağladığı yardımlar kesilmiştir. Yanı sıra eğitmen maaşlarının ödenmesinde aksamalar yaşanmaktadır. Bu nedenlerle eğitmenler bıkkınlık içerisindeyler.¹¹⁹⁶

Soysal’ın eleştirileri köy enstitüleri ve eğitmenler ile sınırlı kalmamıştır. İ.H.Tonguç hakkındaki düşünsel ayrılıklarını göstermesi bakımından iki olay ve mektuba yer vermekte yarar vardır. M.Emin Soysal, *Köy Enstitülerinin Tarihçesi ve Kızılçullu Köy Enstitüsü* adlı kitabını yayımladıktan sonra bir tanesini 01.03.1943’te “Sayın İ.Hakkı Tonguç’a; Senin için ayrı bir kitap çıkaracağım. Hiçbir etki beni değiştiremez ve yolumdan ayıramaz. Sağım, sağlamım. Dimdik ayaktaayım.” diye

¹¹⁹⁵Demokrat İzmir, 28.06.1946

¹¹⁹⁶Demokrat İzmir, 21.07.1946

imzalayarak Tonguç'a göndermiştir. M.Emin Soysal 1945'te yazdığı *İlköğretim Olayları ve Köy Enstitüleri* adlı kitabında enstitülere ve Tonguç'a karşı görüşlerini aktarmaktadır. Soysal'a göre öğretmenler yetersiz yetiştirilmiş ¹¹⁹⁷, gezici başöğretmenlik uygulaması da işlevini yerine getirememekle birlikte yanlış kurgulanmıştır.¹¹⁹⁸ Enstitüler plan ve programdan yoksun olarak yanlış yerlerde ve acele ile kurulmuştur¹¹⁹⁹. Enstitülerdeki eğitimci kadrosu yetersiz ve niteliksizdir ve enstitülere kapasitelerinin çok çok üstünde öğrenci alınmıştır.¹²⁰⁰ Bu yüzden yeterince eğitilemeyen öğrenciler üstelik başka enstitülerin kuruluş imecelerine katılmaya zorlanarak yıpratılmışlardır. Tonguç'u, "Yetkili Zat", "İlgili Zat" gibi nitelemelerle betimleyen Soysal, Tonguç'un Kerschensteiner'den tercüme ettiği "Mürebbinin Ruhı" adlı yapıttaki çeviri hatalarına eleştiriler yöneltirken, Tonguç'u genel bilgi aleyhtarlığı ile¹²⁰¹ suçlamaktadır. Tonguç'un eğitim anlayışını yargılarken, mezun öğrencilerin atanma yerlerine ve Yüksek Köy Enstitüsü'nün Hasanoğlu'da kurulmasına eleştiriler getirmektedir.¹²⁰² Bir İlköğretim Müfettişi olan Fikret Başaran'ın köy enstitülerine ilişkin düşünceleri Soysal'ın düşünceleri ile yoğun benzerlikler içermektedir. "Köy Enstitüleri" başlığı altında kaleme aldığı düşüncelerinde Başaran, köy enstitülerine ilişkin şu saptamaları yapmaktadır: Türkiye için bir umut projesi olarak başlayan köy enstitüleri son 6-7 yıldır harcadığı yüz milyonların karşılığını verememektedir ve görünen odur ki veremeyecektir. Enstitülerden mezun öğretmenler köylünün beklentilerini karşılamaktan uzak olmakla birlikte, donanım, bilgi ve beceri olarak da zayıftır. Bunun nedeni de enstitülerin kötü oluşudur. Enstitülerde uygulanmakta olan iş içerisinde eğitim öğrencinin bir amale gibi gece gündüz çalışmasını gerektirdiğinden kültür dersleri ve mesleki sanatın gereklerini öğrenmesine izin vermemektedir. Öyle ki, bu öğretmenler basit aritmetik problemlerini çözmemekte, geometri şekillerini çizmemekte bir tarlanın alan hesabını dahi yapamamaktadırlar. Köylüler çocukları okuyacak diye okul binası, öğretmen evi, geçimlik arazi sağlamak gibi ağır yükler üstlenirken köylere gelen öğretmenin yetersizliği karşısında üzülmektedir. Bu nedenle köylü eski öğretmeni aramaktadır.¹²⁰³

Soysal'ın yukarıda değinilen eleştirileri ve savlarına yanıtlar Kayseri Pınarbaşı İlköğretim Müfettişi Cevat Esen ve 29.09.1937-10.07.1940 arasında

¹¹⁹⁷ Soysal, (Olaylar), s.3

¹¹⁹⁸ Soysal, (Olaylar), ss.5-7

¹¹⁹⁹ Soysal, (Olaylar), s.9

¹²⁰⁰ Soysal, (Olaylar), ss.10-13

¹²⁰¹ Soysal, (Olaylar), s.62

¹²⁰² Kocabaş, (Kızılçullu), s.36

¹²⁰³ Demokrat İzmir, 29.01.1947

Kızılçullu Öğretmen Okulu ve Eğitimci Kursu'nda öğretmenlik yapmış olan Gazi Tabiye Enstitüsü mezunu Tarih öğretmeni Enver Kartekin'den¹²⁰⁴ gelmiştir. Bununla birlikte yine Soysal'ın kendi eleştirel düşünceleri ve savunuları ile ilgili yine kendi sözcüklerine aşağıda ayrıca yer verilecektir. Cevat Esen, *İlköğretim Olayları ve Köy Enstitüleri kitabı sahibine (Açık Mektup)* adı altındaki üç mektubu ile Soysal'ın kitabındaki savlara yönelik açıklamalar yapmaktadır. İlk mektubunun başlangıcında Esen, Soysal'ın kitabının içeriğindeki düşüncelerinin, görevi sırasındaki söylem ile zıt olduğu saptamasını yaparken kitabın zamanlaması yönünden de eleştiri getirmektedir. Esen'e göre Soysal, Bakanlık üst kademeleri ile iyi ve görevde olduğu zamanlarda bu zıt düşüncelerini *kitabında ilgili zat, yetkili zat* diye nitelediği kişiler ile paylaşmış, tartışmış olsa belki görevinden ayrılmak durumunda olmayacağı gibi *kitap yazma üzüntüsünden ve dedikodu peşinde koşma yorgunluğundan kurtulmuş olacağı* düşüncesindedir. Diğer yandan Esen'e göre Soysal daha kitabın başlangıcında yaptığı '*Bu kitabı okuyanlar, eğer menfi ve kinli bir ruh haletinin eseri olarak telakki ederlerse aldanırlar.*' açıklamasının aslında tam da o ruh halinde olunduğunun kanıtı olarak değerlendirmektedir.¹²⁰⁵ Esen, Soysal'ın eğitimci kursu yetiştirilmedikleri savının somut örnekle ortaya konulmaya muhtaç bir sav olduğu görüşündedir. Kaldı ki, böyle bir durum var ise kurs yöneticilerinin dolayısı ile Soysal'ın sorumluluğunun bulunup bulunmadığının da sorgulanması gerektiğini ileri sürmektedir. Diğer yandan "seçim" ile göreve kabul edilen eğitimci kursu öğretmenlerine yönelik savlarının haksız ve ağır bir suçlama olduğunu belirten Esen, tanıdığı bütün öğretmen arkadaşlarının bu töhmetten uzak olduklarını söylemektedir. Soysal'ın, gezici başöğretmenlere yönelik olumsuz saptamalarının gerçeklerle bağdaşmadığını, aksine gezici başöğretmenlerin kendilerine tahsis edilen ekonomik ve fiziksel kaynakların yetersizliğine rağmen köyün gerek eğitim öğretim konuları gerekse diğer günlük yaşamsal konuları ile ilgili çok yararlı işler yaptığını ileri sürmektedir.¹²⁰⁶ Soysal'ın Enstitülerin plan ve programdan yoksun olarak ve yanlış yerlerde kurulduğu savı hakkında daha ilk andan itibaren bazı kurs ve enstitülerin memlekete yararlı olacak şekilde hatta verimsiz, sorunlu arazilere kurulacağı bilinmekte olan bir durum olduğunu ve hatta sistemin bir gereği olarak bunun böyle olduğunu belirtmektedir.¹²⁰⁷

¹²⁰⁴İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi, Öğretmen ve İşyer Defteri

¹²⁰⁵İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, F06102015A02EA01 ve F06102015A02EA02 numaralı belgeler

¹²⁰⁶İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, F06102015B03EA01, F06102015B03EA02 ve F06102015B03EA03 numaralı belgeler

¹²⁰⁷İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, F06102015C05EA01 ve F06102015C05EA02 numaralı belgeler

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nun kuruluşunda ve Köy Enstitüsü'ne dönüştüğünde burada Tarih Öğretmeni olarak görev yapmış olan Enver Kartekin, 11.02.1946 tarihli mektubunda *"Kara kalpli"* olarak nitelediği Soysal için:

*"Bu şahsı hiç kimse benim kadar iyi tanıyamaz. Yeryüzünde rastladığım yaratıkların en korkuncu, en menfuru diye tasvir ettiğim bu adamcağıza kıymet verip hak verenler varsa onlara en iyi cevap Enstitülerimizin başarılarını tebarüz ettiren objektif eseriniz olacaktır. O bizim imanımıza küfrediyor. Biz de ona küfretmek istesek onda hiçbir şeye karşı iman yok ki? Onun için biz ona değil, umumi efkara karşı eserle, kitleyle ses veriyoruz."*¹²⁰⁸

demektedir. Yine Kocabaş tarafından aktarıldığı üzere Kartekin, Soysal'ın Kızılçullu'yu kendisi için bir şöhret, kariyer basamağı olarak kullanmak istediğini ve Abdülhamit düşüncesinde ve evhamlı biri olduğunu ileri sürmektedir.¹²⁰⁹

Soysal, yayımladığı *"Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi II"* adlı kitabını 11.08.1943 tarihli mektubu ekinde Tonguç'a göndermiştir. Soysal'ın bu mektubunun ana hatlarını oluşturan ve yukarıdaki savları ile çelişen sözleri ise şöyledir,¹²¹⁰

"Bay Hakkı Tonguç, bilmem bunun için de adamlarınıza satışını ve okunmasını durdurmak ve yasaklamak emeliyle resmi emir verir misiniz?... Kızılçullu'da Köy Enstitüsü olmaz demiştiniz...oldu... ve sistem böyle kuruldu... Oradan çıkanlar köylere gitmezler dediniz ve dedirttiniz... İlk mezun ettiğimiz öğrenciler köyleri istediler ve orada çalışıyorlar... Kızılçullu'da öğrenciler lüks yetişiyorlar, sanat öğrenmiyorlar dediniz... ve bu düşüncenizi en yüksek yerlere de aşılamaaya çalıştınız, öğrencilerimiz size her şeyi bırakarak güya sanat öğretiyoruz diye ilan ettiğiniz enstitülerin öğrencilerinden teknik, bilgi, beceri ve nitelik bakımından üstün ve ileri olduklarını gösterdiler değil mi?... Bir mektubunuzda siz kimsiniz ki sistem kuruyorsunuz buyurmuştunuz. Bu ikinci cildi de içten ve olgun bir vicdanla incelemeyi buyurursanız, tüm kanılarınızla ne kadar yanlış düşün ve duygulara kapıldığınızı sanırım anlayacaksınız..."

Soysal'ın kızgınlığı zamanla enstitü karşıtlığına dönüşecek ve bu doğrultuda birçok çalışmalar yapacaktır. Öyle ki, 1946'dan sonra Soysal'ın Tonguç ve Yücel karşıtlığı TBMM'ye taşınacaktır. 1947 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Soysal, dönemin Milli Eğitim Bakanı R.Şemsettin Sırer'e *"Türk öğretmenin başka işleri bırakıp, ne zaman yalnızca milli şuurun gelişmesine ağırlık vereceği ve solculuk yuvası olan Yüksek Köy Enstitüsünün niçin kapatılmadığı"* sorusunu soracaktır.¹²¹¹

¹²⁰⁸İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D115000970020201 ve D115000970020202 numaralı belgeler

¹²⁰⁹İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği, D115000970020201 ve D115000970020202 numaralı belgeler; Kocabaş, (Kızılçullu), s.37

¹²¹⁰E.Tonguç, (Eğitim Devrimcisi), ss.360-362

¹²¹¹Kocabaş, (Kızılçullu), s.31

Niyazi Altunya ise Soysal'ın Kızılçullu Köy Enstitüsü'nde müdür iken Bakanlık denetiminden çıkmış, kendi başına hareket eden buna karşılık görevden alındıktan sonra da köy enstitüleri sistemini nerede ise her yönünü yeren bir eğitimci görüntüsü sergilediği saptamasında bulunmaktadır. Öğrenci mevcudunun plansız ve koşullar göz önünde bulundurulmadan artırıldığı, bunun verimin düşmesine neden olduğu ve eğitimci kadrosunun zayıfladığı ve hepsinden önemlisi enstitülere verilen iâşe bedelinin kaldırılarak enstitülerin kendi ürettiği ürünler ile idame ettirilmesi kararının sistemin yobazlaşmasına neden olduğu da bu eleştiriler arasındadır.¹²¹² Köy Enstitülerinin kendi kendilerini idame ettirmeleri, Tonguç'un rasyonellik ilkesinin ve yaşamın gerçeği ve gereği olarak kaçınılmazdır. Bununla birlikte zamanla ve kendi koşulları içinde olgunlaştığı göz önünde bulundurulduğunda Kızılçullu Köy Enstitüsünün, eylem ve yergileriyle M.Emin Soysal'ın bir deneyin kontrol grubu niteliğiyle Enstitülerin gelecek tasarımlarında ve olgunlaştırılmasında üstlendiği rolü iyi değerlendirmek gerekir. Soysal'a göre öğretmen olacak bu gençlerin enstitülerin gereksinimlerini karşılamak için üretim yapmaları genel bilgi ve ruh olgunluğu bakımından yıkıcı sonuçları olan bir durumdur.¹²¹³

M.Emin Soysal politik yaşamı içerisinde de Köy Enstitülerine yönelik çalışmalar yapmıştır. Uygun'a göre eski bir köy enstitüsü müdürü olan Soysal, artık Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir milletvekilidir.¹²¹⁴ Bu süreçte köy enstitüleri ile ilgili yeni düzenlemelerde O'nun bilgisi, otoritesi, yönlendirmeleri hem TBMM üyeleri hem de iş başında olan MEB yöneticileri üzerinde önemli bir etki oluşturmuştur. Uygun, Soysal'ın Meclisteki çalışmalarının ne derece etkili olduğuna tanıklığı da Pakize Türkoğlu'na yaptırmaktadır:¹²¹⁵

“Kızılçullu Müdürü Emin Soysal, Maraş bağımsız milletvekili olarak meclise girmiş, daha önceden de tanışıp anlaştığı Bakan Sirer'le bu konuda iyi bir ikili oluşturmuştu. (...) Mecliste Emin Soysal, Bakan olarak Sirer'e Enstitülerle ilgili soru yönelterek birçok sav öne sürüyor, 'bu konuda ne yaptınız?' diyor, ondan yanıt istiyordu. 'Türk öğretmenin başka işleri bırakıp ne zaman yalnızca millî şuurun gelişmesine ağırlık vereceği, solculuk yuvası olan Yüksek Köy Enstitüsü'nün hala niçin kapatılmadığı?' gibi sorulardı bunlar. Enstitülerde dinsizliğin, ahlâksızlığın, solculuğun başını alıp gittiğini söylüyordu. Bu eleştiriler sırasında Emin Soysal, Yücel ve Tonguç'a o kadar olmayacak hücumlarda bulunuyordu ki kimi yandaşı milletvekilleri bile kişilik haklarına saldırmaması konusunda onu uyarmak zorunda kalmıştı. Ama

¹²¹²Niyazi Altunya, **Köy Enstitüleri Sistemi**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010,(Sistem) s.124

¹²¹³Elmacı, s.270

¹²¹⁴Soysal, 13.02.1949'da Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmasında Sabahattin Ali'nin komünist olduğu yönünde 1932'de yapılan ihbarda adı geçen "Öğretmen Emin" in kendisi olduğunu övünç içerisinde açıklamıştır. Uğur Mumcu, **40'ların Cadı Kazanı**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990, ss.142, 184

¹²¹⁵Uygun, (Soysal), ss.156, 157

yeni Millî Eğitim Bakanı Sirer'in aradığı Meclis ortamı yaratılmıştı. Böylece yapmak istedikleri oylanmasa da onaylanmış oluyordu."

Bununla birlikte Soysal'ın TBMM'de köy enstitüleri ile ilgili çalışmalarına örnek olması bakımından Meclise sunduğu soru önergesinden bazı başlıklar şöyledir:

- Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerle eğitimcilerin maaş ve geçim durumlarının ıslahı için bir çare düşünülüyor mu?*
- Köy Enstitüsü mezunlarına verilmesi icabeden arazi istimlak işleri ne durumdadır.*
- Bugüne kadar köy enstitülerine devletin, özel idarelerin, köylünün sarfettiği para miktarı ne kadardır?*
- Köy Enstitülerine yetiyecek miktar ve kalitede kültür, ziraat, sanat öğretmenleri var mıdır?*
- Kurulması on yıl olan köy enstitülerinin ders kitapları hâlâ yoktur bu ihtiyaç ne zaman karşılanacaktır? Bu müesseselerin hatta köy okullarının müfredat programları eksik ve yanlışlarla doludur bunlar için bir şey düşünülüyor mu ve düzeltilecek midir?*
- Köy Enstitüsü mezunlarına verilen sanat, ziraat araçlarına ne kadar para harcanmıştır ve mezun öğretmenler köylerinde vadedilen sanatı yapıyorlar mı, bunun yüzde nispeti nedir?*
- Sabık ilköğretim genel müdürünün kendi evini Hasanoğlandan getirttiği malzeme ile talebelere tamir ettirdiği söylenmektedir doğru mudur?*
- Markopaşa adlı gazetede köy enstitülerinin medreselere çevrildiğine dair bir yazı çıkmıştı. Bugüne kadar bu yazıya cevap verilmedi. Enstitülerdeki değişme nedir ki Markopaşa bu değişikliği bu şekilde kız, erkek münasebetleri, müdür, öğretmen, öğrenci münasebetleri ne merkezdedir?¹²¹⁶*

Soysal 14.02.1949'da TBMM görüşmelerinde verdiği sözlü soru önergesinde yukarıda değinilen sorularına yanıt alamadığını belirtmiş ve sorularını genişletmiştir. Soysal, çevirisi Sabahattin Ali tarafından yapılmış olan ve bir baskınla Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde görevli bir öğretmenin dolabında ele geçirilen ihtilalci fikirler içeren bir kitabın İ.Hakkı Tonguç tarafından *"Bu kitabı oku, sonra görüşelim."* ithafı ile verildiğinden hareketle bu kişinin halen Talim Terbiye Kurulu üyesi olmasını eleştirmiştir.¹²¹⁷

Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün üçüncü müdürü Talat Ersoy'un da Enstitüye ve Soysal'a ilişkin çokça anısı bulunmaktadır. Talat Ersoy 1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü Biyoloji bölümünden mezun olduktan sonra Kızılçullu Köy Öğretmen Okuluna atanmıştır. Kızılçullu'ya geldiğinin ilk günlerinde yemek yedikleri sırada Soysal, *"...çok bilgili, becerikli öğretmenlere ihtiyacımız var; ben öyle enayi fizik hocaları bilirim ki, bir sigortayı değiştiremez. Tahtada yazar, çizer ama işe gelince beceremez."* diyerek Ersoy'a sataşmıştır. Ersoy, yaşanan birçok olayda Soysal'a

¹²¹⁶Anadolu, 27.08.1947

¹²¹⁷Ulus, 15.02.1949

işle yanıt vermiştir. Yıldırım düşmesi nedeni ile bozulan telefon santralinin yapımı için Postane 135 Lira istemiştir. Soysal ise 100 Lira vermeye razıdır ancak anlaşma sağlanamamıştır. Ersoy, bu sırada araya girerek istediği malzemeleri aldırması halinde kendisinin santrali onaracağını belirtmiştir. Bu kez Soysal, onaramazsa malzeme parasını kendisinden keseceğini söylemiştir. Malzemeler alınmış ardından santral onarılmıştır. Bir başka anısında Ersoy, Kolejden kalma sinema makinesinin bakımını yapmış üstüne bozuk objektifini de dışarıdan kendi olanakları ile almıştır. Soysal'a akşamları yemekhanede çocuklara film oynatırız dediğinde aldığı yanıt: *"Hayır olmaz, benim haberim olmadan hiçbir şey yapmayacaksın."* olmuştur. Ersoy'un Eğitimci Kursu Şefliği'ne atanması ile ilgili olarak Soysal'ın tutumu şöyledir: Ersoy'un Eğitimci Kursu Şefliği'ne atandığına ilişkin yazı kendisine ulaşmasına karşın Soysal bu yazıyı Ersoy'a tebliğ etmemektedir. Bununla birlikte Ersoy'un başka kaynaklardan atamadan bilgisi olur. Yaklaşık 20 gün sonra Soysal, Ersoy'a *"Seni Eğitimci Kursu şefi yapacağım."* der. *"Ama bütün emri benden alacaksın, ben ne dersem onu yapacaksın. Eğer tersine iş yaparsan kazanını, tencereni topla git."*¹²¹⁸

Soysal, İ.H.Tonguç'a göre çalışkan olmasına karşılık demokratik olmayan ve kendine özgü görüşleriyle baskıcı biridir. Davranışları ve kullandığı dil bakımından da tutarsız olmak yanında saygı sınırlarını zorlayan bir tarzı vardır. Çevresindeki çalışma arkadaşlarıyla ve öğrencilerle iletişim kurmakta zorlanmakta ve sık sık sorunlar yaşamaktadır. Enstitülerde yerleştirilmeye çalışılan eğitim sistemi ve iş okulu kavramı Tonguç'unkilerle çelişmektedir. Soysal, klasik öğretmen okulu kurma düşüncesinde olmakla birlikte yolları ayrıldıktan sonra Köy Enstitüleri düşününü sahiplenme ve Tonguç'un tasarımı eleştirme eğilimi içinde olmuştur.¹²¹⁹ Dönemin İzmir Milli Eğitim Müdürü Ali Rıza Özkut'un Emin Soysal hakkında yakındığı mektuba verdiği yanıt Tonguç'un Soysal'a ve yapmakta olduğu görevine ilişkin tutumuna ilişkin bir veri olarak değerlendirilebilir.¹²²⁰

" Bay Özkut, mektubunuzu aldım. Emin hakkındaki kanaatlarını öğrendim. Yaptığım işlerin hiç birinin ne kendime ne de başkalarının şahıslarına bağlı işler olmasını istemem. İşin realizasyonu hesabına insanları güller ve dikenleri ile beraber sevmek prensibine sadık kalmayı isterim. Emin hakkındaki düşünce ve kanaatlarına kısaca şu cevabı vermek isterim: "Emin'i gözü kapalıcasına ve başkalarına tercihan tutmuyoruz." Emin'in idaresine verilen iş kökleşinceye kadar her ne pahasına olursa olsun tutmak istiyoruz. Ve bu hususta yakın ve uzak bütün ilgililerden yardım bekliyoruz."

¹²¹⁸Kocabaş, (Kızılcıllu), ss.648-651

¹²¹⁹Kocabaş, (Kızılcıllu), ss.25-27

¹²²⁰Kocabaş, (Kızılcıllu), s.26

3.4.3. Ahmet Hamdi Akman

M.Emin Soysal'ın görevden alınmasından bir süre sonra göreve gelen Hamdi Akman, düşünsel ve yöntemsel ilkeler açısından İ.Hakkı Tonguç ile daha uyumlu bir çalışma sergilemiş ve Hamdi Akman ile Kızılçullu'da iş eğitimi ağırlıklı eğitime daha fazla önem verilmiştir.¹²²¹ Hamdi Akman (1901-1972); Bulgaristan göçmeni bir ailenin çocuğu olarak 1901'de Balıkesir'de doğmuştur. İlk ve ortaöğretimini ardından Balıkesir (Darülmuallimin) Erkek Öğretmen Okulu'ndan mezun olmuştur. İlk olarak Havran ve Balıkesir'de öğretmen olarak görev yapmış, ardından Ankara Orta Muallim Mektebi'ne devam ederek 1929'da Ruhیات ve Terbiye Muallimi (Psikoloji ve Pedagoji Öğretmeni) olmuştur. Ruhیات ve Terbiye Muallimi olması sonrası Edirne Erkek Öğretmen Okulu'nda göreve başlamıştır. Menemen Olayı'nın ertesi günü 24 Aralık 1930'da Mustafa Kemal, Akman'ın ders verdiği sınıfa girerek derse katılmıştır. Bu olaydan sonra Akman, yurt dışına gönderilerek Viyana ve Jena'da pedagoji eğitimi almıştır. Yurtdışından döndükten sonra yine bir süre Edirne Muallim Mektebi'nde öğretmenlik yapmış, Ordu ve Eskişehir Maarif Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 1942'de Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğüne atanmış ve bu görevine koşut Ortaklar Köy Enstitüsü'nün kuruluş çalışmalarını da sürdürmüştür. 1946'da Hasanoğlan Köy Enstitüsü Eğitimbaşılığına, 1947'de Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliğine ardından Milli Eğitim Müşavirliğine, 1948'de İstanbul Şehremini Ortaokulu Müdürlüğüne, 1949'da Üsküdar Fıstıkağacı Ortaokulu Müdürlüğüne ve 1956'dan emekli olacağı 1962'ye dek Üsküdar Kız Lisesi Müdürlüğüne atanmıştır. Akman 1972'de yaşama veda etmiştir.¹²²²

Kızılçullu Köy Enstitüsüne 1940'ta giren ve 1944'te mezun olan bir öğrenci olarak bu tarihler arasında görev yapan her iki müdürü tanıyan ve onlara ilişkin değerlendirme yapabilecek anılara sahip Remzi Taşçı'ya göre Soysal, klasik ve şekilci özellikler taşıyan bir eğitimcidir. Soysal için öğrencilerinin ütülü giysiler ve boyalı ayakkabılar giymeleri önemlidir. Soysal'ın bu tutumu öğrenciler arasında da yerleşmiş hatta aralarında şık giyinme yarışı dahi başlamıştır. Buna karşılık Akman göreve geldikten sonra bu durumdan duyduğu rahatsızlığı şu sözlerle ortaya koymaktadır:¹²²³

¹²²¹Kocabaş, (Kızılçullu), s.31

¹²²²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.642-645

¹²²³Taşçı, s.61; Kocabaş, (Kızılçullu), ss.41, 42

“... Göreve geldiğimden beri sizleri gözlemliyor, çevreyi inceliyorum. Başında da söylediğim gibi okuldaki yaşam Köy Enstitüsü felsefesine ve yaşamına uygun değil. Bu durumun değişmesi gerekir. Görüyorum ki hafta sonu olması nedeniyle okul dışına, İzmir’e gitmek için hazırlık yapmışsınız. Birçoğunuzun giydiği elbise ve ayakkabı devletin verdiği değil. Belli ki onları beğenmemişsiniz, ekonomik durumunuzu da zorlayarak pahalı kıyafetler almışsınız. Siz köylülere böyle mi örnek olacaksınız? Bugünden başlayarak okulun verdiği elbise ve ayakkabılar giyilecek. Okulumuza yakışmayan bu yobaz elbiseleri yasaklıyorum. Bu yasağa öğretmenler de uyacaktır. Elimde aramızda bulunan bir arkadaşımızın dul annesinden aldığı mektup var. Mektupta oğluna elbise almak için elindeki tek sağlam ineği sattığını, feryadını yazıyor.”

Sofuoğlu¹²²⁴, “Kızılçullu Köy Enstitüsünde Yükselme, Gerileme ve İslahat Devirleri” başlığı altında yazdığı makalesinde¹²²⁵ Soysal ve Akman’ın özellikle öğrencilerin giyim kuşamlarına, şehir ve şehirli (İzmir ve İzmirli) ile ilişkilerine yönelik farklı anlayış ve uygulamaları eleştirmektedir. Hamdi Akman’a yönelen eleştirilerini; “Düzgün, ütülü elbise giyilmeyecek, kırıvat bağlanmayacak, İzmir kat’i surette gidilmeyecek eğer gidilecek olursa yobazlaşmış, ahlâk bozulmuş(!) Vay şu İzmir halkının haline. İzmir şehrini biz münevver ve kültürlü olarak tanıyorduk. Meğerse ne kadar yanıliyormuşuz. İki yüz bini mütecaviz şehir halkının hepsi yobaz, hepsi de kötü insanlar, yalnız Hamdi Bey inkılapçı (!) ve yalnız o münevver (!).” diyerek dile getirmektedir. Sofuoğlu’nun eleştirileri M.Emin Soysal’a da yönelir. Sofuoğlu’nun Soysal’a yönelik yergileri milletvekili olduğu dönemde yaptıklarına yöneliktir: “Milletvekili olduktan sonra kin ve ihtirasları uğruna (Enstitülerin) beline kazmayı vurmaktan çekinmeyen”, “En koyu Enstitü düşmanının yapamayacağı en büyük darbeyi indirmekten geri durmadı o ayrı mesele.” Sofuoğlu’na göre M.Emin Soysal dönemi Kızılçullu’nun kuruluş ve yükselme, Hamdi Akman dönemi gerileme Talat Ersoy ve Osman Faruk Verimer dönemleri ise ıslahat dönemleridir. Verimer, Ersoy tarafından başlatılan iyileştirmelerle kimi bozuk tarafları düzelttikten sonra yerleştirdiği “çok güzel ananeler” ile kurumun iyi öğretmen yetiştiren bir hale gelmesini sağlamıştır.

3.4.4. Talat Ersoy

¹²²⁴ Biyografik bilgileri değerlendirildiğinde Sofuoğlu olarak yazıyı kaleme alan kişinin 1920 Adana doğumlu, Siyasal Bilgiler mezunu olmakla birlikte 1948’den itibaren Düziçi Köy Enstitüsü’nde ve çeşitli okullarda öğretmenlik yapan ve 1944 Türkçülük-Turancılık davası sanıklarından Mustafa Zeki Sofuoğlu olduğu düşünülmektedir. <http://fazlikoksal.blogspot.com.tr/2014/04/1944un-son-cerisi.html>, Erişim, 16.04.2018

¹²²⁵ Sofuoğlu, Kızılçullu Köy Enstitüsünde Yükselme, Gerileme ve İslahat Devirleri’, **Gayret Dergisi**, Yıl:3, Sayı:29, İzmir, Mayıs 1954 s.10

Talat Ersoy, 18.02.1946'da Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün üçüncü müdürü olarak göreve başlamıştır. Talat Ersoy (1903-1976); Bilecik'te 1903'te doğmuştur. İlkokulu İnegöl'de ve Ortaokulu Bilecik'te okuduktan sonra Bursa Erkek Öğretmen Okulu'na girmiş ve 1921'de buradan mezun olmuştur. Mudanya Zeytinbağı (Tirilye) ve Bilecik Merkez Yatılı İlkokulu'nda görev yapmıştır. 1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü Biyoloji bölümünden mezun olduktan sonra 1940'a kadar Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu'nda görev yapmıştır. 1940'ta Aksu Köy Enstitüsü'nün Kurucu Müdürü olarak atanmıştır. 1946'da Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğü'ne, 1948'de Bursa Kız Öğretmen Okulu Müdürlüğü'ne, 1949'da Bornova Ortaokulu Müdürlüğüne atanmış ve kendi isteği ile 1959'da Bursa Çelebi Mehmet Ortaokulu Biyoloji öğretmenliğine atanarak 1967'de emekli olana dek burada görev yapmıştır. 1976'da vefat etmiştir.¹²²⁶

3.4.5. Osman Faruk Verimer

Talat Ersoy'dan sonra Zonguldak Çelikel Lisesi'nden gelen Osman Faruk Verimer müdür olmuştur.¹²²⁷ Tonguç ve Yücel'in görevden ayrılmalarından sonra enstitüler "*Tasfiye veya İyileştirme*" adı verilen bir dönem geçirmektedir ve artık enstitülerde önceki dönemlerin coşkulu havası yoktur.¹²²⁸ Osman Faruk Verimer, 1908'de Yozgat'ta doğmuştur. 1927'de İzmir Erkek Öğretmen Okulu'ndan mezun olduktan sonra burslu olarak Almanya'ya gönderilmiş ve Goethe Enstitüsü Alman Edebiyatı ve Pedagoji bölümünü tamamlamıştır. Öğretmenliğe 1931'de Kastamonu Lisesi Almanca öğretmeni olarak başlamış, 1941'de önce Zonguldak Mehmet Çelikel Lisesi Müdürlüğüne ve 1947'de Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğüne getirilmiştir. Şubat 1949 itibarı ile getirildiği Bakanlık Müfettişliğinden¹²²⁹ sonra 1950-1953 arasında İzmir Milli Eğitim Müdürlüğü ardından 1953-1957 arasında Milli Eğitim Bakanlığı Yükseköğretim Genel Müdürlüğü ve vekaleten Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığı yapmıştır. Müsteşarlıktan ayrıldıktan sonra İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi ve ardından Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nda Almanca öğretmeni olarak görev yapmıştır. 13.08.1967'de atandığı Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığı görevini sürdürmekte iken 16.11.1967'de vefat

¹²²⁶Kocabaş, (Kızılçullu), SS.646, 647

¹²²⁷Anadolu, 31.05.1947

¹²²⁸Kocabaş, (Kızılçullu), s.34

¹²²⁹Yeni Asır, 20.02.1949

etmiştir.¹²³⁰ Kemal Kocabaş tarafından derlenen anılarda İlyas Küçükdağlı; Osman Faruk Verimer'in şair ve hitabeti güçlü bir insan olduğunu,¹²³¹ Verimer'in çalışkan bir insan olduğunu ve akşamları nöbet tutulan yerleri dolaştığını,¹²³² Kamuran Tekeli ise Faruk Verimer'in, Hacı Bektaş Veli'den, Yunus Emre'den ve Pir Sultan Abdal'dan parçalar okuduğunu aktarmaktadır.¹²³³

3.4.6. Ahmet Önerürk

Verimer sonrasında müdürlüğe Ahmet Önerürk atanmıştır¹²³⁴. Önerürk, 1913 Avanos doğumludur. 1937'de Gazi Eğitim Enstitüsü Matematik bölümünden mezun olmuştur. İlk görev yeri Pamukpınar Köy Enstitüsüdür. Pamukpınar'ın ardından Sivas Öğretmen Okulu Müdürlüğüne oradan da Kızılçullu Köy enstitüsü Müdürlüğüne atanmıştır. 1952-1956 yılları arasında Bolu Kız Öğretmen Okulu Matematik Öğretmeni ve Müdürü olarak görev yapmıştır. Önerürk, öğrencilerine karşı çok sevecen ve yumuşak söylemli, insancıl yönü güçlü bir yöneticidir. Önerürk 1956'da Yükseköğretim Yurtlar Genel Müdürlüğüne atanmıştır.¹²³⁵

Sonuç

Bugüne değin uğraşında insan; önce var olma, topluluk olma, toplum olma ve ardından uygar olma mücadelesi verdi, veriyor. Utku ile sonlandırdıkları var olma, bağımsız olma başkaldırılarının ardından Türkler; kurdukları cumhuriyet ile uygar bir ulus olma, o ulus içinde de birey ve yurttaş olma uğraşındaydılar. Cumhuriyetin kurucu iradesi, uygarlaşma yönünde eğitimin ve bu kapsamda nüfusunun %80'inin ortaçağ koşullarında yaşadığı köyün içten canlandırılmasının ve cumhuriyeti köye ulaştırmanın önemini biliyordu. Daha kurtuluş mücadelesi sürmekte iken başlattığı bilgisizliği yok etme, eğitimi geliştirme uğraşını, cumhuriyetin ardından daha da güçlendiriyor, yabancı uzmanlardan da öneriler alıyordu. Cumhuriyetin kuruluşunda etken iradenin ve kuruluş yıllarının düşün, siyasi ve sosyal niteliğinin ve sonrasındaki eğitim ve kültür oluşumlarının değerlendirilmesini yaparken bu dönemlerle özdeşleşmiş iki insanı dikkate almak gerekmektedir. Öyle ki; Türkiye

¹²³⁰Kocabaş, (Kızılçullu), ss.659, 660

¹²³¹Kocabaş, (Kızılçullu), ss.376-378

¹²³²Kocabaş, (Kızılçullu), ss.574-582

¹²³³Kocabaş, (Kızılçullu), ss.364-369

¹²³⁴Yeni Asır, 10.03.1949

¹²³⁵Kocabaş, (Kızılçullu), ss.661-663

Cumhuriyeti'nin ilk çeyrek yüzyılı, Mustafa Kemal ve İsmet İnönü'den ayrı olarak düşünülemez. Türkiye'nin o dönemde ulaşmaya çalıştığı hedeflere uygun olarak oluşturmaya çalıştığı değerler sisteminin altında bu iki insanın imzası vardır. Bu süreçte eğitim ve kültür alanında yapılmaya çalışılan, bazen başarılı bazen başarısız bütün çalışmalar Türkiye'nin geleceğine de yön vermiştir. Türkiye Cumhuriyetini kuran kadrolar, zorunlu eğitimi sadece yeni kuşaklara eğitim öğretim verme değil, aynı zamanda Türk Devrimi'nin yeni değerlerini genç kuşaklara benimsetme aracı olarak görmüşlerdir. Eğitim özellikle de cehaletin belinin kırılması bu anlamda en önemli ve gerekli yeniliklerden biridir. Bununla birlikte aradan geçen 10 yılı aşkın sürede genç cumhuriyet ülkenin kırsalında kendini bir türlü gösterememiştir. Aklı hür, fikri hür ve irfanı hür bireylerden ve fakat sınıfsız katmansız bir kütle; ulus olma ideali ancak eğitimin dolayısı ile cumhuriyet kazanımlarının kırsaldaki insanına ulaşması ile sağlanabilecektir. Cumhuriyet rejimi gelişip güçlenecek, kökleşecekse kendi neslini bir an evvel yetiştirmeli, halkını aşiret liderleri ve şeyhlerin boyunduruğundan kurtarmalı, birey olmalarını sağlamalı ve ulus bilinci aşılmalıydı ki; bu da ancak eğitimle mümkündü. Bu sırada bir eğitimci; İsmail Hakkı Tonguç, gerçekçi saptamaları ve alışıla gelmişin dışındaki çözüm önerileri ile dikkati çekmiştir. Tonguç'un Dünya Eğitim Tarihinin birçok deneyinden ve deneyimcisinden özümseyerek ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçek anlamda insanına, ekonomisine, gerçeklerine ve alışkanlıklarına uygun şekilde geliştirdiği tasarımı, dönemin siyaset kurumunun desteği ile 1936'da Eğitim Kursları ardından 1937'de Köy Öğretmen Okulları ile yaşama geçirilmeye başlanmıştır. Elde edilen başarılı sonuçlar deneyin 17 Nisan 1940'ta Köy Enstitülerine evrilmesini sağlamıştır. Köy enstitüleri köyün ve köylünün eğitimi konusunu öncelikle ele almış dolaylı olarak köyün ekonomisinin canlandırılmasına etki etmiştir. Çünkü Köy enstitülerinde sömürmeyen, sömürtturmeyen, üretken, paylaşımcı, bilgili, haklarını bilen ve haklara saygı duyan, cumhuriyetin yurttaşı olma eğitimi almış öğretmenler, sağlıkçılar yetiştirilmiştir. Ve o öğretmenler, sağlıkçılar içinden geldikleri yazgısına ve yalnızlığa terkedilmiş köylere cumhuriyet değerlerini götürerek, Anadolu'nun ve Trakya'nın hemen her köyünde aydınlanma ateşleri yakmışlardır. 1954'te kapatıldıklarında yurdun hemen her bölgesinde üçer adet olmak üzere Köy Enstitülerinin sayıları 21'e ulaşmıştı. Türkiye'nin özünden; köyünden alarak yine köyüne gönderdiği köylü çocukların yaklaşık 17.300'ü öğretmen, 9.000'i eğitimci ve 700'ü sağlıkçı olmuştu. Onlar; köy enstitülü eğitimci, öğretmen ve sağlıkçılar diğer bir deyişle Köy Enstitülüler, dönemlerine olduğu kadar eğitim tarihimize de damga vurdular. İşte bu

tasarım içerisinde daha başından; 1937’de Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu’ndan başlayarak 1952’de Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü olarak kapatılana değin “Kızılçullu Köy Enstitüsü” özel bir yer ve önem taşımaktadır. Öyle ki; Kızılçullu’nun gerek konum, gerekse yapı olarak barındırdığı özellikleri, tarihe iz olarak düşen kimi politik gelişmelerin öznesi olması ya da bunlardan etkilenmesi, enstitü deneyinin nasıl olması ya da olmamasını belirleyen bir kontrol grubu işlevi görmesi araştırmaya değer niteliktedir. Döneminin en yüksek teknik donanımı ve olanaklarını barındıran yapıları, yönetiminde yer alanların uygulamaları ile Kızılçullu Köy Enstitüsü, kuruluşundan kapanışına diğer enstitüler için belirleyici, tasarımın gelişim ve olgunlaşmasında, uygulamasında başat ve o denli de tartışmalı bir yapı oldu. Öyle ki; diğer enstitülerin ilk öğrencileri eğitimlerine şehir yaşamından uzakta ve çadırlarda başlamakta ve yaşam alanlarını kendileri inşa etmekte iken; Kızılçullu öğrencilerinin bir büyük kentin neredeyse merkezinde, önceden yüksek donanımlı olarak inşa edilmiş yapılarda eğitim, öğretim görmeleri birçok yönden önem taşımaktadır. Bu farklı özelliklerine bağlı olarak gerek yöneticilerinin gerekse öğrencilerinin Tonguç’un Köy Enstitüsü düşüncesine aykırı uygulama ve tutumlar benimsemesi, köy enstitüleri sisteminin gelişiminde doğrudan etkili olmuştur.

Enstitüler; yukarıda da anlatılmaya çalışıldığı üzere salt bir okul değildiler. Konuşlandıkları çevrenin sosyal ve kültürel merkezleriydiler. Öğretmenden öte köye yarayışlı eleman/eğitimci yetiştiren kurumlardılar. İnsan kaynağı köy çocuklarıydı ve bu çocuklar aldıkları yetkin eğitim sonunda öğretmen, sağlık memuru, demirci, marangoz, tarımcı gibi köye yarayışlı bilgilerle donanmış olarak köylerine dönüyorlardı. Bu çocuklar sadece öğretmen değillerdi, köyün kendi olanakları ile içten canlandırılmasının, kalkınmasının kaldırıcı, köylünün önderleriydiler. Cumhuriyeti ve kazanımlarını köye ulaştırıyor, köylünün yurttaş ve Türk Ulusunun bir bireyi olmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Eğitim yolu ile toplumsal, kültürel ve ekonomik yaşama etki ederek toplumun yeniden şekillendirilmesinde rol oynuyordu. Öyle ki; köy çocuklarının eğitimi sağlamak yönü ile köylünün eğitim olanaksızlıklarını gidermek ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamak işlevi vardı. Bu noktada Kızılçullu Köy Enstitüsü köylü kız çocuklarına da eğitim şansı sağlayan ilk köy enstitüsü olarak yerini almakta ve kapanışında Kızılçullu Kız Köy Enstitüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek Eğitim Kurslarına katılan gerekse Köy Enstitüsünde öğrenim gören köy kızlarının varlığı eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğini azaltılması yönünde bir adımdır. Kızılçullu Köy Enstitüsü ve Eğitim Kursu da, bünyesinde eğitim ve öğrenim gören birçok kız öğrenci ve kursiyeri ile bu adıma

katkıda bulunmuştur. Bu katkı salt Kızılçullu Köy Enstitüsünde öğrenim gören çocuklarla sınırlı kalmamış, buradan mezun eğitimci ve öğretmenler gittikleri köylerde rol modeli dolayısı ile daha fazla kız çocuğunun eğitim görme isteklerinin güdüleyicisi olmuştur.

Enstitülerde verilen eğitimlerin en önemlisi kişilik eğitimidir. Öğrencilerin yeteneklerine göre eğitilmesi ve yetenekli oldukları alanların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Enstitü öğrencilerinin, biliyorum değil yapıyorum dedirten bir anlayışla teorik bilgileri yaşamın içinden, köye gerekenler ağırlıklı olarak ve uygulanabilir şekilde içselleştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Enstitülerin en önemli yönü iş için, iş içinde ve iş aracılığı ile eğitim veriyor olmasıdır. En gerçek yol göstericinin bilim olduğundan hareketle bilimsel düşünce ve uygulamalar esas alınmaktadır. Enstitüler tıpkı bir köy ahalisi, ailesi gibi gereksinimlerinin çoğunu kendileri üretmekte ve ürettiklerini tüketmektedirler. Köy enstitüleri kurdukları üretim birimleri ve kooperatifleri ile kendi ekonomik yaşamlarına olumlu yönde katkı koymak yanında çevrelerinde yaşayanların ekonomik yapılarını da etkilemişlerdir. Üretimin verimini arttırmak yanında üretilenin değerini korumak amacı ile öğrenciler tarafından kurulan kooperatifler ile Enstitülerin döner sermaye örgütlenmeleri 2.Dünya Savaşı'nın zor koşullarında yaşanan karaborsa ve kıtlıkla mücadelede köylünün yanında yer almıştır. Bununla da kalmamış Enstitülerden öğretmen olarak mezun olan öğrenciler köylerde kurdukları kooperatifler ve üretim birlikleri ile köyün ve köylünün ekonomik yönden güçlenmesini sağlamıştır. Kızılçullu Köy Enstitüsü de gerek kendi döner sermaye işletmesi gerekse kurduğu kooperatifi ile bu süreçte yerini almıştır.

Enstitülerde edebiyat, müzik, halkoyunları, resim, tiyatro, futbol, voleybol, hentbol, güreş gibi sanat ve sporun birçok dalı ulusal ve uluslararası düzeyde başarılar elde edilecek düzeyde desteklenmiştir. Sanatın ve sporun günlük yaşamın bir parçası olmasını sağlamak ana amaç olmakla birlikte hemen her enstitüde olduğu gibi Kızılçullu Köy Enstitüsünden de sanat ve sporda ulusal ve uluslararası ölçekte başarılar elde eden sanatçı ve sporcular çıkmıştır. Enstitülerde bilim ve teknolojik olanakların tanıtılmasına, kullanılmasına hatta yararlanılmasına çalışılmıştır. Bilim somutlaşmış; bileşik kaplar teorisinden hareketle su deposu oluşturmak ve o depoyu doldurmak hatta mangal kömüründen yakıt elde edilerek kendi elektriğini üretmek olmuştur. Kızılçullu Köy Enstitüsünde mezun öğretmenler öğrendikleri bilimsel bilgiyi görev yaptıkları köylerde yeri geldiğinde üretim için bağda bahçe de uygulamışlar yeri geldiğinde sağlık memurları ile hastalıkların önlenmesi

ve sağaltılmasında kullanmışlardır. Enstitülerde dinlenirken dahi öğrenmenin yolu bulunmuştur: Eğitim yanında ödöl amacı ile düzenledikleri gezilerde tarihi mekanları, coğrafi özellikli alanları gezen öğrenciler, gittikleri köylerdeki müzikleri derlemişler ve gelenek göreneklerini oyunlaştırmışlardır. Kızılçullu Köy Enstitüsü öğrencileri de gerek kendi aralarındaki paylaşımlar ile kültürlerini geliştirmişler gerekse Kızılçullu'ya gelen Aşık Veysel, Ruhi Su gibi sanatçılarla paylaşarak yerelden evrensele ulaşmalarını sağlamışlardır.

Bununla birlikte 2.Dünya Savaşı sonrası değışen koşullar öncesinde Köy Enstitülerinden yana esen rüzgarı tersine çevirmiş; siyaset kurumu Enstitülere verdiği desteğı çekmek yanında düzeltme adı altında yapılanlara sessiz kalmıştır. Köy Enstitüleri sistemine verdiği önemli destek ve Türk Eğitim Tarihine kattıkları göz ardı edilerek Hasan-Âli Yücel kabine dışı bırakılmış, İsmail Hakkı Tonguç İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden alınmıştır. Düzeltme adı altında eğitim öğretim programlarında değışiklikler yapılarak birer iş okulu olan Enstitüler özünden uzaklaştırılmıştır. Okuma saatleri ve okunacak kaynaklarda kısıtlamaya gidilmiş, birçok kitabın okunması yasaklanmıştır. Kılık kıyafetlerde değışikliğe gidilmiş, öğrencilerin değılendirilmeleri notla yapılmaya başlanmıştır. Yıl boyu süren eğitim anlayışı terk edilerek öğrencilere üç aya yakın tatil konulmuştur. Öğrencilerinin köyden olmaları koşulu kaldırılmış, kız öğrenci alımı azaltılmış ardından karma eğitime son verilmiş ve kız öğrenciler İzmir Kızılçullu ve Trabzon Beşikdüzü Köy Enstitülerinde toplanmışlardır. Eğitimci kadrolarına sistemli bir yıldırı başlatılmış, haklarında olmadık gerekçelerle soruşturmalar açılmış, zorla yer değışiklikleri yapılmıştır. 5 yıl olan eğitim süresi 6 yıla çıkarılmıştır. Bu süreçte 29'u kız, 8.646'sı erkek olmak üzere 8.675 eğitimci, 1.398'i kız, 15.943'ü erkek olmak üzere 17.341 öğretmen ve 1.248 sağık elemanı yurdun dört bir yanında birer ölkü eri olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kapılarındaki tabelada adları Köy Enstitüsü yazılı olsa da içerikleri bakımından birer öğretmen okuluna dönüştürölmüşler ve 1954'e geldiğinde adları da değıştirilerek resmen ortadan kaldırılmışlardır.

Kapatılmaları için harcanan onca uğraşı ve özgün hali ile yaklaşık 10 yıl etkin olmalarına rağmen köy enstitüleri eğitim tarihimizde derin izler oluşturmuş ve kendinden sonraki dönem ve yapıları etkilemiş bir eğitim deneyimidir. Kapanıştan sonra dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü yıkıcılık suçlaması altında kalmamak için *"kendileri zamanında Köy Enstitülerine dokunulmadığı"* açıklamasında bulunmuştur. Bununla birlikte; *"bir yanlış düzeltmeye karar vermesi"* yönündeki açıklaması ve Recep Peker tarafından 1946'da kurulan hükümet programında *"Köy*

Enstitülerinin daha milli bir hale getirileceği” gibi bir maddenin bulunması, köy enstitülerinin gerek hükümet kanadından gerekse muhalefet tarafından siyasilerin popülist ve demagojik manevralarına kurban edildiği söylenebilir. Hatta köy enstitülerinin kapatılmasının ardında köy enstitülerinde komünizm propagandası yapıldığının başat argüman olduğu da söylenebilir. Bununla birlikte yıpratılma ve yokoluş sürecine karşı neredeyse tek başına bir savunma yapan Hasan-Âli Yücel’in enstitülere yönelen tüm yıkıcı, karalayıcı düşünce ve eylemlere karşı söylediği; ‘*Köy Enstitülerinin bütün günahını omuzlarıma alıyorum. Sevabı başkalarının olsun. O kurumların günahı bile bana yeter.*’¹²³⁶ sözü önemli olsa gerektir. Bu yönü ile köy enstitülerinin kapatılması antikomünizm söyleminde olanların belki de ilk başarısıdır denilebilir. Bununla birlikte Köy Enstitüleri düşünsel altyapısı ve felsefesi ile halen varlığını sürdürmektedir. Gerçekçi ve özgün yapısı, her biri bir diğerinden değerli öğretmenler olan öğrencileri, içten içe yurdun her yerinde kökleşmiş ve benimsenmiştir. Kızılçullu Köy Enstitüsü; işte bu tasarının daha başlangıcından; 1937’den kapatılarak yapılarının NATO’ya devredildiği 1952’ye kadar var olmuş, gerek Enstitü tasarımı içerisinde gerekse Türk Eğitim Tarihi içerisinde önemli bir Enstitü ve eğitim kurumudur. Kızılçullu ve Çifteler Köy Enstitüleri tasarının deney aşamasındaki değişkenleri hatta Köy Enstitüleri tasarımı bir hipotez olarak kabul edilirse bu hipotezin kontrol grubudur. Başlangıcında herhangi bir eğitim programı bulunmayan Enstitü deneyi dolayısı ile tasarımı bu iki enstitüde gerçekleşenler dikkate alınarak oluşturulmuş ve 1943’te yürürlüğe konulmuştur. Çünkü diğer enstitüler neredeyse şehir dışında ve kendi yapılarını inşa etmek durumunda iken Kızılçullu Köy Enstitüsü döneminin ikinci büyük kenti ve ticaret merkezine yürüme mesafesinde yakın bir yerde ve döneminin çok üzerinde teknolojik olanaklarla inşa edilmiş binalarda kurulmuş ve hizmet vermiştir. Diğer yandan karar ve eylemleri duygusal değişimlerine koşut zıtlıklar içeren; bir dönem adından ve tasarımına değin kendisine mal etmeğe çalıştığı kurumu, izleyen dönemde yok etmek için uğraşan bir kurucu müdüre sahiptir. Salt bu üç özelliği dahi enstitü tasarımı en önemli çıktısı olan öğrencilere anlatımında sorunlar yaşanmasına ve belki de yanlış anlaşılmasına yol açmıştır denilebilir. Kayseri ve Denizli Köy Öğretmen Okulları deneyinin sonuçları bu aşamada anımsanmalıdır. Çocuğu öğretmen olsun ve köyüne dönsün diye elindeki sağmal ineğini satarak kendi boğazından kesen özverili bir annenin gönderdiği paranın şık görünmek uğruna giysi için mi yoksa zorunlu gereksinimler için mi harcanması gerektiği değerlendirilmelidir. Enstitülerin seçkin yetiştirmek gibi

¹²³⁶ Talip Apaydın, **Köy Enstitüsü Yılları**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2014, s.201

bir amacı yoktur aksine yetiştirdiklerinin kendilerinin ve ülkesinin sorunlarının çözümü noktasında görev üstlenecek, sorumluluk alacak, en zor koşullarda dahi ilkelerinden vazgeçmeyecek aydınlar olmasını sağlamak gibi bir ödevi vardır. Diğer yandan 2.Dünya Savaşının zor koşullarında; malzeme, araç, gereç ve insan gücüne gereksinimin fazlası ile bulunduğu bir dönemde, öğrencilere kendi gereksinimi olan yapıları inşa ettirmek olanağı varken sınıf içerisinde alıştırmalar yaptırmanın ve ardından o öğrenciye yaptığını yıktırmanın pedagojik açıdan da, ekonomik açıdan da değerlendirmesi iyi yapılmalıdır. Bu yönü ile neyin yanlış neyin doğru yapıldığının göstergesi yine iş olmuş ve Kızılçullu'da yapılan bazı yanlışlar enstitü sisteminde yapılmayacaklar arasında yerini almıştır. Yine konuşlandığı yer ve binalar gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık anlayışı ve gücü doğrultusunda önemli olguların öznesi olmuştur. Gücünü iyice yitirmiş Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde misyonerlik çalışmalarının bir sonucu olarak inşa edilen ve yabancı bayraklar altında faaliyet gösteren bir okul, Türkiye Cumhuriyeti'nin güçlü olduğu dönemde Türk bayrağı altında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bir eğitim kurumu olarak etkin olmuştur. Ve fakat Soğuk Savaşın başlaması ile Türk siyaset kurumu bu yer ve yapıları kendi elleri ile yabancılara teslim etmiştir. Yetmemiş içindeki "Kızıl" sözü bahane edilerek kurulu olduğu semtin adını Kızılçullu'dan Şirinyer'e çevirmiştir. Bu yönü ile de Kızılçullu Köy Enstitüsünün ülke ve Dünya siyasetinin önemli gelişmelerinin öznesi ve tanığı olduğu söylenebilir.

Köy enstitüleri yurtsever ve idealist öğretmenler yetiştirmiştir. O öğretmenler yaşamları boyunca Atatürk ilke ve devrimlerine, cumhuriyetin gereklerine ve halkçı çizgilerine bağlı kalmışlardır. Bunun nedeni aldıkları eğitimin sağlamlığıdır. Birçok köy çocuğunu eğitmekle kalmamış kendi çocuklarını da iyi yetiştirmiş, enstitü ruhunu onlara da aktarmışlardır. Öyle ki, o öğretmenlerin 68 kuşağının ya ana babaları ya da öğretmenleridirler. Enstitülerin öğrencilerine yüklediği dayanışmacılık ve demokratik tutumun bir sonucu olarak modern anlamda öğretmen örgütlenmelerinin temelini de Köy Enstitülü öğretmenler tarafından atıldığı söylenebilir. Kızılçullu Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler Ege Bölgesi Köy Öğretmen Derneğini kurarak katılmışlardır.

Köy Enstitüleri Cumhuriyet Eğitim Devriminin eğitim ve kültür alanındaki birikimli ilerleyişinin, bir anlamda bütünselliğinin sonucudur. Öyle ki; yeni okul, iş okulu, özgür insan, akıl ve bilimi rehber edinen üretici insan, parasız, bilimsel, laik, karma eğitim için başlatılan uğraş Eğitim Kurslarına ve Köy Enstitülerine evrilmiştir. Enstitülerin kısa süre içinde bu denli başarılı olmasının özünde ülkenin içinde

bulunduğu ilköğretim sorununun gerçekçi bir şekilde ortaya konulması, yine ülkenin ekonomik gerekleri dikkate alınarak kendi insan gücünü de etkin kılmayı sağlayan bir deney aşamasından geçmiş olması bulunmaktadır. Kızılçullu Köy Enstitüsünün bu başarıdaki katkısı da küçümsenemeyecek denli büyüktür.

Köy Enstitülerinin bu bağlamda Kızılçullu Köy Enstitüsünün eğitim tarihimiz içindeki yerine ve önemine ilişkin en güzel değerlendirmelerden biri daha Köy Enstitüsü adı konulmazdan öncesine aittir. İ.Aytekin Kültür'ün "Kızılçullu İdeali" adını taşıyan makalesinde yer alan bu değerlendirme şöyledir:

*"Okulun önünden otobüsle geçerken bir züppe yüzünü ekşiterek istihfafla: "Yazık" dedi. Bu güzelim koleji bugün köy öğretmen okulu yapmışlar. Birkaç baş okula doğru çevrildi. Biri atıldı: "Burada müthiş bir boğa vardı." Diğer biri: "Hele civciv makineleri, horozları, acayip tavuklar" ve söz uzadı... Amerikan hasreti ve rüyası, kolejle beraber maziye gömüldü. Kızılçullu'da köy öğretmen okulu üçüncü yaşına basmıştır. Üç seneyi aşan bir davanın tohumu, toprak üstünde fırtınadan kırılmayacak ve yerinden sökülmecek kadar kök salmıştır. .. Kızılçullu'nun ne binaları, ne ağaçları; fakat onun bu yeni "insan"ı yetiştirme davası, milyonlarca insanın yarınki saadeti namına en kutsi bir idealdir."*¹²³⁷

İnsanın insanca yaşamının ancak bir topluluk içinde olanaklı olduğu ve fakat tarihsel süreç içerisinde topluca yaşamın belirli bazı ilkelerle sağlandığı görülmektedir. Bunların ilki üretim ve üretime katılmadır. Üretime katılımın doğal sonucu da üretilenden yararlanma hakkıdır. İşte bu hakkın kullanımı noktasında karşımıza mülkiyet dolayısı ile paylaşım sorunu çıkmaktadır. İnsan bugüne değin bu sorunsala ilişkin birçok çözüm ve model geliştirmesine karşın, geliştirilen çözümler ortaklaştırılamamıştır. Kullanılan araçlar, teknoloji gelişmiş ve değişmiş ancak "ilkel" dediğimiz eşitlikçi, paylaşımcı, toplumcu köy yaşamının insana, yaşama ve emeğe verdiği değer bugüne taşınamamış ve uygulanamamıştır. Birçoğu köy enstitülerinde yaşama geçirilmeye çalışılan ilkeler bellidir ve bize düşen değişen koşullara rağmen ilkeli; üretken, paylaşımcı ve eşitlikçi bir yaşam sürdürebilmektir. 'Elimde olsaydı tüm Dünya okullarına insanın insanı sömürmemesi diye bir ders koyardım...' sözü ile Tonguç bu durumu net bir şekilde ortaya koymuştur. Sömürü insanın soysuzlaşmasıdır. Sömürüden uzaklaşmak da insanın özüne dönüşüdür. Özel kanımca Tonguç uğraşında ve tasarımı bu sağlamayı amaçlamıştır.

Ülkemiz eğitim sisteminin içinde bulunduğu durumun uluslararası ölçekteki ölçüm sonuçları geçmişten günümüze bir kötüye gidişi ortaya koymaktadır. Durum ile yüzleşme doğal olarak kötü gidişe son verme arayışlarını da beraberinde

¹²³⁷Kültür, 1 Mart 1940, **Basında Köy Enstitüleri 1936-1944 Cilt 1**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.217-219

getirmektedir. Ölçüm sonuçları Finlandiya eğitim sistemini iyi yönde öne çıkarmakta ve eğitimle ilgili birçok kurum, kuruluş ve kişi Finlandiya'ya öykünmektedir. Bazı yardım kuruluşlarının Somali'de açtıkları tarım okulu projesi de Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı'nca yılın en iyi eğitim projesi olarak seçilmiştir. Gerek Finlandiya'daki eğitimin gerekse Somali'deki tarım okulu deneyinin ortak paydası Köy Enstitülerine olan benzerlikleridir. Eğitim sorunlarımıza çözümü uzaklarda aramamıza gerek yoktur; kendi tarihimize bakmamız gerekli ve yeterlidir.

Kaynakça

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,

İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği,

Zekeriya Tonguç Fotoğraf Arşivi,

Nermin Yalçın Uran Fotoğraf Arşivi,

Kadriye Girgin Yılmaz Fotoğraf Arşivi

Burcu Düzen Karadeniz Fotoğraf Arşivi

Fahri Başer Fotoğraf Arşivi,

Akbaş, Erdal. **Türkiye’de Çiftçi ve Köylüleri Topraklandırma Söylemleri ve Uygulamaları (1923-1939)**, Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Yıl 2, No.1, 2017, ss.14-18

Akçam, Alper. **Anadolu Rönesansı Eleştiriler Işığında Türkiye Cumhuriyeti Uluslaşma Süreci ve Köy Enstitüleri**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 1993

Akçay, Faik. Köy Enstitüleri Kapitalizme Ters Düştüğü İçin Kapatılmıştır, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.113-114

Akçay, Kenan. Köy Enstitülerinde Öğretmen-Öğrenci İlişkileri Üzerine, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.72-74

Akgün, Seçil ve Murat Uluğtekin. Misak-ı Maarif, **Atatürk Yolu Dergisi**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Sayı: 3, Ankara, 1989, ss.286-298

Akman Kumbasar, Işıl.Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürü Hamdi Akman, **Yeniden İmece Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, Yıl 1, Sayı 2, İzmir, 2004, ss.27-38

Aksarı, Mutahhar. Yazdıklarından Tanıdım Tonguç’u, **Köy Enstitüleri II**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, MEB Yayınları, Ankara, 1944, ss.15-18

Akyüz, Yahya. **Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2011)**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011.

Akyüz, Yahya. Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler, **Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi** / 2011 Cilt: 1, Sayı: 2, s.12-18

Akyüz, Yahya. Tanzimat Döneminde Ailenin Eğitim Görevlerine İlişkin Yeni Görüşler, **Türk Aile Ansiklopedisi Cilt 2**, Başbakanlık Yayınları, Ankara, 1991,ss. 439- 445

Akyüz, Yahya. Türkiye’de Eğitimin Bilim Olarak Ele Alınışının Tarihçesi, **Eğitim Bilimleri I. Ulusal Kongresi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1993,ss. 125-150.

Alper, Osman Nuri. Köy Enstitülerinde Öğrenci Yurt Gezileri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 2, Sayı 7, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, İzmir, 2005, ss.80-81

Altunya, Hüseyin. Türkiye’de “Köy Eğitmeni Yetiştirme” Deneyimi (1936-1948), **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940-1954**, Cilt1, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, ss.60-63

Altunya, Niyazi. **Köy Enstitüsü Sisteminin Düşünsel Temelleri**, Uygun Basım, Ankara, 2002.

Altunya, Niyazi. **Köy Enstitüleri Sistemine Toplu Bir Bakış**, Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği, İstanbul, 2009.

Altunya, Niyazi. **Köy Enstitüleri Sistemi**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010.

Apaydın, Talip. **Köy Enstitüsü Yılları**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2014.

Apaydın, Talip. Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**, Eğit-Der Yayınları, Ankara, 1990.

Arıkan, Zeki. Enstitü Çıkışlı Olmayan Yazarların Köy Enstitülerini Savunmaları, **Aramızdan Ayrılışının 50.Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç Sempozyum Bildirileri**, (Ed.Kemal Kocabaş),Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2010,

Arman, Hürrem. **Piramidin Tabanı Köy Enstitüleri ve Tonguç I**, Birinci Baskı, İş Matbaası, Ankara, 1969.

Arslan, Bahar. **II.Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e İki Devrim; İki Süreç, Tarihsel, İdeolojik ve Olgusal Bir Karşılaştırma**, Isık Yayınları, İstanbul, 2016.

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri Cilt 1, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Divan Yayıncılık, Ankara, 2006.

Ateş, Kemal. **Ya Madalya Ya Ölüm Neşter ve Madalya**, Destek Yayınları, İstanbul, 2015.

Atmaca, Hüseyin. **Bir Köy Çocuğunun Serüveni Köy Enstitüsünden Parlamentaoya**, Abis Yayıncılık, Ankara, 2009.

Avcıoğlu, Doğan. **Türkiye’nin Düzeni**, Cilt 1, Bilgi Yayınları, Ankara, 1971.

Aydemir, Şevket Süreyya. **İkinci Adam**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991.

Aydoğan, Mustafa. Türkiye Eğitim Sistemi’nde Köy Enstitüleri’nin Yeri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, İzmir, 2004, ss.52-54

Balaban, Yusuf. Karanlıktan Aydınlığa Köy Enstitüleri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 8, Sayı 27, İzmir, 2010, ss.101-103

Balkır, Süleyman Edip. **Eski Bir Öğretmenin Anıları 1908-1940**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998.

Başaran, Mehmet. Milli Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel ve Köy Enstitüleri, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011, ss.45-53

Başaran, Mehmet. **Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri**, 6.Baskı, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2010.

Başaran, Mehmet. Köy Enstitüsünde Sınanma, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.63-65

Başgöz, İlhan. **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.

Başol, Gülten. **Aydınlanmanın Neferleri Benim Köy Enstitülü Öğretmenlerim**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2016.

Baydar, Oya. Sınıfsal Açıdan Köy Enstitüleri, **Yeni Toplum Dergisi**, Sayı 5, 1976, ss. 15-32

Bayır, Ferit Oğuz. **Köyün Gücü**, Ulusal Basımevi, Ankara, 1971.

Binbaşıoğlu, Cavit. **Eğitime Giriş**, Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara, 1988

Binbaşıoğlu, Cavit. **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri Tarihsel Bir Çerçeve**, Dikili Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 1993, (Çerçeve), ss.1-3

Bozkurt, Birgül ve İbrahim Bozkurt. İlköğretim Davasında İki Portre: İsmet İnönü ve İsmail Hakkı Tonguç, **Aramızdan Ayrılışının 50.Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç Sempozyumu Bildirileri**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2010, ss.339-352

Coşkun, Alev. **Hasan Âli Yücel Aydınlanma Devrimcisi**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2007.

Coşkun, Tahsin. Toprak Siyasamız, **Ziraat Gazetesi**, Cilt 1, Yıl 6, Sayı 8, 1935, s.225

Çaba, Deniz. Gerçek Adım Kızılçulludur Diyor Şirinyer, **İzmir Life**, Şubat 2003, ss.64-67

Çakaloz, Hayri. Kızılçullu Köy Enstitüsü Öğrencileri Tatbikatta, **Basında Köy Enstitüleri 1936- 1944** Cilt 1, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.588-597

Çakmak, Fevzi. İsmail Hakkı Tonguç'un Düşüncesine İş ve Üretime Yönelik Eğitim ve Bunun Türk Köyüne Olan Yansımaları, **Aramızdan Ayrılışının**

50.Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç Sempozyumu Bildirileri, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2010, ss.627-639

Çelenk, Semih. **Paradiso'dan Kızılçullu'ya Şirinyer**, Heyamola Yayınları, İzmir, 2011

Çetin, Hasan. **İkinci Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Durumu (1939-1945)**, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2007.

Çetin,Türkan. Cumhuriyet Döneminde Köycülük Politikaları: Köye Doğru Hareketi, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**,(Ed.Oya Baydar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1998, ss.213-230

Çıkar, Mustafa. **Hasan Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1997.

Dirican, Rahmi. Köy Sağlık Memurları, **Yeniden İmece Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, Yıl 1, Sayı 1, İzmir, 2003, ss.74-76

Eğit-Der İzmir Şubesi, **Halk Okulları Sistemi Köy Enstitüleri**, İzmir, 2002.

Elmacı, Mehmet Emin. **Bir Semt Bir Bina: NATO Binası Amerikan Koleji'nden Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Yayınları, İzmir, 2013.

Erdem, B. Kızılçullu Köy Enstitüsünde Müşahedeler, **İlköğretim**, Sayı: 51, Ankara, 1940.

Erdem, Çiğdem. Cumhuriyet Yönetiminin 1930'lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte "Dönüşüm"ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak "Köy Eğitim Kursları", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 10/3, Ankara, 2008.

Erdem, İlker. **Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitüleri ve Beşikdüzü Örneği**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2001.

Ergün, Mustafa. **İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)**, Ocak Yayınları, Ankara, 1996.

Ergün, Mustafa. Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları, **Öğretmen Okullarının 160. Yılı**, Ankara, 2008, ss.69-77

Ergün, Mustafa. Köy Öğretmen Okulu Denemesi ve Mustafa Necati, **Ölümünün 80.Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitimi Sempozyum Bildirileri**, Yayına Hazırlayan Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009,ss.234-241.

Eyüboğlu, Sabahattin. 3 Ölüm Yıldönümünde Tonguç, **İmece Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Yıl 3, Cilt 3, Sayı 27, Ankara, 1963, ss.4-5

Fırtına, Bahattin. **Köy Enstitülerinde Usta Öğreticilik**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2005.

Filiz, Hayrettin. **Çoban Heybesinde Antigone Dağ Başında Sophokles**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2018.

Gedikoğlu, Şevket. **Evreleri Getirdikleri ve Yankıları ile Köy Enstitüleri**, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara, 1971.

Göçmenoğlu, Tayfur. **Beşonsekiz Treni**, Eğitsel Yayınlar Bilim ve Kültür Merkezi, İzmir, 2006.

Gökdemir, Oktay. **İhlamur ve Fesleğen Kokulu Buca**, Heyamola Yayınları, İzmir, 2011.

Gül, Gülbahar. Birey Toplum Eğitim ve Öğretmen, **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 1, İstanbul, 2004, s.226-229

Gül, Songül Sallan. Eylem Kaya, Erdal Kaya, Modernleşme Sürecinde Köy Enstitüleri ve Köycülük, **Aramızdan Ayrılışının Ellinci Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç**, Yay.Haz. Kemal Kocabaş, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2010, ss.616-620

Gümüšoğlu, Firdevs. **Cılavuz Köy Enstitüsü: Sözlü ve Yazılı Belgeler Işığında**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2011.

Güner, İ.Sefa. Köy Enstitülerinde Örgütlenme ve Demokratik Eğitim, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.20-24

İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması H., **Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi**, C.8, S.356,

İnan, Mehmet Rauf. **Mustafa Necati**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1980.

İnan, Mehmet Rauf. **Köy Enstitüleri ve Sonrası**, Öğretmen Yayınları, Ankara, 1988.

İzmir Kızılçullu Köy Enstitüsü İstihlâk Kooperatifi Ana Mukavelename ve İdare Talimatnamesi, Cumhuriyet Matbaası, İzmir, 1941.

Kaplan, Mevlüt. **Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri**, Özgür Eğitim Yayınları, İzmir, 2003.

Kanar, Haşim. **Köy Enstitüleri Eğitimde Atılım**, Selvi Yayınları, Ankara, 1990.

Kansu, Metin Atuf ve K.İşık Kansu. **Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu 1890-1949 Yaşamı ve Yazıları**, Mülkiyeliler Birliği Yayınları No:2011/1, Ankara, 2011.

Karal, Enver Ziya. **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1978.

Kaya, Yahya Kemal. **İnsan Yetiştirme Düzenimiz Politika Eğitim Kalkınma**, Nüve Matbaası, Ankara, 1977.

Kınacı Ali ve Niyazi Altunya. Açılışının 70. Kapatılışının 65.Yılında Yüksek Köy Enstitüsü, **Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü 70 Yaşında**, (Ed.Kemal Kocabaş), Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2013, ss.234-236

Kırmızı, Fatma Susar. Okuma-Anlama Stratejileri ve Köy Enstitülerinde Okuma Etkinlikleri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği, İzmir, 2004, ss.37-39

Kızılçullu Köy Enstitüsü Çalışmaları, 1939-1940 Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji Son Sınıf Talebeleri, Gazi Terbiye Enstitüsü Neşriyatı No: 10.

Kirby. Fay. **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, Rüzgarlı Matbaa, Ankara, 1962.

Kocabaş, Ayfer. İşbirlikli Öğrenme Çoklu Zeka Kuramı ve Köy Enstitüleri, **Yeniden İmece Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 1, ss.22-27

Kocabaş, Kemal (Ed.). **Hasan-Âli Yücel**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2011.

Kocabaş, Kemal. Köy Enstitüleri 70 Yaşında, Kutlu Olsun!, **Kuruluşunun 70.Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu**, Kastamonu Üniversitesi, İstanbul, ss.14-17

Kocabaş, Kemal. Yaşamından Kesitlerle Hasan-Âli Yücel, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011

Kocabaş, Kemal. Mustafa Necati’den Günümüze Eğitim, **Ölümünün 80.Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi**, Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, ss.294-310

Kocabaş, Kemal. **Kızılçullu Köy Enstitülü Yıllar**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2016.

Kocabaş, Kemal. Hasanoğlu Köyünde Bir Yüksek Öğretim Kurumu: Yüksek Köy Enstitüsü, **Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü 70 Yaşında**, (Ed.Kemal Kocabaş), Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2013, ss.10-15

Köy Enstitüleri Öğretim Programı, Maarif Matbaası, Ankara, 1943.

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, **Köy Enstitüleri I-II**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2003.

Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, **Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar (Cilt1)**, Yayına Hazırlayan Mustafa Aydoğan, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Kurtuluş, Yıldız. **Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç**, Güldiken Yayınları, Ankara, 2001.

Kültür, İsmet Asım. Kızılçullu Öğretmen Okulunda Çocuklara Ait Müşahedeler, **Basında Köy Enstitüleri 1936-1944** Cilt 1, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.190-196

Meşe, Ertuğrul. **Türk Sağında Köy Enstitüleri Algısı**, Asya Studies, Akademik Sosyal Araştırmalar, No.1, 2017, ss.83-96

Mumcu, Uğur. **40'ların Cadı Kazanı**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990.

Okuturlar, Şahap. Köy Enstitülerinde Sınıf Kitaplıklarının Kuruluş Münasebetiyle, **Basında Köy Enstitüleri 1944-1949**, Cilt 2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.460-464

Özgen, Bekir. **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, 2.Baskı, Final Matbaacılık, İzmir, 2002.

Özkut, Ali Rıza. Çavuştan Öğretmen Olur mu?, **Kültür Dergisi**, Yıl 3, Sayı 69, 1 Mart 1938.

Özsoy, Yahya. Köy Enstitüleri Programları, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**, Eği-Der Yayınları, Ankara, 1990.

Öztürk, İsa. Köy Enstitülerinin Kapanmasına Yol Açan Özellikleri, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.110-112

Özyüksel Ersil, Gözde. **Cumhuriyet Devrimimizin Özgün Eğitim Kurumları Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi ve Günümüze Yansımaları**, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.

Pamak, Mehmet. **Türkiye'de Toprak Tarım Reformu ve Köy Kalkınması**, Emel Matbaacılık, Ankara, 1982.

Saydur, Mehmet. İsmail Mahir Efendi ve Köy Enstitülerine Giden Yolda Kastamonu Birikimi **Kuruluşunun 70.Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu** 14-17 Nisan 2010, Kastamonu Üniversitesi, İstanbul, 2010, ss.943-954

Selçuk, İlhan. Yücel'in Anlamı, **Hasan Âli Yücel Aydınlanma Devrimcisi**, (Ed.Alev Coşkun), Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2007, ss.7-9

Sezer, Ayhan. **Atatürk Döneminde Yabancı Okullar (1923–1938)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

Siller (Köymen), Oya. **Türkiye'de Tarımsal Yapının Gelişimi (1923-1938)**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1981.

Soysal, M.Emin. **Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi**, Marifet Basımevi, İzmir, 1940.

Soysal,M.Emin. **Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi II**, 1943.

Soysal,Mehmet Emin. **Köy Enstitüleri Tarihçesi**, Yeni Basımevi, Bursa, 1943.

Soysal,Emin. **İlk Öğretim Olayları ve Köy Enstitüleri**, Uygun Basımevi, Bursa, 1945.

Sükan, Lemanser. **Memleket Yollarında 1940-1980**, Alp Yayınları, 1.Baskı, Bursa, 2010.

Sükan, Lemanser. 3 Mart Devrim Bayramı, **Çağdaş Bakış** Sayı 15, Bursa, Haziran 2015

Süral Serhat ve Hüseyin Kıran. “Köy Enstitüleri Öncesi Öğretmen Yetiştirme Denemeleri”, **Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri**, İzmir Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009,ss.242-251

Şahbaz, Süleyman Mesut. **Kızılçullu’danHasanoğlan’a Bir Köy Enstitülünün Öğrencilik ve Meslek Anıları**, Öğretmen Dünyası, Ankara, 2016.

Şahin, Mustafa. **Hayatı ve Düşünceleri ile Mustafa Rahmi Balaban**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2005

Şahin, Mustafa. Türkiye’de Köy Öğretmen Yetiştirme Model Önerileri: Uygulamalar ve Değerlendirmeler (Tarihi Gelişim), **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt 2, Sayı:4-5, İzmir, 1995, ss.45-61

Şengör, Ali Mehmet Celâl. **Hasan Âli Yücel ve Türk Aydınlanması**, Tübitak Bilgi Dizisi, İstanbul, 2001.

Tanyer, Turan. Atatürk Dönemi Eğitimine Genel Bir Bakış, **Düşünen Tohum Konuşan Toprak Cumhuriyet’in Köy Enstitüleri 1940-1954**, Cilt1, (Ed.Ekrem Işın), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2012, ss.24-27

Tarım ve Kültür Bakanlıkları Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları Neşriyatı, **Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları Müfredat Programı Taslağı**, Devlet Basımevi, İstanbul, 1938.

Taşçı, Remzi. **Baklankuyucak Köyü’nden Kızılçullu Köy Enstitüsü’ne**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği yayınları, İzmir, 2010.

Taşdemirci,Ersoy. 1936 Yılında Sovyet Rusya’da Yüksek Öğrenim Hakkında Hazırlanmış Bir Rapor ve Bu Raporun Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihi Bakımından Önemi, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 11, Kayseri, 2001, ss.1-37

Tekben, Şerif. Köy Enstitülerinde Uygulanan Eğitim İlkeleri ve Yöntemleri, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.61-62

Tezel, Yahya Sezai. **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)**, Yurt Yayınları, İstanbul, 2015.

Tinal, Melih, Kızılcıllu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Güz 2008, Sayı 21, s.181-198

Tinal Melih ve Hüseyin Bozdağ. Köy Enstitüleri Tarihinden Bir Kesit: Kızılcıllu Köy Enstitüsü Tarihçesi, **Turkish Studies**, Vol.12 Issue, Sayı 19, s.179-202

Tonguç, Engin. **Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç, Yaşamı, Öğretisi, Eylemi**, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, 4.Baskı, İzmir, 2009.

Tonguç, Engin. Mustafa Necati ve İş Eğitimi, **Ölümünün 80. Yıldönümünde Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum Bildirileri**,Yay.Haz.Kemal Kocabaş, Zeki Arıkan, Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları, İzmir, 2009, ss.31-37

Tonguç, Engin. Yücel-Tonguç İşbirliği, **Hasan-Âli Yücel**, Ed.Kemal Kocabaş, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2011, ss.57-59

Tonguç, Engin. **Devrim Açısından Köy Enstitüleri**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970.

Tonguç,Engin. **Köy Enstitüleri'nin İzinde**, Güldiken Yayınları, İstanbul, 2003.

Tonguç, İsmail Hakkı. **Canlandırılacak Köy**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1939.

Tonguç, İsmail Hakkı. **İş ve Meslek Eğitimi**, Töb-Der Yayınları, Ankara, 1974.

Tonguç, İsmail Hakkı. **Kitaplaşmamış Yazıları**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.

Tonguç, İsmail Hakkı. **Köyde Eğitim**, Yayına Hazırlayan Mahmut Makal, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Üçüncü Bası, Ankara, 2008.

Tonguç, İsmail Hakkı. **Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları**, 2.Bası, Yayına Hazırlayan Engin Tonguç, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1990.

Tökin, İsmail Hüsrev. **Şark Vilayetlerinde Derebeylik II**, Kadro, Sayı 12, 1932.

Tutsak, Sadiye. **İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)**, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2002.

Tükel, A.Rıza. **Okul Çevresinin İncelenmesi ve İşlenmesi**, Kızılcıllu Köy Enstitüsü Köycülük Kolu Yayını, Ticaret Borsa Piyasa Matbaası, İzmir, 1950.

Tükel, A.Rıza. **Kızılcıllu Köy Enstitüsü Uygulama Dersi Plân Defteri**, Berrin Matbaası, 1951.

Türkdoğan, Orhan. **Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Yayın No:76, Erzurum, 1970.

Türkoğlu,Pakize.**Tonguç ve Enstitüleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.

Türkoğlu, Pakize. Köy Enstitülerinin Kurucusu Tonguç'un Eğitim Anlayışı, **Halk Okulları Sistemi Köy Enstitüleri**, Eğitim-Der İzmir Şubesi, İzmir, 2002, ss.35-39

Türkoğlu, Pakize. Eğitim Programları Yönünden Köy Enstitüleri, **Eğitim Mücadelesi Dergisi Köy Enstitüleri Özel Sayısı**, Sayı 6, İstanbul, 1980, ss.50-52

Tütengil, Cavit Orhan. **Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1983.

Tütengil, Cavit Orhan. Köy Enstitülerinde Tamamlayıcı Kurslar, **Basında Köy Enstitüleri 1944-1949** Cilt 2, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 2001, ss.450-452

Uçan, Ali. **Atatürk ve Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi**, Pitura Yayınevi, Ankara, 2013.

Uçar, Fuat. Milli Eğitim'de Türk Amerikan İlişkilerinin Başlaması ve İzmir Basınına Yansımaları, **Yeniden Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk**, Şubat 2009, Sayı 125, ss.48-50

Uygun, Selçuk. M.Emin Soysal'ın Hayatı ve Köy Enstitüleri Tarihindeki Yeri, **Milli Eğitim Dergisi**, sayı 39, Ankara, 2010, ss.148-161

Üstün, Kemal. Köy İdealimizin Kızılçulludaki Realitesi, **İlköğretim Dergisi**, Sayı 55, 1940, s.595, (Kızılçullu Çalışmaları), ss.42-43

Wofford, Kate V. **Türkiye Köy Okulları Hakkında Rapor**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1952.

Yel, Filiz. **Atatürk Döneminde Köy Eğitimliği**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2008.

Yetkin, Çetin. **Karşıdevrim**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2002.

Yiğit, Ali Ata. İnönü Döneminin Köy Özel Öğretmen Yetiştirme Projesi: Köy Enstitüleri, **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 17, (Ed.H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.448-465

Yoldaş Cenk ve Güzin Kantürk. Köy Enstitülerinde Öğretmen-Öğrenci Özellikleri, **Yeniden İmece Üç Aylık Eğitim Bilim Sanat Kültür Dergisi**, Yıl 1, Sayı 3, İzmir, 2004, ss.74-77

Yücel, Hasan Ali. **Köy Enstitüleri ve Köy Eğitimi ile İlgili Yazıları-Konuşmaları**, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara, 1977.
Atatürk Yolu Dergisi

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi

Türk Aile Ansiklopedisi

Türkler Ansiklopedisi

Çağdaş Bakış Dergisi

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

Eğitim Mücadelesi Dergisi

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi

İmece Dergisi

İzmir Life

Kadro Dergisi

Kültür Dergisi

Milli Eğitim Dergisi

Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Öğretmen Dünyası Dergisi

Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi

Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi

Yeni Toplum Dergisi

Yeniden Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Dergisi

Yeniden İmece Dergisi

Anadolu Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Demokrat İzmir Gazetesi

Ulus Gazetesi

Tan Gazetesi

Yeni Asır Gazetesi

<http://fazlikoksal.blogspot.com.tr/2014/04/1944un-son-cerisi.html>, (14.4.2018)

<http://www.nafiatufkansu.org/b304bl304yografya.html>(20.06.2016)

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ankuayd/article/view/5000003452/5000003971>(24.10.2016)

<http://cavitbinbasioglu.org/cavitbinbasioglu/wp-content/uploads/2014/10/Bel175.pdf> , (11.01.2017)

<http://webb.deu.edu.tr/ketam/index.php/hakkimizda/mustafa-necati>, (11.02.2017)

<http://webb.deu.edu.tr/ketam/index.php/hakkimizda/mustafa-necati>, (21.02.2018)

http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1453634340_10TinalMelih-trh-179-202.pdf, (18.04.2019)

